

Turun yliopisto
University of Turku

KOMMUNIKAATIO ja INTERNET

Media murroksessa - merkityksiä ja arviointeja

Liiketaloustiede, markkinoinnin
pro gradu -tutkielma

Laatija:

Jouni Lokki

Ohjaajat:

KTT Ulla Hakala

KTT Juha Panula

20.9.2012

Turku

Kuule, silloin ol' kirkas talvisää. Näkyvyys ol' hyvä. Minä seisoin Rankin kalliol', Kotkas. Sit ne tul'. Sloba pommitti kaik'. Molemmat kylät - meidän kylän ja Suurkylän. Melkein kaik' mökit palo - meidän mökki, se tais ol' ensimmäinen kohe - kaik' men...

- *Puosu Alvar Lokin silminnäkökuvaus Suursaaren pommituksesta joulukuussa 1939.*

Esi-isieni kotiseudun, vaatimattoman Kiiskinkylän kalastajayhteisön pojille ja tyttärille, joiden kotikylän Isä Aurinkoisen koneet siirsivät tästä ajasta ikuisuuteen ja joiden kauris kotisaari ja sen jylhät maisemat - Haukkavuori, Pohjoiskorkia, Lounatkorkia - on verenperintönä kasvanut mieleni syövereissä myyttisiin mittoihin, ainiaaksi menetetyksi Shangri-Laksi.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	13
	1.1 Tutkimuksen taustaa	13
	1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja osaongelmat	14
	1.3 Tutkimuksen eteneminen	15
	1.4 Yksinkertainen kommunikaatiomalli	16
	I OSA: INTERNET JA KOMMUNIKAATIOTEORIA	18
2	MASSAKOMMUNIKAATIOTEORIAN YHTEISKUNNALLINEN VIITEKEHYS	19
	2.1 Massakommunikaatioteoria	19
	2.2 Massakommunikaation sijoittuminen kommunikaatiokenttään	22
	2.3 Media ja yhteiskunta	23
	2.4 Teorian muodostaminen mediasta ja yhteiskunnasta	25
	2.5 Viitekehys median ja yhteiskunnan yhdistämiseksi	27
3	INTERNET MASSAKOMMUNIKAATION KONTEKSTISSA	30
	3.1 Internetin historiaa	30
	3.2 Teknologian vaikutus mediakulttuuriin	31
	3.3 Internetin tausta ja teknologia	32
	3.4 Uuden median eroavuudet vanhasta mediasta	35
	3.5 Uuden median kategoriat	38
	3.6 Interaktiivisuuden merkitys ja mittaaminen	39
	3.7 Informaatioliikenteen uudet toimintamallit	41
	3.8 Internet ja sosiaalinen epätasa-arvo	44
	3.9 Internet ja demokratia	50
	3.10 Internet julkisena keskusteluareenana	52
	3.11 Internet ja perinteinen massamedia	56
	3.12 Internet ja tekijänoikeudet	63
	3.13 Avoin lähdekoodi ja vertaisverkkotuotanto	67
	3.14 Nettipiratismi	70

4	SOSIAALINEN MEDIA	76
4.1	Sosiaalisen median kehitys	76
4.1.1	Sosiaalisen median määrittelyä	76
4.1.2	Profilointi sosiaalisessa mediassa	77
4.2	Blogosfääri	82
4.3	Facebook	90
4.4	Twitter	99
4.5	YouTube	106
5	WIKILEAKS-VUOTOSIVUSTO	110
5.1	Vuotosivuston ideologinen tausta	110
5.1.1	Esinäytös	110
5.1.2	Marxilaisuus	111
5.1.3	Anarkismi	111
5.1.4	Hakkerismi	114
5.2	WikiLeaksin nousu, uho ja tuho (?) - tapahtumakalenteri 2006–2012	119
5.3	Vuotosivuston teoreettinen mallinnus	138
5.4	WikiLeaksin arviointia	140
6	TUTKIMUKSEN MEDIA-YHTEISKUNTATEOREETTINEN VIITEKEHYS	144
6.1	Teorian ja tutkimuksen vallitseva paradigma	144
6.1.1	Massakommunikaation luonne	144
6.1.2	Funktionalismi ja informaatiotiede	146
6.1.3	Paradigman painopisteen suuntautuminen kohti mediavaikutuksia ja sosiaalisia ongelmia	150
6.2	Vaihtoehtoinen, kriittinen paradigma	151
6.3	Paradigmojen vertailua	158
6.4	Neljä kommunikaatiomallia	163
6.4.1	Transmissiomalli	163
6.4.2	Rituaalinen tai ekspressiivinen malli	167
6.4.3	Kommunikaatio huomion kohteena: julkisuusmalli	171

6.4.4	Mediadiskurssin koodaus ja dekkoodaus: vastaanottajamalli	172
6.4.5	Mallien vertailu	176
6.5	Mediateorian pääteemat	177
6.5.1	Mediateorian pääteema I: Valta ja epätasa-arvo	177
6.5.2	Mediateorian pääteema II: Sosiaalinen integraatio ja identiteetti	179
6.5.3	Mediateorian pääteema III: Sosiaalinen muutos ja kehitys	182
6.5.4	Mediateorian pääteema IV: Tila ja aika	183
6.6	Media-yhteiskuntateoriat	184
6.6.1	Massayhteiskuntateoria	184
6.6.2	Marxismi ja kriittinen poliittinen talousteoria	191
6.6.3	Funktionalistinen teoria mediasta	199
6.6.4	Sosiaalinen konstruktionismi	205
6.6.5	Kommunikaatioteknologis-deterministinen teoria	212
6.6.6	Informaatioyhteiskuntateoria	217
7	INTERNET MEDIA-YHTEISKUNTATEORIOIDEN PERSPEKTIIVISTÄ ARVIOITUINA	229
7.1	Massayhteiskuntateorian näkökulma	229
7.2	Marxismin ja kriittisen poliittisen talousteorian näkökulma	241
7.3	Funktionalistisen teorian näkökulma	248
7.4	Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma	249
7.5	Kommunikaatioteknologis-deterministisen teorian näkökulma	252
7.6	Informaatioyhteiskuntateorian näkökulma	272
	II OSA: WIKILEAKS PRINTTIMEDIASSA	295
8	EMPIIRISEN TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI	296
8.1	Presentaatio ja representaatio	296
8.1.1	Medialukutaito	296
8.1.2	Mediataidot	298
8.1.3	Representaatio	300

8.1.4	Esimerkki vuotosivuston aiheuttamasta muutoksesta presentaatio - vastaanottaja -ketjuun	301
8.1.5	Kommunikaattorin ja sanoman merkitys	304
8.2	Tutkimuksen empiirisen aineiston jäsentely	305
8.2.1	Diskurssi	305
8.2.2	Yksinkertainen semioottinen analyysi	306
9	WIKILEAKSIN JULKISUUSKUVA	309
9.1	Suomalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin	309
9.2	Eurooppalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin	322
9.2.1	Tutkimusaineiston eurooppalaiset julkaisut	322
9.2.2	Positiivinen diskurssi	350
9.2.3	Neutraali diskurssi	355
9.2.4	Negatiivinen diskurssi	356
9.3	Wikileaksin aikaansaama polemiikki Yhdysvalloissa	359
9.3.1	Maltillinen liberaali näkökulma: Columbian yliopiston journalistiikan laitos	359
9.3.2	Radikaali näkökulma: West End Press –kustantamo	361
9.3.3	Konservatiivinen näkökulma: Media Research Center	363
9.4	Pohjoisamerikkalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin	365
9.4.1	Tutkimusaineiston pohjoisamerikkalaiset julkaisut	365
9.4.2	Positiivinen diskurssi	390
9.4.3	Neutraali diskurssi	393
9.4.4	Negatiivinen diskurssi	394
9.5	Eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen asennoitumisen vertailu	399
10	YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	400
	LÄHTEET	404

KUVALUETTELO

Kuva 1	Orson Welles radioimassa H.G. Wellsin scifiklassikkoa <i>Maailmojen Sota</i>	20
Kuva 2	Julian Assange syyttää Setä Samulia	128
Kuva 3	Graafinen esitys WikiLeaksiin vuotaneiden Yhdysvaltain salaisten diplomaattisähkeiden lähtömaasta ja sähkeiden määrästä	129
Kuva 4	Palkittu draamasarja <i>Mad Men</i> kertoo Madison Avenuen mainosmaailmasta 1960-luvulla	150
Kuva 5	Kuinka Aku Ankkaa luetaan	155
Kuva 6	Orson Welles häikäilemättömänä lehtimagnaattina	179
Kuva 7	Totuuden Ministeriön virkamies Winston Smith <i>Big Brotherin</i> tarkkailtavana	187
Kuva 8	Platonin luola	262
Kuva 9	<i>Second Lifessa</i> voi Linden-dollareilla tehdä virtuaalihankintoja erilaisissa ympäristöissä	267
Kuva 10	Freudin teorioiden innoittamana tehdyn kuuluisan unijakson Hitchcockin klassikossa <i>Spellbound</i> (suom. <i>Noiduttu</i>) vuodelta 1945 suunnitteli Salvador Dali	270
Kuva 11	Michelangelon näkemys Platonin Akatemiasta	297

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1	Yksinkertainen kommunikaatiomalli	16
Kuvio 2	Kommunikaatiopyramidi: massakommunikaatio on yksi taso useiden kommunikaatitasojen joukossa	22
Kuvio 3	Mediateorian dimensiot ja tyypit	24
Kuvio 4	Neljä suhdetyyppiä kulttuurin ja yhteiskuntarakenteen välillä	26
Kuvio 5	McQuailin näkemys Westleyn ja MacLeanin viitekehuksesta teorian muodostamiselle mediasta ja yhteiskunnasta	28
Kuvio 6	Kommunikaation sekä teknologisen ja kulttuurisen muutoksen vuorovaikutteinen järjestys	31
Kuvio 7	Henkilökohtaisen median ja massamedian suhdetta kuvaava malli	37
Kuvio 8	McQuailin mukaelma Bordewijkin ja van Kaamin informaatioliikenteen typologiasta	43
Kuvio 9	Van Dijkin ydinargumentin kausaalinen malli	49
Kuvio 10	Sananvapauden modaaliteettimalli	55
Kuvio 11	Uutislähteiden kehitys Yhdysvalloissa 2001–2010	57
Kuvio 12	Pääuutislähde: 18–29 -vuotiaat	57
Kuvio 13	Pääuutislähde: 30–49 -vuotiaat	57
Kuvio 14	Pääuutislähde: 50–64 -vuotiaat	58
Kuvio 15	Pääuutislähde: 65 vuotta täyttäneet	58
Kuvio 16	Prosentuaalinen muutos yleisön media-aktiiviteetissa	58
Kuvio 17	Sanomalehden <i>online-noidankehä</i>	59
Kuvio 18	Verkkopalveluun siirtyneet ohjelmat ohjelmaluokittain viikolla 11/2012	62
Kuvio 19	Bittorrent-käyttäjien valvontamekanismi	73
Kuvio 20	Sosiaalisen median aikajana	79
Kuvio 21	Sosiaalisten verkostojen käyttäjätyyppien typologia	80
Kuvio 22	Hallinnon neljä suhtautumisvaihtoehtoa sosiaalista mediaa koskevasta mediapolitiikasta päätettäessä	81
Kuvio 23	Blogosfääri verkostona: hyperlinkit määrittelevät verkoston keskeisyyden	84
Kuvio 24	Blogilinkkien tuottajat	89
Kuvio 25	Blogien käyttämä materiaali: uutisraportit <i>versus</i> mielipidekirjoitukset	89
Kuvio 26	Teknisesti välitetyn interaktion sosiaalinen organisaatio	92
Kuvio 27	Julkisen ja yksityisen uudelleen käsitteellistäminen jatkumoksi	96
Kuvio 28	Hypoteettinen polkumalli	98

Kuvio 29	WikiLeaksin organisaatiokaavio	119
Kuvio 30	WikiLeaksin suosiokehitys Facebookissa 1.11.2010–1.12.2010	130
Kuvio 31	Eniten mediahuomiota saaneet uutisaiheet Yhdysvalloissa viikolla 29.11.–5.12.2010	131
Kuvio 32	Eniten mediahuomiota saaneet uutisaiheet Yhdysvalloissa viikolla 13.12.–19.12.2010	132
Kuvio 33	Hahmotelma vuotosivuston teoreettiseksi malliksi	139
Kuvio 34	Vuotosivuston mahdollisesti aiheuttamat globaalit yhteiskunnalliset seurausvaikutukset	140
Kuvio 35	Shoemakerin ja Reesen näkemys siitä, miten kommunikaattorille luontaiset tekijät voivat vaikuttaa mediasisältöön	141
Kuvio 36	Skemaattinen diagramma yleisestä kommunikaatiojärjestelmästä	148
Kuvio 37	Kommunikaatiotutkimuksen käsitteellinen malli	164
Kuvio 38	Kommunikaatiotutkimuksen laajennettu malli	166
Kuvio 39	Koodaus/dekoodaus -viestintämalli joukkoviestintäprosessista	173
Kuvio 40	Neljä näkemystä massakommunikaation seurauksista sosiaaliselle integraatiolle	181
Kuvio 41	Massayhteiskunnan rakenne	188
Kuvio 42	Wrightin sovellus Mertonin funktioanalyysin vaikutuksista	200
Kuvio 43	Verkostoyhteiskunnan rakenne	226
Kuvio 44	Massayhteiskunnan toimintaperiaatteita noudattavan pienyhteisön kommunikaatiomalli	230
Kuvio 45	Viitekehys virtuaaliyhteiskunnalle	252
Kuvio 46	Virtuaalinen poliittinen järjestelmä	257
Kuvio 47	Ideaali-tyyppillinen kommunikaatioinfrastruktuurimalli	260
Kuvio 48	Telemaattisen läsnäolon, sosiaalisen läsnäolon ja havaitun autonomian vaikutusvirrat virtuaalimaailman käyttäjän tyytyväisyyteen ja jatkuvuusintention	264
Kuvio 49	Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 1970	284
Kuvio 50	Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 1975–1990	286
Kuvio 51	Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 1995–2003	288
Kuvio 52	Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 2004–2010	291
Kuvio 53	Esimerkki vuotosivuston sisältävästä presentaatio-vastaanottaja-ketjusta	302
Kuvio 54	Sanoman viisi eri muotoa	304
Kuvio 55	Kahden dimension nelikenttä	308
Kuvio 56	Suomalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään	321
Kuvio 57	Eurooppalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään	349

Kuvio 58 Eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen
sijoittuminen kahden dimension nelikenttään

388

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1	Uutisaiheet: blogit <i>versus</i> perinteinen lehdistö 19.1.2009–15.1.2010	88
Taulukko 2	Massakommunikaatioprosessin neljän mallin vertailu	176
Taulukko 3	Kaksi vastakkaista mallia median vallasta	178
Taulukko 4	Yleiskuvaskaema vapauden ja vallan analysoimiseksi tiettyssä järjestelmässä	274
Taulukko 5	Havaintojen, preferenssien, politiikkojen ja periaatteiden mukaan toimivat käyttäytymiset	275
Taulukko 6	Käyttäytyminen: aktit	276
Taulukko 7	Tulokset	277
Taulukko 8	Konfiguraatio: polut	279
Taulukko 9	Konfiguraatio: täydellisyys	280
Taulukko 10	Konfiguraatio: sulkeutuneisuus/avoimuus	282

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Kuulet kysymyksiä kysyttävän; et kuule vastauksia. Kuulet kutsuja annettavan; et kuule kiitoksia. On hiljaisuuden täyttämiä taukoja, joita seuraa ilmeisen käsittämättömiä ilon huudahduksia, tai surun osoituksia, tai tyrmistyksiä. Puheessa ei tunnu olevan päätä eikä häntää, koska et voi koskaan kuulla mitä langan toisessa päässä oleva henkilö sanoo.

- Mark Twain, *A Telephonic Conversation*

Aikansa terävimpiin kynäniekkoihin kuuluneen Mark Twainin aikalaiskuvaus vaimonsa puhelinkeskustelun aikaansaamasta kokemuksesta, joka julkaistiin *Atlantic Monthly*-lehden kesäkuun numerossa vuonna 1880, kuvaa sattuvasti 1800-luvun lopulla tapahtunutta uuden teknologian aiheuttamaa hämmennystä. Twainin talouteen pienessä Hartfordin kaupungissa asennettiin puhelin vuonna 1880, vain neljä vuotta sen jälkeen, kun Alexander Graham Bell oli patentoinut keksinnön. Twainin talous oli paikkakunnan ensimmäisiä, johon tämä uuden teknologian ihme asennettiin.

Nykyihmisen on vaikea käsittää, kuinka merkittävästi puhelimen keksiminen muutti ihmisten kokemusta ympäröivästä maailmasta. Reaaliaikaisen äänen kuuleminen kymmenien, jopa satojen kilometrien etäisyydellä olevilta puhekumppaneilta on täytynyt olla mieltä mullistava tekninen uutuuus. Tosin puhelimen yleistymiseen eivät kaikki uskoneet. Philip Hubert ennakoï vuonna 1889, että puhelin tulee aina pysymään kalliina luksustuotteena johtuen puhelinjohtojen ja yhteysasemien ylläpitokustannuksista. Radion yleistyessä 1920-luvulla väestö oli kuitenkin jo täysin tottunut tällaiseen telemaattiseen läsnäolon ihmeeseen.

1800-luvun lopulla teollistuneen maailman väestö odotti suurin odotuksin tulevaa vuosisataa. Uusien teknologisten keksintöjen odotettiin ratkaisevan suurimman osan yhteiskuntaa vaivanneista ongelmista, kuten köyhyyden ja eriarvoisuuden. Yleinen käsitys oli, että vauraus ja tasa-arvo toteutuisivat teknologian avulla. Uuden teknologian luoma paratiisi odotti nurkan takana. Osa odotuksista toteutui, osa ei. Sähkö ja kommunikaatioteknologian kehitys mullistivat ihmisten elämän, mutta yhteiskunnallisia ongelmia ne eivät ratkaisseet. 1900-luku oli tunnetun historian verisin. Sata vuotta Twainin jälkeen on uusi *hypetyys* vallannut monet - tällä kertaa kyse on kommunikaatioteknologian kehityksestä, jonka näkyvin ilmentymä on Internet. Jälleen on kuultu samat optimistiset ajatukset – demokratian ja tasa-arvon lisääntyminen, moninaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisu – tällä kertaa Internetin ja kommunikaatioteknologian kehityksen avulla.

Internet ja sen mahdollistamat uudet mediailmiöt ovat enenevässä määrin muokkaamassa havaitsemaamme todellisuutta. Useimmat meistä jo elävät McLuhanin visioidessa maailmankylässä tai Castellsin hahmottelemassa verkostoyhteiskunnassa. Uusi informaatioteknologia on nykyään olennainen osa suuren yleisön tavallista arkielämää. Kehitys on ollut nopeaa, ja se on antanut paljon uusia mahdollisuuksia sekä vapaa-ajanviettoon että työelämään. Tavallisten kansalaisten edellytykset ymmärtää nopeaa kehitystä eivät aina pysy muutoksen tahdissa. Informaatioteknologian kehitys on tuonut tullessaan myös ikäviä piirteitä, kuten Internetin vihasivustot ja digitaalisen luokkajaon. Teknologisella kehityksellä on aina kääntöpuolensa. Ihmisten mahdollisuudet yhteyksiensä pitämiseen ovat kasvaneet eksponentiaalisesti, mutta samalla on lisääntynyt Internetin käyttäjiin kohdistuvat monitorointi- ja valvontamahdollisuudet, sekä yksityisten toimijoiden että yhteiskunnan taholta.

Merkittävin uuden informaatioteknologian mukanaan tuomista ilmiöistä kommunikaatiossa on Internet. Tässä tutkielmassa arvioidaan joitakin Internetin osa-alueita, kuten Internetin suhdetta perinteiseen massamediaan, digitaalista luokkajakoa, sosiaalista mediaa ja vuotosivustoa. Tutkielmassa käsiteltävät sosiaalisen median muodot ovat Blogosfääri, Facebook, Twitter ja YouTube. Internetin ilmiöitä arvioidaan kuuden eri media-yhteiskuntateorian näkökulmasta.

1.2 Tutkielman tarkoitus ja osaongelmat

Tutkielman lähtökohtana on arvioida Internetiä ja sen ilmiöitä Denis McQuailin massakommunikaatioteorian mukaan jaoteltujen media-yhteiskuntateorioiden perspektiivistä. Empiirisenä osuutena on tutkia WikiLeaks-vuotosivuston julkisuuskuvaa. Julkisuuskuvalla tarkoitetaan tässä yhteydessä printtimedian asennoitumista vuotosivustoon periaatteellisella tasolla. Tutkimus ei ota kantaa vuodettuihin tietoihin. Printtimedian, eli lehdistön, kannanotot tulevat esille pääkirjoituksista tai lehden linjaa noudattavista kolumneista. Tutkielman tarkoitus on siis kaksijakoinen: Internetin, sosiaalisen median ja vuotosivuston arviointi media-yhteiskuntateorioiden perspektiivistä sekä WikiLeaks-vuotosivuston julkisuuskuvan tarkastelu printtimedian asennoitumisen kautta. Varsinaiset tutkimusongelmat ja osaongelmat ovat:

- 1) Internet media-yhteiskuntateorioiden näkökulmasta
- 2) Millainen on WikiLeaks-vuotosivuston julkisuuskuva printtimediassa?
 - a) Miten printtimedian maailmankuva ilmenee asennoitumisessa WikiLeaksin toimintaan?

- b) Miten amerikkalaisen printtimedian asennoituminen WikiLeaksin toimintaan eroaa eurooppalaisen printtimedian asennoitumisesta?

1.3 Tutkimuksen eteneminen

Johdantoluvussa esitellään lyhyesti tutkimuksen tausta sekä tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat.

Ensimmäisen tutkimusongelman taustoitus ja ratkaisu

Luvuissa 2–5 taustoitetaan ensimmäistä tutkimusongelmaa seuraavasti: luvussa 2 taustoitetaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä, eli massakommunikaatioteoriaa, yleisellä tasolla. Luvussa 3 esitellään Internet ensin yleisellä tasolla, minkä jälkeen esitellään Internetin tiettyjä piirteitä. Luvussa 4 esitellään sosiaalinen media seuraavasti: alaluvussa 4.1 taustoitetaan alalukuja 4.2–4.5, joissa esitellään tutkimuksessa käsiteltävät sosiaalisen median muodot. Luvussa 5 paneudutaan WikiLeaks-vuotosivustoon, esitellään lyhyesti vuotosivuston historia ja toimintaperiaatteet sekä hahmotetaan vuotosivustolle teoreettinen mallinnus.

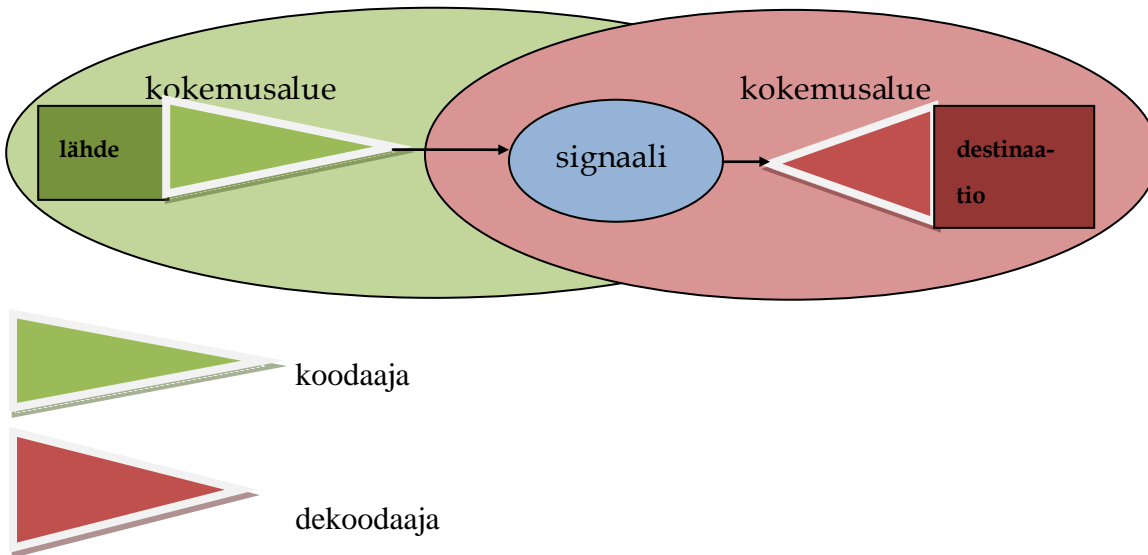
Luvun 6 alaluvuissa 6.1–6.3 esitellään kommunikaatiotutkimuksen vallitseva ja kriittinen paradigma. Alaluvuissa 6.4.1–6.4.5 esitellään neljä eri kommunikaatiomallia sekä näiden vertailu. Alaluvussa 6.5 esitellään mediateorian pääteemat. Alaluvussa 6.6 käydään läpi McQuailin massakommunikaatioteorian mukaan jaotellut kuusi eri media-yhteiskuntateoriaa. Luvussa 7 arvioidaan Internetin eri ilmiöitä media-yhteiskuntateorioiden näkökulmasta ja ratkaistaan ensimmäinen tutkimusongelma.

Toisen tutkimusongelman taustoitus ja ratkaisu

Luvussa 8 taustoitetaan tutkimuksen toista tutkimusongelmaa esittelemällä medialukutaidon käsite sekä representaation merkitys sanoman välittämisessä sanoman lähteestä sanoman vastaanottajalle. Luvussa 9 tutkimuksen empiirinen aineisto analysoidaan Fairclough'n yksinkertaisen semioottisen analyysin mukaisesti, koodataan ja sijoitetaan nelikenttään. Nelikenttä avataan ja tulkitaan, ja näin ratkaistaan toisen tutkimusongelman a- ja b-kohdat. Luvussa 10 tehdään yhteenveto ja päätelmät tutkimuksesta.

1.4 Yksinkertainen kommunikaatiomalli

Amerikkalainen Wilbur Schramm kehitti vuonna 1954 yksinkertaisen kommunikaatiomallin (kuvio 1), jonka voi katsoa kuvaavan kahden yksilön välistä keskustelua.

Kuvio 1 Yksinkertainen kommunikaatiomalli (Schramm 1955, 6)

Schrammin mallissa signaalin lähteenä voidaan ajatella olevan toisen yksilön ajattelu-prosessi, koodaajana yksilön puhe-elimet ja signaalina puhuttu viesti. Vastaavasti viestin vastaanottavan yksilön dekoodaajana on vastaanottajan kuuloelin ja destinaationa vastaanottajan aivot. Merkityksellistä Schrammin mallissa on viestin ymmärtämiseen vaikuttavana tekijänä molempien erilliset kokemusalueet, jotka sisältävät yksilön arvot ja viestintä- ja ymmärryskyvyn. Esimerkkinä Schramm esittää tilanteen, jossa viestittäjä käyttää vierasta kieltä, jota vastaanottaja ei ymmärrä. Tällöin signaalin dekoodaus voi epäonnistua.

Itse asiassa 'yksinkertainen kommunikaatiomalli' on kaikkea muuta kuin yksinkertainen. Meadin (1944, 243) mukaan aivot sinänsä mahdollistavat mekanismin, jolla dekoodaaja analysoi sanoman ja prosessoi siihen vastauksen ja kommunikaatioprosessi toimii välineenä, jonka avulla tämä prosessi tuodaan yksilön itsensä kontrolliin. Tähän kykenevä yksilö on sosiaalinen yksilö. Kuten Oates (1948, 27) toteaa, kommunikaatio on ongelmana äärimmäisen hankala, varsinkin jos kysymystä tutkii filosofiselta kannalta. Myös samassa kulttuuripiirissä kasvaneiden välinen kommunikaatio voi tuottaa suuria ongelmia. Jopa saman perheen jäsenten välinen kommunikaatio on usein vaivallista.

Meadin (1944, 149) mielestä oleellista kommunikaatiossa on se, että käytetty symboli tuo esiin saman asian yksilön *itsessä* kuin toisessa yksilössä. Symboleilla pitäisi olla samanlainen universaalius kaikille samassa tilanteessa.

Kommunikaatio ymmärrettynä rituaalin ja keskustelun metaforana rohkaisee, jopa edellyttää, primitiivistä tasa-arvoa, sillä keskustelussa on jätettävä tilaa vastaukselle, jotta se jatkuisi. Keskustelu vahvistaa toisten läsnäolon täyttä tunnustamista (Carey 1997, 315). Kuuselan (2002, 212) mukaan fenomenologisessa tarkastelussa painotetaan intersubjektiveisen maailman merkitysrakenteiden ymmärtämistä ja merkityksen rakentumista kokemuksellisenä asiana. Tämän sijasta Meadin ajattelussa korostuu kommunikaation pohdinta tietoisuuden ja itsetietoisuuden muodostumisen, minuuden ja yksilön kehityksen kannalta.

Kiitokset

Kiitän graduohjaajiani KTT Ulla Hakalaa ja KTT Juha Panulaa sekä graduseminaariryhmääni innostavasta ja positiivisesta suhtautumisesta. Lämmin kiitos ranskankielen lehtorille FM Eeva Boströmille, jonka ystävällinen apu mahdollisti tutkielman kannalta olennaisten ranskankielisten artikkelien sisällyttämisen tutkimusaineistoon. Olen hyvin kiitollinen oikolukijalleni, äidinkielenopettaja HuK Kati Jaatiselle, jonka kommentointi säästi tutkielman pahimmilta kielellisiltä lapsuksilta. Kiitokset Stina Frimannille kannustuksesta ja printterin käyttömahdollisuudesta monissa hätätilanteissa ja Henri Räsä-selle taloudellisesta tuesta. Lopuksi erityiskiitos KTT Juha Panulalle, jonka eksentrisen mielenlaatu ja syvä tietämys auttoivat löytämään oikean polun ja saattamaan työn päätökseen.

I OSA: INTERNET JA KOMMUNIKAATIOTEORIA

2 MASSAKOMMUNIKAATIOTEORIAN YHTEISKUNNALLINEN VIITEKEHYS

2.1. Massakommunikaatioteoria

Sillä millaisen informaatioympäristön yhteiskunta tuottaa on keskeinen merkitys vaapaalle kansalaisyhteiskunnalle. Informaatio ja kommunikaatio muodostavat ne käytännöt, jotka mahdollistavat yhteisön yhteisen ymmärtämyksen avoimina kuljettavista poluista (Benkler 2006, 129). Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehysellisenä taustana toimii hollantilaisen Denis McQuailin massakommunikaatioteoria, jota tässä luvussa tarkastellaan yleisellä tasolla. McQuailin teoria on oikeastaan erilaisista näkökulmista massamediaan ja yhteiskuntaan ja näitä näkökulmia selittävistä teorioista koostuva kokonaisuus. Massakommunikaatio kuuluu yhteiskuntatieteisiin ja on yksi osa ihmisten välistä kommunikaatiota käsittelevästä laajemmasta kokonaisuudesta. Teoriaan kuuluvan alueen määrittely on vaikeutunut. Tämän voi katsoa johtuvan teknologisen kehityksen mahdollistamasta yksityisen ja julkisen sekä joukkotiedotuksen ja henkilökohtaisen viestinnän välisten rajojen hämärtymisestä.

Radio

Ensimmäisen sähköisen massakommunikaatiovälineen, radion, keksiminen ja leviäminen johtivat suureen määrään täyttymättömiä odotuksia. Radion pioneerit tekivät osansa ylimitoitetuissa odotuksissa radion mahdollisuuksiin demokratian levittämisessä. Guglielmo Marconi uskoi langattoman aikakauden tekevän sodat mahdottomiksi tekemällä sodankäynnin naurettavaksi. Myös General Electric Companyn pääjohtaja oli yhtä innoissaan vuonna 1921 ylistäen uutta teknologiaa välineeksi, jolla saavutetaan yleinen ja pysyvä rauhantila koko maailmassa (Morozov 2011, 278). Kumpikaan ei kyennyt ennakkoimaan, miten jo seuraavana vuosikymmenenä natsi-Saksassa käytettäisiin välinettä propagandatarkoitukseen. Kuten kommunikaatiotutkimuksen varhaisessa klassikossa *Mass Communication, Popular Taste, and Organized Social Action* -esseessä Paul Lazarsfeld ja Robert Merton (1948, 95) huomioivat, massamedia on voimakas väline, jota voi käyttää sekä hyvään että pahaan ja riittävän kontrollin puuttuessa jälkimmäinen vaihtoehto on paljon todennäköisempi.

Jeremy Tunstall (1981, 204) kiittää Lazarsfeldin radiotutkimuksia katsoen näillä olevan erityisen aseman mediatutkimuksen historiassa. Lazarsfeld ja Merton kirjoittivat artikkelinsa ennen Kylmän Sodan alkamista, joka johti selkeään jakoon mediatutkimuksessa niin kutsutun vallitsevan paradigman ja kriittisen paradigman välillä. Esseetä pide-

tään tärkeänä virstanpylväänä median rajoitetun vaikutuksen mallista (engl. *limited effects model*). Myös Simonsonin ja Weimannin (2003, 21) mielestä Lazarsfeldin ja Mertonin essee osoitti merkittävää vision syvyyttä, eivätkä he pitäneet sitä pelkästään yksittäisenä argumenttina median rajoitetuista vaikutuksista. Ellerman (2007, 29) huomauttaa Lazarsfeldin kommenteissa olevan mielenkiintoista, että radio ei tuottanut lukutaidontonta, helposti kontrolloitavaa massayleisöä.

Kuva 1 Orson Welles radioimassa H.G. Wellsin scifiklassikkoa *Maailmojen Sota*

Lazarsfeld viittasi huomiollaan hyvästä ja pahasta radion tehokkaaseen käyttöön propagandavälineenä 1930-luvun natsi-Saksassa. Siepmann (1948, 195) myötäilee tätä näkemystä todeten radion, kuten muidenkin vallan instrumenttien, mahdollisuuksien olevan ambivalentteja. Radio voi Siepmannin mielestä säätää massaviehätykseen ja suggestiivisuuteen perustuvan stereotyypin kulttuurille paljon helpommin kuin vieroittaa tietämättömydestä ja herkkäuskoisuudesta. Tästä koettiin hyvä esimerkki Yhdysvalloissa vuonna 1938, kun Orson Wellesin ohjaaman *Maailmojen Sota* -kuunnelman radiointi aiheutti yleisen paniikin. Ilmiötä tutkineen Hadley Cantrillin (1954, 418) mielestä käsittämättömin ja siksi psykologisesti kiinnostavin tekijä tutkimustuloksissa oli, että niin monet ihmiset eivät tehneet mitään varmistukseksi radiosta tullutta sanomaa. Tämä vaikutti pelkotilan sinnikkyyteen. Corner (2000, 385) pitää Cantrillin tutkimusta arvokkaana dokumenttina tietystä ajanjaksosta radion käytössä ja median ja yhteiskunnan suhteista. Hän kuitenkin huomauttaa tutkimuksen olevan epäselvempi mitä tulee median vaikutusvaltaan. *Maailmojen Sota* -tapaus on siinä mielessä merkittävä, että se osoittaa lyhytaikaista käyttäytymisen muutosta johtuen yksittäisestä mediatapahtumasta. Ellermanin (2007, 27) mukaan Wellesin radiolähetys lopetti dramaattisesti yleisön luottamuksen radioon uutislähteenä. Johnson (1948, 62) sen sijaan ottaa aiheeseen hieman oudolta kuulostavan näkökulman korostamalla esiintyjän velvollisuutta manipulointiin

ja toteaa kommunikaatiovaikutuksen, joka tunnutaan saavutettavan lavastuksella tai asettelulla, riippuvan perimmältään kuulijan arviointitendensseistä. Tämä ei kuitenkaan vapauta tehokkuuteen pyrkivää esiintyjää velvollisuudesta manipuloida kommunikaatiotilannetta niin taitavasti kuin mahdollista.

Massakommunikaation merkitys yhteiskunnassa

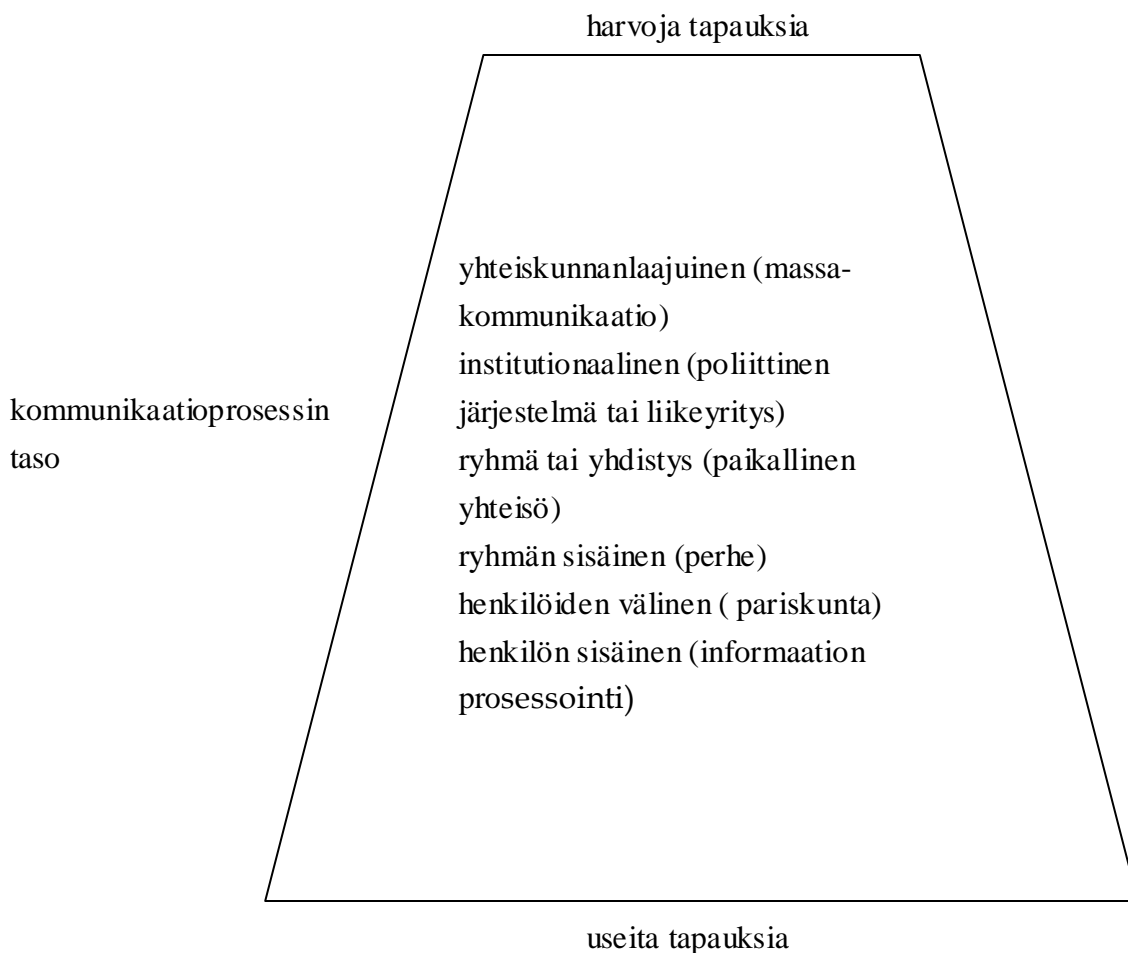
Ellul (1985, 104) valittaa, että me emme enää käy dialogia yhteiskunnassa, me *kommunikoimme*. Informaatiokommunikaatiolle annettu rooli yhteiskunnassa on kuin voiteluaine. Koska massakommunikaatio on yhdensuuntainen virta, se Ellulin mielestä sulkee pois mahdollisuuden palautteeseen tai dialogiin. Lorgen (1948, 80) mukaan ajatusten massakommunikaatio on abstraktio. Parhaimmillaan massakommunikaatio on selonteko yksilöiden sisäisistä tapahtumista. McQuail (2010, 59) taas uskoo massakommunikaation jatkavan olemassaoloaan massamediainstituution viitekehyksessä muuttuvasta teknologiasta huolimatta. Tämä viittaa yleisesti ottaen ryhmään mediaorganisaatioita ja -aktiiviteetteja sekä niiden muodollisiin ja epämuodollisiin operointisääntöihin ja toisiinsa yhteiskunnan asettamiin poliittisiin edellytyksiin. Nämä heijastavat suuren yleisön kokonaisodotuksia sekä muiden yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten poliittisten, uskonnollisten ja taloudellisten, odotuksia. Mediainstituutiot ovat vaiheittain kehittyneet julkaisemisen ja levityksen avainaktiiviteettien ympärille.

Benkler (2006, 460) huomauttaa edellisille monimutkaisten modernien yhteiskuntien kehittyneen massamedian ja teollisen informaatiotalouden kontekstissa. Teoriat kasvusta ja innovaatioista olettavat innovaatioiden teollisten mallien olevan dominoivia. Teoriat siitä, miten tehokas kommunikaatio kompleksisissa yhteiskunnissa saavutetaan, keskittyvät Benklerin mukaan markkinapohjaisiin, yksityisomistuksellisiin malleihin, joissa on ammattimainen kaupallinen ydin ja hajautunut, suhteellisen passiivinen periferia.

Windahl ja Signitzer (2006, 39) ottavat kantaa kommunikaation varhaiseen strategiseen ajatteluun. Heidän mukaansa se rakentui lineaarisiin, yksisuuntaisiin prosesseihin, jotka valmisteltiin ja organisoitiin järjestelmän ulkopuolelta. Palautevälineet tulivat mukaan strategiaihin myöhemmin, kyberneettisen teorian vaikutuksesta. Lähettäjä halusi tietää vastaanottajien reaktion modifioidakseen tarvittaessa kommunikaatiota. Seuraavaksi strategiaihin otettiin mukaan vastavuoroisuus - monologit muuttuivat dialogeiksi. Viimeaikainen kehitys on johtanut siihen, että tavoitteet saavutetaan parhaiten antamalla yleisön edustajien kommunikoida keskenään.

2.2 Massakommunikaation sijoittuminen kommunikaatiokenttään

Eräs tapa sijoittaa massakommunikaatio laajempaan kommunikaatiokenttään on kuvion 2 pyramidimalli, jossa kommunikaatiot on jaettu eri tasoihin sen mukaan, kuinka monelle vastaanottajalle kommunikaatio on tarkoitettu (McQuail 2005, 16–19).

Kuvio 2 Kommunikaatiopyramidi: massakommunikaatio on yksi taso useiden sosiaalisten kommunikaatiotasojen joukossa (McQuail 2005, 18)

Massakommunikaation paikantaminen laajemmassa kommunikaatiokyselykentässä helpottuu, kun ajatellaan, millä sosiaalisen organisaation tasolla kommunikaatio tapahtuu. Kuten kuviossa 2 osoitetaan, näillä kriteereillä massakommunikaatio voidaan nähdä yhtenä yhteiskunnan laajuisista kommunikaatioprosesseista, muiden kommunikaatioprosessien muodostaman jakelupyramidin huipulla (McQuail 2005, 16–19).

Pyramidin jokaisella alenevalla tasolla on enemmän tapauksia ja jokainen taso edustaa tiettyä tutkimukseen ja teoretisointiin liittyvää ongelmaryhmää. Integroidussa

modernissa yhteiskunnassa on usein yksi laaja, yleensä massamediasta riippuvainen kommunikaatioverkko, joka voi saavuttaa eriasteisesti kaikki kansalaiset, vaikka mediajärjestelmä on itsekkin fragmentoitunut paikallisten ja muiden sosiaalisten tai demografisten tekijöiden mukaan (McQuail 2005, 16–19).

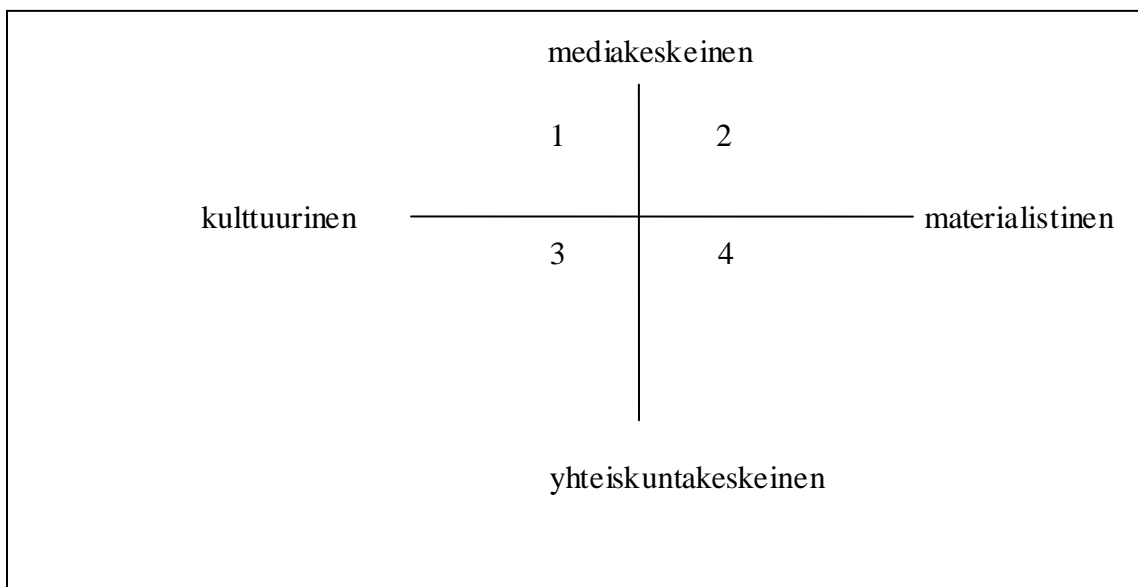
Koko yhteiskuntaa koskevan tason alapuolella on useita erilaisia kommunikaatioverkkoja. Yksi tällainen kaksinkertaistaa laajemman yhteiskunnan sosiaaliset suhteet paikallisella tasolla, kuten kaupungissa, jossa voi olla esimerkiksi paikallislehdistön muodostama oma mediaverkostonsa. Näin pyramidin jokaisella alenevalla tasolla edetään yhä useampiin mediaverkkoihin, kunnes alin taso edustaa kommunikaatiotutkimuksessa kunkin henkilön sisäistä informaation prosessointia, kuten ymmärrystä, muistamista ja oppimista (McQuail 2005, 16–17).

2.3 Media ja yhteiskunta

Median ja yhteiskunnan suhteen luonne on riippuvainen olosuhteista ajassa ja paikassa. Mediateorian kenttää luonnehtivat toisistaan erkaantuvat perspektiivit. Vasemmistolaisien, kuten edistyksellisten tai liberaalien, ja oikeistolaisien, kuten konservatiivisten, tendenssien näkökulmaero on toisinaan havaittavissa. Vasemmistolainen teoria on esimerkiksi kriittinen suhteessa suurten globaalien yritysten käsissä olevan median vallankäyttöön, kun taas konservatiiviset teoreetikot esittävät kritiikkiä uutisten liberaalisesta asenteellisyydestä tai median tuottamasta vahingosta perinteisille arvoille. Voidaan myös erottaa teoriaan toisaalta kriittisemmin ja toisaalta soveltavammin suhtautuvat näkökulmat, jotka eivät välttämättä korreloi poliittisella akselilla tapahtuvaan erotteiluun. Kriittinen teoria pyrkii paljastamaan mediakäytännön perustavanlaatuiset ongelmat ja viat ja suhteuttamaan ne kokonaisvaltaisella tavalla sosiaalisiin kysymyksiin tiettyjen arvojen mukaisesti. Soveltava teoria pyrkii valjastamaan kommunikaatioprosessin ymmärtämyksen ratkaistakseen käytännön ongelmia massakommunikaation tehokkaammaksi käyttämiseksi. Kriittisen ja soveltavan teorian lisäksi voidaan kuitenkin erottaa myös kaksi muuta teoreettisen variaation akselia. Ensimmäinen näistä tekee eron mediakeskeisen ja yhteiskuntakeskeisen näkökulman välillä (McQuail 2005, 11–12).

Mediakeskeinen näkökulma asettaa enemmän autonomiaa ja vaikutusta kommunikaatiolle ja keskittyy median oman aktiviteetin piiriin. Mediakeskeinen teoria näkee massamedian oleellisena tekijänä sosiaalisessa muutoksessa, jota vie eteenpäin kommunikaatioteknologian väistämätön kehitys. Se myös kiinnittää enemmän huomiota median sisältöön ja erilaisten medioiden, kuten printtimedian sekä audiovisuaalisen ja interaktiivisen median, potentiaaliin seurauksiin. Yhteiskuntakeskeinen teoria näkee median poliittisen ja taloudellisen vallan heijastumana (McQuail 2005, 12–13).

Toinen erottava rajalinja kulkee kulttuurista ja ajatuksista kiinnostuneiden ja materiaalisia voimia ja tekijöitä painottavien teoretikkojen välillä. Tämä erottelu korreloi suurin piirtein seuraavien tekijöiden kanssa: humanistinen *versus* tieteellinen; kvalitatiivinen *versus* kvantitatiivinen ja subjektiivinen *versus* objektiivinen. Nämä kaksi vaihtoehtoa ovat toisistaan riippumattomia, ja niiden kautta voidaan identifioida kuvion 3 neljä eri näkökulmaa mediaan ja yhteiskuntaan (McQuail 2005, 13).

Kuvio 3 Mediateorian dimensiot ja tyypit. Neljä päänäkökulmaa voidaan tunnistaa kahdessa dimensiossa: mediakeskeinen *vs* yhteiskuntakeskeinen ja kulttuurinen *vs* materialistinen (McQuail 2005, 13)

Neljästä näkökulmasta voidaan tehdä seuraava yhteenveto (McQuail 2005, 13–14):

- 1) Media-kulttuurinen perspektiivi kiinnittää eniten huomiota median sisältöön ja muotoon ja välittömään henkilökohtaiseen ympäristöön vaikuttavaan subjektiiviseen mediasanomien vastaanottoon.
- 2) Media-materialistinen perspektiivi painottaa median organisaatioon liittyviä, rahoituksellisia ja teknologisia näkökantoja.
- 3) Yhteiskunnallis-kulttuurinen perspektiivi painottaa yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutusta mediatuotantoon ja -vastaanottoon ja median tehtäviä yhteiskunnallisessa elämässä.

- 4) Yhteiskunnallis-materialistinen perspektiivi näkee median ja sen sisällön pääosin poliittis-taloudellisten ja materiaalistien voimien ja olosuhteiden heijastumana.

Massakommunikaatiolle relevantteja teorioita voidaan erottaa viiden tyyppisiä: yhteiskuntatieteellisiä, kulttuurisia, normatiivisia, operationaalisia ja arkielämään liittyviä (engl. *everyday*) teorioita. Yhteiskuntatieteellinen teoria tarjoaa yleisnäkemyksiä massakommunikaation luonteesta, toiminnasta ja vaikutuksesta perustuen median ja muiden relevanttien lähteiden systemaattiseen ja objektiiviseen huomiointiin (McQuail 2005, 13–14).

Sen sijaan kulttuurinen teoria on luonteeltaan paljon monimuotoisempi. Joissakin tapauksissa se on arvioiva pyrkien eriyttämään kulttuurisia hyödykkeitä tiettyjen laadullisten kriteerien perusteella. Joskus sen tavoite on lähes päinvastainen, jolloin pyrkimyksenä on haastaa hierarkkiset luokittelut epärelevantteina kulttuurin todelliselle merkitykselle. Kulttuurinen teoria vastustaa testausta tai havainnoinnin avulla tehtävää validiteetin mittausta (McQuail 2005, 13–14).

Normatiivinen teoria tutkii, miten median pitäisi toimia, mikäli tiettyjä sosiaalisia arvoja havaitaan tai mikäli ne saavutetaan. Sellainen teoria tavallisesti juontuu tietyn yhteiskunnan laajemmasta yhteiskunnallisesta filosofiasta tai ideologiasta. Tämän tyyppinen teoria on tärkeä, koska se osaltaan muovaa ja legitimoii mediainstituutioita ja sillä on suuri vaikutusvalta muiden yhteiskunnallisten toimijoiden ja median oman yleisön odotuksiin median suhteen. Yhteiskunnan omaa mediaa koskeva normatiivinen teoria on yleensä löydettävissä lainsäädännöstä, säännöksistä, mediapolitiikasta, eettisistä koodeista ja julkisen keskustelun sisällöstä. Vaikka normatiivinen teoria ei ole itsessään *objektiivinen*, sitä voidaan tutkia käyttämällä yhteiskuntatieteiden *objektiivisia* menetelmiä (McQuail 2005, 13–14).

Neljättä teoriaa voidaan nimittää operationaaliseksi teoriaksi. Operationaalinen teoria viittaa niihin käytännön ajatuksiin, joita median omat toimijat ovat kehittäneet toteuttaessaan mediatoimintaa. Joissakin asioissa, kuten journalistiikan etiikassa, operationaalinen teoria voi mennä päällekkäin normatiivisen teorian kanssa. Lopuksi on *talonpoikaisjärkinen* teoria median käytöstä pohjautuen siihen tietoon, joka jokaisella on omien arkikokemustensa perusteella (McQuail 2005, 14).

2.4 Teorian muodostaminen mediasta ja yhteiskunnasta

Massakommunikaatiota voidaan pitää sekä yhteiskunnallisena että kulttuurisena ilmiönä. Massamediainstituutiot ovat osa yhteiskunnan rakenteita ja niiden teknologiset infrastruktuurit ovat osa taloudellisia valtarakenteita, kun taas median levittämät ideat,

kuvat ja informaatio ovat oleellinen tekijä kulttuurissamme (McQuail 2005, 78). Rosengrenin (1981, 248) mukaan kysymykseen siitä, toimiiko massamedia muutosvoimana vai vahvistaako se *status quota*, ei voida vastata yleisellä tasolla. Voidaan tietenkin aina sanoa, että joissakin tilanteissa osa massamediaa toimii jonkinasteisena muutosvoimana, kun taas tietyissä olosuhteissa osa massamediaa voi toimia *status quon* vahvistajana. Jotta kysymykseen voisi vastata merkityksellisellä tavalla, se pitää pilkkoa merkityksellisiin osatekijöihin, spesifioida tietyn tyyppisiin medioihin ja mediasisältöihin, yhteiskunnan sektoreihin sekä muutoksen ja *status quon* alueisiin ja tyypeihin, huomauttaa Rosengren. Kuvio 4 havainnollistaa osatekijöiden suhdetta toisiinsa.

Sosiaalinen rakenne vaikuttaa kulttuuriin

		Kyllä	Ei
Kulttuuri vaikuttaa sosiaaliseen rakenteeseen	Kyllä	molemminpuolinen riippuvuus (kaksisuuntainen vaikutus)	idealismi (voimakas mediavaikutus)
	Ei	materialismi (media on riippuvainen)	autonomia (ei kausaalista yhteyttä)

Kuvio 4 Neljä suhdetyyppiä kulttuuri- ja yhteiskuntarakenteen välillä (Rosengren 1981, 249)

Jos ajatellaan massamediaa yhteiskunnan osana, kyseeseen tulee *materialistinen* vaihtoehto. On huomattava määrä teorioita, joiden mukaan kulttuuri on riippuvainen yhteiskunnan taloudellisista ja poliittisista valtarakenteista. Tämä on keskeistä marxilaiselle positiolle. Mikäli mediaa tarkastellaan lähinnä sen sisällön kautta (eli enimmäkseen kulttuurina), voidaan päätyä *idealistiseen* vaihtoehtoon. Medialla oletetaan olevan potentiaalia voimakkaaseen vaikuttamiseen, mutta sosiaalisen muutoksen pääasiallisena syynä katsotaan olevan tietyt median sisällöllään esille tuomat ideat ja arvot riippumatta median omistajista tai kontrolloijista. Koska vaikutuksen ajatellaan toimivan yksilöiden motivaatioiden ja toiminnan kautta, tämä näkemys johtaa vahvaan uskoon median potentiaalisista vaikutusmahdollisuuksista hyvässä ja pahassa (McQuail 2005, 78–80).

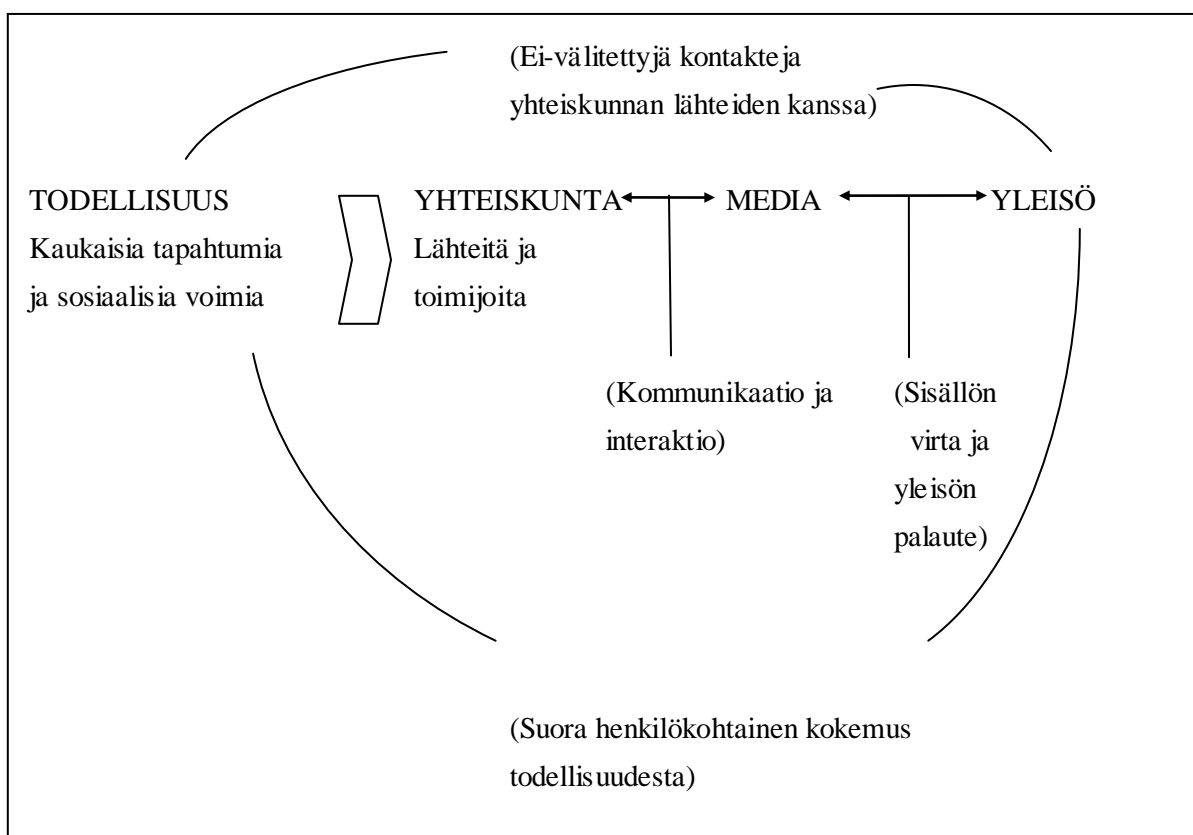
Molemminpuolinen riippuvuus merkitsee, että massamedia ja yhteiskunta ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Media vastaa yhteiskunnan informaatio- ja viihdekysyntään samalla innostaen innovaatioita ja tukien sosiokulttuurisen ilmapiirin muutosta lisäävää kommunikaation kysyntää. Kulttuurin ja yhteiskunnan välisten suhteiden *autonomia* ei ole välttämättä ristiriidassa edellisen kanssa, paitsi kirjaimellisesti tulkittuna. On joka tapauksessa hyvin todennäköistä, että yhteiskunta ja media voivat olla toisistaan riippumattomia tiettyyn pisteeseen asti. On erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka paljon autonomiaa suhteessa yhteiskuntaan medialla voi olla. Debatti on erityisen relevantti globalisaation keskeiselle teesille, joka edellyttää median avulla tapahtuvaa maailmanlaajuisen kulttuurin homogenisoitumista. Autonomiamalli esittää, ettei ulkoa tuotu mediakulttuuri välttämättä kosketa paikallista kulttuuria, vaan sen vaikutus jää pintapuoliseksi (McQuail 2005, 78–80).

Tutkimus ei ole tuottanut varmoja loppupäätelmiä, vaan osittain ristiriitaisia tuloksia mitä tulee median välittämiin yhteiskunnallisiin arvoihin, sosiaalisiin rakenteisiin ja yleisön mielipiteisiin. On hyvin mahdollista, että eri teoriat pätevät eri olosuhteissa ja analyysin eri tasoilla. Näyttää siltä, että media voi toimia yhtä hyvin vapautuksen kuin sorron ja yhtenäisyyden kuin hajanaisuuden puolesta sekä yhtä hyvin muutoksen puolesta kuin sitä vastaan (McQuail 2005, 79–80). Rosengren (1981, 261) lisää lopuksi, että massamedian välittämät yhteiskunta- ja kulttuurirakenteet voivat muuttua samanaikaisesti, mutta yhteismuutos saattaa johtua yhteisistä ulkoisista impulsseista.

2.5 Viitekehys median ja yhteiskunnan yhdistämiseksi

Potter (2011, 905) määrittelee massamedian organisaatioiksi, jotka käyttävät teknologisia kanavia sanomien jakamiseen tarkoituksena houkutella yhä suurempia yleisöjä ja ehdollistaa nämä yleisöt uusiutuviin media-altistumisiin, jotta organisaatioiden resurssit lisääntyisivät pitäen organisaatiot kannattavina. McQuail (2005, 84) lisää institutionaalisten toimijoiden käyttävän mediaa kanavana suuren yleisön tavoittamiseen ja tuodakseen tapahtumat esille omasta perspektiivistään. Tämä pitää yleisesti ottaen paikkansa koskien esimerkiksi keskenään kilpailevia poliitikkoja, hallituksia, mainostajia, uskonnollisia johtajia ja joitakin kirjailijoita ja artisteja. Kuitenkin se tosiasia, että media ei ole täysin vapaa toimija suhteessa muuhun yhteiskuntaan, monimutkaistaa yksinkertaisen kuvan todellisuuden välittämisen prosessista. Media on sekä muodollisen että epämuodollisen kontrollin kohteena juuri niiden instituutioiden toimesta, jotka haluavat muokata yleisön mielikuvaa todellisuudesta. Heidän tavoitteensa eivät välttämättä osu yhteen sen päämäärän kanssa, jossa todellisuudesta esitetään objektiivinen *totuus*.

Westleyn ja MacLeanin *todellisuuden välittämistä* mukaileva kuvio 5 osoittaa, miten media tarjoaa yleisölle informaatiota, kuvia, tarinoita ja vaikutelmia, joskus täyttääkseen odotuksia ja tarpeita, joskus omia tarkoituksiperiään seuraten esimerkiksi saavuttaakseen taloudellista etua tai vaikutusvaltaa ja joskus noudattaakseen muiden sosiaalisten instituutioiden motiiveja, kuten esimerkiksi mainontaa, propagandaa, myönteisten mielikuvien heijastamista ja informaatiota. Kun otetaan huomioon pohjimmaisten motiivien erilaisuus *todellisuuden kuvien valinnassa* ja *virrassa*, on hyvin epätodennäköistä, että sanoman välittäminen olisi puhtaasti neutraali prosessi (McQuail 2005, 84–85).

Kuvio 5 McQuailin näkemys Westleyn ja MacLeanin viitekehyksestä teorian muodostamiselle mediasta ja yhteiskunnasta (McQuail 2010, 86)

Kuten kuvio 5 osoittaa, kokemus ei ole täysin tai aina massamedian välittämä. On olemassa suoria kontaktikanavia sosiaalisiin instituutioihin, kuten puolueisiin, työyhteisöihin ja kirkkoihin. On myös mahdollista kokea henkilökohtaisesti mediassa raportoituja kaukaisempia tapahtumia, kuten rikoksia, köyhyyttä, sairautta, sotaa ja konflikteja. Näin ollen päämuunnokset media- ja yhteiskuntateoriasta voidaan jakaa seuraaviin kategorioihin:

- 1) Makroteoriat, jotka käsittelevät median ja muiden sosiaalisten instituutioiden välisiä suhteita ja sitä missä määrin media on autonominen. Tarjoaako media vaihtoehtoisia visioita vai vahvistaako se ainoastaan vallitsevaa valtaa ja vaikutusvaltaa?
- 2) Teoria, joka keskittyy suoraan mediainstituutioihin ja -organisaatioihin ja siihen, miten ne hoitavat niille valitut tai annetut tehtävät, varsinkin muuttuvan teknologian resurssikilpailun olosuhteissa.
- 3) Teoria, joka keskittyy yleisön tarpeisiin ja perspektiiviin sekä seurauksiin, joita median käytöllä sosiaalisten kokemusten hankkimiseksi on.

Saatavilla olevat teoriat ovat pirstaleisia ja selektiivisiä, joskus epäjohdonmukaisia ja usein toisilleen vastakkaisten yhteiskunnallisten ideologioiden ja olettamusten ohjaamia (McQuail 2005, 86).

3 INTERNET MASSAKOMMUNIKAATION KONTEKSTISSA

3.1 Internetin historiaa

Mieti yksilön käytössä olevaa tulevaisuuden laitetta, joka on eräänlainen yksityinen mekanisoitu arkisto ja kirjasto. Memex on laite, johon yksilö varastoi kaikki kirjansa, levynsä ja kommunikaationsa ja joka on siten mekanisoitu, että sitä voi konsultoida yhä nopeammin ja joustavammin.

- Vannevar Bush, *As We May Think*

Presidentti Franklin D. Rooseveltin tiedoneuvonantajana toimineen Vannevar Bushin vuonna 1945 *Atlantic Monthly*ssa julkaistua artikkelia *As We May Think* pidetään varhaisimpana visiona Internetistä. Pari vuosikymmentä myöhemmin Bush (2006, 95) palasi artikkelinsa aiheeseen todeten, että sitä [Memexiä] kohden kannattaa ponnistella. Ihminen varustettuna riittävällä laitteistolla - laitteistolla joka vapauttaa hänet toteuttamaan itseään ihmisenä, ajattelemaan luovasti ja viisaasti, vapaana arvottomista tehtävistä - voi tällöin kohdata yhä kompleksisemmän olemassaolon toiveikkaasti ja luottavaisesti, lausui Vannevar Bush kaunopuheisesti.

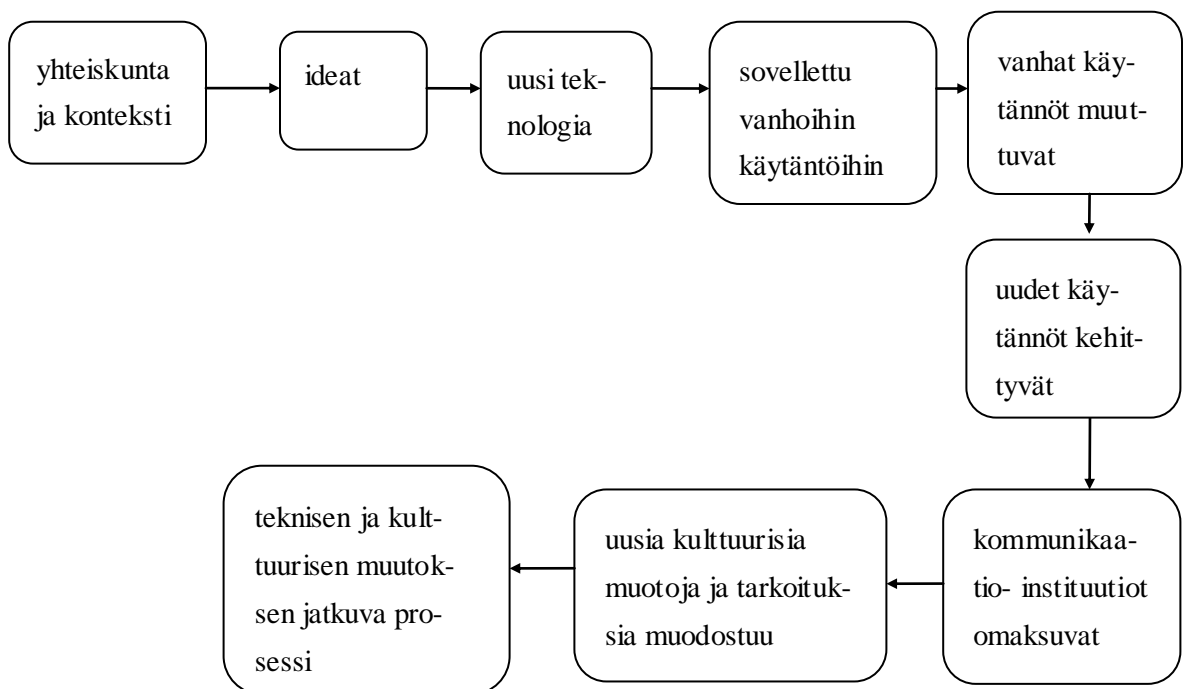
Nyt Vannevar Bushin visio on toteutunut. Ajalleen tyypillisesti Bushin näkemystä voidaan pitää teknologisdeterministisenä ja tulevaisuuteen optimistisesti suhtautuvana. Internet on laaja, suurinta osaa aktiivi- ja myös passiiviväestöä koskettava ilmiö. Mark Poster (1999, 15) on todennut Internetin edistävän modernia subjektin ja objektin välistä suhdetta lisäämällä merkittävästi massakulttuuriobjektien tuotannon tehokkuutta ja jakelua ympäri maailmaa. Perusintuitio ja yleinen uskomus 1990-luvun alusta on ollut, että Internet tuo tullessaan lisääntyvää vapautta ja globaalia tasa-arvoa. Tämä on ollut teknofiilien perususkomus, samalla kun teknofoobikot ovat pelänneet kyberpornoa, kyberrikollisuutta ja kyberterrorismia. Optimistiset käsitykset ilmenevistä olosuhteista ovat Benklerin mielestä arvokkaita, mikäli ne auttavat määrittämään orastavan verkostoinformaatioyhteiskunnan sosiaalisesti ja poliittisesti merkitseviä ominaisuuksia todenmukaisesti ja sallivat normatiivisen käsityksen muodostamisen niiden merkityksestä (Benkler 2006, 131). McChesney (2000, 127) ehdottaa vienosti, että ottaen huomioon uusien kommunikaatioteknologioiden vallankumouksellisen luonteen, kansalaisten pitäisi kokoontua tutkimaan, mitä teknologisia mahdollisuuksia on tarjolla, ja päättää, millaisia sosiaalisia tavoitteita ryhdytään edistämään.

3.2 Teknologian vaikutus mediakulttuuriin

Sen käytöllä on itseisarvo tämän päivän yhteiskunnassa, sillä se toimii ei-rationaalisena turvallisuuslähteenä hämmentävässä maailmassa ja sen seuraamisesta on tullut seremoniallinen, rituaalinen tai jopa pakonomainen toimi monille ihmisille.

- Bernard Berelson

Sitaatti ei viittaa älypuhelimeen tai iPadiin, vaan kyseessä on Bernard Berelsonin arvio sanomalehden merkityksestä vuodelta 1955. Yleinen näkemys kehittyvän teknologian vaikutuksesta mediakulttuuriin on esitetty kuviossa 6. Se esittää, ettei teknologialla ole suoraa vaikutusta kulttuurisiin käytäntöihin; vaikutukset välittyvät relevantin instituution kautta, tässä tapauksessa massamedian (McQuail 2005, 127).

Kuvio 6 Kommunikaation sekä teknologisen ja kulttuurisen muutoksen vuorovaikutteinen järjestys: teknologiat nousevat yhteiskunnasta ja niillä on yhteiskunnallisia vaikutuksia siitä riippuen, millä muodoilla niitä omaksutaan (McQuail 2005, 128)

McQuailin (2005, 104) mukaan uusien mediamuotojen vaikutukset ilmenevät vasta, kun keksinnöt on otettu käyttöön, niitä on kehitetty ja niihin on mukauduttu, tavallisesti ensin olemassa oleviin käyttötapoihin. Vasta tämän jälkeen teknologian kapa-

siteetista ja yhteiskunnan tarpeista riippuen keksinnöt voidaan omaksua laajempaan käyttöön. Nykyään monet uuden median muodot ovat olemassa *vanhojen* medioiden rinnalla, joista mikään ei ole kadonnut. Argumentilla, jonka mukaan media linkittyy ja muodostaa kaiken sisältävän verkoston, on sekä painoarvoa että seurauksia. On myös mahdollista, että uusilla mediamuodoilla on tietty sosiaalinen tai kulttuurinen näkökulma, joka tekee tietyt vaikutukset todennäköisemmiksi. Vaikka uudet elektroniset verkot ovat osittain korvanneet totutut suhteellisen vakaat ja pysyvät yhteisöt, ne myös helpottavat hyvin erikoistuneita sosiaalisia ja kulttuurisia yhteyksiä, joita muuten ei olisi olemassa (Lull 2006, 56).

Poster (1994, 175) huomauttaa elektronisen kommunikaation asettavan etäisyyden lähettäjän ja vastaanottajan välille; se korostaa kuilua kielen puhujan ja kuuntelijan välillä. Hänen mielestään teoriat, jotka käsittelevät kommunikaatioteknologiaa pelkäävät tehokkuuskysymyksenä, jättävät aiheettomasti huomiotta kommunikaatioteknologian esille tuomia uusia kysymyksiä, sijoittamalla ne suullista ja painokulttuuria ajatellen kehitettyihin vanhoihin paradigmoihin.

3.3 Internetin tausta ja teknologia

Vannevar Bushin visioiden jälkeen tapahtunut tietokonevälitteisen verkostokommunikaation synty voidaan jäljittää Yhdysvaltain puolustusministeriön vuonna 1969 aloittamaan kokeelliseen ARPAnet-järjestelmään, jonka tavoitteena oli varmistaa luotettava tiedonkulku ydinsodan syttyessä. Järjestelmästä tehtiin hajautettu kostoiskun varmistamiseksi Neuvostoliiton tekemän ydiniskun varalta. Barabási (2003, 144) tosin huomauttaa Neuvostoliiton ydiniskuun varautumisen olevan osittain myytti. Pentagon torjui alun perin Paul Baranin hahmotteleman Internetin ja kehitti itsenäisesti samantyyppisen ARPAnet-järjestelmän. Eri vaiheiden jälkeen Internet tuli suuren yleisön saataville vuonna 1994, jolloin Netscape Communications julkaisi ilmaiseksi jaetun Netscape Navigator -selaimen. Elokuussa 1995 Microsoft sitten julkaisi Internet Explorerinsa (muun muassa Norris 2001, 27–28, Burnett & Marshall 2003, 46, Rogers 1995, 315–317).

Sana *Internet* on yhdistelmä muiden välillä tai mukana olevaa tarkoittavasta prefiksistä *inter* sekä suffiksista *net*, joka on lyhenne sanasta *network*, verkko, tarkoittaen yhdistävää käytäntöä tai järjestelmää. Internet on nimitys kommunikaatioverkostolle, joka koostuu miljoonista toisiinsa yhteydessä olevista vapaasti keskenään informaatiota vaihtavista tietokoneista (Burnett & Marshall 2003, 46). Henten ja Tadayoni (2008, 46) lisäävät, että vaikka Internet perustuu Internet-protokollaan (IP), sitä voidaan käyttää myös muissa teknologisissa konteksteissa varsinaisen Internetin lisäksi. Kaikki IP-perusteiset kommunikaatiot eivät käytä Internetiä teknologisenä alustana. Barabási

(2003, 149) toteaa nykyisten Internet-protokollien kehitetyn pieneen verkkoon ja 1970-luvun teknologioihin ja tarpeisiin. Kun verkko kehittyi ja uusia applikaatioita ilmaantui, kyseiset protokollat ovat monesti osoittautuneet Barabásin mukaan vajavaisiksi.

Huomionarvoisin tekijä informaatio- ja kommunikaatioteknologiassa on digitalisaatioprosessi, jossa kaikki tekstit (symboliset merkitykset kaikissa koodatuissa ja tallennetuissa muodoissa) voidaan muuttaa binaarikoodeiksi ja näin saattaa samojen tuotanto-, jakelu- ja varastointiprosessien piiriin (McQuail 2005, 137). Küng, Picard ja Towse (2008, 3) lisäävät olevan tärkeää tehdä ero termien *digitaalinen* ja *Internet* välillä, sillä normaalikäytössä niitä usein käytetään toistensa synonyymeina. Termi *digitaalinen* viittaa teknologiaan, joka varastoi dataa binaarimuotoon. Tämä informaatio voi olla tekstiä, valokuvia, grafiikkaa, videota tai audiota. Termi *Internet* viittaa informaation jakelujärjestelmään. Internetin ja muiden jakelujärjestelmien, kuten puhelimen, television ja radion kautta jaettu informaatio voi olla järjestelmän arkkitehtuurista riippuen joko analogista tai digitaalista.

Internetin tekninen koodi

Flanagin, Flanagin ja Flanagin (2010, 182) mukaan Internetin tekninen koodi ei ole arvoneutraali, vaan sisältää tiettyjä sosiaalisia arvoja. Teknisen koodin tärkeä indikaattori on teknologinen design, sillä designin ominaisuudet heijastavat suoraan teknologiassa manifestoituina olevia perustavia arvoja ja olettamuksia. Designominaisuudet sisältävät sekä sen, miltä teknologia näyttää, että sen, miten se toimii teknisesti ja sosiaalisesti. Ehkä tärkein päätös Internetiä suunniteltaessa oli noudattaa verkostoperiaatteita, joita nykyään kutsutaan *end-to-end*-rakenteeksi. *End-to-end*-järjestelmää määrittävä ominaisuus on verkon *älykkyyden* sijainti pääasiassa verkon periferiassa, kun taas verkon polut pysyvät neutraaleina, käsitellen kaikkea dataliikennettä identtisesti.

Koodi merkitsee, että Internetin *end-to-end*-design on perustasoltaan TCP/IP (*Transmission Control Protocol/Internet Protocol*), joka määrittelee datasiirron. Myös muut designominaisuudet informoivat Internetin teknisestä koodista. Esimerkiksi HTML (*HyperText Markup Language*) ja HTTP (*HyperText Transfer Protocol*) olivat oleellisia osia verkon designia sekä sovellustasolla että käsitteellisellä tasolla. Sovellustasolla hypertekstirakenne mahdollistaa sekä informaation jaon että sallii joustavan ja kehittyvän viitekehyyksen luomisen toisin kuin suljettu järjestelmä (Flanagin ym. 2010, 183). Burnett ja Marshall (2003, 83–84) määrittelevät hypertekstin kansanomaisesti siten, että termillä kuvataan olemassa olevan tekstin laajentumista muille alueille ja muihin verkko-osoitteisiin. Siten kuhunkin tekstiin on liitetty useita muita tekstejä. Hyperteksti vertautuu akateemisesta kirjallisuudesta tuttuun alaviitteeseen. Krapp (2006,

361) huomauttaa mediaoptimistien ennakoiman valtavan esteettisen laajentumisen sijaan tietokoneteknologialla ilmenneen pian epäesteettisen vaikutuksen. Tämä epäesteettinen vaikutus uhkasi tehdä tietokoneteknologian käyttäjästä pelkän vanhentuneitten käsitysten kuluttajan. Median digitalisaation laajasta levinneisyydestä huolimatta tietokoneteknologian käyttö kaunokirjalliseen työhön rajoittuu useimmiten hypertekstiin. Krappin mielestä tuloksena on yleensä selvä laatuero moderniin proosaan nähden, modernin proosan hyväksi. Toisin kuin Krapp, Haraway (2011, 395) suhtautuu hypertekstiin myönteisesti. Hänen mielestään hyperteksti on helppo käyttää ja helppo rakentaa, ja se voi muuttaa yleistä käsitystä siitä, mikä liittyy mihin.

End-to-end-designin dataprosessointiperiaatteen perustason laajennus on johtanut Internetin kehittymiseen keskitetystä dataprosessointi-intensiivisestä verkosta laaja-alaisesti jaetuksi hajautetuksi rakenteeksi (Flanagin ym. 2010, 183). Flanagin ym. (2010, 188) huomauttavat lopuksi Internetin teknisen koodin implikoivan, että se pystyy vastustamaan keskitettyä kontrollia. On kuitenkin huomattava, että on olemassa myös Internetin teknistä koodia ilmaisevia vastavoimia. Todellakin, tekniset koodit voivat olla yhtä aikaa olemassa vastakkaisin tavoin, ja niitä teknisiä ominaisuuksia, jotka tällä hetkellä näyttävät luovan suhteellista vapautta, voidaan myös käyttää ankaraan kontrolliin. Internetin teknistä koodia arvioitaessa johtopäätöksissä on otettava huomioon molemmat vaihtoehdot, Flanagin ym. varoittavat.

Lessig (1999, 109–110) puolestaan muistuttaa, että Internetin koodi on jatkuvasa muutostilassa. Tämän hetken trendinä on sen muuttuminen koko ajan säätelevä mpään suuntaan. Kysymyksessä ovat merkittävät taloudelliset ja kansalaisvapauksia koskevat intressit. Boyle (2000, 9–10) on samaa mieltä Lessigin kanssa verkon arkkitehtuurin toimimisesta säätelymuotona. Boyle lisää Internetin säätelyn nojaavan kasvavassa määrin kolmitahoiseen strategiaan - yksityistämiseen, omistamiseen ja teknologisten kontrollimenetelmien käyttöön. Barabási (2003, 175) vastaa edellisille huomauttamalla, että verkkotiede todistaa arkkitehtuurin osoittavan korkeamman tason organisoitumista kuin koodin. Barabásin mielestä säätelytoimenpiteet voivat tulla ja mennä, mutta verkon kokonaisuutta hallitsevat luonnonlait pysyvät muuttumattomina. Niin kauan kuin linkityksen valinta on delegoitu yksilöille, verkon suuren mittakaavan monimuotoisuutta ei voi merkittävästi muuttaa. Zittrain (2008, 164) sen sijaan arvostelee näkemystä käyttäjien vapaudesta. Hän on huolissaan näkemyksestä, jonka mukaan *end-to-end*-design ylläpitää vapautta käyttäjien voidessa konfiguroida omat koneensa miten haluavat. Tämän näkemyksen poliittiset seuraukset ovat riippuvaisia entistä epäluotettavammasta oletuksesta: että se, joka käyttää konetta tietystä verkon päätepisteessä, voi valita miten laite toimii.

Internetin vapaus

Siirtyen Internetin teknisestä puolesta hieman yleisemmälle tasolle Calabrese (2004, 111–112) huomauttaa, että toisin kuin 1990-luvun mielikuvat uudesta mediasta riippumattomana ja itsenäisenä antoivat ymmärtää, se on nopeasti kesytetty valtamedian synergialogiikkaan sulautumista suosivaan säädeltyyn käytäntöön. Vaikka Internet on ollut käyttökelpoinen väline tämän kehityksen vastustamisessa, niin suuren yleisön saama kuva regulaatiokysymyksestä on valtamedian rakentama, Calabrese muistuttaa.

Morozov (2011, 229–230) sen sijaan ei ota kantaa valtamedian rooliin Internetissä, vaan nostaa esille Internetin mahdollisuuden poliittisen vapauden edistämiseen. Hänen mukaansa länsivaltojen poliitikot ovat erimielisiä siitä, missä määrin verkko pitäisi valjastaa demokratiakehityksen edistämiseksi maailmassa. Morozovin mielestä asiassa on kaksi koulukuntaa: presidentti Obaman hallinnon ja liberaalien edustama heikko koulukunta, joka haluaa ylläpitää Internetin ilmaisunvapautta; ja uuskonservatiivien muodostama vahva koulukunta, joka haluaa korostaa Internetin käyttöä diktatoristen hallintojen vastustajien mobilisointiin.

3.4 Uuden median eroavuudet vanhasta mediasta

Manovich (2006, 5–6) toteaa, että yleisesti uuden median käsitetään samastuvan tietokoneen käytössä ennemminkin jakeluun ja esilletuomiseen kuin tuotantoon. Tämä määrittely on Manovichin mukaan kuitenkin liian kapea, ja hän näkee uuden median edustavan kahden erillisen historiallisen kehityskaaren yhtäläiseen lopputulokseen johtavaa rinnakkaiskehitystä: tietojenkäsittelyn ja mediateknologian. Cook (2006, 18) tuntuu tukevan Manovichin kantaa huomauttamalla käsityksen yksittäisen teknologisen innovaation aikaansaamasta yleisluontoisesta sosiaalisesta muutoksesta olevan sekä historiallisesti väärä että harhaanjohtava. Cookin mukaan muutokset perustuvat monille, vastavuoroisesti vaikuttaville teknologisille ja sosiaalisille innovaatioille. Lievrouw (2004, 10) toteaa uuden median muotojen tulleen niin kaikkialla läsnäoleviksi, että niitä pidetään itsestäänselvyyksinä. Nicholas Negroponte (2004, 1) on valmis julistamaan Internet-vallankumouksen olevan ohi. Hänen mielestään Internetistä on tulossa ihmisoikeuksien, terveydenhuollon ja koulutuksen ohella olennainen osa sivilisaatiota. Robin ja Webster (2006, 98) eivät jaa Negroponten optimistiselta tuntuvaan kantaa. He puhuvat mieluummin informaatiovallankumouksesta ja sanovat keskeisen kysymyksen olevan, millainen suhde vallitsee poliittisen ja yritysvallan ja tiedon/informaation välillä. Joillekin tieto on itsestäänselvästi hyväntahtoinen voima ja sen käyttö on tapa varmistaa sosiaalista edistymistä, Robin ja Webster huomauttavat.

Splichal (2009, 393) tukee Robinia ja Websteria muistuttamalla, että uudet teknologiset saavutukset ja muodikkaat kommunikaatiomuodot eivät ratkaise *vanhoja* kommunikaatioon ja mediateoriaan liittyviä käsitteksymyksiä. Vaikka ilmenee tarvetta ja toivetta siitä, että uudet kommunikaatiomuodot ratkaisevat *vanhojen* epäonnistumiset demokraattisemman yhteiskunnan luomisessa, valitettavasti kaikkia *uusia* vuosisatojen varrella kehitettyjä kommunikaatiomuotoja on ollut helppo käyttää väärin.

McQuailin (2005, 137–139) mukaan yrityksiä luonnehtia uuden median ilmestymistä Internetissä on vaikeuttanut epävarmuus sen tulevista käyttömahdollisuuksista ja institutionaalista muodoista. Tietokone kommunikaatiovälineenä on tuottanut monia eri mahdollisuuksia, joista yksikään ei ole dominoiva. Uuden ja vanhan median yleiset eroavaisuudet voidaan havaita tarkemmin, mikäli tarkastellaan perinteisissä mediainstituutioissa olevia tekijöiden (ja esiintyjien) julkaisemisen, tuottamisen ja jakelun sekä vastaanoton, päärooleja ja suhteita. McQuailin kategorioi eroavaisuudet seuraavasti:

1) Tekijät

Tekijöille on enemmän mahdollisuuksia, mutta tähän asti ymmärretyt tekijänpalkkiot voivat tuottaa ongelmia. Yleisen tunnettavuuden ja maineen hankkimisen reunaehdot eivät ole varsinaisesti muuttuneet uuden teknologian myötä, ja suuren yleisön ja kuuluisuuden saavuttaminen on voinut tulla jopa vaikeammaksi. Ilman yhteistyötä perinteisen massamedian kanssa ei ole helppoa tulla kuuluisaksi Internetissä.

2) Julkaisijat

Tähän asti julkaisija on tyypillisesti ollut liikeyritys tai yhteiskunnallinen, voittoa tuottamaton instituutio. Uusi media avaa vaihtoehtoisia julkaisumuotoja ja luo mahdollisuuksia ja haasteita perinteisille kustantajille.

3) Yleisö

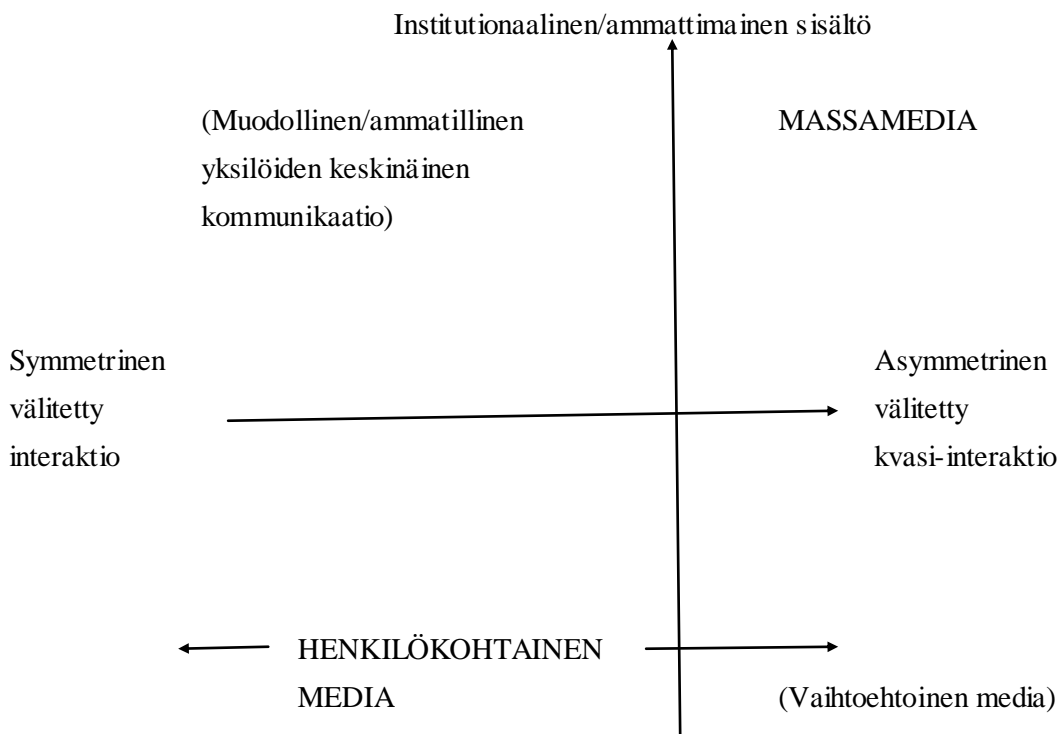
Yleisön roolissa on suuria mahdollisuuksia muutokseen, varsinkin mitä tulee suurempaan autonomiaan ja tasa-arvoon lähteiden ja informaation tarjoajien suhteessa. Yleisön jäsen ei enää ole osa massaa, vaan joko itse valitsemansa verkoston tai erityisyleisön jäsen tai yksilö.

Jenkins (2004, 33) ottaa kantaa uuteen mediaan ja sen vaikutukseen toteamalla amerikkalaista mediaympäristöä muovaavan kaksi näennäisesti vastakkaista trendiä. Yhtääl-

tä uuden median teknologiat ovat alentaneet tuotanto- ja jakelukustannuksia, laajentaneet saatavilla olevien toimituskanavien valikoimaa ja mahdollistaneet kuluttajille mediasisällön arkistoinen, muokkaamisen ja uudelleenkierrättämisen tehokkailla tavoilla; toisaalta on nähtävissä hälyttävä suuntaus kaupallisen valtavirtamedian omistuksen keskittymiseen, jossa kourallinen ylikansallisia mediakonglomeraatteja dominoi kaikkia viihdeteollisuuden sektoreja.

Henkilökohtainen media vs massamedia

Marika Lüders (2008, 685–696) on tutkinut henkilökohtaisen median muuttuvaa suhdetta massamediaan uuden teknologian valossa. Hänen mukaansa henkilökohtainen media eroaa edelleen massamediasta ainakin sosiaalisesti. Lüders katsoo Niklas Luhmannin kommunikaatiomallin mielenkiintoisesti resonoivan Stuart Hallin vastaanottajamallin kanssa. Luhmannin malli on tiukan systeeminen - siinä painotetaan kommunikaatioprosessia, eikä niinkään kiinnitetä huomiota yksilöiden rooliin. Hall sen sijaan painottaa mediasanoman vastaanottajan roolia sanoman merkityksen tulkitsijana. Kuviossa 7 Lüders hahmottaa teoreettisen mallin henkilökohtaisen median ja massamedian välisen suhteen osoittamiseksi.

Kuvio 7 Henkilökohtaisen median ja massamedian suhdetta kuvaava malli (Lüders 2008, 695)

Eroavuudet henkilökohtaisen median ja massamedian välillä voidaan hahmotella eroina käyttäjiltä edellytettäviltä osallistumistyypeiltä. Henkilökohtainen media on symmetrisempää ja edellyttää käyttäjien toimimista aktiivisesti sekä sanomien vastaanottajina että tuottajina. Siten on kahdentasoisia tulkintaeroja henkilökohtaisen median ja massamedian välisessä kommunikaatioprosessissa: ensinnäkin kommunikaattorien ottamien vuorovaikutusroolien analysointi; ja toiseksi käyttäjien ymmärtäminen sisällön tuottajiksi. Henkilökohtainen media eroaa massamediasta molemmissa suhteissa, mutta jotkut eroavaisuudet ovat ennemminkin positioita jatkumossa (Lüders 2008, 691).

Lüders käyttää Thompsonin lanseeraamaa *kvasi-interaktion* käsitettä kuvaamaan massamedian toimesta tapahtuvaa interaktiota, josta puuttuu vastavuoroisuus ja jota luonnehtii asymmetrisyys. Sekä massakommunikaation että yksilöiden keskinäisen kommunikaation pohjautuessa Internet-tekniikkaan niiden rajapinnoissa on tapahtunut teknologian joustavuudesta johtuvaa tiettyä hämärtymistä. Näin ollen keskustelu voidaan liittää diskurssiin yhtäläiseen lopputulokseen johtavasta rinnakkaiskehityksestä, joka korostaa miten digitaalitekniikka on lähentänyt eri mediamuotoja ja kommunikaatioprosesseja. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita mikrobloggaus (Twitter), joka on yksilöiden välisen keskinäisen kommunikaation ja massakommunikaation välimuoto (Lüders 2008, 691–692).

3.5 Uuden median kategoriat

Keskeisenä ongelmana uuden median kategorioinnissa on kanavan tai median erottaminen sen välittämästä tyypillisestä sisällöstä tai sille tyypillisestä käytöstä tai käytön kontekstista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei uuden ja vanhan välillä olisi merkittäviä eroja tai ettei niiden välillä ilmenisi epäjatkuvuutta. Uutta mediaa voidaan tarkastella tiettyjen yleisten määreiden kautta ja sen kautta, miten se suhtautuu näihin määreisiin. Vastakohtaisuudet ja vertailut saattavat idealisoida tiettyjä ominaisuuksia (kuten face-to-face-kommunikaatio) ja jättää huomiotta positiivisten ja negatiivisten seurausten aiheuttamat paradoksit. Uusi media –kategorian monimuotoisuus ja sen jatkuvasti muuttuva luonne asettavat ilmeisiä rajoituksia sen seurausvaikutusten teorianmuodostukselle. Kaikesta huolimatta voidaan tunnistaa neljä uuden median pääkategoriaa, jotka jakavat tiettyjä kanavaominaisuuksia ja jotka eroavat toisistaan käytön, sisällön ja kontekstin perusteella (McQuail 2005, 142):

1) Yksilöiden välinen keskinäinen kommunikaatiomedia

Näihin lukeutuvat puhelin ja sähköposti. Sisältö on yksityistä ja katoavaa, ja suhteen luominen ja sen voimistaminen voi olla tärkeämpää kuin välitettävä informaatio.

2) Interaktiivinen pelimedia

Nämä ovat enimmäkseen tietokonepohjaisia videopelejä ja virtuaalitodellisuuslaitteita. Tärkein innovaatio on interaktiivisuudessa.

3) Informaation hakumedia

Tämä on laaja kategoria, josta Internet on merkittävin esimerkki nähtynä ennennäkemättömän laajana, ajantasaisena ja saatavutettavana tietolähteenä.

4) Kollektiivinen osallistuva media

Kategoria sisältää erityisesti Internetin käytön informaation, ajatusten ja kokemusten jakamisen ja vaihdon sekä henkilösuhteiden aktiivisen kehittämisen välineenä.

Tämän typologian osoittama monimuotoisuus tekee vaikeaksi tehdä käyttökehoista yhteenvetoa ainoastaan uudelle medialle tyypillisistä ominaisuuksista. Kuitenkin yksittäisen käyttäjän perspektiivistä katsoen voidaan osoittaa tiettyjä relevantteja ulottuvuuksia tai muuttujia, jotka auttavat erottamaan uuden median vanhasta mediasta. (McQuail 2005, 142–143).

3.6 Interaktiivisuuden merkitys ja mittaaminen

Huolimatta tietokonepohjaisen vuorovaikutteisuuden kehittyvästä luonteesta sille voidaan löytää määritelmä kirjallisuuden pohjalta. On selvää, että vuorovaikutteisuus on monitahoinen rakennelma ja jokainen ulottuvuus edustaa jatkumoa (Downes & McMillan 2000, 172). Downes ja McMillan (2000, 173) jakavat dimensiot kahteen ryhmään: mediasanomaperusteiseen ryhmään ja osallistujaperusteiseen ryhmään. Mediasanomaperusteisessa ryhmässä vuorovaikutteisuus lisääntyy seuraavin edellytyksin:

- Kaksisuuntainen kommunikaatio mahdollistaa kaikkien osallistujien aktiivisen kommunikaation
- Kommunikaation ajoitus on joustava suhteessa osallistujien aikatauluihin
- Kommunikaatioympäristö luo tilatuntuman

Osallistujaperusteisessa ryhmässä vuorovaikutteisuus lisääntyy seuraavin edellytyksin:

- Osallistujat havaitsevat kykenevänsä kommunikaatioympäristön suurempaan kontrolliin
- Osallistujat huomaavat, että kommunikaatio on vastavuoroista
- Yksilöt havaitsevat kommunikaation tavoitteen olevan enemmän informaation vaihtoa kuin pyrkimystä suostutteluun

Van Dijk ja de Vos (2001, 448) yhtyvät Downesin ja McMillanin esittämään jaotelluun ja lisäävät, että jokaisessa vuorovaikutuksen ja vuorovaikutteisuuden määritelmässä on kommunikatiivisten toimintojen jakso. McQuail (2005, 143–144) huomauttaa olevan selvää vuorovaikutteisuuden riippuvan paljosta muustakin kuin omaksutusta teknologiasta. Tietokonepohjainen kommunikaatio eroaa toisista mediamuodoista toisaalta sen käytöstapoja säätelevien koodien vähäisyyden ja toisaalta loppukäyttäjän sisällön manipulointikyvyn johdosta. Lähteen sijainnin merkityksettömyys tarjoaa uusia mahdollisuuksia kansalaistoiminnalle, kuten jaetulle oppimiselle ja kulttuurirajat ylittäville kontakteille vapaana maantieteellisistä rajoituksista, mutta myös negatiivisille vaikutteille: sopimattomalle seksuaaliselle sisällölle, vihapuheelle ja valheellisten huhujen levittämiselle.

Vaikka voimmekin luonnehtia uutta mediaa sen potentiaalisten mahdollisuuksien perusteella, tämä ei ole sama kuin empiirinen todentaminen. Uutta mediaa eniten ilmentävät mahdollisuudet ovat sen potentiaalinen sosiaalisuus ja vuorovaikutteisuus. Uusien kommunikaatiovälineiden luomat tai välittämät suhteet ovat usein väliaikaisia, pinnallisia ja vailla sitoutumista. Kulttuuriset edellytykset tietokonevälitteiseen kommunikaatioon osallistumiseen ja siitä nauttimiseen ovat McQuailin mielestä lähtökohdaisesti postmodernistisia (McQuail 2005, 144–145).

3.7 Informaatioliikenteen uudet toimintamallit

Hollantilaiset J.L. Bordewijk ja B. van Kaam (1986, 17) ovat kehittäneet mallin meneillään olevien muutosten tutkimiseksi. He kuvaavat neljä toimintamallia kommunikaatioille ja niiden suhtautumista toisiinsa:

- 1) Allokaatio - informaatiovirta palvelukeskuksesta yksittäiselle käyttäjälle

Tämä malli seuraa *idealisoitua informaatioliikenteen käytäntöä*. Vaikka mallissa ei ole mahdollisuutta palautteeseen, käytännössä on olemassa rajoitettu palaute-mahdollisuus. Allokaatio-käsite on lähinnä hyödyllinen vaihtoehtoisten mallien vertailuun, mutta kuilu henkilökohtaisen viestinnän ja persoonattoman massakommunikaation välillä on McQuailin (2005, 146) mielestä liian suuri ylitettäväksi yhdellä käsitteellä.

- 2) Keskustelu ja vaihto

Bordewijkin ja van Kaamin (1986, 17) mukaan idealisoitu vuorovaikutuskäytäntö osoittaa vallan tasapainoa. Kuitenkin käytännön tilanteissa kahden osapuolen vuorovaikutustasot eivät ole tasa-arvoisia. Voimme kohdata sovelluksia, jotka ovat täysin asymmetrisia. McQuailin (2005, 146) mielestä mallin merkitys on keskuksen tai välittäjän ohittamisessa yksilöiden kommunikoimissa suoraan toistensa kanssa valiten omat kumppaninsa, samoin kuin ajan, paikan ja kommunikaation aiheen. Tämä malli sopii laajaan kirjoon eri tilanteita, missä vuorovaikutteisuus on mahdollista, kuten henkilökohtaisissa kirjeissä tai sähköposteissa. Sähköisesti välitetty keskustelu kuitenkin yleensä edellyttää keskusta tai välittäjää, vaikkei tällä olisikaan aktiivista roolia kommunikaatiotahtumassa.

- 3) Konsultaatio

Bordewijk ja van Kaam (1986, 18) määrittelevät konsultaation toiminnaksi, jossa informaatiokeskus välittää informaatiota ainoastaan käyttäjän pyynnöstä. Konsultaatio edellyttää käyttäjältä enemmän aktiivisuutta kuin allokaatio, mutta se suo myös enemmän vapautta informaation valinnassa. McQuail (2005, 146) lisää konsultaatiomahdollisuuksien olevan lisääntymässä määrällisesti ja tulemassa tyypeiltään monimuotoisemmiksi.

4) Rekisteröinti

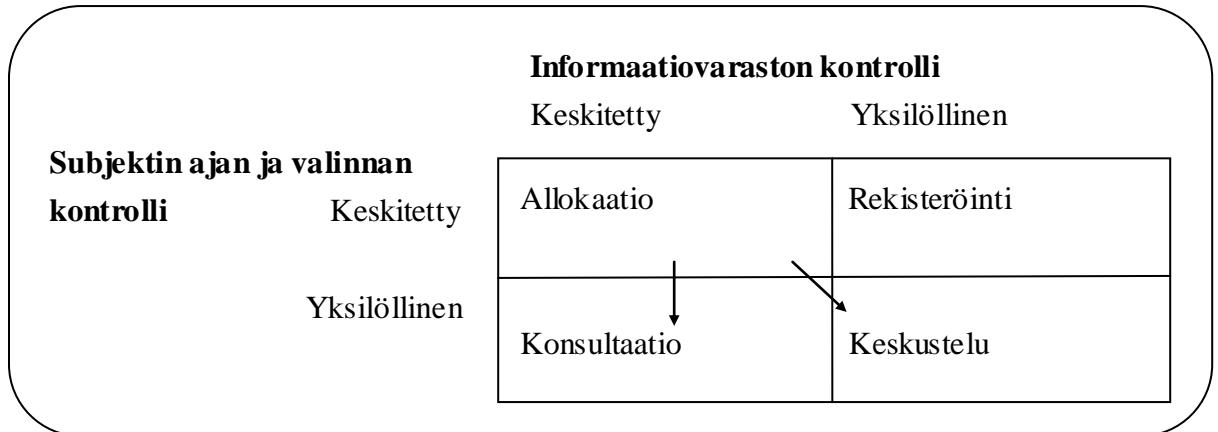
Mikäli informaatiovirta käännetään, saadaan Bordewijkin ja van Kaamin (1986, 19) mukaan tulokseksi rekisteröintimalli. Tässä mallissa keskuksen tehtävänä ei ole informaation jakaminen, vaan sen kerääminen. McQuail (2005, 146) huomauttaa informaation kasautumisen keskuksen tapahtuvan usein yksilön tietämättä. Vaikka malli ei historiallisesti ole uusi, mahdollisuudet tiedon rekisteröintiin ovat kasvaneet suunnattomasti tietotekniikan ja telekommunikaation kehityksen johdosta.

Hyvinä esimerkkeinä rekisteröintimallin toiminnasta ovat viime vuosina voimakkaasti yleistyneet eri kauppaketjujen kanta-asiakaskortit. Helsingin Sanomissa kerrottiin 28.1.2012 tietosuojavaltuutetun olevan huolissaan yritysten harjoittamasta tietojen keruusta. Valtuutettu oli syksyllä 2011 tehnyt sähköisen kyselyn kanta-asiakasjärjestelmiä pitävälle yrityksille. Kyselyn piiriin kuului yrityksiä eri toimialoilta päivittäistavarakaupoista apteekkeihin, ravintoloihin ja sähköyhtiöihin. Peräti 35 prosenttia kyselyyn osallistuneista yrityksistä ilmoitti säilyttävänsä asiakkaan tiedot kanta-asiakkuuden irtisanomisen jälkeen (Savolainen 2012, A12). Erilaisten kanta-asiakaskorttien ja luottokorttien käytön yhä yleistyessä ja käteisen käytön vähetessä olemme pian tilanteessa, jossa erilaisten kaupallisten toimijoiden hallussa on valtavat tietopankit yksittäisten kansalaisten toiminnasta. Poster (1994, 179) ennakoii tilannetta jo vuonna 1994 todeten, että kun suuri määrä yksilöitä koskevaa informaatiota löytyy digitaalisista tietokannoista, se lopulta johtaa yksilön elämän olevan kuin avoin kirja niille tahoille, joilla on pääsy tietokantoihin.

Myös Aboujaoude (2011, 250–251) on huolissaan nykyisestä kehityssuunnasta. Hänen mukaansa henkilökohtaisen informaation hallinta on vallan lähde. Kun menettämme oikeutemme pidättää itsellämme tätä itseämme koskevaa informaatiota, asemamme heikkenee verrattuna henkilöön, organisaatioon, hallintoon tai muihin tahoihin, joilla on hallussaan itseämme koskevaa informaatiota toiveidemme vastaisesti.

Integroitu typologia

Bordewijkin ja van Kaamin neljä toimintamallia sekä täydentävät toisiaan että ovat osittain päällekkäisiä. Niitä voidaan tarkastella kahden muuttujan avulla: keskitetty informaatiokontrolli *versus* yksilöllinen kontrolli; sekä subjektin ajan ja valinnan keskitetty kontrolli *versus* yksilöllinen kontrolli (McQuail 2005, 146).

Kuvio 8 McQuailin mukaelma Bordewijkin ja van Kaamin informaatioliikenteen typologiasta (McQuail 2005, 147)

Kuviossa 8 allokaatio-toimintamalli edustaa tyypillistä massakommunikaation vanhaa mediaa ja noudattaa suurelta osin transmissiomallin mukaista toimintaa. Konsultaatio-toimintamalli on voinut kasvaa teknologisen kehityksen mukanaan tuomien mahdollisuuksien, kuten lisääntyneen kanavamäärän takia. Uusi media on myös lisännyt potentiaalia keskustelu-toimintamalliin, tai interaktiiviseen kommunikaatioon erillään olevien yksilöiden välillä. Rekisteröintimallia voidaan tarkastella elektronisen ajan tuottamien tarkkailutekniikoiden kehittymisen kautta. Nuolet kuviossa 8 osoittavat informaatioliikenteen uudelleen jakelua allokaatio-toimintamallista keskustelu- ja konsultaatio-toimintamalleihin. Yleisellä tasolla tämä on perusteena kommunikaatiovallan siirtymiselle lähettäjältä vastaanottajalle, vaikkakin vastavoimana voidaan nähdä rekisteröintimallin kasvaminen ja massamedian saavutettavuuden ja vetovoiman kehittyminen. Informaatiovirtojen toimintamallien erottelu ei ole erityisen jyrkkää, vaan päällekkäisyyksiä ja yhtäläiseen lopputulokseen johtavaa rinnakkaiskehitystä tapahtuu johtuen sekä teknologisista että sosiaalisista tekijöistä (McQuail 2005, 147).

McQuail (2005, 152–153) huomauttaa lopuksi 1980-luvulla argumentoidun ainoan järkevän perusteen valtion mediakontrollille olevan tarve resurssimahdollisuuksien jakamiselle semi-monopoli olosuhteissa. Kasvava kommunikaatiomallien yhtäläiseen lopputulokseen johtava rinnakkaiskehitys tekisi yhä vaikeammaksi ja myös epäloogiseksi säännöstellä tiettyä mediatyyppiä toisten sijasta. Internetin aikaansaama vapaus liittyy enemmän sen valtavaan kapasiteettiin ja sen varhaisimpia vuosia luonnehtivaan rakenteen, organisaation ja johtamisen puuttumiseen Internetin ollessa vapaasti kaikkien saavutettavana leikkikenttänä.

3.8 Internet ja sosiaalinen epätasa-arvo

Goldhamer (1980, 391–392) ennakoi, ettei ole ollenkaan selvää, mitä seurauksia on yhä suuremman ihmismäärän varustamisella välineillä, joiden perusteitten ja seurausten suhdetta he tuskin ymmärtävät. Kommunikaatioväline, joka ei pelkästään välitä informaatiota, kuten puhelin, vaan kykenee myös informaation manipulointiin, kuten tietokone, asettaa paljon vaikeampia ongelmia vuorovaikutukselle kuin ennen on kohdattu. Hampton ja Wellman (2001, 492) hylkäävät teknopessimistien varoitukset ja julistavat, että päinvastoin kuin dystooppiset ennustukset, uudet kommunikaatioteknologiat eivät eristä ihmisiä yhteisöistä. Hyvin optimistisesti Hampton ja Wellman argumentoivat, että tietokonevälitteinen kommunikaatio vahvistaa olemassa olevia yhteisöjä muodostamalla kontakteja ja rohkaisemalla tukea tarvitsevia myös siellä missä apua ei ehkä aiemmin ollut saatavilla.

Sen sijaan Lentz ja Shade (2011, 3) huomauttavat kommunikaatioresursseja, kuten matkapuhelimia ja Internetiä, koskevan politiikan olevan sensitiivistä vaihteleville yritystoiminta- ja hallintointresseille, eikä yleisesti ymmärretä sen mahdollista vaikutusta muihin yhteiskuntapolitiikan kysymyksiin. Varsinkin infrastruktuuria koskevaa diskurssia hallitsee byrokraattinen, prosessuaalinen ja teknologiakeskeinen terminologia, niin että keskustelua tunnutaan käytävän enemmän koneista kuin ihmisistä. Warschauer (2003, 12) ymmärtää Lentzin ja Shaden huolta ja haluaa siirtää painopistettä *digital divide* -keskustelusta sosiaaliseen sisällyttämiseen (engl. *social inclusion*). Hänen mielestään painopisteen siirtyminen pohjaa kolmeen seikkaan: ensinnäkin, on muodostunut uusi informaatio- ja verkostotalous; toiseksi, informaatioteknologia on oleellinen osa tätä uutta taloutta ja yhteiskuntaa ja kolmanneksi, pääsy informaatioteknologiaan laajasti ymmärrettynä voi merkitä ratkaisevaa tekijää syrjäytymisen ja yhteiskunnan toiminnassa mukanaolon välillä.

Myös van Dijk (2003, 322) huolestuttaa *digital divide* -keskustelun painopiste. Yleisin yhteiskunnallinen mielipide tuntuu olevan, että *digital divide* -ongelma ratkeaa kun kaikilla kansalaisilla on tietokone ja pääsy Internetiin. Van Dijkin mielestä asia on juuri päinvastoin: suurimmat ongelmat epätasa-arvossa vasta alkavat tietokoneiden ja verkkoyhteyksien leviämisen myötä. Norris (2001, 26) myötäilee van Dijkin näkemystä ottamalla kantaa informaatioyhteiskunnan nousun vaikutukseen. Hän huomauttaa sen tuottaneen hyvin kiistanalaisia, tulevaisuuden trendejä ennakoivia visioita. Optimistit toivovat Internetin kehityksellä olevan kapasiteettia vähentää informatorikkaiden ja -köyhien välillä vallitsevaa perinteistä epätasa-arvoa yhteiskunnissa. Pessimistit taas uskovat digitaalitekniikan vahvistavan ja kärjistävän vallitsevia eroja.

Norris (2001, 68) määrittelee yksiselitteisesti termin *digitaalinen luokkajako* (engl. *digital divide*) merkitsevän kuilua informaattorikkaiden ja -köyhien välillä. Tämä kuilu sisältää jakolinjoja rodullisten, sukupuoleen perustuvien ja luokkarajoihin perustuvien tekijöiden mukaisesti. Sen sijaan Gunkelin (2003, 504) mielestä *digital divide* on moniselitteinen termi. Se ei pelkästään nimeä erilaatuisia teknologioita ja sosiaalisia eroja, vaan jopa näyttäessään viittaavan samaan kohteeseen, tekee sen eri tavalla eri aikoina ja eri konteksteissa. Kyseessä ei ole terminologinen sekaannus, joka on tullut myöhemmin koettelemaan alun perin selkeää ja yksiselitteistä käsitettä. Gunkelin mukaan *digital divide* on alkujaan ollut ja on edelleen moniselitteinen käsite. Tästä esimerkkinä Aboujaoude (2011, 45) esittää, että *digital divide* -käsitettä voisi käyttää psykiatriassa kuvaamaan virtuaalisen käsitteistön lisääntyvän osuuden aiheuttamaa psyyken murtumaa. Palaten Internetin rooliin Rainie ja Bell (2004, 47) huomauttavat kuitenkin potentiaalisten hyötyjen Internetistä olevan selviä: ihmiset voivat pitää paremmin huolta terveydestään, oppia enemmän, osallistua enemmän politiikkaan ja kansalaistoimintaan, olla sosiaalisesti aktiivisempia ja olla tehokkaampia toimijoita taloudessa. Ne, jotka eivät käytä Internetiä, jäävät todennäköisesti enemmän jälkeen kaikilla näillä elintärkeillä taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia koskevilla aloilla.

Hollantilaiset tutkijat van Deursen ja van Dijk toteuttivat vuosina 2007–2008 satunnaisotantaan perustuneen tutkimuksen hollantilaisten Internet-kyvyistä. Tutkijat päättelivät alkuperäisen *digital divide* -ilmiön johtaneen epätasa-arvoon myös Internet-osaamisessa. Jos ihmiset, joilla on heikotasoiset Internet-kyvyt, eivät pysty löytämään informaatiota netistä samalla kun kasvava osuus arkipäivän informaatiotarpeesta on helpoiten saatavissa verkosta, kyseiset ihmiset joutuvat entisestään epäedullisempaan asemaan. Van Deursen ja van Dijk huomauttavat puutteen informaatiokyvyissä ja strategisissa taidoissa vaikuttavan rakenteelliselta. Tutkijoiden mielestä on kyseenalaista, onko *digital divide* -ilmiölle olemassa enää ratkaisua (van Deursen & van Dijk 2011, 908–909). Gackenbach ja von Stackelberg (2007, 71) tukevat van Deursenia ja van Dijkia huomauttamalla nyky-yhteiskunnan edellyttävän näiden teknologioiden hallintaa: asiassa käytetään osittain moraalisia äänenpainoja ja niihin, jotka eivät kykene hallitsemaan teknologiaa, suhtaudutaan ylimielisesti. Tällaisessa ilmapiirissä perinteisesti epäedullisessa asemassa olevat ryhmät, kuten naiset, vähemmistöt ja varattomat, ovat moninkertaisissa vaikeuksissa.

Melody (1994, 269) ennakoi tulevaa vuonna 1994 todeten yhteiskunnan vähemmän koulutettuihin ja vähävaraisiin kohdistuvan vaikutuksen olevan laajemman, eikä rajoittuvan yhteiskunnan palvelujen uudelleen sijoittumiseen. Suurempi vaikutus tulee olemaan informaatio- ja kommunikaatioverkostojen sekä markkinoiden uudelleen strukturointi siten, että pääsy niihin evätään. Livingstone (2010, 129) sen sijaan kiinnit-

tää huomiota käytettävään metaforaan toteamalla, että vallitseva metafora *digital divide*-debatissa on kilpajuoksu. Jotkut menevät edelle, toiset jäävät jälkeen, ja kilpailun tarpeellisuus otetaan itsestäänselvyytenä. Silti maalissa odottavat palkinnot pysyvät epäselvinä, eikä ole toteennäytetty, että tämän kilpajuoksun juokseminen olisi paras tapa toimia. Vaihtoehtoina voisivat Livingstonen mielestä olla vaikka köyhyyden vähentäminen ja koulutuksen parantaminen.

Digital divide Suomessa

Hyvänä esimerkkinä *digital divide* -ilmiöstä Suomessa toimii Helsingin Sanomissa 15.10.2011 julkaistu Irina Vähäsarjan artikkeli *Valtio hävisi erikoisen roskapostiriidan*. Artikkelissa kerrotaan oikeustapauksesta, joka oli saanut alkunsa maaliskuussa 2010. Asianomistaja oli osoittanut tyytymättömyytensä erääseen Helsingin käräjäoikeuden aiemmin ratkaisemaan riitajuttuun lähettämällä oikeuteen asiaa koskevan sähköpostin. Sähköpostiviesti oli lähtenyt asianomistajan sähköpostijärjestelmän palvelimelta keskiviikkona kello 15.02, yli tunnin ennen määräajan päättymistä. Viesti kuitenkin ilmestyi käräjäoikeuden postilaatikkoon vasta torstaiaamuna kello 10.27. Tapahtuneen syynä oli käräjäoikeuden sähköpostipalvelin, joka oli virheellisesti tulkinnut viestin roskapostiksi ja asettanut sen karanteeniin. Käräjäoikeus tulkitsi viestin saapuneen myöhässä ja jätti valituksen käsittelemättä. Asianomistaja ei kuitenkaan lannistunut, vaan teki valituksen hovioikeuteen. Hovioikeus päätyi samaan ratkaisuun käräjäoikeuden kanssa. Asianomistaja haki valituslupaa korkeimpaan oikeuteen.

Syyskuussa 2011 tuli korkeimman oikeuden yksimielinen ennakkopäätös: viestin saapuminen myöhässä johtui käräjäoikeuden sähköpostijärjestelmän virheestä ja tämän johdosta viesti tuli tulkita ajoissa tulleeeksi ja asianomistajan alkuperäinen valitus oli otettava käräjäoikeuden käsittelyyn. Artikkelissa on lisäksi haastateltu tapauksen tiimoilta oikeusministeriön hallitusneuvosta Heikki Liljeroosia, joka toteaa, että ”kyse ei käsittääkseni ole isosta ongelmasta” (Vähäsarja 2011, A11).

Miksi tämä sinällään pieni siviilijuttu ansaitsee tarkan (ja pitkähkön) käsittelyn tässä tutkielmassa? Kyse on periaatteellisella tasolla hyvin merkittävästä asiasta, joka liittyy peruskommunikaatioon, kansalaisten oikeusturvaan, julkishallinnon menettelytapoihin ja siihen, miten lähes kaiken kommunikaation siirtyminen verkkoon on muuttanut kansalaisten toimintaympäristöä. Asian kehitystä voidaan ensin tarkastella Shannonin ja Weaverin (1959) viisiportaisen kommunikaatiojärjestelmän avulla, jossa erotetaan 1) informaatiolähde; 2) lähetin; 3) signaali (kanava); 4) vastaanottaja ja 5) destinaatio. Lisäksi mallissa on melulähde, joka edustaa signaalia mahdollisesti häiritsevää ulkoista tekijää. Malli on esitelty tarkemmin alaluvussa 6.1.2. Informaatiolähteenä toimi

asianomistaja ja lähettimenä hänen tietokoneensa. Shannonin ja Weaverin mallissa olevaa melulähdettä ei ollut, vaan viesti tuli muuttumattomana vastaanottajaan, jona toimi käräjäoikeuden sähköpostipalvelin. Sähköpostipalvelimessa oli toimintahäiriö, jonka takia viesti saapui destinaatioon vasta seuraavana päivänä. Viiveen syynä oli siis vastaanottajan dekodaus, joka määritteli viestin ensin roskapostiksi.

Miten tämä liittyy *digital divide* -ilmiöön? Tällä kertaa asianomistajana oli korkeasti koulutettu henkilö, jolla oli viitseliäisyyttä ja resursseja ajaa asiaansa ja joka tunsi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa säädetyn lain. Laki on tällaisessa tapauksessa hyvin yksiselitteinen: ”Jos viestin saapumisajankohtaa ei saada selville siksi, että viranomaisten käyttämä tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä tai selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, viesti katsotaan saapuneeksi silloin, kun se on lähetetty” (Vähäsarja 2011, A11). Mistä johtui käräjäoikeuden ja hovioikeuden täysin lainvastainen päätös? Tähän Vähäsarjan artikkeli ei ota kantaa, vaan juttu päättyy hallintoneuvoksen ongelmaa vähättelevään lausuntoon. Kuinka moni *mökin mummo* tai vaikkapa kouluja käynyt tavallinen kansalainen jaksaa ajaa asiaansa hovioikeuteen ja vielä korkeimpaan oikeuteen? Kun kommunikaatio viranomaistoiminnassa siirtyy yhä enemmän verkkoon, tavallisten kansalaisten oikeusturva tuntuu yhä heikommalta.

Kuten Benkler (2006, 1) huomauttaa, teknologinen muutos aiheuttaa sarjan taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia sopeutumisia informaatioympäristössä. Tuntuu jälkijättöiseltä puhua *Internet-vallankumouksesta*, varsinkin akateemisissa piireissä se on suorastaan naiivia. Mutta Benklerin mukaan sen ei pitäisi olla. Verkostoituneen informaatioympäristön mukanaan tuoma muutos on syvä ja rakenteellinen. Benklerin mainitsema syvä ja rakenteellinen muutos on jo täällä ja vaikuttaa useimpien tavallisten suomalaisten toimintamahdollisuuksiin. Vaikka lainsäätäjät pyrkisivät parantamaan yksittäisen kansalaisen oikeusturvaa viranomaistoiminnan suhteen, lain tulkintaa harjoittavat hallintoviranomaiset ja tuomioistuineläiset tekevät päätöksiä riita-asioissa valitettavan usein yksittäisen kansalaisen vahingoksi ja organisaation, joko yksityisen tai julkishallintoa edustavan, hyväksi. Kyseessä on byrokratian asenneongelma, joka Suomessa on perua jo Venäjän vallan ajalta. Kansalaisia kohdellaan hallinnon almaisina eikä niin kuin länsimaisessa oikeusvaltiossa pitäisi: hallintoviranomaisten kuuluisi olla kansalaisten palvelijoita.

Sosiaalinen stratifikaatio

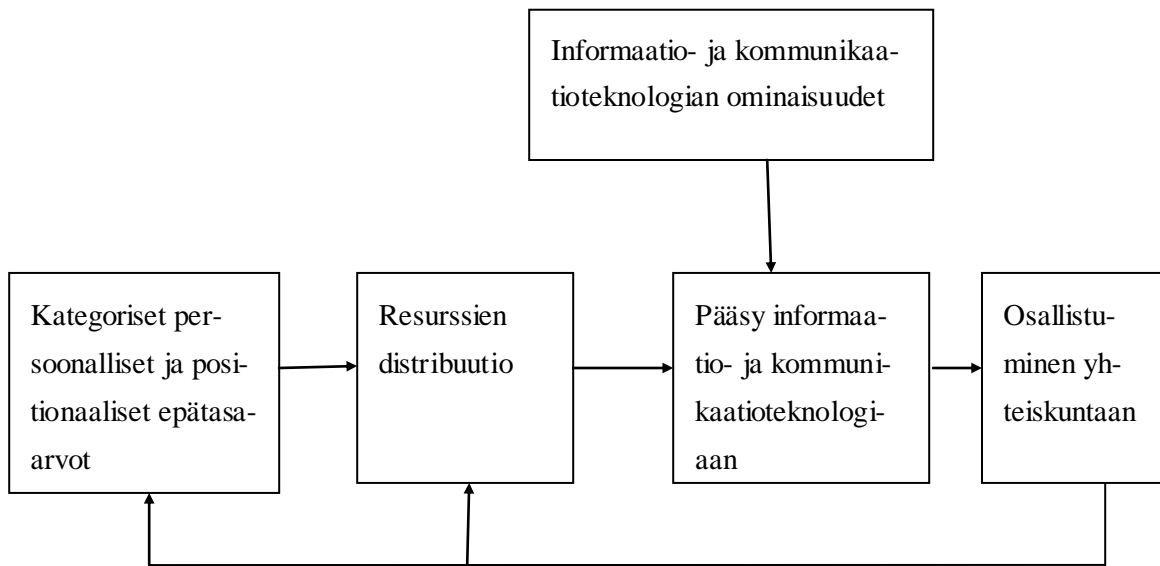
Sosiaalisesta stratifikaatiosta, eli osittamisesta, on kaksi vallitsevaa näkökulmaa. Optimistinen normalisaatioteesi ennustaa, että ainakin varakkaisissa jälkitekollisissa yhteiskun-

nissa Internet-yhteisön sosiaalinen kirjo tulee asteittain laajenemaan, kuten kävi radio- ja televisioyleisöjen, kunnes Internetin sosiaalinen profiili heijastaa koko yhteiskuntaa. Kontrastina Everett Rogersin kehittämä pessimistisempi diffuusio-teoria tarjoaa vaihtoehdoisen tulkinnan sosiaalisen osittamisen teknologisessa omaksumisessa (Norris 2001, 70–71).

Rogersin (1995, 430) diffuusio-teorian mukaan innovaatioiden siirtyminen ryhmältä toiselle yleensä syventää sosioekonomisia eroja kansalaisryhmien välillä. Tähän lisääntyvään epätasa-arvoon on kolme syytä: 1) Innovaattoreilla ja aikaisilla omaksujilla on myönteinen asenne uusia ideoita kohtaan ja he todennäköisemmin aktiivisesti etsivät innovaatioita. Heillä on myös riittävät resurssit kalliimpien innovaatioiden omaksumiseen, mitä myöhäisillä omaksujilla ei ole; 2) Ammattimaiset muutostoimijat keskittävät asiakaskontaktinsa innovaattoreihin ja aikaisiin omaksujiin siinä toivossa, että näiden aikaisempien omaksujakategorioiden mielipidejohtajat välittävät oppimansa uudet ideat seuraajilleen; ja 3) Omaksumalla innovaatioita järjestelmiinsä suhteellisesti nopeammin kuin muut innovaattorit ja aikaiset omaksijat saavuttavat voittoja ja siten syventävät sosioekonomista kuilua myöhäisiin omaksujiin nähden. Siten innovaatioiden siirtymisen ryhmältä toiselle tavallisesti lisää yhteiskunnan sosiaalista epätasa-arvoa.

Epätasa-arvomallit voivat heijastaa sellaisia muuttuvia tekijöitä kuten yleiset yhteyssaatavuudet, yksityiset tilausmaksut, saatavilla olevat palvelut ja niiden tehokkaiseen käyttöön tarvittava teknologia samoin kuin tiedon leviäminen ja epämuodollisten tukiverkostojen kehitys. Siksi on tärkeää tutkia epätasa-arvoilmiötä pitemmällä aikavälillä (Dimaggio, Hargittai, Neuman & Robinson 2001, 311). Dimaggion ym. (2001, 313) mielestä on myös kiinnitettävä huomiota epätasa-arvoon *huomion* suhteen. Internetillä on potentiaalia luoda lukuisampia ilmaisuareenoja kuin millään aiemmalla medialla. Tämä voi kuitenkin johtaa uuteen ongelmaan: huomion niukkuuteen. Sisällöntuottajat voivat saavuttaa laajoja yleisöjä ainoastaan siinä määrin, miten portinvartijoina toimivat verkon hakukoneet kanavoivat niille käyttäjiä.

Jan van Dijk laati vuonna 2005 teoreettisen mallinnuksen digitaalisesta luokkajaosta (engl. *digital divide*). Hänen ydinargumenttinsa on, että mitä enemmän informaatio- ja kommunikaatioteknologia integroituu osaksi yhteiskuntaa ja leviää ihmisten arkielämään, sitä enemmän se kytkeytyy olemassa oleviin sosiaalisiin jaotteluihin. Sillä on taipumus vahvistaa näitä jaotteluita, ja se tarjoaa voimakkaita välineitä kaikille mukana oleville. Tämä tapahtuu kehittyvien informaatio- ja verkostoyhteiskuntien kontekstissa (van Dijk 2005, 2–3). Van Dijk (2005, 15–16) esittää ydinargumenttinsa mallinnuksessa, joka voidaan ymmärtää dynaamisena kiertojärjestelmänä (kuvio 9).

Kuvio 9 Van Dijkin ydinargumentin kausaalinen malli (van Dijk 2005, 15)

Van Dijk (2005, 15) tiivistää ydinargumentin seuraaviin väitteisiin, jotka muodostavat van Dijkin mielestä perustan mahdolliselle teorialle digitaalisesta luokkajaosta:

- 1) Yhteiskunnan kategoriset epätasa-arvot johtavat resurssien eriarvoiseen jakautumiseen
- 2) Resurssien eriarvoinen jakautuminen johtaa eriarvoisuuteen myös pääsyssä digitaaliteknoologiaan
- 3) Eriarvoinen pääsy digitaaliteknoologiaan riippuu myös tämän teknologian ominaisuuksista
- 4) Eriarvoinen pääsy digitaaliteknoologiaan tuo tullessaan myös eriarvoisen osallistumisen yhteiskunnan toimintoihin
- 5) Eriarvoinen osallistuminen yhteiskunnan toimintoihin vahvistaa edelleen kategorista epätasa-arvoa ja resurssien eriarvoista jakautumista

Kausaliteettimallin tärkein anti on, että se osoittaa yksityiskohtaisesti mahdolliset seuraukset eriarvoisesta pääsystä informaatioteknologiaan. Panoksena on yhteiskuntaan osallistuminen tai siitä syrjäytyminen monilla osa-alueilla: työmarkkinoilla, koulutuk-

sessä, politiikassa, kulttuurissa, sosiaalisissa suhteissa sekä sosiaaliturvassa ja terveydenhuollossa. Van Dijk (2005, 17) huomauttaa lopuksi digitaalisessa luokkajaossa väärrälle puolelle jakolinjaa jäävien muuttuvan toisen tai kolmannen luokan kansalaisiksi.

3.9 Internet ja demokratia

Mead (1944, 326–328) korostaa demokratian luonteeseen kuuluvaa toisten asenteiden ymmärtämistä. Demokratian seurauksena yksilöllä on mahdollisuus kehittyä kykyjensä mukaan ja kyetä ymmärtämään niiden asennetta, joihin hän vaikuttaa. Idealihteiskunta tuo ihmiset läheiseen vuorovaikutussuhteeseen ja kehittää tarvittavan kommunikatiojärjestelmän, jolloin yksilöt suorittaessaan erilaisia tehtäviään huomioonottavat niiden asenteen, joihin heidän toimintansa vaikuttaa. Kommunikaatio tapahtuu merkityksellisten symbolien avulla ja ongelmana on organisoida tämän mahdollistava yhteisö. Kommunikaation ideaali on universaali diskurssi - täten kommunikaatiosta tulee yhteisön organisoiva prosessi, luonnehtii Mead demokratian olemusta.

Howard Rheingold ennakoi alun perin vuonna 1993 ilmestyneessä teoksessaan *The Virtual Community* Internetin tulevaa merkitystä demokratian vahvistumisessa ja siihen liittyviä kipupisteitä. Rheingoldin (1994, 279–280) mukaan ensimmäinen kritiikin aihe liittyy verkon aikaansaamaan julkisen areenan tuotteistamiseen. Julkinen areena tai keskustelu on online-aktivistien toiveiden kohde, joka nähdään demokratiaa vahvistavan julkisen debatin mahdollistajana. Rheingold kuitenkin ennakoi massamedian muuttavan tämän julkisen areenan mainostajien kilpapakentäksi. Toinen huolenaihe Rheingoldilla on interaktiivisen verkon mahdollinen käyttö valvontaan, kontrolliin ja disinformaation levittämiseen. Benkler (2006, 359) myöntää Rheingoldin huolenaiheiden merkityksellisyyden, mutta huomauttaa monien tutkimusten osoittaneen online-suhteiden tulleen usein lisänä kasvokkain tapahtuneeseen kanssakäymiseen, eikä korvanneen sitä.

Uutta sähköistä mediaa on laajalti ylistetty sen antamasta mahdollisuudesta muuttaa tukahduttavaa, ylhäältä ohjattua politiikkaa, jossa tiukasti organisoidut poliittiset puolueet tekevät päätöksiä yksipuolisesti ja hankkivat tarvittavan kannatuksen valtalleen minimaalisella kanssakäymisellä ruohonjuuritason kanssa. Uuden median sanotaan tarjoavan suuren määrän erilaista poliittista informaatiota ja ajatuksia, teoriassa lähes rajattoman pääsyn kaikille mielipiteille, sekä paljon palautetta ja vuorovaikutusta poliittisten johtajien ja kansalaisten välillä. Se lupaa uusia foorumeita eri intressiryhmien kehittämiseksi ja mielipiteiden muodostamiseksi. Se sallii suoran dialogin poliitikkojen ja aktiivisten kansalaisten välillä, ilman puoluekoneiston väliintuloa (McQuail 2005, 151).

McQuailin maltilliseen kannanottoon sopii hyvin vastapainoksi McChesneyn (2006, 103) jyrkän skeptinen näkemys, jonka mukaan syy siihen, että Internetistä ei muodostu vapauttavaa tekijää nyky-yhteiskunnassa on Yhdysvaltain kommunikaatiopolitiikan täysin korruptoitunut luonne, joka eriasteisena vallitsee myös maailmanlaajuisesti. Tärkeät lisenssit ja tukiaiset jaetaan rutiininomaisesti mediakorporaatioille suljetujen ovien takana - suuren yleisön nimissä mutta ilman suuren yleisön informoitua hyväksyntää.

Barber (2006, 198) tasapainoilee näkemysten välillä todeten uusien teknologioiden voivan potentiaalisesti tehostaa kansalaisten välistä lateraalista kommunikaatiota, parantavan informaation saatavuutta ja varustavan kansalaiset kommunikaatiolinkeillä yli etäisyyksien, jotka ennen estivät suoran demokratian. Näiden teknologioiden käytölle on Barberin mielestä kuitenkin merkittävä kynnyks: jos ei ole kirkkaasti selvillä, mitä demokratia merkitsee ja millaista demokratiaa kaavaillaan, teknologia voi yhtä hyvin ehkäistä kuin tehostaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa.

Teoriat Internetin vaikutuksesta sähköiseen hallintoon

McQuailin (2005, 154) mukaan apokalyptiset visiot tulevaisuudesta osoittavat mahdollisuutta sähköisin menetelmin tapahtuvaan yhteiskunnalliseen kontrolliin, joka olisi paljon pidemmälle menevää kuin on ollut mahdollista teollisena aikakautena. Informaatio liikenteen ja henkilöiden välisten kontaktien monitorointi ja jäljitys ovat lisääntymässä. Kyberoptimistien mielestä digitaalisen teknologian hallinnolle tarjoama tärkein mahdollisuus on politiikan tehokkuuden vahvistaminen, poliittinen vastuullisuus ja julkinen osallistuminen. Internet voi palvella lukuisia funktioita: hallinnon toimintaa ja julkisia palveluja koskevan informaation levittämistä, yleisöpalautteen mahdollistamista ja suoremppaa osallistumista päätöksentekoprosessiin paikallistasolla (Norris 2001, 112–113).

Barry (2006, 103) puolestaan argumentoi teknologialla ja nykyisillä aktiivisen ja vastuullisen kansalaisuuden muodoilla olevan kaksi ulottuvuutta. Yhtäältä interaktiiviset ja verkostoituneet teknologiat nähdään avainressursseina kansalaisuudessa. Uuden teknologian katsotaan rohkaisevan demokratiaa merkittävästi. Interaktiivisen teknologian odotetaan tuottavan aktiivisia kansalaisia. Toisaalta aktiivisen poliittisen kansalaisuuden uudelleen keksimisen ja siihen liittyvän teknologisen investoinnin mukana on ilmennyt moraalinen kiinnostus *tieteellisen* ja *teknologisen* kansalaisuuden merkitykseen. Nykyään yksittäisen kansalaisen odotetaan enenevässä määrin tekevän omat arviot tieteellisissä ja teknologiaa koskevissa kysymyksissä. Ongelmaksi on tällöin muodostunut tieteellisen ja matemaattisen koulutuksen heikko taso sekä työvoiman jousta-

mattomuus kyvyssä omaksua uusia teknologisia vaatimuksia, Barry kiteyttää lievän asenteellisesti.

3.10 Internet julkisena keskusteluareenana

Demokratiaan likeisesti kuuluvana asiana pidetään mahdollisuutta julkiseen keskusteluun, eli sananvapautta. Käsite julkisesta keskusteluareenasta voidaan jäljittää antiikin Kreikkaan, jonka *agora*-kohtauspaikoilla kansalaiset kokoontuivat keskustelemaan ja väittelemään ajankohtaisista kysymyksistä (Bentivegna 2002, 52). Uudella ajalla suosiollisimmat olosuhteet porvarilliselle julkiselle keskusteluareenalle syntyivät Englantiin 1700-luvun alussa. Sensuuri ja lehdistön poliittinen kontrolli olivat lievempiä kuin monissa muissa Euroopan osissa ja lehtiset ja sanomalehdet kukoistivat. Samaan aikaan kahvilat menestyivät: 1800-luvun ensimmäiseen vuosikymmeneen mennessä pelkästään Lontoon alueella toimi arviolta 3000 kahvi- ja teehuonetta (Thompson 1995, 70).

Jürgen Habermas julkaisi vuonna 1989 merkittävän kirjoituksen *The Structural Transformation of the Public Sphere*, jossa hän teki kattavan esityksen porvarillisen julkisen keskusteluareenan muodostumisesta 1700-luvun Euroopassa ja sen myöhemmästä pirstaloitumisesta kaupallisen massamedian paineessa 1900-luvulle tultaessa. Habermasin (2001, 236) mukaan lontolaiset kahvihuoneet eivät ainoastaan tehneet pääsyä olennaisille piireille epämuodollisemmaksi ja helpommaksi; ne myös toivottivat tervetulleeksi laajemmat keskiluokan sosiaaliset ryhmät, kuten käsityöläiset ja kaupantäijät.

Thompsonin (2001, 254–255) mielestä Habermasin historiantulkinta on heikoimmillaan käsitellessään porvarillisen yleisen keskustelukulttuurin alamäkeä 1800- ja 1900-luvuilla. On kyseenalaista onko Habermas oikeassa tulkitessaan laajasti tapahtuneita muutoksia osoituksena väittelevien kansalaisten taantumisesta fragmentoituneen maailman kuluttajiksi, joita kiehtovat heidän edessään paljastuvat mediaspektaakkelit ja joita mediatekniikka manipuloi. Toinen ongelma Thompsonin mukaan on Habermasin näkemys julkisen keskusteluareenan uusfeodalisatiosta. Habermasin näkemys perustuu helposti havaittavaan julkisuuden prameilevaan, sensaatiohakuiseen esilläoloon ja sen ominaisuuteen herättää henkilökohtaista näkyvyyttä pikemmin kuin kriittistä keskustelua. Ensi katsomalta tämä muistuttaa keskiajalle tyypillistä representatiivista julkisuutta. Samankaltaisuus on kuitenkin näennäistä ja se, että Habermas voi vakavissaan tehdä tällaisen vertailun osoittavaa, ettei hän oikeastaan ymmärrä massamedian syvällistä vaikutusta moderniin maailmaan, tuomitsee Thompsonin kärjekkäästi.

Curran (2000, 135) pitkälti yhtyy Thompsonin esittämään kritiikkiin. Hän toteaa, että Habermasin näkemys on ollut sekä hyvin vaikutusvaltainen että voimakkaan

arvostelun kohteena. Habermasin näkemyksen aikaansaama debatti on nostanut esiin normatiivisen käsityksen nykyaikaisesta julkisesta keskusteluareenasta yhteiskunnan neutraalina tilana vapaana sekä valtion että yritysten kontrollista. Siinä median tulisi saattaa yleistä etua koskeva informaatio julkiseksi ja tehdä mahdolliseksi yhteiskunnan yleistä suuntaa ohjaava vapaa, avoin ja järkevä julkinen keskustelu. Curranin mielestä tämä normatiivinen käsitys pyrkii itse asiassa luomaan uudelleen Habermasin idealisoidun näkemyksen 1700-luvun julkisesta elämästä laajennetussa ja tasa-arvoistetussa muodossa. Kuitenkaan tämä näkemys ei ota riittävästi huomioon modernin demokratian välittäjäjärakenteita. Perustuen hyvin epärealistiseen kuvaan menneisyydestä se tuntuu myös vihjaavan julkisen debatin olevan eräänlainen yliopistollisen seminaarin massaversio, jota johtaa sosiaalisesti vastuuntuntoinen media, Curran piikittelee. Blumler ja Gurevitch (2000, 168) lisäävät esimerkkinä, että pelkästään median lisääntyvää huomiota *kansalaisyhteiskunnan* aktiviteeteista ei pitäisi ottaa merkinä Habermasin julkisen keskusteluareenan muodostumisesta. Varsinkin kun ottaa huomioon massamediassa näkyvien aktiviteettien koostuvan enimmäkseen erilaisista vastakkainasetteluista, emotionaalisisista purkauksista ja iskulauseista.

Benkler (2006, 465) sen sijaan ei välitä ottaa kantaa käytyyn debattiin Habermasista, vaan suuntaa katseen tulevaisuuteen. Benkler markkinoi lanseeraamaansa käsitettä *verkostoitu informaatioyhteiskunta* (engl. *networked information society*) ja toteaa, että demokraattisen diskurssin ja osallistumiselle avoimen yhteiskunnan näkökulmasta verkostoitu informaatioyhteiskunta tarjoaa todellisen julkisen keskusteluareenan uudelleen järjestäytymisen. Benkler huomauttaa modernien demokratioiden kehittyneen kontekstissa, jossa massamedia on ollut julkisen keskustelun ytimessä. Sen tuottamien etujen ohella systemaattinen ja laaja kirjallisuus on käsitellyt kaupallisen massamedian aikaansaamia rajoituksia julkiselle keskustelulle. Verkostoituneen julkisen keskusteluareenan ilmaantuminen lieventää, jopa ratkaisee, massavälitetyn julkisen keskusteluareenan tärkeimpiä puutteita. Paljon lukuisampien yksilöiden ja yhteisöjen näkökulmia on kuultavissa. Esille nousee vertaisverkkojen yhteistyönä tuotettua tutkivaa journalismia, kriittistä kommentointia ja alustoja poliittiselle mobilisaatiolle ja järjestäytymiselle, julistaa Benkler optimistisuutta uhkuen.

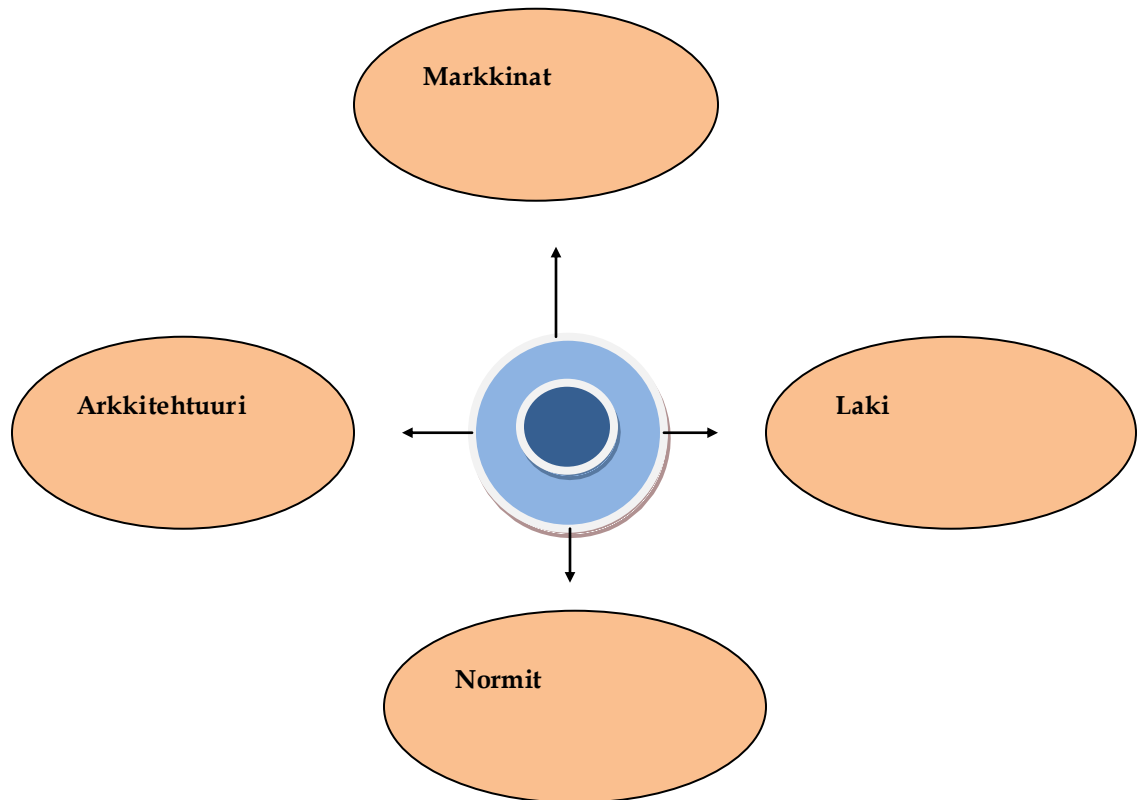
Hands (2011,104) suhtautuu kriittisesti Benklerin näkökulmaan. Vaikka Benklerin näkökulma tunnistaakin verkostojen merkityksen, Handsin mielestä se ei sisällä syvällistä analyysia verkostoidun julkisen areenan käsitteestä. Handsin mukaan Benkler jättää huomiotta kaikki muiden teoreetikkojen esittämät vastaväitteet, analyysit ja nyanssit asettamalla hyvin yksinkertaistetun, yksittäisen version julkisesta areenasta, jonka hän sitten liittää Internetiin viittaamalla abstraktiin *yleisöön* - ilman todistusaineistoa.

Halukkuutta osallistua verkkokeskusteluun tutkineet Yun ja Park (2011, 217) tuntuvat tukevan Handsin kritiikkiä huomauttamalla heidän tutkimuksensa tulosten osoittavan, että verkon keskustelufoorumit eivät ole aivan niin ideaalisia kuin monet ajattelevat. Tietyllä foorumilla, jossa on olemassa enemmistön mielipide, käyttäjät voivat olla vastahakoisia osallistumaan enemmistömielipiteen vastaisella kannanotolla. Tämän seurauksena vaikenemisen kierre kasvaa, minkä seurauksena vähemmistön mielipide voi jäädä entistä näkymättömämmäksi. Tällä voi olla vakavia seurauksia kun ajatellaan, että verkon uutissivustojen käyttäjät ovat jo erittäin fragmentoituneita ja käyvät toistuvasti samoilla sivustoilla sen sijaan, että tarkastelisivat blogosfääriä laaja-alaisesti.

Yunin ja Parkin pessimistisen näkemyksen jakaa myös Russell (2009, 8), joka huomioi että globaalia verkon julkista keskusteluareenaa muovaavat suurelta osin samat tekijät, jotka muovaavat myös kansallista massamediaan pohjautuvaa julkista areenaa. Näistä tekijöistä tärkein on kehittyneen maailman perinteisesti vahvojen ryhmittymien suunnittelemassa nykyisessä blogosfäärissä ilmenevä sitkeä vinoutuma kansainvälisen kulttuurin valtdynamiikassa. Näiden tahojen laatima kriteeristö muille (kuin englannin) kielille käännettäville ja edistettäville sivustoille on lisääntyvässä määrin omaksuttu ympäri maailman, mikä lisää yhdenmukaisten blogien määrää ja syrjäyttää vähemmistöön jääviä.

Sananvapaus

Julkisen keskusteluareenan käsitteeseen liittyy läheisesti sananvapauden käsite. Kyseessä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen termi, vaan sillä voidaan tarkoittaa hyvinkin erilaisia asioita eri kulttuureissa. Yhdysvalloissa perustuslakiin perustuva sananvapaus tarkoittaa vapautta yhteiskunnan rankaisutoimenpiteistä ainakin tietyille puheille. Esimerkiksi presidenttiä voi arvostella, mutta ei uhkailla - uhkailusta joutuu edesvastuuseen (Lessig 1999, 164). Näin on toki Suomessakin. Lessigin (1999, 164–165) mukaan sananvapaus koostuu toisaalta erilaisista rasitteista ja toisaalta erilaisista suojista. Asiaa selventää kuvion 10 malli.

Kuvio 10 Sananvapauden modaliteettimalli (Lessig 1999, 165)

Kuviossa keskellä on erilaisten regulaatiotoimenpiteiden kohteena oleva yksilö. Hänen ympärillään on lain, normien, markkinoiden ja arkkitehtuurin muodostama suojakilpi, joka rajoittaa näiden samojen modaliteettien yksilöön kohdistamia rasitteita. Rasitteiden ja suojakilven modaliteetit eivät ole suoraan verrannollisia. Kun suojaava laki on konfliktissa regulatorisen lain kanssa, perustuslakiin pohjautuva laki syrjäyttää tavallisen lain (Lessig 1999, 165).

Ilmaisunvapauden varhaisen muotoilun laati englantilainen runoilija John Milton vuonna 1644 julkaistussa pamfletissaan *Areopagitica*. Milton julistaa ensimmäistä kertaa jokaisen pyrkimyksen totuuteen olevan pyhä; hän edellyttää, että kenelläkään ei ole totuuden nimissä oikeutta kieltää kenenkään toisen ilmaisemasta mielipidettään. Miltonin näkemys inspiroi Virginian *Bill of Rightsia* 12.6.1776, joka julisti, että lehdistön vapaus on yksi vapauden suojamuureista, jota ei voi koskaan rajoittaa despoottisen hallituksen toimesta. Yhdysvaltain perustuslain ensimmäinen lisäys vahvistaa vapausperiaatteen toteamalla, että kongressin ei tule säätää mitään lakia, joka rajoittaa lehdistön tai sananvapautta (Balle 1985, 81).

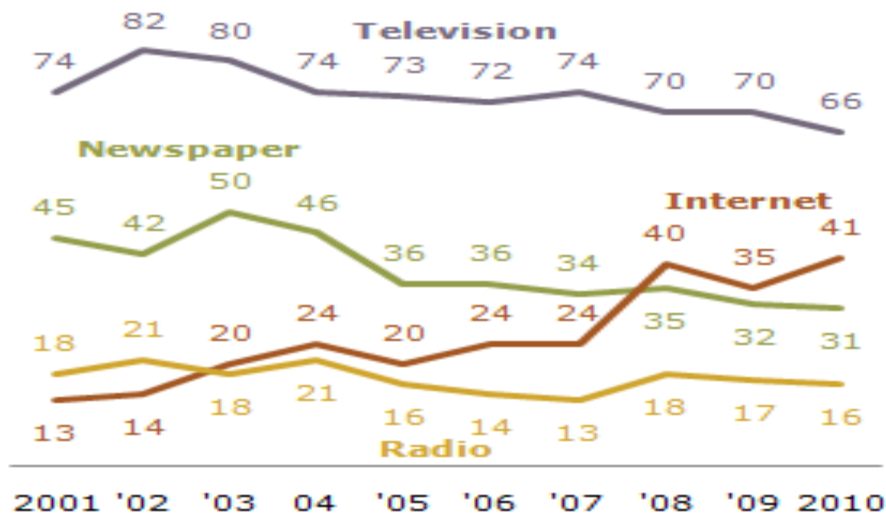
Takaisin nykypäivään tullaksemme, unkarilaissyntyinen Albert-László Barabási (2003, 56) ottaa kantaa verkon sananvapauteen huomauttamalla kärkevästi perustuslakiin nojaavien lakimiesten ja kiiltävöpintaisten markkinalehtien väittävän kyberavaruuden ilmentävän täydellistä sananvapautta. Näiden sananvapauden airueiden mielestä verkossa kaikkien ääni tulee kuuluville tasa-arvoisesti. Näin olisi, jos Internet pohjautuisi sattumanvaraiseen verkkoon, mutta näin ei ole. Barabásin mukaan tilanne on juuri päinvastainen. Kiehtovin tutkimustulos hänen ryhmänsä tekemästä verkkokartoitusprojektista osoitti demokratian, reiluuden ja egalitaaristen arvojen täydellisen puuttumisen verkosta.

Julkinen keskusteluareena, sananvapaus ja yleinen mielipide ovat hyvin moniselitteisiä ja arvolatautuneita termejä, joihin tässä tutkielmassa on mahdoton paneutua syvemmin. Tämän johdosta aiheen käsittely jää tutkielmassa *pinnan raapaisuksi*. Lopuksi annetaan puheenvuoro ranskalaiselle sosiologille Pierre Bourdieulle, joka on terävästi osoittanut yleisen mielipiteen ristiriitaisen luonteen. Bourdieun (2012, 41) mielestä *demokraattisena esittäytyvässä yhteiskunnassa vallitseva patenttimääritelmä, jonka mukaan virallinen mielipide on kaikkien mielipide, häivyttää näkyvistä piilomääritelmän: yleinen mielipide on mielipiteelliseksi kelpaavien mielipide. Eräänlaisen painotetun määritelmän mukaan yleinen mielipide on valistunut mielipide, joka vasta ansaitsee nimen yleinen mielipide.*

Kannanotollaan Bourdieu osuu sananvapautta korostavan länsimaisen demokraattisen oikeusvaltion ratkaisemattomaan kipukohtaan: kuinka pitkälle avoimessa yhteiskunnassa on suvaittava suvaitsemattomuutta?

3.11 Internet ja perinteinen massamedia

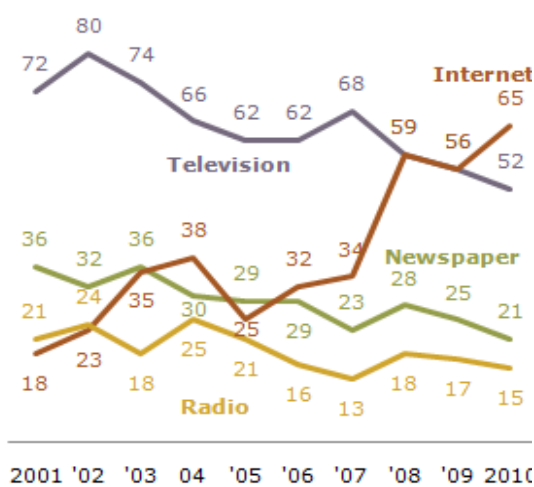
Nicholas Negroponte (1996, 66) ennusti vuonna 1995 ilmestyneessä teoksessaan *Being Digital* (suom. *Digitaalinen todellisuus*, Otava 1996), että ”vuonna 2005 amerikkalaiset kuluttavat enemmän aikaa Internetissä kuin televisio-ohjelmien parissa”. Vaikka Pew-tutkimuskeskuksen tekemä seurantatutkimus, jossa vertailtiin amerikkalaisten uutislähteitä vuosina 2001–2010, ei täsmällisesti mittaakaan juuri tätä ennustetta, se kuitenkin osoittaa, että Internetin merkitys uutislähteenä on merkittävästi kasvanut, samalla kun kaikkien perinteisten uutislähteiden (televisio, radio, lehdistö) merkitys on vähentynyt (kuvio 11). Perinteinen massamedia on myös pyrkinyt verkkoon, mutta kuten Freedman (2006, 280) huomauttaa, Internetin antamia mahdollisuuksia ei ole aina realisoitu, koska ei ole löydetty kunnollista ansainta-strategiaa.

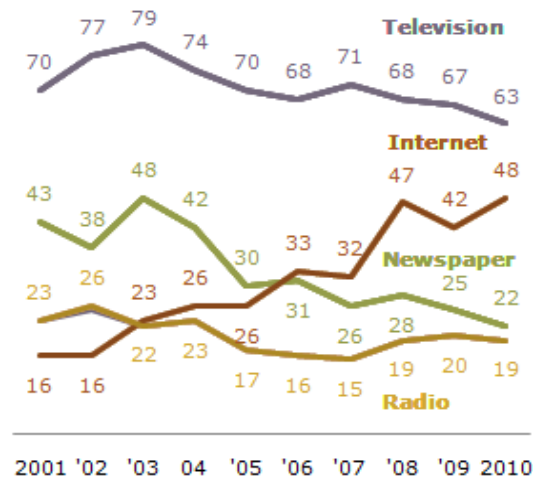
Kuvio 11 Uutislähteiden kehitys Yhdysvalloissa 2001–2010
(Pew Research Center, 2011)

Negroponten ennustus näyttäisi olevan toteutumassa ja Yhdysvaltain kehityksen voi olettaa toteutuvan viiveellä muissa kehittyneissä maissa, kuten Euroopassa. Kuviossa 11 on huomioitava, että vastaajilla oli mahdollisuus nimetä kaksi tärkeintä uutislähdettä. Tästä johtuen yksittäisen vuositason kokonaisluku ylittää 100 %.

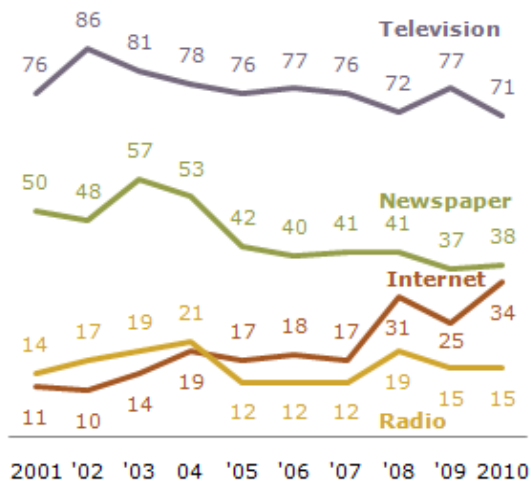
Kuvioissa 12–15 nähdään Internetin merkityksen kasvu eri ikäluokissa. Merkittävää on, että nuorimmassa ikäluokassa (18–29 -vuotiaat) Internet on jo ohittanut television tärkeimpänä uutislähteenä. Internetin suosio on kuitenkin kasvanut kaikissa ikäryhmissä, myös vanhimmassa.

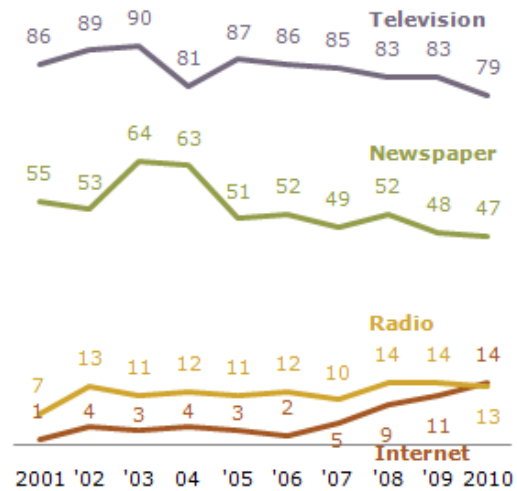
Kuvio 12 Pääuutislähde: 18–29 -vuotiaat

Kuvio 13 Pääuutislähde: 30–49 -vuotiaat

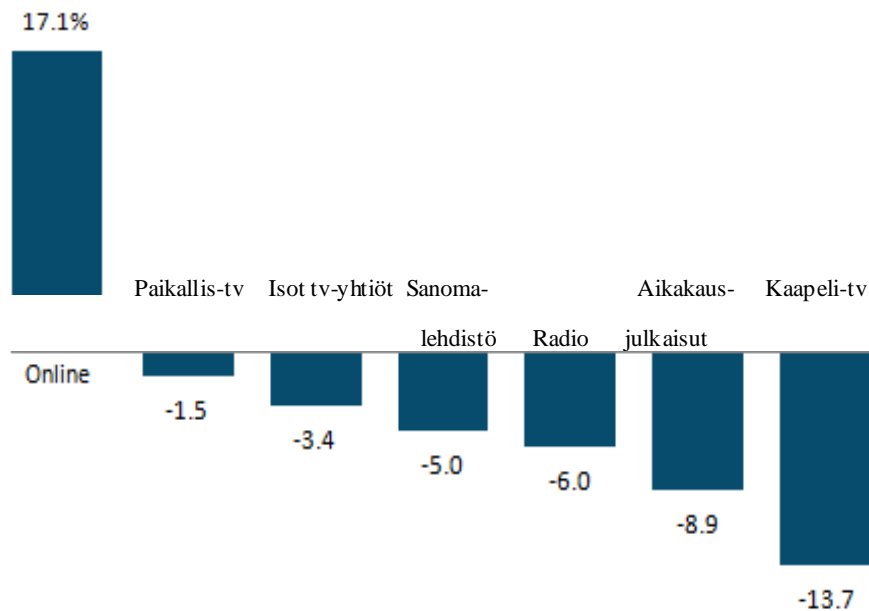

Kuvio 14 Pääuutislähde: 50–64 -vuotiaat

Kuvio 15 Pääuutislähde: 65 vuotta täyttäneet

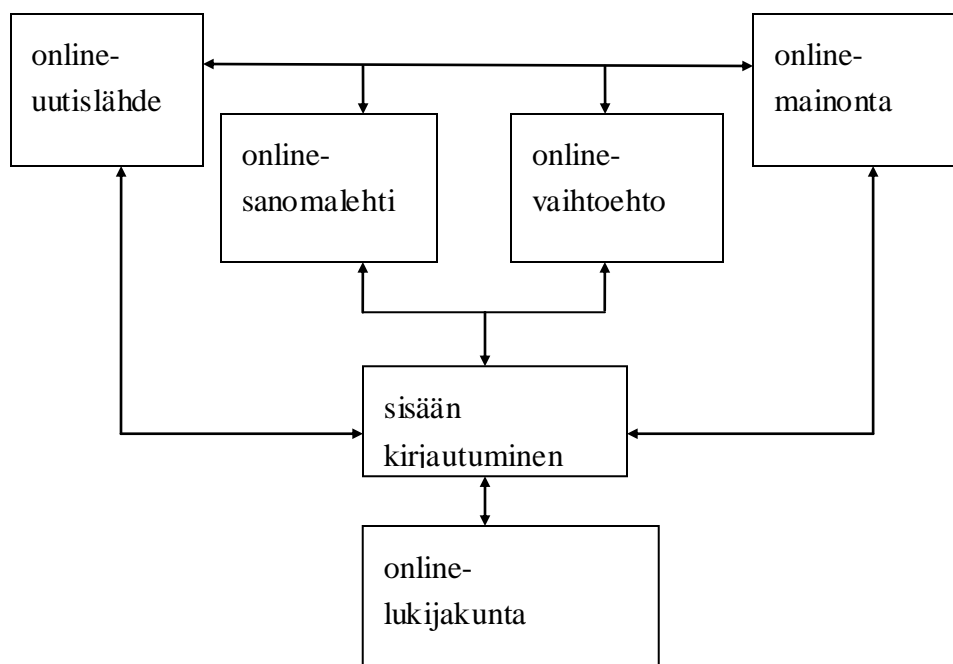
Internetin suosion kasvu näyttää myös kiihtyvän. Tähän on vaikuttanut erityisesti mobiilipalvelujen (älypuhelimet, tabletit) tekninen kehitys. Muutos Yhdysvalloissa vuosina 2009–2010 on merkittävä, kuten kuviosta 16 on nähtävissä. Ainoastaan Internet on kasvattanut suosiotaan, kaikki muut mediamuodot ovat menettäneet yleisön huomiota.

Kuvio 16 Prosentuaalinen muutos yhdysvaltalaisyleisön media-aktiiviteetissa (Pew 2011)

Sanomalehdistö

Tehtyään vertailevan tutkimuksen eri medioista Joseph Klapper (1955, 101) summasi aikoinaan, että sanomalehdistö, toisin kuin mikään muu media, mahdollistaa yleisönsä seuraavan mediaa omaan tahtiinsa, mahdollistaa toistuvan esilläolon ja mahdollistaa kuinka pitkäaikaisen seuraamisen tahansa. Sanomalehdistö myös antaa Klapperin mielestä helpommin vähemmistöille mahdollisuuden ilmaista itseään. Internet ja sen mukana tulleet mahdollisuudet, kuten blogikirjoitukset, ovat suurelta osin poistaneet nämä sanomalehdistön suhteelliset edut. Ala-Fossin ym. (2008, 150–151) mukaan Internet uhkaa sanomalehdistön perinteistä toimitusroolia. Journalistien roolia portinvartijoina, kommunikaattoreina, jotka valitsevat ja raportoivat *uutiset* on vaikeampaa ylläpitää ympäristössä, jossa yleisöllä on periaatteessa sama pääsy uutislähteisiin kuin journalisteilla ja jossa käyttäjät muodostuvat myös tärkeiksi sisällöntuottajiksi. Kansalaisjournalismi on ollut avainkysymys jo jonkin aikaa, mutta Internet on vahvistanut olemassa olevaa trendiä ja tuonut sen uudelle tasolle. Sparks (2000, 280–281) ennakoii vuonna 2000 printtimedian joutuvan *noidankehään* sen yrittäessä saada tuottoja verkkojulkaisuista (kuvio 17). Sparksin mukaan sanomalehdistö joutuu ensi kertaa kohtaamaan vakavia kilpailijoita, jotka pystyvät tarjoamaan osan tai jopa kaikki sen tuotteista edullisemmin tai tehokkaammin. Kulunut vuosikymmen on osoittanut Sparksin arvion oikeaksi - vain harva sanomalehti on saanut verkkojulkaisunsa kannattavaksi, puhumattakaan että verkkotuotto olisi korvannut tilauskannan pieneenemisestä aiheutuneet alentuneet tuotot.

Kuvio 17 Sanomalehden *online-noidankehä* (Sparks 2000, 281)

Kertakäyttöisestä printtimediasta, jolla tarkoitetaan muun muassa erilaisia esitteitä ja lentolehtisiä, Pimlott (2011, 528) huomauttaa digitaalisen vallankumouksen toisaalta syrjäyttävän ja korvaavan perinteistä printtimediaa; mutta toisaalta uusi media laajentaa *kertakäyttöisen* kirjallisuuden saatavuutta, käyttöä ja monipuolisuutta näin edistäen sen läsnäoloa ja kestoikää. Tämä paradoksaalinen kertakäyttöisten painotuotteiden binaarisuus - samaan aikaan sekä hetkellistä että ikuista olemista - on ollut sille ominaista painokoneen synnystä lähtien. Ennemmin kuin joutua uuden median syrjäyttämäksi ja korvaamaksi, kertakäyttöisen kirjallisuuden vaikutusvallalla on mahdollisuus Pimlottin mielestä digitaalisen vallankumouksen avulla eksponentiaaliseen kasvuun.

Aikakausjulkaisut

Internet on ollut vuosikymmeniin merkittävin muutoksen lähde aikakauslehdissä. Internet on vaikuttanut liiketoimintamallien muutokseen, vaikkakin tämä kehitys on heijastettava lukuisiin muihin kehityskulkuihin, jotka eivät ole Internetistä riippuvaisia, erityisesti erikoisaikakausjulkaisujen levikin nousuun ja yleisaikakausjulkaisujen levikin laskuun. Internetin esittämä merkittävä haaste aikakausjulkaisuille on kuluttajien ja mainostajien huomion kääntäminen muualle. Toisaalta median yleisen fragmentaatio-trendin kautta Internet antaa aikakausjulkaisuille välineen kommunikoida kohdeyleisön kanssa päivittäin ja siten helpottaa niiden kilpailuaseman säilymistä (Ala-Fossi ym. 2008, 154).

Televisio

Internetin merkitys televisiolle on ollut voimakas mutta epäsuora. Televisio on edelleen vahvin massamedia, ja vaikka Internet on muokannut sitä ja nämä prosessit vaikuttavat kiihtyvällä tahdilla, televisio pysyy oleellisena osana nyky-yhteiskuntaa vielä pitkään. Välittömin vaikutus on mahdollinen siirtymä mainostuloissa, joista televisiolle on tällä hetkellä valtaosa. Tästä ei kuitenkaan ole vielä näyttöä (Ala-Fossi ym. 2008, 157–158). Pitemmällä aikavälillä kuvion 16 osoittama kehityssuunta on kuitenkin selvä: nuoret verkon käyttäjät eivät omaksu vanhempiensa mediakulutustapoja.

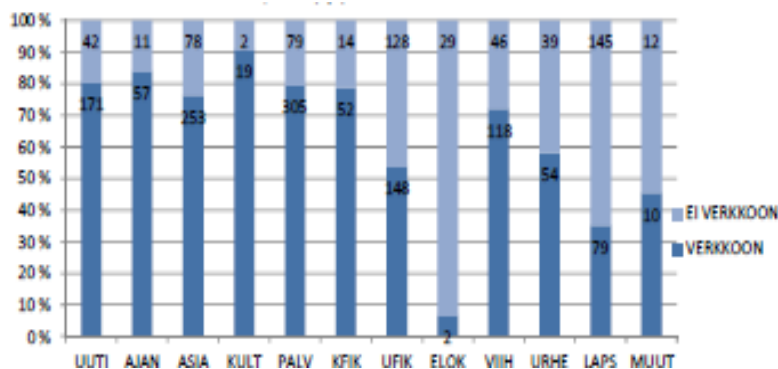
Vaikka Suomessa ei ole tehty Pew-tutkimuskeskuksen tutkimuksia vastaavia tuoreita tutkimuksia, Suomessa on kuitenkin tutkittu valtakunnallisten TV-kanavien verkkopalveluja. Helsingin yliopiston viestinnän tutkimuskeskuksen tutkijat Aino Koskenniemi, Pauliina Shilongo, Petro Poutanen ja Minna Aslama toteuttivat Liikenne- ja viestintäministeriön toimeksiannosta vuonna 2012 selvityksen, jossa kuvataan Suomen kahtatoista valtakunnallista, maanpäällisessä digiverkossa vapaasti saatavilla olevaa

kanavaa. Selvityksen mukaan kaikki haastatellut TV-yhtiöt näkevät netti-TV:n tärkeänä osana nykyistä ja tulevaisuuden televisiotarjontaa. Selvityksessä mukana olevat kanavat ovat: TV1, TV2, FST5, Teema, MTV3, Sub, Nelonen, JIM, Liv, SuomiTV, The Voice ja TV5. Tutkijat ovat poistaneet ohjelmamäärästä täyteohjelmat sekä YLE Fem -kanavalla esitettävät SVT Worldin ohjelmat. On myös huomioitava, että keväällä 2012 SuomiTV:n ostanut Fox saattaa olla ohjelmaprofiililtaan ja verkkopolitiikassaan erilainen kuin SuomiTV.

Tarkasteltaessa ohjelmien siirtymistä verkkopalveluun, otosviikolla netti-TV-palveluihin siirtyi noin 67 % ohjelmistosta. Eniten verkkopalveluun siirtyi Jim ja Liv -kanavien ohjelmistoa, noin 90 %, vähiten taas TV2:n ja Subin ohjelmistoa, noin 50 %. Noin puolessa suomalaisista kotitalouksista katsotaan tv-yhtiöiden netti-TV-palveluista kokonaisia ohjelmia ainakin joskus.

Merkittävä tekijä kanavien ohjelmien siirtymisessä verkkopalveluun on myös ohjelmien katseluaika verkossa. Selvityksen mukaan yli 40 prosenttia ulkomaisesta ohjelmistosta ei siirtynyt lainkaan verkkopalveluun, kun kotimaisista ohjelmista noin neljännes jäi verkkotarjonnan ulkopuolelle. Kotimaisista ohjelmista oli vajaalla 20 prosentilla viikon katseluaika, noin 50 prosenttia siirtyi verkkokatseluun vähintään kuukaudeksi. Sen sijaan ulkomaisista ohjelmista kolmannes siirtyi viikoksi verkkopalveluun ja vain 14 % vähintään kuukaudeksi. Nettiesitysoikeuksiin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ohjelman ikä, alkuperämaa ja ohjelmien musiikki. Vanhempien ohjelmien saaminen verkkoon on vaikeampaa, johtuen siitä, ettei verkko-oikeuksista ole yleensä alun perin sovittu.

Lopuksi Koskenniemen ym. (2012, 100–101) selvityksessä on jaoteltu ohjelmien siirtyminen verkkopalveluun myös ohjelmaluokittain (kuvio 18). Harvinaisinta on elokuvien siirtyminen verkkoon, ollen vain 2 prosenttia. Ulkomaisesta fiktiosta (UFIK) verkkoon siirtyi yli puolet ja urheilusta lähes 60 prosenttia. Kulttuuriohjelmista verkkoon siirtyi noin 90 % ja ajankohtaisohjelmista yli 80 %. Helsingin Sanomien toimittaja Janne Salomaa (2012, B13) kuitenkin kritisoi tutkijoiden käyttämää ohjelmien kategorisointia. Salomaa kiinnittää huomiota selvityksen kategoriaan asiaviihde, joka on toimittajasta hieman omituinen. ”Tähän kummallisen nimiseen kategoriaan kuuluvat esimerkiksi *Ruotsin miljonääriäidit* -reality ja TV5:n bikinipatsastelu *Kalajoen hiekat*”, Salomaa toteaa. Toimittaja toivookin tutkijoiden tulevaisuudessa viilaavan kriteerejään, ”jottei mitä tahansa dokumentaarisuuden kaapuun puettua hömppää lasketta isi asiaksi.”

Kuvio 18 Verkkopalveluun siirtyneet ohjelmat ohjelmaluokittain viikolla 11/2012
(Koskenniemi ym. 2012, 101)

Koskenniemen ym. (2012, 101) mukaan TV-yhtiöiden verkkopalveluissa löytyy televisiossa esitettyjen ohjelmien lisäksi myös Internetiin varta vasten suunniteltuja ohjelmia. Nämä YouTube-tyyppiset lyhytohjelmat sopivat hyvin verkkokatseluun, ja ne myös leviävät sosiaalisessa mediassa perinteisiä ohjelmia tehokkaammin. Tulevaisuuden näkymistä Koskenniemi ym. toteavat, että kaiken katselun siirtyminen verkkotarjontaan ei ole realistista. Uusina ansaintastrategioina voi olla esimerkiksi verkkoostomahdollisuuden lisääminen mainoksien yhteyteen. Lopuksi Koskenniemi ym. (2012, 102) ennustavat, että verkko ja televisio päätelaitteina tulevat jatkamaan integroitumista.

Radio

Radioon Internetillä on paljon suurempi vaikutus kuin moniin muihin mediateollisuuden sektoreihin. Tämä johtuu erityisesti laajakaistayhteyden kasvavasta osuudesta ja äänikoodausjärjestelmien kehityksestä (Ala-Fossi ym. 2008, 159). Compainen (2006, 108) mukaan Internetillä on ollut suuri kumulatiivinen vaikutus radioon. 1990-luvun puolivälissä Yhdysvaltain suurimmissa kaupungeissa oli mahdollista vastaanottaa 40–50 eri radioasemaa. Nyt Realguide.com välittää linkkejä 2500 asemaan ympäri maapallon.

Leijonanosaa 1900-luvusta leimasi langattoman kommunikaation yhteys korkeisiin investointikustannuksiin johtuen radiolähettimien ja radiomastojen kalleudesta. Samaan aikaan kulutustuotteet (radiovastaanottimet) olivat edullisia ja käytössä oli säännellyt, yksityisomistukseen perustuvat laitteistot ja järjestelyt. Nykyisin on tarjolla lähetin-vastaanottimia, jotka sallivat yksittäisten omistajien tehdä yhteistyötä ja perustaa oman langattoman kommunikaatioverkoston (Benkler 2006, 153–154).

3.12 Internet ja tekijänoikeudet

Digitaalitekniikan kehittyessä tekijänoikeuskysymyksestä on tullut yhä akuutimpi. Internet ja tekijänoikeudet ovat yhtä aikaa sekä laaja, moniulotteinen että merkittävä asiakokonaisuus. Tässä alaluvussa pyritään tarkastelemaan kysymystä periaatteellisella tasolla. Lessigin (1999, 124) mukaan, karkeasti määritellen, tekijänoikeus antaa oikeuden haltijalle oikeuden kontrolloida kopiointia siinä määrin, mihin oikeus ulottuu.

Mikäli luonto on tehnyt minkään asian herkemäksi yksinoikeuteen, se on ajatteluun perustuva idea, jonka yksilö voi yksinoikeudella omistaa niin kauan kuin hän pitää sen itsellään; mutta sinä hetkenä kun hän saattaa ideansa julkisuuteen, siitä tulee kaikkien omaisuutta, eikä vastaanottaja voi siitä enää luopua. Sillä on myös se erityinen ominaisuus, että kukaan ei omista vähemmän, vaan kaikki omistavat sen kokonaan. Se, että ideoitten tulisi vapaasti levitä toiselta toiselle ympäri maailman, ihmisten moraalisiksi ja kaikkien hyödyksi sekä olosuhteiden paranemiseksi, tuntuu olevan hyväntahtoisen luonnon suunnitelma. Keksinnöt eivät luonnostaan voi olla omistuksen kohde

-Thomas Jefferson kirjeessä Isaac Mcphersonille 13.8.1813 (Lessig 1999, 132)

Lessigin (1999, 132) mukaan Jefferson sekoittaa kaksi eri käsitettä. Toinen on mahdollisuus sulkea muut pois jonkin idean käyttämisestä, Jeffersonin mielestä näin ei voi tehdä. Toinen käsite liittyy siihen, vähentääkö toisen henkilön käyttö jostakin ideasta idean keksineen henkilön käyttöä samasta ideasta. Tässä on kysymys siitä, ovatko ideat kilpailevia; Jeffersonin mielestä ne eivät ole. Itse asiassa, idean keksinyt henkilö voi poissulkea ihmisiä käyttämästä ideoitaan - hän voi pitää ne salaisuutenaan tai rakentaa erilaisia esteitä. Kuinka helposti ja kuinka tehokkaasti, on tekninen kysymys. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että mitään tekijänoikeuksia ei tarvittaisi suojaamaan ilmaisua tai keksintöjä. Pelkästään se tosiasia, että toisen käyttö ei vähennä idean keksijän mahdollisuutta käyttää keksimäänsä ideaa, ei merkitse, ettei valtiovallalla olisi syytä luoda oikeuksia ideoihin, immateriaalioikeuksia (Lessig 1999, 132–133).

Yhteiskunnan kannalta kyse on kannustimesta, jonka johdosta ihmisillä on syy ideoiden kehittämiseen. Tämä on ero kahden hyvin erilaisen omistuksen kohteen, aineellisen ja aineettoman, välillä: aineellisen omaisuuden suhteen lailla pyritään suojelemaan sekä tuottamista että omistamista; aineettoman omaisuuden kohdalla lain tavoitteena on sen sijaan vain luoda kannustin tuottamiseen. Yhdysvaltain perustuslaissa asia on muotoiltu seuraavasti: kongressilla on valta edistää tieteitä ja taiteita siten, että teki-

jöille ja keksijöille turvataan rajoitetuksi ajaksi yksinoikeus kirjoituksiinsa ja keksintöihinsä (Lessig 1999, 133).

Yhdysvaltain perustuslain klausuulissa on kaksi sanamuotoa, joihin tulee kiinnittää huomiota. Ensimmäkin siinä mainitaan syy: tieteiden ja taiteiden edistäminen. Toiseksi, kongressilla ei ole oikeutta immateriaalioikeuksien turvaamiseen ikuisesti, vaan *rajoitetuksi ajaksi*. Siitä, mikä aika on oikeudenmukainen, on kiistelty eri eturyhmien välillä. Tasapaino, johon perustuslain klausuuli pyrkii, on idean tai keksinnön tekijän ja suuren yleisön, yhteiskunnan välinen. Tarkoituksena on luoda riittävä kannustin, jotta ideoitten keksijät olisivat tuotteliaita (Lessig 1999, 133–134).

Boyle (2000b, 347) tukee Lessigin tulkintaa ja toteaa immateriaalioikeuksia koskevien lakien vaikuttavan sananvapauteen useilla selkeillä tavoilla. Parhaassa tapauksessa immateriaalioikeudet voivat edistää sananvapautta. Boyle huomauttaa värikästä kieltä käyttäen, että lisäämällä polttoainetta nerouden paloon nämä oikeudet voivat edistää kirjallisuuden, taiteiden ja tieteiden tuotantoa, rikastuttaa julkista keskustelua ja sallia *kuvainraastajien* ja toisinajattelijoiden käyttää mielikuvitustaan luodakseen taideteoksia ja myydäkseen niitä markkinoilla. Toiseksi ne tarjoavat oikeudenhaltijoille jonkinasteisen jatkuvan kontrollin töihinsä, vakuuden stabiilisuudesta, joka voi johtaa ajattelijan tai taiteilijan julkistamaan työnsä, vakuuttuneena mahdollisuudesta vedota hallintoon estääkseen muita muuttamasta työnsä merkitystä.

Ottamalla kantaa Internetin näkökulmasta Boyle (2000b, 348–350) lisää, että kuten useimmilla hallinnonaloilla, immateriaalioikeuksien ehdot voivat laajeta pide mmälle kuin itse lakiin perustuvat oikeudet, varsinkin jos oikeusjutun uhkaa käyttävät vahvat yksilöt ja organisaatiot ilman varoja tai oikeusapua olevia kohtaan. Verkon hallinnoijilla voi olla käytössään hienovaraisia keinoja arkkitehtuurin muovaamiseen ja preferenssien strukturoimiseen sananvapautemme alueella. Boylen mielestä olisi todella ironista mikäli avoimuus ja keskitetyn julkisen tai yksityisen kontrollin vastustaminen, jotka tekevät Internetistä niin houkuttelevan sananvapauden edistämiskanavan ja merkittävän sosiaalisen tilan, poistettaisiin tietyn rahaa sisällöntuotannolla tuottavan liiketoimintasuunnitelman sekä ekspansionististen immateriaalioikeuksien nimissä, joista suunnitelmat ovat riippuvaisia. Enemmän kuin toimiakseen vapaan ilmaisun moottoreina, tekijänoikeudet olisivat vapaan ilmaisun sallivien rakenteiden nemesiksenä.

Benkler (2006, 37) selventää, että yhteiskunnan yleisen edun kannalta tehokkainta olisi, että ne, joilla on informaatiota, antaisivat sen muille ilmaiseksi - tai pikemminkin informaation levityskustannuksia vastaan. Kannustaakseen yksilöitä ja yrityksiä tuottamaan informaatiota yhteiskunta on valmis sietämään staattista tehottomuutta dynaamisen tehokkuuden saavuttamiseksi. Yritykset tekevät sopimuksia muusikoiden, elokuvantekijöiden ja tiedemiesten kanssa ja investoivat tutkimukseen ja luovat kulttuu-

rihyödykkeitä myydäkseen informaatiotuotteita. Täten tämä kannustinefekti tuo ttaa ajan kuluessa enemmän innovaatioita ja luovuutta, joiden aikaansaama hyöty ylittää informaation myynnistä yli marginaalikustannusten aiheutuvan tehottomuuden. Tätä yksinoikeuden puolustusta rajoittaa se, missä määrin se korrektisti kuvaa informaation tuottajien motivaatioita. Mikäli jotkut informaation tuottajat eivät tarvitse tuottoa informaatiotuotannostaan tai niillä on joku toinen taloudellisen arvon ansaintamalli, oikeutus rajoittaa informaation saatavuutta tekijänoikeuksia ja patenteja myöntämällä heikkenee.

Ithiel de Sola Pool (2006, 21) on järkyttynyt siitä, miten perustuslain tarkoitus on hylätty elektronisessa vallankumouksessa. Hänen mukaansa syynä voidaan nähdä olosuhteiden muutos perustuslain laatimisajankohdan ja nykyajan välisenä aikana; kuitenkin, syynä on yhtä paljon kongressin ja tuomioistuinlaitoksen epäonnistuminen uusien teknologioiden luonteen ymmärtämisessä. De Sola Poolin mukaan näiden sinänsä rehellisten toimijoiden virheet ymmärryksessä ovat olleet mammuttimaisia. Morozov (2011, 91) sen sijaan ei ota kantaa tekijänoikeusdebattiin, vaan katsoo Ithiel de Sola Poolin itse syyllistyneen mammuttimaisiin virhearviointeihin. De Sola Pool, jota Morozov nimittää turhautuneeksi ex-trotskilaiseksi, oli yksi 1900-luvun vaikutusvaltaisimpia valtiotieteilijöitä ja on Morozovin mielestä yksi syytä Lännen väärinarviointiin informaation merkityksestä autoritaaristen kommunistihallitusten demokratisoinnissa. Morozovin mukaan de Sola Poolin ajatustenkulku on johtanut siihen harhakäsitykseen, että autoritaariset rakenteet pohjautuvat lähinnä informaation tukahduttamiseen ja heti kun Länsi saa riittävästi reikiä tähän rakenteeseen, seurauksena on demokratisoitusprosessi. Palaten vielä tekijänoikeuskysymykseen Boyle (2006, 121) muistuttaa, että pyrittäessä suojaamaan intellektuaalioikeuksia liberaalisen maailmankäsityksen omaavassa yhteiskunnassa, lain on suoriuduttava useista tehtävistä samanaikaisesti. Sen on tuotettava käsitteellinen välitysmekanismi erilaisille rooleille, joita informaatiolla on liberaalissa yhteiskunnassa.

Tekijänoikeuksien kehitys Yhdysvalloissa

Burnettin ja Marshallin (2003, 140, 151) mukaan on valitettavaa, että vuosien mittaan keskittyneet taloudelliset intressit ovat vakuuttaneet Yhdysvaltain kongressin, joka on muuttanut lainsäädäntöä ennemmin yksityisoikeudellisia oikeuksia painottavaksi oleellisenä osana tekijänoikeussuojaa aikoinaan olleen yleisen edun kustannuksella. Internetiä ja tekijänoikeuksia koskevat kysymykset keskittyvät digitaaliseen intellektuaaliseen omaisuuteen ja johtuvat niiden kompleksisuudesta sekä eri sidosryhmien erilaisista huolenaiheista. Toisinaan eri sidosryhmien tarpeet ja toiveet ovat yhteneväisiä, mutta usein ne ovat keskenään ristiriidassa. Regulaatiotoimenpiteiden tuloksena on Internet, jonka

voi ajatella olevan sekä avoin että suljettu. Talouden ja liiketoiminnan näkökulmasta Internet pysyy taloudellisten intressien lujittamisen alueena; käyttäjän näkökulmasta se on edelleen kiistanalainen tila, jossa kaupalliset päämäärät usein törmäävät määrittelemättömän yleisön toiveisiin. Braman ja Roberts (2003, 445) myötäilevät Burnettia ja Marshallia todeten, että jokaisen Internetin kautta kommunikoivan immateriaalioikeuksien pakollinen lisensointi Yhdysvalloissa on *de facto* muutos tekijänoikeuslakiin, jota ei olisi pitänyt sallia ilman huolellista harkintaa. Tutkijoita epäilyttää toimen perustuslaillisuus.

Patterson (2006, 114–115) tukee edellisiä kirjoittajia huomauttaen, että modernissa kontekstissa tekijänoikeuslaissa on perustavanlaatuinen ristiriita. Yhteiskunta, jossa vapauden peruseriaatteena on ilmaisun vapaus, samalla rajoittaa tätä vapautta oikeudellisesti suojatuilla ideoiden omistuserosseillä. Pattersonin mukaan ongelma on, miten parhaiten turvataan kolmen eri intressiryhmän edut: ideoita luovien tekijöiden, ideoita levittävien julkaisijoiden sekä ideoita käyttävän yleisön. Myös Litman (2006, 125) paheksuu nykykäytäntöä, joka hänen mukaansa perustuu laintulkinnan taloudelliseen analyysimalliin. Mallin heikkoutena on Litmanin mielestä sen lineaarisuus - aina vain vahvempi tekijänoikeussuoja tulee raja-arvoissa aina merkitsemään tekijöiden luomien töiden lisääntymistä. Mallin hyväksyminen merkitsee tämän logiikan mukaan sitä, että ei ole mitään hyvää syytä olla kattamatta kaikkea tekijänoikeussuojalla ja antaa suoja ikuisiksi ajoiksi.

Myös Helsingin Sanomien 10.6.2011 julkaisemassa yliöartikkelissa Ekholm ja Heikkinen (2011) osoittavat huolestuneisuutensa Internetin tekijänoikeussuojan laajenuksesta, eurooppalaisessa kontekstissa. Euroopan komissiossa on käsiteltävänä musiikin suoja-ajan pidennys nykyisestä 50 vuodesta 70 vuoteen. Perusteluna on ollut monien esiintyjien, joiden suosion huippu oli 1960-luvun alussa, olevan vaarassa menettää tulonsa juuri eläkeiän kynnyksellä. Kirjoittajien mielestä ”ehdotus, että tekijänoikeutta käytettäisiin välineenä tietyn ammattiryhmän sosiaalisen aseman vahvistamiseen, laentaisi suojan perusteluja vaarallisella tavalla.” Ekholmin ja Heikkisen mukaan ”oikeudenhaltijoiden yksinoikeudet ovat eräänlainen väliaikainen monopoli, jota voidaan sieittää vain siinä määrin kuin suoja edistää uusien teosten luomista ja kulttuurin monimuotoisuutta” (Ekholm & Heikkinen 2011, A2). On mielenkiintoista, että Ekholm ja Heikkinen käyttävät argumentissaan käytännössä samoja perusteita, jotka on kirjattu Yhdysvaltain perustuslakiin yli kaksi vuosisataa sitten - tosin eri ilmaisuja käyttäen. Karppi (2011) huomauttaa tekijänoikeussuojan heikkoudesta sosiaalisessa mediassa: ”Sosiaalisen median suurin hyöty käyttäjälle on mahdollisuus luoda ja levittää ilmaiseksi omaa henkilökohtaista sisältöä. Kaikki tapahtuu helposti, muutamalla painalluksella. Samanaikaisesti menetetään kuitenkin tekijänoikeudet jaettavaan dataan” (Karppi 2011, A2).

Bruns (2008, 279–280) kiinnittää huomiota siihen, että perinteiset viitekehykset immateriaalioikeuksille eivät selkeästi huomioi yhteisöjä kykenevinä huolehtimaan eduistaan ja oikeuksistaan ja niitten kykyä ajaa informaation ja tiedon innovaatioprosesseja. Selvästikin kuluttaja/tuottaja -ilmiö korostaa tämän näkemyksen lyhytnäköisyyttä ja Internet-protokollan on syytä edetä nykyisestä yksilökeskeisestä viitekehuksesta malliin, joka sallii Internet-protokollan yhteisöllisen omistuksen.

Marxilaisesta näkökulmasta tekijänoikeuksia tarkastelee Söderberg (2002), jonka mukaan tekijänoikeudet keksi varhainen kapitalismi, ja käsite on tullut tälle järjestelmälle yhä tärkeämmäksi siitä lähtien. Tekijänoikeuksien vastustaminen merkitsee kapitalismin vastustamista. Tämän johdosta marxismi on luonnollinen lähtökohta haastettaessa tekijänoikeuksia (Söderberg 2002, 1).

Söderbergin lievästi sanottuna naiivin näkemyksen jälkeen on hyvä lopuksi palata asialinjalle, jota edustaa Yochai Benkler. Benkler (2006, 439) summaa tekijänoikeuskysymyksen toteamalla tekijänoikeuksien olevan ensimmäinen alue, jossa on nähtävissä systemaattinen preferointi omistukseen tukeutuvien kaupallisten tuottajien hyväksi yhteisöperusteisiin tuottajiin nähden. Tämä preferointi muodostuu tekijänoikeuksien laajemmasta tulkinnasta, kohtuullisenkin käytön erioikeuksien asenteellisesta tulkinnasta sekä lisääntyvän kriminalisaation yhdistelmästä. Nämä ovat tehneet tekijänoikeuslaeista merkittävästi teollistuotannollisystävällisempiä, kuin ne aiemmin olivat tai mitä niiden tarvitsisi olla luovuuden optimoinnin tai verkostoinformaatiotalouden hyvinvoinnin näkökulmasta.

3.13 Avoin lähdekoodi ja vertaisverkkotuotanto

Benklerin (2006, 63) mukaan avoimella lähdekoodilla tarkoitetaan ohjelmistojen kehittämistä ei-yksityisomistuksellisella mallilla. Se perustuu useiden yksilöiden osallistumiseen yhteiseen projektiin ilman, että kukaan yksittäinen henkilö tai taho varaisi yksinoikeutta tiettyyn osatekijään tai tuloksena olevaan kokonaisuuteen. Osallistujat yleensä säilyttävät tekijänoikeudet kontribuutioonsa, mutta lisensoivat ne kenelle tahansa - mallilla, joka yhdistää universaalinkin materiaalinkäyttölisenssin lisensointirajoitukseen, joka tekee vaikeaksi tai mahdottomaksi yhdenkään osallistujan tai kolmannen osapuolen varata projektia. Tämä lisensointimalli on Benklerin mielestä tärkein avoimen lähdekoodiliikkeen institutionaalinen innovaatio.

Moody (2001, 344, 418) julistaa yhtiön työntekijöiden olevan minkä tahansa avoimen lähdekoodin yrityksen tärkeimmän voimavaran. Hän lisää avoimen lähdekoodin metodia sovelletun menestyksekkäästi myös niin kutsuttuun avoimeen journalismiin. Myös Stallman (2006, 157) puolustaa voimakkaasti avoimen lähdekoodin ajatus-

ta. Hänen mielestään yhteiskunnan pitäisi rohkaista kansalaisiaan vapaaehtoiseen yhteistyöhön. Kun ohjelmistojen omistajat sanovat naapureiden auttamisen luonnollisella tavalla olevan piratismia, he myrkyttävät Stallmanin mukaan yhteiskunnan kansalais-hengen.

Avoimen lähdekoodin tarina alkoi vuonna 1984, kun Richard Stallman aloitti projektin ei-kaupallisen käyttöjärjestelmän rakentamiseksi. Stallmanilla oli poliittinen vakaumus - hän halusi maailman, jossa sovellusohjelmat mahdollistavat ihmisille informaation vapaan käytön ja jossa kenenkään ei tarvitse kysyä lupaa sovellusohjelman muuttamiseen tarpeittensa mukaan. Seuraava merkittävä askel tapahtui Linus Torvaldsin johdolla, joka laati Stallmanin luomalle perustalle käyttöjärjestelmäytimen. Linux-malli perustui vapaaehtoisille kontribuutioille ja kaikkialla läsnä olevalle toistuvalla jakamiselle. Kesti lähes vuosikymmenen ennen kuin valtavirtateknologiateollisuus tunnusti avoimen lähdekoodin kehityksen ja sen yhteistuotanto metodologian (Benkler 2006, 65–66). Brunsin (2008, 40) mielestä avaintekijä Linuxin menestykseen ja pitkäjänteisyyteen oli Torvaldsin kyky houkuttaa Linuxin käyttöjärjestelmäytimen jaettuun kehittämissuunnitelmaan lahjakkaita ja innostuneita ohjelmoijia. Sifry (2011, 43) lisää Linuxin kehitysyhteisön ja avoimen lähdekoodin liikkeen olevan itse asiassa 1960-luvun vastakulttuurin haara, joka oli saattanut kansalaisvallan monumentaaliseen menestykseen. Ensimmäisen kerran avoimen lähdekoodin kehitys herätti valtavirtamedian huomion vuonna 1998, kun Microsoftin sisäinen muistio vuoti julkisuuteen. Tässä *Halloween*-muistiossa eräs Microsoftin strategi nimesi avoimen lähdekoodin metodologian suurimmaksi potentiaaliseksi uhaksi Microsoftin valta-asealle ohjelmistoalalla. Ennustus osoittautui kaukonäköiseksi (Benkler 2006, 123).

Vertaisverkkotuotanto

Kolme ominaisuutta tekee mahdolliseksi informaatiotuotannon, joka ei perustu yksityisoikeudellisiin vaateisiin, ei tähtää myyntiin markkinoilla eikä ole organisoitunut omistus- ja sopimusvaateiden ympärille yritysten ja markkinavaihdon aikaansaamiseksi. Ensinnäkin, tarvittava fyysinen laitteisto informaatio- ja kulttuurituotantoon osallistumiseksi on kehittyneissä talouksissa laajalle levinnyt populaation keskuudessa. Toiseksi, informaatiotalouden primäärit raaka-aineet, toisin kuin teollisessa taloudessa, ovat julkishyödykkeitä - olemassa olevaa informaatiota, tietoa ja kulttuuria. Niiden marginaalinen sosiaalinen kustannus on nolla. Jollei regulatorinen politiikka tee niistä tarkoituksellisesti kalliita yksityisoikeudellisten liiketoimintamallien säilyttämiseksi, raaka-aineiden hankkiminen ei edellytä pääomakustannuksia. Kolmanneksi, tekniset arkkitehtuurit, organisaatiomallit ja Internetin informaatiotuotannon ja vaihdon sosiaalinen dynamiikka

ovat kehittyneet siten, että ne mahdollistavat hyvin modulaaristen ongelmien ratkaisumallien rakentamisen. Nämä arkkitehtuurit ja organisaatiomallit mahdollistavat sekä itsenäisen luomistyön että keskinäiseen yhteistyöhön perustuvan vertaisverkkotuotantoprosessin (Benkler 2006, 105–106).

Asian ydin on siinä, että sosiaalinen tuotanto muokkaa markkinoiden liiketoiminnan olosuhteita. Joillekin teollisen informaatiotalouden toimijoille sosiaalisen tuotannon paine edustaa suoraa uhkaa. Tämä yhteentörmäys, joka on laajasti uutisoitu 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, on johtanut oikeudenkäynteihin sosiaalisen tuotannon alueella. Kuitenkin perustavanlaatuisempi vaikutus liiketoimintaympäristölle on se, että sosiaalinen tuotanto muuttaa yritysten suhtautumista kuluttajiin ja tämän kautta myös yritysten kokeilemia sisäisiä strategioita. Se luo uusia lähteitä tuotantopanoksille ja uusia mahdollisuuksia tuotannolle. Kuluttajat ovat muuttumassa myös sisältötuottajiksi - aktiivisemmiksi ja tuottavammiksi kuin teollisen informaatiotalouden kuluttajat (Benkler 2006, 126–127).

Sifry (2011, 52) huomauttaa yhteiskunnissa aina olleen epämuodollisen sektorin, jossa ihmiset ovat jakaneet informaatiota ja resursseja vapaaehtoisuuteen perustuen. Uusi yltäkyläinen informaatiotalous mahdollistaa eri projektien toteuttamisen laajemmalla mittakaavalla. Mitä paikkansa pitävämpää, ajantasaisempaa ja vapaammin saatavissa olevaa informaatio on, sitä laajempia yhteyksiä ja parempia tuloksia se mahdollistaa (Sifry 2011, 100).

Johtuen muutoksista useimpien kehittyneiden talouksien teollisen perustan teknologiassa, sosiaalisesta jaosta ja vaihdosta on tulossa yleinen tuotannon modaaliteetti aivan niiden ytimessä - informaatio-, kulttuuri-, koulutus-, tietojenkäsittely- ja kommunikaatiosektoreilla. Alentamalla tehokkaan yksilöllisen toiminnan edellyttämiä pääomakustannuksia avoimen lähdekoodin teknologia on sallinut sosiaalisiin suhteisiin perustuvan hajautetun tuotannon markkinoihin tai hierarkioihin perustuvan tuotannon sijaan (Benkler 2006, 121). Bruns (2008, 61) kiinnittää huomiota myös kaupallisiin mahdollisuuksiin toteamalla, että kasvava yleinen hyväksyntä avoimeen lähdekoodiin perustuvalla ohjelmistokehitykselle, joka tuottaa huomattavan arvokkaita ilmaisia resursseja, on myös muuttanut kaupallisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden asennetta. Lisääntyvässä määrin ne sallivat ja rohkaisevat jäsenistöään ja työntekijöitään osallistumaan avoimen lähdekoodin projekteihin.

3.14 Nettipiratismi

*Vanha salakuljettaja Laitinen
hyvin muistaa vielä sen ajan mennehen
kuinka ennen yksin aivan
ajoi Viroon aavelaivan
pullopostin kotimaahan rahdaten*

-Juha Watt Vainio, Vanha salakuljettaja Laitinen

Napster

Napster on tunnetuin esimerkki vertaisverkosta. Palvelimen kehitti kaksi collegeopiskelijaa vuonna 1999, ja sen avulla käyttäjät saattoivat jakaa MP3-tiedostoja. Huippuaikanaan Napsterilla väitetään olleen kymmeniä miljoonia käyttäjiä, jotka jakoivat satoja miljoonia äänitiedostoja. Napster turvautui keskitettyyn palvelimeen ja vaikkei sillä itsellään ollut tiedostoja, se luetteli käyttäjien tiedostot ja linkitti ne niille, jotka etsivät tiettyä tiedostoa. Tämä teki tiedostojen etsimisen ja lataamisen helpoksi ja tehokkaaksi ja ennakoiti samalla Napsterin tuhoa. Suurin osa musiikkitiedostoista oli tekijänoikeuslakien alaisia ja niitä ladattiin ilman tekijänoikeuksien haltijoiden lupaa. Yhdeksän levy-yhtiötä haastoi Napsterin oikeuteen ja Napster hävisi jutun vetoomustuomioistuimessa helmikuussa 2001 ja lopetti tiedostonjakotoimintansa saman vuoden heinäkuussa (Katz 2011, 285–286, 295).

Benkler (2006, 84) katsoo vertaisverkon olevan ongelma ensisijaisesti tekijänoikeuslain tai äänilevyteollisuuden ja Hollywoodin liiketoimintamallin kapeasta näkökulmasta. Mutta toisaalta, Benkler huomauttaa, mikäli kyseinen palvelu [Napster] olisi kehitetty alun perin kaupallisten toimijoiden toimesta, järjestelmän kehittäminen olisi voinut maksaa kymmeniä tai satoja miljoonia dollareita - ja sen kehittäminen olisi voinut kestää vuosikausia. Nyt järjestelmä kehitettiin halvalla muutamien aktiivien, kuten Shawn Fanningin, hankkeena. Napsterin alasajon jälkeen on ilmaantunut uusia sukupolvia musiikinjakelujärjestelmiä, kuten BitTorrent.

*Aika entinen ei koskaan enää palaa
vanhan varmaan täytyy kohta vaihtaa alaa
tarkka tutka tullimiehen
taittaa matkan puolitiehen
aika entinen ei koskaan enää palaa*

-Juha Watt Vainio, Vanha salakuljettaja Laitinen

Juha Watt Vainion klassikon aseman saavuttanut sanoitus kertoo haikeasti kieltoain ajasta, jolloin salakuljettajat hakivat Virossa pirtua tyydyttämään kansan pohjatonta janoa. Kappaletta käyttää metaforana Helsingin Sanomien uutispäällikkö Jussi Pullinen kirjoittamassaan alakerta-artikkelissa 9.2.2012. Kielto laki oli Suomessa voimassa lähes 13 vuotta, ja se päättyi kansanäänestyksen jälkeen 5.4.1932. Vaikka kielto laki ja nykyisen laittoman lataamisen estämishankkeet eivät ole täysin verrannollisia, niillä on myös yhteisiä, periaatteellisia piirteitä. Kuten Pullinen (2012, A2) toteaa, ”laki on todella syö pynyt ihmisten mieliin vasta silloin, kun sen rikkojaa paheksutaan ainakin melko yleisesti. Jos näin ei ole, usko järjestelmään horjuu.”

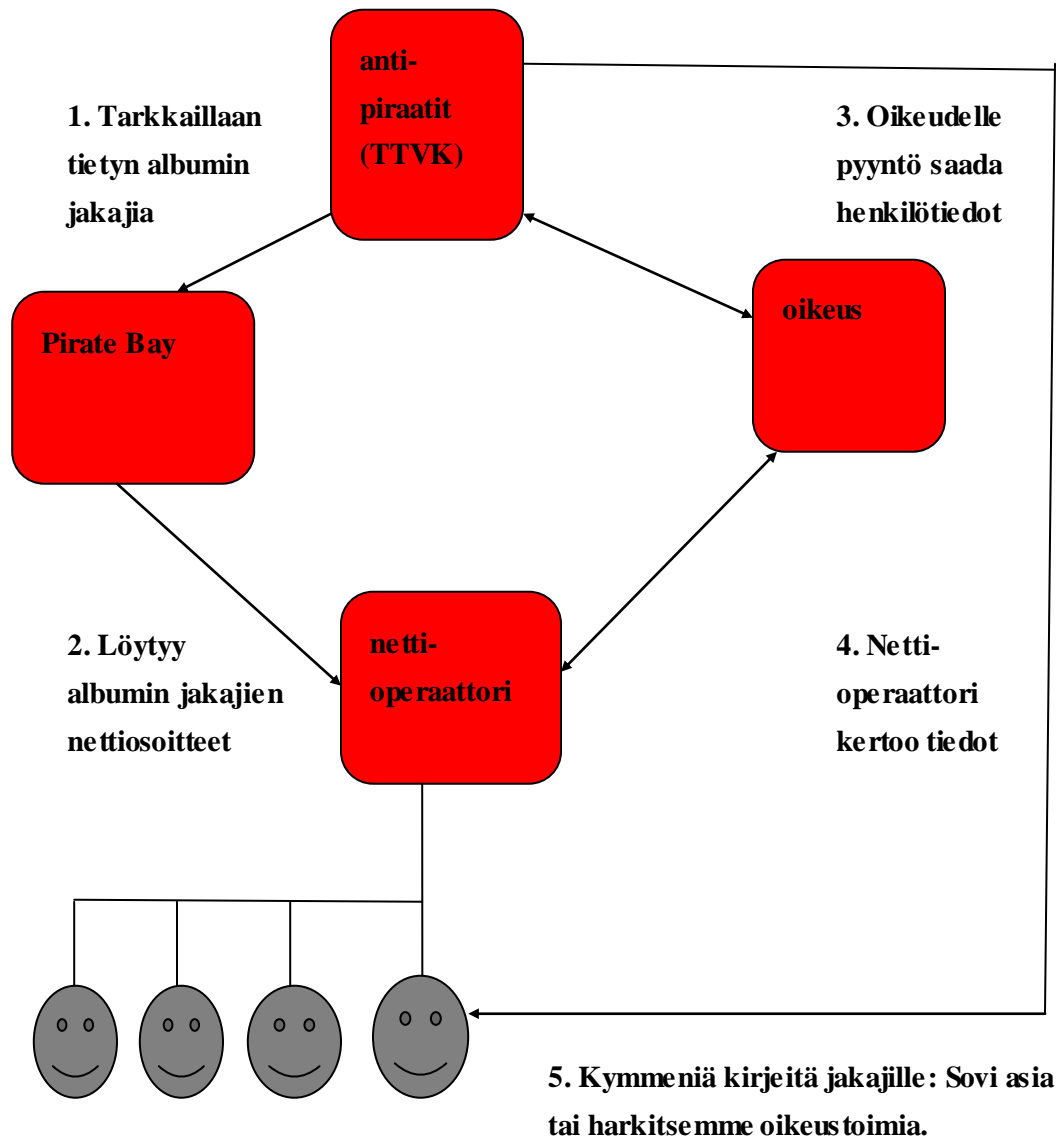
Esimerkkinä suomalaisten suhtautumisesta laittomaan lataustoimintaan Pullinen (2012, A2) kertoo, että kesällä julkaistussa kyselyssä ”21 prosentissa kotitalouksista ladattiin verkosta piraattituotteita. Nuorilla osuus oli 47 prosenttia, vaikka lähes 90 prosenttia heistäkin tiesi latailun olevan laitonta.” Nykyinen tekijänoikeuslainsäädäntö ja sen tulkinta on merkittävästi heikentänyt lainkuuliaisen kuluttajan oikeuksia. Esimerkin tarjoaa HS Nyt-liitteen toimittaja Juha Merimaa (2012, 31), joka artikkelissaan kertoo yrittäneensä jälleenmyydä DigiAnttilan verkkokaupasta ostamaansa Nightwish-yhtyeen *Imaginaerum*-albumia lähdivariiniin. Ei onnistunut. Ongelmana jälleenmyynnissä on formaatti. Albumin lataushinnalla - 16,45 eurolla - saa ainoastaan käyttöoikeuden, eli kuunteluoikeuden tuotteeseen. ”Periaatteessa jopa ladatun musiikin antaminen lahjaksi on kiellettyä”, Merimaa kirjoittaa. Sen sijaan, jos Merimaa olisi ”ostanut levyn euron kalliimmassa CD-muodossa, ottanut siitä kopion” koneelleen ja vienyt alkuperäisen kauppaan, jälleenmyynti olisi laillinen.

Nettipiratismin rajoitustoimenpiteet

Vuonna 2012 on pyrkimyksenä saattaa voimaan kansainvälinen väärennösten vastainen Acta-sopimus (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement*), jonka osapäämääränä on ehkäistä piraattikauppa Internetissä. Tammikuussa 2012 Yhdysvaltain kongressi luopui toistaiseksi erillisistä lakialoitteista, joiden tarkoituksena oli rajoittaa pääsyä laittomia kopioita

jakaville ulkomaisille nettisivustoille. Helmikuussa 2012 EU:n komissio päätti lykätä sopimuksen vahvistamista ja pyytää lausuntoa EU-tuomioistuimelta sopimuksen so-
puseinnusta EU:n perusoikeuksien kanssa. Ongelmana nähdään sopimuksen merkitys
sananvapauden rajoittamiselle.

Samalla yksityinen toimija, Teoston ja Musiikkituottajien puolesta toimiva yh-
distys, Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK, on ryhtynyt jahtaamaan
yksittäisiä laittomien tiedostojen lataajia. Helsingin Sanomien toimittajan Esa Mäkisen
(2012, C1) mukaan ”käytännössä kyse on samasta asiasta kuin myymälävalvotissa:
lainvalvonta siirtyy yksityisiin käsiin.” Kuviossa 19 nähdään, miten TTVK käytännössä
valvoo nettipiraatteja. Saatuaan selville piraattisivustolla musiikkia jakavan kohteen,
TTVK lähettää Helsingin käräjäoikeuteen vaateen, jossa teleoperaattoria edellytetään
paljastamaan jakajan henkilötiedot. Mäkisen mukaan ”käräjäoikeus määrää lähes aina
nettioperaattorin antamaan TTVK:lle sen pyytämät yhteystiedot.” Tämän jälkeen TTVK
lähettää asianomaiselle korvausvaatimuskirjeen, jossa jokaisesta jaetusta kappaleesta
vaaditaan 1,2 euron korvaus. Lisäksi tietenkin 600 euroa ’kuluja’.

Kuvio 19 Bittorrent-käyttäjien valvontamekanismi (Himanen 2012, C1)

Artikkelissa Mäkinen toteaa, etteivät poliisia kiinnosta yksittäiset piraatit, joten siinä mielessä musiikkialan toimintaa voi ymmärtää. Mäkinen kuitenkin kysyy, että mikäli TTVK:n ”toiminta on laillista ja kestää päivänvalon, mitä syytä on olla kertomatta tarkkoja yksityiskohtia?”

Nettipseudonyymi Samuel Pidgin (2012, 8–9) on julkaissut Voima-lehden numerossa 1/2012 ”merikartan”, jolla tavallinen netinkäyttäjä ”pääsee satamaan”. Ohjeet kuuluvat (lyhennettyinä) seuraavasti:

- 1) Vaikka The Pirate Bay ei ole ainoa torrent-sivusto netissä, sen taistelu oikeusjuttujen keskellä on tehnyt siitä torrent-sananvapauden airueen.
- 2) Blokki on helpoin *web proxyn* eli kolmannen osapuolen välityspalvelun avulla. Internet on täynnä sivustoja, jotka tarjoavat välityspalvelua ilmaiseksi. Haluamansa proxyn voi valita esimerkiksi sivulta proxy.org.
- 3) Firefoxin käyttäjät voivat ladata selaimeen lisäpalikan nimeltään The Pirate Bay Dancing!
- 4) Hieman edistyneempi vaihtoehto on käyttää VPN:ää (*Virtual Private Network*).
- 5) Lisäksi on olemassa Tor-ohjelma, jonka ideana on kierrättää liikenne suuren käyttäjä- ja palvelinmäärän kautta.

Voima-lehden toimittaja Olli Anttila (2012, 8) toteaa, että ”tekijänoikeusjärjestöt voisivat ehkä vähitellen tajuta, ettei median vapaata leviämistä verkossa voida enää estää.”

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 26.2.2012 sen sijaan todetaan, että ”hämmennyneestä pattitilanteesta huolimatta nettipiratismiin ja tuoteväärennösten kitkemiseen tarvitaan kansainvälistä sopimista.”

Sananvapautta korostava radikaali tulkinta

Kuviota 19 voidaan tulkita myös itseään ruokkivana, korruptoituneen järjestelmän mallina verkon vapauden tukahduttamiseksi. Tämän tulkinnan mukaan kuvion 19 *antipiraatit*, eli TTVK, on itseään ruokkiva byrokraattinen organisaatio, joka viime kädessä edustaa globaalin pääoman intressejä. Oikeuslaitos on käytännössä *kumileimasin*, jonka ratkaisut ovat automaattisesti TTVK:n esitysten mukaisia. Järjestelmän lypsylampaita ovat yksittäiset netin käyttäjät, jotka lataavat musiikkitiedostoja tai muuta tekijänoikeuden alaista materiaalia piraattisivustolta. Järjestelmän varsinaisena uhrina on tämän tulkinnan mukaan sananvapaus ja informaation vapaan liikkumisen periaate.

Tämä tulkinta saattaa tuntua kaukaa haetulta, ja on joka tapauksessa provokatorinen. Sille on kuitenkin löydettävissä myös tiettyjä perusteita. Polkiessaan yksittäisten kansalaisten perusoikeuksia alioikeudet ottavat mallia korkeimman oikeuden arveluttavista menettelytavoista. Oikeusjärjestelmän rakenteellista korruptiota edistää se toiseksi, että korkeimman oikeuden jäsenet ovat Helsingin Sanomien mukaan saaneet sivutoimenaan hoitamistaan välimiestehtävistä jonakin vuonna jopa kolminkertaisia

palkkioita virastaan saamaansa vuosipalkkaan nähden. Suvi Vihavaisen (2012b, A9) artikkelissaan haastattelema lainkäytön emeritusprofessori Jyrki Virolainen toteaa, että välimieskäytännöstä ”voi syntyä intressiristiriitoja ja hyvä veli -verkostoja suurimpien asianajotoimistojen kanssa.” Virolainen huomauttaa, että ”välillisesti ne voivat vaikuttaa KKO:ssa käsiteltäviin juttuihin ja siihen, kuka saa siltä valitusluvan.” Samassa artikkelissa prosessioikeuden professori Antti Jokela tähdentää, että ”jos järjestelmä antaa mahdollisuuden rakenteelliseen korruptioon, se tulisi korjata.”

Mitä isot edellä, sitä pienet perässä. Toimittaja Hanna Nikkanen (2012, 98) on huolissaan siitä periaatteellisesta ongelmasta, joka liittyy alioikeuden päätökseen Pirate Bay -asiassa: oikeus on päätöksellään nostanut TTVK:n viranomaisasemaan. Hakematta tulee mieleen korkeimman oikeuden farssimainen päätös niin kutsutussa parkkisakkotapauksessa, jonka johdosta eduskunnan perustuslakivaliokunta ja korkein oikeus ovat vastakkaista mieltä yksityisten pysäköinninvalvontayritysten kirjoittamien parkkisakkojen lainvoimaisuudesta. Kysymyksen ydin on perustuslain tulkinnasta, jossa korkein oikeus on valmis selkeästi laajentamaan viranomaistoimintaa yksityisten toimijoiden vastuulle. Sekä käräjäoikeuden että korkeimman oikeuden päätösten seuraukset ovat johdonmukaisia: yksittäisen kansalaisen oikeusturvan heikkeneminen.

Liisa Jaakonsaari (2012, A2) tukee korruptiotulkintaa Helsingin Sanomiin kirjoittamassaan alakerta-artikkelissa, jossa hän käsittelee Transparency Internationalin viimeistä listausta EU-maiden korruptiosta. Myös joitakin EU:n ulkopuolisia maita, kuten Norja, oli mukana arvioissa. Kärkikastiin - vähiten korruptoituneisiin - kuuluu kolme Pohjoismaata: Ruotsi, Norja ja Tanska. Suomi yltää kakkoskastiin - Jaakonsaaren mukaan ”sijoitusta heikentää järjestelmään sisältyvä piilokorruptio.” Jaakonsaari nimittää tätä ”institutionaaliseksi korruptioksi eli maan tavaksi.”

4 SOSIAALINEN MEDIA

4.1 Sosiaalisen median kehitys

4.1.1 Sosiaalisen median määrittelyä

Ihmissuhteiden ja uuden median herättämiin kysymyksiin ei ole yksinkertaisia utopistisia tai dystooppisia vastauksia, eikä niitä voida myöskään ymmärtää suorina seurauksina teknologiasta tai käyttäjien ominaisuuksista. Uuden median teknologiset käyttömahdollisuudet risteävät henkilökohtaisten, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutteiden kanssa eri tavoilla. Tästä johtuen median käyttö merkitsee eri asioita eri ihmisille eri suhteissa ja eri aikoina. Pelkästään vuorovaikutteisen median olemassaolo on kasvattanut uusien yhteyksien määrää. Uusien suhteiden havaitsemiseen ja luomiseen vaikuttaa erityisesti medioissa käytettävien *vihjeiden* luonne ja määrä (Baym 2010, 148). Tästä voi mainita esimerkkinä Facebookin käyttäjien profiilit.

Sosiaalisella medialla tarkoitetaan teknologian kehittymisen mahdollistamaa vuorovaikutteisen median muotoa. Amerikkalaiset danah boyd (danah boyd kirjoittaa nimensä pienillä alkukirjaimilla) ja Nicole Ellison (2008, 211) määrittelevät sosiaalisen verkostosivuston verkkopohjaiseksi palveluksi, jonka avulla yksilön on mahdollista: 1) rakentaa julkinen tai semi-julkinen profiili rajoitetun järjestelmän sisällä, 2) esittää lista muista käyttäjistä, joiden kanssa hän on yhteydessä ja 3) tarkastella ja tutkia muiden järjestelmässä olevien yhteyslistoja. Näiden yhteyksien luonne ja termistö voivat vaihdella sivustolta sivustolle. Boyd ja Ellison lisäävät, että vaikka he käyttävät termiä sosiaalinen verkkosivusto (engl. *social network site*) tämän ilmiön kuvaamiseen, julkisessa diskurssissa esiintyy myös termi sosiaaliset verkostointisivustot (engl. *social networking sites*) ja näitä kahta termiä käytetään usein synonyymeina. Boyd ja Ellison eivät käytä *verkostointi*-termiä kahdesta syystä. *Verkostointi* painottaa kiinnostusta suhteeseen usein ventovieraiden välillä. Vaikka verkostointi on mahdollista näillä sivustoilla, se ei ole monillakaan primääri käytäntö eikä tee eroa muihin tietokonevälitteisiin kommunikaatiomuotoihin. Sosiaalisia verkostosivustoja ei tee ainutlaatuisiksi se, että ne sallivat yksilöiden tavata muukalaisia, vaan niitten mahdollistama käyttäjien esittäytyminen ja niitten käyttäjille antama mahdollisuus esitellä sosiaalisia verkostojaan, perustelevat boyd ja Ellison.

David Beer (2008, 518) kritisoi boydin ja Ellisonin esittämää määritelmää toteamalla, että tekijät tuntuvat kehittävänsä sellaista visiota näistä sivustoista, joissa niiden käyttäjät eivät ole pelkästään muodostamassa verkostoa ympärilleen, vaan missä he ovat mukana ensisijaisesti muissa aktiviteeteissa. Tämän johdosta termi *verkostoituminen* on

boydin ja Ellisonin mielestä harhaanjohtava. Beer argumentoi, että ottaen huomioon nopeat kulttuurimuutokset sekä nykyisen online-kulttuurin dynaamisen ja hajanaisen luonteen on olemassa voimakas tarve luokitteluun, jotta päästäisiin enemmän kuvailevaan analyysiin. Sosiaalinen verkostosivusto boydin ja Ellisonin määrittelemänä on hyvin laaja. Sen sijaan sosiaalinen verkostointisivusto kuvaa jotain erityistä, tiettyä sovellysr ryhmää, missä tiettyyn rajaan asti verkostoituminen on pääasiallinen mielenkiinnon kohde. Niinpä motivaatio kasvavien verkostojen muodostamiseen, joissa tapahtuu boydin ja Ellisonin kuvaama verkostoituminen, joka määrittelee verkostointisivustoja, pitäisi olla perustana erityyppisten sivustojen erottelulle. Beerin mielestä tuntuu häpeälliseltä mukauttaa luokittelu siten, että tämä nyanssi jää huomiotta. Grower ja Stewart (2010, 9) kiinnittävät sen sijaan huomiota *sosiaalinen media* ja *Web 2.0* -käsitteisiin ja huomauttavat, että sosiaalinen media ja *Web 2.0* -käsitteitä käytetään yleisesti synonyymeina, vaikka ne eivät ole identtisiä. *Web 2.0* on sateenkaarikäsite, jolla viitataan *lukemis-kirjoittamis* -verkkoon, joka edustaa online-maailman kehityksen toista vaihetta. *Web 3.0* viittaa tulevaisuuden semanttiseen verkkoon, jossa tekoäly ja verkko yhtyvät. Galloway (2006, 194) taas selittää semanttista verkkoa todeten, että semanttisessa verkossa informaatio ei ole vain liittyneenä Internetiin linkeillä, vaan se on *rikastettu* kuvailevalla protokollalla, joka kertoo informaation merkityssisällön. Kupetz (2010, 61) panee pisteen merkitysselittelyille toteamalla lakonisesti, että sosiaalisen median eri sivustoilla on samaan tapaan oma kulttuurinsa, kuin eri maillakin on.

4.1.2 Profilointi sosiaalisessa mediassa

Boydin ja Ellisonin (2008, 211–213) mukaan samalla kun sosiaaliset verkkosivustot ovat toteuttaneet erilaisia teknisiä ominaisuuksia, niiden kulmakivenä ovat näkyvät profiilit, jotka esittelevät listan *ystävistä*, jotka myös ovat järjestelmän käyttäjiä. Jotkut sivustot sallivat käyttäjien tehostaa profiiliaan lisäämällä multimediasisältöä tai muokkaamalla profiilinsa ilmeä. Toiset, kuten Facebook, sallivat käyttäjien lisätä moduuleja (sovelluksia), jotka tehostavat heidän profiiliaan.

Useimmat sosiaaliset verkostosivustot tarjoavat käyttäjille mekanismin, jolla voidaan jättää viestejä *ystävien* profiileihin. Tyypillisesti tämä ominaisuus sisältää mahdollisuuden *kommenttien* jättämiseen, vaikkakin sivustot käyttävät erilaisia nimikkeitä tälle ominaisuudelle. Lisäksi sosiaalisilla verkostosivustoilla on usein sähköpostin kaltainen yksityinen viestintäominaisuus (boyd & Ellison 2008, 213). Tillema, Dijst ja Schwanen (2010, 976) päätyivät tutkimuksessaan johtopäätökseen, että laajemman sosiaalisen verkoston omaavat vastaajat myös kommunikoivat useammin tärkeimpien sosiaalisten kontaktiensa kanssa sekä kasvokkain että sähköisesti. Tämä tulos merkitsee,

että suuren online-verkoston ylläpitämisellä ei ole negatiivista korrelaatiota läheisten sosiaalisten kontaktien välisen kanssakäymisen tiheyteen. Thelwallin ja Wilkinsonin (2010, 392) tutkimus tukee Tilleman ym. tuloksia ja tulee johtopäätökseen, että sosiaalisten verkostosivustojen kommunikaatio vaikuttaa epämuodolliselta ja tapahtuu enimmäkseen todellisten ystävien välillä.

Kuviossa 20 esitetään boydin ja Ellisonin (2008, 212) laatima sosiaalisen median aikajana vuosilta 1997–2006. Artikkelissaan vuodelta 2004 Judith Donath ja danah boyd ennakoivat sosiaalisten sivustojen suosion räjähdysmäistä kasvua. He kuitenkin esittivät myös epäilyn, että kyseessä voi olla myös ohimenevä muoti-ilmiö (Donath & boyd 2004, 81). Ennuste oli tavallaan paikkansapitävä: sosiaalisen median suosio on kasvanut räjähdysmäisesti, mutta artikkelin laatimisen aikana suositut sivustot, kuten Six Degrees.com ja LiveJournal ovat vaipuneet unholaan. Tällä hetkellä tärkeimmät sosiaalisen median muodot ovat 1) Blogit, 2) Facebook, 3) Twitter ja 4) YouTube.

Tärkeimpien sosiaalisten
verkostosivustojen
lanseeraukset

Kuvio 20 Sosiaalisen median
aikajana (boyd & Ellison
2008, 212) AsianAvenue

LunarStorm

Ryze

Fotolog

Skyblog

LinkedIn

Tribe.net, Open BC/Xing

Orkut, Dogster

Multiply, aSmallWorld

Catster

Yahoo!360

Cyworld (Kiina)

Ning

QQ (uudelleen)

Windows Live Spaces

1997	Six Degrees.com
1998	
1999	LiveJournal
	BlackPlanet
2000	MiGente
	Cyworld
2001	
2002	Friendster
2003	Couchsurfing
	MySpace
	Last.FM
2004	Flickr, Pizco, Mixi, Facebook -Harvard
	Dodgeball, Care2
	Hyves
2005	YouTube, Xanga
	Facebook (lukio)
	AsianAvenue, BlackPlanet (uudelleen)
2006	Facebook (yritysverkosto)
Twitter, Facebook	Cyworld (U.S.A.)

Hargittai ja Hsieh (2010, 519) ovat hahmotelleet typologian sosiaalisten verkostoviestien käyttäjistä (kuviokuva 21). Heidän tutkimuksensa mukaan sitoutumisen aste ei ole jakautunut sattumanvaraisesti tutkimukseen osallistujien kesken. Sukupuoli on merkitsevä selittävä muuttuja sosiaalisten verkostoviestien käyttöasteen suhteen. Naiset ovat todennäköisemmin intensiivikäyttäjiä kuin miehet. Myös Internetin käytön kontekstia voidaan pitää selittäjänä tekijänä siten, että kotona asuvien opiskelijoiden käyttöintensiteetti oli alhaisempi kuin kotoa pois muuttaneiden.

Käyttödiversiteetti
(verkostojen lukumäärä)

Käyttöfrekvenssi

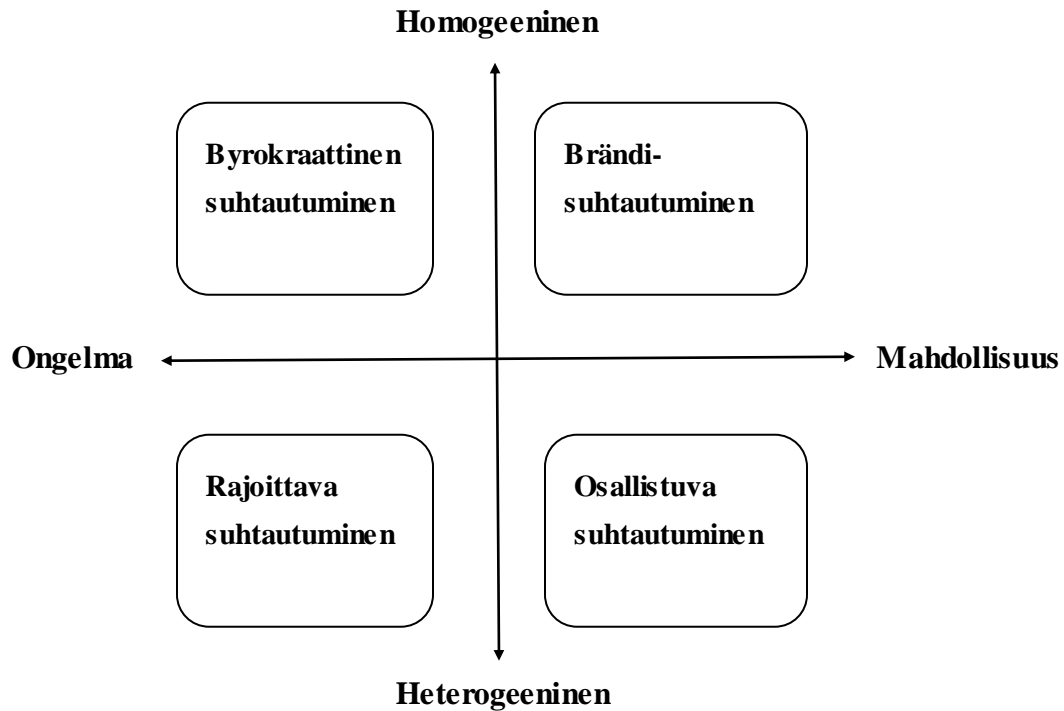
	Yksi sosiaalinen verkosto	Useita sosiaalisia verkostoja
Satunnaisesti	Selailija	Kokeilija
Usein	Omistautunut	Omnivori

Kuvio 21 Sosiaalisten verkostojen käyttäjätyyppien typologia (Hargittai & Hsieh 2010, 519)

Lovink (2011a, 266) palaa vielä sosiaalisen median käsitteeseen ja kritisoi sitä toteamalla, ettei sosiaalisia verkostoja pitäisi nähdä tuolla jossain leijuvina erillisinä entiteetteinä, paralleelisena todellisuutena. Ne heijastavat jo olemassa olevia tendenssejä. Lovink argumentoi melko värikkäin sanakäantein, että masentuneisuuden hallinta on Prozac-yhteiskunnan avainelementti. Sosiaalinen ahdistus, vempainaddiktio ja mielialahäiriötä muistuttava huomionhaku on nähtävä yhtenä kompleksisena ilmiönä. Verkostojen *hypety*s paljastaa yhteistyön kriisin. Verkostoinnin hämmentävä puoli on, että vallan laajat muodostumat ilmeisesti haastavat verkostot. Vallitsee kasvava sekaannus siitä, ovatko blogit ja sosiaaliset verkostot valtavirtaa vai pysyvätkö ne reuna-alueen harrastuksena, sen reaalityön ulkopuolella, missä todellinen raha liikkuu (Lovink 2011b, 405).

Kun Hargittai ja Hsieh tarkastelivat sosiaalista mediaa käyttäjien luokittelun näkökulmasta, Klang ja Nolin (2011, 8) ottavat lähtökohdaksi hallinnon harjoittaman sosi-

aalista mediaa koskevan mediapolitiikan. 26 ruotsalaiskuntaa kartoittaneen tutkimuksen johtopäätöksenä he ovat laatineet kuvion 22 nelikantamallin, jossa hallinnon harjoittama mediapolitiikka sosiaalista mediaa kohtaan jaetaan neljään suhtautumistapaan: 1) Byrokraattinen suhtautuminen; 2) Brändisuhtautuminen; 3) Rajoittava suhtautuminen ja 4) Osallistuva suhtautuminen.

Kuvio 22 Hallinnon neljä suhtautumisvaihtoehtoa sosiaalista mediaa koskevasta mediapolitiikasta päätettäessä (Klang & Nolin 2011, 8)

1) Byrokraattinen suhtautuminen

Hallinnon suhtautuessa byrokraattisesti se näkee sosiaalisen median homogeenisenä ja ainoastaan ratkaisua kaipaavana ongelmana. Poliittisen työn tavoitteena katsotaan yksiselitteisesti olevan olemassa olevien rajoitusten lisääminen ja omaksuminen sekä selkeän rakenteen luominen sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kommunikation standardoimiseksi. Tämä oli Klangin ja Nolinin tekemän 26 ruotsalaista paikallistason hallintoa koskeneen tutkimuksen yleisin tulos.

2) Brändisuhtautuminen

Brändisuhtautuneissa kunnissa sosiaalinen media nähtiin homogeenisena, mutta myös resursseja omaavana. Vastauksissa korostui sosiaalisen median resurssien ja muiden verkkopohjaisten resurssien suhde. Nähtiin tärkeänä luoda opasteita, jotka mahdollistaisivat kunnallisten palvelujen näkyvyyden lisäämisen.

3) Rajoittava suhtautuminen

Sosiaalisen median heterogeenisena ja vain ongelmallisena näkevät kunnat omaksuivat rajoittavan suhtautumistavan. Nämä kunnat katsoivat sosiaalisen median kompleksisuuden ja heterogeenisyyden aiheuttavan vakavan ongelman ja haasteen Ruotsin oikeusjärjestelmälle. Kaikki muut tavoitteet, ideat ja strategiat koettiin toissijaisiksi.

4) Osallistuva suhtautuminen

Osa kunnista oli valmis näkemään sosiaalisen median heterogeenisena ja mahdollisena resurssina. Vaikka niissä koettiin huolta kansallisen oikeusjärjestelmän omaksumisesta, kunnissa nähtiin myös potentiaalia osallistumisen ja demokratian edistämiseksi.

4.2 Blogosfääri

Blogi on tavallisesti yksittäisen henkilön ylläpitämä sivusto, jolle hän lataa tekstiä, kuvia tai videoita ja kommentoi tai kuvailee tapahtumia. Useimmat blogit ovat vuorovaikutteisia ja niiden lukijat voivat kommentoida blogien sisältöä. Kesällä 2012 blogien määrä oli yli 200 miljoonaa, ja niitä kutsutaan yhteisnimellä blogosfääri. Monille amerikkalaismallisen blogosfäärin leviäminen ympäri maailman - mukaan lukien sen normit, käytännöt ja operationaaliset mallit - edustaa demokratian tehokasta leviämistä (Russell 2009, 2). Blogit voidaan jaotella ryhmiin blogityyppien mukaan. Tavallisimmat blogityypit ovat:

- Henkilökohtainen blogi: perinteinen ja edelleen yleisin blogityyppi on yksittäisen kirjoittajan henkilökohtainen, päiväkirjamainen blogi.

- Yritys- ja organisaatioblogi: Yritysblogin tarkoituksena on edistää liiketoimintaa: se voi olla yrityksen henkilökunnalle kannustavaksi tarkoitettu tai suurelle yleisölle markkinointia ja brändäystä varten tehty blogi.
- Genreblogi: tiettyyn erityisaihepiiriin keskittyvä blogi, kuten poliittinen blogi, matkailublogi ja niin edelleen.

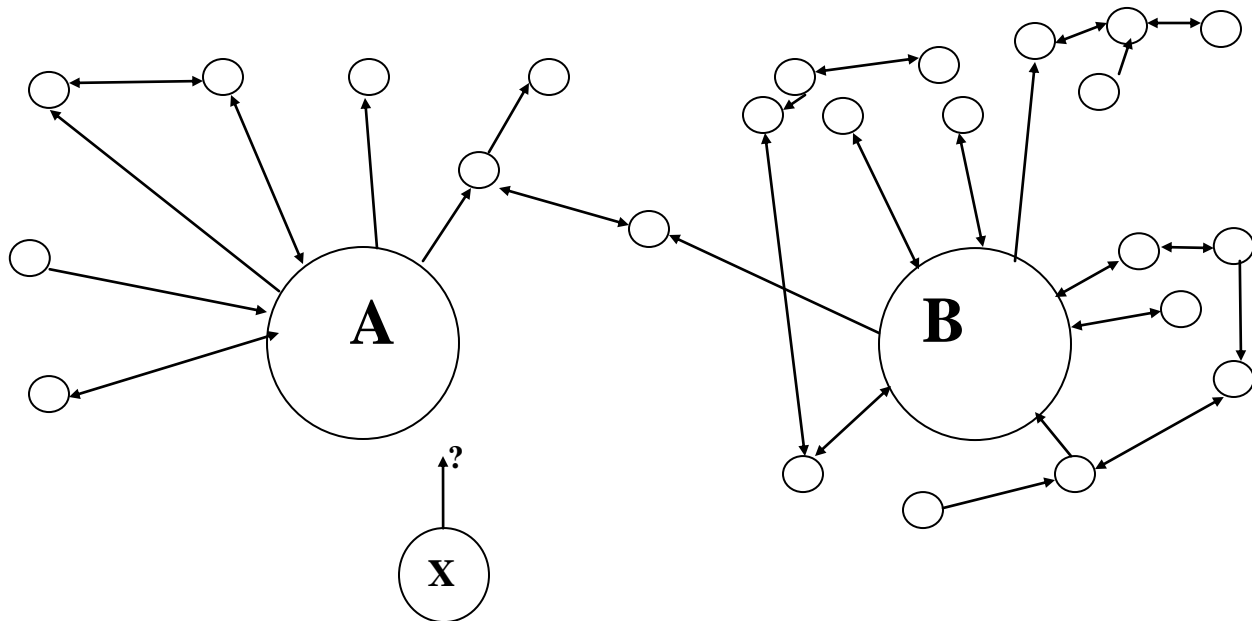
Henkilökohtaisia blogeja pitävien motiiveja tutkinut Hollenbaugh (2011, 18) erottelee seitsemän päämotivaatiota: 1) auttaminen ja informointi; 2) sosiaalinen yhteydenpito; 3) ajanviete; 4) ekshibitionismi; 5) arkistointi ja organisointi; 6) ammatilliset syyt ja 7) palautteen saaminen. Bakerin ja Mooren tutkimus tukee Hollenbaugh'n johtopäätöksiä. Bakerin ja Mooren (2011, 387) mukaan bloggaajilla on useita psykososiaalisia etuja perinteiseen päiväkirjan pitoon verrattuna, liittyen muun muassa luottamukseen, sosiaaliseen tukeen ja integraatioon. Tremaynen (2007, x–xi) mukaan blogosfääri on klassinen sosiaalinen verkosto, jota luonnehtii kolme piirrettä:

- 1) Verkoston kommunikaatio tapahtuu ensisijaisesti tekstimuodossa ja enimmäkseen se arkistoidaan. Tämän johdosta tietty informaatio-otos voidaan jäljittää ensimmäiseen bloggaajaan, joka sen on maininnut.
- 2) Verkoston sosiaaliset siteet on seikkaperäisesti ilmaistu bloggaajan linkittyessä toiseen blogiin. Linkityksiä on kahden tyyppisiä. Ensinnäkin, bloggaaja voi tuottaa listan linkeistä, joita hän pitää relevantteina ja hyödyllisinä. Toiseksi, bloggaaja linkittyy muihin bloggaajiin vastatakseen tai kommentoidakseen kyseisten bloggaajien näkemyksiä. Molemmat linkitykset ovat suuntaa-antavia: niiden avulla voidaan päätellä solmun keskeisyyttä verkostossa.
- 3) Kolmas tämän verkoston ominaisuus on sen kehittymisen nopeus. Kaikki verkostot kehittyvät, mutta jotkut muuttuvat niin hitaasti, että verkostodynamiikkaa on vaikea tutkia. On voitu erottaa kaksi periaatetta verkoston kehittymisessä: kasvu ja preferoitu kiinnekohta. Yhdessä nämä selittävät, miksi pieni määrä verkostosolmuja tulee vahvasti linkitetyiksi, kun suurin osa pysyy eristäytyneinä.

Blogosfäärin solmurakenne

Blogosfäärin solmurakennetta selittävän *kasvu ja preferoitu kiinnekohta* -mallin kehitti Albert-László Barabásin johtama tutkijaryhmä vuonna 1999. Barabásin (2003, 86) mukaan mallin kasvu tapahtuu lisäämällä verkkoon solmu kerrallaan tiettyinä aikaperiodina.

Preferenssiperiaate tarkoittaa, että valittaessa kahden solmun välillä, joista toisella on kaksi kertaa enemmän linkkejä kuin toisella, on kaksi kertaa todennäköisempää, että enemmän linkkejä omaava solmu tulee valituksi. Kuvio 23 kuvaa, miten nämä periaatteet toimivat blogosfäärissä (Tremayne 2007, xi).

Kuvio 23 Blogosfääri verkostona: hyperlinkit määrittelevät verkoston keskeisyyden (Tremayne 2007, xii)

Tutkimustensa pohjalta Barabási (2003, 68) muotoili erityiset *valtalait* (engl. *power law*), joiden johdosta Internetin rakenne on erilainen kuin sattumaan perustuva verkko. Jokaista valtalakia luonnehtii erityinen eksponentti, joka esimerkiksi kertoo, kuinka paljon suosittuja linkkejä esiintyy suhteessa vähemmän suosittuihin. Tätä eksponenttia kutsutaan aste-eksponentiksi. Mittaukset osoittivat nettisivujen valtalaki-aste-eksponentin olevan lähellä kahta. Valtalait selittävät matemaattisesti, miksi esimerkiksi blogosfäärissä on niin kutsuttuja supersolmuja, joilla on hyvin suuri määrä linkkejä, kun valtaosalla solmuista määrä on vain vähäinen. Benkler (2006, 245) on huolissaan siitä, mitä seurauksia Barabásin havainnoilla on demokratialle, koska Barabási osoittaa väitteiden Internetin kansalaisyhteiskuntaa vahvistavasta vaikutuksesta olevan perustaltaan väärä. Barabásin verkkokartoitusprojekti todisti demokratian, reiluuden ja tasa-arvoisuuden arvojen täydellisen puuttumisen verkosta.

Blogit ja kansalaisjournalismi

Rettbergin (2008, 41) mukaan blogit vertautuvat jo 1600-luvulta alkaen painettuihin pamfletteihin. Alexandre Dumas julkaisi 1800-luvulla *Le Mois* -lehteä, jossa oli hyvin nykyisiä blogeja kuvaava motto: *jour par jour, heure par heure*. Dumas'n pyrkimyksenä oli tapahtumien päivittäinen kronikointi. Journalismin odotetaan olevan oletusarvoisesti objektiivista ja luotettavaa. Tämän takuutena pidetään median brändiä ja vastaavaa päätoimittajaa, oli sitten kyseessä sanomalehti tai sähköinen media. Blogit sen sijaan ovat subjektiivisia ja itsenäisiä, eikä niissä ole takuuta totuudellisuudesta eikä niiden laatijoilla myöskään yleensä ole samoja oikeuksia kuin perinteisen median edustajilla (Rettberg 2008, 91–92). Rettberg (2008, 99) toteaa kuitenkin lopuksi blogien ja valtavirtamedian voivan toimia toisiaan täydentävinä, symbioosissa. Harcup (2011, 28) huomauttaa vaihtoehtoisesta mediasta, että sen lisäksi, että vaihtoehtoinen media voi toimia valtavirtamedian kritiikkinä, osallistuvan median muotojen voidaan sanoa edistävän aktiivista kansalaistoimintaa. Huolimatta niukoista resursseista, sellainen media voi tosiasiaassa olla paljon kattavampaa kuin vastineensa valtavirtamediassa. Vaikka Harcup tarkoittaakin vaihtoehtomedialla lähinnä pienlehtiä, kommentti soveltuu hyvin myös blogosfääriin.

Barbara Kaye (2007, 127–128) on tutkinut blogien käyttäjien motivaatioita ja suhtautuu blogosfääriin lievästi sanoen positiivisesti. Hänen mukaansa blogosfääriä voidaan pitää porttina suureen informaatiomäärään ja koska blogien lukijoilla on oikeus muttei velvollisuutta lähettää kommentteja ja linkkejä bloggaajille, blogin käyttö on monella tapaa tyydyttävää. Muista Internetin resursseista blogit erottaa niiden kasvava voima mobilisoida kansalaisia sosiaalisen ja poliittisen muutoksen aikaansaamiseksi. Kayen (2007, 141) tutkimuksen mukaan blogin käyttäjät ovat ensisijaisesti innostuneet blogien ainutlaatuisista ominaisuuksista. Käyttäjien mielestä bloggaajat esittelevät informaatiota tavoilla, joita ei muualta löydy. Esimerkiksi, bloggaajat pitävät narratiivin jatkuvana, he voivat lyödä perinteisen median nopeudessa, eikä heitä suodata ja sensuroi perinteisen median portinvartijat. Bloggaajat vetoavat käyttäjiin, jotka ovat vierastuneet perinteisestä mediasta ja sen asenteista.

Kaid ja Postelnicu (2007, 150) yrittävät hieman hillitä Kayen semi-infantiilia vuodatusta muistuttamalla blogien vapaalla ja avoimella informaationjakelulla olevasta synkemmästä puolesta. Päivittäin tulee esiin kysymyksiä bloggaajien vastuullisuudesta, uskottavuudesta ja luotettavuudesta. Portinvartijan auktoriteetin puuttuminen yhdessä muodollisen journalistisen koulutuksen puutteen kanssa voi johtaa virheellisen tiedon levittämiseen. Mikäli näin tapahtuu, bloggaajat eivät ole velvoitettuja toimitukselliseen käytäntöön oikaisujen julkistamisesta. Vraga, Edgerly, Wang ja Shah (2011, 796) tuke-

vat Kaidia ja Postelnicua huomauttamalla, että uutisten vastaanottokonteksteissa intertekstuaalisuus korostuu. Tämän seurauksena kysymys siitä, miten informaatorakenne ja yksilölliset motivaatiot risteävät ja vaikuttavat sanoman prosessointiin, tulee entistä tärkeämmäksi. On luultavaa, että suurin vaikutus uutisointien kierrätystapojen rakenteellisilla eroilla on niihin, joilla motivaatio prosessointiin on alhainen.

Positiivisena esimerkkinä blogikirjoitusten aikaansaamasta kansalaisjournalismista voidaan mainita helsinkiläisen blogin Otso Kivekkään blogikirjoitus, jossa hän paljasti konsulttiyhtiö Accenturen kaksoisroolin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin potilastietojärjestelmän hankinnassa. Asiasta kertoo Helsingin Sanomien toimittaja Tuomas Peltomäki artikkelissaan *Blogi paljasti konsultin kytköksen* 8.7.2012, jossa Peltomäki selvittää kysymyksen taustoja ja eri toimijoiden sidonnaisuuksia.

Kaidin ja Postelnicun pessimististä näkemystä sosiaalisen median luotettavuudesta sen sijaan tukee niin kutsuttu Enkeli-Elisan tapaus. Kyseessä on varoittava esimerkki Internetissä pyörivien uutisten oikeellisuudesta ja ammattijournalistien vastuusta. Enkeli-Elisan kohtalon toi julkisuuteen blogissaan omakustannekirjailija Minttu Vettenterä, joka oli kertomansa mukaan tavannut itsemurhaan päätyneen tytön vanhemmat yhteisen tuttavien kautta. He olivat sopineet, että Elisan tarina pitää kertoa ihmisille. Tytön vanhemmat alkoivat myös kirjoittaa blogia ja Vettenterä alkoi muokata Elisan päiväkirjoja ja julkaista niistä otteita omassa blogissaan. Helmikuussa 2012 Turun Sanomien ja Kalevan viikonloppuliitteissä kerrottiin Enkeli-Elisaksi nimetyn tytön tarina. Myöhemmin työstä uutisoivat muun muassa Poliisi-tv, Yle Akuutti, MTV:n 45 minuuttia sekä iltapäivälehdet. Keväällä 2012 Vettenterä julkaisi omakustannekirjan *Jonakin päivänä kaduttaa*. Enkeli-Elisalle perustettiin myös Facebook-ryhmä, jossa oli heinäkuussa 2012 yli 40000 jäsentä.

Uuden käänteen tarina sai, kun Hanna Nikkanen ja Anu Silfverberg julkaisivat HS Kuukausiliitteessä 7/2012 Enkeli-Elisaa käsittelevän seikkaperäisen artikkelin, jossa kyseenalaistettiin Enkeli-Elisan koko tarina: hyvin perustellen toimittajat tulivat johtopäätökseen, että Enkeli-Elisaa ei ole koskaan ollut olemassa, vaan kyseessä olevan fiktion. Yksikään tapahtumaa käsitelleistä lukuisista toimittajista ei ollut tavannut Enkeli-Elisan vanhempia, vaan kaikki yhteydenpito oli tapahtunut Vettenterän kautta. Nikkanen ja Silfverberg ovat myös käyttäneet tukena tekstianalyysin ammattilaista, joka todistaa Enkeli-Elisan, hänen vanhempiansa ja Vettenterän tekstinäytteiden olevan todennäköisesti saman kirjoittajan tuotoksia. Artikkelissa tutkija Ulla Tiirilä toteaa, että ”oman kielen tietoinen muuttaminen on vaikeaa; edes kokenut kirjoittaja ei helposti pääse maneereistaan.” (Nikkanen - Silfverberg 2012, 39). HS Kuukausiliitteen artikkelin jälkeen tapaus on mennyt poliisitutkintaan. Elokuussa 2012 tutkinta katsottiin kuitenkin aiheettomaksi.

Internetin ja kansalaisjournalismin kannalta tapaus on mielenkiintoinen kahdella tapaa: ensinnäkin se osoittaa, miten epäluotettavaa Internetin kautta saatu informaatio voi olla. Toiseksi, se kyseenalaistaa sosiaalisesta mediasta innostuneiden nykyjournalistien kyvyn lähdekritiikkiin. Mediaan kriittisesti suhtautuva Kalle Isokallio kommentoi Ylen Aamu-tv:n Jälkiviisaissa 13.7.2012 tapausta kyyniseen tapaansa todeten, että ”loistava markkinointijippo, jonka kirjailija on keksinyt - kaikki pisteet hänelle.” Toimittajien toimintaa arvioitaessa on kuitenkin huomioitava lieventävänä seikkana, että tapauksessa oli kyse hyvin arkaluonteisesta aiheesta, jolloin on ymmärrettävää, että pyrkimyksenä on hienotunteisuus. Perustason lähdekritiikki on kuitenkin välttämätön uutisoinnin luotettavuuden turvaamiseksi.

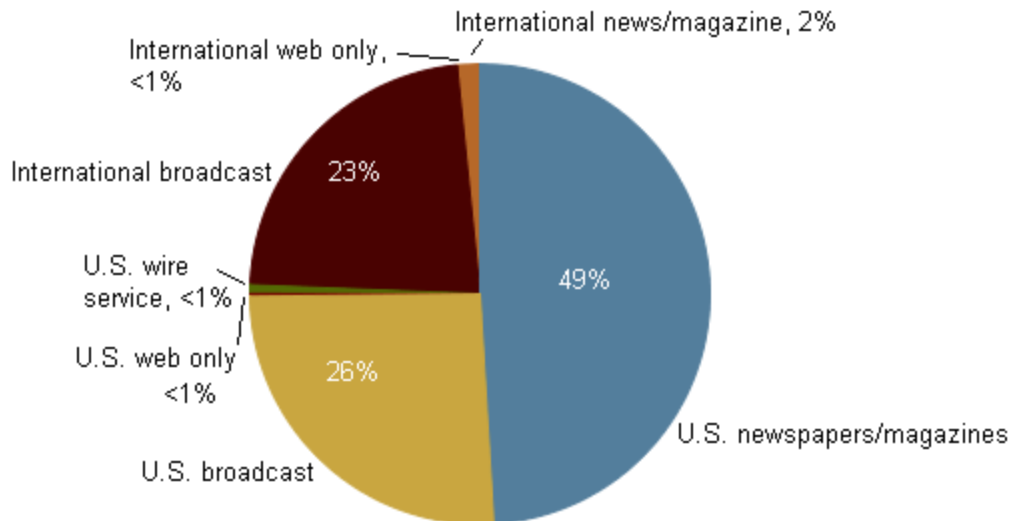
Kuten Enkeli-Elisan tapaus osoittaa, nykypäivänä uutiset ovat yhä enemmän jaettu, sosiaalinen kokemus. Pew-tutkimuskeskus suoritti Yhdysvalloissa vuoden mittaisen seurantatutkimuksen 19.1.2009–15.1.2010, jossa verrattiin sosiaalisen median ja perinteisen printtimedian uutisvirtaa (taulukko 1).

Taulukko 1 Uutisaiheet: blogit vs perinteinen lehdistö 19.1.2009–15.1.2010

	Blogit %	Perinteinen lehdistö %
Politiikka/hallinto	17	15
Ulkomaan tapahtumat (ei- USA)	12	9
Tiede	10	1
Teknologia	8	1
Terveys ja lääkkeet	7	11
Julkkikset	7	2
Talous	7	10
Terrorismi	6	4
Rikollisuus	6	6
Ympäristö (sisältää ilmaston lämpenemisen)	4	2
Populaarikulttuuri	3	1
'Omituisuudet'	3	<1
Homoseksualismi	2	<1
Kuluttajakysymykset	2	<1
Koulutus	2	1
Media	2	2
Uskonto	1	<1
Siirtolaisuus	<1	<1
Rotujen/sukupuolten väliset suhteet	<1	1
Katastrofit/onnettomuudet	<1	2

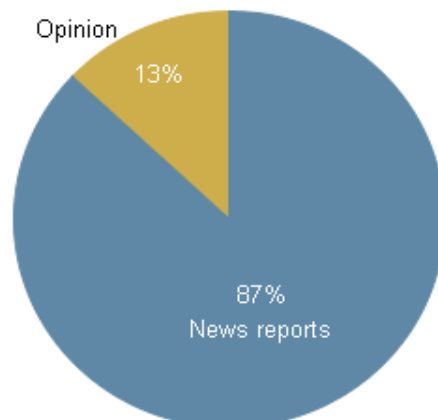
Tutkituista sosiaalisen median alustoista uutisorientoituneilla blogeilla oli eniten yhteistä perinteisen printtimedian kanssa. Kuten taulukosta 1 havaitaan, eroja printtimediaan kuitenkin oli: alle kolmasosassa tutkitusta ajanjaksosta blogosfääri ja perinteinen printtimedia jakoivat saman ykkösaiheen. Blogien pitäjät painottavat enemmän tapahtumia, joilla on vaikutusta henkilökohtaisiin oikeuksiin ja kulttuurinormeihin liittyviin kysymyksiin, kuten sukupuolineutraali avioliitto, terveydenhuolto ja Facebookin yksityisyasetukset, kun taas perinteisen median uutisagendat ovat uutistapahtumiin liittyviä ja institutionaalisia. Hendricksonin (2007, 200) mukaan bloggaajien roolia julkisessa keskustelussa ei voi enää pitää marginaalisena, vaan se on otettava mukaan merkittävänä ja potentiaalisesti positiivisena tekijänä uutisten ja kommenttien vuorovaikutuksessa.

Pew-tutkimuskeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan perinteinen media tuottaa edelleen valtaosan blogien informaatiosta (kuvio 24). Yli 99 % blogien lähteistä tuli perinteisestä mediasta (lehdistöstä ja televisiosta) ja vain alle yksi prosentti peräkkään Internetistä.

Kuvio 24 Blogilinkkien tuottajat (Pew Research Center 2011)

Kuten kuviosta 24 nähdään, yli 99 % blogilinkeistä liittyy perinteiseen mediaan, pelkät Internet-linkit muodostavat vain alle yhden prosentin linkeistä. Toinen tapa jaotella blogilinkejä on kuviossa 25, josta nähdään, että valtaosa linkeistä (87 %) on suoraan uutislähteistä, 13 % pääkirjoituksista ja mielipidekolumneista.

Kuvio 25 Blogien käyttämä materiaali: uutisraportit *versus* mielipidekirjoitukset (Pew Research Center 2011)

Rutigliano (2007, 228) kirjoittaa blogien merkityksestä kansalaisjournalismille, että blogit voivat potentiaalisesti mahdollistaa joukko-osallistumisen ja säilyä avoimina ja kilpailukykyisinä ja siten tarjota demokraattisemman julkisuuden, jota kansalaisjournalistit ja blogientusiastit toivovat. Tremayne (2007, 265) lisää, että johtuen verkostorakenteesta blogosfäärin voima syntyy sen kollektiivisesta raportointivallasta ja sen epävirallisesta vertaisryhmän arviointiprosessista. Kun on olemassa mekanismi, joka mahdollistaa parhaiten kirjoitusten valikoitumisen vertaisryhmän arviointiprosessissa, tuloksena voi olla ryhmän tukema luotettavuus.

4.3 Facebook

Facebook on sosiaalinen verkkopalvelu, joka aloitti toimintansa vuonna 2004. Vuonna 2012 palvelu tavoittelee jo miljardin käyttäjän rajaa. Facebookin perustaja Mark Zuckerberg keksi verkkopalvelun opiskelutovereidensa kanssa opiskellessaan tietotekniikkaa Harvardin yliopistossa. Tavoitteena kaveruksilla oli *Social Network* -elokuvan mukaan sosiaalisen elämänsä vilkastuttaminen, eli naisopiskelijoiden tapaaminen. Facebookia on arvosteltu sen yksityisyysasetusten leväperäisyydestä. Raacken ja Bonds-Raacken (2008, 173) pian Facebookin lanseerauksen jälkeen tekemän, gratifikaatioteoriaan perustuneen tutkimuksen mukaan monien opiskelijoiden aktiivisuus Facebookin kaltaisen sosiaalisen median käytössä osoittaa, että käyttäjät saavat tyydytystä henkilökohtaisiin ja sosiaalisiin tarpeisiinsa.

Ossianssonin (2010, 133) mielestä sosiaalisen median käyttö muuttaa normeja, esimerkiksi mitä tulee suhtautumiseen auktoriteetteihin, mitä tietoa jaetaan ja miten kommunikoidaan. Aboujaoude (2011, 197) vertaa Facebookia runollisesti aurinkoon, jota kierrämme, joka imee meitä luokseen, joka harhauttaa meidät pois muista sosiaalisista pyrkimyksistämme antaen illuusion siitä, miten ihmiset kohtavat ja oppivat.

Millerin (2011, 165) mukaan useimmat ihmiset tuntevat itsensä vaivaantuneiksi itselleen tuntemattomien ihmisten seurassa tai ovat tietoisia sanojensa ja tekojensa mahdollisista vaikutuksista. Tähän Facebook tarjoaa houkuttelevan puskurin. Se auttaa löytämään huomattavan määrän ystäviä ilman vaivaannuttavaa kasvotusten tapahtuvaa vuorovaikutusta. Ernst (2006, 120) ei lankea Millerin houkutuksiin vaan toteaa lakonisesti, että datasiirto ei kykene välittämään ei-informaatiota, kun taas kasvotusten tapahtuvassa vuorovaikutuksessa informaation poissaolo voi olla hyvin arvokasta - kuten hiljaisuus ja sanojen ja virkkeiden väliset tauot. Kyberavaruus perustuu olettamukselle, että käyttämätön tila on taloudellista hukkatilaa - johtuen varhaisen tietokoneajan varastointikapasiteetin niukkuudesta, Ernst muistuttaa.

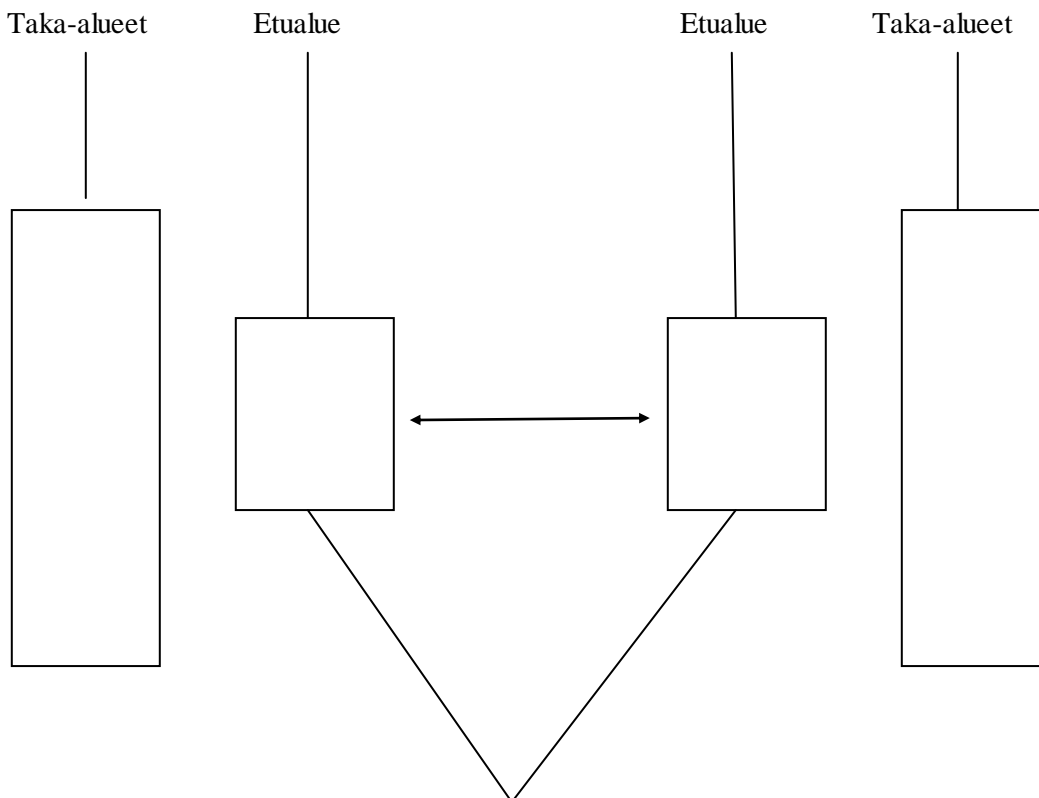
Itsen presentaatio

Bargh, McKenna ja Fitzsimons (2002, 47) olivat oikeassa ennakoidessaan, että psykologisilla minäprosesseilla tulee olemaan merkittävä rooli Internetin sosiaalisessa elämässä. Goffmanin (1978, 14) mukaan yksilön kapasiteetti antaa vaikutelmia ilmenee kahdella viestintätavalla: vaikutelmalla, jonka hän antaa, ja vaikutelmalla, jonka hän antaa ulospäin. Tällä Goffman tarkoittaa yksilön olevan sosiaalisesti rakentunut - yksilössä on dualismi, sisäinen *itse* ja ulkoinen *itse* - ulkoisen *itsen* yksilö rakentaa; tätä Goffman nimittää *vaikutelman hallinnaksi* (engl. *impression management*). Goffman (1978, 244–245) näkee, että oikein lavastettu kohtaaminen saa yleisön pitämään *itseä* esiintyvänä hahmona, mutta tämä hahmo - tämä *itse* - on ulospäin näkyvän kohtaamisen tuote, ei syy siihen. Tämä esiintyvä *itse-hahmo* ei ole tietyssä paikassa oleva orgaaninen olento, jonka kohtalona on syntyä, kasvaa ja kuolla; se on dramaattinen efekti, joka on syntynyt esitetystä kohtauksesta, ja tunnusomainen asia, tärkein huolenaihe on se, piteääkö hahmoa uskottavana vai ei. Goffman (1978, 109–116) jakaa *itsen* käsitteisiin *etualue* (engl. *front region*) ja *taka-alue* (engl. *back region*). Selventääkseen käsitteitä Goffman käyttää metaforana sairaalaosastoa. Tällöin voidaan ajatella, että hoitohenkilökunnan *etualueena* on vuorovaikutus potilaiden ja heidän omaistensa kanssa; *taka-alueena* taas esimerkiksi henkilökunnan kahvihuone.

Burnett ja Marshall (2003, 69) toteavat, että Goffmanin alun perin vuonna 1959 julkaisema teos *The Presentation of Self in Everyday Life* on säilyttänyt ajankohtaisuutensa hämmästyttävällä tavalla. Nettisivustot tarjoavat uuden näyttämön Goffmanin *informaatiopoleille*. Merkittävä ero on, että verkossa *itsen* presentaatio mahdollistaa suuremman informaation kontrolliasteen kuin vuorovaikutus todellisessa elämässä.

Sen sijaan Branamann (1997, xlix) huomauttaa, että vaikka Goffman myöntää ihmisen olemassaolon maskin takana, hän johdonmukaisesti vähättelee tämän merkitystä. Itse asiassa Branamannin mielestä Goffman esittää *itse-hahmon* ainoan merkityksen olevan, että se johdattaa yksilöitä sosiaalisiin kohtauksiin, missä heistä tulee sosiaalisia konstruktioita.

Thompson (1995, 90–92) on kuviossa 26 mallintanut Goffmanin jaon *itsen etu- ja taka-alueisiin*. Thompsonin mallinnus perustuu teknisesti välitettyyn vuorovaikutukseen, jota hän nimittää *kvasi-interaktioksi*, erotuksena kasvokkain tapahtuvasta interaktiosta.

Primääri interaktiivinen viitekehys

Kuvio 26 Teknisesti välitetyin interaktion sosiaalinen organisaatio (Thompson 1995, 92)

Tietokonevälitteisessä vuorovaikutuksessa *itse* on itse asiassa tullut imetyksi välitettyjen signaalien hajanaiseen matriisiin. Kun yksilö tulee yhä enemmän vastaanottavaksi välitetyille sanomille, *itse* tulee yhä hajanaisemmaksi menettäen yhtenäisyytensä, jota sillä saattoi alun perin olla (Thompson 1995, 232).

Miller (2011, 177) huomauttaa Goffmanin analyysiin *itsen* presentaatiosta, että mitä tulee anonymiteettiin, Facebook osoittaa täysin vastakkaiseen suuntaan ilmaisten pikemminkin anonymiteetin loppua. Pelkästään tämän tosiasian pitäisi antaa ajattelemisen aihetta niille, joiden mukaan digitaalitekologia osoittaa johdonmukaisen reitin tiettyyn suuntaan.

Mielikuvahallinnan perusteella Zywicki ja Danowski (2008, 6) jaottelevat Facebook-käyttäjät kolmeen profiilikategoriaan:

- 1) Autenttiset, jotka antavat aitoa informaatiota itsestään, kuten nimen ja asuinpaikan. Larraín ym. (2007, 94) mukaan autenttisuuden ymmärretään noudattavan

todellisuutta, ei mielikuvitusta, ja olevan näin hyväksynnän arvoinen. Autenttiset ihmiset ovat tietoisia ja sitoutuneita intrapsyykkiseen ja interpersonaaliseen ideologiaan, jolla on perustansa luottamuksessa itseen ja toisiin sekä kapasiteettia originaalisuuteen. Myös markkinoinnista sosiaalisessa mediassa opaskirjan kirjoittaneet Deborah Micek ja Warren Whitlock (2008, 192) korostavat autenttisuuden merkitystä: mitä autenttisempi olet sitä enemmän sinua kunnioitetaan, vaikka se merkitsisikin olemista eri mieltä kuin jotkut vain viehättämisen vuoksi, he toteavat.

- 2) Ironiset autenttiset, jotka käyttävät informaatiossa sarkasmia, ironiaa tai satiiria.
- 3) *Feikit*, jotka väittävät olevansa julkisuuden henkilöitä ja käyttävät outoja sisäpiirivitsejä. Larraín ym. (2007, 94) mukaan Internet sallii identiteetin simulaation. Käyttäjät voivat muuttaa henkilökohtaisia ominaisuuksiaan, kuten ikää, rotua ja sukupuolta. Näillä identiteetin ominaisuuksilla pelaavat henkilöt eivät pidä itseään valehtelijoina, vaan tutkijoina tai kokeilijoina. He ovat kuitenkin epäautenttisia.

Yhteisö on Millerin (2011, 184) mielestä ongelmallinen käsite, ei pelkästään määrittelyn vaikeuden takia vaan siihen liittyvän *romanttisen* merkityksen johdosta. Mitä vähemmän me annamme sille aikaa käytännössä, sitä enemmän me teemme siitä eräänlaisen *paradise lost* -fetissin. Nykyajan politiikassa yhteisö näyttää seokselta, joka tarjoaa yksilölle tukea, huolenpitoa ja fyysistä apua. Se nähdään suojavallina yksinäisyyttä ja depressiota vastaan.

Miller (2011, 186) puuttuu vielä kulttuurin käsitteeseen toteamalla, että keskeistä kulttuurin käsitteelle on normatiivisen toiminnan suojelemat arvot. Missä tahansa yhteiskunnassa ihmisten toimia arvioidaan sen mukaan, miten *normaaleja* ne ovat: tässä yhteydessä *normaalisuus* sisältää selkeän moraalisen sävyn. Se on arvio siitä, miten ihmisten pitäisi toimia. Yleisin tapa millä Facebook-käyttäjät viittaavat tähän normatiivisuuden periaatteeseen on *netiketti*. Koko Facebookin rakenne edellyttää normatiivisuutta. Tietenkin eri käyttäjäryhmillä voi olla erilaisia normeja, jotka voivat olla hyvin eksplisiittisiä.

Facebookin yksityisyyskysymys

You can check out anytime you like but you can never leave

-The Eagles, Hotel California

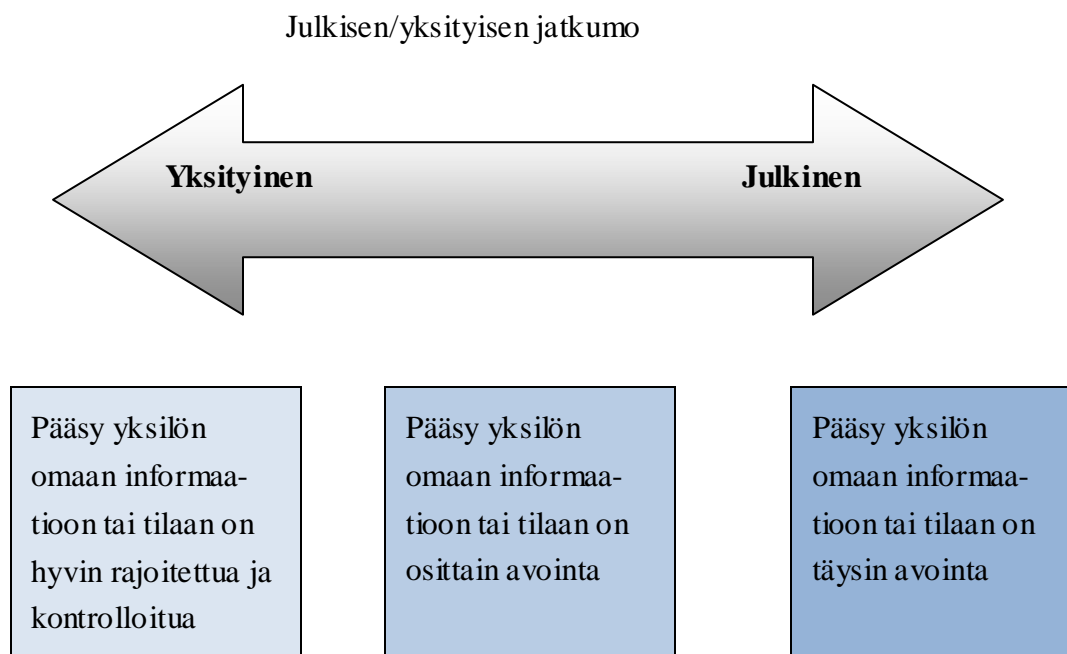
Voit kirjautua ulos milloin tahansa, mutta et voi koskaan poistua - Aboujaoude (2011, 261) käyttää vanhaa Eagles-sitaattia kuvaamaan, kuinka sitkeitä Facebook-tilin päivitykset saattavat olla. Hän mainitsee yhden asialle vihkiytyneen sivuston *2504 Steps to Closing Your Facebook Account* korostaakseen asian vakavuutta. Kuitenkin, Debatinin, Lovejoyn, Hornin ja Hughesin (2009, 103) tekemän tutkimuksen mukaan Facebookin käytön tuomaa gratifikaatiota pidetään merkittävämpänä kuin sen luomaa uhkaa yksityisyydelle. Tutkijat huomioivat Facebookin käytön olevan pitkälle ritualisoitu. Facebookin luoma initiaatoriitti tuntui tukevan kotikaupungistaan opiskelemaan muuttavien nuorten läpikäymää separaatoriittiä (Debatin ym. 2009, 97). Odotettu gratifikaatio motivoi käyttäjiä tuottamaan ja päivittämään tarkkoja henkilökohtaisia tietoja, joita he kieltäytyisivät paljastamasta muissa konteksteissa, kuten puhelimessa. Tämä merkitsee, että sosiaaliset verkostosivustot tuottavat ideaalin, tietorikkaan ympäristön kohdistetulle markkinoinnille ja mainonnalle, varsinkin kun profiileihin koodataan tietolouhintaelementti (Debatin ym. 2009, 88). Taraszowin, Aristodemoun, Shittan, Laourisin ja Arsoyn (2010, 96) tutkimus nuorista Facebookin käyttäjistä vahvistaa Debatin ym. saamia tuloksia. Taraszow ym. päätyvät johtopäätökseen, että julkaisemalla henkilökohtaista informaatiota nuoret tekevät itsensä helposti tunnistettaviksi läheisille ystäville, tuttaville ja jopa ventovieraille.

Helsingin Sanomien artikkelissa 1.10.2011 toimittaja Kari-Otso Nevaluoma kirjoittaa, että tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio on huolissaan Facebookin yksityisyys-suojasta. Haastattelussa Aarnio toteaa: ”Mahtaako olla, että Facebook ei loukkaa tietosuojaa vaan kirjesalaisuutta? Asiaa on pohdittava, mutta se ei poista yhtiön vastuuta.” Aarnio lisää, että ”asia koskee myös Googlea, iPhonea ja muita vastaavia mobiilipalveluita. Emme toistaiseksi tiedä tarpeeksi heidän tavoistaan kerätä asiakkaista tietoa.” (Nevaluoma 2011, A9).

Facebookin yksityisyysasetukset aikaansaivat Suomessa voimakkaita kannanottoja vuonna 2011. Monet kolumnistit ottivat asiaan kantaa. Kirsi Piha (2011, 35) kirjoitti kolumnissaan 7.7. että ”facebook tuntuu noudattavan tupakkateollisuuden mallia. Kun kehittyneissä maissa tupakointia ja erityisesti vahvemman tupakan käyttöä vähennettiin keuhkohtauman pelossa, siirtyi rajumpi tavara ja sen markkinointi kehitysmaihin.” Piha nostaa myös esille ylisosiaalisuuden ongelman huomauttamalla lopuksi olevan

mahdollista, että ”facebook-krapula ei johdu uutuudenviehätyksen loppumisesta eikä edes antisosiaalisen aikakauden alkamisesta vaan puhtaasti siitä, että ihminen ei jaksakaan olla kaikille koko ajan sosiaalinen.” Myös Anja Snellman (2011, 22) tuntuu saaneen tarpeekseen Facebookista. Hän kommentoi 20.9. poliitikkojen sosiaalisen median käyttöä toteamalla, että ”Mikael Jungner oli Yleisradion toimitusjohtajakautenaan ihka ensimmäisiä Naamakirja-airuita ja jatkaa vähintään yhtä addiktisen innokkaasti päivityksiään nyt tultuaan valituksi Arkadianmäelle.” Snellman lopettaa kolumninsa kriittisesti todeten, että ”mitä lähempänä kaikenkarvaiset valitsijaiset ja vaalit, sitä intensiivisemmin erilaiset ehdokkaat ja isompikenkäisiksi haaveilevat päivittävät Facebookiaan.” Ilkeimmin asiaa kommentoi Jyrki Lehtola (2011, 27), jonka 30.9. julkaistun kolumnin *Tässä kuva lapsestani sienissä!* kärki ei kohdistu Facebookiin, vaan sen käyttäjiin: ”Eniten melua aiheutti se, että Facebook uhkasi viedä yksityisyytemme. Siitä me olimme raivona lisätessämme sivuillemme söpöjä kuvia lapsistamme horjumassa kohti päiväkotia: ai että, kuinka ihanaa taaperrusta, katsokaa ja vittu tykätäkää jälkikasvuni ainutkertaisesta haparoinnista.” Lehtola päättää kolumninsa itseironisesti toteamalla, että ”hirveän hyviä ajatuksia tässäkin kolumnissa. Otan niistä nyt kuvan ja laitan Facebookiin.”

Ford (2011, 561–563) käsitteellistää julkisen ja yksityisen eroa ja toteaa, että ero julkisen ja yksityisen välillä on modernin ajan merkittävimpiä käsitteitä sekä yhteiskuntateoriassa että arkielämässä. Julkisen ja yksityisen olettaminen dikotomiseksi käsitteeksi on vaikuttanut lukuisiin sosiaalisen elämän aspekteihin aina työelämän sukupuolijaosta lähiöiden kehitykseen. Kuviossa 27 Ford esittää julkisen/yksityisen sen sijaan jatku-
mona, joka paremmin edustaa nykyistä tilannetta sekä verkossa että sen ulkopuolella.

Kuvio 27 Julkisen ja yksityisen uudelleen käsitteellistäminen jatkumoksi (Ford 2011, 561)

Sosiaalinen pääoma

Valenzuelan, Parkin ja Keen (2009, 878) mukaan sosiaalisella pääomalla on tutkijoiden keskuudessa useita määritelmiä, mutta sen ydinidea on kuitenkin yksiselitteinen: sillä tarkoitetaan resursseja, joita yksilöllä on hänen sosiaalisten vuorovaikutussuhteittensa kautta. Tutkijat toteavat, että koska luottamus on uskomus, etteivät toiset tahallisesti vahingoita meitä, luottamus rakentuu epätäydellisen tiedon varaan. Sosiaaliset verkostot sallivat käyttäjien saada yksityiskohtaista informaatiota kontakteistaan, kuten heidän henkilökohtaisesta taustastaan, mielenkiinnon kohteistaan ja musiikkimaustaan. Tämä informaatio voi vähentää epävarmuutta toisten käyttäjien aikomuksista ja käyttäytymisestä, mikä on edellytys luottamuksen ja vastavuoroisuuden kehittymiselle. Myös Benson, Filippaios ja Morgan (2010, 76–78) katsovat, että tutkijat ovat käyttäneet käsitettä ristiriitaisesti. Heidän mukaansa Seibert, Kraimer ja Liden ovat onnistuneesti yhdistäneet kolme kilpailevaa sosiaalisen pääoman teoriaa, heikon siteen teorian, rakenteellisen aukkoiteorian ja sosiaalisen resurssiteorian.

Sosiaalisen pääoman käsitteen käännekohtana voidaan pitää Mark Granovetterin vuonna 1973 julkaisemaa artikkelia *The Strength of Weak Ties*, jossa hän osoitti heikkojen siteiden merkityksen yksilöiden sosiaalisessa toiminnassa ja etenemisessä. Granovetterin (1973, 1361–1377) mukaan henkilöiden välisen siteen *vahvuus*

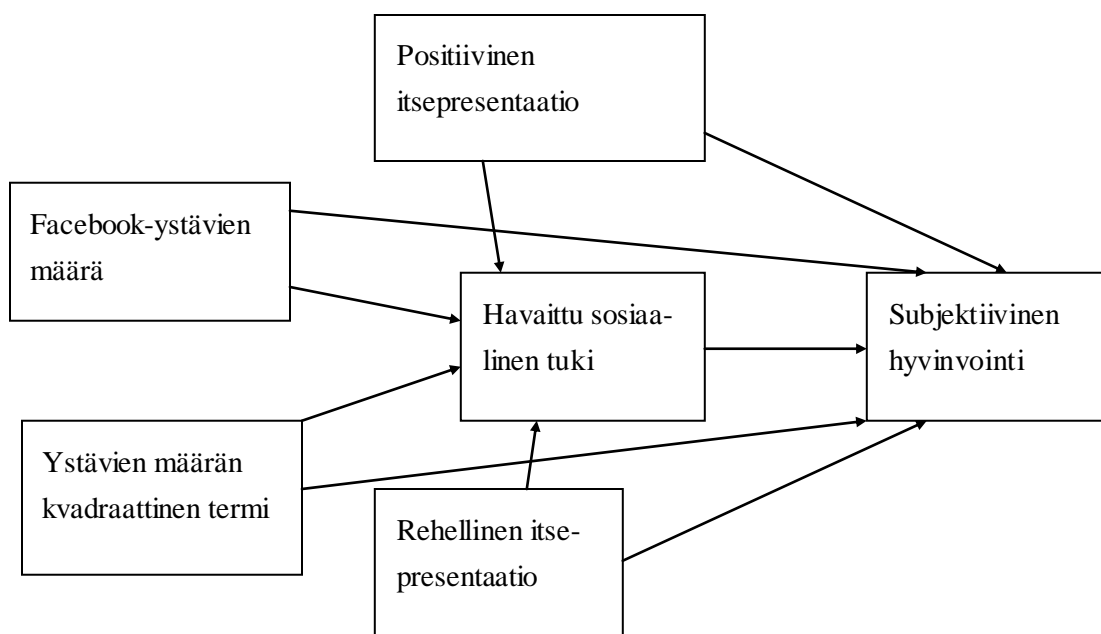
voidaan määritellä seuraavasti: tietyn siteen vahvuus on yhdistelmä aikaa, emotionaalista intensiteettiä, intimitteettiä ja vastavuoroisia palveluksia, jotka luonnehtivat sidettä. Granovetterin tutkimuksen johtopäätös on, että yksilöiden henkilökohtainen kokemus liittyy läheisesti laajempiin sosiaalisen rakenteen näkökohtiin, paljon tiettyjen yksilöiden kontrollin ulkopuolelle. Vaikka Granovetterin argumentti heikkojen siteiden merkityksellisyydestä tuntuukin ensi katsomalta paradoksaaliselta, se Barabásin (2003, 44) mukaan muotoilee yksinkertaisen totuuden siitä, miten yhteiskunta on sosiaalisesti järjestynyt. Jotta voidaan täysin ymmärtää yhteiskunnan rakennetta, sattumanvaraisten verkostojen teoria oli soviteltava Granovetterin kuvaamaan klusteroituun todellisuuteen. Bourdieu ja Wacquant (1992, 119) taas määrittelevät sosiaalisen pääoman sen varallisuuden summana, joka yksilölle tai ryhmälle kertyy kestävän, enemmän tai vähemmän institutionalisoidun tuttavuus- ja hyväksymissuhteen nojalla.

Utz (2010, 326–329) on tutkinut, mikä vaikutus profiililla, *ystävien* lukumäärällä ja *ystävien* laadulla on mielikuvan muodostukseen. Tutkimus osoitti tutkimuskohteen profiilien, *ystävien* profiilikuvien ja *ystävien* lukumäärän yhdessä vaikuttavan syntyvään mielikuvaan. Ihmiset käyttävät sivuston ja kohteen tuottamia *vihjeitä* (engl. *clue*) arvioidessaan kohdetta - eri *vihjeitä* eri dimensioihin. Tehdäkseen hyvän vaikutelman, ei riitä että huolellisesti rakentaa oman profiilinsa; on myös huolellisesti valittava *ystävänsä*. Leen ja Leen (2010, 721) tutkimus, joka koski verkkoyhteisön käytön yhteyttä sosiaaliseen pääomaan, johti päätelmään, että verkkoyhteisön käyttö ei sen enempää lisää kuin vähennä sosiaalista pääomaa. Riippuen Internetin käytön luonteesta verkkoyhteisö voi täydentää perinteisen yhteisön aikaansaamaa sosiaalisen pääoman kertymää. Stefanonen, Kwonin ja Lackaffin (2011) Facebookin sosiaalista pääomaa koskeva tutkimus päättyy Leetä ja Leetä tukevaan johtopäätökseen, että Facebook-käyttäjien avunpyyntöihin vastataan rajallisesti: yksi neljästä vahvan siteen *ystävästä* oli valmis käyttämään 10 minuuttia ajastaan avunpyytäjän hyväksi. Sen sijaan Ellison, Steinfield ja Lampe (2011, 888) päätyvät tutkimuksessaan siihen, että vaikka Facebookia käytetäänkin lähinnä olemassa olevien siteiden ylläpitoon on kuitenkin myös merkkejä laajempien Facebook-ystäväverkkojen toimimisesta modernina vastineena Granovetterin teesille heikkojen siteiden vahvuudesta.

Subjekttiivinen hyvinvointimalli

Kim ja Lee (2011, 360) ovat kehittäneet subjektiivisen hyvinvointimallin (kuvio 28), joka perustuu Facebook-ystävien määrän ja itse-presentaation vaikutukseen. Kimin ja Leen mukaan Facebookissa ei tarvita paljonkaan ponnistelua Facebook-ystävien hankkimiseen muista käyttäjistä. Facebook-ystävyyden solmimisen jälkeen *ystävyyys* ei vaadi

voimakasta kiintymystä tai läheisiä yhteyksiä. Kaikesta huolimatta, Facebook-ystävien määrällä voi olla positiivinen vaikutus subjektiiviseen hyvinvointiin.

Kuvio 28 Hypoteettinen polkumalli (Kim & Lee 2011, 361)

Kuvion 28 polkumallin elementit (Kim & Lee 2011, 361–362):

Facebook-ystävien määrä: tutkimukseen osallistuneiden Facebook-ystävien lukumäärä.

Positiivinen itsepresentaatio: mitattiin 7-portaisella Likertin asteikolla, joka sisälsi kuusi väittämää.

Rehellinen itsepresentaatio: mitattiin 7-portaisella Likertin asteikolla, joka sisälsi neljä väittämää.

Havaittu sosiaalinen tuki: osallistujat arvioivat havaitsemansa sosiaalisen tuen 5-portaisella Likertin asteikolla, joka sisälsi seitsemän väittämää.

Subjektiivinen hyvinvointi: mitattiin neljän kohdan subjektiivisen onnellisuuden asteikolla, perustuen 7-portaiseen Likertin asteikkoon.

Ystävien määrän kvadraattinen termi: regressioanalyysissä käytetty muuttuja, Facebook-ystävien lukumäärän neliö.

Kimin ja Leen (2011, 362) tutkimus osoitti Facebook-ystävien lukumäärällä ja itsepresentaatiolla olleen positiivinen korrelaatio subjektiiviseen hyvinvointiin, mutta

perustana oleva mekanismi vaihteli suhteessa Facebook-ystävien tuottamaan havaittuun sosiaaliseen tukeen. Havaittu sosiaalinen tuki ei välittänyt positiivista assosiaatiota Facebook-ystävien lukumäärän ja subjektiivisen hyvinvoinnin välillä. Tästä voidaan päätellä, että Facebook-ystävistä juontunut tyytyväisyys voi johtua Facebook-ystävien visualisoinnista, joka muistuttaa käyttäjiä heidän sosiaalisista yhteyksistään ja siitä seuraavasta vahvistuksesta käyttäjien itsearvostukselle. Sheldonin (2008, 74) tutkimuksen mukaan ei ole todisteita, että introvertit opiskelijat kehittäisivät enemmän suhteita sosiaalisessa mediassa. Tutkimus vahvistaa *rikkaat tulevat rikkaammiksi* -hypoteesia.

Mitä tulee sosiaalisen median käyttöön yliopisto-opiskelussa, Zhangin, Flammerin ja Yangin (2010, 236) mukaan sosiaalinen media tuottaa sekä hyötyjä että haasteita opiskelijoille ja opettajille. Bryerin ja Chenin (2010, 264) mielestä tietty paradigman siirtymä korkeakouluopiskelussa voi olla alullaan, mutta yksilökohtaisia ja laajempaa omaksumista koskevia kustannuksia on vielä alennettava. Gooden ja Caicedon (2010, 311) tekemä tutkimus päättyy johtopäätökseen, että sosiaalisen median käyttö korkeakouluopinnoissa on sekä toteuttamiskelpoista että positiivista. Clarke ja Flaherty (2010, 285) taas muistuttavat, ettei sosiaalinen media tavoita kaikkia. Vaikka monet ilmoittavatkin heillä olevan esimerkiksi Facebook-tilin, ei pidä olettaa kaikkien käyttävän tätä teknologiaa yhtä usein.

4.4 Twitter

Twitter on vuonna 2006 lanseerattu mikroblogisivusto, joka alun perin kehitettiin palvelemaan matkapuhelimia. Twitterin avulla käyttäjät voivat lähettää lyhyitä, 140 merkin mittaisia päivitystekstejä eli *twiittejä* muiden vastaanottajien verkkoon. Twitter kehottaa käyttäjiä vastaamaan kysymykseen *mitä olet tekemässä?* luoden jatkuvassa päivityksessä olevan aikajanan tai -virran, joka vaihtelee elämisen huumorista ja pohdiskeluista eri linkkeihin ja uutisiin. Twitterissä on suora ystävyysmalli: osallistujat valitsevat Twitter-tiliä, joita *seuraavat* virrassaan, ja jokaisella on oma ryhmänsä *seuraajia* (Marwick & Boyd 2011, 116).

Twitteriin soveltuu pitkälti sama analyysi *itsen* presentaatiosta kuin Facebookiin. Merkittävin ero Twitterin ja Facebookin välillä on käyttäjien suhde yleisöön. Toisin kuin Facebookissa, Twitterin käyttäjien kohdalla voidaan käyttää termiä *kuviteltu yleisö*. Marwickin ja Boydin (2011, 117) mukaan Twitter-käyttäjien on käytännössä mahdotonta tietää potentiaalista yleisöään, saati varsinaisia lukijoita. Tämä kykenemättömyys tietää tarkasti yleisöstä ei kuitenkaan merkitse sitä, että hyvin suuri määrä ihmisiä lukisi twiittaajan twiittejä. Kuten blogien kohdalla, suurinta osaa twiiteistä lukee vain pieni määrä ihmisiä - mutta useimmat twiittaajat eivät tiedä ketkä ihmiset.

Mikrobloggaajilla voi olla jopa yli 100 000 *seuraajaa*. Nämä bloggaajat pitävät *seuraajiansa* ihailijayhteisönä, josta he pitävät huolta. Tätä näkökulmaa voidaan nimittää *mikrojulkisuudeksi*. Mikrojulkisuus merkitsee yksilöillä olevan yleisön, jota he voivat strategisesti ylläpitää kommunikaation ja vuorovaikutuksen avulla. Monet käyttävät Twitteriä tällä tavalla - muun muassa markkinoijat ja suurta huomiota haluavat yksilöt - lanseeratakseen itsensä verkossa. Myös monet perinteiset julkisuuden henkilöt ja poliitikot käyttävät mikrojulkisuutta (Marwick & boyd 2011, 120–121).

Täysin tarpeekseen twiittaajista ja heidän twiiteistään on saanut Aboujaoude (2011, 195), joka kärjistää, että mikäli bloggaaminen vapautti ihmiset tarpeesta kärsivälliseen ja loogiseen argumentointiin ja tyhmensi älyllistä väittelyä, mikrobloggaus voi olla sananlaskun mukainen viimeinen naula arkkuun. Twitterin rajoissa tapahtuvan sofistikoituneen vuorovaikutuksen mahdottomuus tekee epätriviaalista väistämättä triviaalia riistään sillä mahdollisesti olleen painoarvon, hän toteaa.

Navigointi eri yleisöissä

Navigoidakseen eri yleisöissä sosiaalisen verkoston käyttäjät soveltavat erilaisia taktiikoita, kuten useita eri tilejä, pseudonyymejä ja luovat *feikkejä*, salatakseen oikean identiteettinsä. Facebookin ja MySpacen kaltaiset sivustot, joilla on laajat yleisöt, voivat luoda eräänlaisen pienin yhteinen nimittäjä -efektin, jolloin käyttäjät pyrkivät lähettämään vain aineistoa, joka ei loukkaa ketään. Samoin Twitter-käyttäjät voivat strategisesti salata informaatiota, kohdentaa twiittejä eri yleisöille ja pyrkiä esiintymään sekä autenttina että mielenkiintoisina persoonallisuuksina (Marwick & boyd 2011, 122).

Sosiaalinen media yhdistää elementtejä kasvotusten tapahtuvasta kommunikaatiosta ja tv-lähetyksistä. Kuten tv-lähetykset, sosiaalinen media pakkaa erilaisia sosiaalisia konteksteja yhteen, mikä vaikeuttaa ihmisten kompleksista vuorovaikutusprosessia, jota tarvitaan identiteettipresentaatioiden varioimiseen, mielikuvien hallintaan ja *kasvojen pelastamiseen*. Näin Twitter-käyttäjät ylläpitävät mielikuvia tasapainoillen yksityisen ja yleisen informaation välillä, välttämällä tiettyjä aiheita ja ylläpitäen autenttisuutta (Marwick & boyd 2011, 123–124).

Autenttisuusodotusten tasapainotus

Kuviteltu yleisö vaikuttaa ihmisten twiittaustapoihin. Ne, joilla on vähän *seuraajia*, ja jotka käyttävät sivustoa muuhun kuin *itsen* markkinointiin, näkevät Twitterin yleensä henkilökohtaisena alueena, johon ei kuulu markkinointi ja mainonta (Marwick & boyd 2011, 124). Samaa mieltä Marwickin ja boydin kanssa eivät ole Jansen, Zhang, Sobel ja

Chowdury (2009, 2186), jotka tutkimuksessaan ovat päätyneet johtopäätökseen, että eWOM-brändäyksen kannalta mikrobloggerit tarjoaa yritykselle potentiaalisia mahdollisuuksia brändin rakentamisen kokonaisstrategian kannalta. *Symbolinen interaktionismi*-paradigman mukaisesti Twitter-identiteetti rakennetaan muiden kanssa tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta (symbolisesta interaktionismista tarkemmin alaluvussa 6.6.4 Sosiaalinen konstruktionismi). Twiitit muotoillaan osittain perustuen siihen sosiaaliseen kontekstiin, joka muodostuu seurattavien ihmisten twiiteistä. Osallistujien on ylläpidettävä tasapainoa kahden ominaisuuden välillä: informaation jakamiseen kannustavan kontekstuaalisen sosiaalisen normin edellyttämän henkilökohtaisen autenttisuuden sekä tarpeen pitää informaatio ainakin tietyiltä yleisöiltä yksityisenä tai salattuna (Marwick & boyd 2011, 124).

Tosiasia, että jatkuvasti vaihtelemme *itsen* presentaatiota riippuen kulloisestakin yleisöstä, paljastaa autenttisuuden konstruktioksi: olemmeko enemmän vai vähemmän autenttisia kirjakerhossa kuin kuntosalilla? Se, pidetäänkö meitä autenttisina, riippuu arvion tekevän henkilön määrittelystä. Koska autenttisuuden määrittelee yleisö, kontekstin romahdus problematisoi yksilön kyvyn siirtyä eri *itsejen* välillä ja esiintyä autenttisena tai *feikkinä*. Twitter-käyttäjät käyttävät pääasiassa kahta tekniikkaa näiden jännitteiden välillä navigoidakseen: itesesensuuria ja tasapainoilua (Marwick & boyd 2011, 124).

Mikrojulkisuus sosiaalisen median infrastruktuurin tukemana käsitteellistettynä opittuna käytäntönä voi luoda jännitettä. Twitterin suora ystävyysmalli korvaa *ystävät seuraajilla* ja selkeästi esittää *seuraajien* lukumäärän käyttäjän Twitter-sivulla. Samalla se luo kvantitatiivisen mittarin sosiaaliselle statukselle. Kyvystä houkutella ja ohjata huomiota muodostuu statussymboli (Marwick & boyd 2011, 127).

Marwickin ja boydin (2011, 130) mukaan Twitter tekee joistakin olennaisista konflikteista näkyviä. Yhtäältä Twitter nähdään autenttisena tilana henkilökohtaiselle vuorovaikutukselle. Toisaalta, *ylajakamista* vastaan olevat sosiaaliset normit ja huoli yksityisyydestä merkitsevät, että liian henkilökohtaiseksi katsottu aineisto saatetaan poistaa potentiaalisista vuorovaikutuksista. Toive twiittauksesta puhtaana itseilmaisuna ja intiimejä kontakteja muiden kanssa aikaansaavana on myös konfliktissa käyttäjien halun kanssa hankkia *faneja* tai *persoonallista brändiä*. Täten yhdistäessään julkisuuden kohtaamisen ja henkilökohtaisen vuorovaikutuksen verkkoyleisö luo sekä uusia mahdollisuuksia yhteyksiin että uusia jännitteitä ja konflikteja.

Twitter ja uutisvirta

Arceneaux'n ja Schmitz-Weissin (2010, 1263–1274) mukaan jokaiseen merkittävään sähköisen kommunikaation muotoon, sähkösanomasta Internetiin, on alussa suhtauduttu ristiriitaisesti. Huolimatta Twitteriin kohdistetusta skeptisismistä, josta todistavat monet verkossa olevat pilkalliset videot, applikaatio on hankkinut suuren määrän käyttäjiä ja valtavirtamedian huomion. Arceneaux'n ja Schmitz-Weissin (2010, 1268–1273) vuonna 2009 tekemän tutkimuksen mukaan Twitterin eniten huomiota saaneet ominaisuudet valtavirtamediassa olivat twiittien lyhytaikaisuus ja Twitterin nopeus. Kritiikkiä kohdistettiin eniten siihen, että palvelun käyttäjät joutuivat tarpeettoman informaatiovyöryn kohteiksi. Twitterin olemassaolon ensimmäisten kolmen vuoden kuluessa annettu lehdistöpalautte osoittaa, että journalisteilla on enimmäkseen positiivinen suhtautuminen mikroblogipalveluun. Käsitellessään brittiläisten tuomioistuinten pyrkimystä rajoittaa Twitter-paljastuksia Helsingin Sanomien Lontoon-kirjeenvaihtaja Jussi Miettinen (2011, B3) kirjoittaa, että ”monien mielestä julkistuskiellot eivät toimi Internet-aikana, vaan rajoittavat turhaan myös vastuullisten viestinten sananvapautta.”

Parhaimmillaan Twitterin käyttö uutisvirtana voi luoda Twitterin käyttäjälle tuntemuksen silminnäkijän läsnäolosta. Helsingin Sanomissa 27.10.2011 julkaistussa, toimittaja Suvi Turtiaisen artikkelissa oli kooste amerikkalaisen lehtikuvaajan Holly Pickettin lähettämistä Twitter-päivityksistä. Koosteen on koonnut Suvi Turtiainen (2011b, B7):

Näin kenraali Muammar Gaddafin ruumiin. Niin outoa.

Olimme [Syrtyssä] asuinalueella kenttäsairaalan takana. Yhtäkkiä ambulanssi porhaltaa ohi Gaddafin ruumiin kanssa. Lähdimme perään.

10 vallankumouksellista oli änkeytynyt (ambulanssin) sisään. Ovet olivat auki, mutta oli hankala nähdä Gaddafia. Ajoimme lähelle avointa ovea.

Sivuovesta pystyin näkemään paljaan rinnan, jossa oli ampumahaava, ja verisen käden. Hänellä oli päällään kullanväriset housut.

Jäämme ambulanssista jälkeen, ja he avasivat takaoven paljastaakseen osittain kaljuuntuneen, verisen pään, jossa oli pörröiset, mustat hiukset.

Ei ollut epäilystäkään, etteikö kyseessä ollut Gaddafi. Joka kerta, kun ambulanssi pysähtyi, kapinalliset tunkivat sen luo. Kaikki sekosivat.

Kun he avasivat ambulanssin takaosan, autollinen kapinallisia sekosi ja suisti meidät tieltä kovassa vauhdissa. Kolaroimme ojaan.

Yhtä ambulanssimme hoitajista sattui vammoihin, jotka hän oli saanut pari viikkoa sitten kranaatti-iskussa. Hän tarvitsi välitöntä apua.

Päätimme ajaa suoraan Misrataan ja saavutimme ambulanssin, jossa Gaddafin ruumis oli.

Jokaisella tarkastuspisteellä Syrтин ja Misratan välissä ihmiset kerääntyivät luoksemme ja halusivat tietää, oliko Gaddafin ruumis meidän ambulanssissamme.

Kuullessaan totuuden, että Gaddafi todella oli kuollut, tarkastuspisteillä olleet vallankumoukselliset menivät suunniltaan ja alkoivat huutaa ilosta.

Ihmiset kerääntyivät katujen varsille Misratassa. Leveästi hymyillyt poika huusi sisään ikkunastani: ”Missä on Shafshufa (Pörröpää)”? ”

Twitter-kooste osoittaa, miten palvelua voidaan käyttää suoraan uutiskommunikaatioon samalla säilyttäen aidon tuntuinen, henkilökohtainen silminnäkijäkuvaus.

Twiiittien sisältö

Nuorten tekstausviestintää tutkineet Cho ja Hung (2011, 266) toteavat, että jokaisella kommunikaatiovälineellä on eri tilanteisiin sopivat ainutlaatuiset piirteensä. Tutkijat väittävät tekstiviestien olevan yhä suosituimpia johtuen välineen ainutlaatuisista ominaisuuksista, kuten liikkuvuudesta ja intiimisuudesta - mobiililaitteet tekevät mahdolliseksi kommunikaation kaikkialla. Tutkiessaan twiittien suhdetta tapahtumiin Thelwall, Buckley ja Paltoğlu (2010, 415–416) tulivat siihen johtopäätökseen, että voimakkaan Twitter-käytön aallon aikaansaamiseksi tapahtumaan oli liityttävä tunnereaktio. Twiitit eivät myöskään käsitelleet ulkoisia tapahtumia, vaan tapahtumia hyväksikäytettiin henkilökohtaisten tavoitteiden välineinä. Toisin sanoen, tapahtumia käytettiin humoristisiin twiitteihin tai osoittamaan twiittaajan analyyttistä kyvykkyyttä.

Johtuen Twitterin käyttäjäpostitusten nopeasta ja hetkellisestä luonteesta Twitter on informaatiojärjestelmä, joka heijastaa käyttäjien *reaaliaikaista* kiinnostusta, ajatuksia ja huomiota. Tämän seurauksena Twitter palvelee rikkaana tutkimusmateriaalina sen miljoonien käyttäjien massahuomion tutkimiseksi, joita kuvastavat sivustolta poimittavat trendit (Naaman, Becker ja Gravano 2011, 905). Naaman ym. toteuttivat melko kattavan Twitter-postitusten sisällönanalyysin vuonna 2010. Aineistona oli syyskuun 2009 ja maaliskuun 2010 välisenä aikana New Yorkissa postitetut 48 miljoonaa twiittausta yli 855 000 käyttäjältä. Tutkijat (Naaman ym. 2011, 913–914) jakoivat twiitit karkeasti neljään trendiluokkaan: 1) ulkosyntyiset vs sisäsyntyiset trendit; 2) uutistapahtumat vs muut ulkosyntyiset trendit; 3) paikalliset tapahtumat vs muut ulkosyntyiset trendit ja 4) meemit vs sisäsyntyiset uudelleentwiittautrendit.

1) Ulkosyntyiset vs sisäsyntyiset

Ulkosyntyiset trendit erosivat sisäsyntyisistä trendeistä sisällön, interaktion ja sosiaalisten ominaisuuksien suhteen. Ulkosyntyisissä trendeissä oli pienempi osuus uudelleentwiittauksia kuin sisäsyntyisillä trendeillä. Tästä voi olettaa käyttäjien luoneen enemmän alkuperäistä materiaalia ulkosyntyisten lähteiden pohjalta. Sen sijaan sisäsyntyisissä trendeissä käyttäjät tyytyivät useammin olemassa olevan sisällön uudelleentwiittaukseen.

2) Uutistapahtumat vs muut ulkosyntyiset trendit

Interaktion suhteen uutistapahtumilla oli suurempi osuus uudelleentwiittauksista kuin muilla ulkosyntyisillä trendeillä. Toisaalta, niillä oli pienempi osuus palautesanomissa. Tästä voi päätellä uutistapahtumien informatiivisen luonteen, joka johtaa ennemminkin informaation transmissioon kuin keskusteluun.

3) Paikalliset tapahtumat vs muut ulkosyntyiset trendit

Analyysi antaa viitteitä siihen suuntaan, että paikalliset tapahtumat aikaansaavat enemmän keskustelua - ero ei kuitenkaan ollut merkitsevä.

4) Meemit vs sisäsyntyiset uudelleentwiittautrendit

Toimittaja Susanna Kososen Helsingin Sanomissa julkaistun artikkelin mukaan *meemi*-käsitteen esitteli evoluutiobiologi Richard Dawkins vuonna 1976. Daw-

kins viittasi termillä ihmisyyhteisössä leviäviin *geeneihin*, jotka siirtyvät kulttuurisesti. Artikkelissa haastateltu tutkija Limor Shifman erottelee kuusi suosituissa meemeissä esiintyvää piirrettä: tavanomaisiin ihmisiin liittyvät, epäonnistunut maskuliinisuus, yksinkertaisuus, huumori, toisto ja hassutteleva sisältö (Kosonen 2012, C1). Sisäsyntyisissä trendeissä uudelleentwiittaustrendit erosivat meemitrendeistä sisällön, interaktion, ajan, osallistumisen ja sosiaalisen verkoston ominaisuuksien suhteen. Sisällöllisesti uudelleentwiittaustrendien twiiteissä oli enemmän tekstuaalisia termejä kuin meemitrendeissä ja luonnollisesti niissä oli myös enemmän uudelleentwiitauksia kuin meemitrendeissä. Uudelleentwiittaustrendeissä oli myös enemmän vastaustwiittejä, mikä viittaa niiden olevan alttiimpia keskustelulle kuin meemitrendit. Uudelleentwiittaustrendit erosivat meemitrendeistä myös useiden sosiaalisen verkoston ominaisuuksien suhteen. Uudelleentwiittaustrendeillä oli vähemmän edestakaisin liikkuvia siteitä kuin meemitrendeillä. Meemitrendeillä oli suurempi keskiarvokoko vahvasti yhdistyneitä komponentteja kuin uudelleentwiittaustrendeillä. Tästä voi päätellä, että uudelleentwiittaustrendejä tukee suoriin, informatiivisiin siteisiin rakentuva verkosto, kun taas meemitrendit tukeutuvat kommunikaatioon ja vastavuoroisuuteen (Naaman ym. 2011, 913–914).

Naamanin ym. (2011, 917) tutkimus perustui yhdeltä maantieteelliseltä alueelta (New York City) koottuun aineistoon, josta kategorisoitiin ja luonnehdittiin twiittaustrendejä. Erityisesti tutkimus osoitti mahdollisuuden tunnistaa perinteisessä mediassa potentiaalisesti aliedustettuina olevia paikallisia tapahtumia, jotka saattavat olla kiinnostavia paikallisyhteisöille.

Lopuksi Miles Efron (2011, 1006) pohtii mahdollisuutta hyödyntää Twitteriä erilaisten informaatio-ongelmien ratkaisemisessa. Mikroblogit muodostavat osan vitaaalisesta ja nopeasti muuttuvasta ihmisten vuorovaikutuksesta teknologiamaisemassa. Ihmiset twiittaavat, kirjoittavat Facebookiin ja selaavat artikkeleja Wikipediasta. He tekevät kaikkea tätä samalla kun he etsivät informaatiota verkon ulkopuolelta: sanomalehdistä, kirjastoista ja kasvokkain tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Hakupalvelujen rakentaminen mikroblogidataa hyväksikäyttäen on haastavaa, erityisesti siksi, että mikroblogit jo toimivat *de facto* epämuodollisina hakupalveluina. Kun mikroblogien informaatiojäljitystutkimus etenee, on tärkeää välttää tämän sosiaalisen hakufunktion *sissi*-ominaisuuden matkimista. Tärkein ratkaistavana oleva kysymys kuuluu, miten informaatiojäljitykseen erikoistuneet tutkijat kykenevät tunnistamaan ja ratkaisemaan informaatio-ongelmia, joiden ratkaisut löytyvät latenteina mikroblogeista, huomauttaa Efron lopuksi.

4.5 YouTube

YouTube perusti kolme entistä *PayPalin* työntekijää vuonna 2005. Sivustolla käyttäjät voivat ladata, jakaa ja katsella video-otoksia ylläpitääkseen sosiaalisia suhteita (Lange 2008, 361). Google osti palvelun lokakuussa 2006 samalla sementoiden dominanssinsa online-videoissa (Gillespie 2010, 347). YouTubeen käyttöön liittyy samoja psykologisia elementtejä, kuten itsepresentaatio, joita on käsitelty edellisissä alaluvuissa. YouTubea voidaan luonteeltaan pitää osana osallistuvaa kulttuuria. Toisin kuin Facebook, jossa sosiaalinen verkostoituminen perustuu henkilökohtaisiin profiileihin ja *ystävystymiseen*, YouTubeessa videosisältö on itsessään merkittävin kommunikaatioväline ja sosiaalisen ryhmäytymisen ilmaisin (Burgess & Greene 2009, 58). Burgessin ja Greenen (2009, 10) mukaan termiä *osallistuva kulttuuri* käytetään usein puhuttaessa helposti saatavilla olevasta digitaaliteknologiasta, käyttäjälähtöisestä sisällöntuotannosta ja jonkinasteisesta vallan siirtymästä mediateollisuuden ja median kuluttajien välillä.

YouTubeella on asemansa median muutoksen pitkässä historiassa ja epävarmassa tulevaisuudessa sekä kulttuurisen osallistumisen politiikassa ja tiedon kasvussa. Se on yhtä aikaa sekä seuraus että toimija taloudellisissa ja kulttuurisissa muutoksissa, jotka liittyvät digitaaliseen teknologiaan, Internetiin ja kuluttajien suurempaan osallistumiseen. YouTube ei edusta niinkään törmäystä kuin yhteisevoluutiota ja joskus epämukavaa yhteiseloä *vanhan* ja *uuden* mediateollisuuden muotojen ja käytäntöjen välillä (Burgess & Greene 2009, 14).

YouTubeen pitää markkinoida palvelunsa käyttäjien lisäksi myös mainostajille, joita se toivoo saavansa partnereikseen. Tässä termi *alusta* (engl. *platform*) auttaa YouTubea esittämään itsensä käyttäjäkunnalleen suurpiirteisellä, edistyksellisellä myyntipuheella ja jättämällä pois palvelussaan olevat synnynnäiset jännitteet: jännitteen käyttäjälähtöisen ja kaupallisesti tuotetun sisällön välillä; jännitteen yhteisön kehittämisen ja mainontaa edistävän toiminnan välillä ja jännitteen sisällön toimittamisen ja neutraalina pysymisen välillä (Gillespie 2010, 348).

Julkinen yksityisyys ja yksityinen julkisuus

Burgessin ja Greenen (2009, 21) mukaan YouTubeen kontekstissa eettiset normit voidaan ymmärtää jatkuvasti muokattavina käytössääntöinä YouTubeen sosiaalisessa verkossa. Lange (2008, 361) tunnistaa useita eriaisteisia *julkisuuksia* videoiden jakamisessa. Toiset noudattavat *julkisesti yksityinen* -menetelmää, jossa videontekijän identiteetti paljastetaan, mutta katselua on rajoitettu ja sisältö on suhteellisen yksityistä. Tämän

vastakohtana on niitä, jotka eivät rajoita videoiden katselua, vaan sen sijaan tekijöiden identiteetti on salattu.

YouTubessa henkilö voi tehdä ja jakaa tietyn tyyppisiä videoita tietyn ystäväpiirin kanssa, samalla tehden ja jakaen toisen tyyppisiä videoita toisen ystäväpiirin kanssa. Tutkimalla näitä mediapiirejä on mahdollista ymmärtää mediaa käyttävien ihmisten kesken tapahtuvaa sosiaalista dynamiikkaa. Aivan kuten pikkukaupunki muodostuu sosiaalisista piireistä, jotka jakaantuvat, kun pienemmät sosiaaliset verkostot tarvitsevat vuorovaikutusta, samoin videonjakelukäytännöt jakaantuvat tavoilla, jotka heijastavat eri sosiaalisia verkostoja ja suhdedynamiikkaa (Lange 2008, 363–365).

Vaikka jotkin mediapiirit tukevat henkilökohtaisesti alkaneita sosiaalisia verkostoja, toisia sosiaalisia verkostoja ei Langen (2008, 367) mukaan olisi olemassa ilman online-mediapiirejä. YouTube-osallistajat voivat laajentaa tai rajoittaa videoidensa saatavuutta ja siten luoda laajempia tai pienempiä mediapiirejä. Gillespien (2010, 353) mielestä taas kulttuurin välittäjänä oleminen on kompleksinen ja hauras yritys, varsinkin kun on tyydytettävä vähintään kolmea eri käyttäjäkuntaa: loppukäyttäjiä, mainostajia ja ammattimaisia sisällön tuottajia. Tässä diskursiivinen panos tulee merkittäväksi. YouTube on esitettävä itsensä strategisesti jokaiselle näistä yleisöistä, luotava itselleen jokaiselle hyväksyttävä rooli ja lisäksi palveltava omia taloudellisia intressejään välttäen sidosryhmien välisiä ristiriitoja.

Julkisesti yksityinen

Kuten jo aiemmin on mainittu, YouTubessa jotkut osallistajat esittävät laajamittaisesti informaatiota identiteetistään. Toisaalta he voivat rajoittaa informaatiota identiteetistään itse videoissa, tai he voivat rajoittaa videoiden saatavuutta teknisesti. Osallistajat voivat jakaa yksityisiä kokemuksiaan, mutta tehdä sen julkisesti, paljastaen henkilökohtaista identiteettiin liittyvää informaatiota (Lange 2008, 369–370).

Yksityisesti julkinen

Langen (2008, 372) mukaan *yksityisesti julkinen* tarkoittaa yhteydenpitoa moniin muihin käyttäjiin ollen suhteellisen yksityinen mitä tulee identiteetti-informaation jakamiseen. Tämän kategorian osallistajat salaavat tiettyjä tekijöitä identiteetistään, samalla laajentaen ystävä- ja tilaajapohjaansa ja tehden laajasti saatavilla olevaa videosisältöä.

Lange (2008, 376) esittää, että monille osallistujille profiililinkit eivät ole ainoa tai edes primääri tapa YouTubeen kautta tapahtuvan sosiaalisen verkoston ylläpitämiseksi. Mediapiirit ovat käyttökelpoisia sen ymmärtämiseksi, miten sosiaaliset verkostot

luodaan, miten niitä ylläpidetään ja miten niistä keskustellaan YouTuben kaltaisella yleisellä foorumilla. Tutkimuksen aikana vallinneet tekniset vaihtoehdot mediapiirien määrittämiseksi sisälsivät varjopuolia - vaihtoehdot olivat riittämättömiä. Burgess ja Greene (2009, 65) huomauttavat, että huolimatta yhteisöllisestä retoriikasta, YouTuben arkkitehtuuri ja design kannustavat enemmän yksilöllistä osallistumista kuin yhteistointa; YouTube-yhteisön on itse luotava kaikki mahdollisuudet yhteistyöhön.

Langen (2008, 377–378) analyysin mukaan se, miten *julkinen* mediapiiri on, vaihtelee riippuen osallistujien itseään koskevasta informaatiosta ja heidän tuottamaansa sisällöstä. Eri mediapiirityypit heijastavat erilaista vuorovaikutusdynamikkaa. YouTubessa usein toistuva vuorovaikutus videon tekijöiden ja katselijoiden välillä on sivuston osallistumisen ydinkomponentti. Lopuksi Lange huomauttaa, että kun sekä tarkoituksellinen että tahaton tarkkailu tulee yleisemmäksi nyky-yhteiskunnassa, ihmiset todennäköisesti tulevat jatkamaan yrityksiä yksityisyyden urkkimiseksi näkyvissä mediaympäristöissä.

Kulttuurinen julkinen areena

Burgessin ja Greenin (2009, 77) mukaan YouTube on riittävän iso ja globaali ollakseen merkittävä välittävä mekanismi kulttuuriselle julkisuusarenalle. Sivusto voi toimia kulttuuristen eroavuuksien kohtaamisten mahdollistajana ja poliittisen *kuuntelemisen* kehittäjänä yli uskomusjärjestelmien ja identiteettien. Burgessin ja Greenin mielestä tämä liittyy siihen näkemykseen, että nykyisessä kansalaisuudessa ei ole pelkästään kyse yksilön oikeuksista ja velvoitteista suhteessa valtioon, vaan myös yksilön tavoista osallistua yhteisiä intressejä, identiteettejä ja huolenaiheita koskeviin käytäntöihin ja kollektiiveihin. Kuitenkin pääsy kaikkiin osallistumisen tasoihin on rajoitettu tiettyyn väestösegmenttiin - niihin joilla on motivaatiota, teknologista kyvykkyyttä ja sivuston edellyttämää riittävää kulttuurista pääomaa osallistumiseen. Suurimmalla todennäköisyydellä toisiaan kohtaavat syvällisimmin eri tasoihin osallistuvat kulttuurikansalaiset (Burgess & Greene 2009, 81).

Huolimatta alustan sisäisistä ristiriitaisuuksista YouTuben sosiaalinen verkosto, joka muodostuu osallistujien luomien videoiden interaktiosta, muodostaa ympäristön, jossa uudet lukutaidot, uudet kulttuurimuodot ja uudet sosiaaliset käytännöt saavat alkunsa, omaksutaan ja jossa niitä säilytetään. YouTuben sosiaalinen verkosto tuottaa suuren osan YouTuben kulttuurisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta arvosta (Burgess & Green 2009, 98).

Jenkinsin (2009, 124) mielestä YouTuben utopistiset mahdollisuudet on nähtävä maailman dystopistista realiteettia vasten: maailman, jossa ihmisillä ei ole tasa-arvoisia

osallistumismahdollisuuksia ja jossa monia kehoitetaan olemaan osallistumatta. Mikäli YouTube luo arvoa amatöörisisällöllä, se ei jaa arvoa tasapuolisesti. Joitakin kulttuuri-tuotannon muotoja kannustetaan sivuston valtavirtaa edustavien käyttäjien taholta ja sivuston omistajien kaupallisten intressien vuoksi. Toisia kulttuurituotannon muotoja työnnetään marginaaliin, koska ne eivät edusta valtavirran makua ja intressejä. Gillespie (2010, 360) tukee Jenkinsin analyysia huomauttamalla lopuksi *alusta*-diskurssin tarjoavan lohduttavan tunteen teknisestä neutraalisuudesta ja edistyksellisestä avoimuudesta.

5 WIKILEAKS-VUOTOSIVUSTO

5.1 Vuotosivuston ideologinen tausta

5.1.1 Esinäytös

Se tapahtui marraskuussa. Maailma oli väsynyt sotaan ja kriiseihin kun hän valtasi otsikot. Hän oli karismaattinen. Hän oli radikaali. Hänellä oli näkökulma todistettavana. Hän uhmasi vuosikausien diplomaattista käytäntöä ja paljasti suuren vallan diplomatian salaisuudet maailmalle. Hänen paljastuksensa valtasivat otsikot ja shokeerasivat vallanpitäjiä. Paljastaessaan salaisuudet hän julisti uutta asennetta kansainvälisiin suhteisiin ja implisiittisesti uuden vallan tuloa (Cull 2011, 1).

Kappale ei kuvaa marraskuuta 2010 ja Julian Assangea, vaan vuotta 1917 ja juuri nimitetyn Venäjän bolshevikkihallituksen kansainvälisten asioiden kansankomissarin Lev Trotskin toimia. Marraskuussa 1917 Trotski julkaisi lukuisia tsaarin arkistosta löytyneitä salaisia sopimuksia, joita Venäjä oli tehnyt muiden ympäröivien valtojen, eli Ranskan ja Iso-Britannian kanssa. Lausunnossaan 22.11.1917 Trotski argumentoi salaisen diplomatian lopettamisen olevan bolshevikkien ehdoton velvollisuus todeten, että salaisen diplomatian lakkauttaminen on ensisijainen ehto rehelliselle ja aidosti demokraattiselle ulkopoliitikalle. Ajan myötä Neuvostohallinto oppi salaisen diplomatian arvon, huipentumana elokuussa 1939 solmittu hyökkäämättömyyssopimus - niin kutsuttu Molotov-Ribbentrop-sopimus - ja siihen liitetty salainen lisäpöytäkirja (Cull 2011, 1).

Analogia vuoden 1917 tapahtumiin ei ole pelkästään akateeminen. WikiLeaksin ilmaantuminen on yhtä indikaatiivinen *pelin muutos* kuin Trotskin pelinavaus aikoinaan. Kuten silloin, vaikka informaatio itsessään on merkittävää, keskeistä on konteksti. Vuonna 1917 vuoto vaati tapahtuakseen vallankumouksen. Sen sijaan vuonna 2010 diplomaattisen järjestyksen haastaminen vaati vain yhden yksilön sijoittumisen oikeaan paikkaan ja vähän teknistä tietämystä. Tämä tekninen tietämys on tietenkin asian ydin ja osoitus toisenkaltaisesta vallankumouksesta: kommunikaatioteknologisesta vallankumouksesta (Cull 2011, 1–2).

5.1.2 *Marxilaisuus*

Merkittävä rooli vuotosivuston ideologisessa taustassa on Frankfurtin koulukunnasta ponnistaneella *pseudomarxistisella* teoreetikolla Herbert Marcusella. Teoksessaan *Yksilötteinen ihminen* Marcuse (1969, 19) toteaa, että ”kun otetaan huomioon tämän yhteiskunnan totalitaariset piirteet, ei voida enää pitää kiinni siitä perinteellisestä käsityksestä, että teknologia on *puolueetonta*”. Teknologiaa sinänsä ei voida eristää siitä, mihin sitä käytetään; teknologinen yhteiskunta on hallitsemisjärjestelmä, joka vaikuttaa tekniikan suunnitteluun ja rakentamiseen.

Marcuse (1969, 26) näkee teknologisessa kehityksessä myös mahdollisuuksia ennakoissaan vaihtoehtoista mallia teknologian kapitalistiselle käytölle: ”Teknologiset koneistus- ja standardisointiprosessit voisivat vapauttaa yksilöllistä energiaa käyttäväksi jollain vielä tuntemattomalla, välttämättömyyden tuolla puolen avautuvalla vapauden alueella”. Marcuse (1969, 39) pitää mahdollisena, että ”teknologia muuttuisi kykyjen vapaan toiminnan välineeksi kamppailussa jonka päämääränä on rauhan tuominen luontoon ja yhteiskuntaan.” Handsin (2011, 27–38) mielestä Marcusen vision voidaan katsoa kariutuneen, sillä vaikka hän havaitsee vapauttavaa potentiaalia, sitä rajoittaa teknologian ymmärtäminen totalitaarisena kapitalistisessa kontekstissa. Tästä johtuen muutos hänen viitekehysessään on mahdollinen vain massiivisen sosiaalisen mullistuksen kautta. Ehkä on olemassa vähemmän tuhoavia vaihtoehtoja, Hands pohtii.

Golding (1990, 100) toteaa pettyneenä, että parin vuosikymmenen tutkimuksen jälkeen on väistämättä tullava johtopäätökseen, että kommunikaatiomedia on pettänyt demokratian. Kahnilla ja Kellnerillä (2004, 89) on ratkaisu Goldingin pettymykseen. Ennakoiden WikiLeaksin ilmaantumista he toteavat, että ylhäältä johdetun kapitalistisen globalisaatiostrategian vastavoimana alakulttuurien kyberaktivistit ovat pyrkineet luomaan alhaalta lähtevän globalisaatioliikkeen kehittämällä maailmanlaajuisia solidaarisuusverkostoja sekä vastarinta-ajatuksia ja -liikkeitä.

5.1.3 *Anarkismi*

Nykylukijasta käsitteillä anarkismi ja anarkisti on yleensä hyvin negatiivinen konnotaatio, joka viittaa kaaokseen ja epäjärjestyksen aiheuttajaan, tarkoittaen suunnilleen samaa kuin vandalismi ja huliganismi. Näin ei kuitenkaan ollut alun perin: sanana *anarkia* on johdos kahdesta klassisen kreikan sanasta, *an* ja *arkhê*, ja merkitsee hallinto- ja esivallan puuttumista (Guérin 1970, 15). Anarkismi on löyhä yleisnimike lähinnä 1800-luvulla vaikuttaneille yhteiskuntafilosofisille suuntauksille, jotka arvostelivat vallitsevia oloja ja

vaihtelivat ajatuksiltaan nykyaikaisen hyvinvointivaltion periaatteista aina terrorismiin ja kommunismiin asti.

Merkittäviä anarkisteja ja heidän ajatteluaan

William Godwin (1756–1836) oli englantilainen poliittinen filosofi, jota voidaan pitää *minarkismin* esi-isänä. *Minarkismi* on aatesuuntaus, joka kannattaa valtion mahdollisimman vähäistä puuttumista kansalaisten elämään (Sutinen 2009a, 44). Aatesuunta on näin hyvin lähellä Yhdysvaltain republikaanisen puolueen periaatteita. Asian todentaa myös sitaatti Godwinin (2009, 48) teoksesta *Periaatteiden yhteenveto*: ”Ihmiskunnan suotuisin tila on se, jossa yleistä turvallisuutta ylläpidetään siten, että puututaan mahdollisimman vähän ihmisen yksilölliseen riippumattomuuteen.”

Ranskalainen filosofi ja taloustieteilijä *Charles Fourier* (1772–1837) arvosteli ennen kaikkea porvarillista ahkeruuden ihannetta ja nousevaa industrialismia. Fourierin mielestä kapitalismi ja kilpailu rikkoivat ihmisten välillä vallitsevan luonnollisen harmonian. Hän loi ajatuksen parin tuhannen ihmisen yhteisöistä, *falangeista*, joissa ihmiset asuisivat ja työskentelisivät tiiviisti yhdessä (Nylén 2009a, 62). Fourier (2009, 65) muotoili seitsemän ehtoa, jotka yhdyskunnassa suoritettavan työn olisi täytettävä ollakseen houkutteleva. Neljäs ehto tuntuu ajankohtaiselta myös tuotantotehokkuuden nykyajattelussa: ”Työt tehdään spontaanisti muodostuneissa seurueissa ystävien kesken, niin että koko ajan elävä kilpailu pitää jännitettä ja työintoa yllä.”

Ned Ludd oli aikansa *Robin Hood*, myyttinen hahmo, joka toimi esikuvana niin kutsutuille luddiiteille, jotka vastustivat teollisen tuotannon aikaansaamaa työntekijöiden olosuhteiden huononemista. Luddiitit särkivät 1810-luvulla kutomakoneita ja myös tehtaita, joissa koneilla tuotettiin nopealla tahdilla halpoja tuotteita maksamatta kunnon palkkoja. Satoja, jopa tuhansia luddiitteja kerääntyi yhteen iskuja toteuttamaan. Kiinnijääneitä uhkasi hirttotuomio (Sutinen 2009b, 68–69). Nykyisin luddiittien soihtua kantavat niin kutsutut *uusluddiitit*. Krappin (2006, 369) mukaan uusluddiitit jakavat teknofiilien kanssa olettamuksen, innostuneesti tai apokalyptisesti, että koneet ovat omnivoreja, jotka puristavat kasaan kaiken argumentteja perustelevan selkokielisyyden ja poisulkevat ihmiset vaikeaselkoisuudellaan.

Nykyään yhteiskuntakriitikkona tunnettu *Robert Owen* (1771–1858) toimi puuvillatehtaan johtajana Skotlannissa. Owenin näkemykset ovat enimmäkseen konservatiivisia, ja hänellä on luja usko hallitsevan luokan tahtoon ja kykyyn muuttaa yhteiskuntaa (Rassi 2009, 73–74). Owenin (2009, 80) yhteiskuntaoptimismi ja hänen uskonsa ihmisluonnon hyvyyteen tulee selkeästi esille hänen esseessään *Uusi näkökulma yhteiskuntaan*: ”Edetessään ihmisen on havaittava, että hänen yksilöllinen onnellisuutensa voi

kasvaa ja laajentua vain samassa mitassa kuin hän uutterasti ponnistelee kasvattaakseen ja laajentaakseen kaikkien häntä ympäröivien onnellisuutta.”

Tärkeimpiä anarkismin teoreetikkoja oli ranskalainen filosofi ja kirjailija *Pierre-Joseph Proudhon* (1809–1865). Proudhon muistetaan iskulauseesta *omistaminen on varkautta* - hänen aatteellinen perintönsä on kuitenkin kirjava ja Proudhonin kirjoituksista ovat löytäneet innoitusta sekä erilaiset vastavallankumoukselliset että kansalaisaktivistit (Nylén 2009b, 87). Proudhon oli kirjeenvaihdossa Karl Marxin kanssa, mutta kirjeenvaihto loppui lyhyeen - miehet olivat täysin eri linjoilla. Lyhyt sitaatti Proudhonin (2009, 93–97) kirjeestä Marxille: ”Mutta sen jälkeen, kun olemme hylänneet kaikki dogmaattiset käsitykset *a priori*, älkäämme - Luoja paratkoon! - enää haaveilko kansan pakottamisesta johonkin oppiin. Hyvä herra Marx, tahtoisin mielelläni nähdä teidän perääntyvän mielipiteestänne, jonka muodostitte hetkellisen kimpaantumisen vallassa; olitte yhä vihainen kun kirjoititte minulle.” Proudhon suhtautui vihamielisesti demokraattiaan, joka hänen mielestään oli ”perustuslaillista mielivaltaa”, mutta oli kuitenkin ehdolla Ranskan parlamenttiin, ja tuli valituksi kansanedustajaksi vuonna 1848 (Guérin 1970, 23–24).

Proudhonin ohella toinen merkittävä anarkismin aatemaailmaan vaikuttanut teoreetikko oli venäläinen *Mihail Bakunin* (1814–1876). Bakuninin ajattelu edusti yhteisöanarkismia, jossa vaihtuvan ja vapaaehtoisen työläisneuvoston monikeskisen ja yhteistoimintaan perustuvan toiminnan tavoitteena olisi hallita nousevaa teollisuutta kokonaan itse (Nylén 2009c, 98–99). Bakuninin (2009, 102) määrittelemä yhteiskuntamalli muistuttaa periaateiltaan nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteita: ”Yhteiskunta pitäisi järjestää sillä tavoin, että jokainen yksilö, mies tai nainen, kohtaisi elämässään suurin piirtein tasavertoiset mahdollisuudet omien erilaisten kykyjensä kehittämiseen ja niiden hyödyntämiseen omassa työssään.” Bakunin tuomitsi jyrkästi kommunistiryhmittymien valtapyrkimykset ja osoitti huomattavaa kaukonäköisyyttä ennustamalla, että Venäjällä tapahtuu vallankumous, joka voi joutua *punaisen byrokratian* alistamaksi (Guérin 1970, 33–34).

Ensimmäinen merkittävä anarkistinen terroristi oli hollantilais-ranskalainen pikurikollinen, joka tunnetaan nimellä *Ravachol* (1859–1892). Ravachol on saanut myyttisen sädekehän hieman Che Guevaran tapaan. Kiinni jäätyään hän saneli poliisille vallankumousaatteensa sekä laati puolustuspuheen (Sutinen 2009c, 133–134). Sanelemassaan tekstissä Ravachol (2009, 139) puolusti väkivallan käyttöä: ”Taloja räjäyttävän päämäärä on hävittää lopullisesti kaikki ne ihmiset, jotka yhteiskunnallisen asemansa tai toimintansa kautta ovat vahingollisia anarkian aatteelle.” Oikeudenkäynnissä Ravacholin puolustuspuheenvuoroa ei kukaan jaksanut kuunnella, vaan se keskeytettiin ja Ravachol vietiin pikaisesti giljotiiniin.

Venäläiseen aatelissukuun syntynyt *Pjotr Kropotkin* (1842–1921) innostui anarkismiaatteista vietettyään aikaa Sveitsissä, Bakuninin oppeja seuranneen, kelloseppien perustaman *Jura*-liiton piirissä. Hän vietti elämästään 41 vuotta maanpakolaisena, muun muassa Englannissa, jossa hän perusti toveriensa kanssa edelleen toimivan *Freedom Press* -kustantamon. Kropotkin piti itseään anarkistisena kommunistina: hänen mielestään yhteiskunnan tarpeelliset työt toteutettaisiin vallankumouksen jälkeen osallistujien keskinäisin, vapaaehtoisin sopimuksin ja tasavertaisena yhteistyönä (Kulmala 2009, 147–148). Sitaatti Kropotkinin kirjoituksesta *Anarkistinen kommunismi: lähtökohdat ja periaatteet* on oudon ajankohtainen nykypäivän Suomessa: ”Vaaleilla ei ole kyetty löytämään henkilöitä, jotka todella edustaisivat kansakuntaa ja olisivat itse, ilman puolueensa ohjausta, perillä niistä asioista, joihin he lainsäädännöllään puuttuvat.” (Kropotkin 2009, 154).

Hyvin organisoituneille bolshevikeille oli lopulta helppo tehtävä tuhota venäläisen anarkismin alkeet - anarkistit eivät hyväksyneet Leninin suunnitelmaa diktatuurista ja hirmuvallasta, mutta he olivat itsekin jakaantuneita (Guérin 1970, 129). Kropotkin ennakoiti tarkasti tulevan Neuvostohallinnon taloudelliset menestysmahdollisuudet kirjoittamalla jälkipuheessaan teokseensa *Words of a Rebel*: ”Tuotanto ja vaihtotalous ovat niin monimutkaisia kokonaisuuksia, että valtiotaloustieteilijöiden suunnitelmat, jotka väistämättä johtavat puoluehallintoon, osoittautuvat täysin tehottomiksi niin pian kuin niitä sovelletaan todelliseen elämään.” (Kropotkin 2009, 189). Anarkismi oli pitkään täysin marginalisoitu ajatusmaailma, kunnes yllättäen 1900-luvun lopun teknologinen kehitys toi anarkistisen ajattelun jälleen yhteiskunnalliseen keskusteluun: kyseessä ovat tietenkin avoin lähdekoodi ja vertaisverkkotuotanto.

5.1.4 *Hakkerismi*

Hakkerien sukupolvet

Hakkerien ensimmäisenä sukupolvena pidetään amerikkalaisen MIT (*Massachusetts Institute of Technology*) -korkeakoulun laboratorioiden työntekijöistä koostunutta tutkijaryhmää. Ryhmä syntyi 1950- ja 1960-luvuilla ja sitä kutsutaan nimellä *true hackers*. Seuraava hakkerisukupolvi on nimeltään *phonephreakers*. Nämä hakkerit keksivät 1960-luvulla, miten voi soittaa kaukopuhelua ilmaiseksi: yhteyden sai viheltämällä tietyllä taajuudella. Eräästä muropaketista löytyi oikealla taajuudella toimiva pilli. Tämänäyttyinen hakkerointi on jatkunut 2000-luvulle asti (Moilanen 2011, 78).

Laajalle levinnyt hakkeritoiminta alkoi 1970-luvulla pöytätietokoneiden leviämisen myötä. Kyseessä on *hardware hackers*, jotka alkoivat koota isoista pöytätietoko-

neista uudenlaisia prototyyppejä. Tästä joukosta tulivat muun muassa Microsoftin perustajat. Pelihakkerien kulttuuri syntyi 1980-luvulla ja heitä kutsutaan nimellä *game hackers*. He kehittivät uusia pelejä ja sovelluksia ja parantelivat pelimoottoreita. 1980-luvulle sijoittuu myös *microserfseiksi* kutsuttu ryhmä, josta kiistellään voiko sitä pitää omana hakkerisukupolvena. Ryhmä toimii yhdessä suljetussa järjestelmässä - Microsoftissa - ja tuntee tämän järjestelmän täydellisesti (Moilanen 2011, 78–79).

Avoimen lähdekoodin (engl. *open source*) kehittäjiä 1990-luvulla pidetään seuraavana hakkerisukupolvena. Ilmiötä on jo käsitelty melko kattavasti alaluvussa 3.13 Avoin lähdekoodi ja vertaisverkkotuotanto. Toinen 1990-luvun hakkerisukupolvi on niin kutsutut haktivistit (engl. *hacktivists*), jotka ovat poliittisesti aktiivisia ja pyrkivät toteuttamaan erilaisia hankkeita - enemmän tai vähemmän laillisin keinoin. Ryhmän keskuspaikkana voidaan pitää 1980-luvulla Saksassa perustettua *Chaos Computer Clubia*. It-alan lama synnytti 2000-luvulla *hackerspace*-klubeja, jotka muodostuivat hakkerien tapaamispaikoiksi.

Luncefordin (2009, 2) mielestä hakkerit ryhmänä väistävät selkeän, kattavan määrittelyn, sillä he toimivat rajoitetussa teknologian pelkojen ja unelmien välitilassa, joka muovaa yhteiskuntaa. Jopa hakkeriyhteisön sisällä hakkerin määrittelystä kiistellään. Burnettin ja Marshallin (2003, 124–125) mukaan hakkerikulttuurilla, joka on ilmaantunut freeware-liikkeestä, on väljä poliittinen strategia, joka hyökkää Microsoftin kaltaisia suuryrityksiä vastaan näiden pyrkiessä tuotteistamaan ja jopa monopolisoimaan Internetiä. Kyseessä ei ole organisoitu vastaliike, vaan uudelleentulkinta individualistisesta ja identiteettiperusteisesta politiikasta. Media on mytologisoinut ja demonisoinut hakkereita taitavina rikollisina, jotka tekevät Internetistä turvattoman. Osaa hakkereista voi ennemminkin luonnehtia Internetin suunnannäyttäjiksi, jotka pyrkivät suojelemaan vastavuoroisen informaatiovirran suhteellista vapautta. Jo Halbert (1997, 363) oli samoilla linjoilla esittäessään hakkereiden priorisoivan informaation vapautta ja olevan epäluuloisia keskusjohtoista kontrollia kohtaan. Informaation yksityinen omistus katsotaan illegitiimiksi.

Nissenbaum (2004, 196) huomauttaa, etteivät hakkerit koskaan olleet osa valtavirtakoneistoa, mutta heidän nykyinen maineensa kyberavaruuden roistoina on kaukana muutaman vuosikymmenen takaisesta, jolloin heitä pidettiin kiihkeinä, joskin omituisina ohjelmoijina, jotka kykenivät loistaviin, epäortodoksisiin saavutuksiin koneiden manipuloinnissa. Rheingold (2003, 53) säestää muistuttamalla, että ”ennen kuin sanaa *hackeri* alettiin virheellisesti käyttää kuvaamaan henkilöitä, jotka murtautuvat tietokonejärjestelmiin, tuolla termillä tarkoitettiin ihmisiä, jotka loivat tietokonejärjestelmiä”. Pullisen (2010, D6) mielestä ”ajatus tiedon vapaudesta oli varhaisten hakkereiden keskeisiä oppeja”. He näkivät tärkeänä avoimet järjestelmät, jossa ”kaikki niihin liittyvä tieto oli

kaikkien käytössä”. Näin jokaisella oli mahdollisuus parannella järjestelmää. Pullinen toteaa tämän opin säilyneen nykypäiviin asti. ”Avoin Linux-käyttöjärjestelmä ja suuri osa Internetin keskeisistä ohjelmistoista on rakennettu yhteistyönä tällaisen avoimen lähdekoodin filosofian pohjalta. Hajautettu ja avoin Internet on tavallaan hakkerikulttuurin tuote”.

All information should be free

–Steven Levy, *Hackers*

Lunceford (2009, 5) näkee Levyn muotoileman moton osoittavan tuotteistetun, yksityisomistukseen pohjautuvan informaation vastaista ideologiaa. Hakkeri-identiteetin ytimessä on romanttinen näkemys olemisesta osana sosiaalista vallankumousta, mikä oikeuttaa tietoverkkoihin tunkeutumisen ja auktoriteettien vastustamisen.

Amerikkalainen Steven Levy julkaisi vuonna 1984 kirjan *Hackers*, jossa Levy muotoilee kuusikohtaisen *hakkerien eettisen koodin* (Levy 2010, 28–34). Ensinnäkin, tietokoneiden käytön on oltava mahdollista kaikille ilman esteitä. Hakkerit uskovat, että oleelliset asiat järjestelmistä ja maailmasta voidaan oppia purkamalla ne osiin, näkemällä miten ne toimivat ja käyttämällä tätä tietoa uusien ja vielä kiinnostavampien asioiden luomiseksi. He vastustavat kaikkia henkilöitä, fyysisiä esteitä tai lakeja, jotka pyrkivät estämään tätä toimintaa. Toiseksi, kaiken tiedon on oltava vapaasti kaikkien saatavilla. Informaation vapaa vaihto, varsinkin kun informaatio on tietokoneohjelman muodossa, sallii suuremman luovuuden. Joskus ilman reunaehtoja hyväksytyt uskomus, että informaation pitää olla ilmaista ja vapaata, on suora tribuutti sille, miten mainiosti tietokone tai tietokoneohjelma toimii – binaaribitit kulkemassa suoraan eteenpäin, loogisinta reittiä, suorittaakseen monimutkaisia tehtäviä.

Kolmantena kohtana Levyn koodissa on hieman Raamatun kymmenen käskyn mukaan mukailtu määräys, jonka mukaan ei saa luottaa auktoriteetteihin vaan pitää edistää vallan ja järjestelmien hajauttamista. Paras tapa tukea tätä vapaata informaatiovaihtoa on avoin järjestelmä, jossa ei ole mitään esteitä hakkerin ja hänen tarvitsemansa informaation tai työkalun välillä hakkerin etsiessä tietoa, parannusta ja online-aikaa. Pahin vastus on byrokratia. Levy näkee byrokratioiden, olivat ne sitten yritysten, hallitusten tai yliopistojen, olevan viallisia järjestelmiä, vaarallisia tosi hakkereitten etsintäimpulsseille. Byrokraatit piiloutuvat mielivaltaisten sääntöjen taakse, toisin kuin koneiden ja tietokoneohjelmien käyttämät loogiset algoritmit: he vetoavat noihin mielivaltaisiin sääntöihinsä lujittaakseen valtaansa ja näkevät hakkerien rakentavat vaikutteet uhkana.

Neljänneksi hakkereita on arvotettava vain heidän taitojensa perusteella eikä tekaistujen kriteerien, kuten tutkintojen, iän, rodun tai ammattiaseman, perusteella. Viidenneksi Levy toteaa, että tietokoneella voi luoda taidetta ja kauneutta - ohjelman koodissa on oma kauneutensa - ja viimeisenä kohtana Levyn laatimassa eettisessä koodissa mainitaan, että tietokoneet voivat parantaa ihmisten elämänlaatua.

Nissenbaum (2004, 197–198) toteaa hakkerikulttuuriin kuuluneen teknisten päämäärien lisäksi poliittisia ja moraalisia arvoja. Luncefordin (2009, 3) mukaan hakkerointiin liittyvä poliittisuus voidaan jäljittää 1970-luvun alkuun, jolloin *Technological American Party* ajoi puhelinyhtiöiden huijaamista tapana välttää Yhdysvalloissa puhelinlaskuihin sisällyntä sotaveron maksamista. Vuonna 1981 Länsi-Saksassa perustettiin *Chaos Computer Club*, josta muodostui merkittävä hakkerien kokoontumispaikka. Barabási (2003, 116) haluaa erottaa toisistaan hakkerit ja krakkerit (engl. *cracker*), jotka hänen mukaansa käyttävät asiantuntemustaan tunkeutumalla tietojärjestelmiin vahinkoa aiheuttaakseen. Julkisuuudessa *cracker*-termi ei ole yleistynyt, vaan hakkerointi on käytännössä yleisnimitys kaikelle tietomurtoihin liittyvälle riippumatta tekijöiden tarkoituksesta. Wark (2006, 213–214) hyökkää kapitalistisen järjestelmän kimppuun tunnepitoisesti toteamalla hallitsevan luokan pyrkivän aina kontrolloimaan innovaatioita omien päämääriensä hyväksi riistäen hakkereilta kontrollin omiin luomuksiinsa ja siten kieltämällä koko maailmalta oikeuden hallinnoida omaa kehitystään.

Phrack-hakkerilehti aloitti ilmestymisen 17.11.1985. *Phrack* koostuu tiedostoista, joiden aihealueet ovat vaihdelleet metamfetamiinin kotivalmistuksesta hyvin tekniisiin puhelinjärjestelmiin ja tietokonelaitteisiin. Mikäli hakkerit katsovat vallan rakenteiden olevan vinoutuneita siten, että tavallisen käyttäjän kontrolli teknologiasta on käytännössä mahdotonta sekä asiantuntijan kannalta vaikeaa, syntyy uskomus, että muutos on mahdollinen ainoastaan järjestelmän ulkopuolella toimimalla (Lunceford 2009, 5).

Phrack-julkaisun tavoitteena tuntuu olevan eräänlaisen *panhakkerismin* luominen ja hakkeriyhteisön yhtenäisyyden edistäminen. Vaikka kollektiivisen hakkeri-identiteetin arvot jatkuvasti muuttuvat ja kehittyvät, joitakin yhteisiä elementtejä ilmenee. Ensinnäkin, aiempien hakkerisukupolvien johdonmukainen kunnioitus. Toiseksi, jatkuva pyrkimys uuden luomiseen ja kekseliäisyyteen. Lopuksi näkemys hakkereiden pysymisestä oppositiossa muuta maailmaa vastaan on voimissaan. Kun *Phrack*-julkaisu jatkuvasti saavuttaa kansainvälisen yleisön, on mahdollista, että sen markkinoima visio hakkerien kollektiivisesta identiteetistä vaikuttaa hakkeriyhteisöön ympäri maailman (Lunceford 2009, 19–20).

Esimerkkinä *Phrack*-julkaisun annista on nimimerkki Gladion kirjoitus *The revolution will be on YouTube*, jossa hän toteaa tyypillisen metodin vallankaappaukselle sisältävän kaiken hallituksen kontrolloiman informaation estämisen ja vaihtoehtoisen

informaation tarjoamisen (Gladio 2007, *Phrack* # 64). Entä mikä aikaansai hakkerien muuttumisen Levyn *tietokonevallankumouksen sankareista* informaatioaikakauden rikollisiksi ja terroristeiksi? Nissenbaum (2004) kysyy. Nissenbaumin (2004, 199) mukaan yksinkertainen arvelu on, että hakkerit itse ovat muuttuneet. He eivät enää tee eroa kohteittensa välillä: uhreiksi eivät enää joudu vain tarkkaan valitut, *hakkerietiikkaa* vastustavat byrokraatit, vaan myös pahaa aavistamattomat digitaalisen median käyttäjät ja kuluttajat. Tästä kehityksestä on hyvänä esimerkkinä tuhansien tavallisten suomalaisten tietojen vuotaminen verkkoon marraskuussa 2011.

Nissenbaumin (2004, 199) mukaan hakkerien irrottautuminen idealistisesta ankuristaan on johtanut siihen, ettei heitä pidetä tavallisia rikollisia, vandaaleja ja varkaita parempina. Toinen spekulatio viittaa yleisön arvomaailman muuttumiseen. Sitä, mitä ennen arvostettiin tai ainakin siedettiin, pidetään nyt valitettavana. Arvosteltuaan nykyhakkereiden toimintamenetelmiä Nissenbaum (2004, 199–200) tarkastelee asiaa toisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa hakkerien demonisointi palvelee kahta hallinnon ja yksityisen valtakoneiston päämäärää. Ensinnäkin kyseessä on tietokonevälitteiseen toimintaan perustuvan uuden maailmanjärjestyksen normaaliuden määrittelyn kontrollointi: *hyvä* kansalainen on kaikkea mitä hakkeri ei ole. Toinen päämäärä on turvallisuuteen, tarkkailuun ja rangaistuksiin sijoitettujen varojen lisäämisen oikeuttaminen. Halbert (1997, 365–366) lisää, että hakkereiden leimaaminen addikteiksi tukee auktoriteettien mytologisoivaa retoriikkaa hakkereista *pahoina velhoina*.

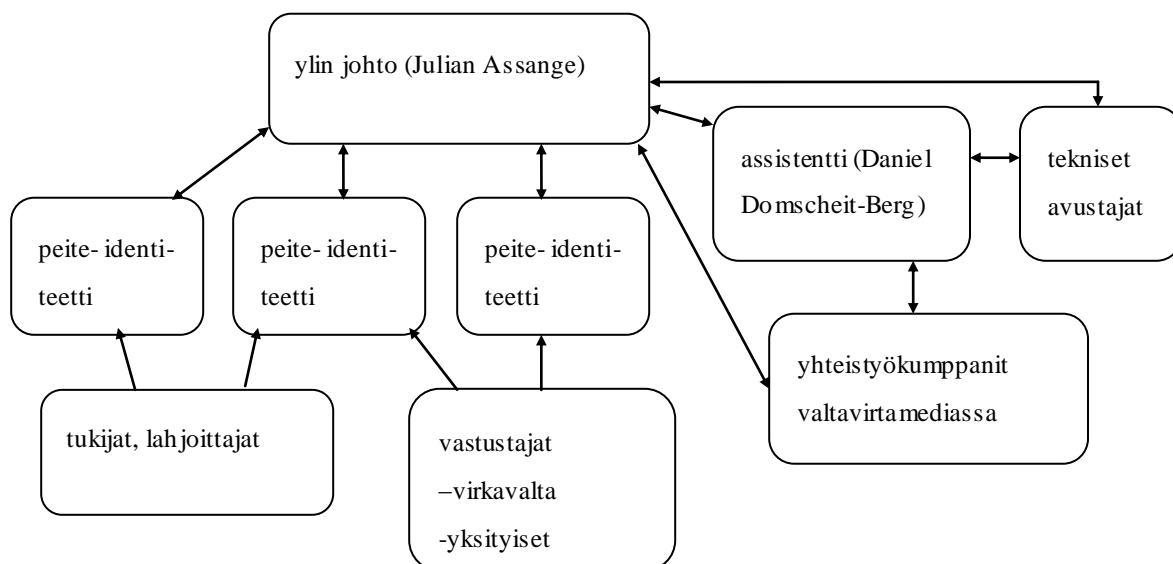
Nissenbaumin (2004, 204–205) mielestä käsitteelliset skeemat veistävät maailman havaittaviksi ja ymmärrettäviksi lohkoiksi. Käsitteet määrittävät perimmäisen olemuksen yksilöimällä ne olennaiset kokonaisuudet, mitä maailmassamme on ja mistä voimme vaikeuksitta puhua. Mikäli käsite hakkerista lainrikkojana on dominoiva, meidän kykymme kysyä onko hakkerismi vahingollista vai moraalisesti neutraalia, on merkittävästi rajoitettu. Hakkerista puhuminen *hyvänä* tulee käytännössä paradoksaaliseksi. Nissenbaum näkee hakkerismin olevan ideologialtaan 1800- ja 1900-lukujen protestiliikkeiden perillinen. Protesti yhdistää nykyhakkereita varhaisiin hakkereihin. He protestoivat mielestään *totalitarismin* tunkeilevia järjestelmiä vastaan, joissa kontrolli on täydellinen ja toisinajattelu vaarallista. On problemaattista pitää rikolliseen toimintaan suuntautuneita hakkereita prototyyppinä, sillä tämä ajattelu marginalisoi kaikki hakkerit (Nissenbaum 2004, 212–213).

Nissenbaum (2004, 213) toteaa lopuksi hakkeroinnin olevan nyt kyllästetyn ylimeltään vahingolliseen ja pahantahtoiseen toimintaan viittaavalla normatiivisella merkityksellä ja siksi on käytännössä mahdotonta tunnistaa hakkereita, joiden toiminnalla on merkittävää sosiaalista arvoa. Halbert (1997, 369) yhtyy Nissenbaumin näkemykseen

todeten hakkerien olevan pelinappuloita määriteltäessä normaalisuutta informaatioyhteiskunnan aikakautena.

5.2 WikiLeaksin nousu, uho ja tuho (?) - tapahtumakalenteri 2006–2012

WikiLeaksin organisaatiokaavio (kuviot 29) perustuu sivuston perustajan Julian Assangen lähimmän työtoverin saksalaisen Daniel Domscheit-Bergin vuonna 2011 ilmestyneeseen kirjaan *Inside WikiLeaks*. Domscheit-Berg kertoo Assangen käyttäneen useita peiteidentiteettejä kanssakäymisessään mahdollisten tukijoiden tai paljastusten kohteiksi joutuneitten palkkaamien asiantuntijien kanssa.

Kuvio 29 WikiLeaksin organisaatiokaavio

WikiLeaks-vuotosivuston toiminta voidaan jaotella kronologisesti vuosiin 2006–2012 seuraavasti (lähteet Domscheit-Berg 2011, Assange 2011, Star 2011, Leigh & Harding 2011, Pew Research Center 2010, Der Spiegel Online 2010, Helsingin Sanomat 2010–2012):

2006

Lokakuu 2006: WikiLeaks.org rekisteröidään

Joulukuu 2006: Ensimmäiset julkaisut (Julian Assangen periaatejulistus)

Joulukuussa Assange julkaisi julistuksen, jossa hän määritteli WikiLeaksin tavoitteet (Mäenpää 2010, 12–13):

Jotta voisimme muuttaa radikaalisti jonkin hallinnon toimintaa, meidän on ajateltava selvästi ja rohkeasti, sillä jos jotain olemme oppineet, niin sen, että hallinnot eivät halua tulla vaihdetuiksi. Meidän on ajateltava pidemmälle kuin edelläkävijämme ja löydettävä teknologisia muutoksia, jotka rohkaisevat meitä toimimaan tavoilla, joilla edeltäjäme eivät voineet.

Mäenpään (2010, 12–13) mukaan Assange kokee itsensä autoritaarisia hallintoja vastaan taistelevaksi Internet-sukupolvea edustavaksi vallankumoukselliseksi. Näihin hallintoihin hän lukee myös Yhdysvallat. Internet-teknologian avulla kansalaiset voivat taistella hallintojen salaliittoja vastaan. Mäenpään mukaan Assangen ajattelu perustuu näkemykseen, jossa ”päämäärä on hallinnon sisäisen viestinnän rappeuttaminen. Uusien vuotojen pelossa hallinto alkaa viestiä pelokkaasti. Kun vehkeilyä paljastetaan, hallinto muuttuu vainoharhaiseksi ja alkaa itse kuristaa oman viestintänsä kanavia.” Assangen ajattelu tuo mieleen Baader-Meinhoff-terroristiryhmän toimintaperiaatteet. Assange uskoo tämän salaliiton kääntyvän itseään vastaan. ”Jos rappeutuminen onnistuu täydellisesti, viestintä lakkaa kokonaan. Näin hallinto tuhoaa oman kykynsä vehkeillä ja lopulta itsensä” (Mäenpää 2010, 13).

2007

Tammikuu 2007: WikiLeaks ilmoittaa hallussaan olevan 1,2 miljoonaa dokumenttia odottamassa prosessointia ja julkaisua

Marraskuu 2007: WikiLeaks julkaisee Guantánamo Bayn käsikirjat

Joulukuu 2007: Julian Assange ja Daniel Domscheit-Berg tapaavat

Domscheit-Berg (2011, 16) kuvaa ensi tapaamista toteamalla WikiLeaksin muodostaneen pian siteen heidän välilleen. He uskoivat samoihin ideaaleihin. He olivat tasaverlaisia - ainakin niin Domscheit-Berg tunsu. Assange oli perustanut WikiLeaksin ja hän oli kokeneempi, mutta heti alusta Domscheit-Bergillä oli tunne, että he olivat aikamoinen tiimi. Assangella (2011, 158–159) on hieman viileämpi muistikuva. Hän muistaa osallistuneensa 24. Chaos Communication -kongressiin Berliinissä, jossa hän saattoi

tavata joitakin ihmisiä joiden kanssa oli ollut tekemisissä verkossa. Näiden joukossa oli Daniel Domscheit-Berg, joka oli WikiLeaksin työn innostunut ihailija. Domscheit-Berg työskenteli eräässä järjestelmäyrityksessä ja osoittautui hyödylliseksi tiettyihin tehtäviin. Hän ei osannut koodata, mutta oli tarpeen kasvavalle organisaatiolle. Assangen mukaan ei voitu arvata, kuinka kunnianhimoiseksi ja holtittomaksi Domscheit-Berg osoittautuisi.

2008

Tammikuu 2008: WikiLeaks julkaisee satoja dokumentteja sveitsiläisen pankkiriikkeen Julius Bärin Cayman-saarilla sijaitsevasta tytäryhtiöstä

Helmikuu 2008: Julius Bär häviää oikeudessa yrityksessään sulkea WikiLeaks-sivusto

Maaliskuu 2008: WikiLeaks julkaisee skientologia-kirkon käsikirjat

Toukokuu 2008: WikiLeaks julkaisee ensimmäisen Amerikkalaisen Veljeskunnan käsikirjan

Kesäkuu 2008: WikiLeaks julkaisee *Memorandum of Understanding* -asiakirjat Keniasta

Syyskuu 2008: WikiLeaks julkaisee Sarah Palinin (amerikkalainen konservatiivipoliitikko) yksityiset sähköpostit

Assange (2011, 166) perustelee Palinin yksityisten sähköpostien paljastamista toteamalla tarkoituksena olleen osoittaa, miten Palin käytti yksityisiä sähköposteja poliittisten tarkoituksien ajamiseen - ja vältti näin poliittisten asioiden kirjautumisen julkiseen rekisteriin. Domscheit-Berg (2011, 49) suhtautuu vuotoon kriittisemmin. Hänen mukaansa ihmiset olivat ylen kiinnostuneita Palinin sähköposteista. Ne eivät kuitenkaan sisältäneet mitään erityisen skandaalimaista. Korkeintaan Palinia voitiin kritisoida yksityisen sähköpostin käyttämisestä republikaanisen puolueen sisäisten sanomien välittämiseen.

Marraskuu 2008: WikiLeaks julkaisee Iso-Britannian äärioikeistolaisen Kansallisen Puolueen (*British National Party*) jäsenluettelon

Joulukuu 2008: WikiLeaks julkaisee yhteistyössä saksalaisen median kanssa Saksan salaisen poliisin raportin korruptiosta Kosovossa

2009

Helmikuu 2009: WikiLeaks julkaisee yli 6700 Yhdysvaltain kongressin tutkimuspalvelun raporttia

Helmikuu 2009: WikiLeaks julkaisee vahingossa lahjoittajiensa sähköpostiosoitteita

Maaliskuu 2009: WikiLeaks julkaisee yhdysvaltalaisen senaattorin Norm Colemanin kannattajatiedoston

Kesäkuu 2009: WikiLeaksille myönnetään Amnesty Internationalin mediapaikinto

Heinäkuu 2009: WikiLeaks julkaisee listan islantilaisen Kaupthing-pankin suurimmista velkojista

Assangen (2011, 176–177) mukaan Kaupthing-pankin lakimiehet uhkasivat WikiLeaksin toimihenkilöitä ja lähteitä yhden vuoden vankeustuomiolla perustuen Islannin pankkialaisuuslain rikkomiseen. Mutta WikiLeaks oli Assangen mielestä vain auttanut islantilaisia näkemään osan siitä korruptiosta, joka johti Islannin talouden romahtamiseen, ja islantilaisissa lehdissä esitettiin, että islantilaisten oli jo korkea aika nousta vastustamaan korruptiota ja nepotismia. Tässä Domscheit-Berg (2011, 111) myötäilee Assangea lisäten, että paljastukset saivat islantilaiset menemään kaduille ja myös Englannissa ja Hollannissa oltiin raivoissaan - monet pankin velkojista olivat näistä maista.

Lokakuu 2009: WikiLeaks julkaisee toisen Kansallisen Puolueen jäsenlistan

Marraskuu 2009: WikiLeaks julkaisee 11.9.2001-terrori-iskun aikaisia tekstiviestejä

Domscheit-Bergin (2011, 126) mukaan 500 000 tekstiviestin julkaisu aiheutti pienimuotoisen mediahyphen - WikiLeaksin sivusto lähes romahti ihmisten pyrkiessä lukemaan viestejä. Julkistamisen tarkoituksena oli luoda uudelleen päivän tapahtumat kronologisessa järjestyksessä.

Marraskuu 2009: WikiLeaks tekee aloitteen suojaataman perustamiseksi medialle

Joulukuu 2009: WikiLeaks sulkee sivustonsa

Domscheit-Bergin (2011, 127) mukaan päätös sulkea sivusto oli yksimielinen. Hän toteaa, että ensimmäistä kertaa pitkään aikaan oli rauhaa ja hiljaisuutta. Ja Domscheit-Bergin mielestä tuntui hyvältä myöntää, etteivät asiat voineet jatkua entiseen malliin.

2010

Tammikuu 2010: WikiLeaks aloittaa työn Islannissa Moderni Media -aloitteen aikaansaamiseksi

Domscheit-Bergin (2011, 134, 136) mukaan hän lensi yhdessä Assangen kanssa takaisin Islantiin tehdäkseen töitä IMMI - *Icelandic Modern Media Initiative* -projektin toteuttamiseksi. He vuokrasivat työskentelytilan ideaministeriöstä vanhasta reykjavikilaisesta varastokompleksista, jossa toimi useita kansalaisjärjestöjä.

Huhtikuu 2010: WikiLeaks julkaisee *Collateral Murder* –videon (videossa amerikkalainen helikopteripartio ampuu siviilejä Bagdadissa)

Assangen (2011, 185–187) mukaan video oli WikiLeaksin merkittävin vuoto siihen mennessä ja se piti analysoida, ymmärtää ja saattaa esittelykuntoon. Assange toteaa halunneensa koko maailman näkevän videon ja tehneensä huolellista työtä edetessään: ottaneensa selville keitä videossa oli, milloin se oli kuvattu, mistä kulmista ja miten se kertoi tarinan tästä päivänvalossa tapahtuneesta moninkertaisesta murhasta. Daniel Domscheit-Berg oli Assangen mukaan sen sijaan alkanut marginalisoida itseään vähättelemällä työryhmää. Hän ei kyennyt näkemään metsää puilta ja muuttui täysin sietämättömäksi. Domscheit-Berg (2011, 162) arvostelee Assangen videolle valitsemaa nimeä *Collateral Murder* toteamalla, että nimi olisi voinut toimia kirjallisessa mielessä, mutta WikiLeaksiä myös kritisoitiin sen johdosta. Nimeä käyttämällä vuotosivusto oli luopunut neutraalisuudestaan. Editoimalla raakamateriaalia *myyvämpään* muotoon, WikiLeaks itse manipuloi yleistä mielipidettä, Domscheit-Berg huomauttaa.

Guardianin toimittajat David Leigh ja Luke Harding (2011, 70 - 71) tuntuvat yhtyvän Domscheit-Bergin arvosteluun taustoittaen ensin, että Assange esitteli helikopterivideon Kansallisessa lehdistöklubissa Washingtonissa 5. huhtikuuta. Hän oli antanut videolle nimeksi *Collateral Murder*. Vaikka video kuohutti mieliä, jotain meni pieleen. Se ei aiheuttanut samanlaista kansainvälistä kohua kuin esimerkiksi Seymour Hershin aiemmin *New Yorkerissa* paljastama Abu Ghraibin vankilassa tapahtunut vankien nöy-

ryytys ja kidutus. Yksi syy tähän oli videon tarkoitushakuinen nimi *Collateral Murder*. Leigh'n ja Hardingin mukaan lukijat ja katselijat usein inhoavat tunnetta, että heitä johdatellaan tiettyyn näkökulmaan. Sotilaat olivat selkeästi erehtyneet. Julmaa päätöstä kohdella Bagdadin katuja taistelualueena, jossa kaikki olivat vapaata riistaa eivät tehneet yksittäiset sadistit tai sotarikolliset, vaan Yhdysvaltain asevoimat korkealla tasolla, Leigh ja Harding muistuttavat.

Toukokuu 2010: Bradley Manning pidätetään

Manningin chattauslogeista Adrian Lamo -nimisen hakkerin kanssa selviää, miten Manning sai käsiinsä helikopterivideon ja päätti vuotaa sen WikiLeaksille (Thompson 2011, 48–49). Erosen (2011, A14) mukaan Manning ”oli monien mielestä niin epävakaa, ettei häntä olisi pitänyt lähettää Irakiin lainkaan.” Eronen mainitsee Manningin olleen yhteydessä amerikkalaiseen Adrian Lamoon toukokuussa 2010 ja kyselleen tältä, miten pitäisi toimia nähdessään kamalia asioita, joiden pitäisi olla julkisessa tiedossa. Lamo ilmianto i Manningin muutaman päivän kuluttua.

Heinäkuu 2010: WikiLeaks julkaisee Afganistanin sotapäiväkirjat

Entä sitten, hänen ovat ilmiantajia (Leigh & Harding 2011, 111)

-Julian Assangen kommentti sivullisten afgaanien turvallisuudesta huolestuneille Guardian-lehden toimittajille neuvotteluissa Afganistanin sodan salaisten sotilasdokumenttien julkaisemisesta

WikiLeaksille vuodettujen Afganistanin sotapäiväkirjojen julkaisu aiheutti suuria ongelmia johtuen yhteistyökumppaneina toimineiden Guardianin ja Der Spiegelin edellyttämästä afganistanilaisten tietolähteiden salaamisesta siviiliuhrien välttämiseksi ja WikiLeaksin sisäisen kommunikaation vaikeutumisesta. Assange ei ollut ilmoittanut asiasta vuotosivuston työntekijöille. Domscheit-Bergin (2011, 183) mukaan silmäys dokumentteihin paljasti, että vaikka kaikki nimet peitettäisiin, ihmisten tunnistaminen olisi mahdollista tekstiyhteyteen liittyvän informaation avulla. Ei ollut mitään keinoa tehdä tarpeellisia muutoksia raakamateriaaliin. Onneksi mediapartnereilta tuli ratkaisu ongelmaan. He ehdottivat niin kutsuttujen uhkausraporttien pidättämistä toistaiseksi - lopussa 77000 dokumentissa oli vain harvoin mainittu nimiä.

Assange (2011, 195) perustelee WikiLeaksin julkaisupolitiikkaa toteamalla, että WikiLeaksin työtä ymmärtämättömien ihmisten ensivaikutelma on, että WikiLeaks

saattaa altistaa ihmisiä vaaralle. Mutta WikiLeaksin suurin työntövoima on ihmishenkien pelastaminen, Assange muistuttaa. Tukemalla yleisen edun mukaista sotien lopettamista ja tarjoamalla journalisteille välineet valvoa vallan liikakäyttöä WikiLeaks pyrkii rajoittamaan tappamisen ja valloittamisen nälkää ja hillitsemään näitä tukevien valheiden tehokkuutta, hehkuttaa Assange kirkasotsaisesti.

Leigh ja Harding (2011, 98) kommentoivat yhteistyötä Assangen kanssa huomauttamalla, että kyseessä oli erikoislaatuinen ja toisinaan kuluttava kumppanuus valtavirtasanomalehden ja WikiLeaksin välillä - uuden yhteistyön mallin tavoitteena on julkaista maailman suurin vuoto. Leigh'n ja Hardingin mukaan Sarah Ellison kuvaili sitä myöhemmin Vanity Fairissa kosiskeluksi yhden maailman vanhimman sanomalehden, jolla oli tiukat journalistiset standardit, ja uusimman Internetin loanheittäjälahin välillä. Ellison lisäsi, että Assange oli liian houkutteleva huomiotta jätettäväksi ja liian turmeltunut yksiselitteiseen syleilyyn. Assange (2011, 199) kuvailee värikkäällä metaforalla kiristyviä välejä valtavirtamediaan toteamalla sanomalehtimiehen turhaisuuden olevan kuin huoran parfyymien: molemmat yrittävät ehkäistä ikävän leimahduksen olemuksesta.

New York Times, Guardian ja Der Spiegel julkaisivat katkelmia vuodetuista dokumenteista, mutta jättivät pois sellaiset, joissa identifioitiin yksilöitä sekä sellaiset, jotka vaarantaisivat operaatioita (Schmitt & Sanger 2011, 322).

Dempsey (2011, 318) mukaan Washingtonin lainsäätäjät väittelivät dokumenteista kiivaasti, minkä jälkeen kuitenkin äänestivät Afganistanin ja Irakin sotien rahoittamisen puolesta.

Elokuu 2010: Julian Assangesta annetaan pidätysmääräys Ruotsissa – myöhemmin ruotsalainen syyttäjä peruu sen

Elokuu 2010: Julian Assange hyllyttää Daniel Domscheit-Bergin

Domscheit-Berg (2011, 156–157) kertoo Assangen viimeisen tekstiviestin hänelle olleen: ”Olen jo antanut sinulle pitkän listan miksi olin niin vittuuntunut sinuun kuusi viikkoa sitten.” Domscheit-Bergin mukaan Assangen antama lista hänen puutteistaan oli todella mieleton. Esimerkiksi yksi listan kohta koski Domscheit-Bergin liian täydellisesti silitettyjä puvun housun laskoksia.

Syyskuu 2010: Daniel Domscheit-Berg kumppaneineen lähtee WikiLeaksistä

Domscheit-Bergin (2011) mukaan päätös lähteä WikiLeaksistä kypsyi viimein 15.9.2010. Mukaan lähti myös sivuston arkkitehti, joka ennen lähtöään palautti sivuston siihen tilaan missä se oli ollut hänen tullessaan. Tämä merkitsi sivuston toiminnan halvaantumista.

Syyskuu 2010: OpenLeaks.org rekisteröidään

Kaksi päivää lähtönsä jälkeen Domscheit-Berg ja arkkitehti rekisteröivät uuden sivuston nimellä OpenLeaks.

Lokakuu 2010: WikiLeaks julkaisee Irakin sotapäiväkirjat

Leigh'n ja Hardingin (2011, 129, 134) mukaan Irakin sotapäiväkirjat paljastivat tapauskohtaisesti ainakin 66081 siviilin väkivaltaista kuolemaa miehityksen alusta lukien. Yhdysvaltain asevoimat myös tappoivat siviilejä ja rekisteröivät ne valheellisesti vihollistaistelijoiksi. Assange sijoitti sotapäiväkirjojen julkistamisen juhlaan, Thamesin varrella sijaitsevaan Park Plaza -hotelliin. Australialainen oli Leigh'n ja Hardingin mukaan kuin rock-tähti. Esitystä oli tullut seuraamaan 300 toimittajaa. Kun täyteen pakattu huone oli saatu hiljennettyä, Assange kuulutti: tämä paljastus käsittelee totuutta.

Marraskuu 2010: WikiLeaks julkaisee Yhdysvaltain diplomaattisähkeet

Marraskuussa 2010 Lontoossa valmisteltiin historian suurinta tietovuotoa WikiLeaksin ja kolmen suuren mediatoimijan, englantilaisen The Guardianin, amerikkalaisen The New York Timesin ja saksalaisen Der Spiegelin, yhteistyönä. WikiLeaksin, eli Julian Assangen, ja valtavirtamedian suhteet olivat kiristyneet pitkin syksyä. Leigh'n ja Hardingin (2011, 136) mukaan Assange roikotti kolmea uutisorganisaatiota huolimatta alkuperäisestä lupauksestaan luovuttaa kaikki materiaali julkaistavaksi. Assange luovutti halukkaasti vähemmän tärkeitä Afganistanin ja Irakin sotapäiväkirjat, mutta ilmoitti diplomaattisähkeitten osalta käyttävänsä valtaansa *kurittaa* valtavirtamediaa.

Mitä tulee itse aineistoon, Leigh'n ja Hardingin (2011, 140) mukaan niihin liittyi tiettyjä rajoitteita, kuten se, että materiaalia ennen vuotta 2006 oli hyvin vähän. Kuitenkin, aineiston määrä oli ylitsevuotavainen. Mikäli aineisto olisi ollut kirjatekstinä, siitä olisi tullut 2000 niteen kirjasto. WikiLeaksin ja valtavirtamedian suhteet alkoivat muodostua hyvin sotkuisiksi, Leigh ja Harding (2011, 164) huomioivat. Puolustuskannalla

oleva Assange halusi nyt sulkea amerikkalaiset ulos yhteistyöstä, rangaistuksena New York Timesin julkaisemalle kriittiselle profiilille Assangesta. Guardian oli kuitenkin jo luovuttanut aineiston New York Timesille, vastoin Assangen ehdotonta kieltoa.

Leigh'n ja Hardingin (2011, 167–168) mukaan konfrontaatio tapahtui Guardianin päätoimittajan toimistossa, jossa Assange raivosi vanhanaikaisella, mahtipontisella baritoniäänellä, jota hän käytti ollessaan kiukkuinen. Kliimaksi syntyi kun Assange uhkasi haastaa Guardianin oikeuteen WikiLeaksin menettämästä varallisuudesta. Se olisi mielenkiintoinen oikeusjuttu, vastasi Guardianin päätoimittaja Alan Rusbridger. Assangen (2011, 246, 250) mukaan mikään ei ollut muuttunut aineistossa, mikään ei ollut muuttunut heidän yhteisessä intohimossaan sen julkaisemiseksi, mutta häneen kohdistuneet väärät syytökset olivat lisänneet Guardianin toimittajien häneen kohdistuvaa huonoa käytöstä pisteeseen, joka oli järjetön. Kolossaalisen tahraisen turhamaisuutensa keskellä he olivat unohtaneet keitä me olimme, Assange valittaa.

The New York Timesin päätoimittajan Bill Kellerin (2011, 12) mukaan, kesken Guardianin ja Assangen myrskyisän kokouksen Alan Rusbridger soitti hänelle ja välitti Assangen vaatimukset, joihin sisältyi New York Timesin etusivun anteeksipyyntö lehden kaltoin kohtelemalle Assangelle. Kellerin mukaan Alan tiesi hyvin, että vaatimus oli täysi suutari, mutta hyvänä diplomaattina Rusbridger osti aikaa, jotta Assangen raivonpuuska voisi laantua. Kellerin kirjoittamaan johdantoon New York Timesin *Open Secrets* -teokseen Assange (2011, 214) vastaa, että Kellerin halpamainen kirjoitus on 8000 sanan mittainen sisältäen useita harhakäsityksiä. Se ei ole hillityn, vastuullisen miehen työtä. Näitä ihmisiä tapaa kirjallisuudessa - päältä katsoen tunnollisia, keskeltä paikallaan polkevia ja sisimmässään sosiopaattisia, jotka tekevät mitä tahansa kiillottaakseen kuvaansa yleisön silmissä, kuvailee Assange värikkäästi New York Timesin päätoimittajaa.

Lopulta Assange, Guardianin toimittajat ja Der Spiegelin edustajat löysivät yhteisymmärryksen ja Assange hyväksyi myös New York Timesin osallistumisen julkaisuun - tosin pakon edessä, koska New York Timesilla oli jo aineisto, eikä se tarvinnut hyväksyntää keneltäkään. Mäenpään (2010, 13) mukaan diplomaattisähkeiden julkistaminen noudattaa tarkasti Assangen joulukuussa 2006 antaman julistuksen periaatteita, ”sillä se on jo nyt vaurioittanut vakavasti Yhdysvaltain hallinnon sisäistä viestintää. Assange korostaa julistuksessaan, että hänen toimintansa perimmäinen päämäärä on sama kuin vallankumouksellisilla perinteisesti: oikeudenmukaisuuden toteutuminen”.

¡USA WIKILEAKS TE ACUSA!

Kuva 2 Julian Assange syyttää Setä Samulia (Correo del Orinoco 2010)

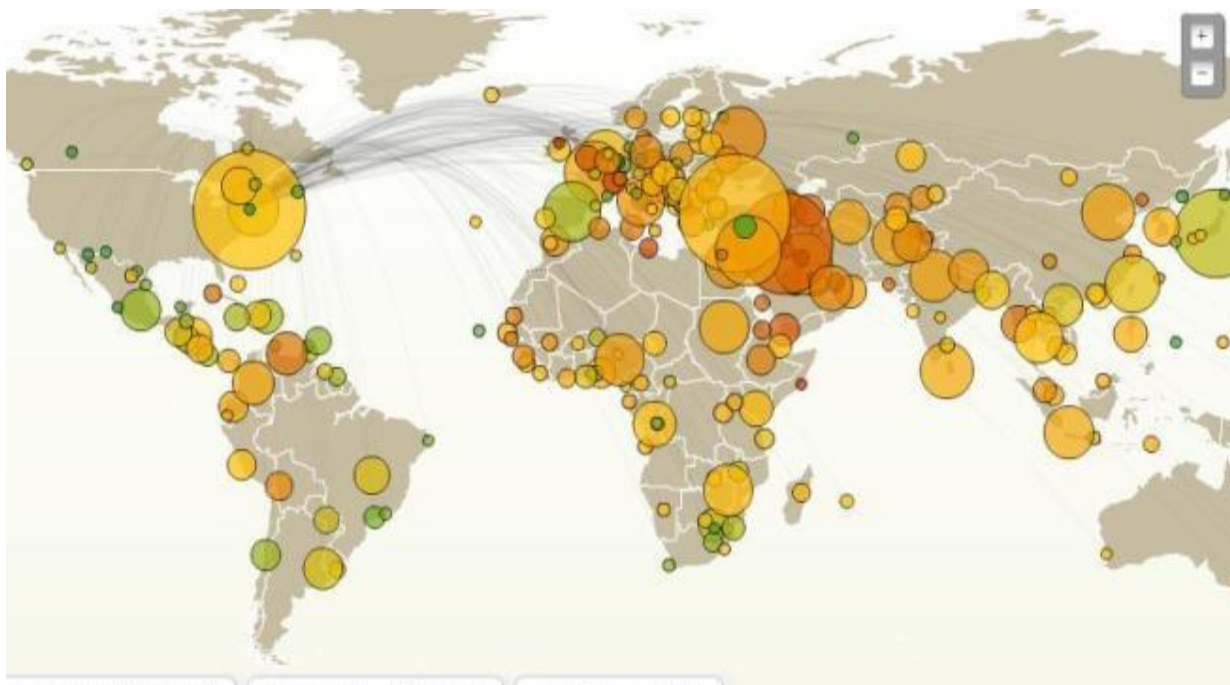
Venezuelalaisessa, presidentti Hugo Chávezin tiukassa kontrollissa olevassa, Correo del Orinocossa 30.11.2010 julkaistu pilakuva sisältää klassisia marxilaisia ja latinalaisamerikkalaisia propagandateemoja. Assange kuvataan puhtoisena oikeuden puoltajana, Yhdysvaltoja edustaa jenkki-imperialistin prototyyppi, kiero ja ruma Setä Samuli. Pilakuva vertautuu mielenkiintoisesti markkinoinnista tuttuun symbolimerkityksen psykologiseen siirtymään - paradigmaattisena esimerkkinä Chanel 5 -mainos, jossa on Catherine Deneuve'n kasvokuva. Mainos yksinkertaisesti asettaa rinnakkain kaksi kuvaa - parfyymipullon ja Catherine Deneuve'n kasvot. Kuvien välillä ei tietenkään ole luontaista yhteyttä, mutta niiden oleminen samassa kehyksessä johdattaa katsojan ajattelemaan niin. Mainoksen tehokkuus perustuu siihen, mitä Deneuve'n kasvot edustavat: ranskalaista ideaalia naiskauneudesta ja feminiinisyydestä. Näin mainos *siirtää* klassisen ja elegantin naiskuvan katsojan mielessä mainostettavaan parfyymipulloon: se tavallaan *lupaa*, että Deneuve-tyylinen feminiinisyyden on myös Chanel 5:n ominaisuus (Slater 2005, 139).

Correo del Orinocon tapauksessa pilakuvan piirtänyt taiteilija on sitonut tekstiin kirjallisen viittauksen. Teksti viittaa kirjailija Émile Zolan avoimeen kirjeeseen

J'accuse, joka julkaistiin L'Aurore -lehdessä 13.1.1898. Zola syytti Ranskan hallitusta anti-semitismistä niin kutsutussa *Dreyfus*-jutussa, jossa juutalaissyntyinen upseeri oli väärin perustein tuomittu vakoilusta elinkautiseen. Zolan kirjoitus herätti kansainvälistä huomiota ja sanonta *j'accuse* on levinnyt yleiskieleen sekä englannin kielisissä maissa että romaanisissa kielissä. Käyttämällä Émile Zolan tunnetuksi tekemää sanontaa, pilakuva hyödyntää edellä kuvattua psykologista siirtymää: lukija, joka on tietoinen Zola-yhteydestä, saattaa yhdistää Assangen Zolan edustamaan oikeudenmukaisuuden ja sananvapauden arkkityyppiin; samalla lukija yhdistää Setä Samulin epäoikeudenmukaisen byrokraatin arkkityyppiin.

Sähkevuodon globaali luonne

Saksalainen Der Spiegel julkaisi tuoreeltaan joulukuussa 2010 graafisen esityksen (kuva 3), joka havainnollistaa tämän historian laajimman vuodon globaalia luonnetta. Mitä suurempi ympyrä kartassa, sitä suurempi sähkeiden vuodettu määrä. Väri viittaa sähkeiden salausluokitukseen: vihreä – ei luottamuksellinen; keltapunertava – sanoma on sitä salatumpi mitä tummempi väri. Yhteensä WikiLeaks sai haltuunsa 251 287 sähkettä.

Kuva 3 Graafinen esitys WikiLeaksiin vuotaneiden Yhdysvaltain salaisten diplomaattisähkeiden lähtömaasta ja sähkeiden määrästä (Der Spiegel Online).

Kartan värikoodit:

vihreä: sähke ei-luottamuksellinen

sähke luottamuksellinen: sanoma on sitä salatumpi mitä tummempi väri

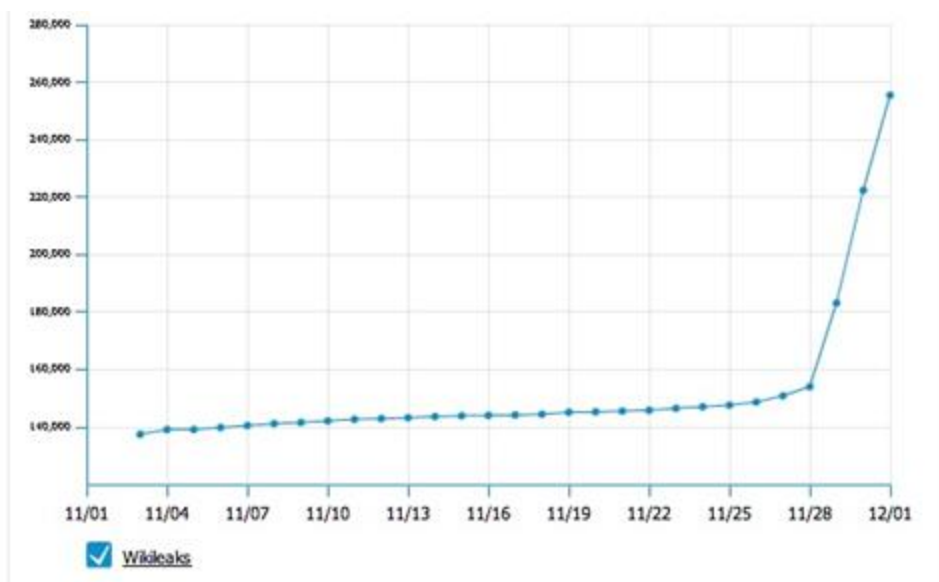
oranssi: sähkeen luottamusaste keltaisen ja punaisen välillä

keltainen: sanoman salaisuusluokitus alhainen

WikiLeaks ja sosiaalinen media

Kuviossa 30 voidaan havaita eksponentiaalinen kasvupiikki WikiLeaksin Facebook-sivulla 28.11.2010, jolloin diplomaattisähkeet julkaistiin. Kun lineaarinen kasvu muuttuu eksponentiaaliseksi, kasvun aiheuttama mekanismi on muuttunut.

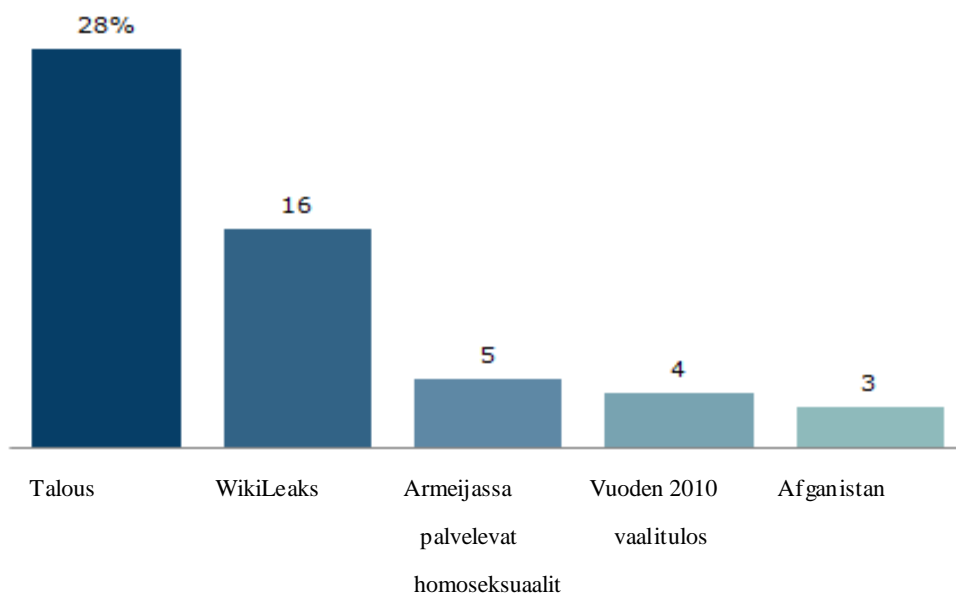
Kuvio 30 WikiLeaksin suosiokehitys Facebookissa 1.11.2010–1.12.2010 (Davis 2011, Republic of Mathematics)

Joulukuu 2010: Interpol antaa kansainvälisen pidätysmääräyksen Julian Assangesta

Burnsin ja Somaiyan (2011, 42) mukaan Assangen juhlinta diplomaattisähkeiden julkaisun johdosta keskeytyi, kun Ruotsin syyttäjäviranomaisen 6.12. julkisti häntä koskevan kansainvälisen pidätysmääräyksen vaatiessa Assangen luovuttamista Ruotsiin vastaamaan raiskaussyytteisiin. Assangen asianajaja vertasi syyttäjä Marianne Nytä Stalinin salaisen poliisin päällikköön Lavrenti Berijaan.

Mediahuomio Yhdysvalloissa

Tähän asti suurimman tietovuodon, Yhdysvaltain diplomaattisähkeiden tultua julki 28.11.2010 WikiLeaks nostatti valtavan mediakohun. Kuviossa 31 on esitetty eniten mediahuomiota saaneet uutisaiheet Yhdysvalloissa viikolla 29.11. – 5.12.2010.

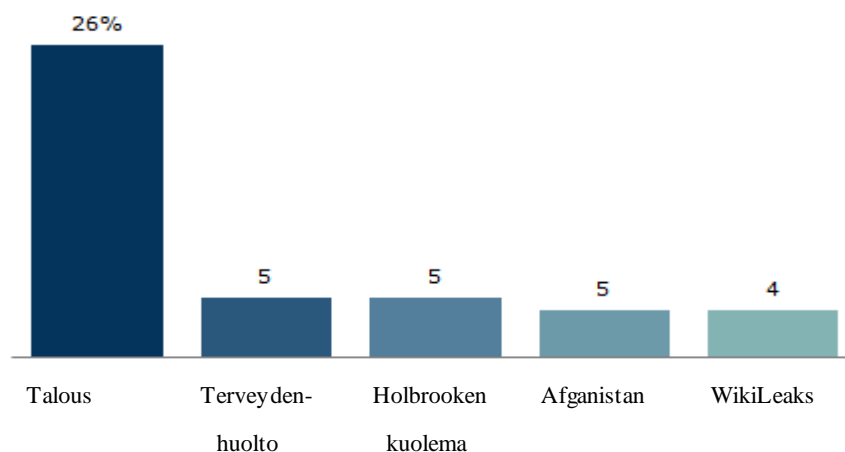

Kuvio 31 Eniten mediahuomiota saaneet uutisaiheet Yhdysvalloissa viikolla 29.11. – 5.12.2010 (News Coverage Index, Pew Research Center)

Viikolla 29.11.–5.12.2010 WikiLeaks sijoittui toiseksi Yhdysvaltain uutisvirrassa. Pew Research Center kerää materiaalin viikoittain. Indeksiin lasketaan sanomalehtien etusivut sekä otokset kaapeliuutisista, radiouutisista, netin uutissivustojen otsikoista ja television aamu- ja iltauutisista. Viikon WikiLeaks-uutisointi sisälsi kaksi avaintekijää: ensimmäinen oli reagointi julkistettuun aineistoon ja sen mahdollinen vaikutus Yhdysvaltain diplomatiaan; toinen oli sivuston perustaja Julian Assange ja häneen liittyvät

väitteet. Kuten kuviosta 32 on nähtävissä, viikolla 13.12.–19.12.2010 yleisön mielenkiinto oli jo selvästi laantunut. WikiLeaks kuitenkin pysyi vielä viiden suurimman uutisaiheen joukossa.

Talous säilyy uutisten ykkösaiheena

Kuvio 32 Eniten mediahuomiota saaneet uutisaiheet Yhdysvalloissa viikolla 13.12. – 19.12.2010 (News Coverage Index, Pew Research Center)

Joulukuu 2010: Julian Assange antautuu poliisille Lontoossa, hänet vapautetaan takuita vastaan. Daniel Domscheit-Berg esittelee OpenLeaksin Chaos Communication -kongressissa

2011

Tammikuu 2011: Julian Assange vaatii kaikkia vapaaehtoistyöntekijöitä allekirjoittamaan salassapitoasiakirjan.

Helsingin Sanomien toimittajan Kari Huhdan alakerta-artikkeli 20.5.2011 otsikolla *Miten Assange tuhoaa Wikileaksia* kertoo tapahtumien kulun. Huhdan mukaan ”tammikuussa Assange marssi Wikileaksin työtilaan Englannin itäosassa sijaitsevaan kartanoon. Assange jakoi paikalla olleille noin kymmenelle Wikileaksin työntekijälle ja avustajalle sopimukset, joilla heidän piti sitoutua salaamaan kaikki tietonsa Wikileaksin toiminnasta ja aineistosta.” Huhta lisää salassapidon koskeneen myös itse sopimusta.

Sopimusteksti on melko karmeaa luettavaa, ajatellen järjestön pyrkimystä *avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen*. Sopimuksen viidennessä kohdassa todetaan, että sopimuksen *merkittävästä* rikkomisesta johtuva korvaussumma perustuu informaation arvioituun

markkina-arvoon, joka on noin £ 12 000 000. Kaikki suostuivat, yhtä lukuun ottamatta. Datatiedon keräämisen asiantuntija James Ball kieltäytyi ja siirryttyään Guardianin tutkivaksi toimittajaksi ”kertoo netissä julkaistussa kolumnissaan, että painostus sopimuksen allekirjoittamiseksi jatkui seuraavaan päivään. Kun hän ei suostunut siihen, myös jotkut muut vaativat sopimuspapereita takaisin, mutta Assange ei antanut niitä.” (Huhta 2011, A2). Huhta lopettaa artikkelin toteamalla, että ”kyse ei ole sähkeistä vaan Assan-gesta ja hänen luomastaan henkilökultista.”

Helmikuu 2011: Lontoolainen tuomioistuin määrää Assangen luovutettavaksi Ruotsiin

Helsingin Sanomien toimittaja Antti Ämmälä (2011, B3) kirjoittaa, että ”oikeudessa tuomari Howard Riddle kumosi Assangen puolustuksen perusteet sille, miksi Assangea ei voida luovuttaa Ruotsiin.” Tuomari kiisti väitteen, että Assange ei voisi saada oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä Ruotsissa. Assangen asianajajat ilmoittivat aikovansa valittaa tuomiosta.

Huhtikuu 2011: Yhdysvaltain liittovaltio asettaa suuren valamiehistön (engl. *Grand Jury*) arvioimaan, löytyykö Yhdysvaltain lainsäädännöstä perusteita Julian Assangen syyteillepanoon

Heinäkuu 2011: Assange esiintyy yhdessä Slavoj Zizekin kanssa Amy Goodmanin juontamassa keskustelutilaisuudessa Lontoon Frontline-klubilla

Frontline-klubi on täynnä Assange-uskovaisia, joten kriittisiä kysymyksiä WikiLeaksin toiminnasta ei kuulu. Slavoj Zizek, jota voisi nimittää turhautuneeksi ex-stalinistiksi, hehkuttaa WikiLeaksin merkitystä toteamalla esimerkiksi, että WikiLeaksiä ei pidä sekoittaa porvarilliseen tutkivaan journalismiin - se on paljon radikaalimpi, se muuttaa pelin sääntöjä. Helsingin Sanomien toimittaja Jussi Ahlroth (2011, B1) kommentoi keskustelua toteamalla, että ”Zizekin kaltaisen sylki suussa huitojan vieressä Assange on itseriittoisen, jopa arrogantin oloinen.”

Elokuu 2011: WikiLeaksin hallussa olleet diplomaattisähkeet vuotavat Internetiin sensuroimattomina

Helsingin Sanomien toimittajan Suvi Turtiaisen (2011a, B4) mukaan ”riidoissa rypevän Wikileaksin edustajat hermostuivat huomattavasti tietovuodon ja syyttivät vuotajaksi vuoroin brittilehti The Guardiania ja Wikileaksin entisiä avustajia.” Uutisanalyysin

tapahtuneesta samalla sivulla tehneen toimittaja Henrik Kärkkäisen (2011, B4) mukaan riitaisa liitto vuotosivuston ja valtavirtamedian välillä on nyt tiensä päässä, ja Wikileaks hävisi *pakkoavioliitossa* enemmän kuin yhteistyökumppaninsa. Kärkkäinen lopettaa analyysinsä totemalla, että ”vaikka Wikileaksin eväät syötiin kertarouskaisulla, asia on nolo myös toimittajille. Lopputuloksena on se, että tieto on todellakin vapaata. Voittajia on vain kovin vähän.”

Syyskuu 2011: WikiLeaks päättää julkaista loputkin diplomaattisähkeet sensuroimattomana

Helsingin Sanomien toimittajan Patja Pellin (2011, B3) mukaan WikiLeaks päätyi julkistamaan loput Yhdysvaltain diplomaattisähkeet ”kerralla ja kiireellä”. Pellin artikkelissa siteerataan Syyrian kansannousun aktiivista Malath Aumrania, joka suuttuneena kirjoittaa Twitteriin: ”Kiitos Wikileaks. Nyt jotkut ystäväistäni saatetaan kiduttaa kuoliaaksi tässä poliisivaltiossamme, koska te paljastitte heidän salaisen ihmisoikeusaktivisminsa.” Pellin mukaan HS löysi kaikkiaan 1787 sähkettä, joissa esiintyy sanapari *strictly protect*, jota käytetään, kun tiedonantajan nimeä ei missään tapauksessa saa kertoa ulkopuolisille. Sähkeistä selviää esimerkiksi kolmen tiibetiläismunkin nimet ja kahden Mugaben hirmuhallintoa arvostelleen korkea-arvoisen zimbabwelaisen upseerin henkilöllisyys.

Syyskuu 2011: Assangen elämäkerrasta riita

Helsingin Sanomien toimittaja Mikko Paakkasen (2011, B3) mukaan Assange päätti vetäytyä kustannussopimuksesta luettuaan elämäkerran ensimmäisen version maaliskuussa. Hän ei ole kuitenkaan palauttanut ennakkomaksuja, joten Canongate-kustantamo tulkitsee sopimuksen olevan edelleen voimassa.

Syyskuu 2011: OpenLeaksin edustaja vierailee Tampereella MindTrek-tapahtumassa

Helsingin Sanomien haastattelussa OpenLeaksin islantilainen edustaja, Herbert Snorrason kertoo tapahtumista WikiLeaksissa, että ”yleisin fraasi Wikileaksissa niihin aikoihin kuului: ’älä kyseenalaista johtajuutta kriisin aikana’. Minä vastasin Julianille, etten ole bolshevikki.” Snorrason lähti WikiLeaksistä pian Domscheit-Bergin jälkeen ja liittyi tämän perustamaan OpenLeaks-organisaatioon. Snorrasonin mukaan OpenLeaksilla on viisi yhteistyökumppania, neljä sanomalehteä ja yksi kansalaisjärjestö. ”Suurin ero Wikileaksin ja OpenLeaksin välillä on se, että me emme yritä tehdä kaikkea itse, vaan kes-

kitymme vuotojen turvalliseen vastaanottamiseen ja lähteiden suojeleluun.” (Vehkoo 2011, C3).

Lokakuu 2011: WikiLeaks lopettaa salaisten asiakirjojen julkaisemisen

Helsingin Sanomien toimittajan Tanja Vasaman (Vasama 2011a, B1) mukaan toiminnan keskeyttäminen johtuu vuotosivuston rahapulasta, joka on seurausta luottokorttiyhtiöiden joulukuussa 2010 aloittamasta boikotista. Assangen uhoama, suurta amerikkalaispankkia koskeva paljastus, jonka Assange sanoi olevan tulossa alkuvuonna 2011, ei ole toteutunut. ”Maanantaina Assange joutui myöntämään, että Wikileaksillä ei ole materiaalia. Se jäi entiselle työntekijälle, joka jätti riitautuneen organisaation viime vuonna”, Vasama kirjoittaa.

Joulukuu 2011: Julian Assangelle myönnetään valitusoikeus karkotuspäätöksestä

Lontoolainen ylioikeus antaa Assangelle mahdollisuuden vedota Britannian korkeimpaan oikeuteen - näin Assange voi edelleen jatkaa oikeustaistelua Britanniassa. Vasaman (2011b, B2) mukaan ”ruotsalaisnaisia edustava asianajaja sanoi uutistoimisto TT:lle, että oikeuden päätös on valitettava ja väärä.”

2012

Helmikuu 2012: WikiLeaks vuotaa Anonymous-hakkeriryhmän avustuksella amerikkalaisen Stratfor-tiedusteluyhtiön sisäisiä sähköposteja

Vasaman (2012a, A5) mielestä vuotosivusto oli syksyllä ”heikossa hapessa”, kun amerikkalaiset luottokorttiyhtiöt lopettivat WikiLeaksille tarkoitettujen lahjoitusten välittämisen. Tämä merkitsi rahoituksen romahtamista. ”Wikileaksillä on nyt yhteistyökumppaneina 25 mediaa”, Vasama kertoo. Tunnetut mediatalot, kuten New York Times, Guardian ja Le Monde, eivät ole mukana. Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen esimies Heikki Aittokoski (2012, A5) pitää uutta tietovuotoa arveluttavana. Aittokosken mukaan tietovuodosta tekee arveluttavan se, että ”viiden miljoonan viestin joukossa on oletettavasti kasapäin yksityisiä sähköpostiviestejä. Jokainen voi miettiä, mitä seuraisi, jos oman työpaikan sähköpostiliikenne tulisi julkiseksi vaikka kymmenen viime vuoden ajalta.”

Huhtikuu 2012: Julian Assange aloittaa työskentelyn talk-show'n juontajana Russia Today -kanavalla

Yhdessä David Leigh'n kanssa WikiLeaksistä kirjan kirjoittanut Guardianin toimittaja Luke Harding (2012) arvioi Assangen ensimmäistä työkomennusta Russia Today -kanavan *The World Tomorrow* -ohjelmassa todeten, että Julian Assangen ensimmäisen juontotehtävän kuvaaminen *räjähäväksi* (engl. *explosive*) oli kanavalta ehkä hieman onneton sanavalinta, kun ottaa huomioon, että ensimmäinen haastateltava oli libanonilaisen Hizbollah-terroristijärjestön johtaja Hassan Nasrallah. Haastattelu toteutettiin videolinkin avulla Assangen toimituksen sijaitessa Norfolkissa ja Nasrallahin vastatessa salaisesta olinpaikasta, todennäköisesti Beirutista. Hardingin mukaan salakavalinta Assangen show'ssa ei kuitenkaan ole sen sisältö, vaan mitä sisällöstä puuttuu. Russia Today -kanava on valtiollinen ja täysin Kremlin kontrollissa oleva propagandakanava, joka tarjoaa Hardingin mukaan päivitetyn version Neuvostopropagandasta.

Miksi Assange on suostunut nappulaksi Kremlin globaaliin informaatioisotaan, Harding kysyy. Harding spekuloi sekä Assangen rahapulalla että anti-amerikkalaisella agendalla ja ennakoi, että tulevissa ohjelmissa voidaan nähdä myös muita Venäjän ystäviä, kuten Venezuelan Hugo Chávez ja Valko-Venäjän Alexander Lukashenka. Hardingin mukaan Moskovaa palvelleiden kunnianttomien länsimaisten intellektuellien pitkään listaan lukeutuu muiden muassa Bernard Shaw ja H.G. Wells, joten Assange ei todellakaan ole ensimmäinen. *The World Tomorrow* -ohjelma varmistaa, ettei Assange ole peloton vallankumouksellinen. Sen sijaan hän on *hyödyllinen idiootti*, lopettaa Harding ilkeästi.

Daniel Domscheit-Berg tarjoaa yllättävän selityksen Assangen ihmetystä herättävälle agendalle. Domscheit-Berg (2011, 188–189) toteaa Assangen olevan äidinkieltään lukuunottamatta täysin kielitaidoton. Pakkomielteinen pyrkimys kontrolloida kaikkea tulevaa dataa yhdistettynä olemattomaan muodolliseen koulutukseen ja kielitaidottomuuteen sekä epäluottamukseen esimerkiksi kiinan- tai venäjänkielisiä avustajia kohtaan tuntuvat selittävän melko hyvin WikiLeaksin keskittymisen englanninkielisten maiden vuotosanomiiin.

Toukokuu 2012: Iso-Britannian korkein oikeus päättää luovuttaa Julian Assangen Ruotsiin

Anna-Liisa Kauhanen (2012, B1) kertoo HS:n artikkelissa, että korkein oikeus päätti äänin 5-2 Assangen luovutuksesta. Yllättävää kuitenkin oli, että korkein oikeus myönsi Assangelle valitusoikeuden ja näin Assangen asianajajilla on kaksi viikkoa aikaa perus-

tella, miksi koko tapaus pitäisi käsitellä uudestaan. Mikäli Assangen luovutus päätös tulee voimaan, Ruotsin poliisilla on kymmenen päivää aikaa hakea Assange Ruotsiin. Tapauksen ruotsalainen syyttäjä Marianne Ny ei halunnut kommentoida oikeuden päätöstä.

Kesäkuu 2012: Julian Assange pakenee Ecuadorin Lontoon lähetystöön

Kesäkuussa Assange pakenee luovutus päätöksen toimeenpanoa Ecuadorin suurlähetystöön Lontoossa ja anoo poliittista turvapaikkaa. Ecuadorin hallitus ilmoittaa harkitsevansa anomusta. Epäselväksi jää, miten Assange voisi turvapaikan saadessaan siirtyä Ecuadorin lähetystöstä Ecuadoriin - poistuessaan lähetystöstä hänet pidätetään välittömästi kotiaarestin rikkomuksen vuoksi.

Heinäkuu 2012: WikiLeaks ilmoittaa julkistavansa Syyrian hallinnon sähköposteja

Julian Assangen piileskellessä Ecuadorin lähetystössä tiedotusvastuu lankesi WikiLeaksin tiedottajalle Sarah Harrisonille, joka ilmoitti aineistossa olevan sähköposteja syyrialaisilta poliitikoilta, ministeriöiltä ja yrityksiltä. Yhteensä vuotosivustolla on hallussaan yli 2,4 miljoonaa Syyrian hallinnon lähettämää sähköpostia (Jussila 2012, A11). HS:n Lontoon-kirjeenvaihtaja Tanja Vasama (2012b, A11) suhtautuu skeptisesti uusiin WikiLeaks-vuotoihin. Hän huomauttaa vuotosivuston mahtipontisten lupauksen pettäneen viimeksi helmikuussa, kun se julkisti Stratfor-tiedusteluyhtiöltä varastamia sähköposteja. Mitään suuria uutisia nämä sähköpostit eivät poikineet. ”Wikileaks tarvitsee muitakin uutisia kuin raiskauksesta syytetyn johtajansa edesottamukset”, Vasama toteaa.

Ehkä merkittävin yksityiskohta Syyriaa koskevassa vuotoilmoituksessa on se toiseikka, että kyseessä on ensimmäinen kerta, kun WikiLeaks ilmoittaa paljastavansa jonkun Venäjälle ystävällismielisen tahon salaisuuksia. Voisiko *Putinin puudelin* Julian Assangen absoluuttinen valta vapaaehtoisjoukoistaan olla hellittämässä?

Elokuu 2012: Ecuador ilmoittaa myöntävänsä Julian Assangelle poliittisen turvapaikan

Ecuador päättää myöntää poliittisen turvapaikan Assangelle. Suvi Turtiaisen (2012, B1) mukaan ”vaseemmistopopulistinen presidentti Rafael Correa uhoi ennen ilmoitusta poliittisen turvapaikan myöntämisestä, ettei ”kukaan voi terrorisoida meitä!”. Turtiaisen artikkelissa kerrotaan lisäksi Iso-Britannian ulkoministerin William Hagen vakuuttaneen, ettei Assange pääse livahtamaan. Ecuadorin suurlähetystö on laitettu ympärivuorokautiseen vartiointiin. Helsingin Sanomien pääkirjoituksen 19.8.2012 mukaan ”Bri-

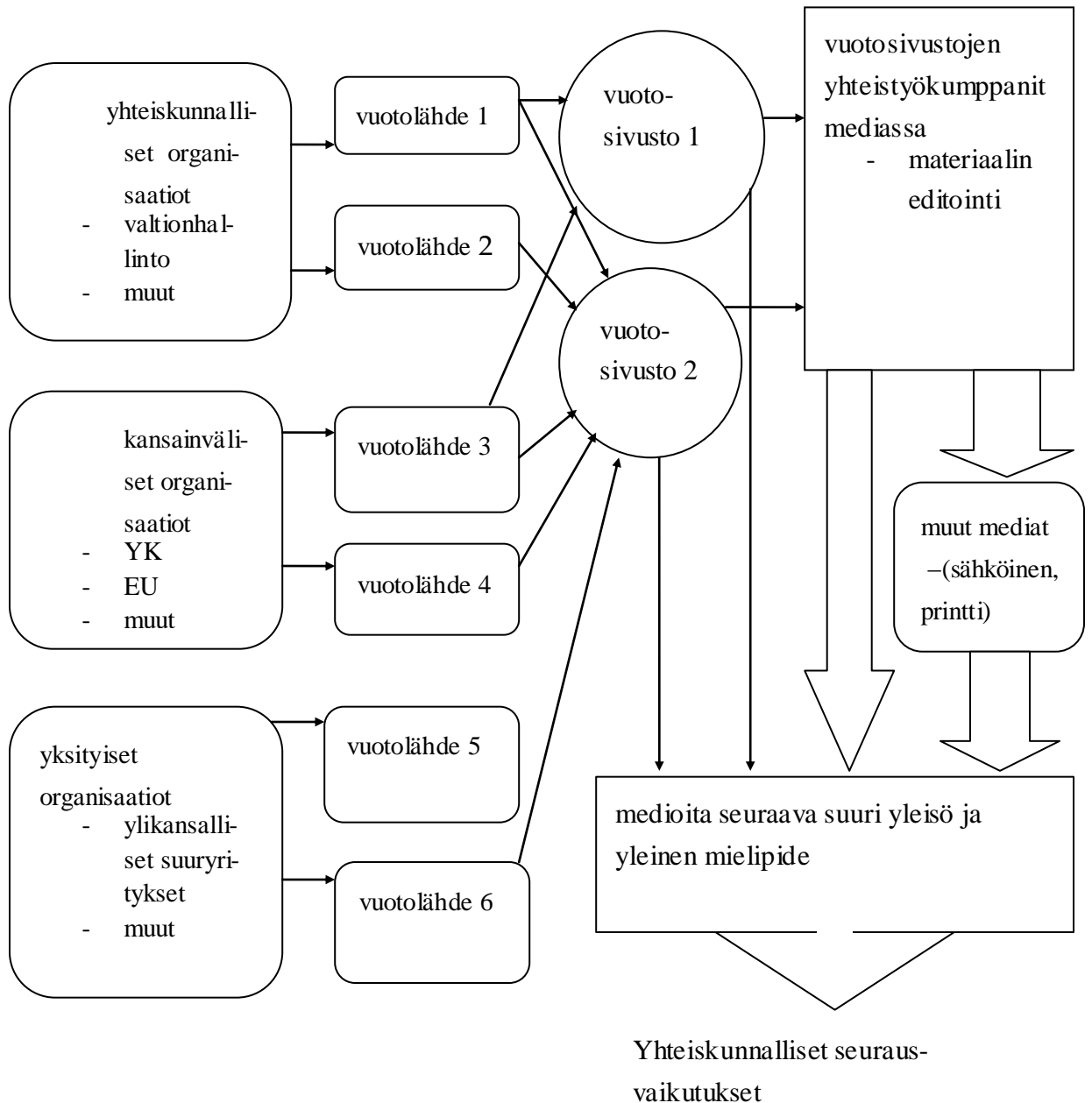
tannian kömpelö painostus” myötävaikutti turvapaikkapäätökseen. Assange ilmestyi lähetystön parvekkeelle 19.8.2012 ja luki kymmenen minuuttia kestäneen lausunnon, jossa hän arvosteli Yhdysvaltoja ja presidentti Obamaa *noitavainosta*. HS:n toimittajan Leo Puginin (2012, B2) mukaan hän ei ”esittänyt näkemystä siitä, miten hänen ympärilleen kehkeytynyt pattitilanne saataisiin ratkaistua.”

5.3 Vuotosivuston teorettinen mallinnus

Vuotosivuston viitekehysmallissa on vasemmalla puolella organisaatiot, joihin vuodot voivat kohdistua. Näistä WikiLeaksin toiminta on tähän mennessä kohdistunut ensisijaisesti Yhdysvaltain valtionhallintoon, vähäisemmässä määrin rahoituslaitoksiin (Julius Bär) sekä yksityisiin organisaatioihin (skientologiakirkko). WikiLeaksistä irtautunut OpenLeaks ei ole tähän mennessä tehnyt merkittäviä paljastuksia. Sen sijaan Suomessa toimintansa joulukuussa 2011 aloittanut VRLeaks on tehnyt joitakin merkittäviä paljastuksia VR:n toiminnan epäkohdista.

Vuotolähteinä voivat toimia organisaatioon pettynneet virkailijat ja työntekijät, joista tähän asti merkittävin ja kuuluisin on amerikkalainen tietanalytikko Bradley Manning, joka odottaa oikeudenkäynnin alkamista amerikkalaisessa sotilasvankilassa. Vuotosivustojen teknologian kehittyessä on odotettavissa, että vuotajia tulee lisää. Toisaalta myös organisaatioiden turvallisuusmekanismit kehittyvät.

Kuvion 33 viitekehysmallissa on kaksi vuotosivustoa, jota on pidettävä viitteellisenä - Internetin kehitys tulee osoittamaan, kuinka paljon erilaisia vuotosivustoja syntyy. Kuten kuviosta näkyy, vuotolähteet ovat organisaatioiden sisäisiä, eivätkä ne ole sidoksissa tiettyyn vuotosivustoon. Vuotosivustot voivat saattaa saamansa informaation suuren yleisön tietoisuuteen joko käyttämällä yhteistyökumppaneita valtavirtamediassa tai julkistamalla tiedot itse Internetsivustollaan tai käyttämällä molempia tapoja. Viime mainitulla tavalla on esimerkiksi WikiLeaks toiminut. Vuotosivustojen yhteistyökumppaneina toimivat mediaorganisaatiot editoivat vuodetut tiedot ja toimivat *portinvartijoina* sekä suureen yleisöön että muihin medioihin nähden.

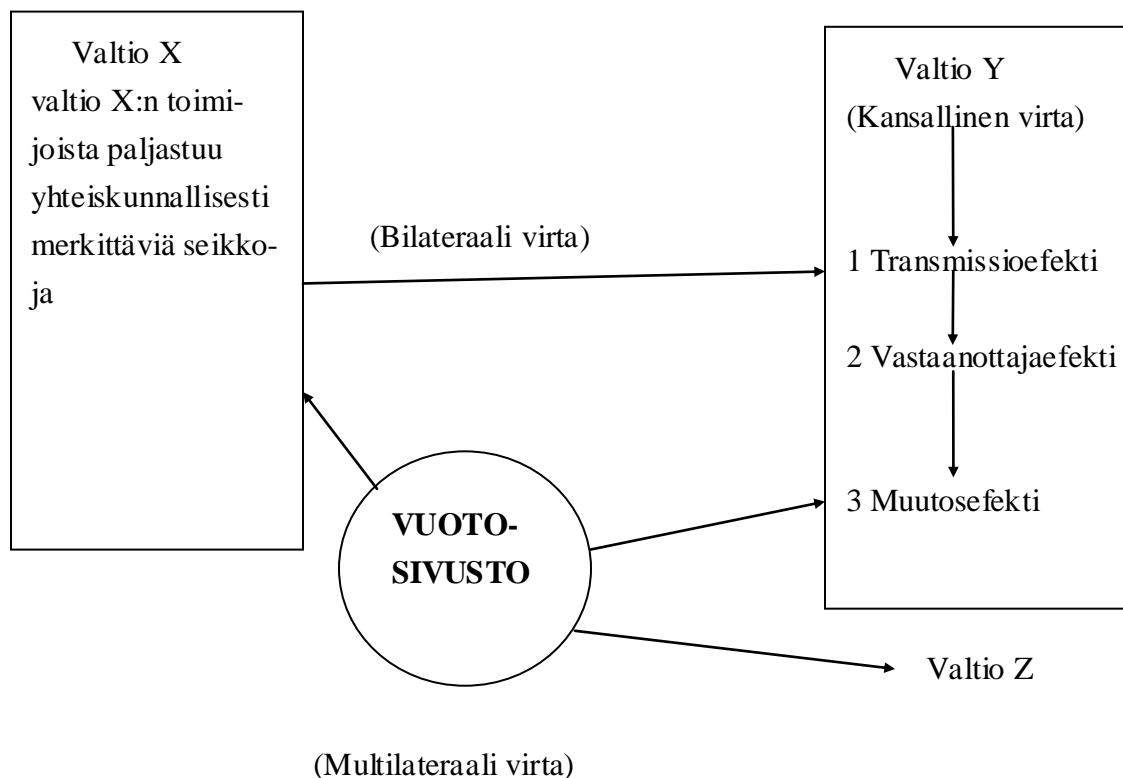

Kuvio 33 Hahmotelma vuotosivuston teoreettiseksi malliksi

Editoidut vuodetut tiedot saatetaan suuren yleisön tietoon sekä perinteisen printtimedian ja sähköisen median että vuotosivustojen omien Internet-sivustojen kautta. Seurauksena voi olla yleisen mielipiteen muutos, mikä johtaa joko positiivisiin tai negatiivisiin vaikutuksiin. Positiivisina vaikutuksina voidaan pitää mahdollisia yhteiskunnallisten epäkohtien korjaustoimenpiteitä, lakimuutoksia ja avoimuuden lisääntymistä. Negatiivisina seurauksina taas voi olla valvonnan kiristymisen - erityisesti epädemokraattisissa maissa - ja yhteiskunnallisen levottomuuden lisääntyminen.

Globaalit yhteiskunnalliset seurausvaikutukset

Teoriassa vuotosivuston paljastuksilla voi olla ylikansallisia seurauksia, jotka voivat aiheuttaa levottomuuksia yli kansallisten rajojen. Mekanismi on esitetty kuviossa 34.

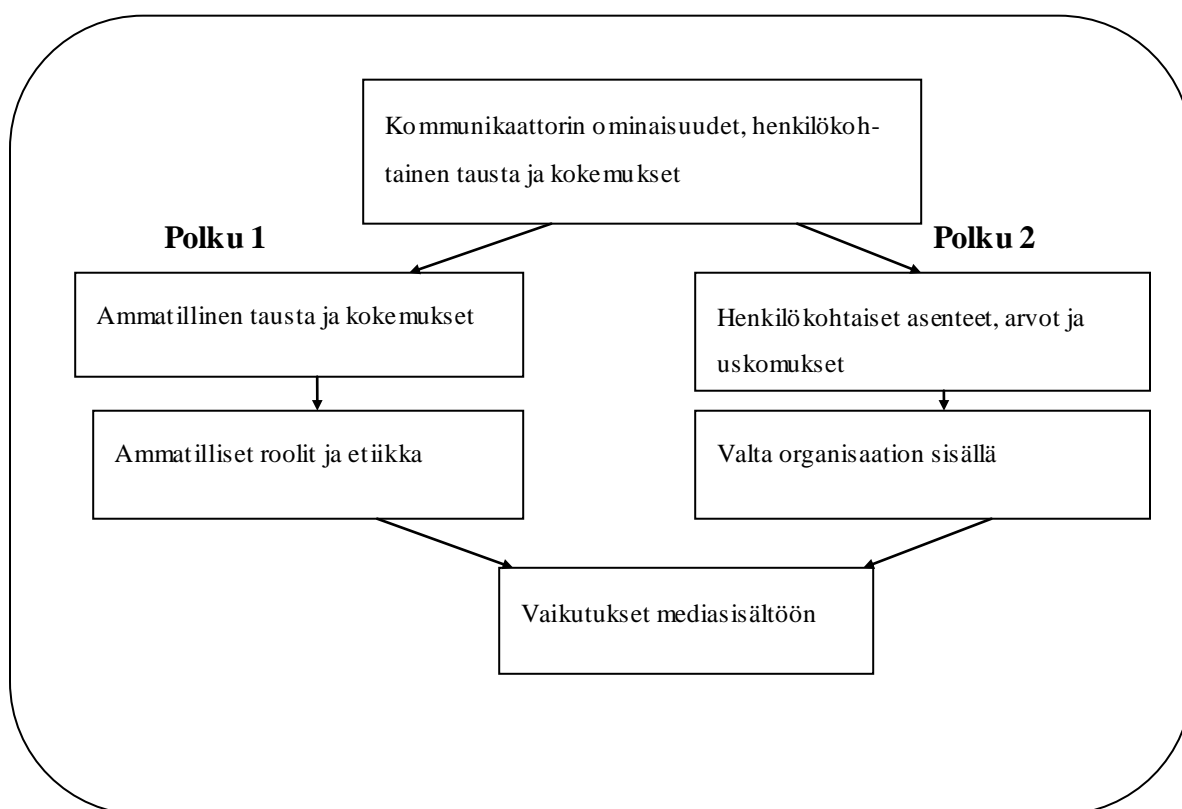
Kuvio 34 Vuotosivuston mahdollisesti aiheuttamat globaalit yhteiskunnalliset seurausvaikutukset (mukailtu McQuailin mallista television kansainvälistymisestä)

Kuvion 34 esittämiä vuotosivuston globaaleja yhteiskunnallisia seurausvaikutuksia on pidettävä hypoteettisempänä kuin kuvion 33 teoreettista viitekehysmallia. Mallinnus viittaa niin kutsuttuun dominoteoriaan, joka tietyn tulkinnan mukaan toteutui niin kutsutun arabikevään aikana.

5.4 WikiLeaksin arviointia

WikiLeaksin tapaukseen voidaan soveltaa Shoemakerin ja Reesen mallia. McQuailin (2005, 298–299) mukaan voidaan olettaa, että mediatuotannosta suoraan vastuussa olevien henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat sisältöön. Tämä hypoteesi sopii hyvin median omaan ideologiaan tai mytologiaan ja haastaa organisatorisen tai teknologisen

determinismin. Kuitenkin, suurin osa mediatuotteista on ryhmien, ei yksilöiden, tuotantoa, ja näin ollen henkilökohtaiset ideat eivät ole kovin relevantteja, huolimatta median tendenssistä tuottaa *tähti*-toimijoita. Shoemaker ja Reese ehdottavat kahta vaihtoehtoista vaikutuspolkua (kuvio 35). Toinen polku noudattaa organisatorista mallia, joka korostaa organisaation merkitystä henkilökohtaisten ominaisuuksien sijasta, toisessa yksilön valta tai status organisaatiossa sallii yksittäisen kommunikaattorin ilmaista henkilökohtaiset uskomuksensa ja arvonsa yleisölle suunnatussa kommunikaatiossa.

Kuvio 35 Shoemakerin ja Reesen näkemys siitä, miten kommunikaattorille luontaiset tekijät voivat vaikuttaa mediasisältöön

Mediahenkilöstö saa suurimman osan merkityksellisistä asenteistaan ja taipumuksistaan socialisaatiosta lähimmän työympäristönsä kanssa. Tämä teesi, vaikkei jätäkään huomiotta sosiaalisen taustan ja henkilökohtaisten uskomusten vaikutusta, pitää todennäköisempänä organisatorista kuin yksilöllistä ja subjektiivista käsitteen täsmenämistä. Shoemakerin ja Reesen todistelu yksilöllisten uskomusten ja arvojen vaikutuksesta ei tunnu kovin vakuuttavalta. Toisaalta, päättely ettei vaikutusta ole, jättää kaiken todellisen yksilön autonomian huomiotta ja liioittelee työn socialisaation vaikutusta. On melko

selvää, että yksilöillä jotka saavuttavat korkean aseman eri medioissa, on mahdollisuus ja halu ilmaista henkilökohtaisia mielipiteitään ja arvojaan (McQuail 2005, 301).

Kun Shoemakerin ja Reesen mallia sovelletaan WikiLeaksiin, on ilmeistä, että kyseeseen tulee polku 2. Vuotosivuston johtajalla Julian Assangella ei ole toimittajan ammatillista koulutusta ja sen mukanaan tuomaa eettistä arvomaailmaa, vaan hänen toimintaansa ovat vaikuttaneet lähinnä polun 2 mukaiset henkilökohtaiset asenteet, arvot ja uskomukset. Lisäksi Assangella on ollut absoluuttinen valta vuotosivuston sisällä. Nämä tekijät ovat olleet merkityksellisiä WikiLeaksin toiminnalle.

Muut vuotosivustot

WikiLeaksin mallin mukaisia vuotosivustoja on syntynyt kuin *sieniä sateella*. Vuotosivustoista listaa pitävä kokoomasivusto Leak Directory tuntee jo yli 80 toimivaa vuotosivustoa. Nikkasen (2012, 24) mukaan moni näistä sivustoista näyttää kuitenkin toimivan ”kehnosti”. Tämä johtuu Nikkasen mielestä siitä, että moni vastaperustetuista sivustoista ”ei näytä piittaavan salauksesta lainkaan”. Toimiakseen tehokkaasti vuotosivuston pitäisi varmistaa, ettei vuotajan henkilöllisyys paljastu.

Suomalainen vuotosivusto VRLeaks aloitti toimintansa joulukuussa 2011. Vuotosivuston toiminta noudattaa teoreettisen viitekehityksen mallia, joka on esitetty kuviossa 33. Helsingin Sanomien toimittaja Juha Salonen (2012, A4) on koonnut listan VRLeaksin tähänastisista paljastuksista:

19.12.2011: VRLeaks kertoo sivustollaan VR:n uudesta salonkivaunusta. Kaksikerroksiseen luksusvaunuun on rakenteilla muun ohella myös sauna.

23.12.2011: VRLeaks julkaisee kokonaisuudessaan VR:n henkilöstötyytyväisyystutkimuksen. Se osoittaa henkilökunnan työtyytyväisyyden heikentyneen kautta linjan vuoteen 2010 verrattuna.

24.12.2011: VRLeaks julkaisee VR:n ylimmän johdon bonusjärjestelmään liittyviä tietoja. Sivuston mukaan laaja VR:n kiinteistöjen myynti vaikuttaa yhtiön johdon bonuksiin.

23.1.2012: VRLeaks kertoo, että VR:n turvallisuusyksikkö etsii talon sisältä mahdollisia tietovuotajia. Turvallisuusyksikön kuulusteluissa on käynyt koko joukko ihmisiä, jotka eivät sivuston mukaan liity mitenkään VRLeaksin toimintaan.

24.2.2012: VRLeaks tekee tutkintapyynnön epäilystä laittomasta henkilökisteristä. ”VR-Yhtymä Oy:llä on laitton henkilökisteri sadoista ihmisistä”, tutkintapyynnössä todetaan.

Helsingin Sanomien toimittaja Suvi Vihavainen (2012a, A10) kirjoittaa tietosuoja-valtuutettu Reijo Aarnion pyytäneen VR:ltä maaliskuun loppuun mennessä selvityksen väitetyistä henkilökisteristä. Vihavaisen mukaan ”Aarniota kiinnostaa myös, onko työnantajan ja työntekijän suhteessa noudatettu tietosuojalakia, ja miten kansalaisten tarkastusoikeus heitä itseään koskeviin tietoihin toimii väitetyssä henkilökisterissä.”

On ilmeistä, että VRLeaksin tähän astinen toiminta vastaa vuotosivuston teoreettisen viitekehyksen mallinnuksen mukaista toimintaa ja sen yhteiskunnallisia seurausvaikutuksia voidaan pitää positiivisina. Parhaassa tapauksessa tuloksena voi olla epäkohtien korjaus. Täten VRLeaksin menettelytavat ja toimintakulttuuri ja myös toiminnan tulokset ovat täysin päinvastaiset kuin WikiLeaksin. WikiLeaksin merkittävimmät vuodot, *Collateral Murder* -video ja Yhdysvaltain diplomaattisähkeet eivät ole tähän päivään mennessä tuottaneet mitään positiivisia vaikutuksia kansainvälisessä politiikassa.

6 TUTKIMUKSEN MEDIA-YHTEISKUNTATEOREETTINEN VIITEKEHYS

6.1 Teorian ja tutkimuksen vallitseva paradigma

6.1.1 Massakommunikaation luonne

Termi massakommunikaatio tuli käyttöön jo 1930-luvun lopulla. Vaikka teknologinen kehitys on muuttanut viestintävälineitä, ajatus massakommunikaatiosta on perustaltaan pysynyt samana. Massakommunikaatio voidaan avata tiettyjen yleispiirteiden avulla. Ilmeisin piirre joukkoviestinnässä on, että se on tarkoitettu saavuttamaan *monia*. Potentiaalinen yleisö koostuu enemmän tai vähemmän anonyymeistä joukoista kuluttajia, ja tämä vaikuttaa sanoman lähettäjän ja vastaanottajan väliseen suhteeseen. Suhde on väistämättä yksisuuntainen, yksipuolinen ja persoonaton, ja sanoman lähettäjän ja vastaanottajan välillä on sekä sosiaalinen että fyysinen etäisyys. Lähettäjällä on yleensä enemmän arvovaltaa tai asiantuntemusta kuin vastaanottajalla. Suhde ei ole ainoastaan epäsymmetrinen, vaan usein tarkoituksellisen laskelevoiva tai manipuloiva (McQuail 2005, 54–55).

Breitrose (1985, 71) tukee McQuailin määrittelyä toteamalla massakommunikaation sisältävän ytimeiltään ajatuksen muutamien ihmisten yksisuuntaisesta kommunikaatiosta monille. Yleisö koetaan väistämättä massana, yksilöiden kollektiivina ja vain harvoin yksilönä, joka katselee televisiota tai istuu elokuvateatterissa tai lukee sanomalehteä. Massakommunikaattoreilla on tapana ajatella yleisöä jonakin suurena ja hahmotomana.

Williams (2011, 100) sen sijaan kritisoi massakommunikaatio-käsitteen käyttöä toteamalla, että monet lähetystoiminnan (engl. *broadcasting*) käyttömuodot voidaan nähdä sosiaalisesti, kaupallisesti ja toisinaan poliittisesti manipulatiivisiksi. Tämä näkökulma rationaalistetaan käyttämällä käsitettä *massakommunikaatio*. Massa oli 1800-luvulla uusi, alentava termi väkijoukosta (engl. *mob*). Williams tulkitsee radikaalien luokkatietoisuuden sanansaattajien omaksuneen termin ilmaistakseen uusien sosiaalisten muotojen, eli massaorganisaatioiden, muodostumista. Niin kokonaisvaltainen käsite oli, että 1900-luvun teollisuuden sarjatuotantoa kutsuttiin, virheellisesti mutta merkityksellisesti, massatuotannoksi. Uusi sosiaalisen kommunikaation muoto - lähetystoiminta - hämärrettiin määrittelemällä se massakommunikaatioksi. Tässä abstrahoitii sen yleisluonteisin ominaisuus, että vastaanottajia oli *monia* (massat), mikä hämärsi tosiasian, että vastaanottovälineet olivat yksittäisiä. Aiempi termi lähetystoiminta olisi kuvannut toimintaa tarkemmin. Williamsin mukaan radion ainoa kehittynyt massakäyttö tapahtui

natsi-Saksassa, jossa Göbbelsin määräyksestä lähetyksiä kuunneltiin pakollisissa joukkokokouksissa ja myös kaduilla oli kaiuttimia.

Careyn (2001, 365) mielestä on helppo yhtyä Williamsin omaperäiseen painotukseen. Carey tulkitsee, että Williamsin mielestä massakommunikaation tutkimus luo sekä ei-hyväksyttäviä rajoituksia että tietynlaista sokeutta. Sokeutta siinä mielessä, että termi yleisesti ottaen jättää huomiotta kommunikaation ensisijaisesti olevan tietty joukko käytäntöjä, konventioita ja muotoja, ja *massatilanteiden* tutkimuksessa näiden ilmiöiden oletetaan olevan olemassa ilman, että niitä koskaan selvitetään. Tämän erityisen painotuksen, joka osaltaan juontuu eurooppalaisesta marxilaisuudesta, ei pitäisi kuitenkaan estää meitä muistamasta myös amerikkalaisen pragmatismien jakavan termin, Carey muistuttaa.

Myös Thompsonin (1995, 24) mielestä *massakommunikaatio*-termi on onneton fraasi. Erityisesti *massa*-termi on Thompsonista harhaanjohtava. Se tuo mieleen mielikuvan valtavasta yleisöstä, joka koostuu tuhansista, jopa miljoonista yksilöistä. Se voi pitää paikkansa joidenkin mediatuotteiden kohdalla, kuten monien televisio-ohjelmien suhteen, mutta se on tuskin paikkansapitävä representaatio useimpien mediatuotteiden osalta menneisyydessä tai nykyisyydessä. Oleellinen näkökohta massakommunikaatiossa ei ole, että tietty määrä yksilöitä vastaanottaa sanomatuotteita vaan se, että tuotteet ovat periaatteessa saatavilla lukuisille vastaanottajille.

Toinen *massa*-termiin liittyvä harhaanjohtavuus on sen antama mielikuva mediatuotteiden vastaanottajien muodostamasta suuresta, passiivisesta ja yhdenmukaisesta massasta. Tämä mielikuva assosioituu joihinkin varhaisempiin massakulttuurin ja massayhteiskunnan kritiikkeihin, jotka olettivat massakommunikaation kehityksellä olleen enimmäkseen negatiivisen vaikutuksen moderniin yhteiskuntaelämään, koska se loi värittömän ja homogeenisen kulttuurin. Tämän kulttuurin väitetään viihdyttävän yksilöitä haastamatta heitä, imevän heidän huomionsa välttämällä heidän kriittisiä ominaisuuksiaan ja tuottavan välitöntä tyydytystä kyseenalaistamatta mihin tuo tyydytys perustuu (Thompson 1995, 24). Thompson (1995, 26) määrittelee massakommunikaation symbolisten tuotteiden institutionaaliseksi tuotannoksi ja yleisluonteiseksi levittämiseksi informaation tai symbolisen sisällön kiinnityksen kautta.

McQuailia *massakommunikaatio*-termi ei häiritse, mutta hän käyttää kuitenkin välillä *joukkoviestintä*-käsitettä kuin Thompsonia lepytelläkseen. Tyypillisesti joukkoviestinnän sanoma on standardimallinen massatuote, jota käytetään ja toistetaan identtisillä tavoilla. Se on menettänyt ainutlaatuisuutensa ja yksilöllisyytensä liikakäytön ja tuotteistuksen johdosta. Mediasanoma on ensisijaisesti tulosta työstä, jolla on vaihtoarvo mediamarkkinoilla ja käyttöarvo sen vastaanottajalla, median kuluttajalla. Tämän

hyödykeominaisuutensa takia se eroaa symbolisen sisältönsä osalta muun tyyppisestä inhimillisestä viestinnästä, McQuail (2005, 55) selventää.

Vallitseva paradigma

Vallitseva paradigma yhdistää voimakkaan massamedian massayhteiskunnassa tyypillisiin yhteiskuntatieteen tutkimusmetodeihin, erityisesti yhteiskuntatutkimuksiin, sosiaalipsykologisiin kokeisiin ja tilastolliseen analyysiin. Vallitsevan paradigman lähtökohdaksi oletus yhteiskunnasta on normatiivinen. Se olettaa tietyllä tavalla normaalisti toimivan *hyvän yhteiskunnan*, joka on demokraattinen (vaalit, yleinen äänioikeus, edustuksellisuus), liberaali (sekulaari, vapaa markkinatalous, individualistinen, sananvapaus normaali), pluralistinen (institutionalisoitunut kilpailu puolueiden ja eri intressiryhmien välillä) ja järjestynyt (rauhallinen, sosiaalisesti integroitunut, oikeudenmukainen, lakiin perustuva) (McQuail 2005, 62).

Massamediasta koitua mahdollinen tai todellinen hyöty tai haitta on arvioitu tämän ideaalinäkemyistä länsimaisesta yhteiskunnasta vastaavan mallin mukaan. Tämän yhteiskuntamallin ristiriitaisuudet ja sen etäisyys sosiaalisesta todellisuudesta on usein jätetty vaille huomiota. Varhaiseen kommunikaatiotutkimukseen vaikutti näkemys liberaalia, pluralistista ja oikeudenmukaista yhteiskuntamallia uhkaavasta vaihtoehtoisesta, totalitaarisesta muodosta (kommunismi), jossa massamediaa käytettiin työkaluna demokratian alistamiseen. Tietoisuus tästä vaihtoehdosta auttoi samastumaan edellä kuvattuun normiin ja jopa vahvistamaan sitä. Media näki itsensä usein avainroolissa tukemassa ja ilmaisemassa *läntisen elämäntavan* arvoja. Kommunismin kadottua on ilmaantunut muita vihollisia, erityisesti kansainvälinen terrorismi, toisinaan linkittyneenä (median ja viranomaisten toimesta) uskonnolliseen fundamentalismiin tai muihin ääri- tai vallankumousliikkeisiin (McQuail 2005, 62).

6.1.2 Funktionalismi ja informaatiotiede

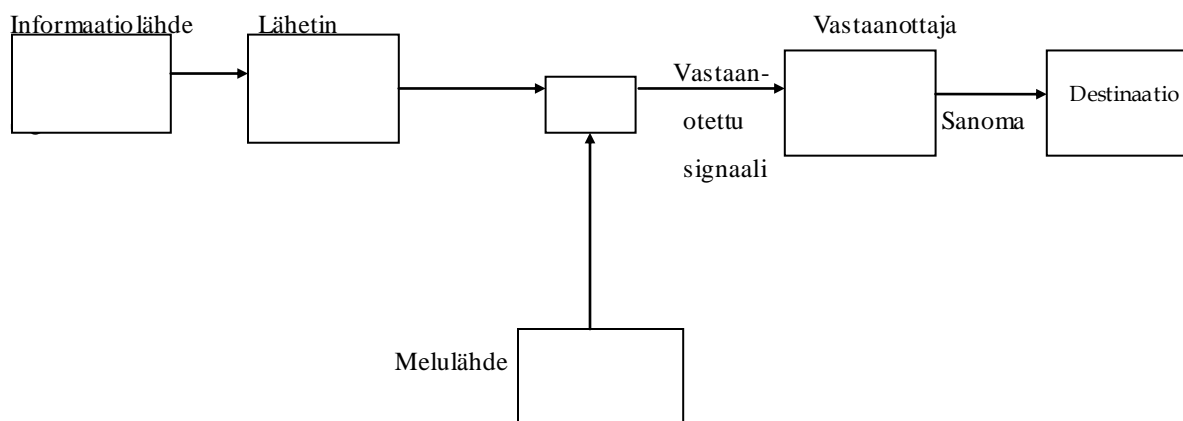
Vallitsevan paradigman teoreettisia elementtejä ei kehitetty massamedian tapaukseen, vaan ne otettiin suurelta osin sosiologiasta, psykologiasta ja informaatiotieteestä. Tämä tapahtui erityisesti toisen maailmansodan jälkeisenä vuosikymmenenä, jolloin vallitsi pohjoisamerikkalainen hegemonia sekä yhteiskuntatieteissä että massamediassa (McQuail 2010, 64). Jeremy Tunstallin (1981, 141) mukaan amerikkalaisen median suora dominanssi muiden maiden medioihin huipentui vuosina 1947–1948. Tunstallin (1981, 263) mielestä anglo-amerikkalaisen median mainostama arvoneutraalisuus on itse asiassa ideologista: yhdysvaltalainen media syntyi heijastamaan amerikkalaisen politiikan

olettamuksia. Yhdysvaltalainen media on oleellinen osa amerikkalaista poliittista järjestelmää. Tunstall (2008, 252–453) katsoo vuosien 1950 ja 2005 välisenä aikana Yhdysvaltojen menettäneen maailman uutisagendan kontrollin. Amerikkalaiset uutistoimistot ovat myös menettäneet osan aiemmin nauttimastaan luottamuksesta. Esimerkiksi *Agence France-Presse* on korostuneen ranskalainen, mutta nykyään monet pitävät ranskalaisista uutistoimistoa kuitenkin luotettavampana kuin amerikkalaista.

Sosiologian teorian kypsyessä se tarjosi funktionalistisen viitekehyksen median, kuten muidenkin instituutioiden analyysiin. Lasswell (1948) formuloi ensimmäisenä selkeästi kommunikaation funktiot yhteiskunnassa (ks. alaluku 6.6.3). Yleisesti oletetaan kommunikaation toimivan kohti yhteiskunnan integraatiota, jatkuvuutta ja järjestystä, vaikka massakommunikaation toiminnalla on myös mahdollisia haitallisia seurauksia. Huolimatta vähentyneestä älyllisestä vetovoimasta, funktionäkemys on säilynyt keskustelussa mediasta ja yhteiskunnasta (McQuail 2010, 64).

Toinen mediatutkimusta ohjaava vallitsevan paradigman teoreettinen elementti on peräisin Shannonin ja Weaverin vuonna 1949 kehittämästä informaatioteoriasta. Tämä teoria koski informaatiokanavien teknistä tehokkuutta informaation välittämiseen (McQuail 2010, 64). Claude Shannon määrittelee informaation diskreetin todennäköisyysjoukon entropiaksi. Warren Weaver tulkitsee Shannonin määritelmän maallikoille sopivammaksi valinnan vapauden määräksi, sillä informaatio on valinnan aste tietystä järjestelmässä (Chun 2006, 6).

Barabási (2010, 196) katsoo Shannonin entropia-käsitteellään oivallisesti osoittaneen englannin kielen 50 %:n redundanssin, joka merkitsee kielen olevan edelleen ymmärrettävissä, vaikka puolet kirjaimista poistetaan. Shannonin ja Weaverin (1959, 3) mukaan kommunikaation perusongelma on toistaa valittu sanoma joko täysin tai lähes täysin samanlaisena. Tätä prosessia kuvaamaan Shannon ja Weaver kehittivät viisiporaisen kommunikaatiojärjestelmän (kuvio 36).

Kuvio 36 Skemaattinen diagramma yleisestä kommunikaatiojärjestelmästä (Shannon & Weaver 1959, 5)

Kuvion diagramma sisältää viisi osaa (Shannon & Weaver 1959, 4–6):

- 1) Informaatiolähde, joka tuottaa sanoman tai sanomasarjan kommunikoitavaksi vastaanottavaan pääteasemaan.
- 2) Lähetin, joka operoi sanoman tuottaakseen transmissioon sopivan signaalin lähetyiskanavaan.
- 3) Kanava on pelkästään viestintäväline, jota käytetään signaalin välittämiseen lähettimestä vastaanottajaan.
- 4) Vastaanottaja tavallisesti suorittaa lähettimeen verrattuna käänteisen operaation ja konstruoii sanoman signaalista.
- 5) Destinaatio on henkilö (tai laite), jolle sanoma on tarkoitettu.

Shannon ja Weaver kehittivät mallin informaation siirron analyysiin, jossa kommunikaatio kuvataan peräkkäisenä prosessina. Tämä transmissiomalli ei suoraan koske massakommunikaatiota, mutta se yleistyi monikäyttöisenä tapana kuvata useita inhimillisiä kommunikaatioprosesseja, erityisesti mitä tulee sanoman siirron vaikutuksiin (McQuail 2005, 63). Rogersin (1986, 85) mielestä Shannonin ja Weaverin paradigma on tärkein yksittäinen virstanpylväs kommunikaatiotieteen historiassa. Woolleyn (2011, 224) mukaan kehittäessään kommunikaatioteoriaansa Shannon käytti informaation käsitettä merkitsemään mitä tahansa kommunikaatiosanomaa sen merkityksestä riippumatta.

Tämä oli Woolleyn mielestä tärkeä oivallus, koska se merkitsi mahdollisuutta tutkia sanoman kommunikoinnin ongelmaa ja erottaa signaali melusta turvautumatta semantiikkaan.

Paradigman kolmantena tekijänä McQuail (2005, 63–64) mainitsee vuosisadan puolivälissä tapahtuneen metodologisen kehityksen. Edistys *henkisyyden mittauksessa*, kuten asennemittauksissa, yhdistyneenä tilastollisten analyysimenetelmien kehitykseen tuntuivat tarjoavan uusia ja tehokkaita välineitä yleistettävän ja luotettavan tiedon saamiseen aiemmin piiloon jääneistä prosesseista. Menetelmät tuntuivat antavan vastauksia kysymyksiin massamedian vaikutuksesta ja niiden tehokkuudesta suostutteluun ja asennemuutoksiin. Lisäkontribuutiona paradigmaan oli psykologiassa vallinnut käyttäytymistieteellisen ja erityisesti kokeellisen metodin korkea status. Käyttäytymistieteellinen metodi perustui usein johonkin ärsyke-reaktio-teoriaan. Tämä kehitys oli hyvin linjassa transmissiomallin vaatimusten kanssa.

Massamedian minimaalisen vaikutuksen aikakausi

Minimaalisen vaikutuksen aikakausi saavutti huipentumansa Yhdysvalloissa 1940- ja 1950-luvuilla. Paul Lazarsfeld ja hänen tutkijakollegansa kuvasivat massakommunikatiotutkimustensa tutkimustuloksia massakommunikaation rajoitetuiksi vaikutuksiksi (engl. *limited effects*) kontrastina *injektioneulamallille* (engl. *hypodermic needle model*), joka argumentoi massamedialla olevan suoran, välittömän ja voimakkaan vaikutuksen yleisöön. Koska kyseisen mallin olemassaolosta ennen rajoitetun vaikutuksen aikakautta ei ole löytynyt selkeää näyttöä, voidaan olettaa Lazarsfeldin työryhmineen kehittäneen injektioneulamallin kuvitteelliseksi verrokkimuuttujaksi (engl. *straw man*) tutkimustulostensa esittelyyn (Rogers 1986, 152).

Amerikkalaisen yleisön piirissä injektioneulamalli kuitenkin eli aiemmin sitkeästi. Syyinä siihen oli, että massamedialla uskottiin olevan voimakas vaikutus liittyen tiettyihin historiallisiin tapahtumiin (Rogers 1986, 153):

- Lehtimagnaatti Hearstin sanomalehtien rooliin yleisön kannatuksen hankkimiseksi Yhdysvaltain ja Espanjan välisen sodan aloittamiseksi (Yhdysvallat valloitti Kuuban Espanjalta sodan tuloksena).
- Orson Wellesin *Maailmojen Sota* radiolähetykseen vuonna 1938, jossa noin 30 prosenttia lähetyksen kuulijoista joutui paniikkiin. Tätä radiolähetystä on käsitelty tarkemmin alaluvussa 2.1.

- Radion käyttämiseen natsi-Saksan propagandassa toisessa maailmansodassa. Natsi-Saksan propagandaministerin Joseph Göbbelsin toimintaperiaatteita käsitellään tarkemmin alaluvussa 7.1.
- Madison Avenuen mainostoimistojen tehokkaaseen tuotteiden markkinointiin varomattomille kuluttajille. Aikakaudesta kertoo ansiokkaasti draamasarja *Mad Men* (kuva 4), joka kuvaa Madison Avenuella toimivan mainostoimiston toimintaa 1950-luvun lopusta 1960-luvulle.

Kuva 4 Palkittu draamasarja *Mad Men* kertoo Madison Avenuen mainosmaailmasta 1960-luvulla

Aikanaan injektioneulamalliin alettiin suhtautua epäluulolla: se perustui lähinnä intuitiiviseen teoretisointiin tietyistä epätyypillisistä historiallisista tapahtumista ja oli liian yksinkertainen ja mekanistinen kuvaamaan todenmukaisesti massamedian vaikutuksia (Rogers 1986, 153).

6.1.3 Paradigman painopisteen suuntautuminen kohti mediavaikutuksia ja sosiaalisia ongelmia

Epäilemättä Shannon ja Weaver ymmärsivät sanomien koodaamisen signaaleiksi ja niiden myöhemmän dekoodaamisen ihmisiä koskiessaan olevan subjektiivinen prosessi (Rogers 1986, 87). Rogers (1986, 88) kuitenkin huomauttaa Shannonin ja Weaverin paradigmalla olleen negatiivinen vaikutus sen johtaessa tutkimuksen suuntautumiseen lähinnä kommunikaation vaikutuksiin, erityisesti massakommunikaation tapauksessa. Rogers on muiden ohella pitkään havainnut mallin sokean pisteen ja viimeaikainen tutkimus on usein pyrkinyt debatoimaan mallin kanssa. Kommunikaatiota sosiaalisena ja

interaktiivisena, merkitystä jakavana prosessina on alettu korostaa vaikutus-aspektin sijaan (McQuail 2010, 65). Kuten Hanno Hardt (1992, 44) toteaa, kulttuuri on jaettujen yhteiskunnallisten ja yksityisten kokemusten tulos antaen merkityksen ja suunnan elämälle; se on kumulatiivinen ja monimutkainen ja altis kommunikaation kautta tulevalle dominoinnille ja kontrollille. Tutkimus on enimmäkseen ollut kiinnostunut massamedian tahallisten tai tahattomien vaikutusten mittaamisesta. Vallitsevan paradigman päätaivoitteena on ollut laillisiin päämääriin pyrkivän kommunikaation, kuten mainonnan ja julkisen tiedotuksen, tehokkuuden parantaminen tai sen arviointi, aiheuttaako massamedia sosiaalisia ongelmia, kuten rikollisuutta tai väkivaltaa. Lineaarin kausaalimallin jälkiä löytyy tutkimuksessa laajalti ja jopa sen epäonnistumista (eli ei löydy mitattua vaikutusta) osoittavat tulokset ovat paradoksaalisesti mallia tukevia (McQuail 2005, 64). McQuailin mainitsema mitatun vaikutuksen löytymättä jääminen viittaa mediatutkijoita jakavaan ilmiöön: *status quota* tukeva massamedian vaikutus on hankalasti mitattava. Ilmiöön viittaa myös alaluvussa 6.2 mainittu Hermanin ja Chomskyn *propagandamalli*.

Gitlin (1978, 205) kritisoi dominanttia paradigmaa toteamalla, että mediasosiologian dominantti paradigma, jota Daniel Bell kutsuu vastaanotetuksi tiedoksi henkilökohtaisesta vaikutuksesta, on vienyt huomiota median vallasta määritellä normaali ja epänormaali sosiaalinen ja poliittinen aktiivisuus. Median määrittelyvaltaa kuvastaa Gitlinin mukaan muun muassa sen ilmaiseminen mikä on poliittisesti todellista ja legitiimoitua ja mikä ei, median valta tiettyjen poliittisten agendojen saaman huomion etabloimiseksi ja muiden poissulkemiseksi sekä valta oppositioliikkeiden imagojen muodostamisessa.

Myös Stuart Hall (1992b, 199) kritisoi dominanttia paradigmaa huomauttamalla, että se ”on alusta alkaen tai alusta loppuun sitoutunut lähtökohdiltaan tiettyyn yhteiskuntateoriaan, tukeutunut tiettyyn kulttuurin käsitteellistykseen ja rakentunut peruuttamattomasti yhteiskuntamuodostumien tietyn historiallisen mallin pohjalle.” Hall jatkaa McQuailin analyysia myötäillen paradigman yhteiskuntateoriasta, että ”sen yhteiskuntateoria on samaa maata kuin liberaali pluralismi, yhdysvaltalaisen yhteiskuntatieteen teoreettinen ideologia.” Hall pitää paradoksaalisena mallin kulttuuriteoriaa huomauttaen, että ”sen kulttuuriteorian toimii teoria kapitalistisesta liberaalista demokratiasta ja yhteiskuntamuodostumamallikseen se on ottanut Yhdysvaltain yhteiskunnan, jonka *poikkeuksellisuudesta* on paradoksaalista kyllä tullut kaikille muille asettuva esikuva.”

6.2 Vaihtoehtoinen, kriittinen paradigma

Myös vallitsevan paradigman kritiikki koostuu erilaisista elementeistä, jotka ovat osittain myös keskenään ristiriitaisia. Erityisesti on olemassa teoreettisen ja metodologisen

kritiikin laji, joka eroaa normatiivisista vastaväitteistä. Pragmaattisesta näkökulmasta yksinkertainen transmissiomalli ei toimi useista syistä: signaalit eivät tavoita vastaanottajia tai aiottuja vastaanottajia; sanomia ei ymmärretä siten, kuin ne on lähetetty ja kanavissa on aina paljon sanomaa vääristäviä häiriöitä. Varhaiset käsitykset median toimimisesta *taikaluotina* (engl. *magic bullet* - McQuailin käyttämä käsite viittaa injektioneulamalliin, ks. alaluku 6.1.3. Käsite yleistyi Yhdysvalloissa yleiseen kielenkäyttöön Warrenin komission julkaistua raporttinsa presidentti Kennedyn salamurhasta), jolla aina olisi aiottu vaikutus todettiin pian riittämättömäksi (McQuail 2010, 66). Jo vuonna 1960 teoksessaan *The Effects of Mass Communication* Joseph T. Klapper (1960, 96) kumoo varhaisemmat käsitykset massamedian tehokkuudesta mielipiteiden muokkaajana argumentoimalla tosiasioita voitavan kommunikoida menestyksellisesti ilman, että tuotetaan odotusten mukaisia mielipiteiden muutoksia.

Klapper tulee johtopäätökseen, että pelot propagandasta, manipuloivista eliiteistä ja median aiheuttamista käyttäytymisen ääri-ilmiöistä olivat liioiteltuja. Hän uskoi, että empiirinen tutkimus oli tarkkaan dokumentoinut ne tekijät, jotka tekivät yksilöt vastustuskykyisiksi massasuostuttelelulle. Massamedialla saattoi olla vaikutusta yleisöön vain, jos sen sanoma oli yhdenmukainen yleisön luonnollisten taipumusten kanssa. Huomioiden median ja yhteiskuntaelämän konservatiivisen painotuksen Klapper päätteli keskeisen vaikutuksen olevan *status quon* vahvistaminen. Ottaen huomioon sodan jälkeisen maailman jyrkät kansalliset konfliktit ja syvät ideologiset jakolinjat tämä oli kaiken kaikkiaan melko ruusuinen kuva (Carey 2007b, 17).

Erilainen näkemys yhteiskunnasta ja mediasta

Yleisesti ilmaistuna *vaihtoehtoinen paradigma* perustuu erilaiselle yhteiskunnalliselle näkemykselle, joka ei hyväksy vallitsevaa liberaalikapitalistista järjestelmää oikeudenmukaiseksi tai väistämättömäksi tai parhaaksi toivoksi ihmiskunnan alennustilalle. Se ei myöskään hyväksy sosiaalisen elämän rationaalista, utilitaristista mallia riittäväksi tai toivottavaksi tai kaupallista mallia parhaaksi tavaksi hoitaa mediaa. On olemassa vaihtoehtoinen, idealistinen ja toisinaan utopistinen ideologia, mutta ei valmista mallia ideaaliseksi sosiaalisesti järjestelmäksi. On olemassa kuitenkin riittävästi pohjaa pluralismin ja konservatiivisen funktionalismin takana olevan ideologian hylkäämiseen (McQuail 2005, 65–66).

McQuailin diplomaattisen maltillisen määrittelyn jälkeen on hyvä tuoda esille myös kriittistä paradigmaa edustavien tutkijoiden määritelmä. Edward Herman ja Noam Chomsky (2002, 1–2) nimeävät määritelmänsä provokatiivisesti *propagandamalliksi*. Heidän mukaansa maissa, missä vallan keinot ovat valtiobyrokratian käsissä, usein vi-

rallisen sensuurin täydentämä median monopolistinen kontrolli tekee selväksi median palvelevan dominantin eliitin päämääriä. On paljon vaikeampi havaita propagandajärjestelmän toimintaa siellä, missä media on yksityisomistuksessa ja muodollinen sensuuri puuttuu. Erityisesti tämä pätee järjestelmissä, joissa media aktiivisesti kilpailee ja ajoittain hyökkää yritysten ja hallinnon väärinkäytöksiä vastaan niitä paljastaen ja esiintyy aggressiivisesti sananvapauden ja yleisen edun puhemiehenä. Mikä jää huomiotta, on näiden kritiikkien rajattu luonne, samoin kuin valtava epätasa-arvo resurssien hallinnassa ja tämän epätasa-arvon vaikutus yksityiseen mediajärjestelmään sisälle pääsemiseen ja mediajärjestelmän käyttäytymiseen. Propagandamalli keskittyy tähän vaurauden ja vallan epätasa-arvoon ja sen monitasoiseen vaikutukseen massamedian intresseihin ja valintoihin, valistavat Herman ja Chomsky.

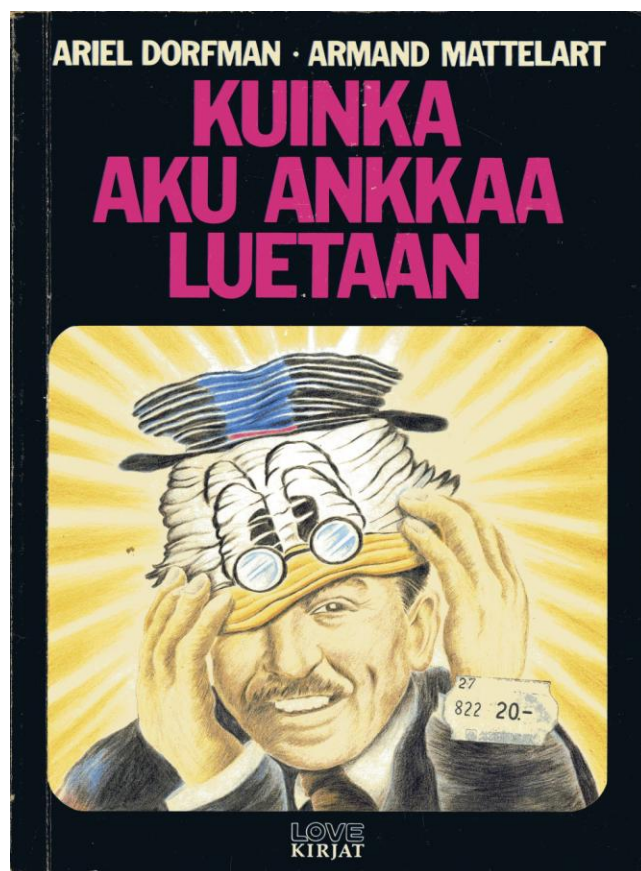
Ideologinen inspiraatio perustellun vaihtoehdoisen paradigman kehittymiselle on tullut sosialismin ja marxismin eri muunnoksista. Ensimmäinen merkittävä impulssi oli niin kutsutun Frankfurtin koulukunnan emigroituminen Yhdysvaltoihin (ks. alaluku 6.6.2). Frankfurtin koulukuntaan kuuluneet Theodor Adorno ja Max Horkheimer julkaisivat palavahenkisen pamfletin kulttuuriteollisuudesta, *The Culture Industry: Enlightenment as mass deception*. Siinä he kritisoivat voimakkaasti amerikkalaista kulttuurituotantoa todeten, että monopolissa kaikki massakulttuuri on identtistä ja sen keinotekoisien viitekehysten rajat alkavat näkyä läpi. Amerikkalainen kulttuuriteollisuus, Adornon ja Horkheimerin mukaan kaikista tyyleistä jäykin, näyttää olevan liberalismiin tavoitteena, samalla kun liberalismi moittii sitä tyylin puutteesta. Kulttuuriteollisuus alinomaan pettää asiakkaansa tekemillään lupauksilla. Lupaus on illusorinen: ainoa minä se varmistaa on, että todellista huipentumaa ei koskaan saavuteta, illastajan on tyytyminen ruokalistaan. Kulttuuriteollisuudessa yksilö ei ole illuusio pelkästään tuotantovälineiden standardoinnin johdosta. Häntä siedetään vain niin pitkään, kuin hänen täydellinen samastumisensa massaansa on kyseenalaistamaton. *Pseudoyksilöllisyys* on yleinen normi, julistavat Adorno ja Horkheimer (1979, 349–374).

Petersin (2003, 66–67) mielestä *Culture Industry*n suuri heikkous on kulttuurin ja yhteiskunnan yhdistäminen. *Tuotetusta* tekstistä kirjoittajat päättelevät *tuotetun* yleisön. Toisin sanoen, tekijät olettavat käytön objektista. Puuttuva sosiaalinen analyysi voidaan tulkita metodologiseksi valinnaksi. Se voidaan myös tulkita siten, että he pitävät kysymyksiä yleisöstä ja vastaanotosta irrelevantteina uskoessaan sosiaalisten olosuhteiden matkivan kulttuurisia ja taloudellisia olosuhteita. Tämä tarkoittaa *Culture Industry*n katsovan sosiaalisen homogenisaation, eli yleisön, perustuvan kulttuuriseen homogenisyyteen, eli tuotteisiin. Peters huomauttaa tämän olevan täysin vastakkainen Stuart Hallin argumentille, jossa koodaus ja dekkoodaus voivat olla vastakkaisia. Kaiken

lisäksi *Culture Industry* osoittaa ylenkatsetta ihmisiä kohtaan sanomalla heille, mitä he ajattelevat tai mitä heidän pitäisi ajatella eri kulttuuriobjekteista, kritisoi Peters.

Horkheimer ja Adorno katsovat massakulttuurin jatkuvasti noudattavan fasistista logiikkaa ja pitävät Hollywood-tuotantoa Hitler-mielisenä (Peters 2003, 69). On merkilepantavaa, että pamfletin kirjoitusajankohtana, 1940-luvun alussa, kirjoittajat oleskelivat Santa Monicassa, Los Angelesissa. 1940-lukuun mennessä elokuva oli kypsynyt taidemuotona ja 1940- ja 1950-lukua pidetään yleisesti Hollywoodin *kulta-aikana*, jolloin *unelmatehtaassa* tuotettiin massoittain nykyisin elokuvahistorian merkittävimpiin teoksiin luettavia mestariteoksia. Kulta-aika loppui 1960-luvulle tultaessa johtuen televisioon leviämisen vuoksi. Adornon ja Horkheimerin pamfletin kirjoitusajankohtana ideat kollektiivisesta demokratiasta olivat siirtyneet liittymisestä emansipoituihin poliittisiin liikkeisiin kohti diskurssia, jota käytettiin pyrittäessä ymmärtämään uutta elektronista kommunikaatiomediaa ja esteettistä uustuotantoa. He kehittivät termin *kulttuuriteollisuus* etäännyttääkseen itsensä ajatuksesta, että *massakulttuuri* voitaisiin samastaa ihmisten kulttuuriin, joka ilmaantuu massoista spontaanisti (Negus 2006, 198).

Horkheimerin ja Adornon tuotanto on tyypillinen esimerkki marxilaisesta elitismistä. James Carey (2007c, 279) huomauttaa marxilaisten kulttuuriteoreetikkojen olevan kykenemättömiä puhuttelemaan suurta yleisöä ei pelkästään siksi, että heidän puheensa on pelkkää jargonia, tyhjää ajatuksesta, eivätkä he koskaan pysty myöntämään olevansa väärässä - vaan siksi, että he ovat formuloineet perusajatuksensa *massakäsitteen* ympärille, tavallisten miesten ja naisten halveksunnalle. Loogista jatkoa Horkheimerin ja Adornon ylilyönneille edustaa belgialais-chileläisen tutkijakaksikon Armand Mattelartin ja Ariel Dorfmanin vuonna 1972 julkaistu *Kuinka Aku Ankkaa luetaan*.

Kuva 5 Kuinka Aku Ankkaa luetaan

Disneyn sarjakuvissa ei koskaan tapaa työväenluokan edustajia eikä mikään ole teollisen kehityksen tulosta. Mutta se ei tarkoita, että työläinen olisi niistä täysin poissa. Päinvastoin: hän on läsnä kahden naamion, jalon villin ja ryysyläisrikollisen alla. Molemmilla ryhmillä pyritään tuhoamaan työläinen luokkatodellisuuden ilmiönä ja säilyttämään tiettyjä porvariston alusta lähtien tehtailemia myyttejä. Nämä myytit pyrkivät sekä peittämään että kesyttämään vihollisia, hajoittamaan heidän solidaarisuuttaan ja saamaan heidät toimimaan sujuvasti järjestelmän sisällä, avustamaan omassa ideologisessa orjuutuksessaan (Dorfman & Mattelart 1980, 74).

Dorfman ja Mattelart tekivät sisällönanalyysin Latinalaisen Amerikan sanomalehdissä julkaistuille Walt Disneyn Aku Ankka -sarjakuvastripteille osoittaakseen niiden sisältävän yhdysvaltalaisen imperialismin teemoja kehitysmaita kohtaan. Tutkijat antavat ymmärtää, että nämä sisältöteemat saattavat vaikuttaa lukijoihin. Kontrastina tälle tulkinnalle empiiriset tutkijat ovat yleensä hyvin varovaisia vaikutuslettamuksille, koska he uskovat että suurimmalla osalla massamediasanomista ei ole merkittävää vaikutusta. Kriittiset tutkijat sen sijaan usein tekevät sisällönanalyseja - ei kuitenkaan päätel-

läkseen yleisövaikutuksia, vaan tehdäkseen päätelmiä sanoman tekijöistä. Esimerkiksi Dorfman ja Mattelart tekivät sisällönanalyysinsa löytääkseen todisteita Walt Disneyn imperialistisista motivaatioista. Dorfman ja Mattelart olisivat voineet syventää tutkimustaan esimerkiksi keräämällä tietoja sarjakuvien tekijöiden näkökulmasta ja kyselemällä lukijoiden mielipiteitä (Rogers 1985, 226).

Sulkiessaan pois sarjakuvistaan kaikki oikeat seksuaaliset kontaktit, yhdynnän ja orgasmin, näyttää Disney itse asiassa miten paholaismaisina ja hirveinä hän niitä pitää. Hän on keksinyt uuden poikkeavuuden: epäseksuaalisen seksuaalimaailman. (Dorfman & Mattelart 1980, 47)

Teoksessaan Dorfman ja Mattelart osoittavat hämmästyttävää tietämättömyyttä ja ymmärtämättömyyttä sarjakuvailmaisun lainalaisuuksille ja dynamiikalle. Erityisen outoa tämä on Armand Mattelartin kohdalla, joka sentään on kotoisin Belgiasta, yhdestä sarjakuvan suurvallasta. Vaikka tutkimuksen lähtökohta oletus Walt Disneyn imperialistisuudesta on kaikesti itsestänselvyys jokaiselle peruskoulun käyneelle, Dorfmanin ja Mattelartin tekstin lapsellinen kömpelyys vie pohjan osuvaltakin kritiikiltä, jota tutkimus saattaa sisältää. Tällaisenaan *Kuinka Aku Ankkaa luetaan* on kuitenkin tyypillinen esimerkki kriittisen koulukunnan *tieteellisestä* tasosta. Dorfmanin ja Mattelartin tutkimus saa kuitenkin myös sivustatukea. Janet Wasko (1997, 359) pitää Dorfmanin ja Mattelartin analyysia Disneyn epäseksuaalisesta seksuaalimaailmasta kiehtovana. Waskon mielestä tämä traditio on edelleen jatkunut Disneyn tuotannossa.

Jay Blumler (1985, 193) palaa vielä kriittisen koulukunnan iso isään, Theodor Adornoon. Hän toteaa, että vastaava diagnoosi eurooppalaisesta kriittisestä tutkimuksesta alkaisi huomiolla sen ambivalenttiudesta suhteessa *tosiasioihin*. Vakuuttuneina siitä, että tosiasiat eivät voi puhua puolestaan, vaan ne pitää tulkita järkevällä teorialla, kriittiset ajattelijat ovat usein vastahakoisia seuraamaan, minne tosiasiat saattavat johtaa. Kuten Theodor Adorno kerran totesi, kriittisten teoreemien ja luonnontieteiden empiiristen menettelytapojen välillä ei ole olemassa jatkumoa. Kriittisen teorian perustukset ovat itsestään selvissä totuuksissa yhteiskuntajärjestelmän luonteesta ja sen yhteyksistä kommunikaatiojärjestelmän kanssa. Empiirisen tutkimuksen tehtävä on tällöin paljastaa nämä yhteydet konkreettisesti ja osoittaa, miten sosiaaliset käytännöt operoivat kommunikaation alueella käytännössä.

Amerikkalaisesta näkökulmasta katsoen tällainen lähestymistapa kärsii kumoamisstrategian puutteesta. Kriittisessä järjestelmässä ei tunnu olevan mitään metodologisia käytäntöjä, joissa teoriasta johdetut väitteet voidaan kieltää itsenäisesti kerätyllä aineistolla. Kriittisen tutkimuksen tulokset ovat siten usein vaarassa tulla epäilyk-

senalaisiksi *ei-uskville*, jotka voivat epäillä todistusaineistoa käytettävän tarkoitusha-
kuisen näkemyksen todisteluun pikemmin kuin kiistanalaisen esityksen testaamiseen
(Blumler 1985, 193).

Vastauksena Blumlerille ja kaikille ei-uskville Theodor Adorno (1991, 166) ju-
listaa halveksivansa empiirisen sosiaalitutkimuksen totuusvaateita: ”Empiirinen sosiaa-
litutkimus muuttuu itse ideologiaksi pitäessään julkista mielipidettä ehdottomana aukto-
riteettinaan. Erityisen selvästi tämä ajatustapa kuuluu amerikkalaiseen empiiriseen sosia-
aalitutkimukseen.” Blumler (1985, 193) yrittää vielä sovittaa toteamalla, että ulospääsy
tästä kehästä saattaa kaikesta huolimatta löytyä ja että on toivoa kriittisten tutkijoiden
enenevässä määrin seuraavan näitä reittejä. Sellaisia mahdollisuuksia voidaan visioida,
sillä tiettyjä jännitteitä ja repeämiä on ilmaantunut itse kriittiseen paradigmaan tuoden
esille kysymyksiä, joissa empiirisesti kerätylle aineistolle voisi löytyä merkitsevä ulot-
tuvuus.

Adorno (1991, 166) on kuitenkin järkkymätön. Hänen mielestään järkevä vaih-
toehto on läsnä oleva analyysi: ”Se kohdistuu mielipiteen paikkansapitävyyteen ja -
pitämättömyyteen sinänsä samoin kuin sen suhteeseen asiaan, mutta ei aseta objektiivisi-
sti pätevää ja mielipidettä abstraktisti vastakkain.” Adorno kiistää näkökulmansa yli-
mielisyden ylimielisesti toteamalla, että ”kysymys ei ole mielipiteen tuomitsemisesta
platonisella ylemmyydellä, vaan sen epätotuuden johtamisesta totuudesta, kantavasta
yhteiskunnallisesta suhteesta, viime kädessä sen omasta epätotuudesta.” Adorno lopet-
taa kritiikkinsä itsestäänselvyyteen: ”toisaalta on syytä todeta, että keskivertomielipide
ei muodosta totuuden vaan yhteiskunnallisesti keskiverron lumeen likiarvon.”

Pohjoisamerikkalaiseen radikaaliin traditioon perusti ajatuksensa massayhteis-
kunnasta (ks. alaluku 6.6.1) sen sijaan C. Wright Mills paljastaen kaunopuheisesti liberaalin
harhakäsityksen pluralistisesta kontrollista (McQuail 2010, 67). Vaihtoehtoinen
paradigma sai muotonsa 1960- ja 1970-luvuilla, *hullun vuoden* 1968 tapahtumien vaikut-
uksesta, yhdistäen sodanvastaisen liikkeen erilaisiin vapautusliikkeisiin ja uusmarxilai-
suuden aatemaailmaan. Ajan kysymyksiä olivat opiskelijademokratia, feminismi ja anti-
imperialismi. Vaihtoehtoisen paradigman pääkomponentit ovat seuraavat: ensinnäkin,
paljon tarkkajakoisempi median sisällön ideologinen käsittäminen, mikä on antanut tut-
kijoille mahdollisuuden dekodata massavälitteisiä viihde- ja uutissanomia (joilla on
tapana legitimoida etabloituneita valtarakenteita). Toiseksi, massamediaorganisaatioi-
den taloudellinen ja poliittinen rakenne niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla
on tullut uusintatarkastelun kohteeksi. Kriittisen paradigman kehittyessä se on laajenta-
nut perspektiiviään työväenluokkaisesta näkökulmasta muihin näkökulmiin, kuten nuori-
sioon, vaihtoehtoihin alakulttuuri-ilmioihin, sukupuolten tasa-arvokysymyksiin ja etni-
siin näkökulmiin. Kolmanneksi, nämä muutokset ovat merkinneet kvalitatiivisen tutki-

musotteen voimistumista, oli kyseessä sitten massamedian käyttö kulttuurin, diskurssin tai etnisyyden suhteen. Tätä on toisinaan kuvailtu lingvistiseksi käänteeksi, ja se on yhdistetty mielenkiintoon paljastaa piilotettuja ideologioita tarkoituksia. Vaikka teoria ei väistämättä johda kriittiseen suuntaan, se on johtanut median vaikutuksen uudelleenarviointiin, varsinkin yhdensuuntaisen massakommunikaation suhteen (McQuail 2005, 66–67).

Turner (2008, 261) katsoo, että 1960-luvun yhteisöaktiiveja ja 1990-luvun teknoutopisteja yhdistää se seikka, että molemmat kieltävät riippuvuutensa muista kuin itsestään. 1960-luvun yhteisöissä tietoisuus- ja yhteisöretoriikka sisälsivät hyvin vähän tapoja kuvata tai haastaa vähemmän tasa-arvoista resurssien jakamista. Sama koskee Turnerin mielestä informaatioteoriaa ja kybernetiikan universaalia retoriikkaa.

6.3 Paradigmojen vertailua

McQuailin (2010, 68) mukaan vaihtoehtoinen paradigma ei ole pelkästään vaihtoehtoinen vallitsevalle paradigmatulle, se myös täydentää sitä. Se on McQuailin mielestä osoittautunut erityisen arvokkaaksi laajentamalla käytettäviä metodeja ja näkökulmia populaarikulttuurin kaikkiin osatekijöihin. Mediakokemusten ja sosio-kulttuuristen kokemusten vuorovaikutus on ollut tässä keskeistä. Vaikka tämä keskustelu on tuonut esille kaksi pääversiota, on perusteltavissa, että sekä *vaihtoehtoinen* että *vallitseva* näkökulma tuovat yhteen kaksi selvästi erotettavaa elementtiä - *kriittisen* (motivaationa voimakkaasti arvolutautunut näkemys mediasta) ja *tulkinnallisen* tai *kvalitatiivisen* (kiinnittäen enemmän huomiota ymmärtämiseen).

Potter, Cooper ja Dupagne (1993, 322–323) esittävät kommunikaatitieteen pääparadigmojen kolmijakoa: 1) Yhteiskuntatieteellinen näkökulma, jossa empiirisiä kysymyksiä mediasta tutkitaan kvantitatiivisten metodien avulla; 2) Tulkinnallinen näkökulma, jossa painotetaan median merkityspotentiaalia ja käytetään kvalitatiivisia menetelmiä ja 3) Kriittinen näkökulma, joka perustuu kriittiseen yhteiskuntateoriaan, erityisesti vasemmistolaiseen poliittiseen talusteoriaan. Potter ym. huomauttavat paradigman käsitteen tuntevan vaativan ei-reduktionistista määritelmää. On mahdollista koota yhteen relevantteja elementtejä määritelmän muodostamiseksi, mutta tällainen yhdistelmä ei välttämättä selventäisi käsitettä.

Fink ja Ganz (1996, 115) pitävät Potterin ym. käyttämää kolmijakomallia onnistuneena ja heidän työtään merkittävänä, varsinkin mitä tulee eri tutkimussuuntausten empiiristen traditioiden valaisemiseen. Omassa sisällönanalyysitukimuksessaan Fink ja Ganz käyttävät paradigmojen kolmijakomallia ja päättävät massakommunikaatitutkijoiden tuntevan noudattavan melko voimakkaasti, eli suhtautuvan konformistisesti,

oman tutkimustraditionsa odotuksiin. Kuitenkin Fink ja Ganz havaitsivat jonkin verran liikkumavaraa ja vastavuoroisuutta eri tutkimustraditioita noudattavien tutkijoiden välillä. Tämä saa Finkin ja Ganzin (1996, 130–131) suhtautumaan toiveikkaasti massakommunikaatiotutkimuksen tulevaisuuteen.

Kuten Blumlerin ja Adornon kiistely alaluvussa 6.2 osoitti, vallitsevan ja vaihtoehtoisen paradigman näkökulmien erilaisuuden juuret ovat syvällä, ja niiden olemassaolo korostaa yhtenäisen kommunikaatiotieteen olemassaolon vaikeutta. Erilaisuudet juontuvat massakommunikaation olemuksesta, jonka on käsiteltävä ideologioita, arvoja ja aatteita ja jota siitä syystä väistämättä arvioidaan ja tulkitaan ideologisten viitekehysten kautta (McQuail 2005, 67–68).

Vaihtoehtoista paradigmaa edustavat kriittisen koulukunnan tutkijat ovat pitkään pitäneet yhtenä keskeisistä kiinnostuksen kohteistaan sosiaalista luokkarakennetta ja sen vaikutusta kommunikaatioon, yhdessä siihen liittyvien konfliktin, dominanssin ja dialektiikan käsitteiden kanssa. Tämä orientaatio on luonnostaan johtanut monet kriittiset tutkijat tutkimaan dominanssia ja epätasa-arvoa. Perustavanlaatuinen ero empiriaa korostavien (vallitsevaa paradigmaa edustavien) ja kriittisten tutkijoiden välillä on suhtautumisessa massakommunikaation mahdollisuuksiin vaikuttaa sosiaaliseen muutokseen. Kuten jo aiemmin on todettu, monien kriittisten tutkijoiden näkemyksen mukaan media on voimakas, kun taas empiriaa korostavat tutkijat näkevät median vaikutuksen minimaalisena (Rogers 1985, 227).

Narratiivikoulukunnat

Joshua Meyrowitz (2008, 642) jakaa mediatutkijat juuriltaan kolmeen narratiivikoulukuntaan: 1) valta- ja vastarintakoulukunta (engl. *power and resistance narrative*); 2) tarkoitusperä- ja gratifikaatiokoulukunta (engl. *purposes and pleasures narrative*) ja 3) konstruktionismi- ja toimintamallikoulukunta (engl. *structures and patterns narrative*) (Meyrowitz 2008, 645). Meyrowitzin mukaan kriittinen kulttuuritutkimus, hyöty ja gratifikaatio sekä mediateoria ovat aiempiin massakommunikaatiomalleihin vastareaktiona kehittyneitä viitekehysjä, jotka ennakoivat mediaärsykkeisiin yksinkertaisia ja lyhytaikaisia reaktioita, muodoiltaan tavallisesti imitaatioita tai suostutteluja.

Valta- ja vastarintakoulukunta

Meyrowitz (2008, 646) katsoo valta- ja vastarintakoulukuntaan kuuluvien tutkijoiden suhtautuvan mediaan ennalta-arvattavasti. Media nähdään sekä aseena että konfliktipaikkana kamppailuissa resursseista, varallisuudesta, informaation symbolisesta rep-

resentaatiosta, vallasta - sekä median itsensä saavutettavuudesta. Koska mediavalta-narratiivikoulukunta käsittelee kamppailuja, joissa on hyvin korkeat panokset, ei ole yllättävää että mediavaltaa käsittelevät usein kiistelevät myös keskenään siitä, kenellä on *oikea* näkökulma.

Tyypillisenä tämän koulukunnan edustajana Meyrowitz mainitsee italialaisen Antonio Gramscin, joka ennakoி alun perin vankilassa vuosina 1929–1935 kirjoittamaansa teoksessa *Selections from the Prison Notebooks* (1971) amerikkalaisen massakulttuurin valta-asemaa Euroopassa huomauttamalla, että ongelma ei ole, onko Amerikassa uusi sivilisaatio, uusi kulttuuri, vaikkapa vain *majakkana*, ja onko se valloittamassa tai valloittanut Euroopan. Ongelma on ennemmin, pakottaako Amerikan talousvoima Euroopan muuttamaan vanhentunutta talous- ja yhteiskuntaperustaansa. Lähiperspektiivissä tämä esitetään seurauksena Amerikan supervalta-asemasta (Gramsci 1971, 317). Gramscin käsittelemää amerikkalaista hegemoniaa kommentoi Hall (1992c, 42) toteamalla Gramscin korostaneen jatkuvasti, että ”hegemonia ei ole vain ideologinen ilmiö. Hegemonia ei ole mahdollinen ilman ratkaisevaa taloudellista ydintä. Toisaalta ei pidä langeta vanhan mekanistisen ekonomismin ansaan ja uskoa, että ainoastaan taloutta hallitsemalla voisi määrätä kaikkea muuta elämää.”

Mediavalta-näkökulmaa laajensi Frankfurtin koulukuntaa edustavien Horkheimerin ja Adornon kriittinen teoria. Heidän mielestään populaarikulttuurin saavutettavat nautinnot (vastakohtana korkeakulttuurille) harhauttivat massoja heidän yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta marginalisaatiostaan tehden heidät passiivisiksi ja säyseiksi (Meyrowitz 2008, 647). Yleisesti ottaen mediavaltakoulukuntaa edustavat argumentoivat vakuuttavasti suuryritysten omistamien ja vahvasti globaaliin kapitalistiseen talouteen sidottujen mediainstituutioiden olevan vastahakoisia tukemaan uusia uutis- ja viihdeformaatteja, jotka heikentävät niiden omia voitontekoon perustuvia toimintamalleja tai kyseenalaistavat koko tuotteistamiseen ja varallisuuden kasaantumiseen perustuvan logiikan (Meyrowitz 2008, 647).

Gratifikaatiokoulukunta

Gratifikaatio- eli tarkoitusperäkoulukunta näkee ihmiset erilaisten tarpeitten tyydyttämiseen tarvittavien tekijöiden luojina. Näitä ovat ihmisten keskinäinen vuorovaikutus, taide, arkkitehtuuri, mytologia, uskonto ja muut yksilöllisiä ja jaettuja tavoitteita palvelevat luovuuden muodot. Järjestelmiä ja instituutioita muodostetaan kysynnän tyydyttämiseksi, ja niitä muokataan ihmisten tarpeiden ja nautinnonhalun mukaisesti. Meyrowitzin mukaan myös gratifikaatiokoulukuntaan, samoin kuin valta- ja vastarintakoulukuntaan, lukeutuvat tutkijat suhtautuvat mediaan ennalta-arvattavasti. Ennemmin kuin

median kohteena gratifikaatiokoulukunta näkee yleisön aktiivisena median valitsijana ja käyttäjänä, joka valitsee vaihtoehtoista parhaat tyydyttämään sosiaaliset halunsa ja tarpeensa. Tästä näkökulmasta mediajärjestelmät kilpailevat miellyttääkseen kriittistä yleisöä (Meyrowitz 2008, 649).

McGuiren (1974, 168) mukaan epäilyt yleisön mediakulutuksen pohjautumisesta suurelta osin motivaatio- ja gratifikaatiotekijöihin perustuvat kolmenlaisiin arvioihin. Ensinnäkin väitetään, että altistuminen medialle ei ole niinkään harkittu, sisäisiin vieteihin perustuva prosessi vaan sattumanvarainen, ulkoisista olosuhteista johtuva. Toiseksi todetaan median tarjoaman gratifikaation olevan niin vähäinen verrattuna yleisön todellisiin tarpeisiin, että motivaatiotekijällä tuskin on suurta merkitystä päätettäessä altistumisesta. Kolmanneksi argumentoidaan, että vaikka mediagratiifikaatio olisi olemassa, yleisön rationalisointikykyä ja median kykyä indeksointiin liioitellaan olettamalla, että nämä gratifikaatiot voitaisiin tehokkaasti löytää.

Gratiifikaatio-näkökulma tuli voimakkaasti esille 1970-luvulla Blumlerin ja Katzin toimesta, mutta alkuaan se rakentui motivaatiopsykologiaan ja Abraham Maslowin vuonna 1943 kehittämälle tarvehierarkiateorialle (Meyrowitz 2008, 650). Katzin, Blumlerin ja Gurevitchin (1974, 24) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että yleisön gratifikaatiot voidaan johtaa ainakin kolmesta selkeästä lähteestä: mediasisällöstä, altistumisesta medialle *per se* ja altistumistilannetta luonnehtivasta sosiaalisesta kontekstista. Kriittistä koulukuntaa edustava Philip Elliott (1974, 253–254) arvostelee gratifikaatiönäkökulmaa huomauttaen sen tuovan esille kaikki ne ongelmat, jotka yleensä liitetään funktionalismiin ja erityisesti siitä syystä, että se perustuu funktionalismin yksilölliseen muunnokseen. Elliottin mielestä näkökulmaan sisältyvistä päätelmistä johtuen argumentti, että kulutus johtaa tarpeiden gratifikaatioon, on parhaimmillaan kehäpäätelmä, pahimmillaan se taas johtaa suljettuun, funktionalistiseen keskinäisen riippuvuuden järjestelmään, josta ei ole ulospääsyä. Yksilötasoinen funktionalismi edustaa hyvin yleistävää kuvaa yhteiskunnasta. Siihen ei sisälly mitään yritystä erotella medioita tai ihmisiä sen perusteella, mitkä ovat heidän intressinsä tai millaista valtaa he omaavat; eri valtar ryhmien ja heidän ideologioidensa funktioista ja epäfunktioista ei tehdä mitään analyysia. Täten näkökulma tukee Elliottin mukaan vain yhtä poliittista johtopäätöstä - *status quon* säilyttämistä.

Rosengren (1974, 284) vastaa Elliottin kritiikkiin toteamalla, että vaikka gratifikaatioperinne väistämättä tukee *status quon* säilymistä, massamediakulutuksesta saatavaa tietoa gratifikaatiosta voidaan yhtä lailla käyttää askeleena muutospyrkimyksiin. Ilman tällaista tietoa, nämä pyrkimykset voivat olla etukäteen tuomittuja; tiedon kanssa niillä voi olla mahdollisuus menestykseen. Mutta jos oletetaan, että älyllisesti tyydyttävällä tavalla voidaan osoittaa gratifikaation ymmärtämisen merkitsevän tukea *status*

quon säilyttämiselle, oikeuttaisiko se automaattisesti tällaisen tutkimuksen kieltämisen? Millaiseen tietämykseen ja maailmaan päätyisimme, mikäli vain yhdentyyppinen totuus olisi sallittu? Tähän kysymykseen Elliott ei vastaa, sillä hän unohtaa sen kysymisen, vinoilee Rosengren lopuksi.

Mendelsohn (1974, 315–316) jatkaa Elliottin nuijimista huomauttamalla massakommunikaatiopolitiikan gratifikaationäkökulman kriitikoiden liittyvän massamedian humanististen kriitikoiden kuoroon kieltämällä yleisöltä kyvyn päättää itse mistä pitävät. Tämän elitistisen asenteen mukaan vain yleisön maun itsenimitetyt tulkitsijat ovat parhaiten sopivia päättämään massakommunikaatiopolitiikasta kaikille muille - päämääränään jonkinlainen esteettinen utopia, jossa media oletetaan täysin funktionaaliseksi. Täten elitistisen kriitikon näkemys funktionalistisesta politiikasta tulee epäfunktionalistiseksi demokraattiselle yhteiskunnalle.

Charles Wright rakensi vuonna 1960 massakommunikaation tutkimiselle funktioiden ja epäfunktioiden avulla mallin, joka pohjautui Lazarsfeldin, Lasswellin ja Mertonin aiemmalle työlle funktioanalyysin parissa (ks. alaluku 6.6.3). Koska yleisön edustajat nähdään tässä perspektiivissä tietoisina ja päämäärähakuisina median käyttäjinä, tutkijoiden toivomat tulokset voidaan hankkia haastattelemalla yleisön edustajia. Näkökulma jättää tyypillisesti huomiotta valta- ja vastarintakoulukunnan korostamat rajoitukset yleisön valinnoille samoin kuin konstruktionismi- ja toimintamallikoulukunnan esittämät näkökohdat (Meyrowitz 2008, 651).

Konstruktionismi- ja toimintamallikoulukunta

Kolmas koulukunta, joka on vaikuttanut mediatutkimukseen, pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin ja teknologiseen determinismiin. Bergerin ja Luckmannin (1995, 29) mukaan ”jokapäiväinen elämä esittäytyy ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja subjektiivisesti merkityksellisenä, yhtenäisenä maailmana”. Sukupolvien kuluessa tapahtuva sosialisatio ja institutionalisaatio johtavat siihen, että ihmisten muovaamat ympäristöt eivät ole helposti tai nopeasti muutettavissa ja yhteisöihin syntyvät yksilöt ovat taipuvaisia pitämään fyysistä todellisuutta ja sosiaalisia käyttäytymismalleja yhtä tosina ja muuttumattomina (Meyrowitz 2008, 652).

Mediatoimintamallinäkökulma esittää, että median, kuten television, vaikutusta ei pidä ymmärtää vain valtaulottuvuuden tai sen sanomien haluttavuuden kautta vaan myös median luonteen kautta: miten se tekee sanomansa helpommin saavutettavaksi eri ikäluokkia tai lukutaitoisuutta edustavien ihmisten kesken verrattuna samansisältöiseen kirjaan tai sanomalehteen. Mediateoria argumentoi samankaltaisella kulttuurisella sisällöllä olevan eri vaikutus eri medioiden kautta ja muutokset medioissa kannustavat uu-

siin sisältömuotoihin ja vuorovaikutukseen (Meyrowitz 2008, 653–654). Lopuksi Meyrowitz (2008, 656) summaa näkökulmien erot toteamalla, että kriittisen tutkimuksen perspektiivistä kaksi muuta näkökulmaa ovat vaarallisen naiiveja suhteessa valtaan ja toimivat agentteina järjestelmälle, joka muovaa teknologioiden kehitystä ja käyttöä, rajoittaa yksilöllisiä valintoja ja muovaa *tarpeiden* ja *merkitysten* havainnointia. Gratifiikaatiokoulukunnan perspektiivistä kaksi muuta näkökulmaa taas ovat liian deterministisiä eivätkä riittävästi arvosta rationaalisen ja aktiivisen yleisön painoarvoa. Mediateorian perspektiivistä sen sijaan kaksi muuta näkökulmaa painottavat liikaa sanomasisältöä eivätkä kiinnitä tarpeeksi huomiota eri mediaympäristöjen ainutlaatuisiin piirteisiin ja teknologisiin toimintamahdollisuuksiin ja rajoituksiin, joilla sekä valtakamppailut että käyttäjävalinnat operoivat.

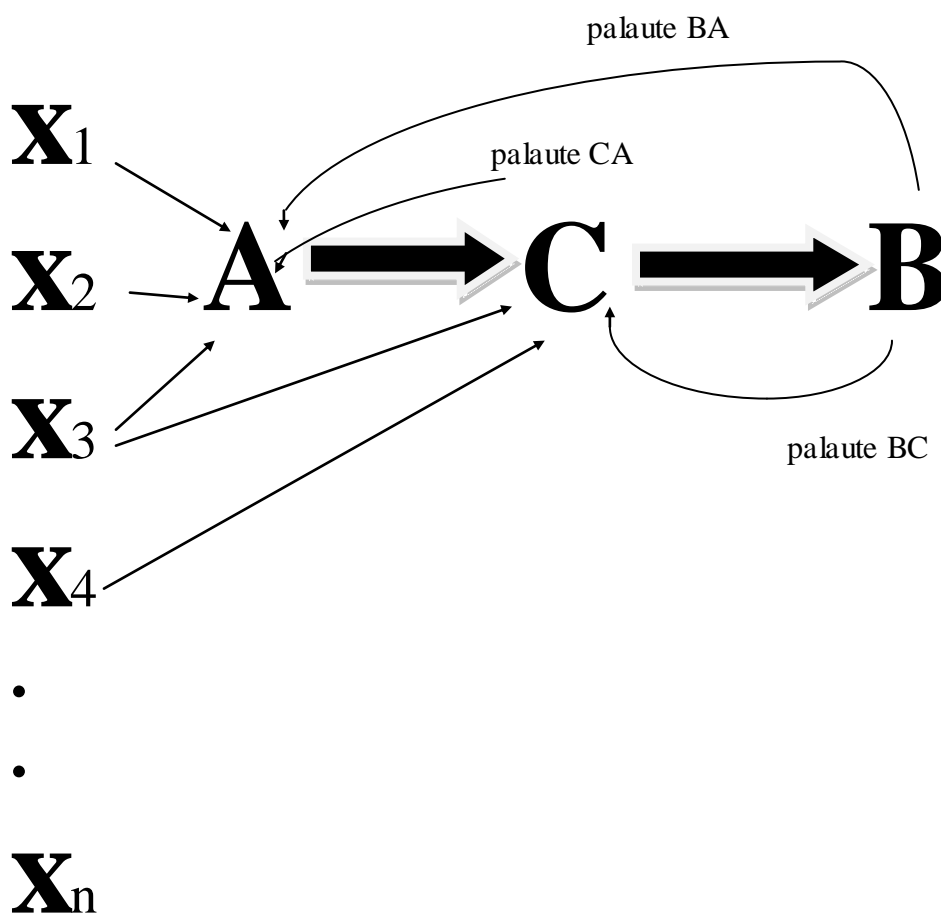
Kommunikaatiotutkimuksesta Schramm (1985, 210–211) esittää lopuksi hartaina toiveena eri koulukuntien oppivan arvostamaan laajempaa teoriapohjaa enemmän, minkä jälkeen kommunikaatio voidaan nähdä yhteiskunnan perusprosessina, luultavasti kuitenkin erillisenä muista prosesseista.

6.4 Neljä kommunikaatiomallia

6.4.1 Transmissiomalli

Vallitsevan paradigman ytimessä olevassa mallissa kommunikaatio nähdään tietyn informaatiomäärän transmissioprosessina – sanoman määrittelee informaation lähettäjä tai lähde. Mallin muovasi kysymyksen muotoon Harold Lasswell (1948): *Kuka sanoo mitä kenelle, minkä välityksellä ja millaisella vaikutuksella?* (ks. alaluku 6.7.3). Rogersin ja Ballen (1985, 8) mukaan 1960-luvulle asti Lasswellin paradigma dominoi massamedian tutkimusta Ranskassa. Vain harvat huomauttivat sen rajoituksista, eikä kukaan haastanut sen relevanssia tänä aikana. Davison (1980, 191) huomauttaa mallin tuovan heti mieleen kysymyksen: miten voidaan kuvata prosessin yksittäistä komponenttia ilman viittausta muihin? Vastaus Davisonin mukaan on, että ei voidakaan: ne ovat kaikki toisiinsa liittyviä. Schramm (1980, 299) nostaa esimerkiksi mallin ensimmäisen kohdan *kuka*. Hänen mielestään on ilmeistä sanoman lähteellä olevan suuri merkitys, erityisesti lähteen luotettavuudella. Luotettava lähde on todennäköisesti vakuuttavampi kuin epäluotettava lähde. Schrammin mielestä tarvitaan kuitenkin lisäkysymyksiä kredibiliteetin luonteesta. Lasswellin varhaista mallia pyrittiin kehittämään 1950-luvulta lähtien. 1950-luvun lopulla Westley ja MacLean esittivät kehittyneemmän mallin. Westleyn ja MacLeanin (1957, 36) mukaan sanomat välitetään koodeina eli symbolijärjestelminä. Tämä malli ei kuitenkaan rajoitu ilmeisimpään, eli kielelliseen järjestelmään.

Kuviossa 37 nähtävään malliin oli lisätty kommunikaattorin (kuten journalistin) rooli *yhteiskunnan ja yleisön* välille. Tapahtumajärjestys ei olekaan enää yksinkertaisesti 1) lähettäjä, 2) sanoma, 3) kanava ja 4) useita mahdollisia vastaanottajia, vaan 1) yhteiskunnan tapahtumat ja *äänet*, 2) välittäjän rooli, 3) sanomat ja 4) vastaanottaja. Tämä uusittu malli ottaa huomioon, etteivät sanomat ole yleensä lähtöisin joukkoviestimistä. Pikemminkin ne välittävät oman valintansa mukaan yhteiskunnan tapahtumia mahdolliselle yleisölle, tai ne antavat joillekin tahoille mahdollisuuden viestittää sanottavansa yleisölle. Tässä uudessa mallissa on kolme tärkeää ominaisuutta. Ensimmäinen on massakommunikaattorin valitsijan rooli; toinen valinnan suorittaminen sen perusteella, mistä yleisön arvioidaan olevan kiinnostunut, ja kolmas on se, ettei kommunikaatio ole tarkoitushakuista, yleisön kiinnostuksen herättämistä lukuun ottamatta. Media itsessään ei pyri suostuttelemaan, opettamaan tai edes informoimaan (McQuail 2005, 69–70).

Kuvio 37 Kommunikatiotutkimuksen käsitteellinen malli.

Sanomat, jotka C välittää B:lle kuvaavat hänen valintojaan A:lta sekä hänen alueellaan olevilta X:ltä, jotka joko ovat tai eivät ole A:n alueella. Palaute ei liiku ainoastaan B:stä

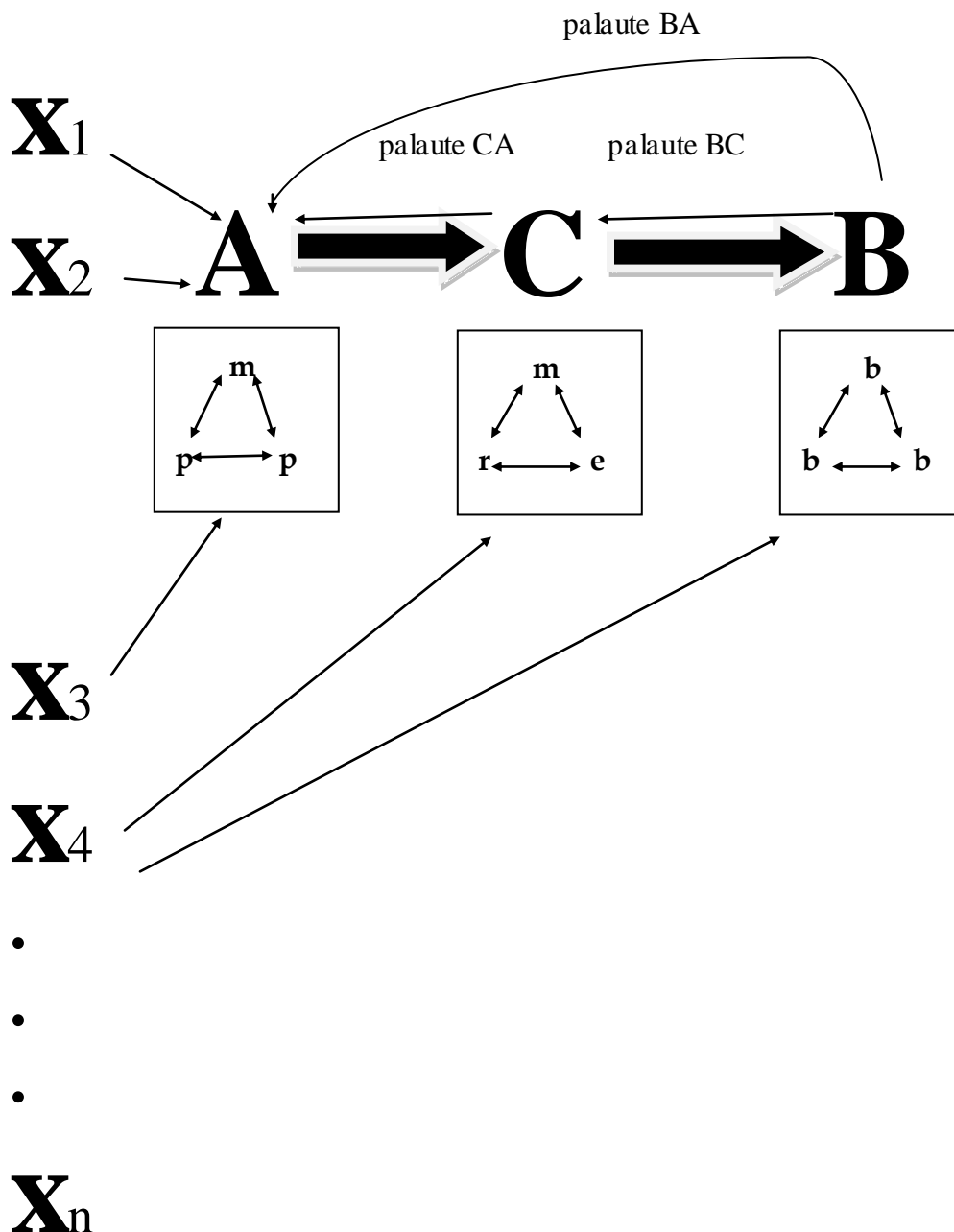
A:han ja B:stä C:hen, vaan myös C:stä A:han. Massakommunikaatiotilanteessa suuri määrä C-toimijoita vastaanottaa sanomia suurelta määrältä A-toimijoita ja välittää ne vielä suuremmalle määrälle B-toimijoita, jotka samalla vastaanottavat sanomia muilta C-toimijoilta (Westley & MacLean 1957, 35).

Tämän mallin mukainen massakommunikaatio on yleisön kiinnostuksen kohteiden ja vaatimusten ohjaama itseään säätelevä prosessi ja yleisö tunnetaan ainoastaan valintojensa kautta ja antamansa palautteen avulla. Prosessia ei enää voi pitää lineaarisena, sillä sitä leimaa yleisön antama palaute. Tämä malli pohjautuu tietenkin amerikkalaiseen vapaan markkinatalouden puitteissa toimivaan massakommunikaatioon, eikä se sovellu kuvaamaan eurooppalaista, yleisradioyhtiöiden hallitsemaa massakommunikaatiota. On myös naiivia olettaa, että vapaan markkinatalouden puitteissa toimiva massakommunikaatio ei olisi kykenevä tarkoitushakuisen propagandaan (McQuail 2005, 69–70).

Vuonna 1989 Stephen Lacy esitti uuden, laajennetun version Westley-MacLeanin mallista (kuvio 38). Siinä on kuusi lisäystä alkuperäiseen malliin ja se sisältää enemmän yksityiskohtia. Ensimmäiset kolme liittyvät mallin A, B ja C -symboleihin. Laajennetussa mallissa nämä kolme symbolia edustavat organisaatioita tai järjestelmiä. Laajennettu malli sisältää organisaation sisäiset prosessit. Näin mallista tulee mutkikkaampi, mutta Lacyn mukaan käyttökelpoisempi kommunikaatiotutkimuksen luokittelussa (Lacy 1989, 5–6). Lisäykset koskevat alkuperäisen mallin A, C ja B -symboleja. A-neliössä on kahden tyyppisten henkilöiden vuorovaikutusta: 'p' kuvaa tavallisia yksilöitä ja 'm' kuvaa organisaation tai järjestelmän johtajaa. Johtaja määrää organisaation politiikasta, mutta politiikkaan voivat vaikuttaa myös muut organisaatiossa mukana olevat henkilöt (Lacy 1989, 6).

Kuten Westleyn ja MacLeanin mallissa X-sanomat voivat olla peräisin sekä yksilöiltä että organisaatioilta. Kuitenkin kaikki yksilöt ovat ryhmien jäseniä, minkä johdosta yksilöiden havaintoihin (engl. *perception*) todellisuudesta vaikuttaa ryhmän keskinäinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen vaikutusaste vaihtelee, mutta on tärkeää huomioida ryhmän merkitys sen jäsenten muodostamiin sanomiin (Lacy 1989, 7).

Organisaation sanoma lähetetään mediaorganisaatiolle, jota kuvaa C-neliö. Mediaorganisaatiossa on kolmenlaisia toimijoita: toimittajia (engl. *reporter*), toimituspäälliköitä (engl. *editor*) ja organisaation johtajia (engl. *manager*). Näiden toimijoiden vuorovaikutuksen tuloksena välitetään mediaorganisaation representaatio yleisölle, jota edustaa B-neliö. Myös yleisön edustajat ovat vuorovaikutuksessa keskenään tulkitesaan välitettyä sanomaa (Lacy 1989, 7–8).

Kuvio 38 Kommunikaatiotutkimuksen laajennettu malli (Lacy 1989, 21)

Ang (1994, 195–196) arvostelee transmissiomallia kriittisen koulukunnan hengessä pitäen selvänä, että teoreettisen terminologian kannalta kommunikaation transmissio-mallit asettavat luonnostaan lähettäjän etuoikeutettuun asemaan vastaanottajaan nähden merkityksen legitimoimiseksi lähteenä, keskuksena josta sekä avaruudellinen että sosio-kulttuurinen integraatio on pantu toimeen. Mutta tällaisten lineaaristen ja läpinäkyvien kommunikaatiokäsitysten hegemonia on Angin mukaan viime vuosikymmeninä vakavasti kyseenalaistettu. Kyseenalaistaminen on ollut sekä tietoteoreettista

että poliittista. Esimerkiksi Everett Rogersin, *The Diffusion of Innovations* -teoksen tekijän, oli Angin mielestä myönnettävä mallin heikkouden piilevän juuri sen vaikutuksen lineaarisessa painotuksessa, sen tukeutumisessa statuksen hierarkiaan ja asiantuntijuuteen ja ylhäältä suoritettavaan rationaaliseen manipulointiin.

6.4.2 Rituaalinen tai ekspressiivinen malli

- Hänellä on varomaton ääni, Daisylla, huomautin, - se on täynnä...

En löytänyt sanaa.

- Hänen äänensä on täynnä rahaa, sanoi Gatsby äkkiä.

Sitä se oli. En ollut ymmärtänyt sitä koskaan aikaisemmin. Se on täynnä rahaa - siinä oli se ehtymätön viehäytys, joka hänen puheessaan pulppusi, sen kilinä ja sen symbaalinelkelke...

- F.Scott Fitzgerald, *Kultahattu*

Katkelma Fitzgeraldin klassikkoteoksesta *Kultahattu* edustaa rituaalista tai ekspressiivistä mallia kommunikaatiosta: kuvatessaan Daisyn äänen olevan *täynnä rahaa* Fitzgerald kiinnittää lukijan huomion äänensävyyn merkitykseen kommunikaatiossa. James Carey (1975, 10) määrittelee kommunikaation symboliseksi prosessiksi, jonka mukaan todellisuus tuotetaan, ylläpidetään, korjataan ja muutetaan. Marshin (2006, 306) mielestä Fitzgeraldin teoksen väkivaltainen kliimaksi tuomitsee etuoikeutettujen välinpitämättömän yltäkylläisyyden, mutta tarinan päätös jää kuitenkin ambivalentiksi.

Rituaalisessa määritelmässä kommunikaatio linkitetään sellaisiin termeihin kuten jakaminen, osallistuminen, liittoutuminen, toveruus ja samojen uskomusten omaaminen. Tämä määritelmä hyödyntää termien *yleisyys* (engl. *commonness*), *yhteys* (engl. *communion*), *yhteisö* (engl. *community*) ja *kommunikaatio* (engl. *communication*) varhaisia merkityksiä ja yhteisiä juuria. Kommunikaation rituaalinen näkemys ei tähtää sanomien laajentamiseen tilassa vaan yhteiskunnan ylläpitämiseen ajassa; se ei tähtää informaation välittämisen toimeenpanoon vaan yhteisten uskomusten representointiin. Mikäli arkkityypillinen tapaus kommunikaatiosta transmissionäkökulmasta on sanomien laajentaminen maantieteellisesti kontrollin lisäämiseksi, rituaalisen näkemyksen mukainen arkkityypillinen tapaus on pyhä seremonia, joka tuo ihmiset yhteen toveruudessa ja yhteensopivuuden hengessä (Carey 1975, 6).

Careyn korostaessa ihmisten yhteensopivuuden henkeä Mead nostaa sen sijaan esille *yleistetyn toisen* (engl. *generalized other*) asenteen merkityksen yksilön *itselle*. Sosiaalipsykologiassa järjestäytyneitä yhteisöä, joka antaa yksilölle hänen *itsensä* yhte-

näisyyden, voidaan kutsua *yleistetyksi toiseksi*. *Yleistetyn toisen* asenne on koko yhteisön asenne. Jotta yksilö kehittäisi *itsen* sen koko merkityksessä, ei riitä, että hän omaksuu muiden yksilöiden asenteen itseään ja toisiaan kohtaan sosiaalisessa prosessissa ja tuo tämän koko sosiaalisen prosessin yksilölliseen kokemusmaailmaansa vain näillä ehdoilla; hänen on myös omaksuttava heidän asenteensa suhteessa erilaisiin yleisen sosiaalisen toiminnan näkökantoihin, joissa yhteisön jäsenet ovat mukana (Mead 1944, 154–155).

Careyn (1975, 7–9) mukaan syy, miksi kommunikaatiota ei ole tutkittu rituaalisesta näkökulmasta, on kulttuurin käsitteen häipyvyys amerikkalaisessa yhteiskunta-ajattelussa. Mikäli esimerkiksi sanomalehteä tarkastellaan kommunikaation transmissionäkökulmasta, nähdään media välineenä uutisten ja tiedon, joskus viihteen levittämiseen. Kysymyksiä voidaan esittää median vaikutuksista: muuttuvatko tai kovenevatko asenteet, toimiiko media funktionaalisen vai epäfunktionaalisen vakauden ylläpitämisessä ja niin edelleen. Kommunikaation rituaalinen näkökulma kohdistuu erilaisiin ongelmiin sanomalehteä tutkittaessa. Se näkee uutisten luvun ja niiden kirjoittamisen enemmän rituaalisena ja draamallisena toimena. Rituaalisesta näkökulmasta uutiset eivät ole informaatiota vaan draamaa; ne eivät kuvaile maailmaa vaan esittävät näyttämön draamallisia voimia ja toimintaa; ne ovat olemassa vain historiallisessa ajassa; ja ne tarjoavat katsojalle mahdollisuuden ottaa osaa ottamalla välillisesti sosiaalisia rooleja sen sisällä.

Uutisten kokeminen myyttinä merkitsee Tuchmanin (1981, 97) mielestä, että ne voidaan nähdä tietoisuusteollisuutena. Silloin voidaan vakavasti tarkastella asiaa mielen industrialisointina. Vapaudumme sekä kapeasta sosiaalipsykologisesta massamedian vaikutusmallista että yhtä rajoittavasta massamedian gratifikaatiotutkimuksesta. Uutisten arvon tunnustaminen sekä alitajuntaisiin vietteihin että tietoiseen mieleen vetoavana taiteellisenä saavutuksena voi johtaa rikkaampaan analyysiin ajastamme ja merkityksen sosiaalisesta luomisesta.

Mikäli pyritään tutkimaan yhteiskuntaa kommunikaatiomuotona, se voidaan nähdä prosessina, jonka mukaan todellisuus on luotu, jaettu, muokattu ja säilytetty. Kun tämä prosessi tulee läpinäkymättömäksi, kun meiltä puuttuu maailmaa ahdistavat todellisuuden mallit, ja kun olemme kykenemättömiä kuvailemaan ja jakamaan tätä todellisuutta ja kun kommunikaatiomalliemme epäonnistumisen takia olemme kykenemättömiä yhteydenpitoon toistemme kanssa, joudumme kohtaamaan mitä vakavimpia kommunikaatio-ongelmia (Carey 1975, 20). Hooverin (1988, 162) mielestä Careyn vaikuttava kulttuurianalyttinen näkökulma perustuu teoreettiseen ja metodologiseen avoimuuteen sekä vaikeasti mitattavissa olevan datan huomioon ottamiseen.

Dahlgren (1981, 104) esittää vastausmahdollisuutena harkitsevaa tietoisuutta, joka oppii omista jaetuista sosiaalisista kokemuksistaan - omasta historiastaan - ja pohtii nykyisyyttä kriittisesti. Harkitsevuus ei ole pelkästään ihmisen kasvun avainelementti, se on myös se kognitiivinen kapasiteetti, jota perinteisen demokraattisen teorian ajatus *hyvästä yhteiskunnasta* edellyttää toimiakseen.

Careyn kannanotot pohjautuvat keskeisiltä osiltaan amerikkalaisen filosofin John Deweyn (1859–1952) ajatteluun. Kuneliuksen (2006, 16) mukaan Deweylla filosofian tarkoitus oli osallistua kulloisenkin maailman ja sen ongelmien ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen. Kunelius jatkaa: ”ihmisen ja maailman (joka sisältää myös toiset ihmiset) välistä vuorovaikutusta voi eritellä sen mukaan, miten *tietoisia* toimijoita ihmiset omassa vuorovaikutuksessaan ovat”. Taiteen ja viestinnän olemuksesta Dewey kirjoittaa alun perin vuonna 1927 julkaistussa teoksessaan *Public and its Problems* (suom. Julkinen toiminta ja sen ongelmat, Kirjakas Ky 2006) seuraavasti:

Taiteilijan vapauttaminen luomaan kirjallista esitystä on toisin sanoen yhtä keskeinen edellytys julkisia kysymyksiä koskevan mielipiteen oikealle muodostumiselle kuin yhteiskunnan tutkimuksen vapauttaminen. Ihmisten tietoinen mielipiteiden ja arvostelmien muodostus on usein pinnallista ja triviaalia. Heidän elämänsä sen sijaan on syvempää. Runous, draama ja romaani osoittavat, ettei esitystavan ongelma ole ratkaisematon. Taiteilijat ovat aina olleet todellisia uutisten kertojia, sillä uutta ei ole ulkoisesti tapahtuva itsessään, vaan sen meissä herättämät tunteet, havainnot ja arvostus (Dewey 2006, 199).

Alun perin vuonna 1925 julkaistussa teoksessaan *Experience and Nature* Dewey (1971, 138) määrittelee kommunikaation kaunopuheisesti todeten kommunikaation olevan kaikista asioista ihmeellisin. Kun kommunikaatio tapahtuu, kaikki luonnolliset tapahtumat ovat uudelleen määrittelyn ja uudelleen näkemisen kohteina; ne mukautetaan uudelleen keskustelun vaatimuksia vastaaviksi, oli kyseessä sitten julkinen diskurssi tai sitä edeltävä ajatteluprosessi. Tapahtumat muuttuvat objekteiksi, asioiksi joilla on merkitys. Dewey huomioi, että vaikka kaikki tietämys perustuu kommunikaatioon, kommunikaatiosta tiedetään hyvin vähän. Ainoastaan tapahtumia nimeämällä on mahdollista aloittaa ajatteluprosessi. Kun tapahtumat on nimetty, ne elävät itsenäistä kaksoiselämää. Niiden alkuperäisen olemassaolon lisäksi niihin kohdistuu ajatuskokeilu: niiden merkityksiä voidaan loputtomasti yhdistellä ja uudelleen järjestellä mielikuvituksessa ja tämän sisäisen kokeilun tuloksena - joka on ajatteluprosessi - voidaan paljastaa vuorovaikutuksen tapahtumia. Kieli tulee täten *välineitten välineeksi*, sillä ilman hyvin kehitty-

neitä ilmaisujärjestelmiä yksilöt eivät kykene toimimaan yhteisymmärryksessä. Tästä johtuen yhteiskuntatieteissä tarvitaan *diskurssin diskurssia* (Duncan 1962, 56).

Asian ymmärtämisen syventämiseksi Williams (2001, 335) ehdottaa *tunnerakenteen*-käsitettä (engl. *structure of feeling*): Williamsin mielestä käsite on luja ja täsmällinen, mihin konnotaatio sanasta *rakenne* viittaa - kuitenkin se operoi herkimmillä ja abstrakteimmalla toimintamme alueella. Eräässä mielessä tämä tunnerakenne on aikakauden kulttuuri: se on tietty elävä kudokseksi yleisen järjestyksen kaikista elementeistä. Ja tässä mielessä aikakauden taiteet ovat merkittävässä osassa. Ne edustavat jälkipolville jäävää kommunikaatiota, sitä todellista tunnetta ja syvää yhteisöllisyyttä, joka tekee kommunikaation mahdolliseksi ja hedelmälliseksi.

Taide ja massatuotanto

Mielenkiintoisen näkökulman taiteen, rituaalin ja massatuotannon suhteeseen tarjosi saksanjuutalainen Walter Benjamin vuonna 1936 kirjoittamallaan esseellä *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. Benjaminin (1979, 389) mukaan taideteoksen ainutlaatuisuus liittyy erottamattomasti sen kuulumiseen tradition kudokseen. Tämä traditio on itsessään läpikotaisin elävä ja muuttuvainen. Esimerkiksi antiikkinen Venuksen patsas seiso erillisessä traditionaalisessa kontekstissa, niin sitä kunnioituksen kohteena pitäneiden kreikkalaisten kuin sitä pahaenteisenä epäjumalankuvana pitäneiden keskiaikaisten kirkonmiesten keskuudessa. Kuitenkin molemmat ryhmät kohtasivat sen ainutlaatuisuuden, sen auran. Alun perin taiteen tradition kontekstuaalinen integraatio löysi ilmaisunsa kultissa. Varhaisin taide toimi rituaalin palveluksessa - ensin maagisen, sittemmin uskonnollisluonteisen. On merkittävää, että taideteoksen olemassaolo liittyyneenä sen auraan ei ole koskaan täysin erillään sen rituaalisesta funktiosta. Toisin sanoen, *aidon* taideteoksen ainutlaatuisella arvolla on perustansa rituaalissa, sen alkuperäisessä käyttöarvossa.

Taiteen mekaaninen massatuotanto muuttaa massojen asennetta taide tta kohtaan. Taantumuksellinen asenne Picasson maalausta kohtaan muuttuu Benjaminin mukaan edistykselliseksi reaktioksi Chaplinin elokuvaa kohtaan. Edistykselliselle reaktiolle on ominaista suora, intiimi visuaalisen ja emotionaalisen nautinnon fuusio, johon liittyy asiantuntijan orientaatio. Tällaisella fuusiolla on suuri sosiaalinen merkitys. Mitä vähäisempi on taidemuodon sosiaalinen merkitys, sitä jyrkempi on ero yleisön kriittisyyden ja nautinnon välillä. Tavanomaisesta nautitaan kriitikittömästi, kun taas todella uusi herättää vastenmielisyyttä. Mitä tulee valkokankaaseen, yleisön kriittiset ja vastaanottavat asenteet yhtyvät. Ratkaisevana syynä tähän on yksilöllisten reaktioiden oleminen massayleisön reaktioiden ennaltamääräämiä, vaikka he itse ovat juuri tuottamassa niitä.

Heti kun nämä palautteet tulevat manifestoiduiksi, ne kontrolloivat toisiaan (Benjamin 1979, 400–401).

6.4.3 *Kommunikaatio huomion kohteena: julkisuusmalli*

Usein massamedian tarkoituksena ei ole lähettää tiettyä informaatiota yleisölle tai yhdistää yleisöä tietyn kulttuurisen arvon ilmaisemiseksi, vaan yksinkertaisesti ylläpitää omaa huomioarvoaan. Niin tehdessään media toimii pelkästään taloudellisen päämäärän ajamana (McQuail 2005, 71). Elliottin (1972, 165) mukaan ohjelmatuotannon pääfokus on ollessa yleisön huomiossa ja tyydyttämisessä on väistämätöntä, että pääulottuvuus mahdollisissa yleisöreaktioissa tulee olemaan tunnepitoinen reagointi tuttuihin symboleihin. McLuhan on esittänyt sähköisen, visuaalisen median olevan muuttamassa koko aistinvaraista ja kognitiivista tyyliä, johon on totuttu kirjallisen median ajalla. Elliott argumentoi, ettei muutos kohti emotionaalisuutta ja symbolismia ole pelkästään seurausta eri medioiden luontaisista ominaisuuseroista. Se on seurausta hiljattaisesta kehityksestä kohti mediaa, jossa on enemmän massamediaominaisuuksia sekä sisällöllisesti että organisatorisesti. Massayhteiskuntateoriassaan Mills nimitti tilannetta *mediamarkkinoiksi* - termi ei kuvasta vain kaupallistumisen leviämistä, vaan muutosta ihmisten ja yhteiskunnan suhteessa.

Julkisuusmallissa media voidaan nähdä esilläolon ja huomion prosessina. Tässä mallissa on useita piirteitä, jotka ovat yhteen sopimattomia sekä transmissiomallin että ekspressiivisen mallin kanssa (McQuail 2005, 72):

- Huomionhaku on nolla-summa prosessi. Yhden median seuraamiseen kulutettua aikaa ei voi antaa toiselle, ja yleisön aika on rajallista. Sen sijaan ekspressiivisen mallin mukaisen prosessin kokemusarvo ei ole mitattavissa.
- Kommunikaatio julkisuusmallissa tapahtuu aina nykyajassa. Merkitsevää menneisyyttä ei ole, ja tulevaisuus on vain nykyisyyden jatkumo.
- Julkisuus on itseisarvollista ja lyhyellä aikavälillä arvoneutraalia ja oleelliselta osin tarkoituksetonta. Muoto ja tekniikka ovat etusijalla sisältöön nähden.

Altheiden ja Snow'n (1991, 252) mukaan mediaa on perinteisesti analysoitu välineenä, joka helpottaa ja johtaa informaatiovirtaa. Tämä näkökulma painottaa median välittämän informaation luonnetta. Ilmaantui tutkimuksia, jotka esittivät uutisraportoinnin olevan tietyllä tavalla painotettua ja televisioväkivallalla olevan vahingollisia vaikutuksia.

tuksia sekä kiinnitettiin huomiota epäsuotuisiin sosialisatio-olosuhteisiin. Käyttämällä käyttäytymistieteellistä viitekehystä monet huomioijat yksinkertaisesti olettivat median sisältävän voimakkaita ärsykejä, jotka tuottavat käyttäytymisvaikutuksia. Altheidin ja Snow'n teesinä on median voimakkuuden perustuminen siihen, että ihmiset ovat omaksuneet medialogiikan. Koska ihmiset havainnoivat, tulkitsevat ja toimivat olemassa olevan medialogiikan painotuksin, siitä logiikasta on tullut elämäntapa. Näin ollen, mediaa ei pitäisi nähdä vain yhtenä muuttujana sosiaalisen prosessin muutoksessa. Mediaa ei myöskään pitäisi nähdä vain yhtenä monista tekijöistä, jotka voidaan liittää monimutkaiseen rakennemalliin. Tämä näkökulma johtaa median kokonaisvaltaisen vaikutuksen huomiotta jättämiseen. Sosiaalinen muutos tapahtuu ja tunnistetaan kommunikaatiomuotojen ja -logiikan kautta. Koska media on oleellinen lähes kaikille sosiaalisen elämän prosesseille, urbaania yhteiskuntaa ei voida ymmärtää ilman mediaa. Altheide ja Snow päättelivät massakommunikaation ja osallistuvan medialogiikan olevan osa yhteiskuntaa yhteen sitovaa sisintä kollektiivista tietoisuutta.

6.4.4 *Mediadiskurssin koodaus ja dekodaus: vastaanottajamalli*

On myös mahdollista ajatella massakommunikaatiota useiden vastaanottajien näkökulmasta, jotka eivät näe tai ymmärrä sanomaa siten, kuin se on lähettäjän mielestä lähetetty tai ilmaistu (McQuail 2005, 72). Kun yksilöt koodaavat ja dekodaaavat sanomia, he eivät käytä ainoastaan teknisen median edellyttämiä taitoja ja kykyjä, vaan symbolien vaihtoprosessiin kuuluvia kulttuurisia resursseja, kuten erilaisia tiedon muotoja ja taustaolettamuksia. Nämä tiedon muodot ja taustaolettamukset muovaavat sitä, miten he ymmärtävät sanomat, miten he suhtautuvat niihin ja miten he omaksuvat ne elämäänsä. Ymmärtämisprosessi on aina koodattujen sanomien ja tulkitsijoiden välinen vuorovaikutusprosessi, johon tulkitsijat tuovat kulttuuriset resurssinsa (Thompson 1995, 23).

Jensenin ja Rosengrenin (1990, 217) mukaan vastaanottoanalyysi pyrkii integroimaan yhteiskuntatieteelliset ja humanistiset näkökulmat vastaanottoon. Traditio rakentuu erilaisille teoreettisille viitekehyksille symbolisesta interaktionismista psykoanalyysiin. Ensinnäkin, se haastaa humanististen tieteiden tulkinnallisen sisällönanalyysin tiedon lähteenä massamedian sisällön käytölle ja vaikutuksille. Toiseksi, se kyseenalaistaa empiirisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vallitsevat metodologiat. Vastaanottoanalyysi kehittää järjestelmän, jota voisi kutsua kumulatiiviseksi yleisön sisällönanalyysiksi, joka on luonteeltaan sekä kvalitatiivinen että empiirinen. Kulttuuritutkimuksen tavoin vastaanottoanalyysi puhuu mediasanomista kulttuurisesti koodattuina diskursseina ja määrittelee yleisön merkityksen tuottajana.

Mikä ensisijaisesti luonnehtii vastaanottoanalyysia Jensenin ja Rosengrenin (1990, 218) mukaan on vaatimus tutkimuksen sisältämästä vertailevasta analyysistä mediadiskursseista ja yleisödiskursseista - vertailevaa analyysia mediasisällön rakenteesta yleisön vastausten sisältöä koskevaan rakenteeseen. Tulokset tulkitaan vallitsevan sosio-kulttuurisen järjestelmän viitekehyksessä, joka edelleen käsitteellistetään sosiaalisten käytäntöjen, käytännön kontekstien ja selittävien yhteisöjen historiallisena rakenteena. Tuottaessaan empiiristä dataa syvähaastattelujen ja havainnoinnin avulla tutkimus käyttää kvalitatiivisia metodeja sekä yleisödatan että sisältödatan vertailevaan tutkimiseen. Yleisesti ottaen, vastaanottoanalyysi nostaa esille kysymyksen, mitä merkitsee - ja mitä saattaa merkitä - oleminen massamedian vastaanottajana.

McQuailin (2005, 73) mukaan *vastaanottajanäkökulman* ydin on sijoittaa merkityksen attribuutti ja rakenne vastaanottajalle. Mediasanomien ovat aina avoimia ja monimerkityksisiä, ja ne tulkitaan riippuen vastaanottajan kulttuurisesta kontekstista. Kommunikaattorit koodaavat sanomia ideologisin ja institutionaalisin perustein manipuloidakseen kieltä ja mediaa päämääriensä saavuttamiseksi. Sanoman vastaanottajat (dekoodaajat) eivät ole pakotettuja hyväksymään sanomia sellaisenaan vaan voivat vastustaa ideologista vaikutusta käyttämällä oman kokemuksensa mukaisia vaihtoehtoisia tulkintoja sanomalle (McQuail 2005, 73).

Stuart Hallin kehittämässä mallissa koodauksen ja dekodauksen prosessissa mediateksti on *merkitsevä diskurssi*. Massamedian tuotanto-organisaatio ja sen päätäjät koodaavat mediatekstin haluamansa *merkitsevän rakenteen* mukaisesti, mutta dekodaus tapahtuu eri tietämyksen ja eri merkitsevyyserakenteen viitekehyksessä olevien vastaanottajien toimesta (McQuail 2005, 73).

Kuvio 39 Koodaus/dekoodaus -viestintämalli joukkoviestintäprosessista (Hall 1992, 137)

Kun kuviossa 39 tarkastellaan kohtia, jotka on nimetty termeillä *merkitysrakenteet 1* ja *merkitysrakenteet 2*, on huomattava, että näiden ei tarvitse vastata toisiaan. Hallin mukaan termit eivät muodosta *välitöntä identiteettiä*. Koodauksen ja dekodauksen koodit eivät edellytä täyttä symmetriaa. Symmetrian aste – eli ymmärtämisen ja väärinymmärtämisen aste viestinnällisessä vaihdossa – riippuu siitä, missä määrin koodaaja-tuottajan ja dekodaaaja-vastaanottajan välillä vallitsee symmetria/asymmetria (vastaavuussuhde). Tämä vastaavuussuhde riippuu vuorostaan koodien samuuden/eroavuuden asteesta – koodit joko siirtävät täydellisesti tai puutteellisesti siirrettävän sanoman taikka sitten katkovat tai systemaattisesti vääristävät sitä (Hall 1992, 137).

Hallin (1992, 137) mukaan ”koodien väliset erot juontuvat paljolti toimittajien ja yleisöjen suhteiden ja asemien rakenteellisista eroista, mutta jossain määrin myös lähteen ja vastaanottajan koodien asymmetriasta, kun sanoma siirretään diskursiiviseen muotoon ja siitä pois”. Hall tarkoittaa nimenomaan viestinnällisen vaihdon osapuolten välisen *vastaavuuden puutteen* tuottavan *vääristymiksi* ja *väärinkäsityksiksi* kutsuttuja ilmiöitä. ”Tämä määrittelee jälleen kerran niiden kohtien *suhteellisen itsenäisyyden* mutta myös *ratkaisuuden*, joissa sanoma astuu diskursiiviseen muotoonsa ja siitä pois”.

Sanoman vastaanottajan (dekodaaajan) kolme hypoteettista asemaa (Hall 1992, 145–147):

1) Hallitseva eli hegemoninen asema

Kun vastaanottaja ottaa sanoman konnotoiman merkityksen täydestä ja dekodaa sanoman sitä viitekoodia käyttäen, jonka avulla se on koodattu, hänen voidaan sanoa toimivan hallitsevan koodin sisällä. Tämä on *täysin läpinäkyvän viestinnän* ihannetapaus.

2) Neuvotteleva koodi tai asema

Neuvotteleva dekodaus on sekoitus sopeutuvista ja vastustavista aineksista. Hallitsevan ideologian neuvotteleva versio on täynnä ristiriitoja, joskin ne tulevat vain tietyissä tapauksissa päivänvaloon. Neuvottelevat koodit toimivat sellaisten logiikkojen varassa, joita voidaan kutsua osittaisiksi ja tilannekohtaisiksi ja jotka pysyvät yllä sen ansiosta, että ne eroavat vallan diskursseista ja logiikoista ja ovat niihin eriarvoisessa suhteessa.

3) Vastakkainen dekadaus

Sanoman vastaanottaja voi myös mahdollisesti tunnistaa niin diskurssin kirjaimellisen kuin sen konnotatiivisenkin jäsenyyksen, mutta dekodata sanoman silti kokonaan vastakkaisella tavalla. Hän hajottaa sanoman etusijalle asettuvan koodin mukaisena kokonaisuutena ja rakentaa sen uudeksi kokonaisuudeksi jokin vaihtoehtoisen viitekehysten pohjalta.

Vaikka Hall käyttää samaa koodaus/dekadaus -terminologiaa kuin Shannon ja Weaver, joiden malli on esitelty alaluvussa 6.1.2, hän kritisoi mallin lineaarisuutta ja tarjoaa vaihtoehdon, joka sisältää hyödykkeiden tuotannon, kierrättämisen, jakelun ja kuluttamisen. Siten Hall sisällyttää massamedian analyysin sisällöntuotantoentiteettinä koodaus/dekadaus -viitekehukseen. Hall käyttää yhtälön koodauspuolesta nimitystä *merkitysrakenteet 1* ja dekadauspuolesta nimitystä *merkitysrakenteet 2*. Toisin kuin Shannon ja Weaver, hän ei ole huolissaan symmetrian puuttumisesta. Päinvastoin, hänestä on olennaista, että dekadausprosessi voi olla itsenäinen koodatusta merkityksestä. Näin hän haastaa semiologisen väitteen koodatun tekstin vallasta ja siitä, että merkitykset ovat tiukasti sidoksissa tekstiin (Gurevitch & Scannell 2003, 239).

Vaikka yleinen implikaatio on, ettei dekadaatun sanoman tarkoitus välttämättä vastaa koodatun sanoman tarkoitusta (huolimatta yhteisestä kielijärjestelmästä), tärkein seuraus on, että dekadaus voi saada eri suunnan kuin on tarkoitettu. Vastaanottajat voivat lukea *rivien välistä*, jopa muuttaa sanoman tarkoituksen päinvastaiseksi. On selvää, että tämä malli ja siihen liittyvä teoria sisältävät useita avainperiaatteita: mediasisällön monet merkitykset - erilaisia tulkintoja tekevien yhteisöjen olemassaolon ja vastaanottajan ensisijaisuuden merkityksen määrittelyssä. Vaikka varhainen tutkimus tunnisti selektiivisen havainnoinnin olemassaolon, sitä pidettiin enemmän transmissiomallin rajoituksena tai ehtona kuin osana hyvin toisenlaista perspektiiviä (McQuail 2005, 73–74).

6.4.5 Mallien vertailu

Mallien vertailu osoittaa yhdyntyyppisen, teknologiaan perustuvan, massakommunikaatiomallin riittämättömyyden. Teknologian inhimilliset käyttömahdollisuudet sisältävät paljon enemmän vaihtoehtoja kuin aiemmin oletettiin (McQuail 2005, 74).

Taulukko 2 Massakommunikaatioprosessin neljän mallin vertailu: jokainen malli edellyttää erilaista orientaatiota lähettäjältä ja vastaanottajalta

	Orientaatio	
	Lähettäjä	Vastaanottaja
Transmissiomalli	merkityksen siirto	kognitiivinen prosessointi
Ekspressiivinen malli	performanssi	jaettu kokemus
Julkisuusmalli	kilpaileva esilläolo	huomiota antava katsojakunta
Vastaanottajamalli	preferoiva koodaus	differentoiva dekooodaus/ merkityksen konstruointi

Taulukossa 2 nähtävistä malleista transmissiomalli perustuu suurelta osin vanhoihin institutionaalisiin konteksteihin – koulutukseen, uskuntoon, hallintoon – ja on käyttökelpoinen ainoastaan sellaisiin media-aktiviteetteihin, jotka ovat tarkoitukseltaan ohjeistavia, informatiivisia tai propagandistisia. Ekspressiivinen malli tavoittaa paremmin kommunikaatiota, jossa on taiteen, draaman, viihteen ja symbolien käytön elementtejä. Se sopii myös tosi-tv-formaatin kuvaamiseen. Julkisuus- tai huomionhakumalli heijastaa median keskeistä tavoitetta yleisön suosiosta, joko arvonnannon tai tuottojen vuoksi. Se käsittää suuren sektorin media-aktiviteetista, kuten markkinoinnista, suoraan tai epäsuorasti. Vastaanottajamalli muistuttaa median vallan muokata, ilmaista tai tavoittaa yleisöä olevan osin illusorista, sillä vastaanottajalla on lopulta mahdollisuus sanoman hylkäämiseen (McQuail 2005, 74).

Varhaisen kommunikaation luoma vallitseva paradigma on edelleen olemassa, koska se soveltuu moniin nykypäivän mediaoperaatioihin ja täyttää mediateollisuuden, mainostajien ja julkaisijoiden tarpeet. Mediapropagandistit ovat vakuuttuneita median manipulointikapasiteetista ja *massojen* muokattavuudesta. Käsite informaation siirrosta on edelleen relevantti. Mitä tulee mallin valintaan, ei voida yksinkertaisesti valita yhtä

ja hylätä muita. Ne ovat käyttökelpoisia eri tarkoituksiin. Kaikki neljä mallia heijastavat kommunikaatioprosessin eri näkökantoja (McQuail 2005, 75).

6.5 Mediateorian pääteemat

6.5.1 Mediateorian pääteema I: Valta ja epätasa-arvo

Media on aina jollain tavoin suhteessa vallitseviin poliittisiin ja taloudellisiin valtarakenteisiin. Ensinnäkin on ilmeistä, että medialla on kustannus ja arvo ja että media on kontrollin ja saatavuuden suhteen kilpailun kohteena. Toiseksi mediaa rajoittavat poliittiset, taloudelliset ja lakiin perustuvat säännökset. Kolmanneksi, joukkoviestintää pidetään yleisesti tehokkaana vallan välineenä, jolla on kapasiteettia vaikuttamiseen monin eri tavoin. Neljänneksi, mahdollisuus käyttää joukkoviestinnän valtaa on hyvin epätasaisesti jakautunut (McQuail 2005, 86–87).

Median valtaa käsiteltäessä on yleensä kaksi mallia vastakkain: dominantin median ja pluralistisen median. Ensimmäinen näistä näkee median käyttävän valtaansa muiden vahvojen instituutioiden puolesta. Tässä näkemyksessä mediaorganisaatiot ovat harvojen voimakkaiden intressiryhmien omistuksessa tai valvonnassa ja ne ovat luonteeltaan ja tarkoitukseltaan samantyyppisiä. Tuloksena on olemassa olevan valtarakenteen vahvistaminen ja legitimoiminen ja muutoksen ehkäiseminen suodattamalla pois vaihtoehtoiset äänet. Pluralistinen malli on lähes joka suhteessa vastakkainen sallien paljon erilaisuutta ja ennalta-arvaamattomuutta. Siinä ei ole dominoivaa ja yhtenäistä eliittiä ja sekä muutos että demokraattinen valvonta ovat mahdollisia. Pluralistinen näkemys on idealisoitu versio siitä, mihin liberalismi ja vapaat markkinat johtavat (McQuail 2005, 87–88). Curran (2000, 122) huomauttaa *vallan vahtikoira* -näkemyksen olevan aikansa elänyt siinä suhteessa, että se ei ota huomioon sidosryhmien käyttämää taloudellista valtaa. Tarvitaan mallia, jossa media vahtii sekä julkista että yksityistä valtaa. McQuail (2005, 87–88) jatkaa, että vaikka mallit kuvataan vastakkaisina, on mahdollista nähdä sekamalleja, joissa vastavoimat ja yleisö vastustavat ja rajoittavat taipumuksia massadominointiin tai taloudelliseen monopoliin. Jokaisessa vapaassa yhteiskunnassa vähemmistö- ja oppositioyhmien pitäisi voida kehittää ja ylläpitää omaa vaihtoehtoista mediaansa.

Taulukko 3 Kaksi vastakkaista mallia median vallasta - sekamallit ovat todennäköisempiä (McQuail 2005, 88)

	Dominanssi	Pluralismi
Yhteiskuntalähde	hallitseva luokka tai eliitti	kilpailevat poliittiset, sosiaaliset ja kulttuuriset ryhmät ja intressit
Media	keskitetty omistus	useita toisistaan riippumattomia
Tuotanto	standardoitu, valvottu	luova, vapaa, yksilöllinen
Sisältö ja maailmankuva	selektiivinen	monipuolinen, kilpailevia näkemyksiä
Yleisö	passiivinen, riippuvainen	pirstaleinen, selektiivinen, aktiivinen ja lukuisa
Vaikutukset	tukee vallitsevaa järjestystä	vaikutuksen suunta ei ennakoitavissa, usein ei vaikutusta

Näitä malleja käsiteltäessä puuttuu kysymys median omien tarkoitusperiensä johdosta käyttämästä vallasta. Kuitenkin tämä mahdollisuus on olemassa, ja siitä löytyy kuvauksia sekä fiktiivisten että todellisten mediamogulien ja imperiumien kuvauksissa. Sekä kulttuurinen ja poliittinen eliitti että suuri yleisö ovat esittäneet syytöksiä median vallan väärinkäytöksistä. Media voi käyttää valtaansa edesvastuuttomasti ja suojaautua sananvapauden kilven taakse välttyäkseen vastuunkannolta (McQuail 2005, 88). Kuuluisa tulkinta mediamogulin vallan väärinkäytöksistä on kuvassa 6 oleva Orson Wellesin *Citizen Kane*, jonka päähenkilön tarina perustuu lehtimagnaatti William Randolph Hearstiin. Hearst, joka loi mediaimperiuminsa sensaatiolehdistön, niin kutsutun keltaisen lehdistön (engl. *yellow journalism*) avulla, joutuu Wellesin käsittelyssä hyväksikäytetyksi samalla tavalla kuin Hearstin sensaatiolehdet käsitelivät kohteitaan. Näin *Citizen Kane* on itse sensaatiojournalismia: se uhraa totuuden Hearstin elämästä hänen tarinansa sensaatiomaisille piirteille (Bayer 1978, 148). Sunstein (2006, 211) lisää, ettei kommunikaatiokanavien rajoittamaton yksilöllinen valintamahdollisuus välttämättä edistä kansa-

laisten itsehallintoa. Demokraattisia pyrkimyksiä lieventää aiheutuvia ongelmia ei pitäisi torjua vapauden nimissä. Nykyaikana Hearstin kaltaista lehtimagnaattia edustaa mediamoguli Rupert Murdoch.

Kuva 6 Orson Welles häikäilemättömänä lehtimagnaattina

6.5.2 Mediateorian pääteema II: Sosiaalinen integraatio ja identiteetti

McQuailin (2010, 89) mukaan media liitettiin jo varhain kysymyksiin nopeasta kaupungistumisesta, sosiaalisesta liikkuvuudesta ja perinteisten yhteisöjen heikentymisestä. Merkittävä osa varhaisesta mediateoriasta ja -tutkimuksesta kiinnitti huomiota kysymykseen sosiaalisesta integraatiosta. Hanno Hardt (1979, 19) katsoo varhaisten yhteiskuntatieteilijöiden työn osoittavan, että yhteiskuntateorian, tai minkä tahansa pyrkimyksen selittää modernin ajan tulemista on perustuttava kommunikaation ymmärtämiseen perustavanlaatuisena yksilöitä koskettavana sosiaalisena prosessina. Itse asiassa, kommunikaatiosta tulee välttämätön osa ihmisen olemassaoloa ja yhteiskunnan kasvua. Täten suurta huomiota kiinnitetään kielen rooliin ja funktioon sosialisatiossa sekä integroivana mekanismina, jonka avulla konstruoidaan niin arkipäivän todellisuuksia kuin tieteellisiä tai poliittisia maailmankuvia. Hardt (1979, 227) korostaa sosiaalisen kommunikaation ymmärtämisen täytyvän perustua symbolisen käyttäytymisen ja kielen käy-

tön tutkimiseen ja siihen, miten teknologias- taloudellinen kehitys ja monimutkaisten yleisten kommunikaatiojärjestelmien ilmaantuminen vaikuttavat niihin.

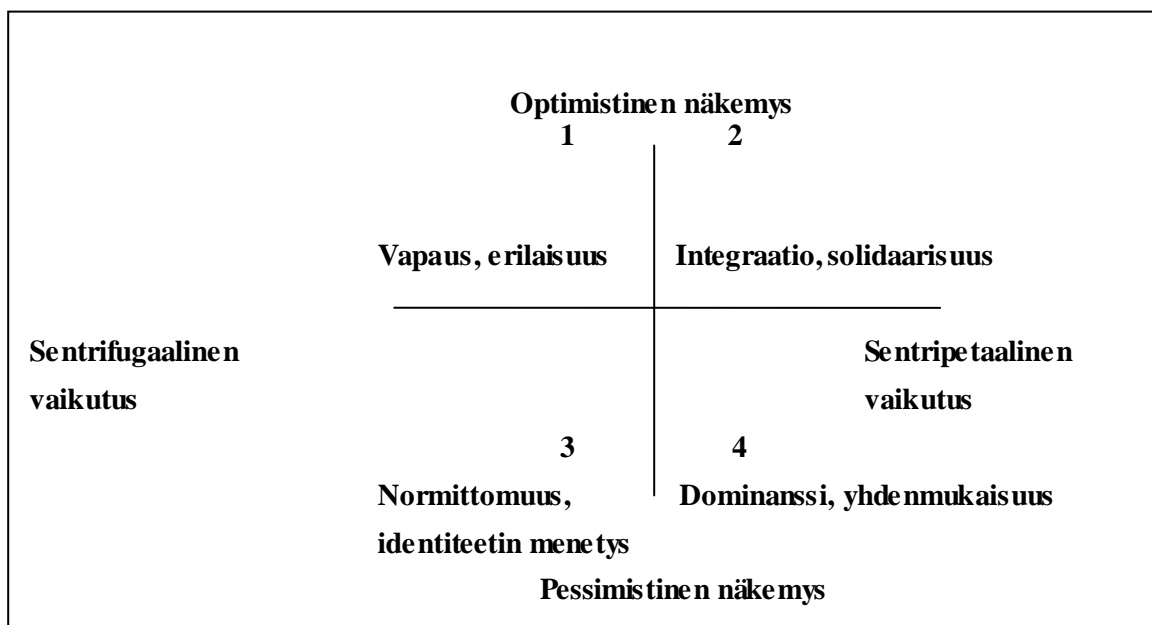
McQuailin (2010, 89–90) mielestä massakommunikaatioprosessia on usein pidetty ensisijaisesti individualistisena, persoonattomana sekä eristävänä ja siten alhaisempaan solidaarisuuteen ja yhteisöllisyyteen johtavana. Teoksessaan *Bowling Alone* Robert Putnam (2000, 237) esittää kolme syytä, miksi lisääntyvä televisionkatselelu voi vähentää kansalaisaktiivisuutta: 1) televisio kilpailee niukasta ajasta; 2) televisiolla on psykologisia vaikutuksia, jotka rajoittavat sosiaalista osallistumista, ja 3) tietyt television ohjelmalliset sisällöt heikentävät motivaatiota kansalaistoimintaan. Putnam (2000, 241–242) lisää, että kuten muutkin addiktoivat ja pakonomaiset käyttäytymismallit, televisio näyttää olevan hyvin epätydyttävä kokemus. Yksi syy miksi televisionkatselelu yhdistetään negatiivisesti sosiaaliseen yhteydenpitoon saattaa olla, että televisio luo eräänlaisen pseudopersonallisen yhteyden toisiin. Jokainen televisiopersonallisuuden kasvoista kasvoihin tapaava tietää tunteen, että jo tuntee kyseisen henkilön.

Sosiaalisen integraation ristiriitoja

Careyn (1969, 24–27) mukaan kommunikaatiovallankumous alkoi Yhdysvalloissa 1890-luvulla kansallisen aikakauslehdistön, modernin massasanomalehden kehityksen, uutispalvelujen levittämien uutisten sekä primitiivisten sähköisten kommunikaatiomuotojen syntyessä. Kansallisen median nousu edustaa sentripetaalista, eli keskiahakuista voimaa sosiaalisessa organisaatiossa. Tällainen media tehostaa voimakkaasti tilan kontrollia vähentämällä kommunikaation signaaliaikaa, saattamalla voimaan suorat saavutettavuuslinjat kansallisten keskusten ja kaukaisten yleisöjen välillä ja tuottamalla potentiaalia vallan ja auktoriteetin keskittymiselle. Toinen kommunikaatiovallankumouksen ulottuvuus oli erikoistuneen, yhteiskunnan eri segmenttejä, kuten etnisii, ammatillisia ja uskonnollisia, palvelevan median kehittyminen. Kommunikaation vähemmistöjä palveleva media edustaa sentrifugaalista, eli keskipakoista voimaa sosiaalisessa organisaatiossa. Kollektiivisesti nämä kaksi kommunikaatiovallankumouksen ulottuvuutta edustavat sentrifugaalisia ja sentripetaalisia voimia täysin uusii yleisöjä luovissa sosiaalisissa rakenteissa, jotka muuttavat olemassaolevia ryhmiä yleisöiksi ja kansanomaisivat tunteita ja intressejä.

Careya mukaillen McQuail (2005, 89–90) näkee sosiaalisen integraation ja identiteetin pääkysymykset teoriassa ja tutkimuksessa kahtena ulottuvuutena. Toinen ulottuvuus viittaa vaikutuksen suuntaan: se on joko sentrifugaalinen tai sentripetaalinen. Sentrifugaalinen viittaa ärsyккеeseen kohti sosiaalista muutosta, vapautta, individualismia ja fragmentaatiota. Sentripetaalinen viittaa enemmän sosiaalisen yhtenäisyyden, järjestyk-

sen, koheesion ja integraation vaikutukseen. Sekä sosiaalinen integraatio että dispersio voidaan arvottaa eri tavoin riippuen arvottajan preferenssistä ja perspektiivistä. Selkeämmin esimerkin avulla ilmaistuna: toisen toivottu sosiaalinen kontrolli on toiselle vapauden rajoittamista; toisen individualismi on toiselle eristäytymistä. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita Suomessa vuosikymmeniä kiistaa aiheuttaneet alkoholi- ja tupakkapolitiikka – oikeita vastauksia ei ole. Tällöin toinen ulottuvuus voidaan kuvata normatiiviseksi, varsinkin mitä tulee arvioon massamedian toiminnasta näissä toisilleen vastakkaisissa tendensseissä. Kysymys, jonka se esittää on: pitäisikö kyseessä olevaan vaikutukseen suhtautua optimistisesti vai pessimistisesti. Tämä päättely johtaa kuviossa 40 esitettävään nelikantamalliin, jossa on neljä erilaista teoreettista positiota suhteessa sosiaaliseen integraatioon.

Kuvio 40 Neljä näkemystä massakommunikaation seurauksista sosiaaliselle integraatiolle (McQuail 2005, 90)

- 1) Vapaus, erilaisuus. Sentrifugaalisen vaikutuksen optimistinen näkemys painottaa vapautta, liikkuvuutta ja modernisaatiota.
- 2) Integraatio, solidaarisuus. Sentripetaalisen vaikutuksen optimistinen näkemys painottaa median integroivaa ja koheesiota luovaa funktiota.

- 3) Normittomuus, identiteetin menetys. Muutoksen ja individualismin pessimistinen tulkinta korostaa yksilön eristäytyneisyyttä ja sosiaalisen koheesion menetystä.
- 4) Dominanssi, yhdenmukaisuus. Yhteiskunta voi olla yli-integroitunut ja yllirajoitunut, mikä johtaa keskitettyyn kontrolliin ja yhdenmukaisuuteen.

6.5.3 *Mediateorian pääteema III: Sosiaalinen muutos ja kehitys*

Missä tahansa media käyttääkin hyväkseen vaikutusvaltaansa, se aiheuttaa muutosta: kaksi tärkeintä muutostapaa ovat sosiaalinen sentralisaatio tai hajautus. Käsillä ovat vaihtoehtoiset tavat suhteessa kolmeen seuraavaan peruselementtiin: 1) kommunikatioteknologia ja median sisältö ja muoto; 2) yhteiskunnalliset muutokset (sosiaaliset ja institutionaaliset rakenteet) ja 3) yleisön keskuuteen jaetut mielipiteet, uskomukset, arvot ja käytännöt. Teorialle relevantteja ovat olleet *teknologinen determinismi* ja mahdollisuus käyttää mediaa kehitykseen. Ensin mainittu viittaa muuttuvan median yhteiskuntavaikutukseen, toinen viittaa käytännön kysymykseen, voiko (ja jos, niin miten) massamediaa käyttää taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen (McQuail 2005, 91–92).

Median historiallista kehitystä lukiessa tulee helposti pidettyä mediaa yleisesti ottaen edistyksellisenä voimana, varsinkin johtuen sen yhteydestä demokratiaan ja sananvapauteen ja yhteydestä median markkinoiden ja kaupan avautumiseen ja liberaalisointiin. Kriittinen teoria on kuitenkin pitänyt mediaa nykyaikana konformistisena ja jopa taantumuksellisenä. Tästä ovat esimerkkeinä modernisaatio ja kehitys kolmannessa maailmassa (McQuail 2005, 92).

Curran (2006, 144) kiinnittää huomiota media- ja kulttuuritutkimuksen kontekstualisointiin, joka hänen mukaansa tarjoaa monitahoisen kuvan. Toisaalta, yhteiskunnan muutokset ovat kannustaneet uusien ideoiden ja agendojen löytymiseen. Feminismi auttoi nostamaan esille sukupuolikysymykset tutkimuksen keskiöön. Etnisten ja sukupuolivähemmistöjen tehokkaampi itseorganisaatio rohkaisi pluralistisen teorian uuteen nousuun - tämä painotti yhteiskunnan heterogeenisyyttä ja myös eri vähemmistöjen sisäistä erilaisuutta. Toisaalta, laajemmat yhteiskunnalliset muutokset ovat myös aikaansaaneet sokeita pisteitä media- ja kulttuuritutkimukseen. Viimeisten parin vuosikymmenen aikana uusliberaalit ajatukset ovat saavuttaneet valta-aseman Britanniassa. Tämän hegeemonian edustama kuva markkinoista neutraalina mekanismina, joka tasapainottaa tarjonnan ja kysynnän on yksinkertaistava ja harhaanjohtava. Uusliberalismi tunkeutui media- ja kulttuuritutkimuksen verenkiertoon Curranin mukaan lähes huomaamatta.

Olemme siirtyneet yhden sukupolven aikana mediavallan monopolistisesta keskittymisestä ja manipulaation vaaroista väittelevästä massamedia-terminologiasta erilaistuneeseen, hajautuneeseen ja moniääniseen mediaan. Mediaa ei voi enää pitää monoliittisena rakenteena, joka aikaansaa yhdenmukaisia vaikutuksia. Tämän muutoksen intensiteetti edustaa haastetta teoreetikoille, jotka pyrkivät ymmärtämään ilmaantuvia nykysukupolven olosuhteita sekä tiedonsiirtoa ja sen suhdetta digitaalisen informaation leviämiseen ja jokapäiväisen kommunikaation uusiin muotoihin (Featherstone 2009, 2–3).

6.5.4 Mediateorian pääteema IV: Tila ja aika

Kommunikaatiolla on usein huomattu olevan tila- ja aikaulottuvuudet, ja sen on havaittu *rakentavan siltoja* etäisyydestä ja ajasta johtuville kokemuskatkoille. Kommunikaatioverkot, jaetut diskurssimuodot ja monet kielelliset ja muut ilmaisumuodot määrittelevät aktiviteettiemme paikan. Samalla transmissiokustannusten jyrkkä aleneminen ja kapasiteetin muodostamien rajoitusten loppuminen on merkinnyt, että kommunikaatio ei ole enää sidottu tiettyyn alueeseen vaan on periaatteessa delokalisoitunut. Internet on luonut erilaisia virtuaalituloja – kommunikaatio ei ole enää paikkasidonnaista (Thompson 1995, 32). McQuailin (2005, 93) mukaan sama on tapahtunut kommunikaation suhteessa aikaan. Käytännössä aika ei enää rajoita lähetettävien kommunikaatiosanomien määrää. Kommunikaatiosanomien voidaan myös vastaanottaa milloin tahansa. 1800-luvulla uusien kommunikaatioteknologioiden mukanaan tuomat muutokset tilaan ja aikaan nostivat esille akuutteja ongelmia tila-aika-koordinaatiosta, jotka johtuivat yhteisen standardin puuttumisesta. Aikanaan nämä ongelmat ratkaistiin kansainvälisissä kokouksissa siirtymällä standardoituun maailmanaikaan (Thompson 1995, 32). Teknologia on mahdollistanut sanomien varastoinnin ja saatavuuden siinä määrin, että aikarajoite voidaan jättää huomiotta kommunikaatiokäyttäytymisessä. Rajoitteeksi on muodostunut sen sijaan inhimillisen tiedon prosessoinnin rajat. Paradoksaalisesti ongelmana on nykyään arkikokemukseen tullut liikainformaatio (McQuail 2005, 93). Benkler (2006, 167) vahvistaa McQuailin huolen toteamalla, että informaation ylitarjonta ja siitä johtuvat päätöskustannukset voivat tulla esteeksi kansalaisten järkeville elämänvalinnoille.

Tilaan ja aikaan liittyen Stein (2006, 244) nostaa esille *aika-tila-konvergenssi* ja *aika-tila-kompressio* -käsitteet. Hänen mukaansa maantieteilijät kehittivät käsitteet kuvataksena tavaroiden, palvelusten ja informaation liikkumisen nopeuden historiallisen edistymisen kumulatiivista vaikutusta. Edellinen käsite viittaa tavaroiden, ihmisten ja informaation kasvavaan kiertonopeuteen ja sitä seuranneeseen paikkojen välisten etä-

syyksien suhteelliseen lyhenemiseen. Jälkimmäinen käsite kuvaa tämän kokemuksen aiheuttamaa järkytystä ja hämmennystä.

Sen sijaan Lasswell kiinnittää huomiota tyylin merkitykseen kommunikaatiossa. Lasswell (1980, 525–526) ennakoii sekä *tyylin* että kommunikaatiopolitiikan sisällön merkitystä tulevaisuudessa. Tyyllillä Lasswell viittaa sommitelmaan, miten kommunikaatiosymbolit on järjestetty. Ekspressiivisessä tyyllissä taiten tehty kommunikaatio on päämäärä sinänsä. Välinettä ilmaisevassa tyyllissä kommunikatiiviset elementit ovat alisteisia muiden arvojen toteuttamiselle.

Green (2006, 264) tuo esille *sosiaalinen tila-aika* -käsitteen, jolla hän tarkoittaa suhdeverkostoa, jossa yksilöt ja ryhmät toimivat päivittäin - sosiaalinen aika käsittää näiden suhteiden sosiaalista (enemmän kuin maantieteellistä) läheisyyttä, kun ne muovautuvat resurssien, arvojen ja tiedon pohjalta. Lähiläsnaolon ja telemaattisen läsnäolon simultaanisuus muodostuu yhteydenpidon välineeksi muiden kanssa. Toisaalta, sosiaalinen tila ja aika ojentuvat pidemmälle ja toisaalta ne pysyvät paikallisena jatkumona. Yhteisöjä muodostuu hyvin toisistaan poikkeavin tavoin.

6.6 Media-yhteiskuntateoriat

6.6.1 Massayhteiskuntateoria mediasta

Massayhteiskuntateoria mediasta painottaa valtaa käyttävien instituutioiden keskinäistä riippuvuutta ja siitä johtuvaa median integraatiota sosiaalisen vallan ja auktoriteetin lähteisiin. Sisältö todennäköisesti palvelee poliittista ja taloudellista valtaa omaavien intressejä. Median ei voi odottaa tarjoavan kriittistä tai vaihtoehtoista maailmankuvaa, ja sen tendenssinä on avustaa yleisön alistumisessa kohtaloonsa (McQuail 2005, 93).

Yllä kuvattu *dominoiva media* -malli heijastaa massayhteiskunnan näkökulmaa. Massayhteiskuntateoria antaa etusijan median kausaalisuudelle. Se tukeutuu ajatukseen, että media luo maailmasta kuvan, korvikkeen tai pseudoympäristön, joka mahdollistaa ihmisten manipuloinnin, mutta myös auttaa selviämään psyykkisesti vaikeina aikoina (McQuail 2010, 94). Esimerkkinä voi mainita sota-ajan, jolloin sotasensuuria ja -propagandaa käytetään väestön pitämiseen levollisena. Meadin (1944, 306) mukaan sota-aikana valtion kaikkien yksilöiden itsesuojeluvaisto on yhtenäisesti kohdistettu kohti yhteistä vihollista ja taukoaa kohdistumasta heidän keskinäisiin väleihinsä. Tämän kaikkien yksilöiden itsesuojeluvaiston varaan rakentuu valtion patriotismivetoisten tehokkuus sota-aikana.

Shils (2001, 81) näkee massayhteiskunnan positiivisessa valossa. Hänen mukaansa uusi yhteiskunta on massayhteiskunta juuri siinä mielessä, että populaatio on

sulautettu yhteiskuntaan. Yhteiskunnan keskus - sen keskeiset instituutiot ja keskeiset arvojärjestelmät, jotka ohjaavat ja legitimoivat näitä instituutioita - on laajentanut rajojaan. Suurin osa väestöstä (massaa) on nyt läheisemmässä suhteessa keskukseseen kuin historiallisissa yhteiskunnissa tai modernien yhteiskuntien varhaisemmissa, esimoderneissa vaiheissa.

C. Wright Mills (1965, 274, 276) sen sijaan maalaa synkän kuvan amerikkalaisesta nyky-yhteiskunnasta verrattuna ideaalimalliin, johon kansakunnan perustajat pyrkivät. Millsin mukaan Yhdysvallat on huomattavalta osin enemmän muodollinen poliittinen demokratia kuin demokraattinen yhteiskuntarakenne ja jopa muodolliset poliittiset mekanismit ovat heikkoja. Nykyisen valtaeliitin muoto ja merkitys ovat ymmärrettävissä, kun seuraavat kolme yhteiskunnallista rakennetrendiä kohtaavat: yksityisten suuryhtiöiden militaristinen kapitalismi toimii heikentyneessä ja muodollisessa demokraattisessa järjestelmässä, jonka sotilaallinen järjestys on ulkoiselta olemukseltaan ja käytökseltään poliittinen.

Massayhteiskunta on paradoksaalisesti sekä *atomisoitu* että keskuksen kontrolloima. Median nähdään tukevan tätä kontrollia suurissa yhteiskunnissa, joissa instituutiot ovat etäällä, yksilöt eristäytyneitä ja joista puuttuu paikallinen tai ryhmien sisäinen integraatio. C. Wright Mills (1965, 314) esittää massayhteiskunnassa toimivan median neljä piirrettä:

- 1) Media kertoo massan jäsenelle, kuka hän on – media antaa hänelle identiteetin
- 2) Media kertoo massan jäsenelle, millaiseksi hän haluaa tulla – media antaa hänelle tavoitteet
- 3) Media kertoo massan jäsenelle, miten saavuttaa tavoite – media antaa hänelle tekniikan
- 4) Media kertoo massan jäsenelle, miltä hänestä tuntuu saavuttaa tavoite, vaikkei hän olisikaan sitä saavuttanut – media antaa hänelle pakotien

Ajatus massayhteiskunnasta viittaa ajatukseen valtaeliitistä. Sen sijaan ajatus kansalaisyhteisöstä viittaa liberaaliin traditioon yhteiskunnasta ilman valtaeliittiä. Demokraattisen valtion poliittinen rakenne edellyttää kansalaisyhteisöä (Mills 1965, 323). Vaikka ilmaisu *massayhteiskunta* ei enää ole muodissa, ajatus siitä, että elämme massayhteiskunnassa, sinnittelee erilaisissa löyhästi toisissaan sidoksissa olevissa ajattelumalleissa. Näihin kuuluu nostalgia (tai toive) *yhteisöllisemmästä* vaihtoehdosta nykyi-

selle individualismia korostavalle ajalle samoin kuin kriittinen suhtautuminen oletetulle tyhjyyden, yksinäisyyden ja stressin tunteelle sekä konsumerismille, jotka leimaavat elämää avoimessa markkinatalousjärjestelmässä. Millsin massayhteiskunta on orwellilainen dystopia eikä vastaa nykytodellisuutta kuin tietyiltä osin.

George Orwell ja massayhteiskunta

Neumanin (1991, 24) mukaan massayhteiskuntaa luonnehtii massapopulaation homogeenisyys sekä ihmisten ja ryhmien välisen vuorovaikutuksen puutteellisuus. Vaikka käsitettä *massayhteiskunta* käytetään nykyisin harvemmin ja sen yhteys urauurtaviin sosiologian ja valtiotieteen teorioihin on heikentynyt, sen kriittinen fokus väestön manipulaatiosta keskitetyn median avulla on nostettu esiin uusien tahojen toimesta ja eri näkökulmista. Monet ovat marxilaisia, jotka pyrkimyksessään ymmärtää *väärää tietoisuutta*, jota suuri yleisö osoittaa hyväksyessään kapitalistisen demokratian, ovat näkemyksissään valmiit myöntämään hyvin vaikuttavan suostutteluvallan massamedialle (Neuman 1991, 28).

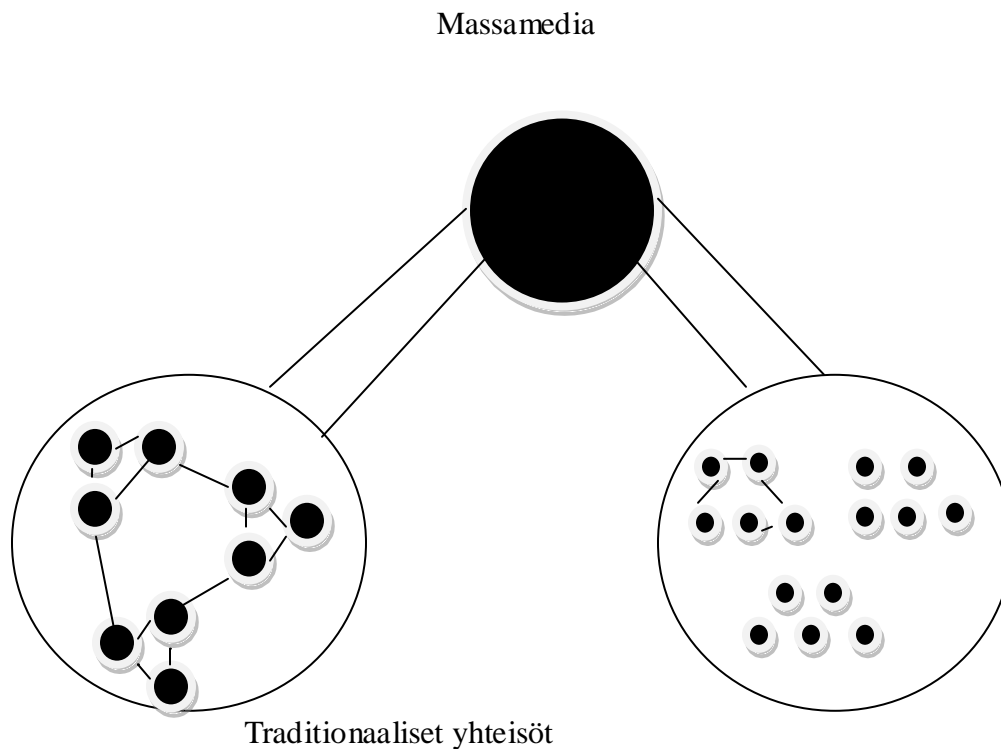
Morozovin (2011, 78) mukaan Orwellin teos *Vuonna 1984* nähdään oppaana, joka auttaa ymmärtämään modernia autoritaarisuutta ja sen kokonaisvaltaista valvontaa, propagandan kautta tapahtuvaa ajatuskontrollia ja brutaalaa sensuuria. Neuman (1991, 31) sen sijaan katsoo Orwellin teoksen olevan erinomainen massayhteiskunnan kuvaus. Orwell julkaisi kirjansa vuonna 1949 ja teki siitä dystopian, jonka esikuvana oli Neuvostoliiton edustama reaaliosialismi. Neumanin mielestä on sopivaa, että Orwell päättää teoksensa päähenkilön itsenäisyyden ja itsekontrollin lopulliseen ja täydelliseen häviöön. Propagandan äärimmäinen muoto on aivopesu. Kertomuksen viime sivuilla Winston Smith, kirjan päähenkilö, murretaan keskitetyllä, jatkuvalla kidutuksella ja ajatuskontrollilla. Kenelläkään ei ole voimia vastustaa aivopesua loputtomiin. Neumanin mukaan tämän tyyppinen kuvasto löytyy julkisen ja yksityisen sähköisen kommunikation tulevaisuushuolen ytimestä.

Kuva 7 Totuuden Ministeriön virkamies Winston Smith *Big Brotherin* tarkkailtavana

Autuaasti unelmoiva Winston ei huomannut, että hänen lasinsa täyttyi. Hän ei enää juossut eikä huutanut ajatuksissaan. Hän oli jälleen Rakkauden Ministeriössä, ja kaikki oli annettu anteeksi ja hänen sielunsa oli valkoinen kuin lumi. Hän seisoi oikeudessa, hän tunnusti kaiken, hän ilmiantoi kaikki. Hän kulki valkeaseinäisessä käytävässä, hän tunsu kulkevansa päivänpaisteessa, ja aseistettu vartija kulki takana. Kauan toivottu luoti tunkeutui hänen aivoihinsa.

- George Orwell, Vuonna 1984

Kuvio 41 Massayhteiskunnan rakenne (Van Dijk 1999, 25)

Massademokratia

Kuviossa 41 nähdään van Dijkin hahmottelema massayhteiskunnan rakenne, joka no u dattaa Millsin näkemystä massayhteiskunnasta *atomisoituna* ja keskuksen kontrol loimana. Tässä mallissa massamedia välittää manipuloidun propagandan vastaanottajil le, jotka ovat eristettyjä toisista yhteisöistä ja osittain myös toisistaan. Nykymaailmassa tämä malli on ilmeisesti käytössä *puhtaana* vain yhdessä yhteiskunnassa, Pohjois-Koreassa.

Peter Dahlgren (1995, 8) käyttää sen sijaan massademokratian käsitettä kuvatesa an nykyistä, kehittyneen teollisen kapitalismin leimaamaa hyvinvointiyhteiskuntaa. Dahlgrenin mukaan massademokratiassa suuri yleisö menettää yksinoikeutensa: sen sosio-diskursiivinen yhtenäisyys hajoaa, kun suuri määrä vähemmän koulutettuja kansalaisia astuu näyttämölle. Käsitelläkseen kapitalismin kasvavia ristiriitoja valtiolta puuttuu asioihin yhä enemmän; yleisen ja yksityisen rajat sekä poliittis-taloudellisessa että kulttuurisessa mielessä alkavat hämärtyä. Suurten organisaatioiden ja intressiryhmien tullessa avainasemaan valtion kumppaneina kehitys johtaa yhteiskuntaelämän uusfeodalisaatioon, joka syrjäyttää suuren yleisön roolin. Massamedian voimistuva rooli, varsinkin missä kaupallinen logiikka muuttaa suuren osan massakommunikaatiosta myynnin edistämiseksi, mainonnaksi ja ajanvietteeksi, rapauttaa suuren yleisön kriittistä

funktiota. Tällöin yleisö fragmentoituu ja menettää sosiaalisen kiinteytensä. Se taantuu ryhmäksi katselijoita, jonka suosionosoitukset ajoittain mobilisoidaan, mutta jonka puuttuminen perustavanlaatuisiin poliittisiin kysymyksiin minimoidaan.

Hardtin (1992, 79) mukaan ajatus massayhteiskunnasta ilmeni Yhdysvalloissa pluralistisena teoriana, joka tarjosi uuden vapauden tunteen ja osallistumismahdollisuuden erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. Hardtin (1992, 146) mielestä Millsin sosiologiaa rikastutti hänen kieltäytymisensä hyväksymästä yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, josta puuttui historiallinen perspektiivi ja joka ei halunnut ottaa moraalista kantaa aiheensa analyysiin. Mills julkisti pessimistisen näkemyksen mediasta teoksessaan *The Power Elite* paljastaen markkinaorientaation, joka edistää psykologista lukutaidottomuutta enemmän kuin yleistä keskustelua ja valistusta.

Boyd-Barrettin (2001, 69–70) mukaan massayhteiskuntavaihetta mediatutkimuksessa pidetään eräänlaisena dinosauruksena, joka kohdensi liikaa valtaa medialle ja aliarvioi mediakulutuksen sosiaalisten tekstiyhteyksien merkitystä sekä välitysmekanismineina valtion ja yksilön välillä toimivien sosiaalisten rakenteiden säilyvyyttä. McQuail (2005, 94–95) näkee laajasti hyväksytyn nimityksen nykyisestä *postmodernista* yhteiskunnasta olevan vastakkainen näkemykselle massayhteiskunnasta, jossa on *modernistinen* perspektiivi. Monien vanhojen ja uusien mediamuotojen runsaus ja näennäinen monimuotoisuus tuntuvat myös heikentävän massayhteiskuntateorian validisuutta sen kuvatessa massamediaa yhdeksi massayhteiskunnan peruskivistä. Erityisesti uusi sähköinen media antaa nostetta uusutopistiselle näkemykselle yhteiskunnan kehittymisestä, näkemykselle, joka on vastakkainen massayhteiskunnan keskeiselle teesille.

Blumler ja Gurevitch (1995, 221) pitkälti yhtyvät McQuailin arvioon. Vuonna 1995 julkaisemassaan teoksessa *The Crisis of Public Communication* he ennakoivat olevan perusteita sekä pessimismille että optimismille tulevan kehityksen suhteen. Mikäli perusteet pessimismille osoittautuvat vahvemiksi kuin perusteet optimismille, johtuu se siitä, että kansalaisia koskettavalla kommunikaatiokriisillä on syvemmät rakenteelliset juuret kuin jotkut sen ohimenevät manifestaatiot. Perimmältään tämä liittyy länsimaisten yhteiskuntien massifikaatioon. On aivan kuin vuosisata sitten eri profettojen ja teoreetikkojen massayhteiskuntaa koskevista valitusvirsistä, jotkut tämän tukahduttavan yhteiskuntarakenteen pahoista puolista olisivat taas palanneet. Nyt ne heijastuvat erityisesti politiikan ammattimaistumisessa ja siihen liittyvissä pyrkimyksissä kontrolloida julkista tiedonvälitystä manipulointitarkoituksessa, mistä seuraa monien kansalaisten vieraantuminen. Blumler ja Gurevitch ennakoivat McQuailin vuosikymmen myöhemmin todistamaa sähköisen median merkityksen kasvua toteamalla, että todellisenä toivon perustana on se, että juuri tämä prosessi on kannustanut ja yllyttänyt uusia kommunikaatiomuotoja - tosin vielä melko epätäydellisinä - jotka osoittavat alustavasti

kehityssuuntaa kohti demokraattisia arvoja. Massademokratia voi olla käsitteenä ristiriitainen - mutta yhtälön molemmat osat ovat edelleen olemassa, vaikkakin kilpailevina, poliittisessa kommunikaatiossa.

Varhaisen massayhteiskunnan dystopian kirjoitti venäläinen vallankumouksellinen Jevgeni Zamjatin (Gummeruksen laitoksessa nimi on translitteroitu muodossa Eugen Samjatin) vuonna 1920 Neuvosto-Venäjällä. *Me*-teos sijoittuu kaukaiseen tulevaisuuteen, jolloin ihmiskuntaa hallitsee autoritaarinen *Ainoa Valtio*. Yksilöllisyys on kitketty pois, tilalla on kollektiivisuus - siitä kirjan nimi *Me*.

Jopa kehittyneimmät muinaisajan ihmiset tiesivät, että oikeuden lähteenä on voima, oikeus on voiman funktio. Otetaan vaaka: asettakaamme toiseen kuppiin gramma, toiseen tonni - toiseen 'minä', toiseen 'Me', Ainoa Valtio. Sinun on unohdettava, että olet gramma, sinun on tunnettava itsesi tonnin miljoonasosaksi...

-Eugen Samjatin, Me

Zamjatinin teos oli ensimmäinen, joka sai kunnian tulla kielletyksi Neuvostosen suurin toimesta vuonna 1921. Kirjailijan onnistui salakuljettaa käsikirjoitus Länteen, ja teos julkaistiin New Yorkissa vuonna 1925. Zamjatinin onnistui itsekin paeta maasta vuonna 1931, ennen suuria puhdistuksia. Boxallin (2006, 298) mielestä Zamjatinin teoksen tekee merkittäväksi se, miten älyllisen hienovaraisesti siinä ymmärretään autoritaarisuutta. Mielenkiintoinen yhtymäkohta nykyhetkeen on tosiasia, että nyky-Venäjällä aktiivisesti toimiva nuorisojärjestö, niin kutsuttu *Putin-Jugend*, on viralliselta nimeltään me-pronominin genetiivi, meidän (ven. *Nashi*). Tämä reipashenkkinen nuorisoliike pyrkii pontevasti elvyttämään neuvostoliittolaisen reaaliosialismin keskeisiä *latenteja* arvoja: imperialismia, rasmia ja muukalaisvihaa.

Massayhteiskuntateoria on itse asiassa synteesi kahdesta melko erilaisesta modernin elämän kritiikistä, konservatiivisesta ja radikaalista. Nämä kaksi kritiikkiä jakoivat uskon siihen, että kaikki modernisuuden voimat - teknologia, taloudellinen kehitys, kirjallisuus ja massademokratia - juonittelivat yhdessä rapauttaakseen suojelevia standardeja, jotka varmistivat yhteiskunnallista stabiilitteettia ja järkevää politiikkaa ja kulttuuria. Ne erosivat kuitenkin toisistaan melko tavalla siinä, kenen standardeja rapautettiin ja kenen poliittista johtajuutta vaurioitettiin. Konservatiivinen kritiikki kohdistui taiteiden, akateemisen maailman ja siviilihallinnon perinteisen eliitin aseman ja standardien rapauttamiseen, kun massaosallistuminen kulttuurissa ja politiikassa mobilisoitiin muun muassa massamedian kautta. Ennakoitavasti radikaali kritiikki keskittyi juuri päinvastaiseen: massojen demobilisointiin, altistamiseen manipuloivalle kontrollille ja

dominoivien eliittien aikeille eristää kaikki liikkeet, joilla oli radikaaleja muutospäämääriä (Carey 2007b, 19).

6.6.2 *Marxismi ja kriittinen poliittinen talousteoria*

*KAIKKI ELÄIMET OVAT TASA-ARVOISIA,
MUTTA JOTKIN ELÄIMET OVAT
TASA-ARVOISEMPIA KUIN TOISET*

- *George Orwell, Eläinten vallankumous*

Aiemmissä *Mass Communication Theoryn* painoksissa McQuail on erottanut marxilaisen teorian ja kriittisen poliittisen talousteorian omiksi luvuikseen, mutta vuoden 2010 painoksessa McQuail on yhdistänyt teorit saman nimikkeen alle. Tämä on loogista, sillä kriittinen poliittinen talousteoria on käytännössä yritys ajantasaistaa vanhentunut marxilainen luokkateoria nykypäivään. Goldingin ja Murdockin (2000, 72–73) mukaan kriittinen poliittinen talousteoria eroaa valtavirtatalousteoriasta neljässä suhteessa: ensinnäkin, se on holistinen; toiseksi, se on historiallinen; kolmanneksi, se on keskeisesti huolissaan kapitalistisen yrity maailman ja julkisen intervention välisestä tasapainosta; ja neljänneksi se ei tyydy käsittelemään pelkästään teknisiä, tehokkuuteen liittyviä seikkoja vaan pureutuu perustavan laatuisiin oikeutta, tasa-arvoa ja yleistä etua koskeviin moraalisiin kysymyksiin.

Marxismien oppi-isä on saksalainen yhteiskuntafilosofi Karl Marx. Marxia voidaan pitää yhtenä ihmiskunnan historiaan eniten vaikuttaneista henkilöistä. Hänen oppinsa olivat perustana ihmiskunnan tähän asti laajimpaan yhteiskuntakokeiluun, sosialismiin, jota toteutettiin Neuvostoliitossa vuosina 1917–1991. Neuvostoliittolainen johdanto Marxin ja Engelsin teoksen *German Ideology* uudelleenpainatukseen toteaa *German Ideology*n edustavan merkittävää virstanpylvästä marxismien kehityksessä. Tämä teos merkitsi ratkaisevaa vaihetta tieteellisen kommunismin filosofiselle ja sosiologiselle perustalle sekä tieteellistä näyttöä työväen luokan maailmanhistorialliselle roolille sosiaalisena voimana, jonka historiallisena missiona on kapitalistisen riistojärjestelmän kukistaminen ja uuden kommunistisen yhteiskunnan luominen (Marx & Engels 1976, 24).

Teoksessa *German Ideology* Marx selittää kommunismin eroa muihin liikkeisiin toteamalla kommunismin eroavan kaikista aiemmista liikkeistä siinä, että se kumoaa kaikki aiemmat tuotannon ja kanssakäymisen suhteet, ja ensimmäistä kertaa kohtelee kaikkia luonnollisesti kehittyneitä premissejä tähän mennessä olemassaoleiden ihmis-

ten luomuksina, riisuu ne luonnollisista ominaisuuksistaan ja alistaa ne yhdistyneiden yksilöiden vallan alle (Marx & Engels 1976, 89–90). Duncanin (1962, 182) mukaan *German Ideology* määrittelee selkeästi marxismin periaatteet retoriikan teoriana. Siinä argumentoidaan, että ideat eivät määritä sosiaalisia suhteita vaan pohjautuvat niihin.

Karl Marxin mukaan teollinen yhteiskunta jakaantuu eri yhteiskuntaluokkiin: oleellinen tekijä yhteiskuntaluokkien suhteissa on tuotantovälineiden omistus. Pääoman hallitsija, kapitalistinen luokka omistaa tuotantovälineet, ja työväenluokka joutuu myymään työvoimaansa. Työtä tehdessään työväenluokka tuottaa *lisäarvoa*, jonka pääomaa hallitseva kapitalistinen luokka riistää. Marxilaisen luokkateorian mukaan teollisen tuotannon koneellistuminen johtaa *vieraantumisefektiin* - työntekijä vieraantuu työn tuloksesta. Pääomien kasaantuminen johtaa yhteiskuntaluokkien polarisaatioon, tämän *kurjistumisteorian* mukaan työtätekevät luokat joutuvat elämään yhä huonommissa olosuhteissa, samalla kun kapitalistinen luokka elää enenevässä yltäkyläisyydessä. Massamedia, joka palvelee valtaapitävää kapitalistiluokkaa, pyrkii turruttamaan työläisten mieliä ja saattamaan nämä *väärän tietoisuuden* tilaan, jolloin työväenluokka menettää *luokkatietoisuutensa*. Lopulta kurjistuneet työläiset toteuttavat *historiallisen missionsa* ja tekevät *vallankumouksen*, joka johtaa *proletariaatin diktatuuriin* ja lopulta *kommunistiseen* yhteiskuntaan. Tämä on Marxin mukaan historiallinen väistämättömyys.

Pseudomarxismi ja reaali-marxismi

Ensimmäisen Marxin oppeihin perustetun yhteiskunnan, Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton, syntyminen johti marxismin jakaantumiseen kahteen pääluokkaan: kutsun näitä leikkisän *pejoratiivisilla* nimityksillä *pseudomarxismiksi* ja *reaali-marxismiksi*. Pseudomarxismia edustaneet tutkijat, joita oli valtaosa läntisessä maailmassa toimineita (ja toimivia) teoreetikkoja, perustivat näkemyksensä Marxin ja Engelsin luomaan oppijärjestelmään ja kehittivät sen pohjalta monimutkaisia teorioita kapitalistisen järjestelmän epäkohdista. Reaali-marxismia edustivat sosialististen maiden valtaapitävät, jotka kehittivät Marxin oppeja käytännön yhteiskuntakokeilujen kautta.

Frankfurtin koulukunta

1900-luvulle tultaessa oli jo ilmeistä, että Marxin *kurjistumisteoria* oli pätemätön - teollisuustyöväestön elintaso nousi huolimatta kapitalistisesta riistojärjestelmästä. Kuten Foucault (2011, 247) kuuluisassa analyysissään toteaa, ”marxilaisuus on 1800-luvun ajattelussa kuin kala vedessä: se ei voisi hengittää missään muualla”. Frankfurtissa toimineet yhteiskuntatieteilijät perustivat Frankfurtin koulukunnan, jonka pyrkimyksenä

oli luoda uudistettu marxilainen teoria, joka selittäisi yhteiskunnalliset olosuhteet 20. vuosisadalla - näin syntyi kriittinen poliittinen talusteoria. Ryhmän tärkeimpiä jäseniä olivat Theodor Adorno, Max Horkheimer, Herbert Marcuse ja Erich Fromm. Tämä ryhmä oli keskeisessä asemassa *pseudomarxilaisuuden* kehittämisessä.

Boyd-Barrett (2001, 69) huomioi, että Frankfurtin siipi massayhteiskuntatraditiossa pyrki laajentamaan marxismin tulkintaa kulttuuriteollisuuteen. Heidän työstään muodostui silta, Herbert Marcusen kautta, 1960- ja 1970-lukujen uusmarxismiin kulttuuriseen siipeen. Tämä uusmarxistien kriittinen koulukunta päätyi konfrontaatioon pluralistisen koulukunnan kanssa 1970-luvulla. Rosengrenin (1985, 246) mielestä Frankfurtin koulukunnan näkemysten validisuutta on vaikea tieteellisesti testata johtuen sen vaikeasekoisesta kielestä. Sen totuusarvo perustuu sen edustajien enemmän tai vähemmän vakuuttavaan retoriikkaan ja heidän esilletuomiensa esimerkkien luotettavuuteen. Näkemysten kannattajat noudattavat kuitenkin ontologiaa ja epistemologiaa, jotka johtavat heidät objektivistisiin, lähes uuspositivistisiin olettamuksiin yhteiskuntatieteistä, joiden ei periaatteessa pitäisi olla esteenä hypoteesien testaukselle.

Marxismi uskontona

Molemmat marxilaisuuden haarat saivat pian uskonlahkon piirteitä. On tietenkin paradoksaalista, että marxismi kehittyi uskonnolliseen suuntaan, ottaen huomioon, että Karl Marx itse oli juutalaissyntyinen ateisti ja lisäksi kiihkeä antisemiitti. Tärkein uskonnonlisuuteen vaikuttanut tekijä oli Marxin luoma käsite *väärä tietoisuus*, joka, paitsi että oli kätevä hylättäessä vastakkaiset argumentaatiot, oli myös paralleeli (tahattomasti?) kristittyjen uskonlahkojen käyttämälle käsitteelle *olla oikeassa uskossa*. Kuten Horkheimer (1991, 14) huomauttaa: ”porvarillisten oppineiden väärä itsetietoisuus liberalistisella aikakaudella käy ilmi mitä erilaisimmista filosofisista järjestelmistä”. Erich Fromm, joka opiskeli psykoanalyysia Sigmund Freudin oppilaana, pyrki yhdistämään freudilaisuutta ja marxismia - vaikka Fromm kunnioittikin Freudia nerokkaana tiedemiehenä, tällä oli Frommin mielestä valitettavasti *väärä tietoisuus*. Freudista Fromm (1980, 34) toteaa: ”Hän samaisti oman luokkansa sosiaalisen rakenteen ja sen ongelmat ihmisiin yleensä ja ihmisenä olemisen ongelmiin. Tämä on todellakin eräs Freudin sokeita pisteitä. Hänelle oli porvarillinen yhteiskunta yhtä kuin sivistynyt yhteiskunta.” Toinen merkittävä pseudomarxisti Louis Althusser (1971, 182) suhtautui Freudiin ymmärtäväisemmin huomauttamalla, että Freudin oli ajateltava löydöksiään ja käytäntöjään tuontikäsitteillä, käsitteillä, jotka oli lainattu silloin dominantista termodynamiikasta ja aikakautensa poliittisesta talusteoriasta ja biologiasta. Natsien valtaantullessa vuonna 1933 Frankfurtin koulukunnan jäsenet pakenivat maasta - eivät kuitenkaan ihannevaltioonsa

Neuvostoliittoon, vaan kapitalistisen riistojärjestelmän emämaahan, Yhdysvaltoihin - vietettyään ensin vuoden maanpaossa Genevessä he päätyivät New Yorkiin (Rogers 1985, 224).

Vuonna 1958 ilmestyneessä teoksessaan *Soviet Marxism* Herbert Marcuse pohtii reaalimarxismien luonnetta todeten tosiasian olevan, että bolshevikkipuolue ja bolshevikkivallankumous olivat huomattavalta osin kehitetty Marxin periaatteiden mukaisesti ja että neuvostoyhteiskunnan stalinistinen jälleenrakennus perustui leninismiin, joka oli erityinen tulkinta marxilaisesta teoriasta ja käytännöstä (Marcuse 1961, 11). Siitä huolimatta, että Marcuse suhtautuu kriittisesti neuvostotulkintaan marxismista, hän on kuitenkin optimisti kapitalistisen järjestelmän tuhon suhteen lisäten yleisen kriisin, joka kattaa koko historiallisen periodin, jakautuvan kahteen päävaiheeseen. Toinen vaihe, joka alkoi toisen maailmansodan myötä, on kriisin kärjistyminen. Kriisi itsessään lauke- si Neuvostovaltion syntyessä ja voimistui Neuvostovaltion kasvun myötä. Kriisin erityinen piirre on kapitalististen maailmanmarkkinoiden valtava supistuminen ja kahden paralleelin mutta toisilleen vastakkaisten maailmanmarkkinoiden muodostuminen: kapitalistisen ja sosialistisen. Samalla kun kapitalistinen heikkenee, sosialistinen kasvaa vakaasti ilman lamaa. Seurauksena kapitalistinen tuotanto jatkaa yhä kapeammalla pohjalla. Imperialismin myöhäisvaiheessa taistelu markkinoista edellyttää heikompien kapitalistimaiden alistumista vahvempien valtaan, kulminoituen Amerikkalaisen imperialismin supervaltaan (Marcuse 1961, 59–60). Göbbelsin propagandameto- deja tutkinut Lasswell (1954, 546) huomauttaa Neuvostopropagandan strategiasta voitavan tehdä sen johtopäätöksen, että sen tärkeimpänä strategisena tavoitteena on ekonomisoida Neuvosto- toeliitin kotimaisen ja ulkomaisen vallan suojelun ja laajentamisen materiaaliset kustan- nukset. Tässä toiminnassa tärkeä sija kuului *hyödyllisille idiooteille*.

Josef Stalin

Soviet Marxism on yksi harvoista pseudomarxistien teoksista, jossa arvioidaan reaalimarxismia. Reaalimarxismien tärkeimmät kehittäjät Neuvostoliitossa olivat Vladimir Lenin ja Josef Stalin, joista varsinkin jälkimmäinen kehitti marxismien käytäntöä i- ki- muistettavasti. Josef Stalin oli suuri pragmaatikko, joka toimi suorastaan nerokkaasti suhteessa kapitalistisessa Länessä eläneisiin pseudomarxilaisiin ja muihin, sosialismiin myönteisesti suhtautuviin intellektuelleihin nähden. Stalin nimitti tätä ihmisryhmää lempeän ironisesti *hyödyllisiksi idiooteiksi*. Eräs merkittävä *hyödyllinen idiootti* oli nobel-kirjailija John Steinbeck, joka Talvisodan sytyttyä lähetti onnittelusähkeen Terijoen hallituksen pääministerille, Otto-Ville Kuusiselle, toivottaen onnea Suomen vapauttamiseksi fasistien vallasta. Toinen merkittävä *hyödyllinen idiootti* oli myös nobelin

kirjallisuuden palkinnon saanut chileläisrunoilija Pablo Neruda, joka sai kunniatehtävän jakaa Stalinin kirjallisuuspalkinnon. Muistelmateoksessaan *Tunnustan eläneeni* Neruda muistelee kaihoisasti vallankumouksen vuosipäivää 1960-luvun alussa:

Marraskuun 7. päivän aamuna olin katsomassa neuvostokansan, sen urheilijoiden ja valoa säteilevän nuorison marssia. He marssivat lujina ja varmoina Punaisella Torilla. Heitä katselivat vuosia sitten kuolleen miehen terävät silmät. Tuo mies oli Vladimir Iljitsh Uljanov, joka kantaa myös Leninin kuolematonta nimeä. Hän loi pohjan tälle turvallisuudelle, tälle ilolle ja voimalle (Neruda 1977, 292).

Nerudan muistelmien katkelmassa on mielenkiintoista, miten tämä kiihkeä stalinisti on häivyttänyt Stalinin nimen. Sama ilmiö tapahtui yleisesti länsimaisten *pseudomarxistien* keskuudessa, kun Stalinin rikokset paljastuivat. Tilalle Neuvostopropaganda kehitti myytin *hyvästä* Leninistä, jota seurasi *paha* Stalin. Tätä myyttiä levitettiin tehokkaasti Lännessä, muun muassa Neuvostoliiton Suomen propagandatoimiston, Yleisradion avulla.

Stalinin kuoltua neuvostomarxismi näivettyi ja degeneroitui ja ajautui lopulta konkurssiin 1991. *Homo sovieticus* jäi sittenkin syntymättä. Vuosikymmenen mittaisen kaoottisen tilan jälkeen Neuvostoliiton seuraajavaltio, Venäjän Federaatio, hylkäsi Marxin opit ja otti sen sijaan mallia Francisco Francon ajan espanjalaisesta korporativismista (1939–1976). Nykyinen Venäjän Federaatio on sekajärjestelmä, korporativismi yhdistettynä riistokapitalismiin: yhteiskuntaa koossapitävä voima on aiemmin neuvostoliiton muodostanut järjestäytyneet rikollisuus (*nomenklatuura*); omintakeista järjestelmää voidaan nimittää *putinokratiaksi*. Merkittävä pseudomarxisti Alvin W. Gouldner (1980, 388) ennakoi tällaista mahdollista painajaisskenaariota vuonna 1980 julkaistussa *The Two Marxism* -teoksessa pohtimalla, että painajaisskenaariossa Länsi on todellinen historian kehityksen aikaansaaja; proletariaatti, historian kavaluuden vangitsemana, on tämän korkeamman kohtalon palvelija.

Stalinin aikakauden jälkeen reaalimarxismien kehittäminen siirtyi aasialaisiin käsiin. Erityisesti Kiinan Kansantasavallan perustaja Mao Zedong ja Korean Demokraattisen Kansantasavallan perustaja Kim-Il-Sung toteuttivat käytännön tasolla Marxin periaatteita. Kuten monille uskontokunnillekin on käynyt historian aikana, myös marxismi, sekä pseudomarxismi että reaalimarxismi, jakaantui toisilleen vihamielisiin kuppikuntiin. Marxismilla oli (ja on) omat pyhät tekstinsä - Karl Marxin ja Friedrich Engelsin kirjoitukset - omat pyhäinjäännöksensä - Leninin, Maon ja Ho Tshi Minhin balsamoidut ruumiit - ja omat oppiriitansa. Lähimmäksi Karl Marxin utopiaa, *kommunismia*, pääsi Kamputsean demokraattinen tasavalta ideologi Pol Potin johdolla. Pol Pot noudatti tar-

mokkaasti Marxin periaatteita ja uudelleen koulutti *väärän tietoisuuden* vallassa ollutta väestöä. Tunnettu norjalainen rauhanaktivisti Johan Galtung kävi tutustumassa tähän yhteiskuntakokeiluun ja ylisti sitä täydellisimmäksi yhteiskunnaksi, missä oli ikäänään vierailut. Tämä Marxin oppien *täydellinen kokeilu* loppui vuonna 1979 Vietnamin hyökkäystä Kamputseaan. Pol Potin hallinto oli hyvin lyhytaikainen, alle neljä vuotta, jona aikana hän ehti eliminoida neljänneksen maan populaatiosta. Ongelmahan oli siinä, että kampuisealaiset olivat syvästi buddhalaisia, eli lähes koko populaatio oli *väärän tietoisuuden* vallassa.

Kurjistumisteorian päivitys

Herbert Marcuse (1964, 48) päivittää Marxin kurjistumisteorian teoksessaan *Yksiulotteinen ihminen*. Pitääkseen yllä Marxin perusajatusta teollisen työväestön kurjistumisesta Marcuse hieman surkukupaisesti liittää kurjistumisteoriaan myös amerikkalaisen työväestön hankkimat esikaupunkikodit, autot ja kulutushyödykkeet pitäen näitä kapitalistisen luokan harhautuksena, jolla työväestö pidetään *väärän tietoisuuden* vallassa. Marcuse ei puutu todellisen köyhälistön, kuten matalapalkka-alojen työntekijöiden, pätkätyöläisten, työttömien, sairaiden tai vanhusten ongelmiin - joita oli riittävästi teoksen kirjoitusajankohtana 1960-luvun Yhdysvalloissa - koska nämä ryhmät ovat pseudomarxismin oppien mukaan yhteiskunnan kuona-ainesta, joita ei tarvitse huomioida.

Alvin Toffler (1972, 496) torjuu kitkerästi Marcusen analyysin: ”runsauden lisääntyminen on useimpien ihmisten kohdalla merkinnyt parempaa, ei huonompaa, elämistä ja he pitävät omaa paljon halveksittua ’keskiluokkaista asuma-alueelämänsä’ enemmänkin elämän täyttymyksenä eivätkä niinkään tunne joutuneensa riiston kohteiksi”. Toffler jatkaa Marcusen ja muiden kriittisen koulukunnan edustajien nälvimistä toteamalla, että ”nähdessään edessään tämän itsepintaisen tosiseikan uusvasemmiston epädemokraattiset ainekset hyppäävät marcuselaiseen johtopäätökseen, jonka mukaan massat ovat liian porvaristuneita, liian rappeutuneita ja liiaksi mainostoimistojen myrkyttämiä ymmärtääkseen enää omaa hyvänsä”. Toffler lopettaa arvionsa tyyliin: ”ja niinpä vallankumouksellisen eliitin on rakennettava humanimpi ja demokraattisempi tulevaisuus vaikka sen sitten olisi pakotettava se niiden ihmisten kurkuista alas, jotka ovat liian typerä tietääkseen mikä on heille hyväksi ja mikä ei”.

Castells (1998, 335) toteaa Marcuseen ja Habermasiin viitaten yhden intellektuaalisen historian ironioista olevan sen, että juuri ne ajattelijat, jotka toimivat sosiaalisen muutoksen puolestapuhujina, pitävät ihmisiä ideologisen manipuloinnin passiivisina *astioina* ja itse asiassa estävät sosiaalisten liikkeiden ja sosiaalisen muutoksen käsityk-

set, lukuun ottamatta niitä, jotka tapahtuvat poikkeuksellisten, sosiaalisen järjestelmän ulkopuolelta tulevien yksittäisten mallien avulla.

Marxismien arviointia

Puolassa käytiin kiivaita maailmankatsomuksellisia keskusteluita. Pohdittiin, oliko Karl Marx filosofi vai tiedemies. Lopulta päädyttiin siihen, että Marxin on täytynyt olla filosofi. Tiedemies olisi ensin kokeillut uutta järjestelmää rotilla (Tiusanen 2011, 15).

Kriittisen poliittisen talousteorian edustaja, Alvin Gouldner, arvioi reaali-marxismia vuonna 1976 ilmestyneessä teoksessaan *The dialectic of ideology and technology* toteamalla marxismin demystifikaation perustuvan oikeutetusti olettamukseen, että nyky-päivän marxismi - todellisena historiallisena liikkeenä - ei ole tuottanut ihmisten vapautumista kuten se lupasi. Toki on suuria osia maailmasta, kuten Kiina, jossa marxismi on menestyksellisesti kumonnut riistoon ja siirtomaavaltaan perustuneen järjestelmän. Kun muistaa sen uskomattoman kurjuuden, mihin nämä yhteiskunnat olivat alistettuja, ei ole Gouldnerin mukaan epäilystäkään, etteivätkö marxilaiset olisi korvanneet ne paljon paremmilla yhteiskunnilla, antaen mahdollisuuden sekä suurempaan ihmisarvoon että toimeentuloon (Gouldner 1976, xii). On hyvä muistaa, että Mao Zedong kuoli samana vuonna kuin Gouldnerin teos julkaistiin, hallittuaan Kiinaa vuodesta 1949.

Maon elämäkerran kirjoittaneilla Jung Changilla ja Jon Hallidaylla (2007, 512) on erilainen näkemys Maon marxilaisen hallintojärjestelmän seurauksista:

Neljä vuotta kestänyt suuri harppaus merkitsi sekä luonnonvarojen että inhimillisten ponnistelijien valtavaa tuhlausta, suuruudeltaan ainutlaatuista maailmanhistoriassa. Yksi suuri ero muiden tuhlaavaisten ja tehottomien hallintojärjestelmien ja Maon hallintojärjestelmän välillä on se, että useimmat riistojärjestelmät ovat ryöstäneet väestöään suhteellisen verkkaisen työnteon jälkeen ja vähemmän järjestelmällisesti, mutta Mao pakotti jokaisen ensin työskentelemään armotta äärimmilleen, vei sen jälkeensä heiltä kaiken - ja sitten tuhlassi sen.

Gouldner, Stalinia mukaillen tyypillinen *hyödyllinen idiootti*, puolustaa *Suurta Ruorimiestä* julistaen, että tätä maolaisuus on: se on pyrkimys hankkia parempi neuvottelu- asema työväenluokalle tulevissa, väistämättömissä neuvotteluissa teknokraattien kanssa. Sikäli kuin maolaisuus saavuttaa tämän, sen sijaan että levittää halveksuntaa teknokraatteja kohtaan, silloin maolaisuus on syvällisesti edistyksellinen sosiaalinen voima. Itse asiassa, Kulttuurivallankumous on tehnyt mahdolliseksi rangaistuskeskeisen byrokra-

tian kehittymisen Kiinassa; se varmistaa, että uusi organisatorinen tasapainopiste tulee olemaan edustuksellinen byrokratia (Gouldner 1976, 268). Courtois ym. (2003, 575) näkevät Kulttuurivallankumouksen hieman toisin:

Sorto, terrori ja rikokset eivät riitä kuvaamaan ilmiötä, joka oli äärimmäisen monimuotoinen ja vaihteli lisäksi ajankohdan ja tapahtumapaikan mukaan. Niinpä käsittelemme tässä vain Kulttuurivallankumoukseen liittyneitä sortotoimia. Ne voidaan jakaa kolmeen suureen, selvästi toisistaan erottuvaan ryhmään ja samalla erottaa toisistaan ajallisesti: väkivallanteot älymystön edustajia ja poliittisia johtajia vastaan (etenkin vuosina 1966 - 67), punakaartilaiden keskinäiset kuppikuntakiistat (1967-68) ja kolmantena armeijan raaka väliintulo (1968).

Poliittinen talousteoria ja medialiiiketoiminta

Poliittinen talousteoria identifioi sosiaalisesti kriittisen näkökulman, joka kohdistuu ensisijaisesti mediateollisuuden taloudellisiin rakenteisiin ja dynamiikkaan ja median ideologisen sisällön välisiin suhteisiin. Se suuntaa tutkimuksen huomion median omistusrakenteiden ja kontrollin empiiriseen analyysiin ja mediemarkkinoiden operointitapaan. Tästä näkökulmasta mediainstituution katsotaan olevan osa taloudellista järjestelmää, jolla on läheiset yhteydet poliittiseen järjestelmään (McQuail 2005, 99–100).

Näkökulman keskittyessä mediatoimintaan taloudellisena prosessina, joka johtaa hyödykkeen tuottamiseen (mediatuote tai sisältö), on olemassa toinen poliittis-taloudellinen näkökulma, jonka mukaan median ensisijainen tuote on itse asiassa yleisö. Tällä viitataan siihen tosiasiaan, että media hankkii yleisön huomion mainostajille sekä muokkaa mediayleisön käyttäytymistä tietyillä tavoilla. Kaupallinen media myy asiakkailleen tietyn määrän potentiaalisia asiakkaita (katsojia) riippuen markkinaprofiilistaan (McQuail 2005, 100).

McQuailin (2005, 100) mukaan useat trendit medialiiiketoiminnassa ja -teknologiassa ovat vahvistaneet poliittisen talousteorian asemaa. Ensinnäkin, mediaomistuksen keskittyminen on lisääntynyt ympäri maailman ja yhä enemmän omistajavaltaa keskittyy harvempiin käsiin. Toiseksi, on olemassa kasvava globaali *informaatiotalous* sisältäen lisääntyvän yhtäläiseen lopputulokseen johtavan rinnakkaiskehityksen telekommunikaation ja lähetystoiminnan välillä. Kolmanneksi, yhteiskunnan osuus massamediasta ja telekommunikaatiosta on vähentynyt (erityisesti Länsi-Euroopassa) deregulaatio-, yksityistämisen- ja liberalisointitrendenssien vallitessa. Neljänneksi, informaation epätasa-arvoisuus on kasvava ongelma. Poliittisen talousteorian oleelliset väittämät eivät ole muuttuneet, mutta niiden sovellusalue on tullut paljon laajemmaksi.

6.6.3 *Funktionalistinen teoria mediasta*

Funktionalistinen teoria selittää sosiaaliset käytännöt ja instituutiot yhteiskunnan ja yksilöiden *tarpeilla*. Teorian mukaan media edistää yhteiskunnan kokonaisuutta vastaamalla yksilöiden ja instituutioiden vaatimuksiin johdonmukaisesti (McQuail 2005, 96). Amerikkalaisen Harold Lasswellin (1948, 51) analyysissä kommunikaation katsotaan toteuttavan tiettyjä funktioita. Lasswellin mukaan yhteiskunnallinen kommunikaatio-prosessi palvelee kolmen tyyppisiä funktioita: 1) ympäristön valvontaan liittyviä; 2) ympäristöön reagoivien yhteiskunnan osien välisiä korrelaatioita sekä 3) yhteiskunnallisen perinnön siirtymistä sukupolvelta toiselle palvelevia. Hardtin (1992, 87) mukaan Lasswellin näkemykset kvantitatiivisen analyysin tarpeellisuudesta olivat vahvistuneet hänen klassista ja empiiristä valtiotiedettä yhdistävästä työstään ja ilmenneet hänen laajamittaisessa osallistumisessaan kommunikaatiovirtojen analyysiin psykiatrisista raporteista propagandakampanjoihin. Kieltämällä yksilön ja yhteiskunnan dualismin ja käyttämällä freudilaista analyysia ajattelun apuna Lasswell painotti mahdollisuuksien pluralismia ja kaiken sisältävää totaalisuutta.

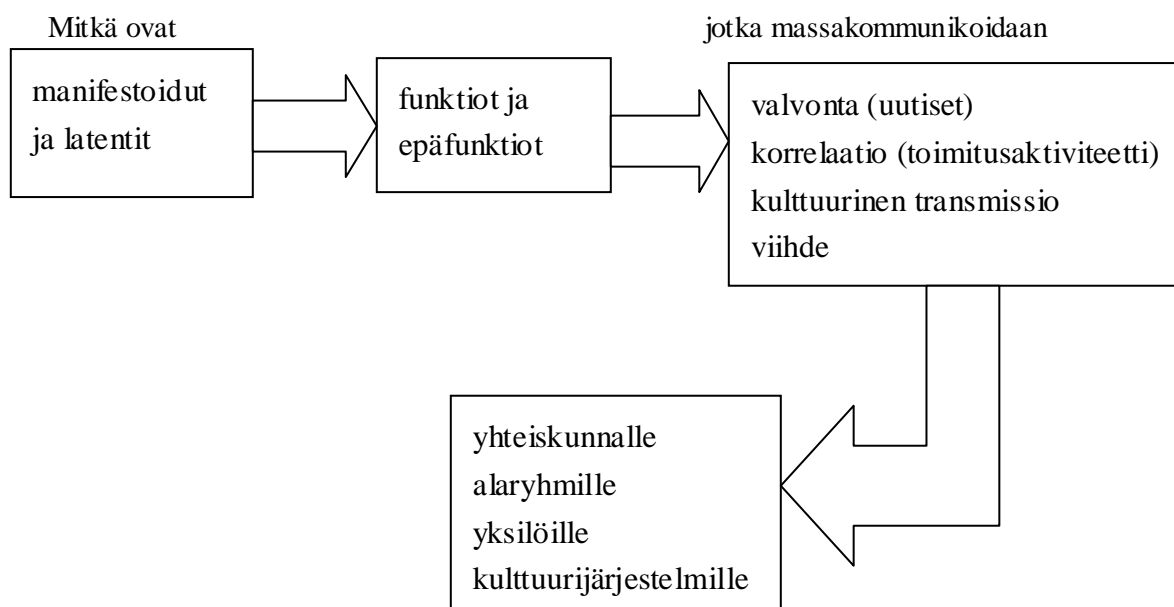
Varsinaisena funktionalismin perustajana voidaan pitää Robert Mertonia, joka julkaisi vuonna 1957 teoksensa funktioanalyysin soveltamisesta yhteiskuntatieteisiin. Merton näkee yhteiskunnan toimivana järjestelmänä, joka koostuu toisiinsa yhteydessä olevista alajärjestelmistä, joista jokainen antaa panoksensa jatkuvuudelle ja järjestykselle (McQuail 2005, 96). Mertonin (1968, 105) mukaan yhteiskunnan ja sen osien toimintoja, funktioita, voidaan käsitteellistää objektiivisten seurausten avulla. Funktioita ovat ne seuraukset, joiden voidaan havaitusti lisävän jonkin osajärjestelmän omaksumista tai mukautumista tiettyyn järjestelmään. Epäfunktioita, tai toimintahäiriöitä, ovat taas ne seuraukset, jotka vähentävät jonkin osajärjestelmän omaksumista tai siihen mukautumista. Merton myös lainaa Freudilta manifestoidun ja latentin käsitteet ja erottaa 1) *manifestoidun* funktion, joka edustaa niitä järjestelmän osallisten aiottuja ja tunnustettuja objektiivisia seurauksia, jotka lisäävät järjestelmän omaksumista, 2) *latentista* funktiosista, joka ei ole aiottu eikä tunnustettu seuraus.

Mertonin teoriaa on arvosteltu konservatiiviseksi, ja sen on katsottu asianmukaisesti edesauttavan *status quon* säilymistä ja vastustavan mahdollista sosiaalista muutosta. Merton itse näkee teoriansa arvoneutraalina, kuin kehyksenä, johon voi liittää sekä konservatiivisia että radikaaleja konnotaatioita (McQuail 2005, 96). Mertonin (1968, 81) mielestä oletus täysin funktionalistisesta yhteiskunnallisesta yksiköstä on teoreettinen malli, jolle ei löydy vastaavuutta todellisuudesta. Se mikä voi olla funktionalistista yhden ryhmän kannalta, voi olla epäfunktionalistista toisen, samassa yhteiskunnassa toimivan ryhmän kannalta. Vaikka teoria on epäpoliittisesti muotoiltu, se sopii mieliku-

vaan sosiaalisen elämän perusmekanismien pluralistisesta ja vapaaehtoisesta luonteesta. Sillä on konservatiivinen painotus siinä mielessä, että media nähdään enemmän yhteiskuntaa ylläpitävänä välineenä kuin merkittävän muutoksen lähteenä. Funktionalismilla on se etu, että kommunikaattorit itse ja heidän yleisönsä käyttävät suurelta osin sen terminologiaa ja se on laajalti ymmärretty (McQuail 2005, 96–97).

Funktioanalyysin soveltaminen massakommunikaatiossa

Charles Wright sovelsi Mertonin funktioanalyysia massakommunikaatioon ja loi mallin (kuvio 42), jonka avulla voidaan järjestää monia hypoteettisia ja empiirisesti todennettuja massakommunikaation vaikutuksia.

Kuvio 42 Wrightin sovellus Mertonin funktioanalyysin vaikutuksista (Wright 1960, 610)

Kuvion 42 kaksitoista elementtiä voidaan muuttaa kategorioiksi, jotka osoittavat monet hypoteettiset ja empiirisesti todennetut massakommunikaatiovaikutukset (Wright 1960, 610). Palatessaan asiaan runsas vuosikymmen myöhemmin Wright (1974, 209) huomauttaa, että *funktio*, kuten ne oli tarkoitettu teoreettisessa paradigmassa, viittasivat tiettyjen rutiinimaisten ja standardoitujen kommunikaation osatekijöiden seurauksiin. Sellaisina ne eroavat kommunikaattorin aiotuista vaikutuksista tai tarkoituksista ja vastaanottajan aiotusta käytöstä tai motivaatiosta. Wright pitää funktioanalyysia käyttökelpo-

poisena hypoteesien lähteenä median ja muiden sosiaalisten järjestelmien elementtien välisten suhteiden tutkimiseen, hypoteesien, joita voitaisiin tutkia empiirisesti. Mutta funktionalismin järjestelmäfokus viettää kohti melko mekaanista tapaa esittää ja kohdata kysymyksiä. Se ei sovellu hyvin sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten prosessien hienovaraiseen ja ristiriitaiseen ongelmakenttään (Boyd-Barrett 2001, 73).

DeFleurin (1970, 162) mukaan funktioanalyysi keskittyy muutamiin sosiaalisen järjestelmän ilmiöihin. Se pyrkii osoittamaan, miten tietyllä ilmiöllä on koko järjestelmän tasapainoon vaikuttavia seurauksia. Vaikutus voi tietenkin olla myös negatiivinen, ja tällöin sitä pidetään epäfunktionaalisenä. Analyysi on strategia vertailevalla tutkimuksella tai muilla sopivilla tutkimusmenetelmillä empiirisesti testattavaksi tarkoitettujen hypoteesien aikaansaamiseksi. Funktioanalyysi jonkin tekijän vaikutuksen mittaamiseksi koko järjestelmän tasapainolle ei ole täysin eksakti prosessi. Huolimatta tästä potentiaalisesta kritiikin lähteestä tämä strategia monimutkaisten sosiaalisten ilmiöiden tutkimiseksi ja ymmärtämiseksi tuntuu DeFleurista hyvin lupaavalta.

Careyn ja Kreilingin (1974, 235) mielestä funktionalistinen malli on syntynyt vastaamaan vaikeuksiin, joita kausaaliseen korrelaatioon perustuvat mallit ovat kohdanneet. Sen lisäksi se saa aikaan siirtymän kuvastossa ja huomiossa: siirtymän kommunikaatiosta valtatekijänä ahdistuksen helpotusmuodoksi ja kiinnostuksesta lähteeseen kiinnostukseen yleisöä kohtaan. Mikä kaikkein tärkeintä, se merkitsee siirtymää selittävässä mekanismissa. Funktioanalyysissa painopiste ei ole käyttäytymisen korrelaattien tai alkuperän määrittelyssä. Sen sijaan funktioanalyysissa on oleellista käyttäytymisen merkityksellisyyden tai seurauksen määrittely ajattelukantojen, aktiviteettiryhmien tai sosiaalisten ryhmien muodostamien järjestelmien ylläpidossa. Sosiaalisia ilmiöitä ei selitetä vain alkuperää selittävästi vaan tarkoituksellisuussopillisesti: miten ne toimivat mekanismeina tasapainon ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi tietyssä järjestelmässä. Golding ja Murdock (1978, 344) huomauttavat, että kulttuurisen stratifikaation pohtimisen sijaan funktionalistit etsivät tapoja, miten media siirtää yhden sukupolven arvoja seuraavalle; näin media nähdään sosialisointifunktionaalisenä instituutiona eikä egalitaarisen sosiaalisen järjestyksen legitimoivana mekanismina. Carey (2001, 370–371) lisää funktioanalyysin, kuten kausaalianalyysin, etenevän suoraviivaisesti lähteestä vaikutukseen ilman vakavaa tutkimusta siitä, miten massakommunikaatio vuorovaikutteisia symboleja ja toisiinsa lomittuneita merkityksiä sisältävänä järjestelmänä linkittyy niihin motivaatioihin ja tunteisiin, joille se tuottaa symbolisen purkautumistien.

Mendelsohn (1966, 66–67) nostaa Laswellin mainitsemien kommunikaation kolmen funktion rinnalle massaviihteen, jonka hän katsoo edustavan *rentoutumisfunktiona*, sosiaalisten jännitteiden lievenemistä, ja olevan yhtä tärkeä kuin Lasswellin mainitsemat valvonta-, korrelointi- ja kulttuuriperinnön siirtofunktiot. Mendelsohn torjuu

marxilaisen kritiikin massaviihteen vieraannuttavasta vaikutuksesta empiirisesti toteennäyttämättömänä ja arvostelee myös Mertonin huomiota massaviihteen *pseudo-integroivasta* vaikutuksesta, joka Mertonin mukaan johtaa massaviihteen epäfunktionaaliseen luonteeseen. Massaviihteen merkittävyttä arvioidessaan Mendelsohn tukeutuu Sigmund Freudin viettiteoriaan, joka käsittelee alitajunnan olemusta. Yksinkertaistettuna viettiteorian perusajatuksena on, että yksilön alitajuntaa hallitsee kaksi voimakasta perusviettä, *sukupuolivietti* ja *kuolemanvietti* (Stafford-Clark 1971, 97–100, Fromm 1980, 116–133). Mendelsohn perustelee massaviihteen funktionaalisuutta sillä, että usein seksiä ja väkivaltaa sisältävä massaviihde tyydyttää näitä ihmisen perusviettejä, ja toimii näin *rentoutumisfunktiona*.

Curran (2010, 58) tuntuu hyväksyvän tietysin varauksin Mendelsohnin argumentin. Hänen mielestään viihteen funktionalistinen merkitys demokratialle voidaan liittää rationaalisen valinnan traditioon. Tämän tradition mukaan yleisöllä on tiettyjä luovia keinoja saada tietoja haluamistaan asioista tulematta ylen määrin rasitetuksi yleisten asioiden tietämyksellä. Tähän *rationaalisen tietämättömyyden* -argumenttiin voitaneen nyt Curranin mielestä lisätä väite, että ihmiset voivat joka tapauksessa osallistua demokraattiseen väittelyyn mielihyvää tuottavan viihteen kautta.

Funktioanalyysin käyttö järjestelmäteoriassa

Järjestelmäteoreettiseen pohdintaan funktioanalyysia käyttänyt Luhmann (2000, 95) erottaa massamediasta *funktio-operaation* ja *funktiohavainnoinnin*. Funktio-operaatio on todellinen tapahtuma, jonka toisintaminen sisältää järjestelmän ja sen ympäristön eron. Funktiohavainnointi on tietenkin myös operaatio, mutta hyvin monimutkainen operaatio, joka erottelee havainnoinnista sen, mitä ei havainnoida. Tässä mielessä funktiohavainnointi on oma sokea pisteensä. Luhmannin (2000, 95, 97) mukaan tätä erottelua tarvitaan biologisessa evoluutioteoriassa hyvin yleiseksi tulleen käsityksen tutkimiseksi yhteiskuntateoriassa, jossa se on myös yleistynyt. Tämä on käsitys, jonka mukaan elävien olentojen mukautumista ympäristöönsä ei voida johtaa kognitiivisiin kykyihin ja saavutuksiin, vaan pikemminkin elämän ja siihen riittävän mukautumisen on jo oltava varmistettuja, jotta kognitiivisia kykyjä tuottava järjestelmä voisi olla olemassa. Kuten Luhmann toteaa, yleisistä järjestelmäteoreettisista ja yhteiskuntateoreettisista pohdinoista on pitkä loikka modernin yhteiskunnan massamediaan. Luhmann huomauttaa lopuksi hieman kryptisesti ymmärryksen olevan lähes aina väärinymmärrystä ilman sen ymmärrystä, mikä meni väärin.

Lainaten Parsonsilta käsitettä *symbolisesti yleistetystä kommunikaatiomediasta* Luhmann esittää, että nämä symboliset yleistykset voidaan operationaalistaa funktionaa-

lisesti erilaisina kommunikaatiokoodina. Esimerkiksi poliittinen diskurssi on koodattu eri tavalla kuin tieteellinen diskurssi ja nämä molemmat eroavat taloudellista vaihtoa tai intiimejä suhteita koskevista kommunikaatiokoodista. Moderneissa yhteiskunnissa koodit ovat symbolisesti yleistettyjä yhteiskunnan tasolla ja niitä voidaan itsekohtaisesti toteuttaa yksilöiden tai organisaatioiden toimesta (Leydesdorff 2010, 2139).

Leydesdorffin (2010, 2139) mielestä on valitettavaa, että Luhmann käyttää esimerkkinä DNA-koodin kaltaista biologista metaforaa Parsonsingvistisen koodinäkemyksen seuraamisen sijaan. Leydesdorff huomauttaa Luhmannin koodien olevan binaarisia ja siitä seuraavan, että funktionaalisesti erilaiset kommunikaatiojärjestelmät ovat operationaalisella tasolla suljettuja eivätkä ne siten ole yhteismitallisia toistensa kanssa. Suljettujen operationaalisten järjestelmien perspektiivistä translaatiot kommunikaatiokoodien välillä ovat Leydesdorffin mukaan tuomittuja epäonnistumaan.

Funktionalismi ja sosiaalinen integraatio

Luhmannin hieman vaikeatajuisen järjestelmäteoreettisen pohdinnan jälkeen on vielä hyvä ottaa esille massamedian yksi pääfunktio, sosiaalinen integraatio. Dayan ja Katz (1992, 22) korostavat mediatapahtumien merkitystä sosiaalisen integraation kannalta. Heidän mielestään mediatapahtuma tekee kodista etuoikeutetun paikan. Historiallinen tapahtuma on nähtävänä sellaisena, kuin se tulee jäämään kollektiiviseen muistiin. Tämä edesauttaa sosiaalista integraatiota. Positiivisesta mediatapahtumasta Dayan ja Katz mainitsevat esimerkkinä kuninkaalliset häät - Suomessa esimerkkeinä voi mainita vaikkapa Lordin euroviisuvoiton ja jääkiekkomestaruuden.

Funktionalistisen teorian ja massamedian suhdetta sosiaaliseen integraatioon tarkastelee myös McQuail (2005, 99) todeten tutkimusten median sisällöstä osoittaneen, että valtavirtaa edustava massamedia on enemmän konformistinen ja vallitsevia arvoja tukeva kuin kriittinen. Näiden huomioiden valossa ei ole yllättävää, että tutkimus ei anna tukea käsitykselle, että massamedia, huolimatta sen antamasta huomiosta rikoksille, sensaatioille ja väkivallalle, olisi merkittävä syy epäsosiaalisuudelle tai edes yksilöiden väliselle väkivallalle. Mitä enemmän tukeutuu funktionalistiseen teoriaan mediasta, sen epäloogisemmalla tuntuu olevan odottaa median sosiaalisesti hajottavaa vaikutusta, McQuail päättelee.

Vaikka Merton korostaakin funktionalismin arvoneutraalisuutta, jo termien *function* ja *dysfunction* käyttö ilmentää arvolutautuneisuutta. Merton (1996, 96) itse selittää *dysfunction*-termin alkuperää todeten omaksuneensa etymologisen barbarismin, *dysfunction*, latinalaisjohdannaisen, *disfunction*, sijasta. Tämän hän sanoo johtuneen tieteen-

kin siitä, että hän on lainannut kreikkalais-latalaisen hybridin, *dysfunction*, biologian ja lääketieteen alueelta, missä termi on tässä muodossa jo pitkään ollut käytössä.

Marxilaisesta perspektiivistä funktioanalyysia arvostelee Herbert Marcuse (1964, 123), joka toteaa funktionaalisen analyysin rajoittuvan ”valitun järjestelmän puitteisiin; järjestelmästä itsestään ei tule sellaisen kriittisen analyysin kohdetta, joka ylittää järjestelmän rajat ja etenee kohti historiallista jatkuvuutta, jossa järjestelmän toiminnat (*funktiot*) ja toimintahäiriöt (*epäfunktiot*) muuttuvat siksi mitä ne ovat.” Marcuse syyttää teoriaa historiallisuuden sivuuttamisesta huomauttaen, että ”funktionaalisen teorian käsitteitten yleisyys saavutetaan sivuuttamalla juuri ne ominaisuudet, jotka tekevät järjestelmästä historiallisen järjestelmän ja antavat sen toiminnoille ja toimintahäiriöille kriittis-transkendentista merkitystä”. Hardtin (1979, 28) mukaan funktionalismi sellaisena kuin se ilmeni psykologisilta juuriltaan, esitti massakommunikaatiotutkimukseen ärsyke-reaktio-mallin; perustuen käyttäytymistieteelliseen teoriaan näkökulma johti näkemykseen massamediasta deterministisenä stimulanttina, jolla on suora, kumulatiivinen vaikutus yhteiskunnan jäseniin.

Couldry (2006, 179) näkee useita ongelmia funktionalistisissa yrityksissä mallintaa moniulotteista sosiaalista ja kulttuurista käytäntöä. Hänen mielestään funktionalismin ongelmat ovat perustavanlaatuisia ja pitkään jatkuneita. Pääongelma on funktionalismin perusväittäjä, että on olemassa sellaisia kokonaisuuksia kuin *yhteiskunnat* ja *kulttuurit*, jotka toimivat funktionalistisina järjestelminä. Yhtenä esimerkkinä Couldry ottaa esille dekonstruktion poliittisen rituaalin funktionalistisesta kuvauksesta. Tämän kuvauksen pohjalta poliittisia rituaaleja analysoidaan sen perusteella, miten ne tukevat yhteiskunnan poliittista vakautta valamalla uskoa tiettyihin keskeisiin arvoihin. Mutta vaikka tällaisia arvoja olisikin, Couldry perää syvempää analyysia siitä, miten ja missä määrin yhteiskunta pysyy kasassa. Toisin sanoen, onko lopultakaan olemassa toimivaa sosiaalista kokonaisuutta, jossa poliittiset rituaalit voisivat olla osana? - Couldry ihmettelee.

Tässä on teorian yksi perimmäisistä heikkouksista: esimerkiksi länsimaiseen oikeusvaltioon elimellisenä osana kuuluva valtaapitäviä kohtaan kriittinen lehdistö (*vallan vahtikoira*), vaikkapa paljastaessaan taloudellisia väärinkäytöksiä, voidaan funktionalistisen teorian näkökulmasta nähdä epäfunktionaalisenä (engl. *dysfunction*), yhteiskunnallista tasapainoa häiritsevänä tekijänä. Tietenkin kriittistä lehdistöä voidaan pitää myös funktionaalisenä. Kysymys kuuluukin: kuka päättää, mikä on funktionaalista ja mikä ei? Päätös on poliittinen, eli käytännössä yhteiskunnan valtaa pitävät määrittelevät *funktion* ja *epäfunktion*. On todettava, että tässä marxilainen kritiikki *ampuu itseään jalkaan*: juuri *reaalisosialismissa* funktioanalyysi toimi käytännön tasolla - kaikkia yhteiskunnan

vastaisia toimijoita, kuten toisinajattelijoita ja ihmisoikeusaktivisteja, pidettiin *epäfunktiona*, jotka pyrittiin vaientamaan.

6.6.4 Sosiaalinen konstruktioismi

Kuuselan (2002, 226) sanoin ”sosiaalinen konstruktioismi on osa laajempaa rakentelista murrosprosessia psykologiassa ja sosiaalipsykologiassa”. Sosiaalinen konstruktioismi haastaa ajatuksen yksilöitä alistavasta yhteiskunnasta objektiivisena todellisuutena esittämällä vaihtoehdoisen (ja liberaalimman) näkemyksen, jonka mukaan yhteiskunnan rakenteet, voimat ja ajatukset ovat ihmisten luomia, niitä luodaan tai toistetaan jatkuvasti uudelleen ja ne ovat avoimia haasteille ja muutoksille. Sosiaalisessa konstruktioismissa on yleinen painotus toiminnan mahdollisuuksiin ja myös *todellisuuden* ymmärtämisen valinnaisuuteen. Inhimillisten toimijoiden on luotava sosiaalinen todellisuus ja annettava sille merkitys (tulkinta). Nämä yleiset ajatukset on formuloitu monin eri tavoin, muiden teoreettisten ajatusrakenteiden mukaan, ja ne edustavat huomattavaa humanistisissa tieteissä tapahtunutta paradigman muutosta 1900-luvun loppupuolella (McQuail 2005, 101).

Burr (2001, 3) tukee McQuailia todeten sosiaalisen konstruktioismin edellyttävän kriittisen näkökannan omaksumista itsestään selviin tapoihin ymmärtää maailma. Se haastaa käsityksen, jonka mukaan konventionaalinen tieto perustuu objektiiviseen ja tasapuoliseen maailman havainnointiin. Tämän johdosta se on oppositioasemassa perinteisen tieteen positivismille ja empirismille - oletuksille, että maailman luonne voidaan paljastaa havainnoimalla ja että se mitä on olemassa, on se mitä havaitsemme olevan olemassa. Esimerkkinä voidaan ajatella jakoa *klassiseen* musiikkiin ja *populaari*-musiikkiin: vaikka tällaisiin kategorioihin viitataan, ei pidä olettaa, että musiikin luonteessa itsessään olisi ominaisuuksia, jotka merkitsisivät, että se on jaoteltava tietyllä tavalla.

Sosiaalisen konstruktioismin kulttuurisena ja intellektuaalisena taustana pidetään postmodernismia, joka on antanut sille oman sävynsä. Postmodernismin juuret eivät löydy yhteiskuntatieteistä, vaan taiteesta, arkkitehtuurista, kirjallisuudesta ja kulttuuritutkimuksesta. Se kyseenalaistaa ja hylkää 1700-luvun puolivälin valistusajalta juontuvat modernismin perusolettamukset. Valistusaika hylkäsi kirkon opit ja korosti yksilön ratkaisevaa osaa totuuden ja moraalin kysymyksissä. Oli yksilön asia päättää reaali-todellisuudesta perustuen objektiiviseen, tieteelliseen todistusaineistoon (Burr 2001, 12).

Sosiologiassa tämä päättelyketju, pyrkimys objektiivisuuteen ja tieteellisyyteen, johti Karl Marxin edustamaan strukturalismiin. Ydinajatuksena oli, että yhteiskuntaa

ohjasivat piilevät rakenteet ja säännöt. Sigmund Freudin alitajuntaa käsittelevien teorioiden nähtiin tukevan strukturalismin ydinajatusta. Marxilla kaiken selittäväenä tekijänä olivat yhteiskunnan luokkasuhteet ja tuotantovälineiden omistus. Yhteiskunnan piilorakenteet yhteiskunnalliset ilmiöt ja ongelmat täysin selittäväenä konseptina hyljännyttä suuntausta kutsutaan poststrukturalismiksi. Postmodernismia ja poststrukturalismia käytetään toisinaan synonyymeina (Burr 2001, 12).

Symbolinen interaktionismi

Sosiaalisen konstruktionismin syntyä ei voida johtaa yhteen lähteeseen. Sen perusolettamuksia on löytynyt sosiologiasta jo pidemmän aikaa. George Herbert Meadin voidaan katsoa perustaneen symbolisen interaktionismin teoksellaan *Mind, Self and Society*. Symbolisen interaktionismin perustana on käsitys, että ihmisinä me rakennamme omamme ja toistemme identiteetit jokapäiväisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta (Burr 2001, 9–10). Mead (1944, 195) toteaa, että kun *itse* ilmenee, se aina sisältää kokemuksen *toisesta* - ei voi olla kokemusta *itsestä* itsenäisesti. Kun *toisen* palaute tulee olennaiseksi osaksi yksilön omaa kokemusta, kun *toisen* asenteen omaksuminen tulee olennaiseksi osaksi yksilön omaa käytöstä, yksilö ilmenee omassa kokemuksessaan *itsenä*; ennen tämän tapahtumista hän ei ilmene *itsenä*.

On selvä ero sosiaalipsykologialla, joka johtaa yksilöiden *itset* sosiaalisesta prosessista, ja muun tyyppisellä sosiaalipsykologialla, joka sen sijaan johtaa tämän prosessin mukana olevien yksilöiden *itseistä*. Ensin mainittu olettaa sosiaalisen prosessin olevan looginen ennakkoehto kyseiseen prosessiin osallistuvien yksilöiden *itsejen* ilmeneemiselle. Jälkimmäinen sen sijaan olettaa yksilöiden *itsejen* olevan looginen edellytys sosiaaliselle prosessille (Mead 1944, 222). Kuuselan (2002, 64–65) mukaan ”Meadin tuotanto ei ole ollut millään tavalla näkyvässä roolissa sosiaalisessa konstruktionismissa, vaikka se on antanut virikkeitä sosiologian ja sosiaalipsykologian puolella uudenlaiseen pohdintaan kommunikaatiosta, yksilön minän synnystä ja yhteisöjen toiminnasta.”

Toinen merkittävä symbolista interaktionismia käsitellyt tutkija on Herbert Blumer, jonka vuonna 1969 julkaistu teos *Symbolic Interactionism* on tekijän aiemmin, 1950- ja 1960-luvuilla tieteellisiin julkaisuihin laatimista artikkeleista koostettu kokoomateos. Blumer (1969, 78–79) tukee Meadia huomioimalla termin symbolinen interaktionismi viittaavan ihmisten välillä tapahtuvaan erikoislaatuiseen vuorovaikutukseen. Tämä erikoislaatuisuus ilmenee siinä, että ihmiset tulkitsevat ja määrittelevät toistensa toimia sen sijaan, että vain reagoisivat toistensa toimiin. Ihmiset antavat merkityksiä toistensa toimille ja reagoivat tulkitsemiinsa merkityksiin. Näin ihmisten välinen vuorovaikutus tapahtuu symbolien ja tulkinnan kautta. Symbolinen interaktionismi ei näe

merkityksen tulevan jonkin merkityksen omaavan asian luontaisesta koostumuksesta tai syntyvän tietyn henkilön psykologisten ominaisuuksien yhdistymisestä. Sen sijaan se katsoo merkityksen syntyvän ihmisten välisen interaktiivisen prosessin kautta. Niinpä symbolinen interaktionismi näkee asioiden merkitykset sosiaalisina tuotoksina, luomuksina, jotka muodostuvat ihmisten vuorovaikutusprosessissa (Blumer 1969, 4–5).

Avaamalla *itsen* ei-paikallisen tiedon ja muun tyyppisen välitetyn symbolisen materiaalin uusille muodoille median kehitys sekä rikastuttaa että korostaa *itsen* refleksiivistä järjestymistä. Se rikastuttaa tätä järjestymistä yksilöiden päästessä välitettyihin kommunikaatiomuotoihin. Tällöin he kykenevät hyödyntämään laajenevaa valikoimaa symbolisia resursseja *itsen* konstruointiin. Median kehitys myös syventää ja korostaa *itsen* refleksiivistä järjestymistä siten, että yksilöt kohtaavat jatkuvasti uusia mahdollisuuksia, heidän näköpiirinsä siirtyy jatkuvasti ja heidän symboliset kiintopisteensä ovat jatkuvassa muutostilassa. Tämä merkitsee *itsen* refleksiivisen järjestymisen tulevan yhä tärkeämmäksi tekijäksi sosiaalisessa elämässä (Thompson 1995, 212).

Sosiaalisen maailman fenomenologia

Sosiaaliseen konstruktionismiin merkittävästi vaikuttanut teos on myös itävaltalaisen sosiologin Alfred Schütz'in vuonna 1932 julkaisema *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Schütz lähtee siitä, että yksilö synnyttyään sosiaaliseen maailmaan ja kohdautuu muihin suhtautuu muiden olemassaoloon itsestäänselvyytenä. Hänen olettamuksensa ydin voidaan formuloida seuraavasti: *Toinen* on tietoinen, ja hänen tietoisuutensa virta on luonteeltaan ajallinen (eli tilapäinen) noudattaen samoja lainalaisuuksia kuin yksilön itsensä. Tällä on tietenkin implikaationsa. Se tarkoittaa *toisen* tietävän kokemuksensa ainoastaan tarkasteltavien *aktien* heijastumien kautta. Ja se merkitsee tarkasteltavien *aktien* itse vaihtelevan luonteeltaan hetkestä toiseen ja muuttuvan ajan kuluessa. Toisin sanoen, toinen henkilö myös kokee oman ikääntymisensä (Schütz 1972, 98).

Schütz (1972, 142) erottaa sosiaalisen maailman rakenteesta kolme aluetta: 1) suoraan koettu sosiaalisen todellisuuden alue, 2) aikalaisten alue ja 3) edeltäjien alue. Kuitenkin esimerkiksi suoraan koettu sosiaalisen todellisuuden alue on vain yksi monista: aivan kuin yksilön todellinen havainto maailmasta on vain fragmentti yksilön kokemasta koko maailmasta, ja tämä on vuorostaan vain fragmentti yksilön mahdollisista kokemisista koko maailmasta, samoin yksilön kokema sosiaalinen maailma (joka on osa *koko maailmaa*) on vain yksilön suoraan kokemina fragmentteina yksilön eläessä hetkestä toiseen. Tämä suoraan koettu sosiaalinen maailma on vuorostaan segmentoitunut käsitteellisten näkökulmien mukaan. On huomattava, että suoraan koetun sosiaalisen

todellisuuden alueen ulkopuolella on vielä muita alueita, kuten kappaleen alussa todettiin.

Habermas (1994, 78) arvostelee sekä Meadia että Schütziä huomauttaen heidän esittävän ”kommunikatiivisen toiminnan välineenä, jolla sosialisatiotapahtuma on mahdollista purkaa ja kehittää normatiivisia järjestyksiä.” Habermasin mielestä ”irtautuminen toimintateorian varsinaisesta tarkoitusperästä palautuu siihen, että nämä G.H. Meadiin ja A. Schütziin nojautuvat tutkimustraditiot eivät kyllin huolellisesti tee eroa *maailman* ja *elämismaailman* välillä. Habermas tähdentää, että sitä, *mistä* vuorovaikutukseen osallistuvat pyrkivät pääsemään yhteisymmärrykseen, ”ei pidä sekoittaa siihen, *mistä* käsin he tulkintojaan esittävät.”

Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen

Varsinaisen lähtökipinän sosiaalinen konstruktionismi sai Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin julkaistua vuonna 1967 teoksen *The Social Construction of Reality* (suom. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*, 1994). Berger ja Luckmann argumentoivat, että ihmiset yhdessä luovat ja ylläpitävät kaikkia sosiaalisia tapahtumia sosiaalisten prosessien kautta. Heidän näkemyksensä mukaan tähän on syynä kolme perustavanlaatuaista prosessia: ulkoistaminen, objektivaatio ja sisäistäminen (Burr 2001, 10). Bergerin ja Luckmannin (1995, 31, 46–47, 50) mukaan lukuisten todellisuuksien joukosta erottuu yksi, joka esittäytyy todellisuutena *par excellence*. Se on jokapäiväisen elämän eli arkielämän todellisuus. Asemansa perusteella sitä voidaan kutsua perustodellisuudeksi. Berger ja Luckmann käyttävät *elämismaailman* käsitettä, jossa ihmisen ilmaisukyky voi objektivoitua, eli ilmentyä inhimillisen toiminnan tuotteina. Objektivaation ratkaisevan tärkeä muoto on merkkien tuottaminen. Merkit ovat ryhmittyneet merkkijärjestelmiksi. Ihmisyhteisön tärkein merkkijärjestelmä on äänimerkkien järjestelmä, jota kutsutaan kieleksi. Kieli yhdistää jokapäiväisen elämän todellisuuden eri alueet ja nivoo ne yhteen mielekkääksi kokonaisuudeksi. Sen kyvyllä ylittää *tässä ja nyt* -kokemukset on tila-, aika- ja sosiaalinen ulottuvuus.

Yhteiskunta objektiivisena ja subjektiivisena todellisuutena

Yhteiskuntaan objektiivisena todellisuutena liittyvät instituutioitumisen ja legitimaation käsitteet. Instituutioitumisella tarkoitetaan sitä sosiaalista prosessia, jonka kautta yksilöt muodostavat ryhmiä ja suurempia sosiaalisia rakenteita. Yksilön osalta tämä tapahtuu vuorovaikutuksessa tietyn kulttuurisen ja sosiaalisen järjestelmän kanssa, joka välittyy hänelle *merkityksellisten toisten* (engl. *significant others*) kautta (Berger & Luckmann

1995, 60–61). Legitimaatio tapahtuu symboliuniversumien avulla, joista tärkein on kieli. Tärkein yhteiskuntaan subjektiivisena todellisuutena liittyvä käsite on sosialisatio, jonka kautta yksilö sisäistää vallitsevan normijärjestelmän. Sisäistäminen tapahtuu sosialisatioksi kutsutussa yksilönkehityksellisessä prosessissa, joka voidaan määritellä yksilön kokonaisvaltaiseksi ja johdonmukaiseksi perehdyttämiseksi yhteiskunnan tai sen osa-alueen objektiiviseen maailmaan. Vasta tämän sisäistämisen prosessin käytyään yksilö on yhteiskunnan jäsen (Berger & Luckmann 1995, 149).

Mead (1944, 158) ilmaisee saman hieman toisin. Kuten jo alaluvussa 6.4.2 rituaalisen mallin yhteydessä viitattiin, Mead näkee kokonaisvaltaisen *itsen* kehityksessä kaksi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa *itse* muodostuu yksinkertaisesti toisten yksilöiden tietyistä asenteista häntä ja toisiaan kohtaan tietyissä sosiaalisissa toimissa, joihin hän osallistuu. Toisessa vaiheessa *itsen* kokonaisvaltaisessa kehityksessä *itse* muodostuu myös *yleistetyn toisen* (engl. *generalized other*), eli koko sen sosiaalisen ryhmän asenteesta, johon yksilö kuuluu. Yksilö onnistuu omaksumaan tämän edelleen jäsentämällä ja yleistämällä muiden yksilöiden asenteen näiden yksilöiden implikaatioiden ehdoilla.

Mead uskoi symbolisen interaktionismin datan tarjoavan sosiologeille parhaan osviitan yhteiskunnan ymmärtämiseksi. Yhteiskunnan kannalta katsottuna Mead näki kommunikaation tarpeellisen yhteiskunnalliselle järjestykselle. Hänen yhteiskunnallinen aineistonsa on otettu kommunikaation alalta siitä johtuen, että ainoastaan kommunikaation kokemuksessa me voimme havainnoida sekä *itseä* että yhteiskuntaa toiminnassa. Hän ei, kuten Freud, käytä ekspressiivistä aineistoa kuvaamaan psyyken toimintaa, jonka todellisuutta symbolit eivät ole määritelleet. Meadille kommunikaatio ei ole jäännöskategoria, vaan perustava kategoria. Mead korostaa meidän toimivan kuten toimimme, koska me kommunikoimme, emmekä sen tähden, että meillä on viettejä tai ajatuksia, jotka sitten ilmaiseimme yhdessä. *Itse* ja yhteiskunta saavat alkunsa ja kehittyvät kommunikaatiossa (Duncan 1962, 76).

Duncanin (1962, 102–103) mielestä Meadin *yleistetty toinen* on mielenkiintoisesti hyväntahtoinen. Dialogissa *minän* ja *itsen* tai *minän* ja *yleistetyn toisen* välillä, ryhmässä tai yhteisössä, ei tunnu olevan sijaa petokselle, vihalle tai välinpitämättömyydelle. Mutta onko todella olemassa oikeutusta, loogista tai moraalista, tällaiselle moraalille ja yhteiskunnan samastamiselle, Duncan kysyy. Duncan olettaa Meadin epätavallisen optimismin ja syvän luottamuksen ihmisen hyvyyteen olleen ilmeisesti tulos valinnasta. Se ei missään tapauksessa ollut vallitseva asenne Chicagon älymystön keskuudessa Meadin elinaikana. Mead oletti lisääntyvän tiedon tuovan tullessaan lisääntyvää hyvyyttä, ilman kyseenalaistamista.

Yksilön sosialisatioon liittyen Foucault (2011, 17) puhuu kulttuurisista koodista: ”Kulttuurin peruskoodit, jotka ohjaavat sen kieltä, havaintoskeemoja, vaihtoja, tekniikoita, arvoja ja käytännön hierarkiaa, kiinnittävät kullekin ihmiselle alusta asti empiiriset järjestykset, joiden kanssa hän on tekemisissä ja joista hän tunnistaa itsensä”. Tämä on Foucault’n mukaan ajattelun toinen ääripää. Toisessa ääripäässä ovat tieteelliset teoriat ja filosofien tulkinnat, jotka selittävät, ”miksi järjestystä yleensä on, mitä yleistä lakia se noudattaa, mikä periaate voi selittää sen ja miksi juuri tämä järjestys on vakiintunut eikä jokin toinen”.

Bergerin ja Luckmannin kirjoitus osoittaa, miten maailma voi olla ihmisten sosiaalisten käytäntöjen kautta sosiaalisesti rakentunut, mutta samaan aikaan heidän kokemusmaailmansa mukaan sen luonne vaikuttaa ennalta-annetulta ja järjestetyltä. Voidaan myös sanoa, että sosiaalinen konstruktionismi on nyt itse saavuttanut objektin aseman. Niinpä tämän luvun kirjoittaminen osaltaan tukee sen objektivaatiota maailmassa. Lukiijat, jotka lukevat sosiaalisesta konstruktionismista, voivat ajatella, että se on tiedon alue, joka on *löydetty* pikemminkin kuin sosiaalisten prosessien luoma efekti. Täten tämäkin kirjoitus osaltaan vaikuttaa *sosiaalisen konstruktionismin sosiaaliseen konstruktionismiin* (Burr 2001, 10).

Bourdieu (1998, 482) nostaa esille kysymyksen representaation todellisuudesta ja todellisuuden representaatiosta huomauttaen yhteiskunnallisten subjektien ymmärtävän yhteiskunnallista maailmaa, joka ymmärtää heitä. Tämä merkitsee, ettei heitä voi luonnehtia yksinkertaisesti aineellisten ominaisuuksien, kuten kehon, termien mukaan, jotka voidaan laskea ja mitata kuten mikä tahansa fyysisen maailman objekti. Itse asiassa, jokainen näistä ominaisuuksista, oli se sitten henkilön pituus tai maaomaisuuden määrä havaittuna suhteessa samassa luokassa olevien muiden ominaisuuksiin niiden toimijoiden taholta, joilla on sosiaalisesti muodostuneet havainnointiskeemat, toimivat symbolisina ominaisuuksina. Tästä syystä on tarpeen siirtyä eteenpäin kiistelyalueelta, jossa vastapuolina ovat *yhteiskuntafysiikka* - joka käyttää tilastoja objektivistiseen tapaan pyrkiessään kvantifioimaan suuren määrän keskenään kilpailevien yksilöiden yhteiskunnallista energiaa - ja *yhteiskuntasemiologia*, joka pyrkii avaamaan merkityksiä ja tuomaan valoa kognitiivisiin operaatioihin, joiden mukaan toimijat tuottavat ja purkavat niitä. Meidän on Bourdieun mielestä hylättävä dikotomia objektiiviseen todellisuuteen pyrkimisen ja pyrkimyksen toimijoiden representoiman todellisuuden paljastamisen välillä.

Todellisuuden sosiaalisen rakentumisen kritiikki

Hardtin (1992, 24) mielestä Bergerin ja Luckmannin tiedon sosiologia-näkökulman heikkoutena on epäonnistuminen sosiaalisen todellisuuden taloudellisten ja poliittisten ulottuvuuksien huomioimisessa, tarve suhteuttaa aineellisen elämän tuotanto ja uuden tuotanto merkitysten ja tiedon yhteiskunnalliseen tuotantoon ja siten käsitellä kysymystä vallasta ja ideologisesta taistelusta. Myös Lichtenberg (2000, 244) suhtautuu epäilevästi todellisuuden sosiaalisen rakentumisen käsitteeseen huomauttamalla, että mikäli muut *todellisuudet* eivät ole hermeettisiä ja läpäisemättömiä, se vie paljon pohjaa pois väitteeltä, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunut. Jos on useita vaihtoehtoisia todellisuuksia, ja tapoja siirtyä yhdestä toiseen, voimme silloin nähdä toistemme maailmoihin, ja meidän todellisuutemme voi muuttua. Ehkä näkemykseen kuuluu, että vaikka tunnemmekin voivamme paeta tietyn sosiaalisen rakenteen määrityksen visiota ja vaikka tunnemme näkevämme asiat uudessa valossa, on tämä uusi visio myös sosiaalisesti rakentunut.

Epäilemättä muuttuvat Yhdysvaltain edut selittävät osittain muutokset näkemyksissä, mitä tulee amerikkalaisten suhtautumiseen esimerkiksi Lähi-Idän konfliktiin; mutta sen inttäminen, että ilmeisesti eriävät näkemykset aina ja ainoastaan johtuvat dominoivan kulttuurin eduista ja valtaapitävistä on kehäpäätelmä, joka johtaa kumoamattomaan salaliittoteoriaan. Teesi todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta uhkaa tällöin tulla tyhjäksi. Mikäli jokainen näkemys on sosiaalisesti rakentunut, mutta yksikään näkemys ei voi olla sosiaalisesti rakentumaton, merkitsee se Lichtenbergin mukaan, että emme voi oppia mitään substanssista tietäessämme, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunut (Lichtenberg 2000, 244–245).

Sosiaalinen konstruktionismi on saanut paljon huomiota suhtautumisestaan massamedia uutisten, viihteen ja populaarikulttuurin osuuteen yleisen mielipiteen muovaajana. Mitä tulee uutisiin, mediatutkijat ovat melko yksimielisiä siitä, että kuva *todellisuudesta*, jonka uutiset väittävät välittävänsä, on pakostakin yhteen sidottujen informaation sirujen ja havaintojen valikoiva konstruktio, jolle on annettu tietyn viitekehyksen tai perspektiivin mukainen merkitys. Sosiaalinen konstruktio viittaa niihin massamedian prosesseihin, joilla tapahtumat, henkilöt, arvot ja ajatukset ensi kertaa tietyllä tavalla määritellään tai tulkitaan ja niille annetaan arvo ja ensisijaisuus ja jotka johtavat laajempaan kuvaan todellisuudesta henkilökohtaisella tasolla. Yksilöiden skeemoilla on tässä merkityksensä (McQuail 2005, 101).

6.6.5 *Kommunikaatioteknologis-deterministinen teoria*

On olemassa pitkä ja edelleen aktiivina toimiva traditio etsiä yhteyksiä tietyn ajanjakson vallitsevaan kommunikaatioteknologiaan ja yhteiskunnan avainominaisuuksiin. Tämän ajattelun leimaaminen *deterministiseksi* ei tee oikeutta ajattelun monille eroavaisuuksille ja nyansseille, mutta siitä on löydettävissä yhteinen mediakeskeinen elementti. On myös tendenssi keskittyä tietyn kommunikaatioteknologian potentiaalisesti aikaansaamaan sosiaaliseen muutokseen ja alistaa tälle muut muuttajat (McQuail 2005, 102). Rogers (1986, 199) myötäilee McQuailia todeten kommunikaatiomallin olevan epätäydellinen, jos se käsittää vain yksittäisen osanottajan ja hänen tulkintansa sanomasta. Kommunikaatio on aina yhteinen tapahtuma, vastavuoroinen informaation jakoprosessi kahden tai useamman henkilön välillä. Kommunikaatioverkostot pitävät sisällään toisiinsa tietyn muotoisilla informaatiovirroilla linkittyneitä yksilöitä. Ajan mittaan tällainen informaation jako lähentää tai erkaannuttaa yksilöt yhteisessä kannassa tiettyyn kysymykseen.

Toronton koulukunta

Kommunikaatioteknologia-tradition ensimmäinen merkittävä teoreetikko oli kanadalainen taloushistorioitsija Harold Innis, joka perusti Toronton koulukunnan toisen maailmansodan jälkeen. Hänen ajattelussaan on kaksi pääperiaatetta. Taloudellisella alueella kommunikaatio johtaa ajan mittaan tiedon tuotannon ja jakelun monopolisoitumiseen tietyn ryhmän tai luokan toimesta. Tämä johtaa epätasapainoon ja siitä seurauksena joko sosiaaliseen muutokseen tai kilpailevien kommunikaatiotapojen syntymiseen, jolloin tasapaino pyrkii palautumaan. Toiseksi, vanhojen imperiumien tärkeimmät ulottuvuudet ovat aika ja tila, ja jotkut kommunikaatiotavat soveltuvat paremmin toiseen kuin toiseen - tämä on Innisin mielestä tärkein kommunikaation vinoutuma (McQuail 2010, 102). Kulttuurin ajan ja tilan suhteellinen painotus implikoi, miten merkittävä vinoutuma on sille kulttuurille, johon se on juurtunut (Innis 1995, 33). Esimerkkinä Innis (1995, 47) mainitsee Rooman Imperiumin, jonka suuren alueen hallinnon ongelmien menestyksellinen ratkaiseminen oli riippuvaista papyruksen saatavuudesta. Tämän välineen merkitys tuli ilmeiseksi byrokratian monopolistisuudessa ja sen kykenemättömyydessä löytää ratkaisua imperiumin aikaongelmaan. Ilmestyi uusi väline korjaamaan papyruksen rajoitteet. Papyrusrullien puutteet korjattiin kestävämmällä pergamenttipaperilla.

Innisin (1995, 190, 192) mukaan mekanisaatio on johtanut monimutkaisuuteen ja hämmennykseen; se on vastuussa tiedon monopolisoitumisesta ja se tulee erittäin tärkeäksi kaikille sivilisaatioille. Mikäli sivilisaatiot eivät halua antautua tälle tiedon monopolille, niiden on tehtävä kriittisiä tutkimuksia ja raportteja. Ajatuksen vapauden

ehdot ovat vaarassa tuhoutua tieteen, teknologian ja tiedon mekanisaation toimesta, ja samalla tuhoutuisi länsimainen sivilisaatio. Tieteen myötävaikutus teknologian kehitykseen ja sitä kautta kulttuuriseen kehitykseen on ollut ilmeistä, erityisesti kommunikaatiossa ja tiedon levittämisessä. Se on vuorostaan ilmentynyt niissä tiedon muodoissa, joita on levitetty; tämä merkitsee Innisin mielestä tieteen vaikuttavan levittämismekanismien lisäksi myös siihen, millaista tietoa levitetään.

Blondheimin (2003, 163–164) mielestä Innisin *The Bias of Communication* -teoksen lukija kohtaa koheesion ongelman kahdella tasolla: Ensinnäkin hänen valppautensa herää, kun hän kohtaa tekstin lähiluvun paljastamat ristiriitaisuudet ja epä johdonmukaisuudet. Etsiessään dialektiikkaa, joka selventäisi näitä seikkoja, hänet haastaa Innisin teoksen historiallisen todistusaineiston valtava laajuus ja pirstaleinen luonne sekä huomioiden ja argumenttien kaoottisuus. Hänen on kysyttävä, onko todellista, johdonmukaista teoriaa tai näkökulmaa löydettävissä - löytyykö sieltä jostain demiurgia. Sitten lukija ymmärtää, että hänen itsensä on oltava vaadittava demiurgi. Hardt (1992, 202) sen sijaan tyytyy yksinkertaisesti huomauttamaan Innisin jättävän huomiotta kommunikaation kulttuurihistorian olevan samalla myös poliittista historiaa.

Foneettisten aakkosten ja kirjapainotaidon merkitys

Kanadalaisen Marshall McLuhanin (1986, 48, 158) mukaan länsimaissa tehdyt tekniset edistysaskeleet ovat voimakkaasti muovanneet sosiaalista todellisuutta. McLuhan näkee erityisesti kahden keksinnön selittävän länsimaisen kulttuurin edistymistä ja maailmanvalloitusta: foneettisen kirjaimiston ja kirjapainotaidon. Kulttuurit voivat nousta korkealle tasolle taiteellisesti, mutta ilman foneettista aakkostoa ne pysyvät heimoyhteiskuntina, kuten kiinalaiset ja japanilaiset. McLuhan näkee painetun, foneettisen kirjaimiston olevan individualismin teknologiaa.

McLuhanin hieman yksioikoisesti teknologiaa korostava näkemys tuntuu riittämättömältä. Voisi ajatella, että yhteiskuntia ovat muokanneet myös erilaiset arvojärjestelmät, jotka myös selittäisivät länsimaisen kulttuurin voittokulkua viimeisen tuhatvuoden aikana. Tärkein on tietenkin uskonto: kristinusko on islamin ohella parhaiten soveltunut arvojärjestelmä laajentumishaluisten hallitsijoiden politiikan perusteluiksi. Kiinalaisten kungfutselaisuus ja japanilaisten shintolaisuus eivät tukeneet imperialistisia pyrkimyksiä. Näihin arvojärjestelmiin ei kuulu pakanoihin kohdistettava käännytystyö. On kuitenkin muistettava, että sen paremmin ideografinen kirjoitusjärjestelmä kuin shintolaisuus tai kungfutselaisuus eivät estäneet Japanin imperialistista politiikkaa Meiji-restauraation ajalta toiseen maailmansotaan, sen paremmin kuin Kiinan nykyisiä taloudellisia valtapyrkimyksiä. Kuten Schement ja Curtis (1995, 208) toteavat, McLuha-

nin näkemyksessä ei ole tilaa vedota historian suuntauksiin tai kulttuurien vivahteisiin. Yhteiskunnalliset suhteet, kuten luokka, etnisyys, sukupuoli, regionalismi tai kapitalismi työnnetään taka-alalle, ja ne saavat vain vähän huomiota.

Giddens (1991, 25) arvostelee McLuhanin tapaa erottaa kirjapainotaidon aikaa nsaama painetun kommunikaation leviäminen ja sähköinen massakommunikaatio jyrkästi eri kommunikaatiovaiheisiin. Hänen mielestään on harhaanjohtavaa nähdä edellinen vain vaiheena, joka edelsi jälkimmäistä; vaikka sanomalehti edelsikin television keksimistä yli vuosisadalla, jo varhaisessa vaiheessa sähköinen kommunikaatio on ollut elintärkeä painetun massamedian kehittymiselle. Stöber (2004, 489–490) tukee Giddensia huomauttamalla, että keksimisaikakauden päättymistä ei voida tarkkaan määrittellä, mutta tiettyjä karkeita arvioita voidaan tehdä. Sen sijaan alkukohtaa on mahdotonta määrittellä, sillä jokainen uusi media sisältää vanhemman median.

Neumanin (1991, 97) mielestä McLuhanin ansio on hänen kiinnittämänsä huomio kommunikaation aistivaraiseen tapahtumisen tapaan ja sanomien dekodeeraamisen ja tulkinnan psykologiseen monimutkaisuuteen. Vaikka McLuhan painotti muita konsepteja ja terminologioita, suostuttelu ja propaganda olivat keskeisiä hänen ajattelussaan. Sekä McQuail (2010) että Neuman (1991) pitävät McLuhanin suurena puutteena teorian puuttumista. Schramm (1980, 314) sitä vastoin puolustaa McLuhania ja näkee hänen merkityksensä olevan pikemminkin mediaa koskevan ajattelun ja oivalluksen stimuloinnissa kuin teorian rakentelussa. Meyrowitz (2003, 208–209) myötäilee Schrammia toteamalla, että huolimatta epäkonventionaalisesta tyylistään McLuhanin *mosaiikkimaiset* tutkimukset tarjoavat näkemyksiä perinteisissä malleissa näkymättömiksi jääviin sosiaalisen muutoksen yleisiin kuvioihin.

Vaikka McLuhanin näkemyksiin on kohdistettu kovaakin kritiikkiä, on todettava Castellsin sanoin McLuhanin olleen suuri visionääri, joka mullisti kommunikaatioajattelun liioittelevasta kielenkäytöstään huolimatta (Castells 1996, 329). Hänen puoli vuosisataa sitten esittämänsä ennustus teknologian kehityksen aikaansaamasta globaalia *maailmankylästä* on Internetin ansiosta pitkälle toteutunut. Tosin Fergusonin (1992, 79) mielestä McLuhanin visio *maailmankylästä* on vaikuttanut myytiin globaalia kulttuurin homogeenisyydestä sekä mediaimperialistisiin tulkintoihin kulttuurisesti ja taloudellisesti yhteenkietoutuneesta maailmasta. Ang (1994, 194) suhtautuu *maailmankylään* vihamielisesti todeten maailmankylän kapitalistisen postmodernin kulttuurin sijaintipaikkana olevan täysin paradoksaalinen: yhtenäinen mutta moninainen, totaalinen mutta hyvin epävakaa sekä suljettu ja avoin yhtäaikaan. Sen sijaan Lehman-Wilzig ja Cohen-Avigdor (2004, 708) pitävät McLuhania edelleen relevanttina. Ellul (1985, 104) huomauttaa informaation saattavan olla silmänräpäyksellistä ja tuovan tullessaan uusia aja-

telutapoja, mutta se ei ole muuttanut maailmaa maailmankyläksi. Korkeintaan se on aiheuttanut todellisten kylien katoamisen.

Toinen McLuhanin elämään jäänyt käsite on *the Medium is the Message*. McLuhanin (1964, 23–24) mukaan jokaisen tiedotusvälineen sisältö on aina samalla toinen media. Kirjoituksen sisältö on puhe, kirjoitettu sana on painotuotteen sisältö, ja painotuote on sähkösanoman sisältö. Jos kysytään, *mikä on puheen sisältö*, on tarpeen sanoa sen olevan tosiasiallinen ajatteluprosessi, joka on itsessään ei-verbaalinen. Burnettin ja Marshallin (2003, 17) mielestä Internetin ajatteleva mediana suhteessa ilmaantuneisiin lukemattomiin sisältökäytäntöihin on McLuhanin aikaansaama käyttökelpoinen oivallus.

Hardtin (1992, 203) mukaan McLuhan yhdisti kommunikaation epäpoliittisen esteettisen arvostusulottuvuuden itsekorostusstrategiaan ja tarjosi vastustamattomalta tuntuvan pop-filosofian. Hänen iskulauseensa (*the medium is the message* ja *global village*) eivät ainoastaan heijastaneet hänen teoreettisia väittämiään, vaan myös paljastivat omaan yhteiskuntatieteelliseen kulttuuriinsa lukkiutuneen kommunikaatiotutkimuksen valtavirran eristäytyneisyyden. Kittlerin (2009, 26) mielestä McLuhanin käsite *the Medium is the Message* olisi ollut käsittämätön Aristoteleelle ja muille antiikin kreikkalaisille filosofeille, koska he eivät erottaneet puhetta ja sen kirjoitettua representaatiota toisistaan. Niin syvälle juurtunut oli kreikkalaiseen kulttuuriin runouden, musiikin sekä ensimmäisen ja ainoan vokaalisen aakkoston välinen yksikölinen identiteetti, että se avasi atomistin silmät näkemään neljän kirjaimen tai elementin sisältävän itse kosmoksen, Kittler muistuttaa. Puutteistaan huolimatta McLuhan onnistui kuitenkin ennakoimaan informaatioteknologian tulevan merkityksen, eikä sortunut marxilaisia tutkijoita rajoittavaan *putkinäköön*.

Innisin ja McLuhanin työssä on vain vähän päällekkäisyyksiä, jotka mahdollistaisivat heidän tutkimustensa suoran vertailevan analyysin. Innisin tutkimuskohteena olivat yhteiskunnat ja sivilisaatiot; McLuhan keskittyi yksilöön. Mutta he tekivät melko erilaisia yleisiä johtopäätöksiä. McLuhan näki uudet kommunikaatiot ihmisen lisäulottuvuuksina, välineinä ratkaista monenlaisia ongelmia. Hän ei koskaan vakavasti käsitellyt yhteiskunnan taloudellisille, poliittisille, sosiaalisille ja kulttuurillisille instituutioille koituvia seurauksia. McLuhanille kyseessä oli lähinnä yksilön ja kommunikaatiovälineen välinen asia. Innis sen sijaan katsoi uusien kommunikaatioteknologioiden keräyksen ratkaisevan joitakin perittyjä ongelmia, mutta luovan samalla uusia (Melody 1994, 258).

Lopuksi Carey (2007d, 39) puolustaa McLuhania nostamalla esiin hänen oivaluksensa taiteen merkityksestä kommunikaatiossa. Taideopiskelijat tutkivat kommunikaatiota eri lähtökohdasta kuin yhteiskuntatieteilijät. Taiteen viehättyksessä on ensisija-

sesti kysymys mausta, laajemmin ajateltuna estetiikasta. McLuhan ymmärsi aiemmin kuin useimmat, että taiteen tuottamisen ja monistamisen uudet välineet edellyttäisivät ja loisivat täysin uuden estetiikan. Hän tunsi, etteivät kulttuurimuodot toimi kognition tai informaation tai edes vaikutuksen tasolla. Sen sijaan kommunikaatiomedia vaikuttaa yhteiskuntaan etupäässä muuttamalla maun ja tunteen vallitsevia rakenteita muuttamalla haluttuja kokemisen muotoja.

Ideologia ja teknologia

Alvin Gouldner käsitteli ideologian ja teknologian suhteen kehittymistä teoksessaan *The dialectic of ideology and technology* (1976). Hänen mukaansa ideologian ja teknologian suhteen kehitys on johtanut teknokraattiseen ideologiaan, joka väittää edustavansa maallista hallintoa, tiedemiehiä, joilla ei ole omia intressejä. Näiden ryhmien työn tuloksia voidaan arvioida tulosten perusteella, joita ovat ylivertainen konsumerismi, mukavuus ja terveys. Tässä on ehkä liiketaloudellista realismia, sekularismia ja illuusioiden häviämistä (Gouldner 1976, 258). Todellisessa modernin byrokratian sosiaalirakenteessa teknokratiaa rajoittavat valtaeliittien todelliset intressit ja hallinnan rakenteet, mutta teknokraattisessa ideologiassa tämä on käännetty pääläelleen: tiede ja teknologia on kuviteltu vallaksi, jota kaikki, myös hegemonistiset eliitit ja heidän johtajansa, kumartavat. Marxilaisesta näkökulmasta tarkasteltuna ideologian luonteella säilyy perustavanlaatuisen jatkuvuus, jopa teknokraattisen tietoisuuden ilmentymisessä. Teknokraattinen tietoisuus ja modernin yhteiskunnan legitimaatio ovat pohjimmaltaan ideologian kielioopin korjaus ja täyttymys, ennemmin kuin ideologian loppu, Gouldner (1976, 261) pääättelee *näppärästi*.

McQuail (2005, 104) kommentoi maltillisesti suurimman osan asioista perillä olevista havainnoitsijoista varovan nykyään yhteen muuttujaan perustuvia sosiaalisen muutoksen selityksiä eikä uskovan uuden teknologian suoraan, mekanistiseen vaikutukseen. Lehman-Wilzig ja Cohen-Avigdor (2004, 709, 725) esittävät kommunikaatioteknologis-determinististen ja sosiaalista konstruktionismia edustavien näkemysten yhteensovittamista kehittämällään alateoriolla, jota he nimittävät mediakonstruktionismiksi. Mediakonstruktionismissa oleellista on jatkuva vuorovaikutus vanhan ja uuden median muotojen välillä, mikä on avaintekijä uuden median suuntautumiselle ja menestykselle tai menestymättömyydelle. He kutsuvat kuusivaiheista malliaan elinkaarimalliksi osoittaakseen median muutosmahdollisuuksia. Jotkut mediamuodot, kuten sähkösanoma, ovat eläneet lineaarisen *elämän*, mutta monet muut, kuten aikakauslehdet ja elokuva, ovat menestyksellisesti mukautuneet darwinilaisessa taistelussa elintilasta uuden median aikana. Kehitystä on aina muovaamassa kulttuurinen ja sosiaalinen konteksti.

Ellermanin (2007, 31) mielestä teknologinen determinismi ei juuri ota huomioon sosiaalista kontekstia tai yksilön toimintaa. Goldingin (1990, 94) mukaan teknoutopismi kärsii kahdesta avainpuutteesta. Ensinnäkin, keskittyminen teknologiaan luo epärealistisen optimistisen tutkimusagendan, jossa vakuutetaan sen mikä on mahdollista olevan myös todennäköistä ja myös toivottavaa. Toiseksi, poliittinen tutkimusalue jää mahdollisimman kapeaksi ja määritellään vaalien tai puoluepoliittisen käyttäytymisen kautta.

Morozov (2011, 290–291) pohtii teknologisen determinismin yhteiskunnallisia seurauksia. Hänen mukaansa teknologian marssin ollessa pysäyttämätön ja yhdensuuntainen, kuten teknologiagurujen lauma vakuuttaa yleisölle eri teknologiajulkaisuissa, tuntuu turhalta asettua vastarintaan. Jos radio, televisio tai Internet väistämättä merkitsevät uutta demokratian aikakautta ja universaalia ihmisoikeuksien kunnioittamista, meille ihmisille ei Morozovin mukaan jää suurta roolia esitettäväksi. Kuitenkin väite aikoinaan laajalle levinneen lobotomia-käytännön olleen yksinkertaisesti seurausta väistämättömistä teknologisista voimista vapauttaa käytännön toteuttajat vastuusta. Siten teknologinen determinismi hämärtää inhimillisten päätöksentekijöiden osuutta ja vastuuta, joko vapauttamalla heidät vastuusta tai minimoimalla heidän merkittävää rooliaan. Omaksumalla teknologisen näkökannan on epätodennäköisempää, että me alistamme teknologian - ja ne, jotka hankkivat sillä varallisuutensa - demokratialle normaalien eettisten kysymysten eteen, varoittaa Morozov.

6.6.6 Informaatioyhteiskuntateoria

Jälkitekollinen yhteiskunta

Käsitteen *jälkitekollinen yhteiskunta* teki tunnetuksi sosiologi Daniel Bell vuonna 1973 julkaistussa teoksessaan *The Coming of Post-Industrial Society*. Jälkitekollinen yhteiskunta on järjestetty tiedon ympärille, minkä tarkoituksena on sosiaalinen kontrolli ja innovaatioiden ja muutoksen ohjaus. Tämä puolestaan merkitsee uusien sosiaalisten suhteiden ja rakenteiden syntymistä, jotka edellyttävät poliittista päätöksentekoa (Bell 1973, 20). Bellin työhön vaikuttivat amerikkalaisten ekonomistien Fritz Machlupin ja Marc Poratin tutkimukset. Machlup esitti teorian tietotaloudesta analyysissään informaatioaktiiviteettien osuudesta vuoden 1958 Yhdysvaltain bruttokansantuotteeseen. Hänen konseptualisointinsa tietotuotannon käsitteestä on kuitenkin vaikeatajuinen ja kömpelö. Porat kuvasi vuoden 1967 Yhdysvaltain talouden uutta informaatiosektoria hajottamalla perinteiset maatalous-, teollisuus- ja palvelusektorit. Hän tuli siihen tulokseen, että informaatiosektori oli suurin, ja tällä perusteella hän julisti Yhdysvaltain olevan informaatiotalous. Enemmän kuin kukaan muu Porat myötävaikuttanut ajatukseen infor-

maatioyhteiskunnan rakentumisesta informaatiotalouteen (Schement & Curtis 1995, 21–22, 72).

Jälkitekollisen yhteiskunnan käsite painottaa teoreettisen tiedon keskeisyyttä akselina, jonka ympärille uusi teknologia, taloudellinen kasvu ja yhteiskunnan eri kerrostumat järjestyvät. Tätä akseliperiaatteen yhä suurempaa vaikutusta edistyneissä teollisissa yhteiskunnissa voidaan pyrkiä empiirisesti todentamaan (Bell 1973, 112). Bell (1973, 29–31) nimittää tätä uutta teknologiaa *älykkääksi* teknologiaksi. Älykäs teknologia vastaa algoritmeja (ongelmanratkaisusääntöjä) intuitiivisissa ratkaisuissa. Nämä algoritmit voidaan liittää automaattilaitteisiin tai tietokoneohjelmiin tai tilastollisiin ja matemaattisiin kaavoihin perustuviin ohjeistuksiin. Älykkään teknologian kunnianhimoisimmat sovellukset liittyvät järjestelmäanalyysiin. Ihmisorganismi on määrätty järjestelmä; työryhmä, jonka jäsenet ovat erikoistuneet tehtäviinsä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi on päämääräorientoitunut järjestelmä; talous kokonaisuudessaan on löyhä järjestelmä.

Jälkitekollisen yhteiskunnan käsite esittää tieteen ja yleisen politiikan suhteessa olevan ydinongelmia, jotka yhteiskuntien on ratkaistava; mutta ne voidaan ratkaista eri tavoin ja eri tarkoitusperin (Bell 1973, 119). Jälkitekollisessa yhteiskunnassa talouskasvua ja sen tasapainoa koskevat elintärkeät tuotanto- ja liiketoimintapäätökset tekee hallitus; mutta ne perustuvat enenevässä määrin teknistä asiantuntemusta omaavien asiantuntijoiden kustannustehokkuus ja kustannus-hyöty-analyysiin. Lahjakkuuksien löytämisestä ja heidän koulutuksensa järjestämisestä tulee yhteiskunnan päähuolenaihe; lopulta yhteiskunnan merkittävin arvovalta tulee olemaan intellektuellien ja tiedemies-ten yhteisöissä (Bell 1973, 344–345).

Bellin kritiikki

Daniel Bellin näkemystä jälkitekollisen yhteiskunnan auvoisuudesta leimaa 1960-luvulla voimissaan ollut yhteiskuntaoptimismi. Teoksen ideologisena esikuvana voidaan pitää Platonin *Valtiota*, jossa yhteiskuntaa johtavat ylivertaiset filosofit. Toinen mieleen tuleva teos on Herman Hessen *Lasihelmipeli*, jossa tiedeyhteisö on eristäytynyt muusta yhteiskunnasta luostarimaisiin olosuhteisiin. Bellin teokseen kriittisesti suhtautuneet marxilaiset tutkijat (Gouldner 1976, Mattelart 2003, Sussman 1997) ovat erityisesti kiinnittäneet huomiota ideologian puuttumiseen Bellin näkemyksestä, tai sen korvautumiseen *teknoideologialla*. Näistä laajimmin Belliä käsittelee Mattelart *The Information Society* -teoksessaan. Mattelart on kuitenkin kykenemätön terävään analyysiin ja tyytyy lähinnä toistelemaan Bellin näkemyksiä kronologisesti. Neuman (1991, 4) huomauttaa Bellin ennustamien muutosprosessien osoittautuneen asteittäisemmiksi, monimutkaisemmiksi ja ongelmallisemmiksi sosiaalisten hyötyjen ja haittojen tasapainon kannalta.

Kattavasti Belliä tarkastelee englantilainen sosiologi Frank Webster alun perin vuonna 1995 julkaistussa teoksessaan *Theories of the Information Society*. Websterin mukaan hyväksyttäessä oletamus varallisuuden kestävä kasvun johtamisesta palveluammattien vallintaan, voidaan silti kysyä, miten informaatio liittyy yhtälöön. Webster (2010, 41) jatkaa kysymisen miksi Bell voi todeta painokkaasti, että ”jälkitekollinen yhteiskunta on informaatioyhteiskunta” (Bell 1973, 467) ja että *palvelutaloud* merkitsee jälkitekollisuuden saapumista? Websterin mielestä ei ole vaikea ymmärtää informaation paikkaa teoretisoinnissa: Bell selittää asiaa useilla havainnoilla. Oleellisena tekijänä tähän liittyy elämisen erilainen luonne eri ajanjaksoina. Esiteollisessa yhteiskunnassa elämä on ”taistelua luontoa vastaan” ja ”työtä tehdään lihasvoimalla” (Bell 1973, 126); teollisena aikakautena, jolloin ”koneet vallitsevat teknisesti ja rationaalisesti”, elämä on ”taistelua seipitettyä luontoa vastaan” (Bell 1973, 126). Kontrastina molemmille, elämä ”jälkitekollisessa yhteiskunnassa, joka perustuu palveluammatteihin-- elämä on taistelua yksilöiden välillä” (Bell 1973, 127). ”Se millä on merkitystä ei ole raaka lihasvoima tai energia, vaan informaatio” (Bell 1973, 127).

Toisin sanoen, Webster (2010, 41) tulkitsee, missä joskus piti taistella lihasvoimalla elannon saamiseksi maasta (esiteollinen aika) ja missä myöhemmin oltiin riippuvaisia konevoimasta (teollinen aika), palveluyhteiskunnan ja jälkitekollisen yhteiskunnan ilmaantuminen merkitsee enemmistölle työskentelyä informaation parissa. *Taistelussa yksilöiden välillä* perusresurssi on informaatio. Mitä terapeutit tekevät, paitsi käyvät dialogia asiakkaitensa kanssa? Mitä markkinoijat tekevät, paitsi luovat ja välittävät kuvia ja symboleja? Mitä opettajat tekevät, paitsi välittävät tietoa? -Webster kyselee. Palvelutyö on informaatiotyötä. Siten väistämättä palvelutyön vallitsevuus johtaa suurempaan informaatiomäärään, päättelee Webster.

Websterin (2010, 53) mielestä Bellin *jälkitekollisen* mallin perustukset ovat epäluotettavat. Websterin mukaan on ilmeistä Bellin yhtälön *jälkitekollisesta yhteiskunnasta* ja *informaatioyhteiskunnasta* olevan kestävä, koska kun Bellin argumentti, että ammatillinen, valkokaulus- ja palvelutyö edustavat jälkitekollista yhteiskuntaa on harhaanjohtava, niin sortuu myös hänen väitteensä, että *jälkitekollinen* on riittävä määritelmä informaatioajalle. Ennen kaikkea ei ole merkkejä selkeästä muutoskohdasta aiempiin yhteiskuntiin nähden - pikemminkin päinvastoin. Webster katsoo, että on torjuttava ajatus jälkitekollisen yhteiskunnan selittämässä nykyistä huolta informaatiosta. Websterin mielestä on kiistämätön tosiasia, että kehittyneissä yhteiskunnissa tapahtuu paljon aiempaa enemmän informaatiotyötä, mutta tämä ei riitä vakuuttamaan, että se itsessään loisi uudentyyppisen yhteiskunnan. Aivan kuten suurempi määrä palveluammattia ei todista uudentyyppisestä yhteiskunnasta, myöskään suurempi määrä informaatiota itsessään ei edusta uutta yhteiskuntaa.

Philip Elliott (1982, 244–245) katsoo Bellin sortuvan *tekonäppäryyteen* näkemyksessään, että informaation ja kommunikaation räjähdysmäinen kasvu luo informaation perustuvan yhteiskunnan, jossa on rationaalisempi kulttuuri kuin nykyisessä. Elliottin mielestä Bellin näkemykseen sisältyy kaksi heikkoutta, joista ensimmäinen koskee informaation saavutettavuutta. Elliott ei usko, että Bellin toive uudesta *Aleksandrian kirjastosta* voisi toteutua kapitalistisen järjestelmän puitteissa, vaan informaation tuottajina toimivat kaupalliset yritykset, jotka pyrkivät tuotteistamaan informaation ansaitsemismielessä. Bellin visio on kuitenkin ainakin osittain toteutunut Internetin myötä, vaikka kaupalliset toimijat pyrkivät jatkuvasti keksimään uusia rajoituksia informaation vapaalle kululle - tavallaan Internet edustaa uutta Aleksandrian kirjastoa, joka on kaiken lisäksi vuorovaikutteinen.

Elliottin toinen varaus Bellin visioon sen sijaan vaikuttaa edelleen relevantilta: suuri osa siitä, mitä pidämme informaationa ja rationaaliseen malliin perustuvana informaation kommunikaatioprosessina, on kaikkea muuta - suuri osa siitä on sisällöltään symbolista ja myyttistä ja se on passivoivaa ja sillä on vain ajanvietearvo. Informaation käsitteeseen liitetty merkitsevyys johtuu paljolti sen ajatuksen sitkeydestä, että yhteiskunta on rationaalinen, demokraattinen yksikkö ja joidenkin intellektuellien menestyksekkäästi ajamasta yhtälöstä, että informaatio yhdistettynä rationaaliseen valintaan johtaa sosiaaliseen edistykseen. Tämän yhtälön paikkansapitävyys on hyvin kiistelty konservatiivisten intellektuellien parissa (Elliott 1982, 245–246). Myös Hassan (2008, 55) kritisoi Belliä informaation samastamisesta tietoon ja tietämykseen, vaikka niissä on käsitteellinen ero. Hassan huomauttaa tiedon muodostuvan avoimesta, empiirisestä ja monipuolisesta (usein intuitiivisesta) raakadatan ja informaation työstämisestä. Saamastaan kritiikistä huolimatta, Bellin käsite *jälkitekollisesta* yhteiskunnasta on vakiinnuttanut asemansa yleisessä kielenkäytössä. Samoin on käynyt *informaatioyhteiskunnan* käsitteelle, johon Bell itse suhtautui alun perin varauksella, mutta jonka hän hyväksyi 1970-luvun lopussa.

Informaatioyhteiskunta

Termit *kommunikaatiovallankumous* ja *informaatioyhteiskunta* ovat tätä nykyä lähes täysin hyväksytyjä kuvaamaan objektiivisesti aikaamme ja muotoutumassa olevaa yhteiskuntatyyppiä (McQuail 2010, 104). Jälkitekollisen yhteiskunnan tunnusomaisena piirteenä pidettiin palvelusektorin osuuden nousua suhteessa teollisuuden ja maatalouden osuuteen ja siitä seurannutta informaatiooperusteisen työn dominanssia. Ei ole kuitenkaan löytynyt selkeää yhteisymmärrystä siitä, mitä informaatioyhteiskunnan käsitteellä tarkoitetaan (McQuail 2005, 105).

Van Cuilenburg (1987, 106) katsoo informaatioyhteiskunnan pääpiirteeksi kaikenlaisen informaatiotuotannon ja -virran eksponentiaalisen kasvun, joka on seurausta yksikkökustannusten alenemisesta teknologian kehittyessä. Hän huomauttaa kuitenkin myös meidän suhteellisesta vajaakapasiteetistamme prosessoida tai edes vastaanottaa lisääntyvää informaatiotarjontaa. Van Cuilenburg nostaakin esiin kysymyksen siitä, onko informaatioyhteiskunta määritelmän mukaisesti myös hyvin informoitu yhteiskunta. Hänen mielestään informaatioyhteiskunnan määrittely on perinteisesti tehty informaatiomarkkinoiden tarjonnan näkökulmasta ja kysyntäpuoli on jätetty huomiotta. Tämä on voinut johtaa paradoksaaliseen tilanteeseen: enemmän informaatiota onkin vähemmän informaatiota.

Eriksen (2006, 277) yhtyy ponnekkaasti van Cuilenburgin käsitykseen toteamalla aikaa säästävän teknologian tehneen ajasta niukempaa kuin koskaan ennen. Saatavilla olevan informaation runsaus ei ole tehnyt meistä valistuneempia, vaan vähemmän valistuneita. Baudrillard (2011, 112) toteaa pessimistisen kaunopuheisesti meidän olevan kriittisellä rajalla, missä kaikki vaikutukset voivat purkautua ja missä kommunikaatio katoaa kommunikaation liiallisuuteen. Näin kaikki sosiaalisten suhteiden funktioiden läpinäkyvyys ja joustavuus loppuvat turhaan monimutkaisuuteen ja kollektiiviseen läikähtymiseen. Tämä katoamispiste ei Baudrillardin mukaan ole ennuste, se on puhdas olettaus - mutta looginen, tai pikemminkin tautologinen olettaus - kuvaten kommunikaatiota ja informaatiota suurena tautologisena operaationa, itseäntoteuttavana profetiana. Ellul (1985, 99) toteaa kansanomaisemmin, että me altistumme valtavalle informaatiomassalle, josta hylkäämme valtaosan hetimiten - ihmisen muisti on täysin kykenemätön poimimaan merkitsevää informaatiota turhasta informaatiosta. Tuloksena voi olla täysin turhan ja absurdin detaljin muistaminen, samalla kun merkitsevä informaatio unohtuu. Toisaalta, Iyengar (2010, 286) päätelee mediauniversumin muuttuvan muodon tehneen entistä epätodennäköisemmäksi, että tarkkaavaisen yleisön näkemykset olisivat alttiita millekään median vaikutuksille.

Mediasanomien lähetyskustannusten jatkuva aleneminen on voimistanut eksponentiaalista kasvua. Etäisyyden merkitys vähenee jatkuvasti, samalla kun kommunikaatiomahdollisuuksien nopeus, volyyymi ja interaktiivisuus kasvavat (McQuail 2005, 105–106). Tämä on edelleen korostanut medialukutaidon merkitystä, josta tarkemmin luvussa 8. Koltay (2011, 211) erottaa toisistaan medialukutaidon, informaatiolukutaidon ja digitaalisen lukutaidon käsitteet kriittisessä näkökulmassaan mediasanomiiin. Hän myös kiinnittää huomiota median kuluttajien ja tuottajien hämärtyvään rajapintaan. Fergusonia (1986, 53, 67) ärsyttää uuden teknologian kysymysten yksinkertaistaminen ja polarisointi. Hänen mukaansa uuden teknologian tulevien sovelluksien merkitystä on sekä ylikorostettu että vähätelty. Kilpailevat näkemykset toisaalla edistyksestä ja va-

raudesta ja toisaalla tuomiopäivästä ja tuhosta edustavat kahta kärjistystä uusteknologiasta determinismistä, jossa uudet teknologiat ovat joko täysin hyviä tai täysin pahoja. Yhteistä molemmille näkemyksille on se, että ne uskovat uuden teknologian pystyvän muuttamaan sosiaalista todellisuutta. Haasteena on uusteknologisen determinismin muodostuminen itseään toteuttavaksi ennusteeksi, uusteleologiaksi, joka muodostaa sen oleellisen ytimen. Jotkut kirjoittajat käyttävät käsitettä *verkostoyhteiskunta* informaatioyhteiskunnan sijasta. Yhteiskunnan verkostorakenne on vastakkainen massayhteiskunnan keskusta-periferiselle ja hierarkkiselle rakenteelle tai 1800- ja 1900-luvuille tyypilliselle perinteiselle byrokraattiselle organisaatiomallille. Huomioonotettava seikka, vaikkakin vaikeasti käsitettävä, informaatioyhteiskuntakäsitteen dimensiossa on, että siitä on tullut osa itsetietoisuutta, joissakin tapauksissa osa uutta maailmankuvaa (McQuail 2005, 106).

Informaatioyhteiskunnasta verkostoyhteiskuntaan

Manuel Castells (1996, 204), vaikka tunnustaakin Daniel Bellin ansiot, torjuu Bellin tekemän jaon teolliseen ja jälkiteolliseen yhteiskuntaan yhteiskunnan kehityksen kuvaamisessa. Castellsin mukaan sovelias erottelu ei tapahdu teollisen ja jälkiteollisen yhteiskunnan välillä, vaan kahden tietopohjaisen teollisen, agraarisen ja palvelutuotannon muodon välillä. Castells (2001, 145) lanseeraa uuden termin, *informationalismin*. Hänen mukaansa ”verkostoyhteiskunta on sosiaalinen rakenne, joka koostuu informationalistisen paradigman mukaiselle teknologialle perustuvista informaatioverkostoista.” Castells (1996, 204) esittääkin analyyttisen painopisteen siirtämistä jälkiteollistumisesta informationalismiin. Yhteiskunnat tulevat informationalistisiksi organisoidessaan tuotantojärjestelmänsä, jotka perustuvat tietopohjaisen tuottavuuden maksimointiin. Tämä tapahtuu informaatioteknologian kehittämisen, levittämisen ja informaatioteknologian perusedellytysten hyödyntämisen avulla. Castells (1996, 61–62) esittää viisi kohtaa sisältävää informaatioteknologista paradigmaa, jotka yhdessä muodostavat perustan informationalistiselle yhteiskunnalle:

- 1) Informaatio on raaka-ainetta: teknologia vaikuttaa informaatioon, eikä ainoastaan päinvastoin, kuten aiemmissa teknologisissa vallankumouksissa.
- 2) Uuden teknologian kaikenkattava vaikutus: uusi teknologia on kaikkialla läsnä oleva. Koska informaatio on oleellinen osa kaikkea inhimillistä toimintaa, uusi teknologia muokkaa kaikkia yksilöllisiä ja kollektiivisia olemassaolon prosesseja.

- 3) Verkostointilogiikka: verkon muoto-opillinen rakenne tuntuu hyvin mukautuvan vuorovaikutuksen monimutkaistumiseen ja tämän vuorovaikutuksen luomiskyvyn aikaansaamaan ennakoimattomaan kehityskulkuun.
- 4) Joustavuus: organisaatioita ja instituutioita voidaan modifioida ja jopa muuttaa perustavanlaatuisesti uudelleenjärjestämällä niiden rakenneosia.
- 5) Erikoistuneiden teknologioiden muuttuminen integroiduksi järjestelmäksi: esimerkiksi biotieteiden ja mikroelekroniikan välinen riippuvuus johtaa lisääntyvään teknologiseen, yhtäläiseen lopputulokseen johtavaan rinnakkaiskehitykseen.

Castellsin (1996, 65) mukaan informaatioteknologinen paradigma ei kehity kohti suljettua järjestelmää, vaan kohti avointa, monisärmäistä verkostoa. Se on vahva ja näyttävä materiaalisuudessaan, mutta mukautuva ja avoin historiallisessa kehityksessään. Kokonaisvaltaisuus, kompleksisuus ja verkostoituneisuus ovat sen ratkaisevia ominaisuuksia. Van Dijk (1999, 220) hieman jarruttelee Castellsin hehkutusta todeten, että vaikka sosiaali- ja mediaverkostot muovaavat ensisijaisia organisaatiokäytäntöjä ja modernin yhteiskunnan tärkeimpiä rakenteita, ne eivät ole yhteiskunnan koko substanssi, kuten Castells van Dijkin mukaan liioittelevasti esittää. Yhteiskunta muodostuu edelleen yksilöistä, pariskunnista, ryhmistä ja organisaatioista. Tietenkin ne muodostavat ulkoisia ja sisäisiä suhteita, mutta nämä suhteet eivät ole yhtä kuin yhteiskunta. Yksilöiden, pariskuntien, ryhmien ja organisaatioiden orgaanisia ja materiaalisia ominaisuuksia kaikkine sääntöineen ja resursseineen ei voi jättää pois yhteiskunnasta, jotta se palautuisi joukoksi keskeisiä suhteita. Jopa täydellisesti verkostoitunut yhteiskunta, jossa sosiaaliset suhteet ja mediaverkostot olisivat yhtä, perustuisi ihmisiin, mieliin ja kaiken tyyppiin sääntöihin ja resursseihin. Myös Hassan (2008, 98) suhtautuu varauksella Castellsin optimismiin. Hänen mielestään Castellsin optimistinen näkemys *verkon* ja *itsen* vuorovaikutuksesta voi myös johtaa rakenteelliseen skitsofreniaan, jolla on negatiivisia vaikutuksia, kuten suvaitsemattomien, uskonnollisten fundamentalistien tai uusfasistien muodostamiin verkkoyhteisöihin. Tämän suuntaisista trendeistä verkkoyhteisöissä onkin viime vuosilta lukuisia valitettavia esimerkkejä.

Frank Webster (2002, 23) vierastaa koko *informaatioyhteiskunta*-käsitettä. Hänen mukaansa pääongelma on argumentissa, että informaatioon liittyvä kehitys merkitsee uudentyyppisen yhteiskuntajärjestelmän ilmaantumista, eli informaatioyhteiskuntaa. Kuten jo Belliä kritisoidessaan Webster totesi, hänen mielestään esitys perustuu virheel-

liselle logiikalle ja riittämättömälle todistusaineistolle. Webster (2010, 115) myös kritisoi Castellsia meritokraattisesta asenteesta. Hänen mukaansa Castellsin painotus informaatiotyön uudistavaan kapasiteettiin ja ominaisuuksiin tuo mieleen useita aiemmin esitettyjä kantoja, joiden mukaan maailma muuttuu yhden tai toisen tyyppisten asiantuntijoiden ilmaantumisen johdosta. Jotkut ovat korostaneet teknisiä taitoja, toiset kognitiivisia kykyjä ja kolmannet muodollista koulutusta. Taustalla on sama argumentti: yhden tai toisen tyyppiset koulutetut eliitit ovat yhteiskunnan avaintekijöitä. Nämä näkemykset ovat väistämättä enemmän tai vähemmän teknokraattisia. Tämä edellyttää ajattelua työnjaon ja teknologian väistämättä mukanaan tuomasta vallan ja arvonnannon hierarkiasta, jonka tuloksena on *luonnollinen, yli-yhteiskunnallinen* epätasa-arvo, joka on kuitenkin yhteiskunnallisilta seurauksiltaan kohtuuton. Antamastaan kritiikistä huolimatta Webster (2006, 123) pitää Castellsin teosta *tour de forcena*, jonka merkitys nykymaailman suunnan ja dynamiikan analyysissä on ylittämätön. Myös David Bell (2007, 90) antaa tunnustusta Castellsille toteamalla Castellsin ennen kaikkea tarjonneen hyvin hyödyllisen analyysin informaatioajasta. Teoria ei voi pysyä paikallaan nopeasti liikkuvassa verkostoyhteiskunnassa ja nykymaailman kompleksisuus ja muuttuvaisuus väistämättä heikentävät mahdollisuuksia kokonaisvaltaisten johtopäätösten tekoon.

Informaatioyhteiskunnan läpinäkyvyys

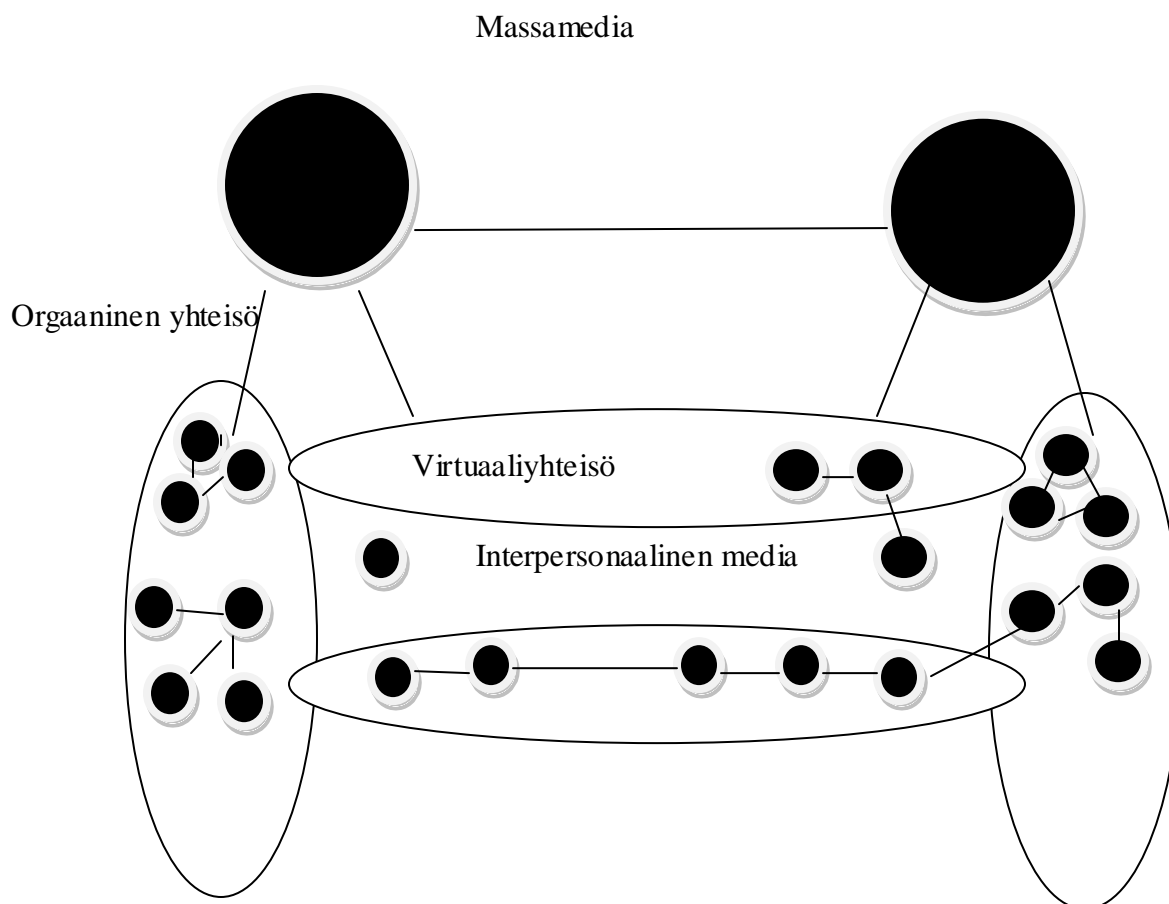
Anthony Giddens käsittelee alun perin 1991 julkaistussa teoksessaan *Modernity and Self-Identity* yksilön tietoisuutta itsestään ja suhdetta ympäröivään maailmaan. Giddensin (1999, 26–27) mielestä modernin yhteiskunnan ominaispiirre on välillisesti tapahtuva kokeminen: kaukaisten tapahtumien tunkeutuminen jokapäiväiseen tietoisuuteen. Monet uutisissa raportoidut tapahtumat voidaan yksilötasolla kokea ulkoisina ja kaukaisina; mutta monet vastaanotetaan rutiininomaisesti osaksi jokapäiväistä aktiviteettia.

Giddensin (1999, 30) mukaan ero teknisen tietämyksen yhteyksien ja maallikoiden tietämyksen yhteyksien välillä tarkasteltaessa esimoderneja ja moderneja järjestelmiä, koskee asiantuntijatietojen ja -informaation saavutettavuutta maallikoille. Asiantuntijatietämyksen säilyminen suppeassa piirissä on todennäköisesti tärkein perusta sille statukselle, jonka asiantuntijat saavuttavat. Asiantuntijuuden *salatulla* tiedolla on vain vähän jos lainkaan tekemistä tiedon vaikeusasteen kanssa modernissa järjestelmässä. Sen sijaan tämä *salattu* tietämys perustuu pitkäaikaiseen harjoittelun ja erikoistumisen yhdistelmään - vaikkakin asiantuntijat, kuten sosiologit, melko usein käyttävät rituaaleja ja erityistä jargonia suojellakseen statustaan. Erikoistuminen on itse asiassa avaintekijä moderneissa abstrakteissa järjestelmissä. Asiantuntijuuden modernien muotojen sisältämä tietämys on periaatteessa kaikkien saatavilla, mikäli löytyy tarvittavat resurssit,

aikaa ja energiaa sen hankkimiseen. Tosiasia on, että kaikki mitä yksittäinen henkilö voi saavuttaa, on yksi tai kaksi asiantuntijuuden erityisaluetta moderneissa tietojärjestelmissä. Tämä merkitsee abstraktien järjestelmien olevan läpinäkymättömiä enemmistölle. Niiden läpinäkymättömyyden laatu perustuu abstraktien järjestelmien edellyttämään ja edistämään erikoistumisen intensiteettiin.

De Mul (1999, 70–71) kiinnittää huomiota perustavanlaatuisiin seurauksiin, joita informaatioteknologialla on todellisuuden havainnointiin ja tulkintaan. Tietokoneet välittävät enenevässä määrin ihmisten kokemuksia fyysisestä ja kulttuurisesta todellisuudesta. Meille sanomalehtien, aikakausjulkaisujen, kirjojen, radion, television ja elokuvien välityksellä tulvivat kuvat ja äänet on yhä useammin prosessoitu, ja jopa luotu, tietotekniikan avulla. Asian vahvistaa sisällönanalyysitutkimuksen kolmesta suuresta saksalaisesta aikakausjulkaisusta (Spiegel, Focus, Stern) tehnyt Rössler (2001, 64), joka päätelee osallistumisen uuteen teknologiaan olevan välttämätöntä.

McQuailin (2010, 106) mukaan informaatioyhteiskuntakäsitettä ovat dominoineet taloudelliset, sosiologiset, maantieteelliset ja teknologiset pohdinnat. Kulttuuriulottuvuus on jäänyt suhteellisen vähälle huomiolle, paitsi jos ajattelemme postmodernin pohdiskelun täyttävän tätä aukkoa. Kaikkialle jokapäiväiseen elämään levinnyttä informaatiokulttuurin nousua voi olla helpompi havainnollistaa kuin informaatioyhteiskunnan todellisuutta. Toki massamedia oli hyvin etabloitunut jo ennen oletettua informaatiovallankumousta, ja sitä voidaankin pitää enemmän teollisen ajan kuin sitä seuranneen ajan osana. Jo varhain ennakoitiin massamedian kuolemaa uuden informaatioteknologian nousun myötä. Esimerkiksi Richard Maisel (1973, 161) arvioi vuonna 1973, että jälkiteollinen yhteiskunta ei tue massakommunikaation nopeaa kasvua; pikemminkin se stimuloi erikoistuneiden medioiden kasvua. Lisäksi teknologiset edistysaskeleet ja varallisuuden kasvu mahdollistavat erikoistuneitten medioiden kehitystä. Verkostoyhteiskunnan monimutkainen rakenne on esitetty kuviossa 43.

Kuvio 43 Verkostoyhteiskunnan rakenne (Van Dijk 1999, 25)

Informaatioyhteiskunta globaalissa kontekstissa

McQuail (2010, 106) huomioi olevan melko selvää, että monissa konteksteissa informaatioyhteiskunnan ajatus on valjastettu teknokraattisia tavoitteita silmälläpitäen kansallisvaltioitten tai alueitten toimesta. Mattelartin (2003, 162) mielestä puuttumaan ei jää pelkästään kriittinen näkökulma, vaan yksinkertaisesti älyllinen uteliaisuus. Informaationaalinen usdarwinismi täytyy tasapainottaa teknologisten järjestelmien uudella käsitteistöllä, joka toisi mukanaan myös tieteen, taiteen ja sosiaalisten innovaatioiden luovat voimat. Tämä vaatii pohdiskelua niiden lukuisten sosiaalisten, kulttuuristen ja koulutuksellisten yhteyksien välillä, joiden varaan digitaalinen teknologia on muodostunut ja jotka ovat demokraattisen elämän lähde. Se tarkoittaa uusfordistisen *nopeuden fetissin* voittamista ja muiden suhteiden kehittämistä, päättää Mattelart runollisesti.

Hassan (2008, 219) näkee nykyisen informaatioyhteiskunnan uusliberalistisen globalisaation ja tietokonepohjaisen teknologisen vallankumouksen käyttöönoton yhdis-

telmänä. Nämä kaksi toisiinsa sidottua prosessia, jotka ovat saman kolikon kaksi puolta, ovat kehittyneet nopeasti elintärkeiksi toisilleen. Toisille informatisaatio tarkoittaa uutta näkemystä edistyksestä kaikille ja rajattomien mahdollisuuksien tulevaisuutta. Etablointunut massamedia on esittänyt avainroolia julistaessaan euforista ja utopistista näkemystä uuden median mahdollisuuksista. Tähdentämällä kommunikaation välineitä ja prosesseja ja muutoksen kvantitatiivisia ulottuvuuksia massamedia samalla vähättelee uuden median sisältöä ja tarkoitusta. Tässä mielessä voidaan tehdä myös yhteys postmodernismiin. Informaatioyhteiskuntakäsitteen keskeinen ongelma on avoimen poliittisen dimension puute, sillä ei näytä olevan poliittista tarkoitusta, ainoastaan sen oma teknokraattinen logiikkansa (McQuail 2005, 107). Punnittaessa informaatioyhteiskunnan etuja ja haittoja yleisellä tasolla, samoin kuin vaikutuksia tietyillä erityisalueilla, skeptisillä ja negatiivisilla näkemyksillä tuntuu olevan vähintään yhtä paljon päteviä perusteita kuin optimistisilla ja positiivisilla, lisää Marien (2006, 52) pessimistisesti.

Verkostoyhteiskunnan valtateoria

Manuel Castells hahmotteli vuonna 2011 verkostoyhteiskunnan valtasuhteita selittävän teorian. Castellsin mukaan valta verkostoyhteiskunnassa toimii verkostojen kautta. Hän löytää vallalle neljä muotoa (Castells 2011, 773):

- 1) Verkostointivalta (engl. *networking power*): verkostoissa toimivien globaalien verkostoyhteisön muodostaman toimijoiden ja organisaatioiden valta suhteessa kollektiiveihin ja yksilöihin, jotka eivät kuulu näihin globaaleihin verkostoihin.
- 2) Verkostovalta (engl. *network power*): valta, joka juontuu sosiaalisen kanssakäymisen vaatimien standardien koordinoinnista. Tässä tapauksessa valtaa ei käytetä verkostoista poissulkemiseen, vaan verkostoon hyväksymiseen vaadittavien sääntöjen asettamiseen.
- 3) Verkostoitunut valta (engl. *networked power*): sosiaalisten toimijoiden valta muihin sosiaalisiin toimijoihin verkoston sisällä. Verkostoidun vallan muodot ja prosessit vaihtelevat verkostosta riippuen.
- 4) Verkoston laatimisvalta (engl. *network-making power*): valta ohjelmoida tiettyjä verkostoja ohjelmoijien intressien ja arvojen mukaan, ja valta vaihtaa ja kytkeä eri verkostoja noudattaen näiden eri verkostojen dominanttien toimijoiden strategisia liittoutumia.

Vastavoimaa käytetään verkostoyhteiskunnassa taistelemalla tiettyjen verkostojen ohjelmia vastaan ja pyrkimällä häiritsemään dominoivien intressien kytköksiä ja vaihtamaan ne vaihtoehtoihin linkkeihin. Toimijat ovat ihmisiä, mutta ihmiset ovat organisoituneet verkostoiksi. Nämä toimivat ohjelmoimalla ja kytkemällä organisoituja verkostoja. Verkostoyhteiskunnassa valta ja sen vastavoima pyrkivät vaikuttamaan ihmismielten hermostoverkostoihin käyttämällä massakommunikaatioverkostoja sekä massa-itsekommunikaatioverkostoja (Castells 2011, 773). Alaluvussa 7.7 esitellään Yochai Benklerin Castellsin teorian pohjalta luoma metodologia.

Willsonin (2010, 756–757) mielestä verkostokäsitykset sekä latistavat vuorovaikutusta - niiden kompleksisuus, syvyys ja vuorovaikutuksen laajempi konteksti on analyysien enemmistössä rajoitettua tai tunnistamatonta - että rajoittavat interaktiota keskittämällä huomionsa rakenteeseen. Verkostojen teoretisoinnit tuottavat käsitteellistämisiä, jotka vaihtelevat staattisista *kuvista* dynaamisiin assosiaatiovirtoihin. Äärimmilleen vietyinä verkostoanalogiat ja -mallit osoittavat totaalisia, deterministisiä ja rakenteellisia ulottuvuuksia, jotka toistavat väitteitä modernismin perusnarratiiveista sekä yhteisön yhdenmukaisuuteen pyrkivistä ja alistavista käytännöistä. Nämä argumentit sisältävät täysin sidottuja ja itseensä viittaavia loogisia väittämiä, jotka eivät ota huomioon verkoston ulkopuolisia, laajempia vaikutuksia ja ovat kykenemättömiä tunnistamaan ja hyväksymään erilaisuutta, paitsi milloin se palvelee verkoston tarpeita tai protokollaa. Paradoksaalisesti, *verkostoitu yksilö* -näkökulman antama etusija diversiteetille ainakin yhdellä tasolla tuhoaa yksilön: verkostoidun yksilön erilaisuus on oletettu mutta irrelevantti, sillä hän voi olla yhteydessä muihin samantapaisiin tai niihin, jotka täyttävät kyseisen yksilön tarpeet tai halut. Näin ollen erilaisuus joko muunnetaan haluttavaksi objektiksi tai kielletään. Keskustelua ei tarvitse - ja Castellsin kohdalla ei joillakin tasoilla edes voida - liittää erilaisuuteen paitsi välinettä ilmaisevan resurssin ominaisuudessa.

Palataksemme lopuksi vielä kerran melko hankalaksi osoittautuneeseen informaatioyhteiskunnan määrittelykysymykseen Raban, Gordon ja Geifman (2011, 378–379) lisäävät, että informaatioyhteiskunnan määritelmä on kehittynyt kvantitatiivisesta havainnoinnista ja arvioinnista holistisempaan näkemykseen ottamalla huomioon informaation merkityksen, tärkeyden ja sen antaman yhteiskunnallisen panostuksen monille kanaville. Pyrittäessä yhdistämään informaatioyhteiskunnan määritelmiä tutkimusalueen kuvailemiseksi näyttäisivät yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden välisten informaatioyhteisyyden tutkimisen olevan riittävän laaja kannanotto sisältämään kaikki perinteisen koulukunnan tavat käsitellä informaatiota. Informaatioyhteiskunnan tutkimus käsittää monien koulukuntien näkökulmat mukaan lukien informaation hallinnon ja talouden, sosiaaliset, kulttuuriset ja psykologiset tulkinnat sekä oikeudelliset ja poliittiset näkemykset.

7 INTERNET JA SEN ILMIÖT MEDIA-YHTEISKUNTA- TEORIOIDEN PERSPEKTIIVISTÄ ARVIOITUINA

Tässä esityksessä tarkastelen Internetin eri ilmiöitä luvussa 6 esitelyjen media-yhteiskuntateorioiden näkökulmista. Kaikkia tähän laajaan viitekehykseen liittyviä seikkoja on mahdotonta ottaa esille, joten esitys koostuu joistakin esimerkkitapauksista, jotka valaisevat teorioiden ja valittujen tapausten välistä dynamiikkaa.

7.1 Massayhteiskuntateorian näkökulma

Tarkasteltaessa kokonaisuutena eli makrotasolla Internetiä ja sen moninaisia ilmiöitä, kuten sosiaalista mediaa, vuotosivustoa tai virtuaalitodellisuutta on ilmeistä, että Internet on hyvin pluralistinen, tavallaan massayhteiskuntateorian antiteesi. Sekä Norris (2001) että Wood (2010) katsovat, että Internet heijastaa vallitsevaa todellisuutta. Jotta Internetin arviointi massayhteiskuntateorian perspektiivistä olisi mielekästä, vaihdan näkökulmaa makrotasolta mikrotasolle, jolloin sekä yhteiskunta että Internet näyttäytyvät eri valossa. Seuraavassa otan tarkasteltavaksi reaali maailman pienyhteisön, arvioin sen toimintaa massayhteiskuntateorian, Maslowin tarvehierarkian, joukkopsykologian, yksilön ja ryhmän välisen dynamiikan ja ryhmän johtamisen vaatiman kommunikaation kannalta ja lopuksi esitän, millä edellytyksillä reaali maailman pienyhteisöä voi soveltaa verkkomaailmaan.

Vaikka käsitellenkin kysymystä lähinnä teknisesti, on kuitenkin hyvä muistaa asiaan liittyvän myös moraalisen ulottuvuuden, kuten Merton (1955, 424) huomauttaa. Pyrittäessä tehokkaaseen massasuostutteluun ja kun *tehokkuutta* mitataan ainoastaan niiden ihmisten määrällä, jotka saadaan toimimaan halutulla tavalla tai saadaan haluttuun mielentilaan, suostuttelutekniikoiden valinta määräytyy kapeasti teknisten ja amoraalisten kriteerien perusteella. Ja nämä kriteerit vaativat maksun vallitsevalta moraalikäsitteeltä, sillä niillä on manipulatiivinen asenne yksilöä ja yhteisöä kohtaan. Nämä kriteerit ohjaavat väistämättä käyttämään tekniikoita, jotka *toimivat*, Merton toteaa.

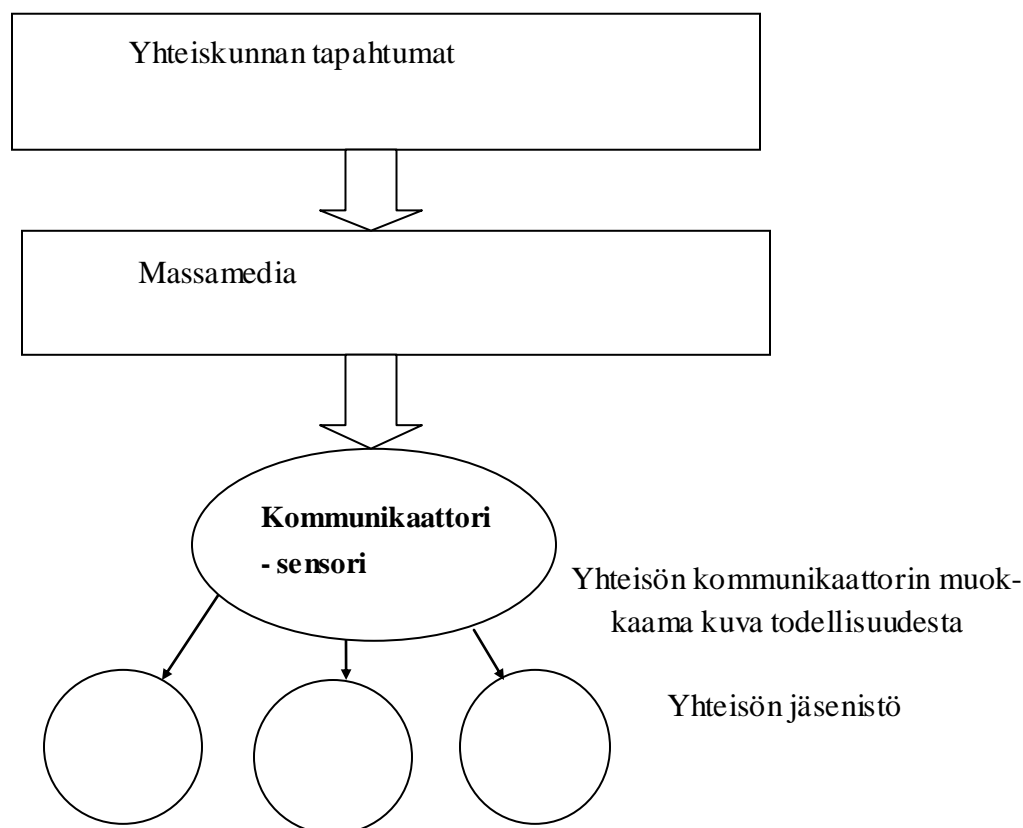
Pienyhteisö

HS Kuukausiliitteen toimittaja Anu Nousiainen kirjoitti laajan artikkelin HS Kuukausiliitteen numerossa 12/2010, jossa kerrottiin erään uskonnollisen lahkon toiminnasta ja menettelytavoista. Lahko on saanut nimensä, *koivuniemeläiset*, perustajansa, diplomi-insinööri Tapani Koivuniemen mukaan. Lahko aloitti toimintansa 1980-luvulla Otaniemessä, Teknillisen korkeakoulun opiskelijoiden piirissä. Nousiaisen (2010, 48) mukaan lahkon piiriin ”kuului tekkareita, Helsingin yliopiston ja kauppakorkeakoulun opiskeli-

joita sekä nuoria olarilaisia, miehiä ja naisia, joilla kaikilla oli hengellinen haku päällä.” Koivuniemeläiset kokoontuivat Olarin seurakunnalta saaduissa tiloissa, ja ryhmää kutsuttiin *Maanantaipiiriksi*. Seurakunta sai kuitenkin huolestuttavia raportteja Maanantaipiirin opetuksen sisällöstä, ja kuultuaan asiassa Koivuniemeä Olarin seurakunta päätti tammikuussa 1990 häätää Maanantaipiirin seurakunnan tiloista. Tämän voidaan katsoa merkinneen koivuniemeläisten irtautumista evankelisluterilaisen kirkon yhteydestä.

Lahkon toimintaa leimasi ehdoton kuri ja tottelevaisuus. Nousiaisen (2010, 49) mukaan Koivuniemi ”sulki 1990-luvun alussa Maanantaipiirin satunnaisilta kävijöiltä. Osa lähti, ahdistuneina, ja heihin katkaistiin kaikki siteet”. Koivuniemi loi salaisen kolmiportaisen lahkon, jonka jäsenet hän valitsi. Mukana oli yli sata aikuista, joista suurin osa naimisissa olevia pariskuntia. Jäsenistön koulutustaso oli korkea: diplomi-insinöörejä, maistereita, lisensiaatteja, lääkäreitä.

Miten massayhteiskuntateoria soveltuu tällaisen pienyhteisön kuvaamiseen? Van Dijkin massayhteiskuntaa kuvaavaa mallia (alaluku 6.6.1, kuvio 41) soveltamalla voidaan muodostaa massayhteiskunnan toimintaperiaatteita noudattavan pienyhteisön malli (kuvio 44).

Kuvio 44 Massayhteiskunnan toimintaperiaatteita noudattavan pienyhteisön kommunikaatiomalli

C. Wright Millsin kuvauksessa massayhteiskunnasta konformistisella ja propagandistisella massamedialla on oleellinen merkitys massan jäsenten pitämisessä tyytyväisen tietämättömyyden tilassa. Kuvion 44 kommunikaatiomallissa sen sijaan kommunikaattorin rooli on oleellinen. Kommunikaattori representoi pluralistisen massamedian informaatiovirran pienyhteisön jäsenistölle soveliaaseen, tarkoitushakuiseen muotoon. Kuten Nousiainen (2010, 50) kertoo *koivuniemeläisten* lasten kotiopetuksesta, ”Kun lapset kasvoivat esikouluikään, äidit aloittivat kotiopetuksen. Iso osa oppimateriaalista tehtiin itse, jotta se oli ’puhdasta’. Esimerkiksi evoluutiota ei tietenkään opetettu.”

Mills esittää massayhteiskunnassa toimivan median neljä piirrettä. Kun *median* paikalle sijoitetaan kommunikaattori ja *massan* tilalle yhteisö, nähdään miten hyvin teoria soveltuu pienyhteisön kuvaukseen (Mills 1965, 314):

- 1) Kommunikaattori kertoo yhteisön jäsenelle, kuka hän on – kommunikaattori antaa hänelle identiteetin. ”Me olemme myös seurakunta, se on kiistämätön tosiasia. Mutta samalla me olemme jotain muuta kuin seurakunta tavanomaisessa merkityksessä” (Nousiainen 2010, 49).
- 2) Kommunikaattori kertoo yhteisön jäsenelle, millaiseksi hän haluaa tulla – kommunikaattori antaa hänelle tavoitteet. ”Se on Jumalan valtakunnan työntekijöiden koulutus, varustaminen ja palvelu. Meillä on tavoite, että me teemme työtä” (Nousiainen 2010, 49).
- 3) Kommunikaattori kertoo yhteisön jäsenelle, miten saavuttaa tavoite – kommunikaattori antaa hänelle tekniikan. ”Meillä on näky: tehdä jotain. Tämä on työntekijöiden valmistamisprosessi” (Nousiainen 2010, 49).
- 4) Kommunikaattori kertoo yhteisön jäsenelle, miltä hänestä tuntuu saavuttaa tavoite, vaikkei hän olisikaan sitä saavuttanut – kommunikaattori antaa hänelle pakotien. ”Me olemme, katsokaas, valittu suku. Levittäytytään ja täytetään maa, lisäännytään” (Nousiainen 2010, 49).

Median korvaaminen *kommunikaattorilla* ja *massan* korvaaminen *yhteisöllä* osoittaa, että massayhteiskuntateoriaa voidaan hyvin soveltaa myös pienyhteisön tarkasteluun.

Nousiaisen sinänsä ansiokas artikkeli ei puutu lukijan mieleen väistämättä tulevaan kysymykseen - miksi? Miten on mahdollista, että nyky-Suomessa korkeasti koulu-

tetut yksilöt alistuvat artikkelin kuvailemaan, hyvin rajoittavaan yhteisöelämään? Tapahtuneen tarkastelu voidaan aloittaa klassisella Maslowin tarvehierarkiamallilla. Maslow (1970) jakaa yksilön tarpeet viiteen asteeseen:

- 1) Fysiologiset tarpeet. Maslowin (1970, 36–37) mukaan nämä ovat perustarpeita, kuten ravinto ja uni. Mikäli näitä tarpeita ei ole tyydytetty, ylemmät tarpeet siirtyvät taka-alalle.
- 2) Turvallisuuden tarpeet. Turvallisuuden tarpeisiin kuuluu Maslowin (1970, 39) mukaan muun muassa tasapainoisuus, suoja, vapaus pelosta, ahdistuksesta ja kaaoksesta sekä tarve järjestykselle ja rakenteille. Nämä tarpeet ilmenevät kun fysiologiset tarpeet on tyydytetty.
- 3) Yhteenkuuluvuuden ja läheisyyden tarpeet. Kun fysiologiset ja turvallisuuteen liittyvät tarpeet on tyydytetty, ilmenee kiintymykseen ja yhteenkuuluvuuteen liittyviä tarpeita. Yksilö tuntee puutetta ystävistä tai perheestä. Hän janoaa läheisyyttä ryhmässä tai perheessä ja pyrkii saavuttamaan tämän tavoitteen (Maslow 1970, 43).
- 4) Arvostuksen kokemisen ja itsearvostuksen tarpeet. Itsearvostuksen tarpeen tyydytys tuo yksilölle itseluottamuksen, kyvykkyyden ja riittävyden tunteen. Tämän tarpeen tyydytyksen estyminen aiheuttaa huonommuuden, heikkouden ja avuttomuuden tunteuksia (Maslow 1970, 45).
- 5) Itsensä toteuttamisen tarve. Ylimpänä tarvehierarkiassa on itsensä toteuttamisen tarve. Tällä viitataan siihen, että yksilö saavuttaa *kutsumuksensa* - kykenee toteuttamaan sen, mihin hän on parhaiten sovelias (Maslow 1970, 46).

On ilmeistä, että niille lahkoon jäsenille, jotka pysyivät uskollisina, kaikki tarvehierarkiassa mainitut tarpeet tulivat enimmäkseen tyydytetyiksi. Kuitenkin lahkosta myös lähti jäseniä vuosien mittaan. Eräs entinen lahkolainen kertoo Nousiaisen artikkelissa: ”Tuntui, ettei Jumalan armo ja Jeesuksen sovitustyö riittäneet mihinkään. Jatkuvasti piti olla sitomassa ja ajamassa ulos riivaajia, tekemässä parannusta, tunnustamassa syntiä, antautumassa enemmän Jeesukselle ja Hengen hallintaan. Ikinä ei voinut levätä.” (Nousiainen 2010, 54). Artikkelissa on haastateltu useita lahkosta eronneita, ja heitä tuntuu yhdistävän sama piirre: lahkosta on erottu vasta, kun yhteisö ei tyydytä enää tarvehierarkiassa mainittuja perustarpeita, kuten turvallisuuden tarvetta. Kynnys lähtee on

siis ollut huomattavan korkea. Miksi ryhmästä eroaminen on niin vaikeaa? Seuraavaksi tarkastelemme kysymystä joukkopsykologian näkökulmasta.

Joukkopsykologia

Meadin (1944, 192) mukaan itsensä tiedostava mieli löytää ilmauksensa itsevakuutuksesta tai omistautumisesta yhteisön aatteelle. Sosiaalipsykologian varhaisessa klassikossa, Gustave Le Bonin alun perin vuonna 1895 julkaisemassa *The Crowdissa*, Le Bon (1960, 32) argumentoi joukossa yksilön tietoisien persoonallisuuden katoavan ja tilalle tulevan joukon alitajuisen persoonallisuuden, joka suggestion sekä tunteiden ja ideoiden tartuttamisella johtaa joukon muodostamat yksilöt identtiseen suuntaan; yksilö ei enää ole oma itsensä ja on menettänyt oman tahtonsa. Nousiainen (2010, 50) artikkeli tuntuu tukevan Le Bonin argumenttia: ”Opiskelijanuoret halusivat toisiaan ja puhuivat kieliillä. Herraa ylistettiin, kaikki nousivat seisomaan ja nostelivat käsiään, jotkut hyppivät. Moni rukoili päätään pidellen ja kyynärpäät polvissa.” Freud (2010, 22) huomauttaa, että ”kenties tulkitsemme Le Bonin lausumaa suopeimmin, jos pidämme tarttuvuutta osoituksena joukon yksityisten jäsenten keskinäisestä vaikutuksesta mutta liitämme joukkosuggerointi-ilmioit toiseen lähteeseen.” Freud kuitenkin kritisoi Le Bonin tulkintaa toteamalla vaikuttavan ”huomattavalta puutteelta, että vertauksen päätekijää eli sitä, joka joukkoilmiössä korvaa hypnotisoijan, ei Le Bonin esityksessä mainita”.

Yksilön initiaatio joukkoon

Yksilön sosialisointiprosessi ja initiaatio yhteisöön on kiinnostanut tutkijoita jo pitkään. Meyrowitzin (1985, 58) mukaan initiaatiointi suorittaminen ilmoitetaan muutoksena persoonassa, ennemmin kuin vain muutoksena informaation saatavuudessa. Blumer (1955, 368) katsoo stimulaation, jonka yksilö vastaanottaa niiden taholta joiden kanssa hän on yhteisymmärryksessä, vähentävän hänen normaalia itsekontrolliaan ja herättävän ja kannustavan tunteita, jotka valtaavat hänet. Tosiasia, että toiset jakavat saman kokemuksen, saa yksilön hylkäämään epäilyksen ja mahdollistaa kokemuksen valikoimattoman hyväksymisen. Kuten Nousiainen (2010, 50) toteaa: ”Uudet tulijat saatiin tuntemaan itsensä tärkeiksi: tunsin lämpöä ja rakkautta, kertoo mukaan lähtenyt mies. Oli tosi kiva, kun ihmiset olivat kiinnostuneita minusta.” Blumer (1955, 368) huomioi, että kun kokemus antaa täydellisen tyydytyksen ja se on sosiaalisesti stimuloitu, hyväksyty ja säilyvä ja se tapahtuu ulkoapäin tulevana mysteerisenä tapahtumana, se saa helposti uskonnollisen luonteen. Katz ja Lazarsfeld (1960, 50–53) tukevat Blumeria huomauttamalla, että siinä määrin, kun joukko on vetovoimainen suhteessa yksilöön ja hän haluaa ryhmän hyväksyntää, hän on motivoitunut - tiedostaen tai tiedostamattaan - hyväksy-

mään joukon näkemyksen, joten, jos hän haluaa *päästä jonnekin* joko joukon sisällä tai joukon kautta, hänen täytyy samastua joukon mielipiteisiin ja arvoihin.

Duncanin (1962, 170) mukaan samastuminen ilmenee, kun puhuja ja kuulija saavuttavat syvän yhteyden. Tämä saavutetaan suostuttelun avulla. Retoriikan suurina hetkinä yleisö tuntee osallistuvansa luovasti puhujan julistukseen. Suostuttelu sisältää valinnan, sillä vain siinä määrin kuin yksilö on vapaa, voidaan häntä suostutella. Mead (1944, 221) näkee yhden eron primitiivisen [jollaiseksi uskonlahkokin voidaan laskea] yhteisön ja sivistyneen yhteisön välillä olevan, että primitiivisessä yhteisössä yksilön *itse* on paljon täydellisemmin määrätty, mitä tulee hänen ajatteluunsa ja käyttäytymiseensä, kuin sivistyneessä yhteisössä. Toisin sanoen, primitiivinen yhteisö tarjoaa paljon vähemmän liikkuma-alaa yksilöllisyydelle, luovalle ajattelulle tai käyttäytymiselle.

Yhteisön johtajan rooli

Millainen on yhteisön johtajan rooli pieniyhteisön koossapitämisessä ja yhdenmukaisten arvojen ylläpitämisessä? Le Bonin (1960, 118) mukaan johtajan tahto on ydin, jonka ympärille joukko ryhmittyy saadakseen identiteetin. Hän on itse tullut idean hypnotisoimaksi, jonka apostoliksi hän on sen jälkeen ryhtynyt. Tämäntyyppisiä johtajia syntyy erityisesti sairaalloisesti hermostuneiden, helposti kiihtyvien, puoliksi mielenvikaisuuden rajalla olevien ihmisten parista. Nousiaisen (2010, 49) artikkeli tukee Le Bonin näkemystä: ”Koivuniemen mieliala ailahteli. Yhden viikon opetus saattoi olla lempeä ja inhimillinen, seuraavana maanantaina hän syyllisti ja vaati. Oli ’demoneita’, ’örkkejä’, ’riivaajia’ ja ’Iisebelin henkiä’”. Le Bon (1960, 132) lisää johtajan arvovallasta: Persoonallinen arvovalta on luonteeltaan hyvin erilaista kuin hankittu arvovalta. Sitä on pienellä joukolla henkilöitä, joille se mahdollistaa todella magneettisen vaikutusvallan heitä ympäröiviin, vaikka he olisivat sosiaalisesti tasavertaisia ja heiltä puuttuisi normaalit välineet dominointiin.

Freud (2010, 28–29) suhtautuu kriittisesti Le Bonin analyysiin: ”Yleisesti ottaen johtajat saavat merkityksen aatteista, joihin he itse kiihkomielisesti uskovat. Näihin aatteisiin samoin kuin johtajiin Le Bon ylimalkaan liittää salaperäisen, vastustamattoman mahdin, jota hän nimittää ’arvovallaksi’. Arvovalta lamaa kaiken arvostelukykymme ja täyttää meidät hämmästyksellä ja kunnioituksella. Le Bon ei tunnu saattaneen johtajan roolin ja arvovallan merkitystä todelliseen sopusointuun joukkosielukuvauksensa kanssa.” Merton (1960, xiii) puolustaa Le Bonia Freudin arvostelulta todeten, että Freudin ambivalenssi suhtautuminen Le Boniin kiteytyy siihen, että samalla kun Le Bonilla on kyky löytää joukon ja sen käyttäytymisen keskeiset näkökannat, hän ei tyydyttävästi selitä niiden perimmäisiä merkityksiä. Verratessaan omaa kuvaansa Le Boniin Freud näkee Le Bonin merkityksen lähinnä ongelmien löytäjänä joukkoja käsittelevässä sosi-

aalipsykologiassa ja itsensä ongelmien ratkaisijana samoissa kysymyksissä, Merton päättelee.

Krisin ja Leitesin (1955, 499) mukaan on oleellista ymmärtää ero demokraattisen johtajan, joka toimii esikuvana, ja karismaattisen johtajan välillä. Jälkimmäinen tarjoaa itsensä objektina, joka korvaa *superegon* funktiot yksilössä. Johtajuuden funktiomalli merkitsee, että samastuessaan johtajaan yksilö palvelee parhaiten ideaaleja, jotka hän jakaa johtajan kanssa. Kuten Nousiaisen (2010, 54) artikkelissa kerrotaan: ”Jäseniä alistettiin, ja heiltä vaadittiin ehdotonta kuuliaisuutta. Monissa uskonlahkoissa vaadittuja kymmenyksiä ei kerätty, vaan kymmenysten sijaan oli annettava koko elämä. ”Tapanin sana on paimenen sana, Jumalasta seuraava. Hän vertasi itseään usein Paavaliin. Jos jokin asia tulee Herralta, mitä siitä sitten enää keskustele’, yksi miehistä kuuaa.” Freud (2010, 53) ottaa argumentissaan esille alitajuisiin vietteihin viittaavan *libido*-käsitteensä: ”joukoissa jokainen yksilö on toisaalta libidositeessä johtajaan, toisaalta muihin joukon jäseniin.”

Kommunikaattorin asema yhteisön koheesiolle

Lopuksi tarkastellaan pienyhteisön kommunikaatiota yhteisön johtajan kannalta - mitkä ovat edellytykset propagandan toimimiseen? Kuten Doob (1955b, 140) toteaa, keinot on suunniteltava huolellisesti, jotta propagandan potentiaaliset vastaanottajat havaitsevat propagandastimulantin. Blumer (1955, 376) määrittelee propagandan suunnitelmallisesti ohjatuksi kampanjaksi, jonka tavoitteena on taivuttaa vastaanottajat hyväksymään annettu näkemys, ajatus tai arvo.

Leonard Doob tutki massakommunikaatiota propagandan tekoon mestarillisesti käyttäneen natsi-Saksan propagandaministerin Joseph Göbbelsin jälkeenyjääneitä muistiinpanoja. Doobin (1955a, 530–531) mukaan Göbbels korosti propagandan oikea-aikaisuutta. Hän pyrki noudattamaan kolmea periaatetta:

- 1) Kommunikaation on tavoitettava yleisö ennen kilpailevaa propagandaa

’Se joka sanoo ensimmäisen sanan maailmalle, on aina oikeassa’, totesi Göbbels lakonisesti.

- 2) Propagandakampanja on aloitettava optimaalisena ajankohtana

Göbbels ei kuitenkaan ilmaissut eksplisiittisesti tai implisiittisesti, miten hän päätyi ratkaisuun, että aika oli kypsä tai oikea tietyn kampanjan aloittamiselle.

- 3) Propagandan teemaa on toistettava, mutta tiettyssä pisteessä se alkaa menettää tehoaan. Göbbelsin mukaan teema on lopetettava sen toiston käydessä pitkäve-teiseksi ja yleisön välinpitämättömäksi.

Klapper (1955a, 299–303) tukee Göbbelsin analyysia toteamalla, että maksimaa-lisen tehon saavuttamiseksi propagandan on oltava monopolistista ja lujitettava sanktioi-tuja näkemyksiä. Monopolisoitu propaganda on ollut luonteenomaista lähes kaikille menestyneille suostuttelukampanjoille, eikä Klapperin mukaan ole koskaan täysin epä-onnistunut. Tosin Klapperin määrittelyn mukaan sellaiset kampanjat, joissa on opposi-tioelementtejä vastaanottavassa yleisössä, eivät ole monopolistisia. Blumer (1955, 376–377) korostaa, että propagandan perimmäinen tavoite on saavuttaa hyväksyntä tie-tylle näkemykselle - ei näkemyksen ansioden johdosta vaan muista motiiveista johtuen. Sen pyrkimyksenä on istuttaa asenne tai arvo, joka tuntuu ihmisistä luonnolliselta, to-delta ja oikealta ja tulee ilmaistuksi spontaanisti eikä pakotettuna.

Koivuniemen seuraajien vaimoihin ei aina sovellettu Blumerin suosittelemaa hienovaraisuutta, kuten lahkosta eronnut, Nousiaisen (2010, 53) haastattelema nainen kertoo: ”Miehen herrana pitämiseen oli kahdenlaisia harjoituksia. Ensinnäkin oli suosi-teltavaa parin viikon ajan kutsua miestänsä herraksi. ’Herrani, otatko kahvia?’ Toinen tapa oli ryömimiskoulu. Osa naisista ryömi tai polvistui päivittäin aviomiehensä edessä. Ohjeet tulivat Tapanilta.” Kuten skottifilosofi David Hume (1909, 462) kirjoitti alun perin vuonna 1779 julkaistussa teoksessaan *Dialogues Concerning Natural Religion*: milloin uskonnon intressit ovat kyseessä, mikään moraali ei ole riittävä sitomaan innos-tunutta kiihkoilijaa. Aatteen pyhyys oikeuttaa kaikki keinot, joilla sitä voidaan edistää. Neurofilosofi Patricia Churchland (2004, 444) yhtyy Humeen käsitykseen: ”Kun on pe-rääntynyt uskon nurkkaan, ei ole minkäänlaista asetta uskonnon nimeen harjoitettua terroria ja sortoa vastaan, ei myöskään uskontona esiintyvää kiihkoilua, kansankiihotus-ta, naisvihaa tai väärinkäytöksiä vastaan”. Lerner (1955, 484) huomauttaa olevan tärke-ää muistaa, että odotusten mukaiset käyttäytymismuutokset eivät välttämättä tapahdu välittömästi. Tärkeimmät seuraukset asennemuutoksista tapahtuvat pidemmällä aikavä-lillä. Menestyksellinen propaganda mukautuu haluttuihin lyhyen tai pitkän aikavälin tavoitteisiin.

Propaganda yhteiskunnallisella tasolla

Esimerkkinä yhteiskunnan tasolla tapahtuneesta menestyksellisen propagandan pitkää i-kaisvaikutuksesta voi mainita Petteri Tuohisen taskuartikkelin Helsingin Sanomissa 20.12.2011. Artikkelissa Tuohinen (2011, B1) kertoo kohtaamisestaan pohjoiskoreala-

sen naisen kanssa Pekingissä: ”On hämmentävä kokemus katsoa nuorta pohjoiskorealaisista naisista silmiin ja kertoa hänelle ensimmäisenä uutinen Kim-Jong-Ilin kuolemasta. Naisen hallitsematon itkureaktio tuntui tulevan luonnostaan.” Tuohinen huomauttaa kohtaamisen tapahtuneen Pekingissä, missä on toki vapaampaa kuin naisen kotimaassa, mutta ”vapaus ei näytä koskevan pohjoiskorealaisia, menevät he minne hyvänsä. He ovat aina vankilassa.” Tuohisen (2011, B1) mukaan ”pohjoiskorealaisnaisen reaktiota selittää järjestelmällinen aivopesu. Kim Jong-Il ja hänen 1994 kuollut isänsä Kim Il-Sung onnistuivat rakentamaan henkilöpalvonnan, joka on kuin uskonnollinen äärikultti.”

Pohjoiskorealaisnaisen reaktio voidaan tietenkin tulkita myös toisella tavalla: itkuna vapautuksen olosta johtuneesta helpotuksen tunteesta. Tuohisen tulkinta on kuitenkin todennäköisempi. Tämän kirjoittaja on itse ollut todistamassa hieman vastaavaa tilannetta. Ollessani vierailulla Pekingissä vuonna 2000, kävin myös Maon mausoleumissa. Tunnelma kaupungissa oli hyvin kiireinen ja markkinahenkinen - Maon kuolemasta oli kulunut jo 24 vuotta, ja Kiina oli jo siirtynyt kommunistiseen riistokapitalismijärjestelmään. Noin puolet mausoleumiin jonottajista oli länsituristeja, toinen puoli maaseudulta pääkaupunkiin vierailulle saapuneita. *Maalaiset* erottuivat selvästi pekingiläisistä vanhahtavan pukeutumisensa johdosta. Mausoleumin pihalla oli kukkakioski, josta sai käydä ostamassa kukkapuskan ennen mausoleumiin astumista - menettämättä paikkaansa koko ajan liikkuvassa jonossa. Kukaan länsituristi ei hakenut kukkia, kaikki kiinalaiset hakivat kukkia. Mausoleumin sisääntuloaulassa oli kukille varattu teline ja tunsin muiden länsimaisten mukana suurta hämmennystä siitä spontaanista, ja ilmeisen aidosta ja vilpittömästä liikutuksesta ja surusta, jota kiinalaiset osoittivat laskiessaan kukkatervehdyksensä telineelle. Millainen markkinointinero täytyikään Maon olla! - ajattelin. Vielä 24 vuotta kuolemansa jälkeen tätä ihmiskunnan historian ehkä suurinta massamurhaajaa surraan aidosti ja liikuttuneena.

Pyhä suunanto

Ennen massayhteiskuntateorian mukaisen pienyhteisön mahdollisen toteutumisen arviota verkossa, on vielä syytä tarkastella kahta maallikkoa hämmentävää uskonlahkoihin liittyvää piirrettä: lahkosta irtautuneiden ja lahkoon ulkopuolisten kiihkeää tuomitsemista sekä lahkosten jäsenten sukupuolielämään liittyviä perversioita. Nousiainen (2010, 49) kertoo: ”Yhteydenpitoa ulkopuolisiin, kuten entisiin ystäviin, rajoitettiin. Opetettiin, että koko maailma oli tätä pientä seurakuntaa vastaan ja Supo piti sitä silmällä.” Maallikkoa järkyttää lahkoon johtajan suhtautuminen vuoden 2006 tsunamiin, joka vaati satojatuhansia ihmishenkiä. Nousiainen (2010, 57) mukaan Koivuniemi oli innostunut tapahtuneesta: ”...tämmöinen rysäys tuottaa paljon uskoon tulevia. Yks aalto! Suomalaiset tiedo-

tusvälineet perkaavat kaiken tämän selkeääkin selkeämmän viestin pois. Kaiken, mikä viittaa Jumalaan.”

Freud (2010, 57–58) suhtautuu ymmärtävästi uskonlahkon opetukseen. Hänen mukaansa lahkon sidoksen ulkopuolelle jäävät on väistämättä tuomittava, jotta lahkon keskinäinen kiinteys säilyisi. Freud (2010, 58) toteaa: ”Pohjimmiltaanhan jokainen uskonto on rakkaudenuskonto kaikille omilleen, jotka sen piiriin kuuluvat, ja jokainen uskonto voi suhtautua julmasti ja suvaitsemattomasti niihin, jotka jäävät sen ulkopuolelle.” Freud kirjoitti arvionsa vuonna 1921, mutta osasi jo ennakoida kommunistien asennoitumista: ”jos jokin toinen joukkosidos tulee uskonnollisen sijaan, kuten nyt sosialis-teilta näkyy onnistuneen, niin ulkopuolisia kohtaan osoitetaan samaa suvaitsematto-muutta, ja jos tieteellisten katsomusten erot voisivat joukkojen keskuudessa saada sa-manlaista merkitystä, olisi lopputulos sama.” Hakematta tulee mieleen Freudin näke-myksen tarkkuus ajatellen oman aikamme ilmiöitä, miten kiihkeästi suhtaudutaan vaika-kapa karppaukseen tai muihin terveystrendeihin.

Tunnetusti uskonlahkoihin on aina liittynyt sukupuolisuuteen nähden outoja piir-teitä, jopa perversioita - ainakin maallikon näkökulmasta. Kaikille lienevät tuttuja vuonna 2011 tapahtunut vanhoillislestadiolaisiin liittynyt pedofiliatutkinta, samoin kuin viime vuosina roomalaiskatolista kirkkoa ravistelleet pedofiliaskandaalit Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Koivuniemeläisiä ei epäillä mistään rikollisesta toiminnasta tässä suhteessa, mutta outoja piirteitä tähänkin lahkoon liittyy. Nousiainen (2010, 56–57) kertoo *pyhästä suunannosta*: ”Lahkossa *pyhä suunanto* tarkoitti sitä, että lahkolaiset saattoivat suudella ja hyväillä muitakin kuin omaa puolisoaan. ”Tapani opetti, että taivaassa on seksiä kaikkien välillä, koska siellä ei ole himoa, eli ei ole syntiä ja ei ole tarvetta kuu-lua kenellekään”, lahkosta lähtenyt nainen kuvaa. *Pyhä suunanto* loi ilmapiirin uuden-laiselle vallan väärinkäytölle.” Sosiaalipsykologia selittää uskonlahkojen oudot tavat normaalin seksuaalisuuden tukahduttamisen seurauksilla. Reich (1982, 152) tuomitsee kärkevästi uskontolähtöisen sukupuolisuuden tukahduttamisen: ”Lihan himojen tuomit-seminen on uskonnollisen asenteen eloisasti pulppuava lähde ja kaikkien uskonnollisten oppirakennelmien ja käskyjen tukiranka”. Meadin (1944, 296) mukaan yhteisön uskon-nollinen kultti tulee hyvin konkreettiseksi ja samastaa itsensä yhteisön lähihistoriaan ja elämään ja on konservatiivisempi kuin mikään muu yhteisön instituutio. Kultilla on mysteeriarvo, jota ei voida rationaalisesti ymmärtää, ja siksi sitä ylläpidetään alkuperäis-sessä muodossaan ja sosiaalisessa merkityksessään.

On ilmeistä, ettei pelkkä tietämättömyys ja kouluttamattomuus selitä yksilöiden alistumista ja liittymistä massayhteiskuntatyyppisiin yhteisöihin. Kuten muistamme, *koivuniemeläiset* ovat korkeasti koulutettuja. Tosin useimmilla on uskonnollinen perhe-tausta. Ennemminkin syytä voi hakea ihmisten tarpeesta hakea suojaa ja turvaa - Mas-

lowin tarvehierarkian mukaisesti - ja tämän tarpeen tyydyttää liike, joka tarjoaa yksinkertaisia vastauksia monimutkaisiin kysymyksiin, jopa kysymyksiin, joihin ei löydy vastausta. Ilmiö korostuu levottomina ja epävarmoina aikoina ja erilaisten uhkakuvien hallitessa yleistä ilmapiiriä - kiitos tehokkaan massamedian.

Massayhteiskunta verkossa?

Miten massayhteiskuntailmiötä voisi soveltaa verkkomaailmaan? Yleensä kiihkomieliset lahkot, olivat ne sitten luonteeltaan uskonnollisia tai poliittisia, edellyttävät syntyäkseen ja saadakseen seuraajia *karismaattista* johtajuutta. Esimerkkeinä voi mainita Lars-Leevi Laestadiuksen perustaman lestadiolaisliikkeen ja Vladimir Leninin organisoiman bolshevikkipuolueen. Ääriryhmillä, joihin voisi soveltaa massayhteiskuntateoriaa, on yleensä myös omat verkkoyhteisönsä, mutta alkunsa ne ovat saaneet reaali maailmassa. Voisiko verkkomaailmassa, esimerkiksi virtuaalitodellisuudessa, muodostua reaali maailmasta irrallaan olevia yhteisöjä, jotka täyttäsivät massayhteiskunnalle ominaisia piirteitä? Tutkimustietoa aiheesta ei ole saatavissa, joten ilmiön tarkastelu on spekulatiivinen.

Tom Boellstorff on amerikkalainen antropologi, joka vuonna 2004 loi virtuaalisen *avatar*-hahmon Tom Bukowskin suorittaakseen antropologisia tutkimuksia *Second Life* -virtuaali maailmassa (virtuaalitodellisuudesta tarkemmin alaluvussa 7.5). Boellstorffin (2008, 185) mukaan monien *Second Life* -jäsenten mielestä jatkuvasti kasvavassa virtuaalitodellisuudessa on meneillään kulttuurin balkanisoitumisprosessi, jolloin yhä useampi uusi käyttäjä liittyy mukaan toimiakseen tietystä alakulttuurissa. Aboujaouden (2011, 279) mielestä on vaarana verkkopersonallisuuden ja todellisen persoonallisuuden välisen rajan hämärtyminen, kun kytkeydymme enenevässä määrin virtuaalitodellisuuden ja toimimme *avatar*-hahmossa.

Pelkästään verkossa tapahtuva kiihkomielisen pienyhteisön muodostuminen tuntuu sekä ennen aikaiselta että hyvin spekulatiiviselta, kuten todettu. Kuitenkin, Aboujaouden (2011, 285) mukaan tarvitaan tutkimuksia selvittämään, mitä biologisia muutoksia aivoissamme tapahtuu ollessamme vuorovaikutuksessa virtuaali maailmojen kanssa. Hän muistuttaa lopuksi, että tutkimuksia ei saisi jättää lääkeyhtiöiden tai suurten verkkoyritysten vastuulle, vaan ne pitäisi suorittaa itsenäisten tutkimuslaitosten toimesta. Ja miksei yksilö, joka todellisessa elämässäänkin on valmis uskomaan mitä oudoimpia väitteitä, olisi valmis seuraamaan karismaattista *avataria* virtuaalitodellisuudessa?

WikiLeaks ja Ajatuspoliisi

Nykyteknologia mahdollistaa myös erään Orwellin luoman käsitteen konkretisoitumisen, ajatuksen Ajatuspoliisista. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen Yhdysvaltain kongressi hyväksyi *Patriot Act* -nimisen lakialoitteen, joka antoi viranomaisille oikeuden monitoroida kansalaisten sähköposteja ja matkapuhelimia. Syyskuussa 2008 WikiLeaks julkaisi Alaskan entisen kuvernöörin Sarah Palinin yksityisiä sähköpostiviestejä. Kesällä 2011 paljastui, että englantilainen News of the World -tabloidlehti oli hakkeroinut sekä julkisuuden henkilöiden että tavallisten, rikosten uhreiksi joutuneiden henkilöiden puhelintietoihin. Mikä näitä tapauksia yhdistää? Periaatteellinen mahdollisuus, että kaikkien sähköisiä viestimiä käyttävien - joka nyky-yhteiskunnassa tarkoittaa lähes kaikkia kansalaisia - viestintää on mahdollista monitoroida. Näin päädyimme Orwellin Ajatuspoliisiin.

Barber (2006, 194) huomauttaa olevan ilmiselvää, että uusi teknologia, joka mahdollistaa informaation ja kommunikaation kontrollin keskittymisen ja hallinnon suorittaman viestintäliikenteen monitoroinnin, voi olla voimakas ase poliittisen tai taloudellisen eliitin käsissä. Brutaalien tyranniin on käytettävä brutaalia voimaa kontrollointiin, ovelat tyrannit hallitsevat alamaistensa mieliä kontrolloimalla koulutusta, informaatiota ja kommunikaatiota. Uudet teknologiat tehostavat tätä hienovaraista kontrollin muotoa.

Yhdysvaltain kongressi on poliittisessa vastuussa äänestäjäkunnalleen, ja Rupert Murdochin mediaimperiumi voidaan saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen väärinkäytöksistä. Sen sijaan WikiLeaks ei ole vastuussa millekään taholle. Toisin kuin Orwellin visiossa, jossa oli vain yksi Ajatuspoliisijärjestelmä, nykyihminen voi joutua useiden, kilpailevien Ajatuspoliisien monitoroinnin kohteeksi. Näistä yksi, vuotosivusto, on täysin itse itsensä nimittänyt eikä vastuussa kenellekään. Näin teoreettisena kauhuskenaariona voidaan kuvitella, että vuotosivuston päättävä johto ilmoittautuu *Big Brotheriksi*, joka valvoo kaikkia kaiken aikaa.

Morozov (2011, 97) spekuloi ajatuspoliisi-mahdollisuutta tulevaisuuden monitorointimenetelmien avulla Internetissä todeten, että lähitulevaisuudessa pankkiiri, joka lukee huolellisesti vain *Reutersin* ja *Financial Timesin* sivustoja ja jonka online-ystävät koostuvat muista pankkiireista, voisi kaikessa rauhassa selailla jopa Wikipedian ihmisoikeuksien rikkomuksia käsittelevää sivustoa. Sen sijaan tuntemattomassa ammatissa toimivalta henkilöltä, joka silloin tällöin selailee *Financial Timesia*, mutta joka myös on Facebookin kautta yhteydessä viiteen tunnettuun poliittiseen aktivistiin ja joka on kirjoittanut blogi-kommentteja, joissa hän käyttää sellaisia sanoja kuten *demokratia* ja *vapaus* - voitaisiin estää pääsy muille kuin hallituksen omille sivustoille tai hänen selailunsa voitaisiin asettaa erityistarkkailuun.

7.2 Marxisin ja kriittisen poliittisen talousteorian näkökulma

Stuart Hall (1979, 341) analysoi ideologian ja massamedian suhdetta toteamalla, että kun yhteiskunta modernin pääoman ja tuotannon olosuhteissa tulee kompleksisemmaksi ja monipuolisemmaksi, se koetaan myös muodoltaan pluralistisemmaksi. Luokittelun ja sosiaalisen elämän järjestymisen loputon moninaisuus tarjoaa itsensä kollektiivisena representaationa, joka on paikallaan suuressa, jakamattomassa ideologisessa universumissa. Modernin median toinen funktio on heijastaa tätä pluraliteettia, tuottaa sanaston jatkuvaa inventointia, elämäntapoja ja ideologioita. Yhteiskunnallinen tietoisuus, jota media valikoivasti kierrättää arvotetaan ja järjestetään normatiivisten ja arviointiin perustuvien luokittelujen mukaan, preferoitujen merkitysten ja tulkintojen perusteella.

Ilmainen työ

Tiziana Terranova (2000, 34–35) kritisoi rajusti kirjoituksessaan *Free Labor* Internetin muodostumista kapitalistien temmellyskentäksi. Hänen mukaansa Internetin laajeneminen on antanut ideologista ja materiaalista tukea nykytrendeille kohti työvoiman lisääntyvää joustavuutta, jatkuvaa uudelleenkoulutusta, freelance-työtä ja kotona tehtävän lisätyökäytännön leviämistä. Prosessi, jossa tuotanto ja kulutus määritellään uude lleen ilmaisen työn kategoriassa, merkitsee tarkkaa analyysia vaativan uuden, erilaisen arvo-logiikan ilmenemistä.

Olosuhteet, jotka tekevät ilmaisesta työstä tärkeän digitaalisen talouden elementin, pohjautuvat vaikeaan, kokeelliseen kompromissiin kahden vaihtoehdon välillä. Nämä vaihtoehdot ovat historiallisesti juurtunut kulttuurinen ja voimakas halukkuus luovaa tuotantoa kohtaan ja nykykapitalismin käsitys tiedosta lisäarvon päälähteenä. Kulttuurinen, tekninen ja luova työ, jotka tukevat digitaalitaloutta, on tehty mahdolliseksi pääoman kehittymisellä ohi varhaisten teollistumisen ja fordististen tuotantomallien. Tämän kehityksen johdosta kulttuurinen, tekninen ja luova työ ovat siksi erityisen runsasta alueilla, joissa postfordismi on ollut käytäntönä jo vuosikymmeniä (Terranova 2000, 36–37).

Ihmisten henkinen pääoma tuottaa organisaation taloudelle sen kaipaamaa lisäarvoa. Tästä tuotantovälineestä pidetään huolta kannustamalla työntekijää osallistumaan kulttuurivaihtoon, jonka virrat pidetään pääasiassa yhtiön sisäisinä, mutta joka tarvitsee myös ulkopuolista panosta. Vaikka tätä tiedon liikennettä on monitoroitava, Internet toimii tehokkaana kanavana, jonka avulla *inhimillinen tietämys* uudistaa kapasiteettinsa tuottavaksi (Terranova 2000, 37–38).

Digitaalitalous on tärkeä koealue kulttuuriselle arvotyölle ja ilmaiselle työlle. Siinä on kyse erityisistä tuotantomuodoista, kuten digitaalipalveluista, mutta kyse on myös työn muodoista, joita ei sellaisiksi tunnisteta: chattailu, tosielämän tarinat, postituslistat ja niin edelleen. Tämän tyyppiset kulttuuriset ja tekniset työt eivät ole suoraan kapitalismin tuottamia, toisin sanoen, ne eivät ole kehittyneet vastauksena pääoman taloudellisiin tarpeisiin. Kuitenkin, ne ovat kehittyneet suhteessa kulttuuriteollisuuden laajenemiseen ja ne ovat osa talouskokeiluprosessia, jossa taloudellista arvoa luodaan informaatiosta ja kulttuurista (Terranova 2000, 38).

Sen sijaan, että ajateltaisiin kapitalismin sulauttavan ulkopuolelta kollektiivisen mielikuvituksen autenttiset hedelmät, tuntuu järkevämmältä otaksua kulttuurivirtojen tapahtuvan alueella, joka jo on kapitalistista. Sulauttamisessa ei ole kyse pääoman laskeutumisesta aidon kulttuurin päälle, vaan enemmän läsnäolevasta prosessista, jossa kollektiivinen työ, jopa kulttuurityö, muunnetaan monetaarivirroiksi ja muokataan kapitalististen liiketoimintakäytäntöjen mukaiseksi (Terranova 2000, 38–39).

Tietoluokka ja immateriaalityö

Internet ei ole osoitus vain pääoman viimeisimmästä ehtymättömästä uusien markkinoiden etsinnän ilmenemisestä, vaan myös täydellinen konsensuksenluomiskone, joka sosiaalistaa proletarisoidun tietotyöläisten massan jatkuvaan innovaatiotalouteen. Immateriaalityö, toisin kuin tietotyöläinen, ei ole täysin rajoitettu tiettyyn luokkamudostukseen. Tämän laatuinen työvoima ei ole rajattu korkeasti koulutettuihin työläisiin vaan on jokaisen tuottavan subjektin aktiveettimuoto jälkiteollisissa yhteiskunnissa. Nuorissa työläisissä, *epäilyttävissä* työläisissä ja nuorissa työttömissä nämä kapasiteetit ovat virtuaalisia, toisin sanoen ne ovat olemassa, mutta niitä ei ole vielä määritelty. Tämä merkitsee immateriaalityön olevan määrittelemätöntä kapasiteettia, joka kuuluu kokonaisuudessaan jälkiteolliseen tuotannolliseen subjektiviteettiin (Terranova 2000, 39, 41).

Huolimatta kehittyneen pääoman kaikista ristiriitaisuuksista ja sen suhteesta rakenteelliseen työttömyyteen, postmodernit hallinnot eivät pidä täysin työtä vailla olevista. Työn potentiaalisuus on pidettävä elossa, työttömien on käytävä jatkuvasti koulutuksessa ja oltava monitoroituina sekä pysyttävä eräänlaisena jälkiteollisena työvoimareservinä. Pääoma ei halua työvoimaa, joka on pysyvästi suljettu immateriaalityön ulkopuolelle. Internetin teknisen ja kulttuurisen tuotannon suhteellinen runsaus ei ole siis olemassa vapaasti virtaavana jälkiteollisena utopiana, vaan muotoutuneena yhdessä myöhäiskapitalismin kanssa, erityisesti sen globaalissa muodossa (Terranova 2000, 41–43).

Hetkelliset hyödykkeet ja ilmainen työ

Pääoman ja Internetin rajapinnan tuloksena on digitaalitalous, joka manifestoi kapitalistisen tuotantologiikan kiihtymisen kaikkia piirteitä. Jossain kohdassa digitaalitalouden nopeus, sen suunnitellun vanhentamisen kiihtyvä rytmi ja sen tukeutuminen enimmäkseen immateriaalihyödykkeisiin tuntuivat sopivan postmoderniin näkemykseen hyödykkeiden muuttuvasta statuksesta, jolloin niiden perusolemuksena sanottiin olevan *merkityksen* pikemminkin kuin *työn*. Toistuva valitus siitä, että Internet edistää todellisuuden häviämistä pohjautuu näin sekä humanistien huoleen *todellisesta elämästä* että postmoderniin, nihilistiseen hyödykkeen uudelleen määrittelyyn. Jatkuvan, luovan ja innovatiivisen työn rooli markkina-arvon pohjana on elintärkeää digitaalitaloudelle. Monetaarivon tuottamisen tuotanto tapahtuu korostamalla työn laatua, joka kirjaimellisesti elävöittää hyödykkeen (Terranova 2000, 47–48).

Myöhäiskapitalismin himoitsema työn muoto on ilmainen työ ja myöhäiskapitalismi sekä ylläpitää että kuluttaa ilmaisen työn loppuun. Se kuluttaa ilmaisen työn loppuun vähentämällä selektiivisesti mutta laajasti välineitä, millä ilmainen työ voisi reprodusoida itsensä: Internet start-upien *burnout*-syndroomista yleiseen kulttuuritalouden hyväksikäyttöön. Myöhäiskapitalismi vaalii, riistää ja käyttää loppuun työvoimansa ja sen kulttuurituotannon. Tässä mielessä on teknisesti mahdotonta erottaa verkon digitaalitaloutta laajemmasta myöhäiskapitalismin verkostotaloudesta. Uusliberaalien virhe on erehtyä luulemaan tätä rinnakkaiseloa hyväntahtoiseksi ja ongelmattomaksi samanarvoisuudeksi (Terranova 2000, 51).

Sosiaalisten verkostoalustojen hyödykemuodostus

Bajde (2010, 97) katsoo käyttäjälähtöisen sisällön laajasti määriteltynä kattavan kaiken informaation ja sisällön, jonka palveluntuottaja louhii palvelun käyttäjältä. Fuchsin (2009, 81–82) mukaan käyttäjälähtöiseen sisällönmuodostukseen ja ilmaiseen pääsyyn perustuvien sosiaalisten verkostoalustojen, kuten MySpacen ja Facebookin, jotka keräävät voittoja online-markkinoinnilla, nousun myötä Internet tuntuu lähenevän pääoman kasaantumisstrategioissa perinteistä massamediaa, kuten televisiota ja radiota. YouTube, MySpacen, Facebookin ja muiden vastaavien alustojen käyttäjät muodostavat yleisöhyödykkeen, joka myydään markkinoijille. Erona perinteisen massamedian yleisöhyödykkeen ja Internetin yleisöhyödykkeen välillä on jälkimmäisen hyödykkeen toimiminen myös sisällöntuottajana: käyttäjät ovat osallisena jatkuvassa luovassa toiminnassa ja kommunikaatiossa.

Mitä enemmän käyttäjät käyttävät mainontaan perustuvia ilmaisia online-alustoja ja mitä enemmän aikaa he käyttävät sisällön tuottamiseen, kuluttamiseen ja vaihtamiseen sekä toistensa kanssa kommunikoimiseen, sitä arvokkaammaksi heidän hyödykeominaisuutensa tulee, sitä korkeammaksi nousevat mainoshinnat ja sitä suuremmaksi tiettyjen Internet-korporaatioiden voitot kasvavat (Fuchs 2009, 82). Kuten Murdock ja Golding (1997, 16–17) toteavat, hinta, jonka yritykset maksavat mainos-spoteista, riippuu yleisön määrästä ja demografiasta.

Sosiaalisten verkostoalustojen ideologinen luonne

Fuchs (2009, 83) kritisoi vallitsevaa diskurssia ja toteaa nykyisen uutta mediaa koskevan diskurssin väittävän toistuvasti Web 2.0 - Internet-sovellusten dominointien, jotka tukevat yhteisön rakentamista, kommunikaatiota ja käyttäjälähtöistä sisällöntuotantoa ja joita luonnehtii sellaiset teknologiat kuten blogosfääri ja sosiaaliset verkostointialustat, merkitsevän yhteiskunnan demokratisoitumista, koska informaation kuluttajat voivat osallistua informaation tuotantoon ja diskurssiin. Tämä uusiutunut deterministinen tekno-optimismi väittää lisääntyneen välineistön määrän - jonka avulla useampi voi julkaista informaatiota ja kommunikoida helpommin tavoin Internetissä - merkitsevän median demokratisoitumista. Mutta mediaan osallistumisen aste ei koske ainoastaan tuotanto- ja jakeluteknologian saatavuutta, vaan myös sitä, kuinka näkyvää informaatio on, kuinka paljon huomiota se saa, kuinka paljon merkitystä sillä on, kuinka paljon kontrollia varsinaisiin päätöksentekoprosesseihin mahdollistetaan ja sen asteen mukaan, miten omistusrakenteet, valta ja diskurssi on muokattu osallistumisen ja yhteistyön mahdollistamilla tavoilla.

Web 2.0 ei toimi pelkästään sortavana poikkeamana, vaan myös markkinointi-ideologiana pääoman kasaantumisen edistämiseksi myymällä yleisöjä hyödykkeinä. Web 2.0:n sovellukset, kuten sosiaaliset verkostointialustat pitävät yksilöt kiireisinä tuottamassa henkilökohtaista informaatiota, jota he esittelevät online-profiileissaan ja blogeissaan. Sosiaalisella verkostoitumisella on ideologinen luonne: verkostoituminen edistää kapitalistista individualisaatiota, akkumulaatiota ja legitimitaatiota. Vaihtoehtona voisi olla alusta, joka sallii ryhmäprofiilit, yhteisen profiilin luomisen sekä ryhmäbloggaamisen ja jotka ovat selvästi orientoituneita kohti kollektiivisia poliittisia ja sosiaalisia päämääriä (Fuchs 2009, 84).

Boederin (2002, 9) mielestä akateeminen debatti, jota dominoi varoitukset häpeämättömästä teknofetisismistä ja varovainen pohdinta sen vaikutuksista julkisella areenalla, on jyrkkänä kontrastina sille hyväksyväälle hymistelylle jota kuullaan markkinonijien ja verkkokaupan areenalla, jossa tutkimusta pidetään lähinnä tuotekehityksen

edistäjänä. Fuchs (2009, 73–75) esittää kriittistä poliittista teoriaa Internetistä. Fuchsin näkökulma käsittelee Internetiä kapitalistisen yhteiskunnan dynamiikkakehityksen konkretisoitumana. Fuchs käyttää nimitystä kriittinen Internet-teoria painottaakseen marxilaisen analyysin tarpeellisuutta Internetistä ja yhteiskunnasta. Kriittistä yhteiskuntateoriaa ja kapitalismin poliittista talouskriittikkä voidaan soveltaa Internetiin kriittisen teorian kolmen ulottuvuuden kautta:

1) Ontologia - dynaaminen materialismi

Internet ei ole olemassa tyhjiössä - se on liittynään kapitalistisen yhteiskunnan vastakohtaisuuksiin. Se heijastaa yhteiskunnallisia ongelmia mutkikkain tavoin ja Internetin avulla tehdyillä yhteiskunnallisilla toimilla on monimutkaisia vaikutuksia yhteiskunnan ristiriitaiseen rakenteeseen. Online-toimintaa muovaa nyky-yhteiskunnan vastakohtaisuudet, jotka puolestaan muokkaavat online-toimintaa. Jotta saataisiin selville, miten Internet vaikuttaa ja muuttaa ihmisten elämää, Internetiä pitää analysoida suhteessa laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

2) Epistemologia - dialektinen realismi

Teoria Internetistä ja yhteiskunnasta, joka on dialektinen ja realistinen tunnistaa Internetin ja yhteiskunnan suhteen vastakohtaiset tendenssit ja niiden suomat mahdollisuudet ja riskit auttaakseen ihmisiä ja sosiaaliryhmiä tunnistamaan asemansa ja löytämään käytännön suuntaviivoja toimiakseen kompleksisessä nykymaailmassa.

3) Aksiologia - negation kieltäminen

Käsityskantateoria Internetistä ja yhteiskunnasta näyttää, miten kilpailun ja yhteistyön kamppailevat voimat saavat aikaan luokkarakenteen, ja teoria luo mahdollisuuden riiston ja sorron purkamiseen. Se perustuu käsitykselle, että yhteistyö on haluttavampaa kuin kilpailu, mikä on vain toinen tapa sanoa, että riiston ja sorron rakenteet tulee kyseenalaistaa ja niitä pitää kritisoida.

Fuchsin (2009, 75) mielestä yhteiskuntateoria Internetistä on tärkeä, koska Internetin ilmaantumisen tuloksena on syntynyt moninaisia käsitteitä, muun muassa Internet-talous, digitaalinen demokratia, kyberkulttuuri, virtuaaliyhteisö ja online-journalismi.

Käsitteillä ei useimmiten ole selkeää merkitystä, jotkut niistä ovat epämääräisiä tai ristiriitaisia. Kriittisen Internet-teorian tehtävänä on diskurssi siitä, miten modernia yhteiskuntaa ja sen negatiota kuvaavia perustavanlaatuisia käsitteitä voidaan soveltaa Internetin ja yhteiskunnan suhteeseen siten, että ne toimivat kriittisinä kategorioina.

Informaation ja tiedon luonne

Tieto on globaalissa verkkokapitalismissa strateginen taloudellinen resurssi; varallisuustaistelut informaatioyhteiskunnassa muodostuvat konflikteista tiedon yleisestä tai yksityisoikeudellisesta luonteesta. Tiedon tuotanto on luonnoltaan sosiaalista, yhteistyöhön perustuvaa ja historiallista. Monissa tapauksissa tieto tuotetaan yksilöiden välisen yhteistyön kautta. Uusi tieto sisältää tiedon aiemmat muodot; siinä kuvastuu tiedon koko historia. Niinpä se on oleelliselta osaltaan *yhteistä hyvää* ja on vaikea väittää siinä olevan yksilöllistä tekijää, joka perustelisi yksilölliset omistusoikeudet ja tekijänoikeudet. Mutta globaalissa informaatiokapitalismissa informaatiosta on tullut pääoman kasautumisen uusia muotoja edesauttava tärkeä tuotannontekijä. (Fuchs 2009, 77–78).

Samoilla linjoilla Fuchsin kanssa on Schiller (2011, 929), joka toteaa, että on olemassa kolme eri tapaa lanseerata ja rahoittaa kommunikaatiotuotteita ja palveluja: investointipääoma, markkinointi ja suora maksujärjestelmä - oli se sitten tilauspohjainen, lissenssiin perustuva tai vuokra. Kommunikaatiojärjestelmän uudelleenrakennus uusien teknologioiden varaan eri yritysten ja kokonaisten teollisuusalojen toimesta perustuu näiden kolmen mallin väliseen arviointiin. Tuotteistaminen - joka usein tarkoittaa uudelleen tuotteistamista tavalla tai toisella - on yhteinen nimittäjä.

Kuitenkin, Fuchsin (2009, 78) mukaan, on kehittynyt vaihtoehtoinen tuotantomalli, joka tiettyyn rajaan asti haastaa kapitalismin ja näkee taloudelliset hyödykkeet omaisuuden sijasta yhteisinä, joihin kaikilla ihmisillä pitäisi olla saatavuus ja joista kaikki voisivat hyötyä. Tämä malli painottaa avointa tietoa, avointa saatavuutta ja yhteistyöhön perustuvia tuotantomuotoja; sellaisia voidaan havaita esimerkiksi virtuaalilyhteisöissä, kuten Linux-järjestelmää kehittävässä avoimen lähdekoodin yhteisössä.

Kriittinen mediateoria

Mansellin (2004, 98–101) mukaan uuden median tuotanto ja kulutus hyödykemuodossa merkitsee niukkuuden luomista käyttämällä esimerkiksi tekijänoikeuksia, saatavuuskontrollia, tehostettua vanhentamista, yleisön luomista ja myyntiä sekä suosimalla uuden median tiettyjä muotoja toisten kustannuksella. Internetin tapauksessa tämä tapahtuu palveluiden klusteroinnilla ja rajaamalla elektronisia tiloja erilaisilla maksujärjestel-

millä samalla ylläpitäen laajaa asiakaskuntaa ilman siihen kuuluvien mahdollisuutta informoida toisiaan - täten uuden median dynamiikka on valtasuhteiden läpätunkema. Samalla on monenlaista vastustusta ja merkkejä vasta-tendensseistä uuden median tarjonnan ja kulutuksen dominanteille malleille. Näitä on nähtävillä esimerkiksi jonkun tyyppisinä vaihtoehtoisina medialiikkeinä ja avoimeen lähdekoodiin perustuvassa liikkeessä. Fuchsin mainitsemaan avoimen lähdekoodin yhteisöön liittyen Mansell huomauttaa avoimen lähdekoodiliikkeen - joka joidenkin huomioitsijoiden mukaan toimii vastapoolina uuden median hyödyketuottajien vallalle - olevan usein luonteeltaan selkeästä, ettei se ilmaise valtasuhteita selkeästi.

Blogiteoria

Jodi Dean (2010, 3–4, 29) on pyrkinyt lähestymään blogosfääriä ranskalaisen psykoanalyytikon Jacques Lacanin ja slovenialaisen filosofin Slavoj Zizekin teorioiden kautta. Deanin mukaan nykyaikainen kommunikaatiomedia *kaappaa* käyttäjänsä mielihyvän, tuotannon ja valvonnan intensiiviseen ja laajaan verkostoon. Hän nimittää tätä *kommunikatiiviseksi kapitalismiksi*. Bloggaaminen ilmenee kommunikatiivisen kapitalismin käytäntönä. Blogit eivät ole vain *natiivisti digitaalisia*, vaan postitusten, linkitysten, kommentoinnin, reagoinnin ja kierrättämisen käytännöt tekevät välittävän refleksiivisyyden mahdolliseksi käytännössä jokaiselle, jota kiinnostaa. Blogosfäärin asetukset sisältävät symbolisen tehokkuuden rappeutumisen, universaalisen refleksiivisyyden toistuvat silmukat, äärimmäisen epätasa-arvon jonka refleksiiviset verkostot tuottavat ja kriittisten muutoskohtien väärinsijoitettujen välittäjien toiminnan.

Dean (2010, 30) argumentoi Lacanin tulkinnan freudilaisesta *vietin* käsitteestä ilmentävän kompleksisten verkostojen refleksiivistä rakennetta. Lacanin (1992, 262) mukaan *tuhoamisvietin* on oltava tasapainoon pyrkivän vaiston tuolla puolen. Mitä se voi olla ellei suoraa halua tuhoamiseen? Halu tuhoamiseen - halu uuteen alkuun. *Tuhoamisvietti*, joka haastaa kaiken olevaisen. Mutta se on myös halua luoda nollasta, alkupisteestä, halua aloittaa uudelleen, päättelee Lacan. Deanin (2010, 30) mielestä Lacanin kuvaus tuo esiin monimutkaisten verkostojen itseorganisoidun kriittisyyden. Kun niiden piireissä tapahtuva kiihtyvyys ja toisto kasvavat, tuloksena on romahdus, nollapiste, josta jokin uusi voi alkaa. Schiller (2011, 928) suhtautuu melko kriittisesti ajatukseen luovasta tuhoamisesta huomauttamalla luovan tuhoamisen mytologian saattavan varjoonsa perustavanlaatuisemman ominaisuuden: hyödykkeistämisen hillittömän impulssin irti päästämisen.

Deanin (2010, 30) mielestä romahduksen kautta tapahtuvan uuden alun väittämän seurauksena olevan, että se mitä idealistit aina valistuksen ajasta nykyiseen tekno-

utopiaan asti ovat pitäneet vapauden muotona olevan itse asiassa mekanismi äärimmäiseen epätasa-arvoon. Aivan kuten anarkian ja vapaan ohjelmiston entusiastit olettavat vapauden piilevän edistyksellisessä radikalismissa lain ja hallinnon tuolla puolen, myös jotkut psykoanalyysista innostuneet teoreetikot liian nopeasti päättelevät vapauden löytyvän *halun* ja *lain* tuolta puolen. Deanin argumentti on, että *lain* tuolla puolen löytyy sen sijaan *vietin* refleksiiviset piirit. Kommunikatiivinen kapitalismi ei menesty tyydyttämättömien halujen takia vaan *vietin* intensiivisen toiston johdosta. Zizekin (2006, 63) mukaan *vietti* on kirjaimellisesti *halun* vastaliike, se ei pyri mahdottomaan täyttymykseen, ja joutuessaan luopumaan siitä, se jää kiinni osaobjektiin, täyttymyksen tähteisiin - *vietti* on kirjaimellisesti *se vietti*, joka murtaa *kaiken jatkuvuuden*, johon olemme kiinnittyneet, tuodakseen siihen radikaalin epätasapainon.

Jarrett (2008, 5) ottaa lopuksi esille uusliberalistisen agendan huomauttamalla uusliberaalin subjektin kuvauksen asettuvan selkeästi linjaan sen kanssa, miten subjekta lähestytään vuorovaikutteisessa mediassa. Määrittelemättä jäykästi käyttäjän suhdetta teknologiaan ja sallimalla *leikkimisen* luovuudella vuorovaikutteisuus viittaa jo subjektin toimijaluonteeseen: subjektiin, jolla on *a priori* valta toimia. Tämä subjekti myös vapautetaan suhteesta jäykkiin teknologian pakkomääräyksiin sallimalla illuusio autonomisesta toimijasta, joka tekee sivustoilla tuottavia valintoja.

7.3 Funktionalistisen teorian näkökulma

Vuotosivusto funktionalistisen teorian mukaan arvioituna

Funktionalismin näkökulmasta vuotosivustoa voidaan tarkastella Charles Wrightin esittämän sovelluksen avulla. Vuotosivuston *manifestoituna* tavoitteena on yhteiskunnallisten organisaatioiden läpinäkyvyyden lisääminen ja sitä kautta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden parantaminen. Tämä tavoite täyttää *funktio*n kriteerit, jotka massakommunikoidaan erityisesti uutisten, mutta myös kulttuurisen transmission kautta yhteiskunnalle, alaryhmille, yksilöille ja kulttuurijärjestelmille. Kuitenkin, WikiLeaks on *manifestoinut* myös muita, radikaalimpia tavoitteita: merkittävin näistä on yhteiskunnan (tässä tapauksessa Yhdysvaltojen) kansainvälisen viestintäverkoston toiminnan heikentäminen aiheuttamalla luottamuspula diplomaattien välisessä kommunikaatiossa. Tässä tarkoituksessa WikiLeaks julkaisi salaiset diplomaattisähkeet loppuvuonna 2010. Funktionalismin näkökulmasta tämä *manifestoitu* toiminta on selkeästi *epäfunktio*, joka myös massakommunikoidiin tiettyjen uutisorganisaatioiden välityksellä suurelle yleisölle. Tapauksesta seurasi suuri massamediatapahtuma, jossa oli myös *viihdeaspekti*.

Vuotosivuston latentit vaikutukset

Charles Wright (1960, 610) tarkoittaa *latenteilla* vaikutuksilla toiminnan tahattomia vaikutuksia, vaikutuksia, joihin toiminnalla ei ole pyritty. WikiLeaksin toiminnan vaikutuksista on selkeästi kaksi koulukuntaa. Monien havainnoitsijoiden (esim. New York Times) mukaan toiminta on johtanut päinvastaiseen tulokseen kuin ensimmäinen *manifestoitu* tavoite läpinäkyvyyden lisäämisestä antoi ymmärtää. Myös WikiLeaksin toisesta *manifestoidusta* tavoitteesta, Yhdysvaltain diplomaattitoiminnan vahingoittamisesta, on esitetty vastakkaisia arvioita, joiden mukaan (esim. Los Angeles Times 1.12.2010, New York Times 29.11.2010, San Francisco Chronicle 13.12.2010) diplomaattivuodot eivät lainkaan vahingoittaneet Yhdysvaltain diplomatiaa, vaan päinvastoin lisäsivät kansalaisten luottamusta hallinnon pätevyyteen. Mikäli nämä arviot ovat valideja, huolimatta WikiLeaksin *manifestoidusta* tavoitteesta, joka oli *epäfunktionaalinen*, toiminnan *latentti* seuraus oli kuitenkin *funktionaalinen*.

Sosiaalinen media funktionalismin mukaan arvioituna

Riippuen sosiaalisen median muodosta ja sisällöstä, se voi olla joko funktionaalista tai epäfunktionaalista. Esimerkiksi YouTube voi enimmäkseen olla hyvin funktionaalista, mikäli hyväksytään Mendelsohnin ajatus massaviitteestä *rentoutumisfunktiona*. Sen sijaan videot viranomaisten ampumista mielenosoittajista ovat hallinnon kannalta erittäin epäfunktionaalisia. Sama ajatuskulku pätee muihin sosiaalisen median muotoihin, kuten blogosfääriin, Facebookiin ja Twitteriin.

7.4 Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma

Symbolinen interaktionismi verkossa

Monet kaikista dystooppisimmista postmoderneista visioista eivät perustu empiiriselle todistusaineistolle. Pikeemminkin ne edustavat hyvin futuristisia virtuaaliympäristöjä, joissa *itse* on vapautettu meadilaisista sosialisatioprosesseista. Tässä dystooppisessa ajattelussa *itse* menettää ruumiillisuuden tunteen suhteessa muihin erillisiin entiteetteihin. Lisäksi tämä *itse* kokisi taantumisen tilaan, jossa se ei tunnista *yleistettyä toista* (engl. *generalized other*); *itselle* ei kehittyisi kykyä nähdä itseään muiden silmin, sillä se ei olisi riittävän erillään muista entiteeteistä (Robinson 2007, 97).

Kyllästämisteknologioina verkkoympäristöt jättävät *itsejen* valinnan käyttäjälle. Postmodernista perspektiivistä tämä merkitsee näiden teknologioiden mahdollistavan

itsen muodostuksen *hetkelliselle itselle*, ilman sitoumusta *isäntäitseen* (engl. *master self*), joka hallitsee *minää* tai *itseä*. Lisäksi biologiaan perustuvien identiteettien ja niiden verkkorepresentaatioiden erottaminen luo mahdollisuuden epäselvyyteen, tahattoomaan hämäykseen ja tarkoitukselliseen harhauttamiseen. Koska tietyt *itseidiomit* eivät enää ole alisteisia kehon määrittelemälle eheydelle tai perinteen ja tapakäytännön sanktioille, hajautunut itse voi nauttia vapaudesta luoda useita verkkoidentiteettejä eri verkkoympäristöissä (Robinson 2007, 98).

Vaikka tietokonevälitteisen kommunikaation rajoituksista johtuen online-interaktion normit voivat olla erilaisia reaali maailman normeista, *itsen* muodostusprosessi pysyy samana. *Kyberitse* (engl. *cyberself*) on tulos sosiaalisesta interaktiosta, jossa *itse* hallitsee kykyä olla sekä vuorovaikutuksen subjekti että objekti. Tällä tavalla *kyberitsen* muodostus luo virtuaalisen *minä/itse* -parin. Verkossa kotisivu mahdollistaa *minän* esitellä *itsen kybertoiselle*; itse asiassa, kotisivun konstruointi ennakoii virtuaalisen *yleistetyn toisen* odotuksia. Goffmanilaisin termein *minä* rakentaa kotisivun annetuilla ilmauksilla valitsemalla tekstin, kuvat ja digitaalisen muotoilun pitäen mielessä *toisen* reaktion. Kasvu *minästä itseksi* tapahtuu interaktion kautta. Varhaisissa kotisivuissa *minä* saattoi pysyä eristyneenä, kykenemättä lukemaan *kybertoisen* reaktiota, sillä vuorovaikutteista tilaa ei ollut. Interaktiota ei tällöin syntynyt Meadin tai Goffmanin tarkoittamassa mielessä - teknologian kehitys on muuttanut tilanteen (Robinson 2007, 104).

Kuten reaali maailman *itsen* muodostus, *kyberitsen* muodostus perustuu interaktioon Meadin kuvailemalla tavalla; *minä*, *itse* ja *yleistetty toinen* informoivat toisiaan *itsen* muodostuksen ytimenä. Reaali maailman vihjejärjestelmät uudelleenmäärittelevät vuorovaikutteisen vihjedynamiikan säilyttävissä verkon toimintapaikoissa. Goffmanin *laajennettu dramaturgia* -metafora sekä ilmaukset *annettu* ja *annettu ulos* säilyvät keskeisenä *kyberitselle*. *Etualue* ja *taka-alue* ovat kriittisiä kyberinteraktioiden lavastamiselle. Siten interaktio kyberavaruudessa jatkaa reaali maailmassa olemassa olevaa *itsen* muodostusta samalla tavalla (Robinson 2007, 107–108).

Sosiaalinen konstruktionismi asettaa vuotosivuston ideologialle todellisen haasteen. Sosiaalinen konstruktionismi hylkää yksinkertaiset ajattelurakenteet ja mustavalkoiset mallit, mutta painottaa toiminnan mahdollisuuksia ja *todellisuuden* ymmärtämisen valinnaisuutta. Median ja yhteiskunnan suhteet ovat monimutkainen ja suhteellinen ilmiö: vuotosivuston ideologisen perustan yksinkertaisuus ja mustavalkoinen *totuuteen* pyrkiminen vaikuttavat väkisin infantiileilta sosiaalisen konstruktionismin perspektiivistä.

Sen sijaan sosiaalinen media tuntuu ainakin joiltakin osin sopivan hyvin sosiaalisen konstruktionismin käsitteistöön. Facebookissa yksilöt voivat kirjaimellisesti rakentaa sosiaalista todellisuutta. Bergerin ja Luckmannin (1995) käsitteet merkityksellisistä

toisista ja vähemmän merkityksellisistä *toisista* voidaan hyvin soveltaa Facebookin virtuaalitodellisuuteen. Bergeriä ja Luckmannia mukaillen voidaan todeta, että kaikki tai ainakin useimmat yksilön jokapäiväisessä Facebook-elämässä kohtaamista *toisista* vahvistavat hänen subjektiivista todellisuuttaan (Berger & Luckmann 1995, 169). Facebookissa osallistujat voivat *parannella* identiteettiään ja samalla rakentaa sosiaalista virtuaalitodellisuutta enemmän itseä tyydyttäväksi. Zywica ja Danowski (2008, 6) käyttävät käsitettä vaikutelman hallinta (engl. *impression management*) tavasta, jolla yksilöt suunnittelevat, omaksuvat ja toteuttavat profilointinsa vuorovaikutteisessa kommunikaatiokontekstissa. Facebook-osallistujat käyttävät kolmea presentaatiotyyppiä profiileissaan: 1) autenttinen, jossa presentoidaan oikeaa informaatiota itsestä - kuten oikea nimi ja asuinpaikka; 2) autenttinen ja ironinen - oikean informaation muokkaaminen käyttämällä ironiaa, sarkasmia tai satiiria sekä 3) *feikki*, joiden profiilissa väitetään identiteetin olevan *julkkis*, sekä käytetään keksittyjä objekteja, paikkoja tai aktiviteetteja ja myös outoja sisäpiirivitsejä.

Informaatioteknologian mahdollistama sosiaalinen media voi luoda myös arveluttavia virtuaaliyhteisöjä. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* ei välttämättä avarra maailmankuvaa, kuten teknologiaoptimistit kuvittelevat, vaan voi toimia myös päinvastoin, kuten kesän 2011 murheelliset tapahtumat Norjassa osoittivat. Sosiaalisen median sivustot voivat toimia erilaisten ääriyhmien kokoontumispaikkoina, jotka saattavat polarisoida ja vahvistaa yksilöiden harhaista kuvaa todellisuudesta. Magdalena Wojcieszak (2010, 648) suoritti vuonna 2005 tutkimuksen, jossa hän pyrki saamaan vastausta kysymykseen ennustaako online-yhteydenpito äärikäyttäytymistä. Tutkijat ovat todenneet radikaalien ja homogeenisten online-yhteisöjen lisääntyneen nopeasti ja varoittaneet, että tällaisiin yhteisöihin osallistuminen lisää ekstremismia. Tutkimus, joka kohdistui uusnatsien keskustelufoorumeihin, antoi Wojcieszakin (2010, 651) mukaan tulokseksi, että online-ryhmät voivat toimia lisävahvistuksena poliittisille mielipiteille. Mikäli nämä ryhmät suosivat rodullista väkivaltaa ja yhteiskunnallista sekasortoa, niiden vaikutus yksilöihin ja yhteiskuntaan voi olla hämmäntävä. Ideologisesti homogeeniset online-yhteisöt vaikuttavat poliittiseen osallistumiseen, itseilmaisuuun, näkemyskseen yleisestä mielipiteestä ja äärimielipiteiden kärjistymisen.

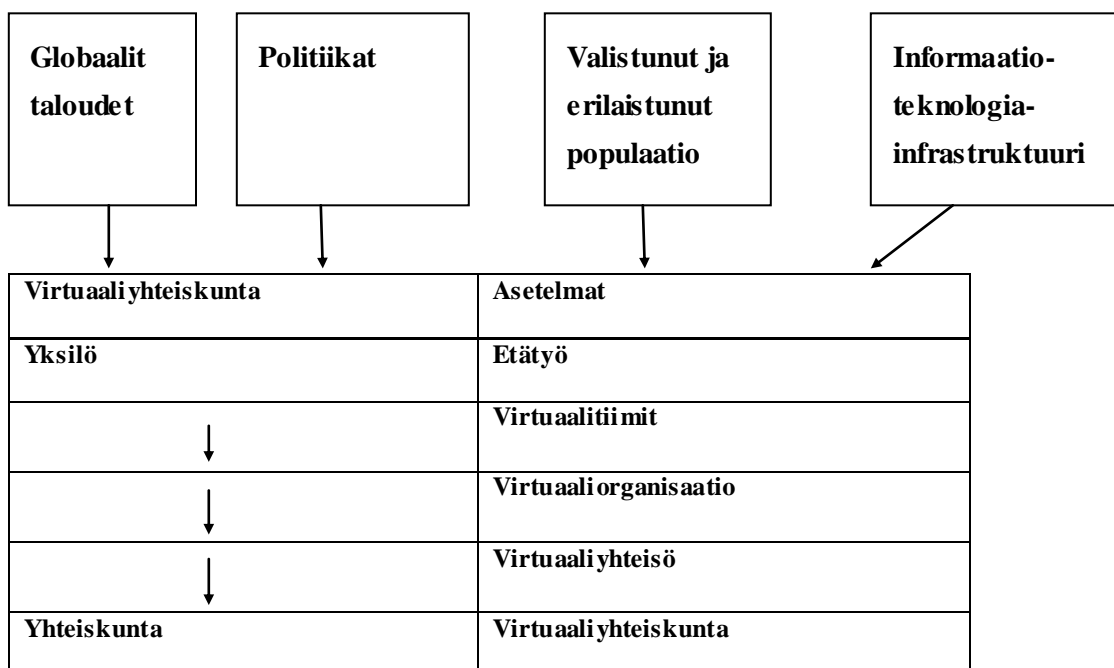
Morozov (2011, 260) ei varsinaisesti ota kantaa sosiaaliseen konstruktionismiin, mutta tukee Wojcieszakin näkökulmaa huomauttamalla, että vaikka tietokonevälitteistä kommunikaatiota ei olisi koskaan keksittykään, uusnatsit vihaisivat romaaneja samalla intohimolla; syyttäminen mobiiliteknologiaa heidän rasismistaan olisi jälleen yksi manifestaatio huomion kohdistamisesta teknologiaan poliittisten ja sosiaalisten tekijöiden sijaan. Mutta tekstisanomien helppous, laajuus ja nopeus tekevät aiemmin paikalliset uusnatsien vihanpurkaukset mahdollisiksi tavoilla, joka ei olisi ollut mahdollista vä-

hemmän yhteyksiä omaavana aikakautena. Ehkä yhteyksien täysi vapaus olisi oikea politiikan priorisointi demokraattisessa paratiisissa, jossa kansalaiset ovat kauan sitten unohtaneet vihan, kulttuurisodat ja etniset ennakkoluulot. Mutta sellaista suvaitsevaisuuden keidasta ei yksinkertaisesti ole olemassa, lopettaa Morozov pessimistisesti.

7.5 Kommunikaatioteknologis-deterministisen teorian näkökulma

Tässä luvussa tarkastellaan mahdollista virtuaaliyhteiskunnan rakennetta. Shayo, Olman, Iriberry ja Igbaria (2007, 188) ovat luoneet virtuaaliyhteiskunnan käsitteellisen mallin (kuvio 45).

Taustatekijät

Kuvio 45 Viitekehys virtuaaliyhteiskunnalle

Kuvio 45 kuvaa evolutionaarista mallia käsitteellistään kokonaisen hierarkian virtuaaliyhteiskunnan tutkimukselle ja tehden yhteenvedon sekä taustatekijöistä että asetelmista, jotka ovat ehdotetun viitekehysten kriittisiä osatekijöitä (Shayo ym. 2007, 188).

Taustatekijät

Virtuaaliyhteiskunta ylittää kaupunkien, valtioiden ja mannerten väliset rajat ja edustaa evolutionaarista liikettä. Vaikka tärkein liikkeellepaneva voima on informaatioteknologia, myös taloudelliset, poliittiset, kulttuuriset ja sosiaaliset voimat ovat virtuaaliyhteiskunnan mahdollistavia voimia. Kuten kuvion viitekehyksessä on esitetty, lopullisen asteen voimia ovat globaalit taloudet, politiikat, valistuneet ja erilaistuneet populaatiot sekä informaatioteknologiainfrastruktuuri. Nämä voimat jatkavat tarpeellisten olosuhteiden luomista virtuaaliyhteiskunnan toteutumiseksi (Shayo ym. 2007, 189).

Globaalit taloudet

Talouseliberalismin valta-asema kylmän sodan päätyttyä, jota luonnehtivat deregulaatio, yksityistäminen, vapaat markkinat, ulkoistaminen ja alhaisemmat tullit sekä muutos kohti demokraattisempia ja tasa-arvoisempia järjestelmiä teollistuvissa maissa, on avannut uusia mahdollisuuksia kaupalle ja investoinneille. Liiketoimintojen ulkoistaminen globaalilla tasolla on tullut merkittäväksi trendiksi yrityksille ja hallituksille. Paikallinen ja globaali kilpailu pakottavat yritykset tunnistamaan kasvumahdollisuuksia tuotteilleen ja palveluilleen. Rajat muuttuvat läpinäkyviksi työlle ja kaupalle, kun globaali rahatalous muuttuu realiteetiksi ja alueelliset kauppablokit, kuten NAFTA, EU ja ASEAN, etenevät (Shayo ym. 2007, 190).

Kansallisten hallitusten ja kansainvälisten yritysten investoinnit IT -infrastruktuuriin ovat mahdollistaneet erilaisia liiketoimintamalleja ja organisatorisia kontrollimalleja omaavien yritysten operoimisen saumattomasti monissa maissa. Globaalit pyrkimykset standardoida taloudelliset toiminnot vahvistamalla vapaakauppapolitiikkaa, luomalla tehokkaita infrastruktuureja telekommunikaatiolle, muuttamalla maksukäytäntöjä, päivittämällä monetaarisia standardeja ja omaksumalla yhteinen kieli kaupankäynnissä ovat siirtämässä meitä kohti virtuaalisia työpaikkoja ja lopulta kohti virtuaaliyhteiskuntaa (Shayo ym. 2007, 190–191).

Politiikat

Vaikka hallitusten yleinen paine kohti virtuaalisten kansallisten yhteisöjen luomista ei ole vielä maailmanlaajuisesti arkipäivää, joidenkin maiden poliittinen sitoutuneisuus virtuaaliyhteisöjen rakentamiseen on huomionarvoista, sillä se merkitsee hallitusten ottavan vastuuta muutoksen perustan luomiseksi (Shayo ym. 2007, 192).

Valistunut ja erilaistunut populaatio

Virtuaaliyhteiskunnan evoluutio on riippuvaista siitä, että ihmiset ymmärtävät, hyväksyvät ja toteuttavat uuden virtuaaliyhteiskuntakulttuurin seurauksia. On tarpeen vahvistaa kaikkien mahdollisten toimijoiden tietokonekyvykkyyttä ja informaatiolukutaitoa globaalissa virtuaaliyhteiskunnassa. Kaikkien sidosryhmien on myös hyväksyttävä muuttuneet sosiaaliset normit. Uudet normit painottavat ihmisten tietokonetaitoja, informaatiolukutaitoa ja halukkuutta hyväksyä muutokset työprosesseissa ja sopeutumista sosiaalisiin ja fysiologisiin vaikutuksiin (Shayo ym. 2007, 193–194).

Informaatioteknologiainfrastruktuuri

Teknologia itsessään ei varmista virtuaaliyhteiskunnan tuloa. Se toimii ennemminkin mahdollistajana ja muokkaajana. Vuorovaikutteista kommunikaatiota edellytetään, mikäli liiketoimintaa johdetaan Internetissä virtuaalisesti. Kehittyneemmät verkostointi-infrastruktuurit ovat perustana turvallisuudelle ja luotettavuudelle, jotka mahdollistavat tämän teknologian. Uusi teknologia mahdollistaa yksilöiden, ryhmien, organisaatioiden ja yhteisöjen informaationvaihdon, liiketoiminnan, julkiseen keskusteluun osallistumisen sekä informaation julkaisemisen. Uusi teknologia on tärkeä elementti virtuaaliyhteiskunnan luomisessa (Shayo ym. 2007, 196).

Informaatioteknologian uudet kehitysaskeleet myös muokkaavat virtuaaliyhteiskunnan evoluutiota. Nykyiset virtuaaliyhteiskunnan manifestaatiot, kuten etättyö, virtuaalikirjastot, virtuaalimuseot, etälääkintä ja sähköinen hallinto, ovat mahdollisia, sillä potentiaaliset hyödyt ovat suuremmat kuin kustannukset. Kun nykyiset käytännöt juurtuvat, ne hyväksytään standardikäytännöiksi - täten ne muokkaavat virtuaaliyhteiskunnan tulevaisuutta (Shayo ym. 2007, 197).

Etättyö

Etättyö perustuu ajatukseen että sen sijaan, että työntekijät tulevat työn ääreen, työ voidaan tuoda työntekijälle. Etättyö on kasvanut kolmen tahon tarpeesta: työntekijöiden, organisaatioiden ja yhteiskunnan. Ensinnäkin, perherakenteen merkittävät muutokset ovat johtaneet työntekijöiden vaatimuksiin joustavammista työjärjestelyistä. Toiseksi, johtuen demografisista muutoksista, organisaatioilla on tarve tulla houkuttelevammiksi ja säilyttää jo olevat työntekijät. Kolmantena tekijänä on yhteiskunnan edellyttämä ympäristötietoisuuden lisääminen. Etättyö vähentää liikennettä kodin ja työpaikan välillä ja vaikuttaa siten ilmansaastumisen pienenemiseen (Shayo ym. 2007, 197–198).

Virtuaalitiimit

Virtuaalitiimit ovat erikoistuneita ryhmiä, jotka toimivat ilman etäisyyden, ajan tai organisatoristen rajojen aikaansaamia fyysisiä rajoituksia. Ne käyttävät teknologiaa alentamaan matkustus- ja fasiliteettikustannuksia, lyhentämään projektien aikatauluja ja tehostamaan päätöksentekoaikaa ja kommunikaatiota. Teknologian nopea kehitys lisää virtuaalitiimien käyttöä globaalilla tasolla (Shayo ym. 2007, 199).

Virtuaaliorganisaatiot

Organisaation tarkoituksena on mahdollistaa ihmisten pyrkimyksiä tehokkaasti käyttää resurssejaan organisaation päämäärien saavuttamiseksi. Taipumus väliaikaisiin suhteisiin merkitsee, että virtuaaliorganisaatiota luonnehtivat korkea luottamustaso, lyhyemmät työsopimukset, etätyöntekijöiden lisääntynyt käyttö, organisaation ydinalueen ulkopuolisten aktiviteettien ulkoistaminen ja kyky vaihtaa tavarantoimittajaa joustavasti kustannustehokkuuden aikaansaaniseksi (Shayo ym. 2007, 204–206).

Virtuaaliyhteisöt

Virtuaaliyhteisöt ovat ilmaantuneet yllättävästä ihmisten tarpeiden ja teknologian risteyskohdasta. Virtuaaliyhteisöt muodostuivat, kun kaikkialla läsnä oleva telekommunikaatioverkosto konkretisoitui tietokoneiden kykyyn strukturoida ja varastoida informaatiota (Shayo 2007, 206). Erilaisista virtuaaliyhteisömalleista lähemmin seuraavassa.

Tietokoneen luoma virtuaaliyhteisö

Perinteisen massamedian suhde (paikallis)yhteisöön oli ambivalentti. Yhtäältä, sen laajamittaisuus ja ulkoa tuodut arvot ja kulttuuri nähtiin uhkaavina suhteessa paikallisyhteisöjen henkilösuhteisiin perustuvaan yhteisöllisyyteen. Toisaalta, media paikallisesti omaksuttuna saattoi palvella ja voimistaa yhteisöä.

Tietokonevälitteinen kommunikaatio on kehittänyt uudenlaisia odotuksia yhteisöille. Ydinajatus on virtuaaliyhteisö, jonka voi muodostaa periaatteessa mikä tahansa Internetissä toimiva joukko yksilöitä valintansa mukaan. Tyypillisiä ehtoja virtuaaliyhteisön muodostumiselle ovat yhteisön jäsenten fyysinen etäisyys toisistaan ja intensiivinen kiinnostus kuulua yhteisöön (McQuail 2005, 148–149).

Tietokonevälitteisen kommunikaation välityksellä luotua yhteisöä heikentää läpinäkyvyyden puute: yhteisön jäsenten autenttisuudesta ei ole takeita. Ei myöskään sitoutuneisuuden asteesta. Vaikka tietokonevälitteinen kommunikaatio tarjoaa uusia mahdollisuuksia ylittää sosiaalisia ja kulttuurisia rajoja, se voi myös epäsuorasti vahvistaa

näitä rajoja. Niiden, jotka haluavat kuulua kyberavaruudessa olevaan yhteisöön, täytyy hyväksyä yhteisön normit ja säännöt tullakseen hyväksytyiksi (McQuail 2005, 150). Rheingold (2003, 138) huomauttaa, ettei ”virtuaaliyhteisössä kenenkään ole pakko olla kohtelias, järkevään viestintään kykenevä tai tietää mitään puhumastaan aiheesta voidakseen jakaa mielipiteensä muiden kanssa”.

Pew-tutkimuskeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan online-yhteisö tuntuu olevan enemmän *laissez-faire* -tyylinen hallinnon kannalla. Tyypillinen Internetin ideologinen profiili Yhdysvalloissa kuvastaa kulttuuria, joka suosii sekulaareja arvoja perinteisissä moraalikysymyksissä kuten avioliitto ja perhe, seksuaalivalinnat ja fundamentalistinen kristinusko sekä *laissez-faire* -arvoja mitä tulee valtion osuuteen taloudessa. Ero online-yhteisön ja muiden välillä ei ollut suuri mutta yhtenäinen (Norris 2001, 210–211).

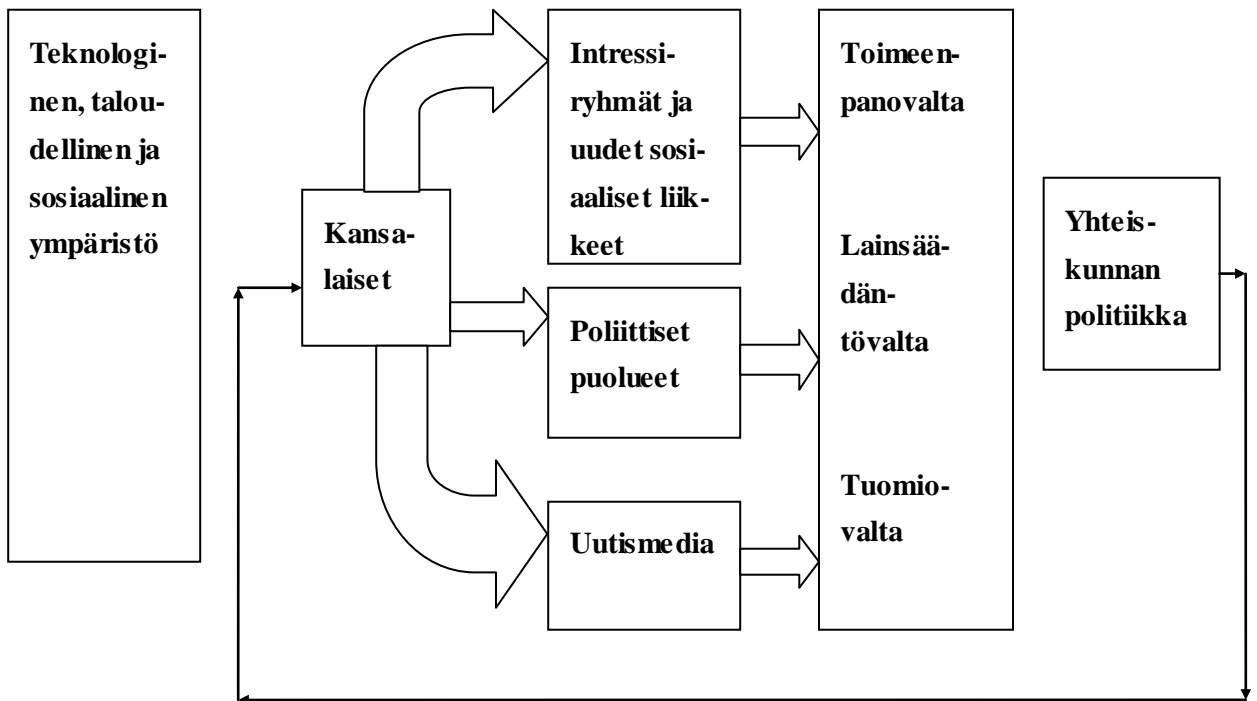
Internet ja identiteetti

Larraínin, Zegersin ja Trappin (2007, 92) mukaan tutkiminen ja kokeilu ovat keskeisiä nuorten kehitykselle, sillä ne sallivat varhaisten samastumisten läpikäymisen. Kuitenkin on tarpeellista muistaa nuoruuden päättyvän, kun yksilö on alistanut infantiilit samastumiset muun kaltaisiin, jotka ovat vahvistuneet sosiaalisissa kontakteissa. Nämä uudet samastumiset pakottavat yksilön tekemään valintoja ja päätöksiä, joilla on persoonallisia piirteitä ja jotka edellyttävät todellista sitoutumista yksilön omaan elämään. Todellisen elämän päätökset ovat enemmän tai vähemmän radikaaleja ja tuovat mukanaan monia seuraamuksia: sitoumus; uskollisuus tälle sitoumukselle; ja uskollisuus päätarkoitukselle, joka kuvastaa yksilön elämän projektia. Virtuaalikokemus voi tehdä itsetunteuksen helpoksi ja auttaa itsen kehittymisessä. Kuitenkin, se voi johtaa myös ansaan ja yksilö pysyy tällöin itse rakentamassaan maailmassa. Todellisuuden ollessa epäsuotuisa mahdollisuudet paeta virtuaalimaailmaan ovat moninaiset. Virtuaalimaailma lisää ominipotentenssin tunnetta tarjoamalla tunnetta kontrollista ja mahdollisuutta luoda uusia persoonallisuuksia, mikäli entinen ei tunnu sopivalta tavoiteltuun päämäärään. Internetin luonne sallii anonymiteetin, joka kannustaa ja usein aiheuttaa yksilöissä heikentyntä kykyä asettaa sääntöjä omalle käytökselleen ja sitoutua rationaaliseen, pitkän tähtäimen suunnitteluun (Larraín ym. 2007, 92–95).

Larraínin ym. (2007, 107) tekemän tutkimuksen mukaan Internet antaa potentiaalisesti positiivisen mahdollisuuden tutkimiseen ja kokeiluun, mutta se paljasti myös riskitekijöitä, kuten mahdollisuuden käyttää vaihtoehtoisia *itse-hahmoja* ja useita representaatioita *itsestä* netin vuorovaikutustilanteessa.

Virtuaalidemokratia

Kyberoptimistit pitävät digitaalitekniologiaa meidän elinaikamme ehkä tärkeimpänä edistysaskeleena, joka voi edistää suoraa demokratiaa. Toivotaan, että Internetin aikaansaama lähes rajaton informaation saatavuus potentiaalisesti tekee yleisön tietoisemmaksi julkisista asioista ja saa osallistumaan aktiivisemmin yhteisön asioihin. Kontrastina kyberskeptikot esittävät, että käytännössä digitaalitekniologia epäonnistuu olemassa olevien demokratiaan osallistumiskäytäntöjen muutoksessa, ja pessimistisemmät ennakoivat, että Internet syventää kuilua osallistuvien ja apaattisten välillä (Norris 2001, 96–98). Norris esittää seuraavan viitekehyksen virtuaalisen poliittisen järjestelmän kuvaamiseksi (kuvio 46).

Kuvio 46 Virtuaalinen poliittinen järjestelmä (Norris 2001, 97)

Kuvion 46 virtuaalisen poliittisen järjestelmän voidaan katsoa peilaavan ei-digitaalisen maailman järjestelmää, jossa kansalaisyhteiskunta poliittisine puolueineen, perinteisine intressiryhmineen, uusine sosiaalisine liikkeineen ja uutismedioineen toimii välittäjänä kansalaisten ja valtion kesken. Toimittaessa tämän viitekehyksen mukaan ja arvioitaessa digitaalisen teknologian roolia demokratialle avainkysymykseksi nousee se, kuinka paljon hallinto ja kansalaisyhteiskunta oppivat käyttämään uusien informaatio- ja kommu-

nikaatiokanavien tarjoamia mahdollisuuksia kansalaisia ja valtiota yhdistävien ydininstituutioiden edistämiseen ja vahvistamiseen (Norris 2001, 96, 104).

Dahlgren (2011) esittää digitaaliselle demokratialle neljää positiota (Dahlgren 2011, 857–864):

1) Liberaali-individualistinen digitaalidemokratia

Liberaali-individualistinen digitaalidemokratia katsoo digitaalisen median tarjoavan välineet tehokkaalle informaation ja näkökulmien välittämiselle yksilöiden ja edustuksellisen päätöksentekoprosessin kesken. Digitaalisen median katsotaan mahdollistavan yksilöille heidän tarvitsemansa informaation saamisen kilpailevien poliittisten asemien ja ongelmien tutkimiseksi sekä välineet rekisteröitymiseen ja valintojen tekemiseen, esimerkiksi sähköiseen äänestämiseen.

2) Neuvotteleva digitaalinen demokratia

Mahdollisuus, että digitaalinen media yleisesti ottaen, erityisesti Internet, tukee rationaalisen kommunikaation ja yleisen mielipiteenmuodostuksen neuvottelevan demokraattisen julkisuuden laajentumista, mikä voi asettaa päätöksentekijät edesvastuuseen, on ollut merkittävä kiinnostuksen kohde digitaalisen demokratian kommentaattoreille ja käytännölle jo jonkin aikaa. Demokraattisen subjektin nähdään tässä muodostuvan ennemmin rationaalisessa vuorovaikutuksessa kuin määräytyvän ennakoita, kuten liberaali-individualistisessa positiossa. Tällaisen kanssakäymisen ymmärretään tapahtuvan rationaalisessa julkisuudessa, jossa yksityiset kansalaiset muuttuvat *yhteisestä hyvästä* kiinnostuneiksi julkisuuteen orientoituneiksi demokraattisiksi subjekteiksi. Tuloksena on kriittisesti informoitu yleinen mielipide, joka voi ohjata virallista päätöksentekoprosessia.

3) Vastarintayleisön (engl. *counter-public*) muodostama digitaalinen demokratia

Vastarintapositio painottaa digitaalisen median roolia poliittisten ryhmien muodostamisessa ja aktivismissa ennemmin kuin rationaalisessa yksilöllisessä toiminnassa tai rationaalisessa konsensus-hakuisessa vuorovaikutuksessa. Tässä demokraattinen subjekti liittyy ryhmän muodostamiseen ja aktivismiin. Tämä on voimakastunteisempi subjekti kuin aiemmissa positioissa olevat, hänen toimintaansa motivoi näkemys järjestelmästä poissulkemisesta ja epäoikeudenmukaisuudesta.

4) Autonomimarksinen digitaalinen demokratia

Autonomimarksinen positio näkee digitaalisten kommunikaatioverkostojen mahdollistavan radikaalin demokraattisen politiikan itsejärjestäytyvissä ja -ohjautuvissa tuotantoaktiviteeteissa, jotka ohittavat keskusjohtoisen valtion ja kapitalistiset järjestelmät, jotka ymmärretään epädemokraattisiksi. Digitaalinen verkostoituminen mielletään perustaksi luoda itsenäisiä, täysin demokraattisia yhteisöjä.

Kaikki positiot tunnustavat digitaalisen demokratian rajoitukset, jotka johtuvat toisaalta hallinnon ja suuryritysten harjoittamasta digitaalista mediatekniologiaa koskevasta valvonnasta ja kontrollista ja toisaalta rakenteellisesta epätasa-arvosta, joka johtaa epätasa-arvoon digitaalisessa osallistumisessa. Positiot kuitenkin tulkitsevat eri tavalla näitä järjestelmärajoituksia ja painottavat niissä eri näkökohtia. Liberaali-individualistit korostavat kommunikaatio-oikeuksien suojelua, neuvottelevaa positiota edustavat painottavat muodollisen ja epämuodollisen vuorovaikutteisen tilan resurssointia ja kehittämistä, vastarintapositiota edustavat haastavat suoraan hallinnon ja suuryritysten dominsin ja marxistiautonomit esittävät verkostojen muodostamista, jotka radikaalisti ohittavat hallinnon ja kapitalistisen järjestelmän (Dahlgren 2011, 867).

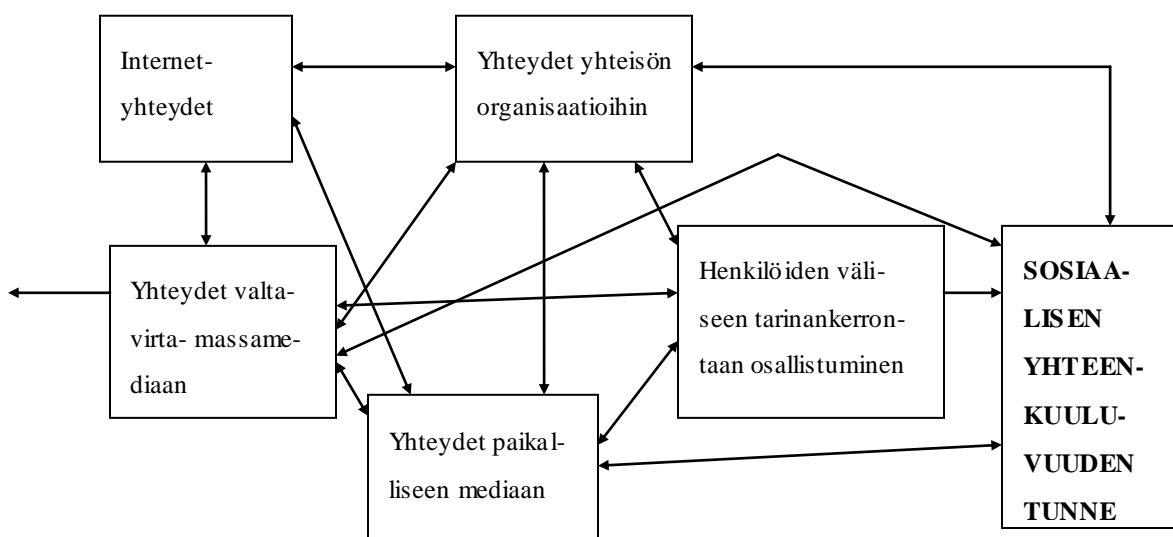
Bruns (2008, 382) näkee mahdollisena uudentyyppisen yhteisöllisen demokratian, joka ei edustaisi vanhan mallista, pienimuotoista ateenalaista suoraan osallistumiseen perustuvaa demokratian mallia. Sen sijaan Brunsin esittämä malli olisi askel kohti suurimittaista demokraattisten ja molekulaaristen järjestelmien käyttöönottoa, jotka soveltuvat nykyisiin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja teknologisiin ympäristöihin.

Virtuaaliyhteisö paikallisyhteisön kontekstissa

Kysymys Internetin sosiaalisesta roolista on ollut monien tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Hercheuin (2010, 5) mukaan termiä virtuaaliyhteisö on käytetty eri konteksteissa: joissakin tutkimuksissa sillä tarkoitetaan maantieteellisesti hajallaan olevia ihmisiä, joilla on yhteisiä intressejä, toisissa sillä viitataan naapurustoon sidottuun yhteisöön. Jotkut käyttävät käsitettä laajasti, esimerkiksi synonyyminä ystäväverkostolle. Boeder (2002, 7) katsoo verkkoyhteisöjen muuttavan fyysisiä ja tilallisia rajoja, jotka ovat aiemmin määrittäneet yhteisö-käsitettä. Amerikkalaiset tutkijat Sorin Matei ja Sandra Ball-Rokeach tekivät vuonna 2003 empiirisen tutkimuksen Internetistä kaupunkilähiöyhteisön kommunikaatioinfrastruktuurissa. He yrittivät selvittää, miten online-yhteydet ilmenevät ihmisten todellisessa arkielämässä ja paikallisessa sosiaalisessa ym-

päristössä. Erityisenä tutkimuskohteena oli, miten Internet vaikuttaa paikalliseen tai yhteisölliseen sosiaaliseen integraatioon. Internetin tutkiminen kommunikaatioinfrastruktuurin perspektiivistä johti ideaali-tyyppillisen kommunikaatioinfrastruktuurimallin kehittämiseen (kuvio 47).

Matein ja Ball-Rokeachin mallissa (kuvio 47) tarinankerrontajärjestelmä on laaja (koko maailmaa käsittelevistä naapuriston referentteihin), syvä (useita tarinoita kaikista referenteistä) ja integroitu. Näistä ominaisuuksista erityistä painoa asetetaan integraation asteelle. Kun ihmiset lukevat sanomalehtiä, keskustelevat naapureidensa kanssa, osallistuvat yhteisön organisaatioiden toimintaan, katsovat televisiota tai käyttävät Internetiä, he tekevät enemmän kuin vain hankkivat informaatiota henkilökohtaiseen käyttöön: he luovat yhteyden yhteisöön, joka on suurempi kuin osiensa summa (Matei ja Ball-Rokeach 2003, 646). Tiiviimmin yhdistetty verkko luo paremmin integroituja kommunikaatio-infrastruktuureja. Integraatio ei kuitenkaan ole tärkeää itsessään. Kommunikatiivisen integraation ja yhteyksien tason mittaaminen on tärkeää, sillä sen avulla pystytään osoittamaan, kuinka suuri on potentiaalinen yhteenkuuluvuuden tunne yhteisöön. Yhteenkuuluvuuden tunne on merkityksellistä kansalaisyhteisön voimakkuuden kannalta (Matei ja Ball-Rokeach 2003, 647).

Kuvio 47 Ideaali-tyyppillinen kommunikaatioinfrastruktuurimalli (Matei ja Ball-Rokeach 2003, 646)

Kuviossa 47 olevat nuolet osoittavat, miten henkilöt, jotka ovat osallisena tietyssä kommunikaatioympäristössä, ovat todennäköisesti osallisina myös toisissa kommunikaatioympäristöissä. Tämä johtaa voimakkaampaan sitoutumiseen paikalliseen yhteisöön. Tutkijoiden mukaan Internet-yhteydet liittyvät positiivisesti yhteisön organisaatioiden jäsenyyteen; Internetiä käyttävät ovat 1,4 kertaa todennäköisemmin yhteisöorganisaatioiden jäseniä (Matei ja Ball-Rokeach 2003, 652). Tutkimuksen relevanttiutta heikentää se, että se on tehty jo vuonna 2003, jolloin sosiaalinen media ei vielä ollut kovin kehittynyttä. Esimerkiksi Facebook aloitti toimintansa vuonna 2004. Tutkijoiden luoma teoreettinen mallinnus voi kuitenkin olla edelleen relevantti. Tosin tänä päivänä tehtynä Internetin osuus olisi todennäköisesti huomattavasti merkittävämpi, ehkä paikallisyyhteisön organisaatioiden kustannuksella.

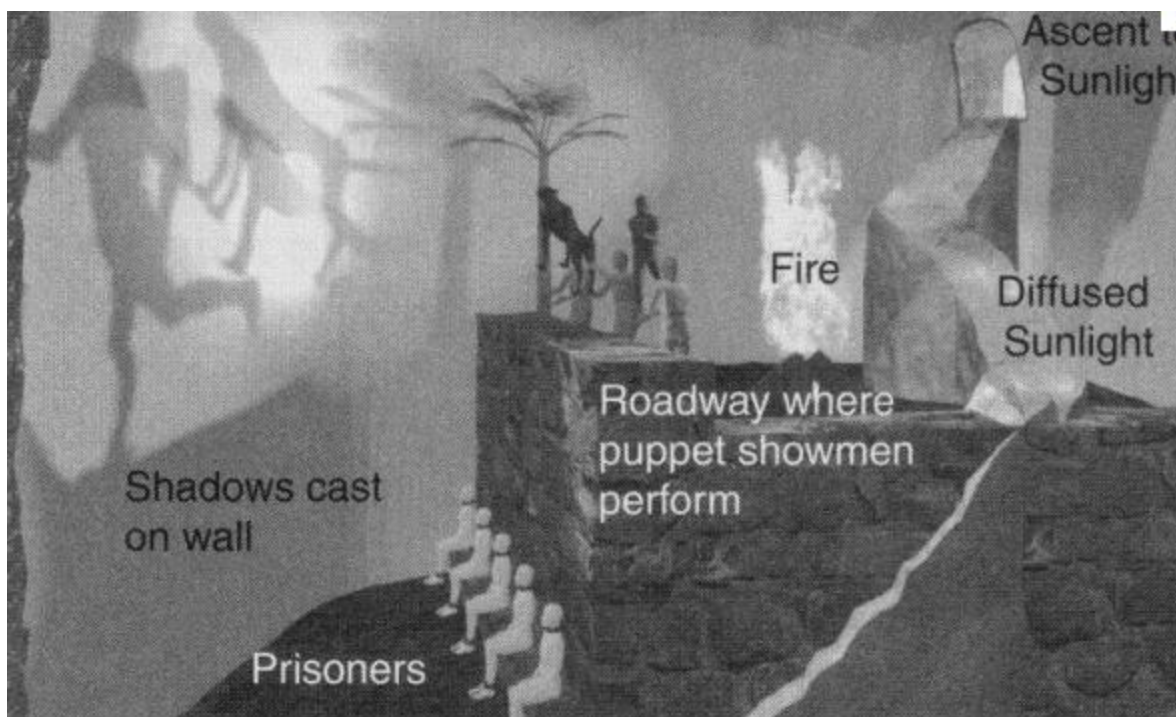
Matein ja Ball-Rokeachin mallissa Internetillä on lähtökohtaisesti yhteisön koheesiota ja integraatiota edistävä vaikutus. Myös toisenlainen kehitys on mahdollinen. Huhujen muodostumista ja leviämistä tutkineiden Allportin ja Postmanin (1955, 153–154) mukaan huhussa tapahtuu subjektivoiva prosessi, joka johtaa huhulle luonteenomaiseen falsifiointiin, eli vääristelyyn. Meadin (1944, 206) mielestä muiden ihmisten epäonni aikaansaa tiettyä nautintoa, varsinkin jos epäonni liittyy heidän persoonallisuuteensa. Se ilmenee juoruiluna, jopa pahansuopana juoruiluna. Farleyn (2011, 578) tutkimus selittää huhun ja sosiaalisen voiman suhteen olevan todennäköisesti käyrämuotoinen.

Helsingin Sanomissa julkaistiin 2.10.2011 alun perin New York Timesissa julkaistu artikkeli, joka kertoi Topix-verkkosivuston vaikutuksesta pieneen maaseutuyhteisöön Missouriissa. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan ”Internet ja sosiaalinen media ovat mullistaneet Mountain Groven juorukulttuurin. Samalla kunnioitus kanssaihmiä kohtaan on hiipunut, kun nimeä tai naamaansa ei tarvitse näyttää muille” (HS 2011, B3). Artikkelissa kerrotaan, että ”toisin kuin esimerkiksi Facebookissa, Topixiin kirjoitavia ei voi tunnistaa nimeltä” (HS 2011, B3). Juorusivustolla on ollut selkeästi disintegraatiota aiheuttava vaikutus yhteisöön. Artikkelissa eräs perheensä kanssa paikkakunnalta poismuuttava, nettijuoruissa ”aidsia kantavaksi narkkarihuoraksi” leimattu perheenäiti toteaa: ”En enää ikinä palaa tähän kaupunkiin. Tahdon vain helvettiin täältä” (HS 2011, B3). Artikkelin on hyvä muistutus siitä, miten uudet kommunikaatiomuodot voivat vaikuttaa sekä yhteisöllisyyttä edistävästi että sitä heikentävästi.

Virtuaalitodellisuus

Kuvittele joukko ihmisiä, jotka elävät jonkinlaisessa maanalaisessa luolamaisessa olinpaikassa, josta johtaa ulkoilmaan koko luolan levyinen pitkä käytävä. He pystyvät katsomaan vain sisäänpäin, koska kahle estää heitä kääntämästä päätänsä. Ylempänä ja kauempana heidän selkensä takana palaa tuli, ja sen ja vankien välissä kulkee samoin ylempänä poikkitie. Sitä pitkin on rakennettu matala muuri, aivan kuin nukketeatterin suojus, jonka ylitse sen takana olevat esiintyjät näyttävät temppujaan.

-Platon, *Valtio*

Kuva 8 Platonin luola

Boellstorffin (2008, 34) mukaan Platonin allegoria tarkoittaa todellisen maailman olevan vain *ideoitten* varjokuva; esimerkiksi, mikä tahansa kolmio maailmassa on itseasiassa epätäydellinen ilmentymä kolmion *ideasta*. Mikä usein unohtuu kommentoijilta on se, että Platonin kertomuksessa fyysinen maailma on virtuaalinen, Boellstorff muistuttaa.

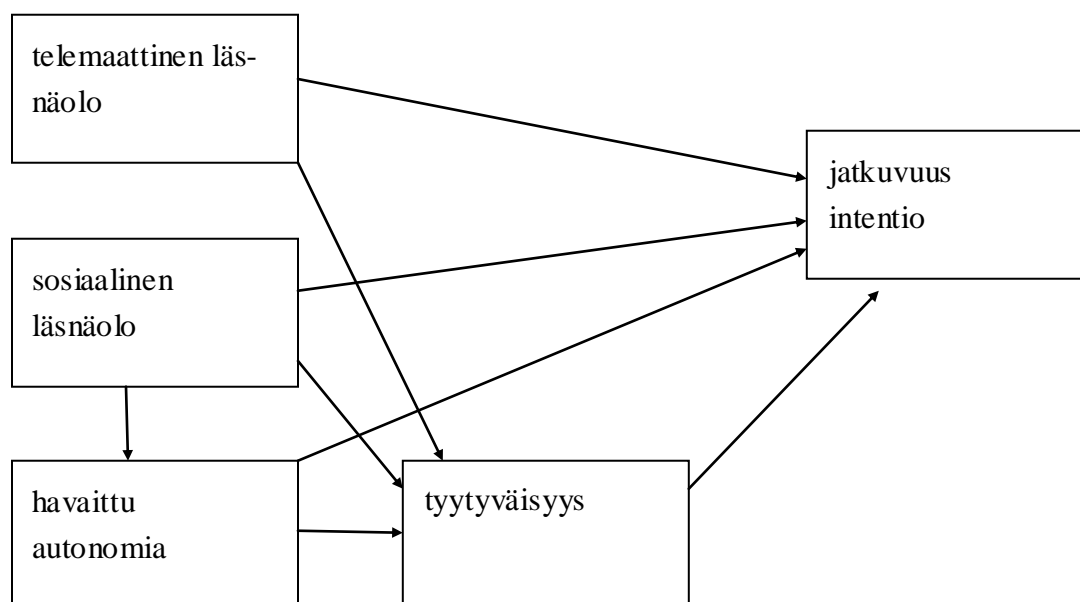
Woodin (2010, 197–198) mukaan virtuaalimaailma on verkkorepresentaatio todellisen maailman ihmisistä, paikoista, yhtiöistä ja tuotteista. Kaikki virtuaalimaailmat jakavat kuusi yhteistä ominaisuutta:

- 1) Graafinen käyttäjäliittymä: virtuaalimaailmat käyttävät digitaalisia 2D- ja 3D-kuvastoja realistisen ympäristön luomiseksi sekä *käyttäjävatareja*. Avatar on digitaalinen verkkopersoona, jolla käyttäjä voi navigoida virtuaaliympäristössä.
- 2) Jaettu tila: virtuaalimaailmoilla on kyky mahduttaa samanaikaisesti kymmeniä tuhansia ihmisiä.
- 3) Interaktiivisuus: virtuaalimaailmassa käyttäjä voi muuttaa, kehittää, rakentaa tai sisällyttää räätälöityä sisältöä ympäristöön.
- 4) Välittömyys: virtuaalimaailmassa kaikki interaktiot tapahtuvat reaaliajassa.
- 5) Pysyvyys: samoin kuin todellisessa maailmassa virtuaalimaailmassa on aikajakso, jota käyttäjä sisällä tai ei.
- 6) Sosialisatio: virtuaalimaailma on perimmäältään virtuaaliyhteisö, ryhmä yksilöitä, jotka ovat vuorovaikutuksessa henkilökohtaisten ja jaettujen päämäärien johdosta.

Boellstorff (2008, 17–18) määrittelee virtuaalimaailman *maailma* metaforaa toteamalla *maailman* yleensä viittaavan laajaan sosiaaliseen kontekstiin, jossa on visuaalisia ja interaktiivisia osatekijöitä, kuten *ympäristö* ja *tila*. Tämä eroaa abstraktimmasta *yhteisö* -käsitteestä. *Maailma* on vaarallisen naturalistinen metafora. Yoonhyuk Jung (2011, 494–496) katsoo virtuaalimaailmojen tärkeimmäksi attribuutiksi avaruudellisen metaforan. Virtuaalimaailmat tarjoavat tilan, jossa käyttäjää edustavat avatarit voivat käyskennellä ja tavata muita. Jung tutki käyttäjien tyydytystasoa kahden läsnäolo konvention kautta: telemaattisen läsnäolon ja sosiaalisen läsnäolon. Telemaattinen läsnäolo viittaa tietoisuuteen olemisesta fyysisesti jossakin tai olemisesta välitetyssä ympäristössä. Sosiaalinen läsnäolo mittaa, missä määrin käyttäjä tuntee henkilökohtaista yhteyttä muihin. Tietokonevälitteisessä kommunikaatiossa käyttäjän tyytyväisyys on pitkälti riippuvaista siitä, miten hän kokee yhteyttä muihin.

Havaittu autonomia

Yoonhyuk Jungin (2011, 497–498) mukaan havaitulla autonomialla tarkoitetaan, missä määrin yksilö katsoo toimintansa oman vapaan tahtonsa tulokseksi, ilman ulkopuolista vaikutusta tietyssä tilanteessa. Kun yksilöt uskovat valintojensa perustuvan täysin autonomiseen päätöksentekoon, he tuntevat olevansa psykologisesti vapaita ja sisäisesti motivoituneita. Ihmisten uskomus autonomiaansa perustuu osittain sosiaalisen ympäristön antamaan palautteeseen. Kuviossa 48 nähdään, miten telemaattinen ja sosiaalinen läsnäolo sekä havaittu autonomia vaikuttavat tyytyväisyyteen ja virtuaalimaailman käyttäjän jatkuvuusintention.

Kuvio 48 Telemaattisen läsnäolon, sosiaalisen läsnäolon ja havaitun autonomian vaikutusvirrat virtuaalimaailman käyttäjän tyytyväisyyteen ja jatkuvuusintentioniin (Jung 2011, 498)

Yoonhyuk Jungin (2011, 503) tutkimus, joka perustui otokseen (n=194) *Second Life* -virtuaalimaailman käyttäjistä, osoitti käyttäjien odottavan kolmenlaisia kokemuksia - telemaattista ja sosiaalista läsnäoloa sekä havaittua autonomiaa - ja tuntevan tyydytystä virtuaalielämästä saadessaan vahvistusta odotuksilleen. Tutkimustulosten mukaan erityisesti havaitulla autonomialla oli avainrooli tyytyväisyyden kokemisessa.

Preston (2007, 279–280) huomioi, että ei-välitetystä havainnoinnissa läsnäolo otetaan itsestäänselvyytenä. Välitetystä havainnoinnissa väitetään olevan kaksi erillistä ympäristöä samanaikaisesti saatavilla - luonnollinen, jossa osallistuja on *de facto* läsnä sekä median esittämä. Yleensä kommunikaatiossa katsotaan läsnäolon ilmenevän, kun osallistuja tuntee läsnäolonsa välitetystä ympäristössä ottavan etusijan välittömästä fyysisestä ympäristöstä. Siitä lähtien kun telemaattisen läsnäolon käsite yleistyi, se on ollut keskeinen virtuaalitodellisuuden kuvauksissa.

Second Life

Second Life on yksi menestyneimmistä virtuaalitodellisuuksista. Coombsin (2010, 141–142) mukaan virtuaaliset tai synteettiset maailmat kuuluivat aikoinaan tieteiskirjallisuuden alueeseen, mutta Internetin uudet sovellukset ovat tuoneet ne osaksi reaali maailmaa. *Second Lifen* kehitti sanfransicolainen yhtiö Linden Lab, ja se lanseerattiin vuonna 2003. Vuonna 2010 palvelulla oli 18 miljoonaa rekisteröityä käyttäjää. Coombs (2010, 143) toteaa virtuaalitodellisuuksissa olevan piirteitä, jotka muistuttavat *villiä Länttä*. Yhdysvallat puolusti oikeuttaan säännellä virtuaalimaailman uhkapelejä, mikä johti hyvin tuottavan liiketoimintamallin lopettamiseen *Second Lifessa*. Benkler (2006, 136, 297) arvioi optimistisesti *Second Lifessa* osallistujaa kohdeltavan perustaltaan aktiivisena, luovana yksilönä, joka on kykenevä rakentamaan omat fantasiansa, sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Hänen mielestään verkostoyhteyksien tullessa kaikkialla läsnäoleviksi ja verkkoselainten ja suodattimien kehittyessä alamme nähdä kansantari- noiden muodostuvan yhä merkittävämmäksi osaksi kulttuuriympäristön tuotantoa.

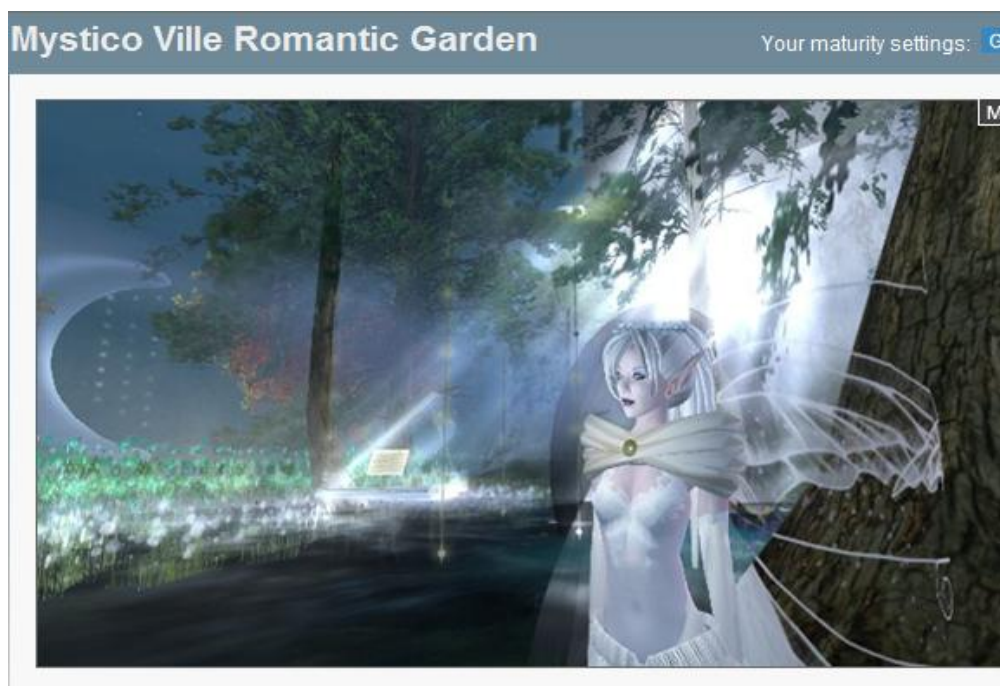
Yoonhyuk Jungin (2011, 504–506) mukaan monien virtuaalimaailmojen tukies- sa sisäisiä virtuaalimarkkinoita ja mahdollistaessa virtuaaliobjektien luomisen käyttäjät laajentavat toimintaansa taloudellisiin aktiviteetteihin, kuten virtuaaliomaisuuden tuot- tantoon ja reaali rahalla tehtävään kaupankäyntiin. Palvelun tuottajien mahdollistamat toimintamahdollisuudet ovat kriittisiä kyberavaruuden menestykselle. Tähän liittyy myös hyvin kontrolloidun avatarjärjestelmän ylläpito. *Second Lifessa*, kuten monissa muissakin virtuaalimaailmoissa, käyttäjä luo itselleen *avatar*-hahmon toimijaksi. Avatar tulee sanskritistä ja viittaa alun perin Hindujumalan inkarnaatioon. Virtuaalimaailmassa sen konnotaatio on päinvastainen - todellisesta virtuaaliseksi, eli *dekarnaatio* (Boellstorff 2008, 128).

Woodin (2010) mukaan *Second Lifella* on viisi primääristä käyttäjäryhmää:

- 1) Yksilöt, jotka haluavat vuorovaikutusta muiden kanssa

- 2) Yrittäjät, jotka käyttävät *Second Lifea* testimarkkinointiin
- 3) Oppilaitokset, jotka käyttävät virtuaaliympäristöä vahvistaakseen perinteistä luokkaopetusta tai käyttävät sitä etäopetukseen
- 4) Yritykset, jotka käyttävät *Second Lifea* markkinointivälineenä ja palvelujen toimittamiseen
- 5) Yleishyödylliset organisaatiot, jotka käyttävät *Second Lifea* yhteisön saavuttamiseen ja koulutukseen

Barnes ja Pressey (2011) ovat tutkineet *Second Lifea* Maslowin tarvehierarkian kautta. Heidän mukaansa kunnioitus- ja arvontotarpeen tyydyttämisen kannalta virtuaalimaailmat, jotka perustuvat omistus- ja saavutusmalleihin, mahdollistavat käyttäjien erilaistamisen ja arvonnannon rakentamisen. *Second Lifessa* on esimerkiksi mahdollista vain muutaman sadan dollarin kuukausimaksulla omistaa kartano, jahti ja julkisuuden henkilön elämäntyyli. Itsensä toteuttamiseksi edistyneet virtuaalimaailmat sallivat epätavallisen ilmaisun vapauden, kuten kehon designin, vaatetuksen, sukupuolen, ammatin ja kodin luovan suunnittelun (Barnes & Pressey 2011, 239). Boellstorffin (2008, 94) mukaan perustavanlaatuisen olettaus *Second Lifessa* on maan omistusoikeus. Linden Lab jakoi maan tontteihin, jotka huutokaupattiin - tietyn ajan kuluessa korkeimman tarjouksen tehnyt sai omistusoikeuden. Tontti voitiin myydä edelleen, jakaa tai liittää muihin tontteihin. Vaikkakin virtuaalista, *Second Lifen* tonttikauppa oli hyvin todellista dollareilla mitattuna. Tonttien myyntiarvo saattoi nousta satoihin todellisiin dollareihin.

Kuva 9 *Second Lifessa* voi Linden-dollareilla tehdä virtuaalihankintoja erilaisissa ympäristöissä

Second Lifen virallinen valuutta on Linden-dollari. Aboujaoude (2011, 58–59) on huolissaan valuutan käytön vaikutuksesta rahan käyttöön todellisessa elämässä. Hänen mukaansa ihmisten käyttäytyminen vuosien 2008 ja 2009 rahoitus- ja asuntokuplassa muistuttaa pelottavasti *Second Lifen* kiinteistökauppaa. Bruns (2008, 300–301) näkee myös tietyn paradoksin siinä, että huolimatta *Second Lifen* ideasta mahdollistaa toinen, vaihtoehtoinen malli kaupallisille, yhteisöllisille ja sosiaalisille interaktioille, monet tilassa tapahtuvat taloudelliset prosessit saavat *Second Lifen* muistuttamaan yksinkertaisesti kuluttajaparatiisia ja heijastamaan reaali maailman kapitalismin ansainta-arvioita.

Sen perusteella, miten mukaansa tempaavana ja mielenkiintoisena yksilö pitää virtuaalimaailmakokemusta, se tyydyttää hänen korkeamman asteen tarpeitaan. Virtuaalimaailman kokemukset, jotka saavat yksilön tuntemaan itsensä onnelliseksi, tyydyttävät kaikkia tarpeita, kun taas kokemukset, jotka painottavat saavutusta ja kilpailua, tyydyttävät korkeamman asteen tarpeita. Suunniteltaessa virtuaalimaailman arkkitehtuuria on pidettävä mielessä, että kiihottuneisuus, mielihyvä ja individualismi ovat yksilöille erityisen tärkeitä tyydyttävän kokemuksen saamiseksi (Barnes & Pressey 2011, 245). McPherson (2006, 207) muistuttaa olevan tärkeää huomioda, etteivät nämä ilmaantuvat kokemusmallit ole sen paremmin viattomia kuin neutraaleja, yksinkertaisia materiaalisia digitaalisuuden malli-ilmauksia. Ne osoittavat erityisiä subjektiivisuuden malleja, jotka voivat toimia kätevästi globaalin pääoman muuttuvien käytäntöjen palveluksessa. Rheingold (2003, 221) lisää, että epäsuorasta viestinnästä puuttuvat katsekontaktin luo-

mat nyanssit, ilmeet ja äänenpainot. Tämän vuoksi väärinkäsitysten aiheuttamat kiistat ovat todennäköisempiä.

Boellstorffin (2008, 63) mielestä todellisen maailman sosiaalisuus ei voi selittää virtuaalimaailmojen sosiaalisuutta. Virtuaalimaailmojen sosiaalisuus kehittyy omilla ehdoillaan; se viittaa todelliseen maailmaan, mutta ei ole sen yksinkertainen johdannainen. Ajatus erilaisten *roolien* näyttelemisestä säilyy itsepintaisesti eriasteisissa muodoissa monissa virtuaalimaailmoissa. Esimerkiksi monet asemat ja alakulttuurit *Second Lifessa* perustuvat *rooleihin* (Boellstorff 2008, 119).

Psykoanalyttinen perspektiivi

Edellä esiteltyt tutkimukset tarkastelevat virtuaalitodellisuutta lähinnä hyödykkeenä, joka kilpailee kuluttajan vapaa-ajan käytöstä muiden ajanvietteitten ohella. Virtuaalitodellisuutta voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta: psykoanalyttisistä perspektiivistä. Jotta näkökulma tulisi ymmärrettävämmäksi, on syytä avata hieman psykoanalyysin käsitteistöä. Foucault (2011, 348) toteaa psykoanalyysista, että ”ottaessaan tehtäväkseen panna tiedostamattoman diskurssi puhumaan tietoisuuden kautta psykoanalyysi etenee kohti perustavaa aluetta, jossa representaation ja äärellisyyden suhteet ovat pelissä”.

Psykoanalyttisella teorialla on ollut monitahoinen rooli historiallisessa väitteilyssä siitä, onko identiteetti jakamaton vai koostuuko se monista tekijöistä. Eräs Freudin vallankumouksellisimmista kontribuutioista oli esittää radikaalisti hajanaisen *itsen* olemassaolo, mutta tämä näkemys jäi usein hänen seuraajiensa esittämän näkemyksen varjoon, jonka mukaan *egolla* oli hallitsevampi rooli *itsessä*. Kuitenkin, tämä keskittymisvaihe haastettiin psykoanalyttisen liikkeen sisällä. Jungilainen näkökulma painotti *itsen* olevan erilaisten *arkkityyppien* kohtauspaikka. Objektisuhdeteoria puhui siitä, miten yksilö omaksuu maailman asiat ja ihmiset. Poststrukturalistiset ajattelijat ovat esittäneet vielä radikaalimpaa *egon* desentralisaatiota. Lacan sanoo *egon* olevan illuusio. Hän edustaa postmodernia käsitystä, jossa *ego* kuuluu ennemmin diskurssin piiriin kuin mielen pysyväksi rakenteeksi (Turkle 1995, 178).

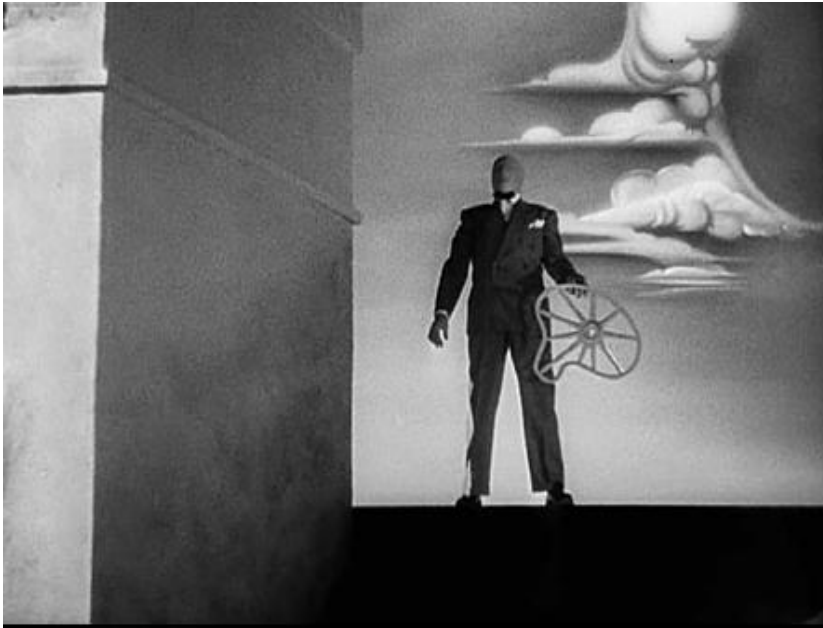
Tässä tarkastelussa psykoanalyysi rajataan freudilaiseen koulukuntaan. Vaikka alan nykytutkimus on pitkälle irtautunut freudilaisesta traditiosta, kuten edellä esitetystä kävi ilmi, psykoanalyysin käsitteistö on edelleen suurelta osin Freudilta peräisin ja freudilainen koulukunta on edelleen vahva Yhdysvalloissa. Myös Internetin virtuaalitodellisuusmaailmat, kuten *Second Life*, ovat amerikkalaisia. Ensin käymme lyhyesti läpi psykoanalyysin kehittäjän, Sigmund Freudin, uraa ja ajattelua sekä merkitystä massakommunikaatiolle. Foucault (2011, 349) toteaa Freudista, että oli väistämätöntä, että monet

psykologit ja filosofit näkivät Freudin lähestymistavan ”freudilaisena mytologiana”, sillä ”tiedolle, joka asustaa representoitavassa, kaikki, mikä rajaa ja määrittää sitä ulkoapäin, representaation itsensä mahdollisuus, voi olla ainoastaan mytologiaa”.

Sigmund Freud

Psykoanalyysin kehittäjä oli itävaltalainen lääkäri, neurologin koulutuksen saanut Sigmund Freud. Freud kehitti teorioitaan hoitaessaan eri neurooseista ja mielialahäiriöistä kärsineitä potilaita 1890-luvun Wienissä. Hoitomenetelmänä käyttämänsä vapaan assosiaation tekniikkaa viimeistellessään Freud oivalsi unien merkityksen potilaiden oireiden ymmärtämiseen. Unet olivat Freudin mielestä avaintekijöitä ihmisen piilotajunnan ja torjuttujen muistojen selvittämisessä. Yksinkertaistaen analyysin tehtävänä oli palauttaa potilaan mieleen nämä torjutut muistot, jotka olivat potilaan piilotajunnassa ja heijastuivat erilaisina oireina potilaan arkielämään. Kun potilas tiedosti oireita aiheuttavat torjutut muistot, paranemisprosessi saattoi alkaa. Kuten Freud toteaa, ”piilotajuiset tapahtumat eivät sellaisinaan tiedostu, eikä niiden olemassaolo ja toiminta ilmene tietoisuuteen välittömästi” (Freud 1968, 509).

Freudin pääteos *Unien tulkinta* julkaistiin vuonna 1900. Freudilaisuudella, joka painotti alitajuisia psykodynaamisia prosesseja ulkomailmaan sopeutumisessa, oli suunnaton merkitys 1920- ja 1930-lukujen amerikkalaiseen älymystöön (Chaffee & Hochheimer 1985, 282). Freudin teorioilla ja Unien tulkinnalla oli myös suuri merkitys massakommunikaation kehitykseen Yhdysvalloissa, erityisesti useat Hollywoodissa toimineet kulttuurituotannon luojat innostuivat Freudin näkemyksistä. Yhtenä esimerkkinä on Alfred Hitchcock, joka sovelsi Freudin oppeja useissa elokuvissaan, kuten vuonna 1945 ohjaamassaan *Spellboundissa* (suom. *Noiduttu*) (kuva 10). Tosin elokuva-historioitsija Peter von Bagh (1975, 226) pitää Salvador Dalin suunnittelemaa unijaksoa pinnallisena ja suurentelevana.

Kuva 10 Freudin teorioiden innoittamana tehdyn kuuluisan unijakson Hitchcockin klassikossa *Spellbound* (suom. *Noiduttu*) vuodelta 1945 suunnitteli Salvador Dali

Freudin teorioiden ja töiden merkitys nykyihmisen maailmankuvalle ja länsimaiselle kulttuurille on verrattavissa ainoastaan Charles Darwinin ja Albert Einsteinin merkitykseen. Kuitenkin, toisin kuin Darwin ja Einstein, Freud on edelleen hyvin kiistanalainen hahmo ja hänen teorioidensa suhtaudutaan ristiriitaisesti. Freudin mukaan ihmisen psyyke koostuu kolmesta tasosta: *id*, *ego* ja *superego*. Freudin mallissa *id* on ainoa ihmisellä syntyessä oleva psyyken osa. Vastasyntynyt toimii *mielihyväperiaatteella*, joka on tarkoituksenmukainen lapsen tarpeiden, erityisesti näläntunteen, tyydyttämiseksi. Lapsen kasvaessa tapahtuu kommunikaation kehittymisen avulla sosialisointiprosessi, joka johtaa *egon* kehittymiseen. Viimeiseksi yksilölle kehittyy *superego*, jonka avulla yksilö tekee moraalisia ja eettisiä päätöksiä ja valintoja. Kuten Freud toteaa, ”on itsestään selvää, ettei *id* suorita arvostuksia, ei tunne hyvää eikä pahaa, ei tiedä mitään moraalista.” (Freud 1969, 471).

Tajusin, että minun oli nyt valittava toinen näistä kahdesta. Luonteillani oli yhteinen muisti, mutta kaikki muut ominaisuudet olivat perin epätasaisesti jakautuneet niiden kesken. Jekyll oli mukana Hyden huvituksissa ja seikkailuissa milloin ankarin epäilyksin, milloin taas ahnaasti nauttien.

- Robert Louis Stevenson, *Tohtori Jekyll ja herra Hyde*

Katkelmassa Stevensonin klassisesta kauhukertomuksesta *Tohtori Jekyll ja herra Hyde* herra Hyden voidaan katsoa kuvaavan tohtori Jekyllin *idiä*. *Id* on täysin amoraalinen ja toimii viettien varassa: *seksuaalivietin* ja *kuolemanvietin*. Tohtori Jekyllille herra Hyden toiminta vastaa hillitöntä unta, jota ei kahlitse *egon* ja *superegon* kontrolli. Tämän johdosta herra Hyde ei johtanut tohtori Jekylliä pelkäästään kauhuun, vaan Jekyll kykeni myös nauttimaan herra Hyden, eli *idin*, amoraalisesta toiminnasta.

Kalifornian Piilaaksossa vastaanottoa pitävä psykiatri Elias Aboujaoude on vuonna 2011 ilmestyneessä teoksessaan *Virtually You* esittänyt huolensa Internetin ja erityisesti virtuaalitodellisuuden vaikutuksista käyttäjien psyykkiselle hyvinvoinnille. Aboujaoude (2011, 118) toteaa psykoanalyttisen teorian mukaisen *idin* viettien huomiotta jättämisen voivan johtaa monenlaisiin patologisiin oireisiin, aina depressiosta psykoosiin. Aboujaouden mukaan samoin tapahtuu verkkopersonallisuuden osalta: on naiivia ajatella, että verkkopersonallisuus menee nukkumaan samalla kun tietokone on sammutettu. Negatiivisuus, jota esittelemme verkossa, palaa vainoamaan meitä johtuen siitä, että useimmat meistä eivät ole niin hyviä lokeroimaan asioita kuin luulemme.

Psykoanalyttikot ovat perinteisesti pyrkineet helpottamaan patologisia oireita saattamalla potilaiden tiedostamattoman *idin* sisällön tietoisuuteen. Eräs tapa on ollut potilaiden unien huolellinen analyysi. Mutta nyt kun Internet on meidän synkkien impulssiemme ja salaisuuksiemme säilö, se toimii parempana ikkunana moderneille turhautumille ja oidipaalisille tai muille komplekseille kuin unimaailmamme. Näitä verkomanifestaatioita tutkimalla voidaan paremmin ymmärtää *pimeää* puoltamme (Aboujaoude 2011, 118).

Aboujaouden (2011, 234) mielestä virtuaalimaailma voi johtaa uudenlaiseen addiktioon. Kuten monien aiempienkin addiktioiden, tämänkin määrittely on kiistanalainen, ja sen hyväksyminen merkitsee epämiellyttävien, provokatiivisten ja kalliiden sosiaalisten seurausten olettamista. Samoin kuin useiden muidenkin addiktioiden, sen parantaminen tuntuu vaikealta. *Second Lifea* tutkinut Boellstorff (2008, 177–178) ei täysin jaa Aboujaouden huolta, vaan toteaa *Second Lifen* käyttäjien joukossa addiktio mielletävän temporaaliseksi, toisin sanoen ajankäyttöön liittyväksi. Mikäli *Second Lifeen* käytetty aika muodostui suhteettoman suureksi osaksi käyttäjän kokonaisuutta, voitiin puhua addiktiosta. Kulttuuri *Second Lifessa* ilmenee toisaalta minuuden eri muotojen ja yhteisön välisenä vuorovaikutuksena, toisaalta vuorovaikutuksena ajan ja paikan välillä - kaikki kohtaavat intiimisyuden kategoriassa.

Aboujaouden (2011) päällimmäinen huoli ja ennuste on verkossa muovautuvien uusien käyttäytymismallien, kuten työkeyden ja normatiivisten hillintämekanismien vesittymisen, saattavan siirtyä käyttäjien arkielämään, jopa aiheuttavan pysyviä neuro-

logisia muutoksia. Nämä mahdolliset neurologiset muutokset voivat johtaa verkon käyttäytymismallien omaksumiseen arkitodellisuudessa, Aboujaoude varoittaa.

Symbolinen tehokkuus

Jodi Dean (2010, 6) tarkastelee virtuaalitodellisuutta symbolisen tehokkuuden näkökulmasta. Hänen mielestään symbolisen tehokkuuden vähenemisen käsite on erityisen käyttökelpoinen kriittiselle mediateorialle, sillä se osoittaa totalisaation mahdottomuuteen liittyvän perustavanlaatuisen epävarmuuden: toisin sanoen, merkityksen määrittelyn. Nykyiset elektronisesti välitetyt subjektiivisuuden asetukset edustavat loputonta epäilyä, äärimmäistä refleksiivisyyttä. Aina löytyy toinen vaihtoehto, linkki, mielipide tai nyanssi, jota emme ole ottaneet huomioon. Zizekin (1996, 196) mukaan ongelma kommunikoinnissa virtuaalitodellisuudessa ei ole pelkästään valehtelun mahdollisuus, vaan se, että kommunikoija ei ole koskaan todella sitoutunut, hän voi irrottautua (poistua) milloin tahansa. Psykoanalyttisessa mielessä *verkkouniversumi* on tosiasiaassa postoidipaallinen universumi, joka ei tukeudu enää symboliseen paternaaliseen auktoriteettiin.

Zizekiä maltillisemmin Internet-kommunikoinnin kehitykseen suhtautuvat Bargh ja McKenna (2004, 575–587), joiden mukaan kukaan ei tänä päivänä kiistä, ettei Internetillä olisi merkittävä vaikutus sosiaaliseen elämään; tämän vaikutuksen luonteesta ja arvosta sen sijaan vallitsee useita eriäviä näkemyksiä. Monet tutkijat ovat väittäneet Internetin olevan köyhtynyt ja steriili sosiaalisen vaihdon kommunikaatiomuoto verrattuna perinteiseen, kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tästä on seurauksena käyttäjille negatiivisia ilmiöitä, kuten yksinäisyyttä ja depressiota sekä heikentynyttä yhteisöllisyyttä. Barghin ja McKennan tutkimus päättyy johtopäätökseen, että monissa tapauksissa ja tilanteissa Internet-välitteinen vuorovaikutus johtaa parempiin tuloksiin kuin perinteinen vuorovaikutus, mutta monissa tapauksissa ja tilanteissa näin ei käy. Kun Internetistä tulee yhä enemmän osa päivittäistä elämää, yksilöiden on opittava ymmärtämään milloin se on hyödyllistä, milloin ei.

7.6 Informaatioyhteiskuntateorian näkökulma

Yalen yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan professori Yochai Benkler julkaisi vuonna 2011 verkostometodologian, joka ottaa lähtökohdaksi Manuel Castellsin vuonna 2011 luoman verkostoyhteiskunnan valtateorian (engl. *Network Theory of Power*). Metodologia käsittelee verkostoa kahden ulottuvuuden kautta: *vallan* ja *vapauden*, joita metodologian pohjalta voidaan analysoida. Benkler (2011, 724) toteaa esimerkiksi Cas-

tellsin mainitsemien kahden ensimmäisen *vallan* sisältävän havainnon ulkopuolisia dominoivasta globaalista sosiaalisesta eliitistä, jonka jälkeen Castells määrittelee mainitut kaksi valtaa sen kautta, miten globaalin verkoston sisällä olevat käyttävät valtaa ulkopuolisiin sekä valtaa hyväksymisstandardien määrittelyyn.

Benklerin (2011, 725) mukaan käyttäessämme termiä *verkotot* (engl. *networks*) valitsemme tietyn tavan kuvata inhimillisen vuoro vaikutuksen järjestelmiä, mikä painottaa sekä yksilöllistä toimintaa että rakenteellisia käytäntöjä. Vallan verkotot kuvaavat tässä viitekehysessä sitä, missä määrin verkoston yksi entiteetti voi vaikuttaa toisen entiteetin käyttäytymiseen, asemaan tai tulokseen sekä sen mahdollistaneeseen tapahtumisen tapaan. Järjestelmä vaikuttaa siinä olevan entiteetin käyttäytymiseen, asemaan ja tulokseen. Asian ydin on siinä, että entiteetin olo järjestelmässä tai sen ulkopuolella on vaikutuksen mitta, ei muodollinen kategoriointi. Entiteetti on järjestelmän sisällä tai sen ulkopuolella siinä määrin, miten järjestelmän dynamiikka vaikuttaa entiteetin käyttäytymiseen, asemaan tai tulokseen. Esimerkkinä voimme ajatella herrasmiesklubia, jonka päätökset vaikuttavat klubin jäsenten vaikutuspiirissä oleviin naisiin. Verkotot eroavat toisistaan *täydellisyytensä* ja *avoimuutensa* kautta. *Täydellisyys* (engl. *completeness*) ja *avoimuus* (engl. *openness*) ovat järjestelmien ominaisuuksia yleisellä tasolla, ei pelkästään verkostojärjestelmien tasolla.

Valta pitäisi mitata todennäköisyytenä ja poikkeavuutena vertailukohdasta, jossa sen sisältämää toimintaa ei ole. Benkler (2011, 728) esittää Castellsin *vastavoimakäsitteen* (engl. *counter-power*) käytön rajaamista vallan instanssien osajoukkoon: toimijajoukkoon, joka on dominoinnin alaisten saavutettavissa ja joka sallii heidän toimia dominoivia kohtaan dominoinnin keskeyttävillä tavoilla. Tällaisesta vastavoimasta Benkler esittää esimerkkinä WikiLeaksin. Benkler huomauttaa, että *vapaus* ja *valta* eivät ota *binaarisia* arvoja, vaan kyseessä on pikemminkin arvojatkuo, joka heijastaa missä määrin todellinen käyttäytyminen, konfiguraatio ja tulokset poikkeavat preferoiduista määrittelyn kohteena olevien toimijoiden kohdalla.

Taulukko 4 antaa yleiskuvan vallan eri ulottuvuuksista ja vapauden eri asteista. Se hahmottaa analyysirakenteen, jonka avulla voidaan arvioida jokainen vallan, sensitiivisyyden, vapauden ja ei-valtaa omaavan tekijän suhde tiettyyn järjestelmän valtaan, sensitiivisyyteen, vapauteen ja ei-valtaa omaavaan tekijään vaikuttavaan aspektiin ja mitkä edellä mainittujen ulottuvuudet ovat kyseessä. Taulukot 5–10 avaavat tämän yleiskeeman ja täyttävät sarakkeet lyhyillä esimerkeillä, jotka tekevät analyysistä intuitiivisemmän. Nämä taulukot avaavat kunkin sarakkeen omiksi taulukoikseen. Jokainen taulukko osoittaa esimerkin avulla, miten kyseinen sarake täytetään kuvattujen neljän suhteen osalta. Esimerkit ovat mainosrahoitteisesta mediasta ja siirtymästä televisiosta

verkkopohjaiseen jakeluun, verkostoituu musiikkijakeluun sekä Internet-protokollasta ja Internetin neutraalisuudesta.

Taulukko 4 Yleiskuvaskaema vapauden ja vallan analysoimiseksi tietyssä järjestelmässä

	Käyttäytyminen		Tulokset	Konfiguraatio		
	Havainnot, preferenssit, politiikat, periaatteet	Aktit		Vallan polut järjestelmän sisällä	Täydellisyys/ tiukka tai löyhä yhteenliittyminen järjestelmän sisällä	Sulkeutuneisuus/ avoimuus järjestelmien välisissä transiatioissa
Valta						
Sensitiivisyys						
Vapaus						
Ei valtaa						

Taulukkoa voidaan käyttää A1:n ja A2:n välisen intressisuhteen kuvaamiseen täyttämällä taulukko muodollisilla lausunnoilla. A1:n oletetaan omaavan valtaa A2:n käyttäytymiseen annettujen polkujen kautta, A2:n tuloksiin ja A2:n konfiguraatioon. A2:lla on valtaa A1:een symmetrisesti kuvattuna. Sitten toistamme saman suhteessa entiteetin sensitiivisyyteen, vapauteen ja ei-valta-asemaan. Esimerkkinä voimme käyttää WikiLeaksiä (Benkler 2011, 731):

- 1) WikiLeaksillä on valtaa suhteessa Yhdysvaltain asevoimiin järjestelmän sisäisen siirtymän avoimessa konfiguraatiossa; Yhdysvaltain asevoimat ovat sensitiiviset järjestelmän sisäiselle avoimuudelle.

- 2) Yhdysvaltain asevoimilla on valtaa suhteessa WikiLeaksiin esimerkiksi eri lainsäädännöllisten toimenpiteiden kautta. Tämä tuntuu kuitenkin heikolta vallalta ja WikiLeaksilla on vähäinen sensitiivisyys sille.
- 3) Mikäli globaalia oikeudenkäyttöä ajatellaan yhtenä oikeudenkäyttäjärjestelmänä, WikiLeaksilla on merkittävä vapaus suhteessa Yhdysvaltain asevoimien lainkäyttövaltaan, johtuen kansallisten oikeusjärjestelmien epäjatkuvuudesta ja globaalin järjestelmän sisäisestä avoimuudesta tai löyhästä yhteenliittymisestä.
- 4) Yhdysvaltain asevoimilla voi myös olla valtaa teknisessä järjestelmässä, esimerkiksi tehdä palvelunestohyökkäys WikiLeaksin palvelimille, mikä tarkoittaa valtaa suhteessa *tulokseen*.
- 5) WikiLeaks voi olla sensitiivinen tälle vallalle, mutta voi kyetä myös käyttämään vastarintavaltaa sekä replikoimalla dataa eri palvelimille ja sivustoille että peilauksella, jota olisi vaikea ajaa alas ilman koko Internetin halvaantumista.

Taulukko 5 Havaintojen, preferenssien, politiikkojen ja periaatteiden mukaan toimivat käyttäytymiset

	Käyttäytyminen (havainnot, preferenssit, politiikat, periaatteet)
Valta	Mainoskampanjat suunnittelevat muokkaamaan kampanjan kohteen käyttäytymisaspekteja kampanjan ostajan haluamalla tavalla. Mikäli on tiedossa vertailukohta mainonnan kohteen käyttäytymiselle ja voimme mitata kohteen käyttäytymisen ennen ja jälkeen kampanjan, voimme määritellä kampanjan valta-arvon (hyötyarvon).
Sensitiivisyys	Kuluttajat ilmeisesti reagoivat mainontaan markkinoijan haluamalla käyttäytymismuutoksilla - ainakin riittävästi, jotta jatkuva investointi mainontaan kannattaa. Tästä esimerkkinä Applen markkinointikampanja, jolla rakennettiin iPodista ja iTunesista haluttuja brändejä.
Vapaus	Laitteisto, joka sallii käyttäjälle saatavuuden haluttuun sisältöön ilman altistumista markkinoinnille, tarjoaa käyttäjälle vapauden tästä vallan tapahtumisen tavasta.
Ei-valta	Missä käyttäjät pääsevät käsiksi sisältöön menemättä järjestelmän kautta, mikä edellyttää sisältöön liittyvää markkinointia, esimerkiksi verkkoselain, johon on liitetty mainokset estävä komponentti.

Taulukko 5 avaa taulukon 4 yleiskuvan ensimmäisen sarakkeen *Käyttäytyminen* osion *havainnot, preferenssit, politiikat ja periaatteet* käyttämällä esimerkkinä markkinoitinkampanjaa. Benklerin näkemyksen mukaan mainontaa ei käytettäisi, jollei mainonnalla saavutettaisi tuloksia - myynnin lisäystä tai ylläpitoa. Tämä selittää markkinoijan valtanäkökulman kuluttajaan nähden. Mainostajan/markkinoijan valta kuluttajaan on kuitenkin hyvin rajallista voimakkaasti kilpailluilla markkinoilla. Esimerkkitapauksena kuluttajan sensitiivisyydestä markkinoijan vallalle Benkler käyttää Applen markkinoitinkampanjaa, jonka Steve Jobs loi lanseeratessaan iPhonea, iPodin, iTunesin ja iPadin.

Käyttäytymisen vapauskategoriana Benkler mainitsee laitteiston (tai tietokoneohjelman), joka mahdollistaa käyttäjälle saatavuuden haluttuun sisältöön välttämällä markkinoititointimenpiteet. Tästä seuraa markkinoijan ei-valta-asema suhteessa käyttäjään.

Taulukko 6 Käyttäytyminen: aktit

	Käyttäytyminen: aktit
Valta	Digitaalisten oikeuksien hallinta tai tekijänoikeudellisen materiaalin salaus pakottaa käyttäjät maksamaan, jos he haluavat musiikkia. Kun käyttäjä omaksuu esimerkiksi iTunesin, järjestelmä valvoo maksusitoumusta vaikuttaen voimakkaasti käyttäjien valmiuteen maksaa kuuntelemastaan musiikkia.
Sensitiivisyys	Kuluttajat omaksuvat järjestelmän, minkä jälkeen he tulevat sensitiivisiksi järjestelmän vallan käyttömahdollisuuksille. Tämä sensitiivisyys eroaa edellisen taulukon sensitiivisyydestä siinä mielessä, että omaksuttuaan järjestelmän käyttäjien on maksettava musiikista riippumatta siitä uskovatko he, että heidän pitäisi maksaa ja haluavatko käyttäjät maksaa.
Vapaus	Salaamattoman musiikin järjestelmä antaa käyttäjille vapauden käyttää musiikkitiedostoja miten haluavat. He eivät ole vapaita kaikista rajoituksista, esimerkiksi riippuen lainsäädännöstä, mutta he ovat vapaita tietyn tyyppiseltä tekniseltä vallalta teknisessä jakelu järjestelmässä.
Ei-valta	Secure Digital Music -aloitteen kokonaisvaltainen murtuminen 2000-luvun vaihteessa saattoi musiikkiteollisuuden ei-valta-asemaan teknisessä järjestelmässä. Tämä sai teollisuuden siirtämään painopisteen yrityksiin sulkea vertaisverkot (kuten Napster) oikeusjärjestelmän kautta sekä haastamaan käyttäjiä oikeuteen. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla ei-valta-asema osittain peruuntui Yhdysvalloissa iTunesin omaksumisen ja musiikkikäyttäjien käyttäytymisen muuttamiseen pyrkivien koulutuskampanjoiden kautta.

Taulukko 6 avaa taulukon 4 yleiskuvan ensimmäisen sarakkeen *Käyttäytyminen osion aktit (toiminnot)* käyttämällä esimerkkinä edelleen hyvin ajankohtaista musiikkiteollisuuden ja musiikin kuluttajien eturistiriitaa - tekijänoikeuskysymystä. Valta-aspektina musiikkiteollisuus käyttää tekijänoikeuslainsäädäntöä, johon Applen kehittämä iTunes-järjestelmä loi kompromissin: jatkuva maksujärjestelmä, joka sekä tuottaa sovitun tuoton musiikkiteollisuudelle että sitouttaa kuluttajat järjestelmään.

Sensitiivisyys-kategoria eroaa edellisen taulukon sensitiivisyys-kategoriasta käyttäjän sitouttamisella maksujärjestelmään, jolloin käyttäjä tulee hyvin sensitiiviseksi vallankäyttäjän toimenpiteille. Vapauskategoriana on tällöin salaamattoman musiikin järjestelmä, jolla Benkler viittaa käyttäjien vapauden suhteessa musiikkiteollisuuden luomaan järjestelmään mahdollistaviin vertaisverkkoihin. Tässä on huomioitava musiikkiteollisuuden pyrkimykset oikeusjärjestelmän avulla rajoittaa vertaisverkkojen toimintaa.

Lopuksi aktien johtaminen musiikkiteollisuuden ei-valta-asemaan johtui vertaisverkkojen läpimurrosta 2000-luvun taitteessa, mikä johti edelleen käytävään kamppailuun, jossa musiikkiteollisuus pyrkii kansainvälisin sopimuksin ja kansainvälisen oikeuskäytännön avulla estämään vertaisverkkojen toiminnan. Tästä kehityksestä viime simpänä esimerkkinä on Acta-sopimus, joka kuitenkin kaatui EU-parlamentissa kesällä 2012.

Taulukko 7 Tulokset

	Tulokset
Valta	Järjestelmä, joka on suunniteltu etsimään käyttäjien latausaktiiviteettia ja laskuttamaan käyttäjiä heidän ISP-osoitteensa kautta ja joka voi vaikuttaa <i>maksamiinseen musiikista</i> -tulokseen pikeemminkin kuin kuluttajan käyttäytymiseen.
Sensitiivisyys	Käyttäjät, jotka haluavat tiettyä Internet-yhteyttä ovat sensitiivisiä minkä tahansa ulottuvuuden tuloksiin vaikuttavalle vallalle.
Vapaus	Perus-ISP-palvelujen kulttuurista materiaalia maksupaketteihin suunniteltujen järjestelmien kriitikot ovat tähän asti kyenneet estämään tämän polun käytön tuloksien suhteen. Käyttäjät voivat silti olla sensitiivisiä digitaalisten oikeuksien haltijoiden käyttämälle vallalle suhteessa käyttäytymiseen, mutta eivät vallalle suhteessa tuloksiin.
Ei-valta	Kuten yllä. Nykyinen järjestelmä, mitä tulee musiikkijakeluun, ei anna levy-yhtiöille mitään valtaa tuloksiin.

Taulukko 7 avaa taulukon 4 yleiskuvan toisen sarakkeen *Tulokset*-osion käyttämällä edelleen esimerkkinä tekijänoikeuskysymystä, kuten taulukossa 6. Tulokset-kategoriassa valtana ovat musiikkiteollisuuden aikaansaamat oikeudelliset estot ja rajoitukset vertaisverkkotoiminnalle, joita teollisuuden edustajat käyttävät aktiivisesti hyväkseen nostamalla oikeusjuttuja ja korvausvaatimuksia yksittäisiä, musiikkitiedostojen jakelua harrastavia käyttäjiä vastaan. Tälle vallankäytölle yksittäiset käyttäjät ovat hyvin sensitiivisiä.

Sensitiivisyys vallankäytölle ei tietenkään rajoitu vertaisverkkoihin ja musiikin latauksiin. Myös hallitukset voivat käyttää tuloksien suhteen valtaa, jolle käyttäjät ovat sensitiivisiä. HS:n Kiinan kirjeenvaihtaja Petteri Tuohinen kertoo 14.7.2012 artikkelissaan *Venäjä on kiinalaisella tiellä internetissä* Kiinan hallituksen harjoittamasta hakusanojen sensuurista. Tuohinen kertoo muun muassa tapauksesta, jossa Bloomberg-uutistoimisto julkaisi jutun Kiinan tulevan presidentin miljoonaomaisuudesta. Tämän johdosta käyttäjiltä estettiin pääsy uutistoimiston sivustolle. Tulokset-kategoriassa käyttäjät ovat hyvin sensitiivisiä vallankäytölle.

Vapaus-kategoriassa Benkler käyttää esimerkkinä digitaalisen kulttuurimateriaalin maksupaketteja ja tällaisen järjestelmän voimaantumisen välttämistä. Yhtä hyvin esimerkkinä voidaan edelleen käyttää toimittaja Tuohisen Kiina-artikkelia. Tällöin vapaus-kategoria merkitsee sensuuritoimenpiteiden kiertämistä, joka on Internetissä lähes aina mahdollista sen laajasta infrastruktuurista johtuen. Kuten Tuohinen toteaa, sensuroituja asioita on voitu käsitellä ”esimerkiksi toisilla nimillä tai sensuuriviranomaisten rajoitukset on kierretty teknisillä keinoilla” (Tuohinen 2012, B3).

Taulukko 8 Konfiguraatio: polut

	Konfiguraatio: vallan polut järjestelmän sisällä
Valta	Jotkut preferoidut polut vallan hyväksikäyttämiseksi eivät ole saatavissa läsnäolevissa järjestelmän elementeissä. Oikeudenpäättös, joka kieltää vastuun henkilökohtaisessa kopiointissa, kuten monissa Euroopan maissa, jättää levy-yhtiöt ilman valta-asemaa näissä oikeusjärjestelmissä, kun taas Yhdysvalloissa niillä on valta-asema.
Sensitiivisyys	Riippuen valitusta polusta, käyttäjillä voi olla enemmän tai vähemmän valmiina tapoja välttää tai rajoittaa tiettyä vallan muotoa.
Vapaus	Järjestelmä joka sallii käyttäjien laittaa mainokset pois päältä antaa heille käyttömahdollisuuden välttää vaikutusta, kun taas järjestelmä joka automaattisesti purkaa DRM:n, tuottaa käyttäjille vapauden tästä järjestelmästä.
Ei-valta	Jotkut preferoidut polut vallan laajentamiseksi eivät ehkä ole saatavilla ottaen huomioon tämänhetkisen järjestelmän elementit. Oikeudenpäättös, joka kieltäytyy saattamasta vastuunalaiseksi henkilökohtaista kopiointia, kuten monissa Euroopan maissa, jättää levy-yhtiöt ei-valta-asemaan niissä oikeusjärjestelmissä, kun taas Yhdysvaltain oikeusjärjestelmässä niillä on tämä valta-asema. Mainoksenestotoiminto jättää markkinoijat ei-valta-asemaan.

Taulukko 8 avaa taulukon 4 yleiskuvan kolmannen sarakkeen *Konfiguraatio* osion *vallan polut järjestelmän sisällä* käyttämällä edelleen esimerkkinä tekijänoikeuskysymystä. Valta-kategoriassa vallankäyttö musiikkitiedostojen latausten estoon on riippuvaista kansallisesta lainsäädännöstä ja vaihtelee maasta toiseen. Yhdysvalloissa lainsäädäntö on tiukempaa, tosin sielläkin Acta-sopimuksen kaatuminen kongressissa keväällä 2012 merkitsi teollisuuden vallankäytön selvää rajoittamista. Käyttäjien sensitiivisyys vallan käytölle riippuu käyttäjän valitsemasta polusta: mikäli käyttäjä on omaksunut esimerkiksi iTunesin, hän on hyvin sensitiivinen vallankäytölle.

Vapauskategoriassa Benkler käyttää esimerkkinä sovellusta, joka sallii mainosten poissulkemisen - tällainen sovellus lisää käyttäjien vapautta. Ei-valta-kategoriassa Benkler palaa Valta-kategoriassa käyttämänsä esimerkkiin: lainsäädäntö, joka sallii musiikkitiedostojen lataamisen, jättää musiikkiteollisuuden ei-valta-asemaan.

Taulukko 9 Konfiguraatio: täydellisyys

	Konfiguraatio: täydellisyys - tiukka tai löyhä yhteenliittyminen järjestelmän sisällä
Valta	Perinteinen puhelininfrastrukturi antoi puhelinyhtiölle kontrollin palveluihin, joita järjestelmässä voidaan tarjota. Kun palvelun tarjoaja tarvitsi puhelinyhtiön kapasiteettia, sen oli käytettävä tätä järjestelmää. Kun niin oli tapahtunut, järjestelmä määritteli palvelun parametrit ja antoi puhelinyhtiölle suuren vallan palvelun parametrien määrittelyssä. Apple rakensi iPhone ja App Store -mallinsa säilyttääkseen merkittävän kontrollin applikaatioihin, kuitenkin huomattavasti vähäisemmän kuin perinteinen puhelinyhtiö - sen järjestelmä on löyhemmin yhteenliitetty kuin puhelinjärjestelmä - mutta kuitenkin tiukempi kuin Windowsia tai Linuxia käyttävä PC-alusta, ja vielä tiukempi kuin selainpohjaiset applikaatiot. Esimerkiksi Applen päätös olla tukematta Flashia merkitsi vallan käyttöä tiukasti yhteenliittyneen järjestelmän konfiguraatiossa, jossa tietty luokka toimijoita suljettiin pois alustojen käytämiseltä tai määrittelyltä, miten heidän on toimittava ollakseen osa verkkoa.
Sensitiivisyys	Ääritapauksessa tiukasti yhteenliittyneen järjestelmän omaksuminen tekee omaksuman täysin sensitiiviseksi järjestelmää kontrolloivalle entiteetille.
Vapaus	Internet on tyypillinen esimerkki löyhästi yhteenliitetystä järjestelmästä. Internetin käyttäminen palvelun implementoimiseen asettaa vain joitakin rajoituksia käyttäjälle, eikä yhdelläkään entiteetillä ole valtaa estää muiden käyttötapoja.
Ei-valta	Merkittävä väittelyn aiheuttaja verkko neutraalisuuden suhteen viimeisten kymmenen vuoden aikana on ollut Internetin palveluntuottajien pyrkimys päästä pois ei-valta-asemasta suhteessa käyttäytymiseen ja konfiguraatioon. Ne pyrkivät käyttämään teleliikenteen kaltaisia verkon aspekteja muuttaakseen noudattamaansa Internet-protokollaa ja siirtyäkseen käyttäytymisen, tulosten ja konfiguraatioiden Internet-käytäntöjen osalta ei-valta-asemasta valta-asemaan.

Taulukko 9 avaa taulukon 4 yleiskuvan kolmannen sarakkeen *Konfiguraatio osion täydellisyys: tiukka tai löyhä yhteenliittyminen järjestelmän sisällä* käyttämällä esimerkkinä Applen luomia uusia applikaatioita ja niiden merkitystä Internetin vapaudelle ja vallalle. Benkler käyttää Valta-kategorian esimerkkinä perinteisen puhelininfrastruktuurin kehittymistä ja Applen iPhone ja App Storen merkitystä järjestelmän sisäisille valtasuhteille. Perinteisessä puhelininfrastruktuurissa - lankapuhelinaikana - puhelinliittymän hankkija tuli täysin sensitiiviseksi järjestelmän vallankäytölle.

Vapaus-kategoriassa Benkler käyttää esimerkkinä Internetiä, jonka pluralistisuus on taannut käyttäjille suuren suhteellisen vapauden huolimatta eri toimijoiden pyrkimyksistä rajoittaa verkon vapautta.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana on nähty jatkuvaa kiistelyä ei-valta-asemassa olevien toimijoiden pyrkimyksestä valta-asemaan suhteessa verkon

käyttäjiin. Tästä tärkeimpänä esimerkkinä on jatkuvan kiistan kohteena oleva musiikkitiedostojen lataustoiminta ja muu vertaisverkkotoiminta.

Taulukko 10 avaa taulukon 4 yleiskuvan kolmannen sarakkeen *Konfiguraatio* osion *sulkeutuneisuus/avoimuus* käyttämällä esimerkkinä toisaalta perinteistä massamediemarkkinointia ja toisaalta Internetin luomia toimintamahdollisuuksia. Valtakategoriassa on huomioitava, että Benklerin käyttämä esimerkki markkinoinnin vallasta ei sovellu Suomen oloihin, sillä Yhdysvalloissa ei ole Yleisradiota vastaavaa julkista toimijaa massamediassa. Yhdysvalloissa toimiva PBS (*Public Broadcasting System*) on aina ollut marginaalinen toimija.

Taulukko 10 Konfiguraatio: sulkeutuneisuus/avoimuus

	Konfiguraatio: sulkeutuneisuus/avoimuus järjestelmien välisissä transiioissa
Valta	Kolmen verkoston aikakautena, yhden sanomalehden kaupungissa, olisi ollut vaikeaa hankkia pääsyä uutis- tai urheilutarjontaan ilman altistumista mainoksille. Mediaomistajilla ja markkinoijilla oli enemmän valtaa suhteessa kuluttajiin kuin sen jälkeen, kun verkkoperusteiset polut ilmestyivät ja mainosetoiset ohjelmat mahdollistivat käyttäjien siirtymisen mainosrahoitteisista verkoista muihin. Vertaisverkkojen musiikkijake luvkot rajoittivat levy-yhtiöiden valtaa mahdollistamalla kuluttajien musiikin hankinnan siirtymisen muodollisista, tekijänoikeuteen perustuvista jakeluverkoista epämuodollisiin ja laittomiin tekijänoikeuksia noudattamattomiin jakeluverkkoihin. Taistelu yritysten, kuten Napsterin, vastuunalaisuudesta on kamppailua mahdollisuudesta järjestelmien välisen kauttakulun siirtymisessä suhteessa kuluttajien vapausasteeseen ja levy-yhtiöiden vallan rajoittamiseen.
Sensitiivisyys	Käyttäjät ja kuluttajat voivat käyttää ohjelmistoteknisiä apuvälineitä, kuten minosetia, jotka vähentävät sensitiivisyyttä markkinoinnille. Kuluttajien näkökulmasta vertaisverkot vähentävät heidän sensitiivisyyttään levy-yhtiöiden vallalle niputtaa kappaleita albumeiksi tai kontrolloida formaatteja tai alustojen käyttöä.
Vapaus	Mahdollisuus siirtyä pois perinteisistä musiikin jakeluverkoista tuottaa tietynasteista vapautta. Tämä esimerkki painottaa sitä, että tässä tunnistettu vapauden käsite on relatiivinen ja käsitteellinen ja että se heijastaa vapauden astetta - tiettyä ulottuvuutta, missä entiteetti ei ole sensitiivinen toisen entiteetin vallalle. Tässä vertaisverkkoverkostot vapauttavat kuluttajat varhaisemmasta jakeluketjusta mitä tulee kappaleiden saatavuusdimensioon. Kuitenkin toiminta itsessään on edelleen sensitiivinen oikeus-syytteille ja vapauden koko taso suhteessa levy-yhtiöiden valtaan riippuu eri maiden lainsäädännöstä ja lakien toimeenpanokäytännöistä. Esimerkiksi musiikin kuluttajat Hollannissa ja Espanjassa ovat vapaampia levy-yhtiöiden vallasta kuin kuluttajat Yhdysvalloissa.
Ei-valta	Vallan poissaolo tietyssä järjestelmässä vasteellisena vapauden aspektille on samoin kuvaus käyttämättömyydestä, jotka ovat yhdellä useista risteytyvistä verkostojärjestelmistä, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen ja tuloksiin tiettyjen entiteettien suhteessa. Levy-yhtiöillä ei ole valtaa vertaisverkkojen teknisiin järjestelmiin, mutta niillä on enemmän valtaa yhdysvaltalaisiin käyttäjiin kuin joihinkin eurooppalaisiin käyttäjiin ja niillä on enemmän valtaa iTunesin käyttäjiin kuin vertaisverkon käyttäjiin. Valta kuvaa suhdetta yhden tai useamman järjestelmän sisällä tai välillä, jonka/joiden kautta suhdeintressi on ilmennyt.

Tämän osion kategorioissa Benkler käyttää jo aiemmista taulukoista tuttuja esimerkkejä verraten musiikkiteollisuuden toimintamahdollisuuksia ja sitä, miten vertaisverkkojen toiminta näihin vaikuttaa. Nykytilanne on ilmeisen sekava johtuen kansallisten oikeuskäytäntöjen erilaisuudesta.

Kaikki vapauden ja vallan analyysit eivät edellytä täyttä kartoitusta kaikista mahdollisista vallan ulottuvuuksista tai vapauden asteista. Perusajatuksena on, että ymmärtääkseen valtasuhteita ja vapauden määrää tietystä suhdejärjestelmässä pitää tunnistaa entiteettien intressien mukana virtaavat vallan ulottuvuudet ja polut, samoin kuin mahdolliset polut, joilla välttää altistuminen toisen vallalle tai polut, joilla voi käyttää valtaa toisiin halutun lopputuloksen tai dynamiikan saavuttamiseksi. Kulttuuriobjektien digitalisaatio tekee tietyt käyttömahdollisuudet toteuttamiskelpoisiksi ja niin tehdessään asettaa potentiaalisia intressikonflikteja eri sosiaalisten entiteettien välille, jolloin niiden suhdetta voidaan kuvata vallan ja vapauden uusilla käsiteulottuvuuksilla. Digitaalisen videon uusi käyttömahdollisuus asettaa potentiaalisen konfliktin luovan kuluttajan ja videon tekijänoikeuksien haltijoiden välille, ja tämä suhde voidaan kuvailla perustuen valtaan ja vapauteen eri monitahoisissa verkostoissa tai päällekkäisissä järjestelmissä, joissa kuluttaja ja tekijänoikeuksien haltijat toimivat (Benkler 2011, 738).

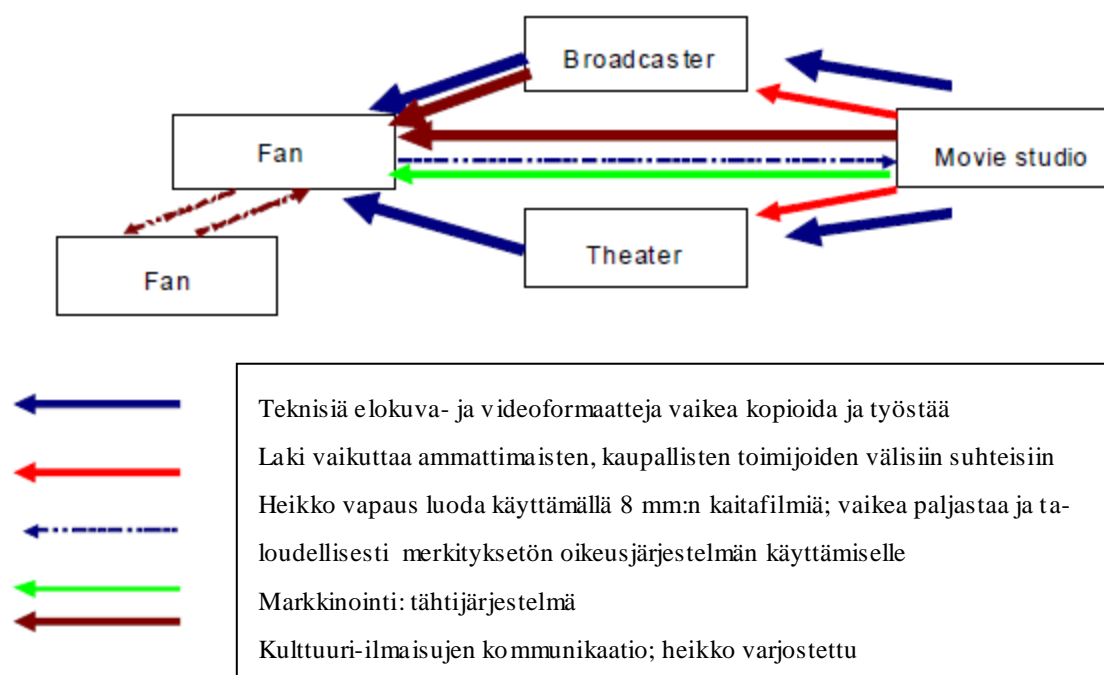
Viitekehyksen käyttäminen niiden väitteiden arvioimiseen, joiden mukaan Internetillä on demokratisoiva vaikutus tai että se mahdollistaa suuremman vapauden

Jotta saadaan selkeämpi käsitys siitä, miten rakentaa kuvaus vallasta ja vapaudesta tietystä vuorovaikutuksessa, joka välitetään useiden järjestelmien kautta, voidaan ottaa esimerkiksi yksittäinen diskreetti suhde, joka valottaa aiempaa kohtaa: suhde elokuvan tai videon tekijän ja oman version koostamista haluavan luovan kuluttajan välillä. Seuraavaksi esitetään sarja kuvioita, joista jokainen esittää yksinkertaistetun kuvauksen käytössä olevasta relevantista järjestelmästä, relevanteista toimijoista ja relevanteista vallan ja vapauden suunnista ja ulottuvuuksista. Valtaa kuvataan suunnattuna, yhtenäisenä nuolena vallan lähteenä olevasta entiteetistä vallalle sensitiiviseen entiteettiin. Vapaus kuvataan katkonuolena vapautta omaavasta entiteetistä entiteettiin, joka pyrkii käyttämään valtaa edelliseen, mutta joutuu ei-valta-asemaan suhteessa entiteetin käyttäytymiseen tai tulokseen. Käyttömahdollisuuksien evästyksiset, jotka eivät ole vallan lisäyksiä tai vapauden vakuutuksia, esitetään pilkkuviivoina käyttömahdollisuuden tuottajalta sen käyttäjälle. Neljän kuvion järjestelmät ovat (Benkler 2011, 738–739):

- 1) teknologia (sininen)
- 2) laki (vaaleanpunainen)
- 3) kulttuurikokemusten kommunikaatiot (tummanpunainen/ruskea)
- 4) tunnistamisen, vahvistamisen, kannustamisen ja liittoutumisen ilmaukset (keltainen)
- 5) moraalisen tuomion ilmaukset (musta)

- 6) markkinointi (vaaleanvihreä)
- 7) kilpailu (tummanvihreä)
- 8) poliittinen lobbaus (oranssi)
- 9) yrityshankinta (vaalea magenta)
- 10) standardin asettamisprosessit (tumma magenta)

Nuolen paksuus viittaa kvalitatiivisesti suhteen vaikuttamisen painoarvoon suhteessa kokonaisvaltaiseen intressitulokseen tai käyttäytymiseen - tässä tapauksessa siihen, voiko kuluttaja tehdä itseilmauksena luovan videokoosteen elokuvasta tai videosta. Neljä kuviota kuvaavat valtasuhteiden tyylliteltyä tilannekatsausta kuluttajavideon tekemisessä vuodesta 1970 vuoteen 2010. Ne ilmentävät lisääntyvää kompleksisuutta, eli lisääntyvä määrä entiteettejä ja alajärjestelmiä on tullut mukaan perusdynamikkaan. Kuviot osoittavat vallan tulleen yleisesti ottaen hajaantuneemmaksi ja vähemmän tehokkaaksi, kun taas vapaus on lisääntynyt. Ne esittävät myös sarjan järjestelmiä, joissa teknologisen muutoksen paljolti mahdollistama järjestelmien sisäinen ja välinen löyhä liittyminen tuntuu lisänneen kuluttajien vapautta ja vähentäneen elokuvastudioiden valtaa (Benkler 2011, 739).

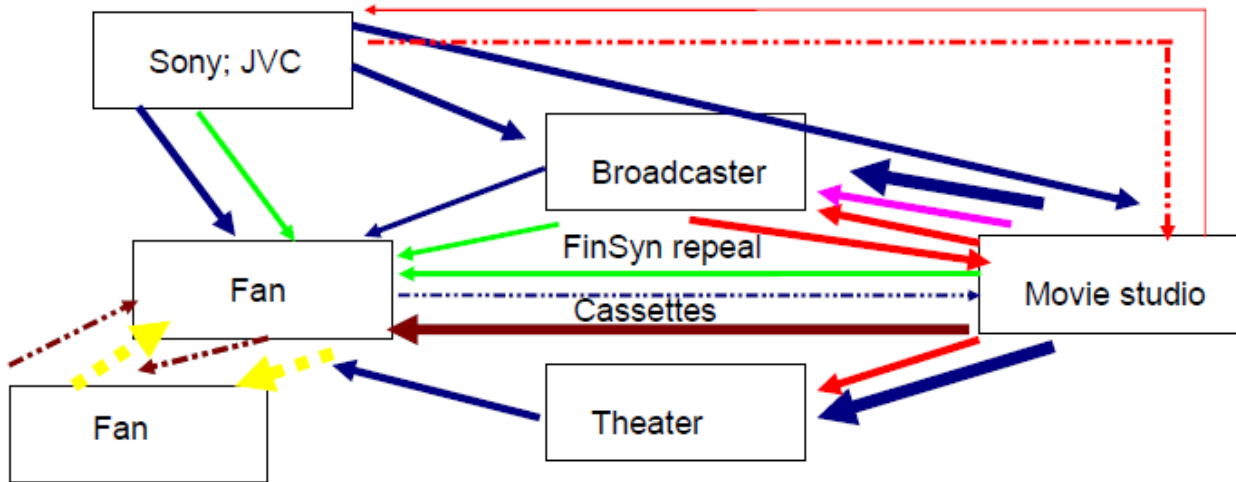

Kuvio 49 Valtavirtakaavio kuluttajavideoista 1970

Kuvio 49 esittää, miten järjestelmät toimivat muutoksen aattona, ennen videonauhureita, kaapelikanavia ja mikä tärkeintä, ennen digitalisaatiota ja Internetiä. Tekno-

logisesti filmi on helposti kontrolloitava media, jossa on sisäistettynä studioiden lakiorganisaatioviitekehys, levittäjät ja teatterit. Järjestelmä on tehokkaasti strukturoitu sopimuksilla ja tekijänoikeuslailla, jotka määrittelevät valtasuhteet relevanttien entiteettien välillä. Kuluttajilla on minimaaliset tekniset käyttömahdollisuudet, käyttäen 8 mm:n filmiä ja live-esityksiä toteuttaakseen vapauttaan tehdä omia tulkintojaan mielielokuviin (Benkler 2011, 739).

On huomattava Benklerin käyttävän kuluttajasta tai käyttäjästä johdonmukaisesti termiä *fan*, joka suomenkieleen kääntyy lähinnä ihailijaksi. Benkler käyttää *fan*-termiä korostaakseen kuluttajan tai käyttäjän positiivista suhtautumista kulttuurimateriaaliin, eli käsittelystä on poissuljettu pahantahtoinen kulttuurimateriaalin käsittely.

	Teknologia: kotivideoiden ilmaantuminen heikentää levittäjien valtaa ajan ja kontekstin suhteen
	Studiot yrittävät estää lain avulla kotivideoteknologian markkinoilletulon ja epäonnistuvat. Kuluttajaelektronikkayritykset saavat oikeuden markkinoida laitteistoja
	Teknologia: edelleen heikko vapaus luovuuteen videonauhureiden avulla; suhteellisen rajoitetut käyttömahdollisuudet editoida kopioituja videoita
	Kuluttajakulttuuri kehittää vaivattomampaa jakelua konferenssien ja epämuodollisten videonauhajakelukanavien kautta
	Markkinointi: Betamax ja VHS kotinauhousjärjestelmät; uusi kotivideojakeleikkuna; videojulkaisut

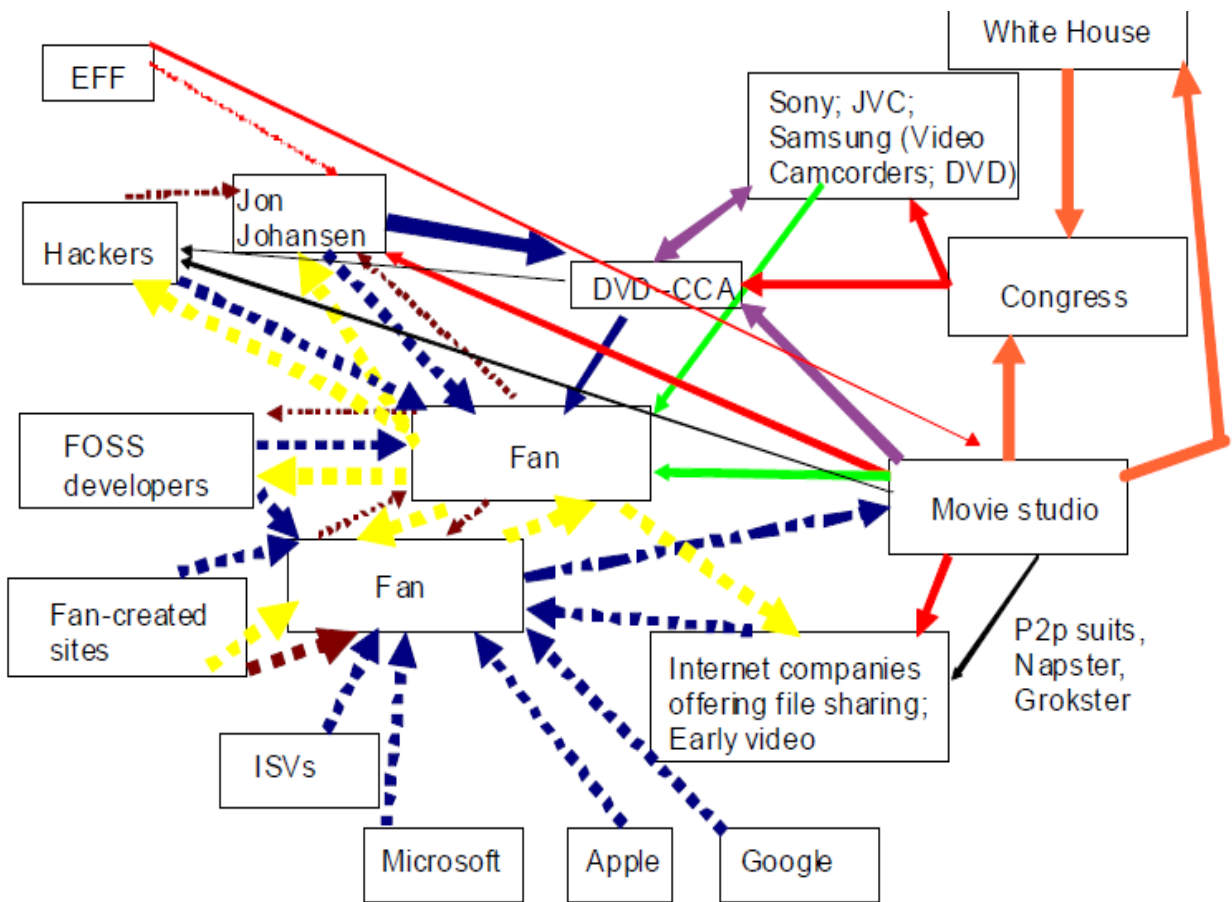
	Vallan suunta valtaa omaavasta entiteetistä sensitiiviseen entiteettiin
	Vapauden suunta vapautta omaavasta entiteetistä sitä ilman olevaan
	Käyttömahdollisuuden suunta sitä omaavasta sitä ilman olevaan

	Teknologia		Markkinointi
	Laki		Kilpailu
	Kulttuuri-ilmaisujen kommunikaatio		Poliittinen lobbaus
	Tunnistuksen, kannatuksen ja assosiaation vahvistuksen ilmaus		Yrityshankinta
	Moraalisen tuomion ilmaus		Standardin asettelu-prosessit

Kuvio 50 Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 1975 - 1990

Kuviossa 50 nähdään videonauhureitten ilmaantumisen merkitys 1970-luvun puolivälissä, mikä muutti teknisiä olosuhteita kuluttajavideon tekemiselle. Kulutuselektronikan valmistajat, jotka tuottavat ja markkinoivat videolaitteistoja kotikäyttöön, muodostuvat merkittäväksi toimijaryhmäksi. Sonyn Betamax ja JVC:n VHS nousevat medioiksi, joiden avulla kuluttajat voivat nauhoittaa, katsella ja esittää mielivideoitaan. Elokuvastudiot pyrkivät käyttämään valtaa oikeusjärjestelmän kautta nostoen tekijänoikeussyytteitä, mutta kärsivät lopulta tappion Yhdysvaltain korkeimmassa oikeudessa, joka antaa kulutuselektronikkateollisuudelle suhteellisen vapauden oikeudellisista rajoitteista (Benkler 2011, 740).

Kotivideonauhurit ja videokasetit helpottavat huomattavasti kuluttajakoosteiden tekemistä ja jakelua verrattuna 8 mm:n kaitafilmilaitteisiin. Videokasettien jakelukanaavat sallivat myös vapauden, sillä tätä välinettä on vaikea havaita ja se on siten vapaa tekijänoikeuksien haltijoiden valvomista kanavista. Mutta alkuperäisen materiaalin uudelleeneditointi on edelleen vaikeaa (Benkler 2011, 741).

—————> Vallan suunta valtaa omaavasta entiteetistä sensitiiviseen entiteettiin
 - - - - -> Vapauden suunta vapautta omaavasta entiteetistä sitä ilman olevaan
 ·······> Käyttömahdollisuuden suunta sitä omaavasta sitä ilman olevaan

<div style="background-color: blue; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: red; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: brown; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: yellow; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 30px; height: 15px;"></div>	<p>Teknologia</p> <p>Laki</p> <p>Kulttuuri-ilmaisujen kommunikatio</p> <p>Tunnistuksen, kannatuksen ja assosiaation vahvistuksen ilmaus</p> <p>Moraalisen tuomin ilmaus</p>	<div style="background-color: green; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: darkgreen; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: orange; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: magenta; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: purple; width: 30px; height: 15px;"></div>	<p>Markkinointi</p> <p>Kilpailu</p> <p>Poliittinen lobbaus</p> <p>Yrityshankinta</p> <p>Standardin asettelu-prosessit</p>
---	--	---	--

Kuvio 51 Valtavirtakaavio kuluttajavideoista 1995 - 2003

Kuvio 51 esittää digitalisaation aikakautta ja varhaista Internet-jakelua ennen nykypäivän videojakelukanavia, kuten YouTubea. Digitalisaatio tekee alkuperäisen materiaalin huomattavasti mukautuvammaksi ja avoimemmaksi uudelleen koostamiselle ja käsitteilylle. Se myös nostaa itsetehtyjen koosteiden potentiaalista tuotantoarvoa. Internetistä muodostuu merkittävä jakelupolku kuluttajien keskuudessa. Ilmenee uusia toimijoita, sekä kaupallisia että ei-kaupallisia, joilla alkaa olla vaikutusta kuluttajien käyttömahdollisuuksiin ja vapauteen (Benkler 2011, 743).

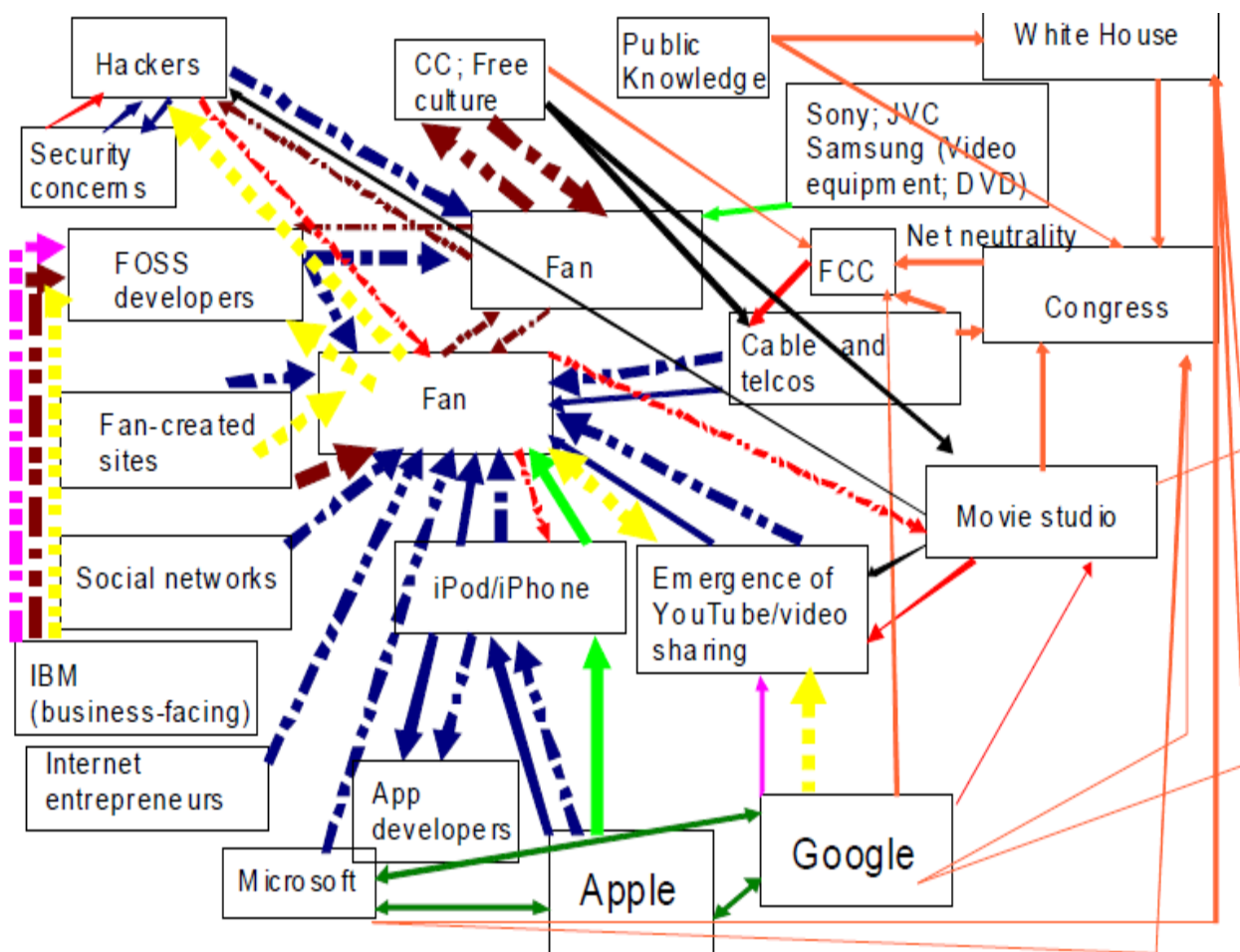
Kuvio 51 tuo myös esille kolmannen tyyppisen suhteen, jossa yhden entiteetin toimet lisäävät toisen entiteetin käyttömahdollisuuksia. Nuoli lähtee toimivasta entiteetistä entiteettiin, joka vastaanottaa lisääntyvää käyttömahdollisuutta, josta osa lisää vastaanottajan vapautta suhteessa muiden toimijoiden samankaltaiseen toimintaan. Elokuvastudiot lisäävät lobbausta vahvistaakseen otettaan hallinnossa ja kongressissa ja aikaansaadakseen lakirajoituksia ja sanktioita tekijänoikeusrikkomuksia vastaan. Ne demonisoivat ja pyrkivät saamaan aikaan myös moraalisen tuomion hakkereille. Kongressi hyväksyy suuren määrän lakialoitteita vuonna 1998, tärkeimpänä *Digital Millennium Copyright* -asetuksen, joka antaa studioille mahdollisuuden käyttää teknistä valtaa määrittelemällä standardit digitaalisten oikeuksien hallintajärjestelmille (Benkler 2011, 743).

Samansuuntaisena ja täydentävänä vahvistumisen ja tunnistamisen ilmaisuille Internetin vapaus - liikkeen yhä poliittisempi kulttuuri ryhtyy tuottamaan käyttömahdollisuuksia joillekin sen toimijoille. Ei-kaupallinen *Electronic Frontier* -säätiö (EFF) sekä jotkut muistioita kirjoittaneet akateemikot kuvataan vapautta tuottavina nuolina näistä entiteeteistä kuluttajille sekä (heikkoa) oikeudellista vallankäyttöä studioita kohtaan harjoittavina - turhaan, sillä tuomioistuimet asettuvat studioiden tueksi. Mutta verkosto online-vapaaehtoisia tarjoaa ohjelmistot, jotka antavat kuluttajille kyvyn videoiden editointiin ja DVD:n kopiosuojausmekanismin kiertämiseen - vapaaehtoiset ovat hakkereita, jotka toimivat poliittisista tai kaupallisista syistä - tai hivin vuoksi (Benkler 2011, 745).

Toisin sanoen, teknisten käyttömahdollisuuksien kehittäjien jakeluverkosto on risteytynyt sosiaalisten normien kehittäjien jakeluverkoston ja tunnistamis- ja kunnioittamiskulttuurin kanssa muodostaen *vastavoima*-järjestelmän, joka kukistaa oikeusjärjestelmän, omien sisäisen teknisen kehittymisen ja DVD-tekniikan standardisointiprosessien studioille antaneen vallan. Vastavoima-käsite on ristiriidaton jo annetulle määritelmälle: toimijaluokka, joka on perinteisesti studioiden dominoima kyvyssään tehdä elokuvia, valjastaa käyttöönsä joukon järjestelmiä häiritäkseen täsmälleen niitä polkuja, joiden kautta studiot perinteisesti käyttävät valtaansa: oikeusjärjestelmää ja kopioiden teknisten käyttömahdollisuuksien määrittelyä (Benkler 2011, 745).

Samaan aikaan ilmaisten sovellusten kehittäjät kehittävät lisää applikaatioita käyttäjille omien videoiden ja koosteiden luomiseksi, samoin tekevät yksityisomistukselliset ohjelmistojen kehittäjät. Nämä yhdessä muodostavat verkon keskinäiselle lisääntyvälle vapaudelle - teknisten käyttömahdollisuuksien kehittäjistä kuluttajiin ja kuluttajista teknisiin kehittäjiin - kunnioituksen ja sosiaalisen tunnistuksen kautta omaksumalla kaupallisia sovelluksia ja tekemällä näistä yrityksistä houkuttelevia sijoittajille. Jotkut näistä kaupallisista yrityksistä nousevat ensisijaisesti vertaisverkkojen tiedostonjakeverkojen kontekstista ja niitä käytetään lähinnä musiikin ilmaiseen lataamiseen ennemmin kuin kuluttajavideoiden jakeluun. Vastaavasti näitä yrityksiä syytetään tekijänoikeusrikkomuksista ja ne ovat merkittävän painostuksen kohteena elokuvastudioiden ja oikeusjärjestelmän taholta (Benkler 2011, 745).

Sarjan viimeinen kuvio 52 esittää dynamiikkaa kuuden vuoden kaudelta 2004 - 2010. Kuvion oikealla puolella oleva oikeuspoliittinen puoli tulee kaiken kaikkiaan heikommaksi uusien toimijoiden, erityisesti Microsoftin ja Googlen, perustaessa ensimmäistä kertaa lobbaustoimistoja Washington D.C.:hen ja niiden yhdessä kansalaisjärjestöjen, kuten Public Knowledge -järjestön, kanssa aloittaessa voimakkaan lobbaustoinnin kongressissa. Tuloksena on lainsäädäntövallan suhteellinen lamaantuminen ja oikeuskäytännön yleinen heikentyminen tekijänoikeuksien valvonnassa. Vuonna 2010 *Librarian of Congress* yksiselitteisesti julistaa, että ei-kaupalliset videokoosteet on vapautettu salauksen rikkomisen kiellosta, joka suojelee *Digital Millenium Copyright* -asetuksen alaista tekijänoikeutta. Toisin sanoen aktiviteetit, joilla on ollut merkittävä rooli laittomina toimintoina, ovat nyt etuoikeutetusti laillisia. Tämä laillinen oikeus hakkeroida tiettyssä tarkoituksessa on vallan poisto elokuvastudioilta. Kuluttajat tarvitsevat edelleen järjestelmän, joka luo tekniset käyttömahdollisuudet joilla voittaa tekniset kontrollit. Erona aiempaan on se, että käyttömahdollisuusjärjestelmäverkoston rakentaminen on laillista. Samaan aikaan Apple tuo markkinoille ensimmäisen iPodinsa, sitten iPhonea, jotka molemmat lisäävät käyttäjien käyttömahdollisuuksia videomanipulointiin (Benkler 2011, 745).

—————> Vallan suunta valtaa omaavasta entiteetistä sensitiviseen entiteettiin
 - - - - -> Vapauden suunta vapauttaa omaavasta entiteetistä sitä ilman olevaan
 ······> Käyttömahdollisuuden suunta sitä omaavasta sitä ilman olevaan

<div style="background-color: blue; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: red; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: darkred; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: yellow; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: black; width: 30px; height: 15px;"></div>	<p>Teknologia</p> <p>Laki</p> <p>Kulttuuri-ilmaisujen kommunikaatio</p> <p>Tunnistuksen, kannatuksen ja assosiaation vahvistuksen ilmaus</p> <p>Moraalisen tuomin ilmaus</p>	<div style="background-color: green; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: darkgreen; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: orange; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: magenta; width: 30px; height: 15px; margin-bottom: 5px;"></div> <div style="background-color: purple; width: 30px; height: 15px;"></div>	<p>Markkinointi</p> <p>Kilpailu</p> <p>Poliittinen lobbaus</p> <p>Yrityshankinta</p> <p>Standardin asettelu-</p>
---	---	---	---

Kuvio 52 Valtavirtakaavio kuluttajavideosta 2004 - 2010

Tuloksena Applen laitteiden ilmaantumisesta markkinoille kuvion 52 alimmassa kolmanneksessa nähdään uusia polkuja vallankäytölle kuluttajia kohtaan. Tässä tapauksessa kyseeseen tulee yhdistelmä, jossa yhtäällä on laitteiden ja näiden laitteiden kautta tapahtuvan teknisen kontrollivallan omaksumiseen johtava markkinointi ja toisaalla näiden samojen laitteiden käyttömahdollisuuksien lisääntyminen tietyissä ulottuvuuksissa tuottaen kaksoisvaikutuksen, jossa sekä vapaus että laitteiden valmistajien valta vahvistuu. Toimijoiden joukko, joka tuottaa kuluttajille teknistä vapautta käyttömahdollisuuksien kehityksen kautta vahvistuu ilmaisten ohjelmistojen lisääntymisen johdosta - nyt myös isot yritykset, kuten IBM, omaksuvat osittain ilmaiset sovellukset osaksi liiketoimintastrategiaansa. Ilmaisten ohjelmistojen kehitysyhteisön sisäisen dynamiikan johdosta osallistuminen edellyttää vapautta organisatorisesta kontrollista. Kun yritys päättää tukeutua ilmaisiin ohjelmistoihin tietyssä strategiassaan, sen täytyy - luodakseen toimivan yhteyden tähän järjestelmään - muuttaa sisäisiä organisatorisia prosessejaan tuottaakseen niille yksilöille, jotka muodostavat yhteyden kahden järjestelmän välillä suuremman vapauden sisäisestä organisatorisesta hierarkiasta kaikissa asioissa, jotka liittyvät ilmaisten ohjelmistojen entiteettiin (Benkler 2011, 746).

Käyttäjälähtöisten videojakelusivustojen, kuten YouTube'n, ilmaantuminen tekee käyttäjille helpommaksi luoda omia videoita ja kuluttajayhteisöille kierrättää materiaalia. Ne lisäävät kuluttajien luomien videoiden tärkeyttä ja hyväksyttävyyttä ja tuottavat vapautta potentiaalisista illegaalisuuspainesta. Sosiaaliset online-verkostot tukevat kuluttajasivustojen ohella vaihtoehtoisia jakelukanavia ja sosiaalisen merkityksen luomismekanismeja. Läpi koko tämän kehityksen on korostettava kuluttajayhteisöjen kasvannutta merkitystä näiden tarjotessa toisilleen teknisiä, sosiaalisia, kulttuurisia ja taiteellisia tukiverkostoja (Benkler 2011, 746–747).

Kaiken kaikkiaan, kuviot esittävät yksinkertaistetun mallin tietystä vapauden ulottuvuudesta: kuluttajien ilmaisullisesta ja kulttuurisesta vapaudesta tehdä heitä ympäröivästä kulttuurimateriaalista oma versionsa. Ne sisältävät teknisiä, kommunikaatioon/kulttuuriin liittyviä, moraalisia, sosiaaliseen arvostukseen liittyviä, markkinoihin liittyviä, poliittisia, oikeudellisia ja standardointiin liittyviä järjestelmiä, jotka myötävaikuttavat lopulliseen tulokseen. Ne kartoittavat, missä olisi mahdollista kaivautua syvemmälle alajärjestelmien dynamiikkaan, kuten kuluttajasivustoihin ja niiden suhteeseen erilaisiin ohjelmistojen kehittäjä sivustoihin tai Yhdysvaltain pääkaupungin lobbauksalajärjestelmän sisäiseen dynamiikkaan tai miten oikeudelliset mielipiteet vaikuttavat käyttäytymiseen. Kuviot on tarkoitettu luonnostelemaan periaatteessa, miltä paljon sofistikoitumman ja tietopohjaisemman kartoituksen pitäisi näyttää. Nämä kartoittaisivat useita vallan lähteiden ja virtojen ulottuvuuksia, useita järjestelmiä, joiden kautta entiteetit voivat toimia itseään varten ja toisia kohtaan ja useita polkuja, joita entiteetit

voivat kulkea järjestelmien seassa pyrkiessään vaikuttamaan siihen, millä järjestelmällä on dominanssi. Mielenkiintoinen piirre on, että nämä kuviot osoittavat tiettyä teknologista determinismia tai ainakin teknologian ja teknologisten käyttömahdollisuuksien dominanssia määriteltäessä tosiasiallista käyttäytymiskaavaa (Benkler 2011, 749).

Käsite *verkostot* ja verkostanalyysi toteuttavat kahta kriittistä funktiota inhimillisten ja yhteiskunnallisten olosuhteiden ymmärtämisessä. Ensimmäinen on analyttinen: verkostot sallivat sekä yksilöllisten entiteettien, jotka muodostavat järjestelmän, että niiden keskinäisten suhteiden ilmaisen. Toinen funktio on historiallinen: tiettyjä levottomuustekijöitä, jotka ovat perustana monille nykyisille muutoksille taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen elämän rakenteessa, ajaa eteenpäin verkostoinformaatioteknologia (Benkler 2011, 750–751).

Tämä esitys pyrkii määrittelemään vallan vaikutusvirtana verkostossa, toisin sanoen, missä määrin tietty entiteetti voi vaikuttaa todennäköisyyteen, että toiset entiteetit säilyttävät tiettyjä periaatteita, käyttäytyvät tietyillä tavoilla, saavuttavat tiettyjä tuloksia ja omaksuvat tiettyjä järjestelmiä tietyillä konfiguraatioilla. Vapaus määritellään tässä olosuhteena, joka ei ole sensitiivinen vallan annetuille ulottuvuuksille tietyillä asteilla, toisin sanoen, entiteeteillä voi olla enemmän tai vähemmän valtaa ja/tai enemmän tai vähemmän vapautta, kaikki määriteltyinä niiden omaksumien suhteiden ja järjestelmien kautta (Benkler 2011, 751).

Pyrkimys ymmärtää vallan virtaa ja sen ulottuvuuksia sekä vapauden astetta ja sen lähteitä on merkittävää havainnoinnin ja ajankohdan käsittämisen kannalta. Mutta se on myös kriittistä politiikan ja sosiaalisen toiminnan kannalta. On tarpeen paremmin ymmärtää vallan ja vapauden dynamiikkaa, jotta voidaan kehittää tehokkaampia interventiomenetelmiä järjestelmien konfiguraatioihin yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Benkler 2011, 751).

Vapauden ja vallan ymmärtäminen moniulotteisina sosiaalisina realiteetteina ja käytäntöinä, jotka ilmenevät useiden päällekkäisten järjestelmien risteyskohdassa, merkitsee minkä tahansa vapauden ulottuvuuden määrätietoisen ja lyhytnäköisen ajamisen potentiaalisen tuhoavuuden paljastamista. Oli kyseessä sitten perustuslaillinen liberaali vapaus, kuten yksityisyys; *laissez-faire* -oppia noudattava libertalistinen markkinavapaus; valtion säännöstelyn kautta tapahtuva sosialistinen [teoreettinen] vapaus aliravitsemuksesta tai hallinnon regulaatiopolitiikan kautta tapahtuva perinteinen edistyksellinen vapaus liikakulutuksesta. Täydellistä järjestelmää ei ole olemassa. Benklerin mukaan me pyrimme edistämään useita kilpailevia tavoitteita, hyvinvoinnista ja kasvusta yksilölliseen tyytyväisyyteen, yksilöllisestä vapaudesta oikeudenmukaisuuteen ja yhteisöön, emmekä voi löytää täydellistä, vakaata tasapainoa, koska sellaista ei ole olemassa. Me panemme täytäntöön laajaa matriisia vapauksia monissa eri ulottuvuuksissa - yhdenkään

niistä olematta täydellinen tai dominoiva - samalla kun navigoimme pitkin eri reittejä kohti erilaisia ja kilpailevia päämääriä (Benkler 2011, 751–752).

II OSA: WIKILEAKS PRINTTIMEDIASSA

8 EMPIIRISEN TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

8.1 Presentaatio ja representaatio

8.1.1 Medialukutaito

Lukutaito käsittää Kellnerin (2006, 92–93) mukaan pätevyyden hankkimisen tehokkaalla sosiaalisesti rakennettujen kommunikaation ja representaation muodoilla. Mediakulttuuri opettaa sekä soveliasta että epäsoveliasta käyttäytymistä, sukupuolirooleja, arvoja ja maailmantietämystä. Yksilö ei aina ole tietoinen asemastaan mediakulttuurin opettavana ja konstruoimana - sen pedagogia on usein näkymätöntä ja alitajuista. Se vaatii kriittistä näkökulmaa, joka saa meidät tiedostamaan, miten media rakentaa merkityksiä ja välittää sanomiaan ja arvojaan yleisölle. Medialukutaitoinen henkilö kykenee analysoimaan median koodeja ja konventioita, kritisoidaan stereotyyppisiä, arvoja ja ideologioita ja tulkitsemaan mediatekstien moninaisia merkityksiä ja sanomia.

Platon nostaa tämän lukutaidon keskeisen ongelman esille puhetaitoa käsittelevän Faidros-dialoginsa lopussa. Platon asettaa puheen ja puhetaidon kirjallisen esityksen edelle, koska hänen mukaansa kirjoitus voi johtaa harhaan (Kupiainen & Sintonen 2009, 51):

Kun puhe kerran on kirjoitettu, se kiertää kaikkialle ja tavoittaa sekä sellaisia, jotka ymmärtävät sen että sellaisia, joille sitä ei ole tarkoitettu, eikä se itse ymmärrä, kenelle sen pitäisi kohdistaa sanansa ja kenelle ei. Pahoin pideltynä ja väärin kohdeltuna se aina tarvitsee tekijänsä apua: itse se ei voi itseänsä puolustaa tai auttaa. (Platon 1979, Faidros 275e.)

Platon korostaa kirjoituksen olevan erilainen kommunikaation tapa kuin puhe ja tuottavan merkittäviä muutoksia sekä suhteessa tekstin tekijään että vastaanottajaan. Platonin kritiikki on sidoksissa myös antiikin puhetaitoon ja retoriikkaan. ”Se, mikä kirjoituksesta erityisesti puuttuu, on klassisen retoriikan termein *memoria* ja *actio*, väitteiden ja argumenttien esittämiseen liittyvä muistaminen ja itse tämä esittämisen taito” (Blomstedt 2003, 105–106). Kuten Platon toteaa, ”kirjoitus on hiljaa, jos siltä kysytään tarkoitustaan” (Platon 1979, Faidros 275d). Kuitenkin Platon myös kritisoi omana aikanaan retoriikan edustajia pinnallisuudesta (Kuusela 2002, 79). Morris (2010, 142) huomauttaa, että valistusaika oli tieteellisten tekstien tuotos, joissa kirjoittajien tarkoittama merkitys on melko tarkoin esitetty. Nykyään ymmärretään, että ei ole realistista olettaa, että lukijat eivät tulkitseisi tekstejä yksilöllisesti ja että tekstit eivät ole läpinäkyviä ajatusten ja

merkitysten ilmauksia. Kuten Kupiainen ja Sintonen (2009, 52–53) toteavat, ”keskeistä on, että kirjoitus on luettavissa ja tulkittavissa eri tavoin. Medialukutaito voidaan palauttaa kysymykseksi mediatekstien tulkinnasta, mitä ja miten mediatekstejä pitäisi lukea ja vastaanottaa.”

Kuva 11 Michelangelon näkemys Platonin Akatemiasta

Kuvassa 11 oleva Michelangelon näkemys Platonin Akatemiasta on tyypillinen visuaalinen representaatio. Maalaus antaa idyllisen, ihannoivan romanttisen kuvan antiikin ajasta. Platon itse ei olisi välttämättä ollut Michelangelon näkemyksestä mielissään. Preston (2007, 288) huomauttaa Platonin olleen huolissaan visuaalisten representaatioiden moraalisuudesta, sillä perspektiivin käyttö vääristää todellisuuden suhteita.

Potter (1998, 5) määrittelee medialukutaidon perspektiiviksi, jolla kohtaamme median ja tulkitsemme sen sanomien merkityksiä. Me rakennamme tämän perspektiivin tietorakenteista. Tietorakenteiden rakentamiseksi tarvitsemme välineitä ja raaka-ainetta. Välineet ovat kykymme; raaka-aine on mediasta ja todellisesta maailmasta tuleva informaatio.

Kyvyyllä Potter tarkoittanee sekä koulusivistyksen että elämäkokemuksen tuomaa ymmärtämystä prosessoida hallitusti median tuottamaa informaatiota. Nykyisen globaalin informaatiotodellisuuden aikana on hyvä pitää mielessä, että huolimatta *maailmankylästä*, sosiokulttuurisella tekijällä on hyvin suuri merkitys medialukutaidon kannalta. Sosiokulttuurisen tekijän merkityksestä on sveitsiläinen psykoanalyytikko C.G. Jung esittänyt asiaa selkeyttävän esimerkin:

Eräs intialainen mies, joka ei tarkemmin tuntenut kristinuskoa, kertoi Englannin matkalta palattuaan ystävilleen kotona, että englantilaiset palvovat eläimiä, sillä hän oli nähnyt kirkoissa kotkien, leijonien ja härkien patsaita. Hän ei tiennyt (kuten eivät tiedä monet kristitytkään), että nämä eläimet ovat evankelistojen symboleja ja peräisin Hesekielin näystä, jolla puolestaan oli yhteyttä egyptiläiseen auringon jumala Horukseen ja tämän neljään poikaan. Ihminen ei koskaan havaitse mitään täydellisesti eikä ymmärrä mitään täydellisesti (Jung 2003, 20–21).

On tärkeää huomioida, että esimerkin intialaisen väärinymmärrys ei johtunut koulusivistyksen tai elämäkokemuksen puutteesta, vaan kasvamisesta toisenlaisen koulusivistyksen ja elämäkokemuksen piirissä. Kristinusko auttoi luomaan pohjan myytille *sivistymättömästä* alkuasukkaasta, joka täytyy *pelastaa* sivistyksen piiriin. Vaikka asia vaikuttaakin nykylukijasta itsestänselvyydeltä, on hyvä pitää mielessä, että sosiokulttuurinen elementti on oleellinen yritettäessä ymmärtää globaalia informaatiovirtaa. Median seuraajan on tiedettävä, miten sanoja ja termejä voidaan käyttää eri tavalla ja eri tarkoituksessa eri yhteyksissä ja mikä rooli median sidosryhmillä on.

8.1.2 Mediataidot

Potter (1998, 66–71) jakaa mediataidot perustaitoihin ja edistyneisiin taitoihin. Perustaidot ovat komponenttitaidot, jotka jakaantuvat ensinnäkin altistumistaitoihin, joilla viitataan yleensä kykyyn käyttää teknologisia perusvälineitä; kykyyn tunnistaa symboleja, jolla tarkoitetaan kykyä erottaa mediasanoman merkitsevät symbolit; kykyyn tunnistaa kaava, jolla tarkoitetaan kykyä muodostaa mediasanoman symboleista looginen sanoma; sekä sanoman sopivan merkityksen ymmärtäminen, eli tiettyjen symbolien yhdistäminen tiettyihin merkityksiin. Toisena komponenttitaitoluokkana on prosessointikyvyt. Kun käytämme edellä mainittuja komponenttitaitoja, käytämme niitä harvoin erikseen; sen sijaan käytämme niistä erilaisia yhdistelmiä pyrkiessämme ymmärtämään symbolisarjan merkityksen. Lukemisen, kuuntelemisen ja näkemisen media-applikaatio-aidot ovat edellä mainittujen komponenttitaitojen yhdistelmiä.

Toisena mediataitoryhmänä on Potterin (1998, 72–81) mukaan edistyneet taidot. Näitä ovat taidot, jotka auttavat sanoman keskittymiseen jäsentämiseen; taidot, jotka laajentavat jäsentämisen varsinaisen sanoman ulkopuolelle; ja arvostustaidot. Kun pyssyttyydymme sanoman rajoissa, käytämme neljää taitoa merkityksen tulkintaan: analyysia, vertailua, arviointia ja abstrahointia. Yleistys ja synteesi laajentavat jäsentämisen sanoman ulkopuolelle. Yleistyksellä tarkoitetaan kykyä havaita yksi tai useampi konkreettinen esimerkki ja niitä käyttämällä muodostaa mielipide. Synteessillä viitataan ky-

kyyn uudelleen järjestää elementit uudeksi rakenteeksi. Edistyneellä tasolla arvostustaidoilla viitataan kykyyn reagoida monitahoisesti sanomaan perustuen akuuttiin tietoisuuteen siitä, miten sanoma saattaa vaikuttaa emotionaalisesti, moraalisesti ja esteettisesti.

Potteria astetta kansanomaisemmin mediataidot määrittelee Mustonen (2001, 33), jonka mukaan ”mediataidot kuvaavat laajasti median aktiivista käyttöä, taustarakenteiden tunteudesta, teknisiä taitoja, viestintätaitoja ja informaation hallintaa medialukutaidon lisäksi”.

Varhainen käsitteellistäminen

Kognitiivisella psykologialla oli tapana nähdä mielemme mediaärsykkeiden vastaanottajina. Tässä ärsyke-reaktio-teoriassa katsottiin ihmisten tekevän yksinkertaisia johtopäätöksiä aina nähdessään tietyn sanan tai symbolin (Potter 1998, 46).

Pian havaittiin, että oli tarpeen luoda sofistikoituneempia malleja informaation prosessoinnin kuvaamiseen. Yksi sellainen katsantotapa on sosiaalisen oppimisen teoria, joka keskittyy kontekstuaalisten vihjeiden tärkeyteen merkitystä määritettäessä. Sosiaalisen oppimisen teoriassa mieltä pidetään monimutkaisempana eikä pelkkänä koneena, joka tekee päätelmiä näkemiensä symbolien ja niiden sanakirjamerkityksien välillä (Potter 1998, 47).

Informaationkäsittelyn sosiaaliset kehykset

Mustosen (2001, 11) mukaan kognitiot ovat ”ihmiselle ominaista tietämisen toimintaa: informaation tai tiedon hankintaa, järjestämistä ja käyttöä.” Mustonen tarkentaa kognitiivisen psykologian tutkivan ”kognitioita ja informaationkäsittelyä: havaintojen jäsentämistä ja tulkintaa sekä ajattelutoimintoja kuten oppimista, ongelmanratkaisua ja muistia. Informaationkäsittelyn myötä saamme tietoa itsestämme ja ympäristöstämme, ja sen avulla myös ohjaamme toimintaamme.”

Yksi tärkeimpiä tutkimuskohteita informaationkäsittelyssä ja myös sosiaalipsykologiassa on kieli ja puhettavat eli diskurssit, joiden avulla merkityksiä luodaan ja vaihdetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Mustonen (2001, 27) huomioi, että ”diskurssit toimivat objektiivisten elämäntilanteiden ja yksilön subjektiivisten kokemusten välittäjinä.” Mustonen toteaa sosiaalipsykologian paneutuvan arkipäivän vuorovaikutuksen diskursseja tutkivan psykologian lisäksi ”myös välittömään ja median välittämään puheeseen ja puhetapoihin, joiden kautta sosiaalista maailmaa ymmärretään.”

Skeemat

Skeemojen voidaan ajatella olevan tietorakenteita. Iän myötä kehitämme tuhansia skeemoja kattamaan kaikkia mahdollisia ihmisiä, tapahtumia ja kokemusmaailmaamme liittyviä asioita. Nämä skeemat voidaan järjestää useihin tarkoituksenmukaisiin ryhmiin (Potter 1998, 51–52):

Itsen skeemat. Näitä ovat ihmisen itsestään tekemät, itsetuntemukseen perustuvat havainnot.

Henkilöskeemat. Yksilö muodostaa oman skeeman jokaisesta tuntemastaan ihmisestä. Tuttavista skeemat voivat olla luonnehdinnan tasolla, mutta pitkäaikaisista ystäväistä hyvin syvällisiä.

Rooliskeemat. Näitä ovat odotukset siitä, miten ihmisten pitäisi käyttäytyä tietyissä tilanteissa. Jokainen rooli edellyttää erilaista asennetta ja käyttäytymistä, eli ne ovat tilannekohtaisia.

Tapahtumaskeemat. Nämä skeemat liittyvät tulevaisuuden odotuksiin ja suunnitelmiin.

Perimmältään skeemat edustavat todellisuuden luomista, ja todellisuus voidaan rakentaa kahdella tavalla. Ensinnäkin, yhteiskunta voi luoda todellisuuden, ja yksilöt voivat ottaa vastaan yhteiskunnallisen todellisuuden omaksumalla nämä skeemat. Toiseksi, yksilöt voivat rakentaa oman todellisuutensa joko suunnittelemalla täysin uusia skeemoja tai laajentamalla yhteiskunnan yleisiä skeemoja. Yhteiskunnan skeemojen oppimista kutsutaan sosialisatioprosessiksi, joka voidaan jakaa ulkoistamisprosessiksi, objektivointiprosessiksi ja sisäistämispösessiksi (Potter 1998, 56).

8.1.3 Representaatio

Aina lukiessamme tai kuullessamme uutisia eri tapahtumista joukkoviestintävälineistä kohtaamme todellisuuden representaatiota. Joku/jotkut ovat tehneet tulkinnan tapahtuneesta ja välittävät sen yleisölle. Joukkoviestinnässä todellisuuden tulkitsijat ovat yleensä toimittajia, jotka muokkaavat tapahtumista uutisia. Elämme informaatiotulvan keskellä, jolloin todellisuuden tulkitsijoiden, kommunikaattorien, tehtävä korostuu.

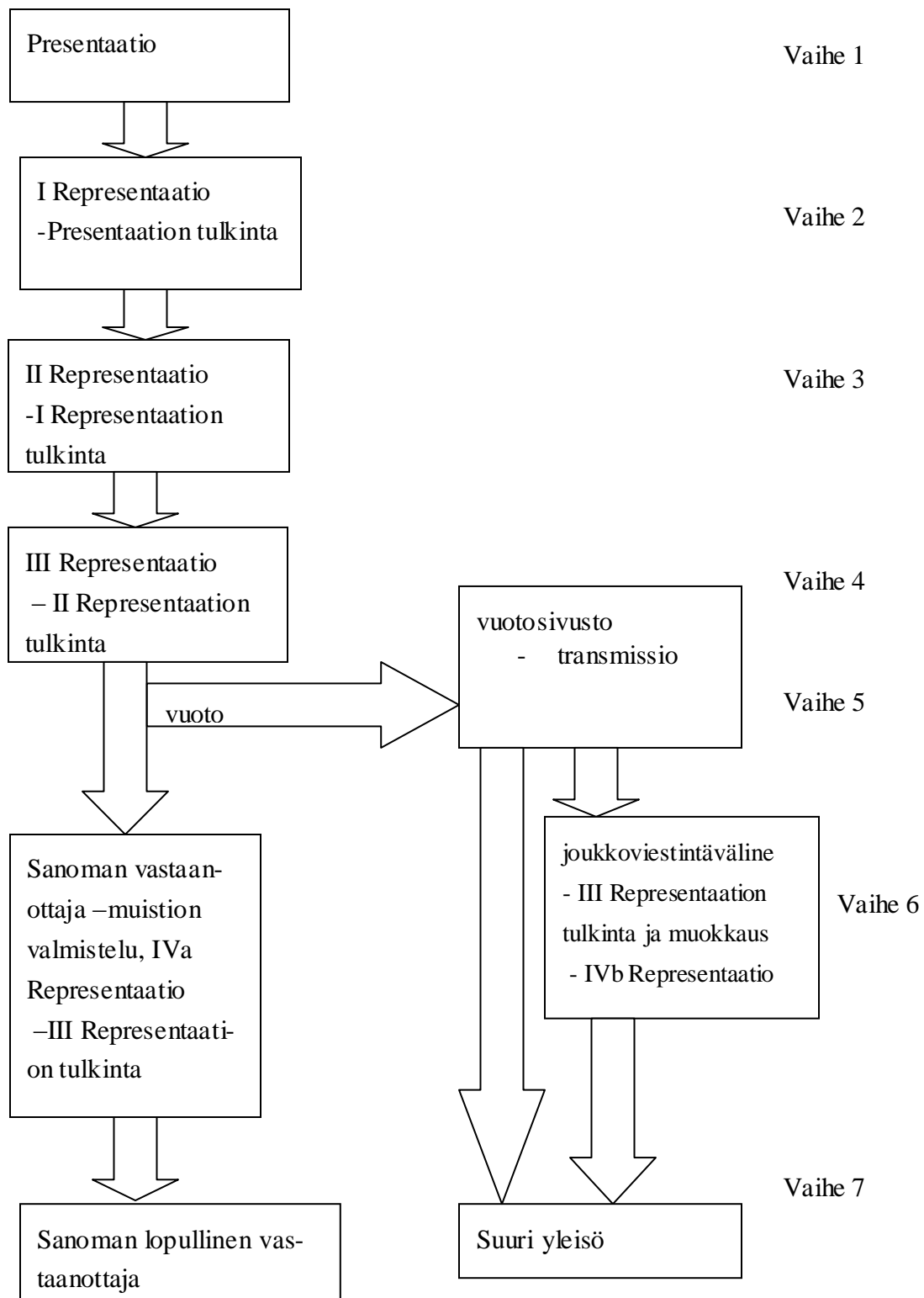
Representaatio on yksi medialukutaidon keskeisistä käsitteistä. Media ei tarjoa läpinäkyvää ikkunaa maailmaan, vaan välitetyn version maailmasta. Media ei vain presentoi todellisuutta, se representoi todellisuutta. Mediatuotantoon liittyy eri ilmiöiden valintoja ja yhdistämisii, tapahtumien muokkaamista tarinoiksi ja hahmojen luomista. Näin mediarepresentaatiot ovat väistämättä painotettuja enemmän kuin objektiivisia.

Kysymys ei (yleensä) ole yleisön harhaanjohtamisesta - myös yleisö vertailee median representaatioita omiin kokemusmaailmoihinsa ja tekee päätöksiä, miten paljon mediasanomiiin on luottamista (Buckingham 2003, 57–58).

8.1.4 Esimerkki vuotosivuston aiheuttamasta muutoksesta presentaatiovastaanottaja -ketjuun

Hyvänä esimerkkinä Buckinghamin mainitsemasta median representaatiosta todellisista tapahtumista on kuviossa 53 mallinnettu tapahtumaketju, johon liittyy valtiollisia päättäjiä, WikiLeaks-vuotosivusto ja suomalainen iltapäivälehti. Kuvion 53 malli perustuu Ilta-Sanomissa 2. helmikuuta 2011 uutisoituun tapahtumaketjuun, jossa entisen pääministerin Paavo Lipposen väitettiin välittäneen silloisen tasavallan presidentin Tarja Halosen ja Venäjän silloisen pääministerin Vladimir Putinin välisen keskustelun sisältöä Yhdysvaltain Helsingin suurlähetystön edustajille.

Mallissa tapahtumaketju on jaettu kronologisesti seitsemään eri vaiheeseen, jossa ensimmäisenä vaiheena on Putinin ja Halosen tapaaminen, jossa tapahtui presentatio, ja viimeisenä vaiheena Ilta-Sanomien uutisoima representaatio tapahtumista.

Kuvio 53 Esimerkki vuotosivuston sisältävästä presentaatio–vastaanottaja -ketjusta

Tapahtumaselitys kuvion 53 presentaatio-vastaanottaja-ketjulle

Vaihe 1: Tasavallan presidentti Tarja Halonen tapaa Venäjän pääministerin Vladimir Putinin, ja he keskustelevat eri aiheista. Tapahtuu presentaatio.

Vaihe 2: Presidentti Halonen tekee selkoa keskustelusta valikoidulle joukolle suomalaisia päättäjiä. Tapahtuu I representaatio.

Vaihe 3: Entinen pääministeri Paavo Lipponen keskustelee Yhdysvaltain edustajien kanssa ja kertoo, millaisen vaikutelman Halonen oli saanut Putinista. Tapahtuu II representaatio.

Vaihe 4: Yhdysvaltain Suomen lähettiläs raportoii asemamaansa tapahtumista ja mainitsee, mitä on kuullut Halosen ja Putinin tapaamisesta. Tapahtuu III representaatio.

Vaihe 5: Lähettilään diplomaattisähkö vuotaa WikiLeaks -vuotosivustolle. Vuotava sähkö on presentaation III representaatio.

Vaihe 6: Sähkeen vastaanottava virkailija Yhdysvaltain ulkoasianministeriössä tekee muistion, jossa hän saattaa mainita Helsingin-lähettilään antaman tiedon. Tapahtuu IVa representaatio.

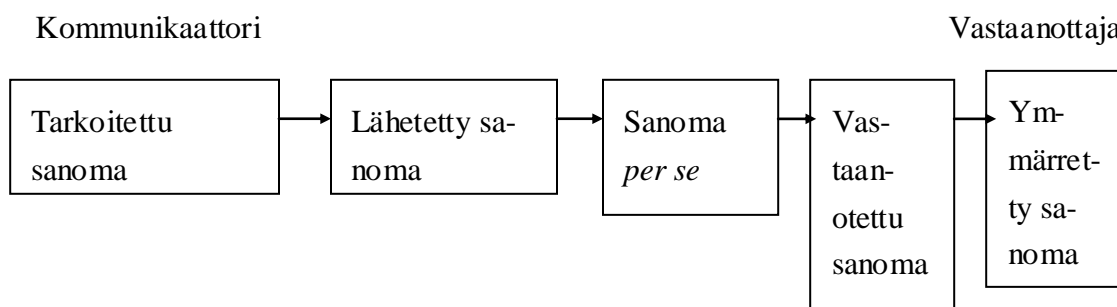
WikiLeaks-vuotosivusto antaa sähkeen muiden diplomaattisähköiden mukana joukkoviestintävälineelle, joka muokkaa sähköestä uutisen. Tapahtuu IVb representaatio.

Vaihe 7: Sanoman lopullinen vastaanottaja saa muistion, jossa saatetaan mainita Halosen ja Putinin tapaaminen.

Ilta-Sanomien julkaisee sähköeseen perustuvan etusivun uutisen. Ilta-Sanomien uutinen on presentaation representaation representaation representaation representaatio. On huomattava, että vaikka malli perustuu yksittäiseen tapahtumaketjuun, se on silti yleispätevä - ketju voi tietenkin eri tapauksissa olla yhtä vaihetta lyhyempi tai pitempi.

8.1.5 Kommunikaattorin ja sanoman merkitys

Lähetäjän tai kommunikaattorin tarkoitettu sanoma ja lähetetty sanoma ovat usein identtisiä, mutta näin ei välttämättä aina ole. Nämä sanoman eri muodot voivat osoittautua ongelmallisiksi. Kommunikaattoria voidaan kritisoida sanoman sisältämistä asenteista ja arvoista, joita hän ei ollut tarkoittanut - vastaanottaja on omaksunut sanomasta oman tulkintansa. Kommunikaattori voi myös arvioida väärin sanoman merkityksen vastaanottajalle. Sanoman lähettäjät ja vastaanottajat puhuvat sanoman sisällöstä aivan kuin siitä olisi olemassa absoluuttinen tulkinta (yleensä heidän omansa). Sanoman lähettäjät ja vastaanottajat voivat myös olla epävarmoja siitä, vastaako heidän tarkoitukseensa sitä, mitä sanoma sisältää (Windahl & Signitzer 2006, 135). Windahl ja Signitzer (2006) ovat kehittäneet mallin, joka kuvaa sanoman viittä eri merkitystä (kuvio 54).

Kuvio 54 Sanoman viisi eri muotoa (Windahl & Signitzer 2006, 135)

Sanoman positiointi

Massakommunikaattori usein positioi kommunikaattorin, vastaanottajan ja objektin (sanoman aiheen) yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen. Journalistit voivat raportoida esimerkiksi G8-kokoukseen osallistuvista valtionpäämiehistä *me/ne* -muodossa. Toimittajat ja yleisö ovat yhdellä tasolla, valtionpäämiehet toisella. Positioinnille on kolme vaihtoehtoa: 1) kommunikaattori ja vastaanottaja samalla tasolla *tavallisina ihmisinä*; 2) kommunikaattori välittäjänä ja 3) kommunikaattori ja vastaanottaja objektia korkeammalla sosiaalisella asteikolla.

Ensimmäisessä positiossa kommunikaattori näkee itsensä sosiaalisella asteikolla samalla tasolla vastaanottajan kanssa - alempana kuin objekti, eli sanoman kohde. Toisessa positiossa kommunikaattori toimii välittäjänä, esimerkiksi asiantuntijalausunnan kansanomaistajana vastaanottajalle. Kolmannessa positiossa kommunikaattori näkee itsensä ja vastaanottajan samalla sosiaalisella tasolla - ylempänä kuin käsiteltävä sanoman objekti. Esimerkkinä kolmannelle positioille voidaan mainita toukokuun lopulla

2011 tapahtuneet uutisoinnit Perussuomalaisen puolueen kansanedustajien toiminnasta. Kansanedustaja Teuvo Hakkarainen lausui harkitsemattomia mielipiteitä maahanmuuttajista, ja valtaosa mediaa käsitteli asiaa kolmannen position mukaisesti. Media vähätteli ja naureskeli 'persun metsäläisyydelle'. Media suhtautui huomattavasti vakavammin perussuomalaisten 25.5.2011 antamaan rasismiin ja syrjinnän vastaiseen julkilausumaan. Julkilausuman oli laatinut maahanmuuttokriittisistä asenteistaan tunnettu kansanedustaja Jussi Halla-aho. Nyt media otti toisen position mukaisen välittäjän ja tulkitsijan roolin. Hyvänä esimerkkinä tästä on toimittaja Teija Sutisen artikkeli *Professorit: Perussuomalaisten rasismijulistus on perustuslain vastainen* (HS 28.5.2011).

8.2 Tutkimuksen empiirisen aineiston jäsentely

8.2.1 Diskurssi

Mead (1944, 284) määrittelee diskurssin kaunopuheisesti todeten diskurssiuniversumin korkeimpia abstraktioita käsitellessään avaavan oven eri ryhmien ja heidän ominaisuuksiensa väliselle vuorovaikutukselle. Diskurssiuniversumi, jossa ihmiset voivat ilmaista itseään, tekee mahdolliseksi tuoda yhteen nämä eri tavoin organisoitujen ryhmien edustamat erilaiset asenteet ja johtaa ne korkeampaan yhteisöllisyyteen.

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta diskurssi palvelee maailman tapahtumien konstruoimista ja eri diskurssit konstruoivat näitä asioita eri tavoin: jokainen diskurssi esittää objektin omaavan eri luonteen (Burr 2001, 49).

Diskurssikäytäntö

Fairclough'n (2002, 81–85) mukaan viestintätilanteessa jotkut diskurssikäytännöt ovat hyvin institutionaalisia, kuten pääkirjoituskäytännöt: ”diskurssikäytännöillä on kaksijakoinen asema suhteessa toisaalta kulttuuriin/yhteiskuntaan ja toisaalta diskurssiin, kieleen ja tekstiin.” Lingvistisen tekstianalyysin ohella on olemassa intertekstuaalinen tekstianalyysi, jossa tekstistä etsitään jälkiä diskurssikäytännöistä. Intertekstuaalinen tekstianalyysi on tulkitsevaa, lingvistinen sen sijaan kuvailevaa. Lingvistisessä analyysissä tarkastellaan sitä, mitä analyysin kohteena olevassa tekstissä varsinaisesti on, kun taas intertekstuaalisessa analyysissä tutkijan on tukeuduttava sosiaaliseen ja kulttuuriseen ymmärtämykseensä. Kummassakin analyysimuodossa objektiivisuus on paljolti harhakuva, kvalitatiivinen tutkimus on aina enemmän tai vähemmän subjektiivista.

8.2.2 Yksinkertainen semioottinen analyysi

Tutkimuksen empiirinen aineisto jäsenellään käyttäen englantilaisen kielitieteilijän Norman Fairclough'n yksinkertaista semioottista analyysia.

Yksinkertaisen semioottisen analyysin perusteella valitut julkaisut asemoidaan kahden dimension nelikenttään (kuvio 55), jossa dimensioina ovat joukkoviestimen asenoituminen vuotosivustoon ja joukkoviestimen maailmankatsomus.

Vastauksen saamiseksi toiseen tutkimusongelmaan tutkimukseen valitut artikkelit jaotellaan toisaalta sen mukaan, miten artikkelit asennoituvat WikiLeaksiin ilmiönä, ja toisaalta sen mukaan, millainen on lehtien maailmankatsomus. Arvioinnissa käytetään 5-portaista Likertin asteikkoa, minkä jälkeen muodostetaan kahden dimension nelikenttä (kuvio 55).

Lehtien maailmankatsomusta arvioitaessa on tukeuduttava tutkijan omaan kokemukseen ja tietämykseen. Suurin osa lehdistöstä kuuluu nykyisin hieman epämääräiseen liberaaliin luokkaan. On joitakin merkittäviä poikkeuksia, kuten tunnettuja vasemmistolehtiä (Kansan Uutiset, The New Statesman, L'Humanité). Kategoriointi lehtien osalta tapahtuu seuraavasti:

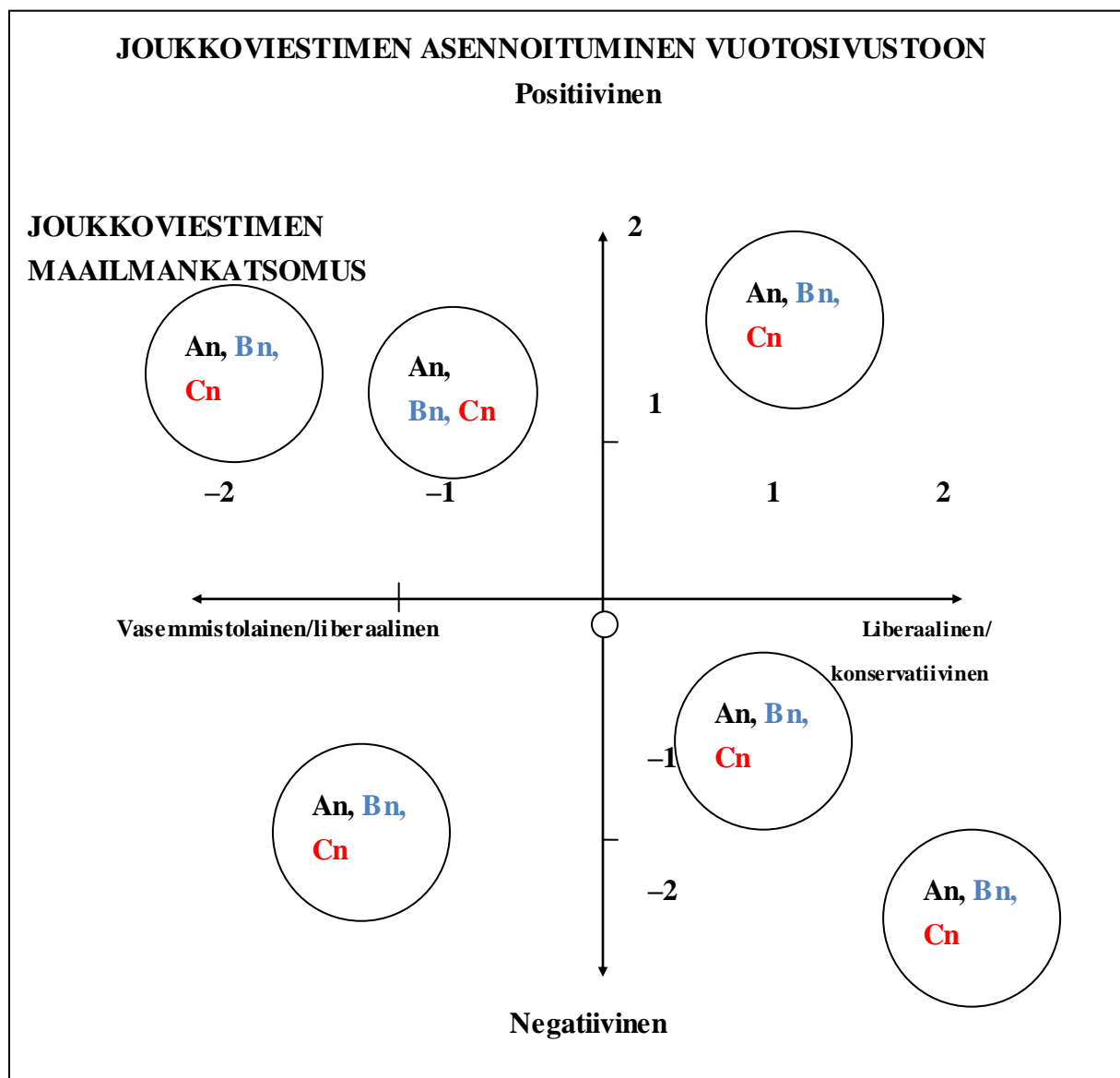
- [-2] Tähän kategoriaan kuuluvat selkeästi vasemmistolaisia arvoja edustavat lehdet, jotka ottavat korostetusti esille yhteiskunnallisia epäkohtia ja avoimesti tunnustavat ns. sosialistisia arvoja (esimerkiksi L'Humanité on kannanotoiltaan lähellä Ranskan kommunistipuoluetta).
- [-1] Tähän kategoriaan kuuluvat liberaaleja, mutta vasemmistopainotteisia kannanottoja edustavat lehdet (esim. The Guardian).
- [0] Tähän kategoriaan kuuluvat tasapuolisesti yhtä paljon yhteiskunnallista muutosta kuin vallitsevia arvoja esittävät lehdet.
- [1] Tähän kategoriaan kuuluvat liberaaleja kannanottoja esittävät, mutta vallitsevaa yhteiskunnallista *status quota* edustavat lehdet (kategoriaan kuuluu valtaosa lehdistöstä, mm. Helsingin Sanomat, New York Times).
- [2] Tähän kategoriaan kuuluvat ns. arvokonservatiiviset lehdet (esim. Daily Telegraph, Christian Science Monitor).

Lehtien asennoituminen WikiLeaksiin arvioidaan käyttämällä yksinkertaista semioottista analyysia. Lehdet jaetaan viiteen kategoriaan positiivinen-negatiivinen -janalla seuraavasti:

- [2] Tämän kategorian lehdet asennoituvat WikiLeaksin toimintaan voimakkaan positiivisesti ja katsovat vuotosivuston toiminnan edistävän esimerkiksi yhteiskunnan avoimuutta ja koheesiota.
- [1] Tämän kategorian lehdet asennoituvat WikiLeaksin toimintaan positiivisesti, mutta katsovat, että vuotosivuston toiminnassa on myös arveluttavia piirteitä, mikäli sivusto tai sen kanssa yhteistyötä tekevä joukkoviestintäväline ei toimi vastuullisesti. Tähän kategoriaan kuuluvat myös kaikki ne lehdet, jotka eivät arvioi vuotosivuston toimintaa moraaliselta tai yhteiskunnalliselta kannalta millään tavoin, vaan tyytyvät keskittymään vuodettavien uutisten julkaisuun.
- [0] Tämän kategorian lehdet näkevät WikiLeaksin toiminnassa sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä ja katsovat, että niitä on suurin piirtein yhtä paljon.
- [-1] Tämän kategorian lehdet näkevät WikiLeaksin toiminnassa positiivisia piirteitä, mutta katsovat, että vuotosivuston toiminnasta on enemmän haittaa kuin hyötyä yleiselle edulle.
- [-2] Tämän kategorian lehdet näkevät WikiLeaksin toiminnan aiheuttavan selkeää vahinkoa yleiselle edulle ja suhtautuvat vuotosivuston toimintaan yksiselitteisen kielteisesti.

Kahden dimension nelikenttä median asennoitumisesta vuotosivustoon

Kuvio 55 avataan tekstissä, ja samalla esitetään tulkinta toisen tutkimusongelman a ja b -kohtiin.

Kuvio 55 Kahden dimension nelikenttä

Kuvion 55 esimerkinelikehtässä X-akseli kuvaa joukkoviestimen arvomaailmaa, Y-akseli joukkoviestimen suhtautumista vuotosivustoon. Koodit **An**, **Bn** ja **Cn** kuvaavat esimerkinomaisesti suomalaisten, muiden eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen kumulatiivista sijoittumista nelikehtään.

9 WIKILEAKSIN JULKISUUSKUVA

Tutkimuksen aineistona on yhteensä 54 suomalaista ja ulkomaista sanomalehti- ja aikakausjulkaisua. Aineisto on kerätty marras-joulukuussa 2010 ja tammi-helmikuussa 2011 ilmestyneistä lehdistä. Kustakin lehdestä on valittu yksi pääkirjoitus edustamaan julkaisun kantaa. Mikäli lehdessä ei ole aiheesta pääkirjoitusta saatavilla, on pyritty valitsemaan lehden yleistä linjaa edustava kolumni. Aineiston valinnassa on pyritty mahdollisimman laajaan diversiteettiin valittujen lehtien maailmankatsomuksen suhteen. Tällöin lehtien levikin laajuus ei ole ensisijainen tekijä. Näin tutkimukseen on valikoitunut myös pieniä mielipidelehtiä, joilla on levikkiään suurempi merkitys joukkoviestinnän kentässä.

Maantieteellisen sijainnin perusteella julkaisut jaotellaan kolmeen luokkaan:

- A) Suomalaiset julkaisut (12 julkaisua)
- B) Muut eurooppalaiset julkaisut (24 julkaisua)
- C) Pohjoisamerikkalaiset julkaisut (18 julkaisua)

9.1 Suomalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin

Suomalaisten julkaisujen valinnassa noudatettiin kahta periaatetta. Mukaan pyrittiin saamaan kaikkien poliittisten ryhmien pää-äänenkannattajat sekä valikoima muita valtakunnallisia julkaisuja. Tämän johdosta aineistosta karsiutui muun muassa kaikki maakunnalliset, sitoutumattomat sanomalehdet, kuten tamperelainen Aamulehti ja turkulainen Turun Sanomat, huolimatta näiden lehtien laajasta levikistä.

Tutkimukseen valikoidut julkaisut ja niitä edustavat artikkelit

Suomalaiset julkaisut (julkaisut aakkosjärjestyksessä):

Helsingin Sanomat – pääkirjoitus 7.2.2011

Hufvudstadsbladet – pääkirjoitus 30.11.2010

Iltalehti – pääkirjoitus 1.12.2010

Ilta-Sanomat – pääkirjoitus 31.12.2010

Kanava – Suomalainen Suomi – pääkirjoitus numerossa 2/2011

Kansan Uutiset – kolumni joulukuussa 2010

Nykypäivä/Verkkouutiset – pääkirjoitus 30.11.2010

Suomen Kuvalehti – kolumni numerossa 48/2010

Suomenmaa – pääkirjoitus 2.12.2010

Tiedonantaja – pääkirjoitus 17.12.2010

Vihreä Lanka – kolumni tammikuussa 2011

Voima – kolumni joulukuussa 2010

A1) Helsingin Sanomat (lehden koodi nelikentässä A1)

Helsingin Sanomat perustettiin nimellä Päivälehti vuonna 1889 alun perin nuorsuomalaisten äänenkannattajaksi. Helsingin Sanomat oli Nuorsuomalaisen Puolueen perillisen, Kansallisen Edistyspuolueen äänenkannattaja vuoteen 1932, jolloin se irtautui puolueidonnaisuudesta ja julistautui puolueettomaksi. Lehden linja säilyi kuitenkin lähellä Edistyspuoluetta, aina puolueen hajoamiseen 1951 asti. Helsingin Sanomat on levikiltään Pohjoismaiden suurin aamulehti. Nelikentän maailmankatsomusta kuvaavalla X-janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Helsingin Sanomissa on julkaistu lukuisia WikiLeaksin toimintaan liittyviä uutisia, samoin kuin WikiLeaksin vuotamiin tietoihin perustuvia uutisia. 7.2.2011 lehden pääkirjoituksessa arvioitiin WikiLeaksin toimintaa monesta eri näkökulmasta:

Wikileaks-vuodot ovat olleet suuria uutisia, ja ne ovat jo muuttaneet maailmaa. Esimerkiksi Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän arabimaiden kansannousut lähtivät osin liikkeelle niistä Wikileaksin paljastamista raporteista, joista Tunisiassa ollut Yhdysvaltain edustaja kuvaili maan johdon korruptiota. Wikileaks-vuotojen vaikutus olisi tuskin ollut niin suuri, ellei järjestön perustaja ja johtaja Julian Assange olisi saanut kumppaneikseen kansainvälisesti tunnettuja ja arvostettuja lehtiä.

Salaisten asiakirjojen julkistamiseen liittyy tärkeä moraalinen kysymys: miten asioista kertominen ja luottamuksellisissa raporteissa mainittujen ihmisten suojeleminen tasapainotetaan? Juuri tässä asiassa lehtien kokeneet toimittajat tekivät tärkeitä työtä: nimien ja paikkojen kertomista arvioitiin pitäen mielessä, ettei kukaan saa joutua kohtuuttomaan vaaraan. Lehtien toinen tärkeä tehtävä Wikileaks-yhteistyössä oli aineiston jäsentäminen ja sen yleisen merkityksen arvioiminen.

Wikileaks muuttaa maailmaa, koska sen paljastusten seurauksena salaisen ja julkisen raja on siirtynyt. Wikileaks kuitenkin myös vahvistaa vanhaa totuutta: toimittajan tehtävä on edelleen perustaltaan sama kuin se on ollut. Hyvä toimittaja tarkistaa, perehtyy asioihin, pohtii taustoja ja osaa kirjoittaa niin taitavasti, että lukijan on vähän helpompi ymmärtää maailmaa.

Arviossaan Helsingin Sanomat on tasapuolinen ja korostaa joukkoviestintävälineen vastuullisuutta. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [1]. Näin Helsingin Sanomat asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y=1].

A2) Hufvudstadsbladet (lehden koodi nelikentässä A2)

Suomen suurin ruotsinkielinen sanomalehti on perustettu 1864. Puolueista riippumaton Hufvudstadsbladet julkaistaan nykyisin tabloid-koossa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Otsikolla *Koputa – ja simpukka sulkeutuu* Marit af Björkesten on laatinut pääkirjoituksen 30.11.2010 Hufvudstadsbladetiin ja arvioi WikiLeaksin toimintaa seuraavasti:

WikiLeaksillä on neljä tavoitetta: Paljastaa väärinkäytökset, suojella historiallista tietoa, luoda globaalia oikeudenmukaisuutta ja edistää sananvapautta. Tavoitteet ovat hyviä, mutta viimeisin vuoto – tai paremminkin salaisten dokumenttien tulva – osoittaa, että nettisivuston takana olevat eivät aina onnistu. Pahimmassa tapauksessa avoimuus saattaa edistää sulkeutuneisuutta.

Historioitsijoille WikiLeaks on joka tapauksessa kultakaivos. Diplomaateille vuoto on sen sijaan painajainen, varsinkin niille, jotka nousevat aineistosta esiin. Myös muut kuin amerikkalaisdiplomaatit saattavat tarkistaa kommunikaatiomallejaan. On myös olemassa riski, että muutkin viranomaiset vaikeuttavat informaation saatavuutta.

Hankaluus on, että yleinen intressi on ristiriitainen: se edellyttää itse asiassa sekä mahdollisuutta luottamukselliseen informaation antiin, että mahdollisimman suurta läpinäkyvyyttä. Avoimuus voi myös olla harhaa – on aina niitä, jotka opivat puhumaan hiljaisemmin.

Arviossaan Hufvudstadsbladet on tasapuolinen. Lehti osoittaa selkeästi sekä vuotosivuston positiiviset tavoitteet että mahdolliset negatiiviset vaikutukset. Vasta tulevaisuudessa voimme tietää, kummalle puolelle *vaaka* kallistuu. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [0]. Näin Hufvudstadsbladet asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y=0].

A3) Iltalehti (koodi A3)

Puolueista riippumaton Iltalehti perustettiin vuonna 1980 Uuden Suomen iltapäiväpainokseksi. Levikiltään Iltalehti on Suomen toiseksi suurin iltapäivälehti. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Tuoreeltaan Iltalehti arvioi WikiLeaks-vuotoja pääkirjoituksessaan 1.12.2010 seuraavasti:

WikiLeaksin uusimmat paljastukset korjaavat sitä vääristymää, mikä on syntynyt globaalin yksiaikaistumisen ja toisaalta sen vanhan maailman välille, missä salainen tieto noudattaa ikivanhoja hitauden lakeja.

Koska elämänrytmi ja yleinen tiedonvälitys ovat nopeutuneet lähes räjähdysmäisesti, pitää myös ei-julkiseksi tarkoitettu tieto julkistaa nopeammin kuin mihin byrokraatit ovat tottuneet, jotta kansalaisten maailmankuva ei vääristy.

Silloin kun totuudenmukaisen yhteiskunnallisen tiedon julkitulo koetaan vaaralliseksi, koska se on ristiriidassa johtajien ylläpitämän väärän tiedon kanssa, ovat tietovuodot enemmän kuin tervetulleita.

Iltalehden pääkirjoitus asennoituu WikiLeaksin toimintaan hyvin positiivisesti, katsoen sen edistävän yhteiskunnan avoimuutta. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [2]. Näin Iltalehti asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y=2].

A4) Ilta-Sanommat (koodi A4)

Puolueista riippumaton Ilta-Sanommat on perustettu vuonna 1932. Ilta-Sanommat on Suomen vanhin ja levikiltään suurin iltapäivälehti. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Ilta-Sanommat ottaa lyhyesti kantaa WikiLeaksin toimintaan pääkirjoituksessaan 31.12.2010:

WikiLeaksin aktivistit uhosivat paljastusten muuttavan maailmaa, mutta viestien sisällön sijaan päähuomio onkin kääntynyt WikiLeaksin toiminnan moraaliin ja Assangen henkilökohtaisiin hankaluuksiin. Näillä näkymillä WikiLeaksin toiminta johtaa vain salailun lisääntymiseen, kun viranomaiset ja yritykset tehostavat asiakirjaturvallisuuttaan.

Arvion lyhydestä huolimatta sen sanoma on selkeä: Ilta-Sanommat suhtautuu WikiLeaksin toimintaan yksiselitteisen kielteisesti. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [-2]. Näin Ilta-Sanommat asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y= -2].

A5) Kanava – Suomalainen Suomi (koodi A5)

Kanava on vuonna 1973 Aika-lehden jatkajaksi perustettu aikakausjulkaisu. Lehti, joka on poliittisesti riippumaton, pyrkii olemaan yhteiskunnallinen keskustelufoorumi. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kanavan numerossa 2/2011 lehden päätoimittaja Ville Pernaa kirjoittaa pääkirjoituksessa otsikolla *Kielletystä hedelmästä tuli rusina* WikiLeaksistä seuraavasti:

Wikileaks-kohu tuli Suomeen helmikuussa. Läntisen median jonon jatkona johtavat tiedotusvälineemme Helsingin Sanomat ja Yle saivat haltuunsa Suomea koskevia vuodettuja USA:n diplomaattiasiakirjoja, ja Suomen Wikileaks-kohu oli valmis.

Pelkkä salaisen tiedon paljastuminen kutkuttaa journalistista mielenkiintoa mitassa, jota on kaikilta osin vaikea ymmärtää. Ehkäpä siksi Wikileaks-kohu ei oikein tempaa mukaansa tutkijan työssä salaiseksi leimattuihin pape reihin tottunutta. Menetelmänä tällaisia asiakirjoja tutkittaessa on niiden syntytaustan, liittymäkohtien ja ennen kaikkea kokonais kuvan selvittäminen. Tähänastisessa Wikileaks-uutisoinnissa ovat korostuneet toissijaiset yksityiskohdat ja itsestään selvyudet.

Kanavan pääkirjoitus ei ota lainkaan kantaa WikiLeaksin toimintaan sinänsä, sen merkitykseen joukkoviestinnän kentässä tai siitä aiheutuviin moraalisiin tai yhteiskunnallisiin aspekteihin. Kirjoitus keskittyy suomalaisten tiedotusvälineiden toimintaan ja niiden arviointiin. WikiLeaksin suhteen melko mitäänsanomattomasta arviosta johtuen Kanava sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin Kanava asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y= 1].

A6) Kansan Uutiset (koodi A6)

Kansan Uutiset on Vasemmistoliiton kerran viikossa ilmestyvä äänenkannattaja. Lehti julistautui puolueen äänenkannattajaksi vuonna 2000. Kansan Uutiset aloitti ilmestymisensä vuonna 1957, kun SKP:n äänenkannattaja Työkansan Sanomat ja SKDL:n äänenkannattaja Vapaa Sana yhdistettiin. 1990-luvulla lehtitoimi *sitoutumattomana vasemmistolehtenä*. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Joulukuussa 2010 Kansan Uutisten Viikkolehti julkaisi laajahkon artikkelin WikiLeak-sistä. Artikkelin kirjoittaja, Arto Huovinen, toteaa WikiLeak-sistä seuraavaa:

WikiLeaks-sivuston sunnuntaina aloittamaa tietovuotoa on luonnehdittu diplomaatin painajaiseksi, mutta journalistin ja historiantutkijan aarraitaksi. Saatavilla on kertaheitolla valtava määrä suurvallan sisäiseen käyttöön laadittua aineistoa, jota yleensä joudutaan odottamaan vähintään vuosikymmeniä.

Muutaman ensimmäisen päivän aikana julkaistussa materiaalissa ei ole mitään aivan täräyttävää ja kaiken entisen päälaelleen kiepsauttavaa, mutta paljon vahvistusta sellaiselle, mitä on muutenkin oinasteltu.

Artikkelissa ei arvioida sivuston toiminnan moraalista tai yhteiskunnallista merkitystä, vaan tyydytään käsittelemään *kovimpia* paljastuksia. Kirjoittaja suhtautuu vuotosivuston toimintaan neutraalisti. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [1]. Näin Kansan Uutiset asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -2, Y=1].

A7) Nykypäivä/Verkkouutiset (koodi A7)

Nykypäivä on vuonna 1955 perustettu viikoittain ilmestyvä Kansallisen Kokoomuksen äänenkannattaja. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Verkkouutiset kirjoittaa pääkirjoituksessa 30.11.2010 seuraavaa:

WikiLeaks perustettiin ensisijaisesti tuottamaan aiemmin salattua tietoa entisestä Neuvostoliitosta, entisten neuvostotasavaltojen kautta. Kohdealueiksi mainittiin myös Saharan eteläpuolinen Afrikka ja Lähi-itä. Pääasiallisiksi kohdealueiksi on kuitenkin muodostunut avoin länsimainen demokratia, etenkin Yhdysvallat ja sen sotilaalliset asiakirjat.

Avoimuuttakaan WikiLeaksin toiminta ei välttämättä edistä. Yhdysvallat lievensi vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen viranomaistensa mahdollisuuksia päästä käsiksi tärkeisiin tietoihin, jotta yhteistoiminta viranomaisten välillä helpottuisi. Nyt näitä säännöksiä mitä todennäköisimmin uudestaan kiristetään. Samalla kiristyvät kansainvälisen diplomatian pelisäännöt.

Pääkirjoituksessaan Nykypäivän Verkkouutiset näkee WikiLeaksin toiminnan aiheuttavan selkeää vahinkoa yhteiskunnallisille instituutioille ja suhtautuu vuotosivuston toimintaan yksiselitteisen kielteisesti. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehden verkkojulkaisu sijoittuu kategoriaan [-2]. Näin Nykypäivä/Verkkouutiset asemoituu nelikentässä kohtaan [X=2, Y= -2].

A8) Suomen Kuvalehti (koodi A8)

Puolueista riippumaton Suomen Kuvalehti perustettiin alun perin vuonna 1873. Nykyisen ilmestymisensä lehti aloitti vuonna 1916. Suomen Kuvalehti on yksi Suomen johta-

vista viikkolehdistä, jonka pääaiheina ovat kansainväliset tapahtumat, politiikka ja kulttuuri. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Suomen Kuvalehti käsittelee WikiLeaksiä Hanna Leivonniemen kolumnissa lehden numerossa 48/2010. Otsikolla *Parempaa kuin BB* Leivonniemi kirjoittaa WikiLeaksistä seuraavasti:

En voi itselleni mitään, mutta seuraan Wikileaksin tietovuotoja vähän samaan tapaan kun seurasin aikamani Big Brotheria. Tirkistelynä maailmaan, johon minulla ei ole aiemmin ollut pääsyä.

Wikileaksin haltuunsa saama 250 000 dokumentin aineisto on herättänyt maailmalla kohun. Sitä on pidetty Yhdysvaltain hallinnon kannalta nolona, jopa vaarallisena. Aineisto ei ainakaan tähän mennessä ole tuottanut kovin paljon uutta tietoa. Vuodot ovat lähinnä vahvistaneet aiempaa kuvaa Yhdysvaltain hallinnon toiminta- ja ajattelutavoista ja asettaneet Yhdysvaltain hallinnon noloon valoon.

Diplomaattinen punastelu menee aikanaan ohi. Isompi kysymys on se, muuttuuko kansainvälisen politiikan tekeminen varovaisemmaksi, jos poliitikkojen täytyy pelätä, että luottamukselliseksi tarkoitetut kommentit päätyvät koko maailman luettavaksi internetiin.

Ehkä niin on, mutta Wikileaks on tuonut ulkopolitiikan lähemmäs kansaa. Kun Pohjois-Korea seuraavan kerran uhittelee Etelä-Korealle, muistakaa vain mitä eräskin diplomaatti kirjoitti Pohjois-Korean johtajasta Kim Jong-Ilistä: 'Veltto vanha veikko.'

Ei semmoista voi kovin paljon pelätä, vai voiko?

Suomen Kuvalehden kolumnisti suhtautuu WikiLeaksin toimintaan kevyen humoristisesti. Hän vertaa vuotosivustoa tirkistelyohjelmaan, jonka edesottamuksia on mielenkiintoista seurata. Kevyen ja hyvin positiivisen kolumnin perusteella asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [2]. Näin Suomen Kuvalehti asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y= 2].

A9) Suomenmaa (koodi A9)

Suomenmaa on vuonna 1908 perustettu Suomen Keskustan pää-äänenkannattaja. Lehti ilmestyy neljä kertaa viikossa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Pääkirjoituksessa 2.12.2010 Suomenmaa arvioi WikiLeaksin toimintaa seuraavasti:

Julkisen sanan suhtautuminen Wikileaksin paljastuksiin vaikuttaa olevan kaksijakoista. Osa pitää maailmaa paljastusten jälkeen parempana. Perusteluna on, että salaisiksi tai luottamuksellisiksi leimattujen tietojen paljastaminen lisää avoimuutta. Osa pitää Wikileaksin toimintaa vastuuttomana; tiedot voivat vahingoittaa syyttömiä ja vaikeuttaa luottamuksellista kanssakäymistä.

Toivottavasti Wikileaksin tietoja tutkivat tiedostavat vastuunsa. Kysymys ei ole objektiivisesta totuudesta, vaan monien inhimillisten valintojen ketjusta: joku on pitänyt asiaa raportoinnin arvoisena, joku on kirjoittanut arvion omista lähtökohdistaan ja joku on katsonut asian eteenpäin viestimisen arvoiseksi.

Wikileaksin tietoja käsiteltäessä pitäisi ottaa huomioon monen inhimillisen tekijän vaikutus. Voihan tiedon välittäjä kokea pesevänsä kätensä vastuusta, kun julkaisee aineiston ilman tapahtumakuvausta tai sivuhuomautuksia. Vastuu siirtyy silloin lukijoille, joilla kuitenkin harvoin on arviointinsa tukena laajoja taustatietoja.

Tiedon välittämisen vastuuseen kuuluu myös arvioida, miten tieto otetaan vastaan lukija- tai kuulijakunnassa. Jos tulitikun heittää bensinilammikkoon, niin vaikutus on toisenlainen kuin vesilammikkoon heitettyllä tulitikulla.

Tiedotusvälineillä on nyt valta ja vastuu osoittaa tiedon käsittelyssä olevansa eettisesti samalla tasolla, missä tiedon välityksen tekninen kehitys tällä hetkellä on.

Suomenmaan pääkirjoitus on hyvin tasapainoinen ja harkittu. Lehti ottaa esille niin tiedon representaation kuin tiedonvälittäjän eettisen vastuun. Asennoitumista WikiLeak-

siin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [0]. Näin Suomenmaa asemoituu nelikentässä kohtaan [X=1, Y= 0].

A10) Tiedonantaja (koodi A10)

Nykyisen valtakunnallisen Tiedonantajan perustamisvuosi on 1969, jolloin lehti muuttui niin sanottujen vähemmistökommunistien maanlaajuiseksi julkaisuksi. Lehti on nykyisen SKP:n pää-äänenkannattaja. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

WikiLeaksiä Tiedonantaja käsitteli pääkirjoituksessaan 17.12.2010 otsikolla *Naton sotasuunnitelma Venäjää vastaan* seuraavasti:

Osana tuoreita vuotojaan Wikileaks paljasti viime viikolla aiemmin tuntemattomia yksityiskohtia Naton toiminnasta. Kukaan Venäjällä ei taatusti ylläty, jos puolalaiset viranomaiset sanovat, että Puolaa pitäisi puolustaa Venäjän ”imperiaalisia pyrkimyksiä” vastaan. Mitä Baltian maihin tulee, niiden mielessä näyttää kummittelevan, mitä ’paha Venäjä’ voi tehdä niille.

Venäläisen Itsenäisten valtioiden yhteisön ja Baltian instituutin johtava asiantuntija Mihail Aleksandrov sanoi Pravdan haastattelussa, että ”Baltian maat aloittivat vastakkainasettelun Venäjän kanssa niin pian kuin ne julistautuivat itsenäiksi 1988. Ne alkoivat kuvailla Venäjää aggressiiviseksi valtioksi.”

Wikileaksin paljastus aiheuttaa kasvavia jännitteitä Venäjän ja USA:n välillä myös sen vuoksi, että USA:n senaatti on kieltäytynyt vahvistamasta ydinaseiden vähentämistä koskevaa uutta Start-sopimusta ja että erimielisyys koskee myös USA:n Eurooppaan puuhaamaa ohjustentorjuntajärjestelmää sekä USA:n imperialismin pyrkimystä vahvistaa hegemoniaansa Keski- ja Itä-Aasiassa.

Tiedonantaja ei ota lainkaan kantaa WikiLeaksin toimintaan sinänsä, vaan ainoastaan sen paljastusten mahdollisiin vaikutuksiin. Lehden varovaisuus voi johtua siitä, että tulevaisuudessa on täysin mahdollista, että myös Venäjän hallinto joutuu vastaavien paljastusten kohteeksi. Asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [1]. Näin Tiedonantaja asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -2, Y=1].

A11) Vihreä Lanka (koodi A11)

Vihreä Lanka on suomalainen vihreän liikkeen aatteelliselle perustalle pohjautuva viikoittain ilmestyvä yhteiskunnallinen uutis- ja ajankohtaislehti. Lehti on perustettu vuonna 1983. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [0].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Vihreässä Langassa ei ollut pääkirjoitusta aiheesta. Lehden nimimerkillä *Niemeläinen* esiintyvä yhteiskunnallinen kommentaattori käsitteli vuotosivustoa Vihreän Langan tammikuussa 2011 ilmestyneessä numerossa. Lehti esittelee kirjoittajan seuraavasti: *Kirjoittaja on vihreitä sympatisoiva veteraanivaikuttaja, joka käyttää asemansa vuoksi nimimerkkiä.* Niemeläinen suhtautuu kriittisesti WikiLeaksin toimintaan. Kirjoitus on otsikoitu *Wikileaks – so what?*:

Poliittisesti raskauttavin paljastus on toistaiseksi ollut se, mitä paikkoja Yhdysvallat pitää todennäköisinä terrori-iskun kohteina. On vaikea ymmärtää, mitä tarkoitusta tämän tiedon julkistaminen palvelee. Näiltä osin vuodot asettavat selkeästi ihmishenkiä vaaraan.

Wikileaks ja muiden vuotosivustojen paljastuksista seuraa luonnonlainomaisesti se, että tärkeinä pidettyjä tietoja ei enää raportoida sähköisesti. Jos kaikki sähköinen tieto on automaattisesti julkista, tietojen välitys siirtyy varmasti muihin välineisiin – todennäköisesti paperille tai suulliseen viestintään, josta ei mitään dokumenttia jää.

Tällä en tahdo sanoa, että tietovuodot pitäisi kategorisesti tuomita. Kaikki tieto, joka ei ole salassapitolain pykälien mukaan salassa pidettävää, on julkista. Tämä on aivan selvä asia. Sanonpa vain, että näin raadollisten ihmisten maailmassa tulee käymään.

Mielenkiintoinen yhteensattuma (?) on, että kirjoittaja käyttää otsikossa samaa englanninkielistä sanontaa *so what*, mistä syntyi pienimuotoinen mediakohu muutaman viikon kuluttua Paavo Lipposen käyttämänä. Selkeästi kriittisen kirjoituksen perusteella asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla lehti sijoittuu kategoriaan [-2]. Näin Vihreä Lanka asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 0, Y= -2].

A12) Voima (koodi A12)

Puolueista riippumaton Voima on valtakunnallinen ilmaisjakelulehti, joka on perustettu vuonna 1999. Vuodesta 2000 lehti on ilmestynyt kymmenen kertaa vuodessa. Voima on kriittinen yhteiskunnallis-kulttuurinen julkaisu. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Voima-lehti julkaisi joulukuussa 2010 WikiLeaksistä laajan artikkelin, jonka on kirjoittanut Hanna Nikkanen. Voimakkaasti WikiLeaksin toimintaa tukeva kirjoitus on otsikoitu *Me olemme Wikileaks*:

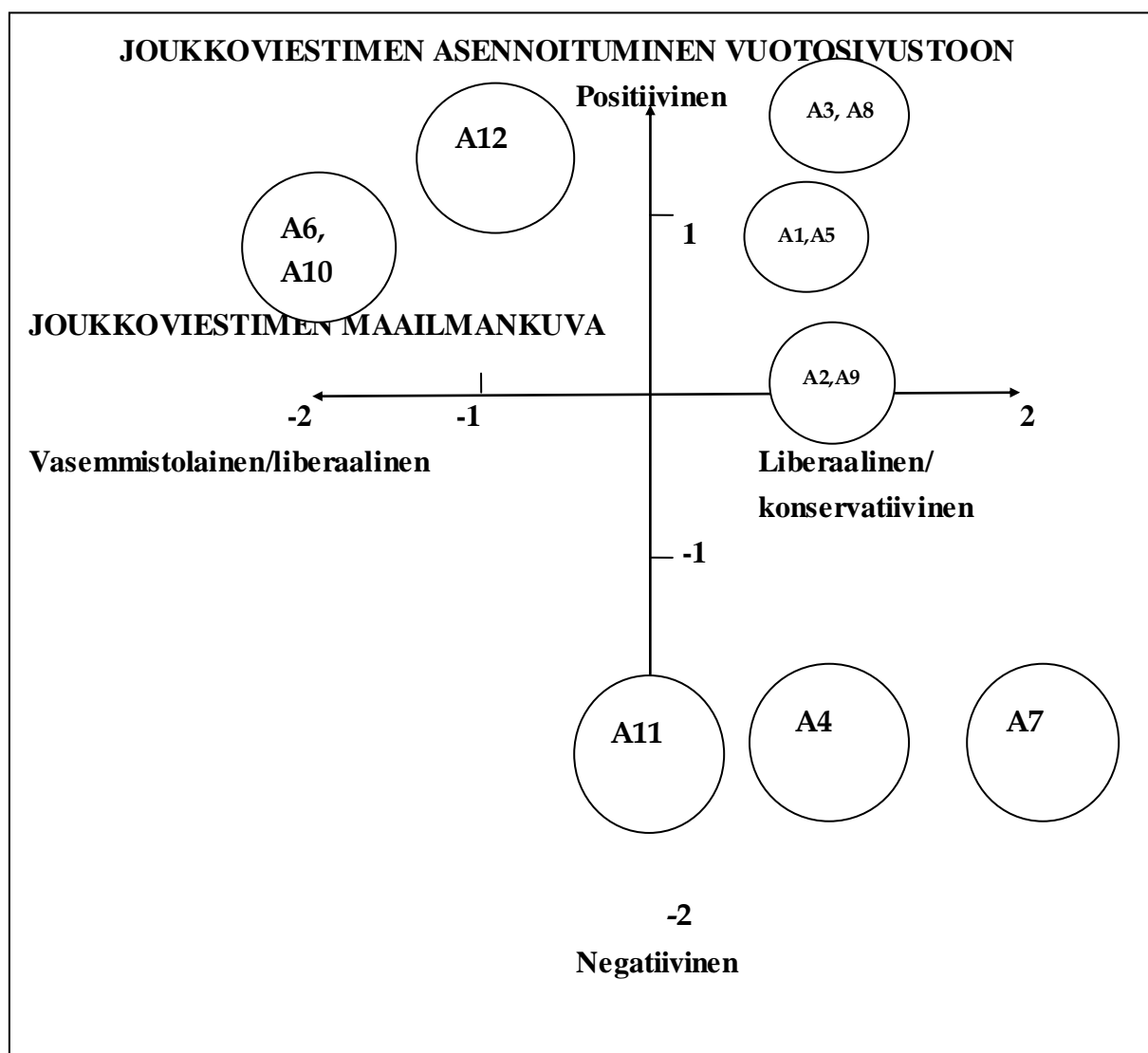
Voima ja Fifi päättivät tarjota vuotosivustolle tukensa, koska hallitusten pyrkimykset sulkea vuodetun materiaalin julkaisukanava laittomin keinoin uhkaavat kaikkien tiedotusvälineiden vapautta.

On ensisijaisen tärkeää, että Wikileaks saa jatkaa toimintaansa sillä aikaa, kun väittelyä sen toiminnan oikeutuksesta käydään julkisuudessa ja, jos syytä on, kenties tulevaisuudessa myös oikeudessa.

Internetsivuston vaientaminen on osoittautumassa vaikeammaksi kuin Wikileaksille sodan julistaneet poliitikot kuvittelevat. Satojen peilisivustojen ansiosta Wikileaksin vaientaminen on nyt käytännössä mahdotonta. Voima uskoo, että myös toimittajien ja kustantajien on tarjottava apuaan, kun kollegoiden työtä vastaan hyökätään laittomasti. Wikileaksin asia on meidän asiamme.

Tämän hyvin positiivisen, ehkä osin jopa propagandistisen, kannanoton johdosta Voima-lehti sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Voima-lehti asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y=2].

Suomalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään

Kuvio 56 Suomalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään [X-akseli kuvaa joukkoviestimen maailmankuvaa, Y-akseli sen asennoitumista vuotosivustoon]

Suomalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin nelikentän perusteella

Ensimmäinen asia, johon huomio kiinnittyy nelikenttää tarkasteltaessa, on siitä ilmenevä lehdistön asennoitumisen *hajanaisuus*. Tämä voi osoittaa joukkoviestinten hämmennystä WikiLeaksin kaltaisen uuden ilmiön käsittelyssä. Joukkoviestimen maailmankatsumuksen merkityksen asennoitumiseen WikiLeaksiin näyttäisi pintapuolisesti olevan odotetun kaltainen: vasemmistoliberaalit ja vasemmistolaiset lehdet suhtautuvat vuo-

tosivustoon myönteisemmin kuin liberaalikonservatiiviset ja konservatiiviset lehdet. Tämä on kuitenkin osittain harhaa. Pieniä ääri vasemmistolaisia puolueita edustavat Kansan Uutiset (Vasemmistoliitto) ja Tiedonantaja (Suomen Kommunistinen Puolue) pidättäytyivät kokonaan ottamasta kantaa WikiLeaksin toimintaan. Ne tyytyivät ainoastaan kommentoimaan vuodettuja tietoja. Tämä voi tietenkin johtua siitä, että Neuvostoliiton Kommunistiselta Puolueelta ei ole vielä tullut ohjeistusta, miten vuotosivustoon olisi suhtauduttava. Lehtien toimituksilla voi olla edessään pitkä odotus, NKP:tä ei ole ollut olemassa enää pariin vuosikymmeneen! Poikkeamana voidaan pitää Iltalehden kantaa, joka oli voimakkaasti myönteinen, vaikka lehteä voidaan kuvailla liberaalikonservatiiviseksi. Suurimmalla osalla lehdistä kanta vuotosivustoon muodostui hyvin nopeasti marraskuun lopun 2010 jälkeen, kun diplomaattisähkeiden vuototulva tuli julkiseksi. Myöhemmissä arvioissaan lehdet keskittyivät lähinnä uutisoimaan ja arvioimaan vuodettuja tietoja.

Toinen voimakkaasti myönteisen kannan ottanut on Voima-lehti, joka on voinut olla voimakkaasti aivovuodon vastaanottajana sekä ääri vasemmiston pienlehdistä että Vihreästä Langasta. Tasapainoisimman arvion esittivät Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet, jotka molemmat olivat huolissaan vuotosivuston toiminnan negatiivisista vaikutuksista informaation avoimuudelle, toisin sanoen, että WikiLeaksin toiminta johtaa päinvastaiseen tulokseen kuin vuotosivuston tavoitteena on.

9.2 Eurooppalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin

9.2.1 Tutkimusaineiston eurooppalaiset julkaisut

On huomattava rajoittavana tekijänä aineiston valinnassa olleen tutkijan kielitaidon, minkä johdosta valittu aineisto painottuu englanninkielisiin julkaisuihin. Mukana on myös joitakin espanjan-, norjan-, ranskan- ja ruotsinkielisiä julkaisuja. Kaikki käännökset ovat tutkijan tekijän, jollei toisin mainita.

Muut eurooppalaiset julkaisut

Aftenposten (Oslo, Norja) – kolumni 30.11.2010

Aftonbladet (Tukholma, Ruotsi) – kolumni 3.12.2010

Athens News (Ateena, Kreikka) – pääkirjoitus 5.12.2010

Dagens Nyheter (Tukholma, Ruotsi) – pääkirjoitus 30.11.2010

Der Spiegel (Saksa) – kolumni 13.12.2010

El País (Madrid, Espanja) – kolumni 5.12.2010

International Herald Tribune (Pariisi, Ranska) – pääkirjoitus 1.12.2010
 Le Matin (Lausanne, Sveitsi) - kolumni 20.1.2011
 Le Monde (Pariisi, Ranska) - kolumni 30.11.2010
 Le Monde Diplomatique (Ranska) – kolumni joulukuu 2010
 Le Soir (Bryssel, Belgia) – kolumni 3.12.2010
 L’Express (Pariisi, Ranska) – kolumni 7.12.2010
 L’Humanité (Pariisi, Ranska) – kolumni 30.11.2010
 Svenska Dagbladet (Tukholma, Ruotsi) – pääkirjoitus 30.11.2010
 The Daily Telegraph (Lontoo, Iso-Britannia) – kolumni 11.12.2010
 The Economist (Iso-Britannia) – pääkirjoitus 4.12.2010
 The Financial Times (Lontoo, Iso-Britannia) – pääkirjoitus 30.11.2010
 The Guardian (Lontoo, Iso-Britannia) - pääkirjoitus 8.12.2010
 The Herald (Glasgow, Skotlanti) - kolumni 5.12.2010
 The Independent (Lontoo, Iso-Britannia) – kolumni 29.11.2010
 The Irish Independent (Dublin, Irlanti) – kolumni 1.12.2010
 The Malta Independent (Valletta, Malta) – kolumni 30.12.2010
 The New Statesman (Iso-Britannia) – kolumni 6.12.2010
 The Prague Post (Praha, Tseki) – kolumni 16.2.2011

B1) Aftenposten (lehden koodi nelikentässä B1)

Aftenposten on Norjan toiseksi suurin sanomalehti, joka on ollut aikaisemmin lähellä kokoomuspuolue Höyreä. Lehti perustettiin vuonna 1860 Christiania Adresse-blad -nimisenä. Nimi muuttui Aftenposteniksi vuonna 1861. Joulukuun puolivälissä 2010 Aftenposten sai haltuunsa kaiken Yhdysvaltain diplomaattisähkeitä käsittävän WikiLeaks-materiaalin vuotosivuston sisäisen vuodon ansiosta. Lehti otti yhteistyökumppaneikseen muutaman muun pohjoismaisen sanomalehden, mm. Helsingin Sanomat ja Svenska Dagbladetin, työstääkseen materiaalia. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Otsikolla *Avoimuuden alttarilla* kirjoittaa lehden politiikan osaston päätoimittaja Harald Stanghelle 30.11.2010 WikiLeaksistä seuraavasti:

Keväällä oli brutaali video Irakista, joka shokeerasi koko maailmaa. Kesällä esiteltiin valtava määrä Afganistanin sodan yksityiskohtaisia raportteja. Ja aiemmin syksyllä tuli sarja Irak-raportteja kiihdyttämään debattia. Nyt on kyseessä Yhdysvaltain ulkomaanlähetystöjen raportit, jotka vaikuttavat poliitikkojen ja mediaväen päiväjärjestykseen ympäri maailman.

Materiaalista löytyy suorasanaisia luonnehdintoja valtionpäämiehistä. Törmäämme epätoivoon ja huoliin, joita ei ole tarkoitettu käsiteltäväksi julkisuudessa. Luemme myös analyyseja, jotka ovat voineet aiheuttaa hämmennystä Washingtonissa.

Ei tietenkään ole merkityksetöntä mitä amerikkalaisista lähetystöistä lähetetään kotimaahan. Merkitystä on myös sillä, millaisia ovat sisäpiirin arviot maailman valtionjohtajista. Nämä kaikki ovat säikeitä kudoksessa, josta muodostuu kokonaisnäkemys supervallan ulkopoliitikasta.

Stanghelle ei lainkaan arvioi vuotosivuston toiminnan moraalista tai yhteiskunnallista puolta, vaan on vain innoissaan siitä, mitä ihmeellisiä tietoja voi vielä tulla vastaan. Hyvin positiivisen arvioin johdosta Aftenposten sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Aftenposten asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

B2) Aftonbladet (koodi B2)

Puolueisiin sitoutumaton ruotsalainen iltapäivälehti Aftonbladet on levikiltään Skandinavian suurin sanomalehti. Lehti on noudattanut viime vuosikymmeninä vasemmistoliberaalia linjaa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Peter Kadhammar arvioi WikiLeaksin toimintaa 3.12.2010 otsikolla *Wikileaksin paljastukset avaavat ovia vallan suljettuihin huoneisiin seuraavasti:*

Maailman johtajat jonottavat tuomitakseen Wikileaksin ja sen perustajan Julian Assangen. Sanotaan, että hän tuhoaa kansainvälisen keskustelun ja valtiomiesten keskinäisen luottamuksen.

Tärkeää on, että ensimmäistä kertaa voimme luoda silmäyksen siihen, miten suuret ja mahtavat toimivat ja järkeilevät luullessaan olevansa rauhassa häiritsijöitä, ilman että he joutuvat kohtaamaan verisen järistyksen, jossa vallankumoukselliset heittävät ulos salaisia papereita kadulla odottaville ihmisjoukoille.

Me elämme yhteiskunnissa, joissa hallitukset ja turvallisuusviranomaiset sanovat, että niiden täytyy tehostaa meidän, kansalaisten, valvontaa. Meidän, kansalaisten, joukossa voi olla vaarallisia elementtejä. Siksi meidän tekemisiämme valvotaan netissä, meiltä otetaan sormenjäljet ja meidän puhelinliikennettämme seurataan. He tietävät meistä kaiken.

Aftonbladetin kolumni pitää avoimuutta ensiarvoisen tärkeänä WikiLeaksin toimintaa arvioitaessa. Voimakkaasti positiivisen kirjoituksen perusteella Aftonbladet sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Aftonbladet asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

B3) Athens News (koodi B3)

Athens News on Kreikassa ilmestyvä englanninkielinen sanomalehti, nykyisin viikkojulkaisu. Puolueista riippumaton, liberaali Athens News on perustettu vuonna 1952. Aiemmin päivittäin ilmestynyt lehti muuttui viikkojulkaisuksi vuonna 2001. Maailman katsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Pääkirjoituksessa 5.12.2010 Athens News arvioi WikiLeaksiä seuraavasti:

Internet kuuluu nykyään journalistisen ammatin työkaluihin. ”Tietodumppausten” arvon ylenkatsominen jättää huomiotta sen tosiasian, että laittamalla informaation nettiin, meillä globaalina yhteiskuntana on käytettävissä lukematon määrä kyvykkäitä tutkijoita vapaina tutkimaan informaation syvimät salat. Milään maailman uutisorganisaatiolla ei ole sellaista määrää työvoimaa.

Hyvä journalismi osoittaa senlaatuista harkintakykyä, jota usein tarvitaan tämän tyyppisissä tärkeissä päätöksissä. Ja siksi meistä on huojentavaa, että WikiLeaks toimii yhteistyössä kansainvälisten uutisorganisaatioiden, kuten New York Timesin ja Guardianin, kanssa saattaakseen uutiset yleisölle. Nämä

ammattitaitoiset toimittajat käyvät dokumentit läpi etukäteen muokatakseen uutiskelpoista materiaalia kokemukseensa perustuen.

Ovatko koulutetut toimittajat erehtymättömiä? Eivät tietenkään. Mutta sen vaatiminen, että WikiLeaksin ei pitäisi julkaista aiemmin salaista informaatiota, on lyhytnäköistä. Sen sijaan meidän pitää seurata tarkkaan WikiLeaksin toimintaa ja vaatia organisaatiota noudattamaan niitä korkeita journalistisia periaatteita, jotka tekevät ammattikunnasta kunniallisen.

Nämä vuodot asettavat johtajillemme korkeamman standardin, johon journalismin – sekä vanhan koulun että nettiajan – pitäisi aina pyrkiä.

Athens News suhtautuu WikiLeaksin toimintaan myönteisesti, mutta korostaa samalla ammattitoimittajien osuutta ja vastuuta tiedon välittäjinä. Hyvin positiivisen pääkirjoituksen perusteella Athens News sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Athens News asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

B4) Dagens Nyheter (koodi B4)

Dagens Nyheter on Ruotsin suurin aamulehti. Puolueisiin sitoutumaton DN on perustettu vuonna 1864. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Dagens Nyheter otti kantaa WikiLeaksin toimintaan pääkirjoituksessaan 30.11.2010 mm. seuraavasti:

Onko tämä massiivinen salaisten dokumenttien julkaisu oikeutettu? Kriitikot, etunenässä amerikkalaisen hallinnon edustajat, väittävät, että vuoto sekä uhkaa kansakunnan intressejä että vaarantaa yksittäisten henkilöiden turvallisuutta.

Toinen, enemmän periaatteellinen vastaväite on, että diplomatia vaatii suljettuja ovia, jotta konflikteja voidaan ylipäättään ratkaista. Tämä pitää paikkansa ja WikiLeaksin strategia, jossa massiivinen salaiseksi leimatun materiaalin julkistaminen myötävaikuttaa entistä avoimempaan yhteiskuntaan, on kaukana varmuudesta. Riskinä on ennemminkin paluu entistä salaisempaan diplomatiaan.

USA ei voi ylläpitää diplomaattista koskemattomuutta suhteessa tutkivaan journalismiin. Mutta myös WikiLeaksin julkistamisvastuun suhteen voidaan asettaa monia kysymyksiä.

Dagens Nyheter, samalla kun toteaa tutkivan journalismin merkityksen, suhtautuu periaatteessa WikiLeaksin toimintaan kielteisesti. Lehti katsoo, että diplomaattisähkeiden vuotaminen tuskin edistää yhteiskunnan avoimuutta – tulos voi olla päinvastainen. Kriittisen pääkirjoituksen perusteella DN sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin Dagens Nyheter asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -1].

B5) Der Spiegel (koodi B5)

Der Spiegel on Euroopan suurin viikoittain ilmestyvä uutisaikakausjulkaisu. Puolueisiin sitoutumaton Der Spiegel on perustettu vuonna 1947. Der Spiegel oli kolmas julkaisu, The Guardianin ja The New York Timesin jälkeen, joka kutsuttiin yhteistyöhön WikiLeaksin hallussa olleiden diplomaattisähkeiden työstämiseksi loppuvuonna 2010. Maa-ilmerkatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnissaan 13.12.2010 Thomas Darmstädt arvioi WikiLeaksin toimintaa otsikolla *Onko maanpetos kansalaisvelvollisuus?* seuraavasti:

Mihin tarvitsemme lehdistönvapautta? Yhdysvaltain perustuslain laatijat uskoivat, että sellainen takuu olisi tarpeeton – jopa vaarallinen. On olemassa vapauksia, joita ei turvata lupauksilla, vaan jotka otamme itsellemme. Ne ovat kuin ilma, jota hengitämme demokratiassa, jonka oikeutus rakentuu yleisen mielipiteen varaan. Demokratia, joka perustettiin tällaiselle ”syvälle ymmärtämykselle”, on amerikkalainen demokratia. Osoitus amerikkalaisten vallankumouksellisten terveestä epäuskosta tämän ”syvän ymmärtämyksen” vaikutusvaltaa kohtaan on, että lehdistön vapaus myöhemmin lisättiin Yhdysvaltain perustuslakiin.

Mutta sitten tuli eräs, joka edelleen näytteli vallankumouksellisen osaa. WikiLeaks-vuotosivuston perustaja Julian Assange leikkii tulella, anarkian tulella. Hän uhkaa jatkuvasti uusilla, yhä vaarallisemmilla paljastuksilla, joiden pitäisi

suuresti huolestuttaa asianosaisia. Mutta viha, jota hän saa vastaansa, on kaikkien demokratianormien alapuolella.

Kirjoittaja ottaa voimakkaasti kantaa sanan- ja lehdistönvapauden puolesta, eikä pohdi vuotosivuston mahdollisia haittavaikutuksia. Hyvin positiivisen arvion perusteella Der Spiegel sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Der Spiegel asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

B6) El País (koodi B6)

El País on levikiltään Espanjan suurin sanomalehti. Lehti on perustettu vuonna 1976, ja se on yksi viidestä lehdestä, joka aloitti yhteistyön WikiLeaksin kanssa vuoden 2010 lopulla. El País on puolueisiin sitoutumaton, mutta se on linjaltaan lähellä Espanjan Sosialistista Puoluetta. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnissaan 5.12.2010 Moisés Naím arvioi WikiLeaksiä seuraavasti:

Täydellinen hallinnon läpinäkyvyys on parempi yhteiskunnalle – ongelma on, että demokratiat ovat paljon haavoittuvaisempia tälle tulkinnalle kuin diktatuurit. Tämä epäsymmetria johtaa siihen, että kansainvälisellä areenalla demokratiat ovat velvoitettuja kilpailemaan diktatuurien, terroristien ja rikollisten hallintojen salamyhkäisten toimintatapojen kanssa epäedullisesta asemasta. Toinen epätoivottu seuraus WikiLeaksin kaltaisen vuotosivuston toiminnasta on, että kamppailu läpinäkyvästä maailmasta, jossa hallitukset pakotetaan paljastamaan kaikki, voi tahtomattaan johtaa siihen, että diktaattorien elämä tulee paljon helpommaksi.

Arviossaan Naím myöntää, että yhteiskunnan läpinäkyvyys on periaatteessa hyvä asia. Kuitenkin, siihen pyrkiminen WikiLeaksin käyttämien menetelmien avulla voi johtaa diktaattorien elämän helpottumiseen. Kolumnisti suhtautuu vuotosivuston toimintaan hyvin kriittisesti, ja tällä perusteella El País sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin El País asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= -2].

B7) International Herald Tribune (koodi B7)

International Herald Tribune on Pariisissa päämajaansa pitävä, New York Timesin omistama sanomalehti. Lehti perustettiin alun perin vuonna 1887 nimellä The Paris Herald. International Herald Tribune –nimisenä sitä alettiin julkaista vuonna 1967. Lehti on mielipiteiltään liberaali ja puolueisiin sitoutumaton. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Pääkirjoituksessaan 1.12.2010 lehti käsitteli WikiLeaksä seuraavasti:

Viimeiset WikiLeaks paljastukset aiheuttavat kiusaantuneisuutta, mutta ne myös osoittavat taitavaa, tarkoituksenmukaista diplomatiaa.

Diplomatia on usein sokuista ja kun yksityinen kommunikaatio tulee julkiseksi, se voi olla myös hyvin kiusallista. Mutta mikä teki meihin vaikutuksen WikiLeaksin paljastamissa dokumenteissa, oli ”luurankojen” poissaolo. Vuosia jatkuneen Bushin hallinnon väärinkäytösten jälkeen – mukaan lukien kidutukset ja kidnappaukset – Obaman hallinnon diplomatia vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta ja toisinaan suorastaan taitavalta.

Obaman hallinnon tulisi ehdottomasti olla vaivaantunut päätöksestään jatkaa Bushin hallinnon politiikkaa ohjeistamalla amerikkalaiset diplomaatit keräämään henkilökohtaista tietoa – kuten luottokorttien numeroita – ulkomaisilta virkamiehiltä. Se hämärtää vaarallisesti diplomaatin ja vakoilijan eroa ja olisi parempi jättää vakoilijoille.

On olemassa legitiimejä syitä monien diplomaattisten keskustelujen pitämiseen salaisina. WikiLeaksin vuodot tulevat aiheuttamaan kiusallisia hetkiä, eikä vähiten maailman johtajista tehtyjen suorasaisten arvioiden johdosta.

Ulkoministeri Clintonin väite, että vuodot uhkaavat kansallista turvallisuutta, tuntuu liioitellulta. Asiakirjat ovat arvokkaita, koska ne valaisevat amerikkalaista politiikkaa amerikkalaisten ja muiden ansaitsemalla tavalla.

Pääkirjoituksessaan International Herald Tribune ei varsinaisesti ota kantaa WikiLeaksin toiminnan oikeudelliseen, yhteiskunnalliseen tai moraaliseen puoleen, ainoastaan vaikutelmaan vuodetuista tiedoista. Tiedot saavat lehdeltä hyvin positiivisen käsittelyn, samalla lehti katsoo, että yleisö on *ansainnut* tietojen julkitulon, ja ulkoministeri *liioittelee* mahdollisia vahingollisia seurauksia. Lehden näin voimakas positiivinen näkökulma johtunee siitä, että International Herald Tribunen emolehti, The New York Times, itse osallistui paljastusten julkaisuun. Tämän hyvin positiivisen arvion perusteella International Herald Tribune sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin International Herald Tribune asemoituu nelikentässä kohtaan [$X= 1$, $Y= 2$].

B8) Le Matin (koodi B8)

Le Matin on Lausannessa ilmestyvä Sveitsin suurin ranskankielinen sanomalehti. Puolueisiin sitoutumaton Le Matin on liberaali ja vasemmistopainotteinen. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Otsikolla *Läpinäkyvyys ja tyyli* lehti kommentoi WikiLeaksiä 20.1.2011 seuraavasti (suomennoksen tarkistanut FM Eeva Boström):

Wikileaks. Te olette kuulleet luottamuksellisen diplomaattipostin julkaisusta kyseisellä Internet-sivustolla. Te olette seuranneet julkaisun aiheuttamaa kuohuntaa. Sen myrskyisiä olosuhteita. Ne ovat ilmenneet oireina; pistävät miettimään monia asioita. Virallista politiikkaa ja sitä toista, kulissien takaista... Tai reaalidemokratiaa ja korruptoitunutta demokratiaa. Kaiken ytimessä on läpinäkyvyyden käsite, joka on epäilemättä meidän aikakautemme keskeinen teema, joka sekä strukturoi että innostaa.

Läpinäkyvyydestä käytetään paljon typerää puheenvuoroja, osa jopa hyvin älykkäiltä intellektuelleilta, jopa Umberto Ecoilta, suuren luokan italialaiselta kirjannoppineelta, joka toissaviikolla julkaisi puolen sivun muistutuksen totaalisen läpinäkyvyyden vaaroista. Se lopulta tuhoaisi kaikki salaiset valtakunnat: psykologiset ja käyttäytymiseen liittyvät, jotka ovat tarpeellisia ihmisten ja yhteisöjen elämälle. Big Brotherin läpinäkyvyys.

Mutta me emme vielä ole siellä. Tässä Eco erehtyy. Ihminen ei todellakaan ole itsetuhon kynnyksellä. Hän on liian kiero, liian pelkurimainen tai liian perverssi. Hän ei toimi suoraviivaisesti vaan ristiriitaisen mallin mukaan, joka sallii hänelle sekä henkilökohtaisen että yhteisön vision tasapainoisuuden jatkuvan uudelleenarvioinnin.

Sitä puolta hänestä, joka vaalii halua läpinäkyvyyteen, asettuu vastustamaan toisen puoli, joka pyrkii läpinäkymättömyyteen. Kun hän lisää tietyn kohdan läpinäkyvyyttä, hän samalla lisää toisen kohdan läpinäkymättömyyttä. Siinä tasapaino.

Nykyään on tuhansia keinoja edistää läpinäkyvyyttä. Mikäli niiden päämäärät ovat erilaisia, ne voivat menestyä saman harhakuivan suojassa: täytyy nähdä ihmisten läpi. Ei ainoastaan kuvaamalla heitä tarkasti, jotta voidaan havaita heidän salaiset vehkeilynsä, mutta hallitsemalla heidän muodostamansa visuaaliset esteet, jotta voidaan nähdä heidän aikomuksensa.

Mutta se mikä on kaikkein läpinäkymättömintä meidän päivinämme on tyyli, julkisivu, look – sen taakse voi kätkeytyä. Miten henkilöt ja instituutiot ovat esillä julkisuudessa – ne jotka pukeutuvat tai naamioituvat outoihin kuoseihin riippuen tuotemerkeistä, muodista tai vaihtoehtomuodista. Ja tämä esillepano toimii meidän modernissa yhteiskunnassamme kuin valkokangas, jonne heijastuvat vallitsevan normin signaalit. Mistä epäilemättä voi johtua vieraantuneisuus, kunhan vain pääsee pakoon läpinäkyvyyden vartiotorneja. Tämä on moderni yhtälö.

Le Matinin kirjoittaja on valinnut melko vaikeaselkoisen tyylin, mutta tuntuu kuitenkin suhtautuvan WikiLeaksiin positiivisesti, vaikka suhtautuukin epäilevästi, jopa kyynisesti, läpinäkyvyyden mahdollisuuksiin muuttaa yhteiskuntaa parempaan suuntaan. Kirjoittajan kritiikin kohteena on italialainen kirjailija Umberto Eco, joka saavutti maailmanmaineen 1980-luvulla kirjoillaan Ruusun nimi ja Foucault'n heiluri. Tämän positiivisen arvion perusteella Le Matin sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin Le Matin asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 1].

B9) Le Monde (koodi B9)

Le Monde on ranskalainen sanomalehti, joka on perustettu vuonna 1944. Poliittisesti sitoutumaton Le Monde on linjaltaan vasemmistoliberaali. Le Monde on yksi viidestä

lehdessä, joka aloitti yhteistyön WikiLeaksin kanssa vuoden 2010 lopulla. Maailman-katsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Alexandre Piquard tekee Le Mondessa katsauksen tapahtuneeseen 30.11.2010 otsikolla *WikiLeaks: läpinäkyvyys joka aikaansaa debattia* (suomennoksen tarkistanut FM Eeva Boström):

”Vastuutonta”, arvosteli Nicolas Sarkozy ankarasti, kuten useat kansainväliset johtajat, WikiLeaksin hankkimien amerikkalaisten sähkeiden julkaisemista. Sekä lehdistössä että Internetissä kysymys salaisesta diplomatiasta saa kommentaattorit vastakkain. Pääkirjoittajat, erityisesti Figarossa ja Libérationissa, tuomitsevat liian suuren läpinäkyvyyden turmiolliset seuraukset. Muut huomioijat ovat panneet merkille, että valtaapitävät ovat aina tuominneet häiriöitä aiheuttaneiden dokumenttien julkaisun. Diplomaattisanomien valinnassa mukana olleiden lehtien keskuudessa – kuten Le Monde, The Guardian ja The New York Times – on painotettu, että tietyt raakamateriaalin osuudet on suodatettu ja asetettu kontekstiin, toisin kuin WikiLeaksin aiemmissa operaatioissa. Tämä on juuri se seikka, jota muut kriitikot painottavat: WikiLeaks ei ole ollut riittävän läpinäkyvä.

”Salassapito ei ole perusolemukseltaan vahingollista. Vain sen käyttö voi olla harhateille joutunutta”, kirjoittaa La Croix’n Dominique Quinio. Diplomaattisähkeiden julkaisemisen mukana ”läpinäkyvyydellä on ainoastaan menetettävää”, arvioi La Presse de la Manchen Jean Levallois, sillä ”tulevaisuudessa diplomaattien välinen kommunikaatio voi olla vielä salatumpaa”. ”Uudet teknologiat uhkaavat tuhota” salassapidon ja johtaa ehkä ”despoottiseen läpinäkyvyyteen”, huomauttaa L’Est Republicainin Rémi Godeau.

”Väkivaltaisten konfliktien maailmassa valtiolla on oikeus säilyttää puolustussalaisuutensa ja keskustella luottamuksellisesti liittolaistensa tai vastustajiensa kanssa, ja samalla itse suorittaa tiettyjä erityisoperaatioita”, arvioi Liberationin Laurent Joffrin. Figarossa Pierre Rousselin tuomitsee ”huolestuttavan ekshibitionismin”, joka uhkaa heikentää amerikkalaista diplomatiata.

”Läpinäkyvyys ja harkintakyky ovat yhteensopivia”, toteaa Le Monden toimituspäällikkö Sylvie Kaufmann artikkelissaan maanantaina, ”ja se on epäilemättä

asia joka erottaa meidät WikiLeaksin perusstrategiasta.” ”Kaikki valitsemamme dokumentit olemme suodattaneet huolellisesti yhteistyökumppaneitamme, neljää muuta lehteä, edustavien kollegojemme kanssa”, hän lisää Le Monde.fr:n chatissa.

Paradoksaalisesti, dokumenttiaineisto, jonka media on vahvistanut, on saanut aikaan uuden kritiikin tulvan: jotkut arvostelevat WikiLeaksiä läpinäkyvyyden puutteesta.

Kolumnistin huomioonottamat arviointikatkelmat ovat enimmäkseen kielteisiä. Tämä heijastaa kirjoittajan omaa näkökulmaa. Kielteisen arvion perusteella Le Monde sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin Le Monde asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= -1].

B10) Le Monde Diplomatique (koodi B10)

Le Monde Diplomatique on ranskalainen kuukausittain ilmestyvä uutisjulkaisu. Lehti on perustettu vuonna 1954. Poliittisesti sitoutumaton Le Monde Diplomatique on linjaltaan vasemmistoliberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Lehden joulukuun numerossa 2010 päätoimittaja Serge Halimi arvioi WikiLeaksin toimintaa otsikolla *Millaisia salaisuuksia WikiLeaks vuotaa?* mm. seuraavasti (suomenos: Tatu Matilainen):

Häiritsevähkö Wikileaksin paljastukset diplomatiaa, joka voisi – kuten vuonna 1962 – estää sotia syntymästä? Vai onko Wikileaks kiusallinen sille toisenlaiselle diplomatialle, joka päinvastoin aiheuttaa sotia? Jotkut uutisvuodot eivät nimittäin herätä läheskään yhtä äänekkästä huolestuneisuutta kuin toiset.

On esitetty, että paljastus jonkun yksityishenkilön vierailusta Yhdysvaltojen suurlähetystössä saattaisi vaarantaa kyseisen ihmisen hengen. Mutta jos palja stukset todella ovat niin vaarallisia (yhtäkään mainitunlaista tapausta ei ole vielä tiedossa), niin kuinka ihmeessä salaisuuksia on varjeltu niin kovin huonosti?

Suurlähettiläät eivät ole keitä hyvänsä viestinviejiä. He nimittäin pyrkivät korostamaan omaa tehokkuuttaan esimerkiksi liioittelemalla tapaamiensa henkilöiden näkemysten yhtenevyyttä suurlähettilään kotimaan virallisen kannan kanssa. Yhdysvaltalaisen diplomaattien keskustelukumppanit eivät ole myöskään vahvistaneet paljastettuja puheitaan aidoiksi. Julkaisemisen perusteeksi on ilmeisesti riittänyt se, että puheet vaikuttavat aidoilta – ne siis vastaavat sitä, mitä jo ennalta epäiltiin.

Arviossaan Halimi ottaa esille tärkeän näkökulman: sanoman representaation. Kuten esimerkissä presentaatio–vastaanottajaketjusta (alaluku 8.1.4) ilmenee, suurlähettilään tulkinta on alkuperäisen presentaation kolmas representaatio – mikäli sanoma on aito, kuten Halimi huomauttaa. Päätoimittaja suhtautuu vuotosivustoon myönteisesti, mutta jättää kuitenkin ovelasti itselleen takaportin, mikäli vuotosivuston toiminta osoittautuu vahingolliseksi. Positiivisen arvion perusteella Le Monde Diplomatique sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin Le Monde Diplomatique asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 1].

B11) Le Soir (koodi B11)

Le Soir on Belgian suurin ranskankielinen sanomalehti. Vuonna 1887 perustettu lehti on puolueista riippumaton, mutta linjaltaan lähellä sosialisteja. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Kolumnissaan 3.12.2010 Jean-Francois Kahn arvioi WikiLeaksiä seuraavasti (suomenoksen tarkistanut FM Eeva Boström):

Mikäli saat käsiisi huippusalaisen dokumentin, joka osoittaa, että George Bush luulee Belgiaa latinalaisamerikkalaiseksi maaksi tai uskoo, että valloni on slaavilainen kieli, pitäisikö se julkaista? Tähän kysymykseen suurin osa ranskalaisista päätoimittajista ja suurista medioista, reaktiona WikiLeaksin internetissä paljastamiin amerikkalaisiin diplomaattisähkeisiin, vastasi: ”ei, me emme halua tietää!”. Eräällä tavalla, he ovat empiristejä: vain ulospäin näkyvä, fasadi, kiinnostaa heitä, ja kun, äkkiarvaamatta, ilmaantuu se mitä filosofi Immanuel Kant kutsui ”todeksi todellisuudeksi”, toisin sanoen, kun ulkosivun takana piilevä tulee näkyviin, se karkotetaan huudolla: Kahuu! Kuten Tartuffe sanoi: ”Kätkekää se

mitä en saa nähdä!”. Figaron pääkirjoitus oli jopa otsikoitu ”Läpinäkyvyyden diktatuuri!”. Se on kummallista. Uskottiin lapsellisesti, että salassapito ja valehtelu suosivat diktatuuria ja läpinäkyvyys, päinvastoin, omaisi vapautuksen elementin. Ei todellakaan: näyttäisi siltä, että läpinäkyvyys on yksinvaltaista ja totuus sortavaa.

Mitä uskoa? Että läpinäkyvyys siittää epäjärjestystä? Ja sen seurauksena, vaikka ex-presidentti George Bushin hatara äyllinen tietämys oli yleisessä tiedossa, olisi pitänyt estää kaikkien luottamuksellisten dokumenttien julkaisu, jotka esittivät avoimesti hänen typeryytensä, jottei länsi, jonka otaksuttu johtaja hän oli, menettäisi toivoaan.

Kolumnisti moittii voimakkaasti vuotosivuston kriitikoita, ja näin, käänteisesti, suhtautuu WikiLeaksiin hyvin positiivisesti. Hän ihmettelee joittenkin tahojen mielipidettä *läpinäkyvyyden diktatuurista*, ja painottaa sanojaan tekemällä viittauksen Immanuel Kantiin. Hyvin positiivisen arvion perusteella Le Soir sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Le Soir asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

B12) L’Express (koodi B12)

L’Express on ranskalainen viikoittain ilmestyvä uutisaikakauslehti. Lehti on perustettu vuonna 1953. Poliittisesti sitoutumaton L’Express on linjaltaan liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Christian Makarian arvioi WikiLeaksiä lehden numerossa 7.12.2010 seuraavasti (suomennoksen tarkistanut FM Eeva Boström):

WikiLeaksin vuotamien sähkeitten sarjatuli tuntuu paljastavan ahdistavan kuilun. Kuilun eliitin etuoikeutetun luottamuksellisuuden ja tavallisten kansalaisten läpinäkyvyysvaatimuksen välillä; kuilun monopolisoidun poliittisen päätöksenteon ja suuremman demokratiahulun välillä; kuilun piilottelevan johtavan kastin ja Facebookin muokkaamien nuorten sukupolvien välillä; kuilun hallitsijoiden narstisen kommunikaation väärinkäytösten ja yleisen mielipiteen heijastaman bumperangiefektin välillä, joka vaatii saataviaan; kuilun diplomaattisten viestien

salaisuusasetusten ja samojen kansainvälisten toimijoiden orkestroiman media-globalisaation välillä.

Kaikki tämä ja paljon muuta lisäksi, on epäilemättä totta. Mutta WikiLeaksin lähestymistapa nojaa suunnattomaan tietämättömyyteen voimasuhteiden historialta. Tähtäimessä on koko se poliittinen kulttuuri, josta olemme lähtöisin, me kaikki jotka vetoamme demokratiaan. Ei ole harmitonta, että diktatuurit ovat täysin säästyneet tältä debatilta ja että Ahmadinejadin tai Kim Jong-Ilin, joitten rötökset WikiLeaks on kuitenkin yksityiskohtaisesti varmistanut, ei tarvitse tuntea yhtään huolta.

Diplomaattikunnan esiintulo on juuri yksi nykyajan pääasiallisia kokemuksia. Jo Egyptin faaraoilla, Aleksanteri Suurella tai Julius Caesarilla oli lähettiläensä ja vakoojansa; he solmivat liittoumia ja vastaliittoumia; mutta diplomaattien ammattikunta, joka on luotu ratkomaan konflikteja muulla tavoin kuin voiman käytöllä, liittyy historiallisesti viimeisen neljän vuosisadan eurooppalaiseen kehitykseen.

L'Expressin kolumnisti katsoo, että WikiLeaksin toiminta voi vahingoittaa kansainvälistä diplomatiakäytäntöä, jolla on Euroopassa kunniakkaat perinteet. Hän ei hyväksy WikiLeaksin lähestymistapaa, vaan pitää sitä tietämättömänä. Hyvin kriittisen arvion perusteella L'Express sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin L'Express asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

B13) L'Humanité (koodi B13)

L'Humanité on alun perin Ranskan kommunistipuolueen äänenkannattaja, joka on perustettu vuonna 1904. Lehti on nykyisin itsenäinen, mutta sillä on edelleen läheiset suhteet kommunistipuolueeseen. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Bernard Duraud arvioi WikiLeaks-vuotoja 30.11.2010 seuraavasti (suomenoksen tarkistanut FM Eeva Boström):

Mikäli diplomatia on salaista, voidaan kysyä dokumenttien luottamuksellisuustetta ja kenen pitäisi tietää, kuka on voinut koota ne ottaen huomioon niiden määrän. Viime kesänä Yhdysvaltain kansallinen turvallisuuspalvelu iski silmänsä Bradley Manningiin ja Julian Assangeen. Ensin mainittu, amerikkalainen sotilas, on jo vangittuna WikiLeaksille lähettämästään videosta, jossa nähdään amerikkalaisen sotilashelikopterin tekemä verinen ilmahyökkäys Bagdadissa. Jälkimmäinen on sivustosta vastaava kyberjournalismin suuri guru, joka on toimittanut raakadatan sattumanvaraisesti Internetin käyttäjille ja joka on Ruotsissa takaa-ajettuna seksuaalisesta ahdistelusta epäilty. Viimeinen kysymys? Ovatko nämä vuodot olleet järjestettyjä? Jos ovat, kenen toimesta?

L’Humanité’n kolumnisti käy ensin läpi eniten huomiota saaneita vuototietoja, kuten Berlusconiä ja Merkeliä koskevia, ja vasta kolumnin viimeisessä kappaleessa pohtii hieman WikiLeaksin syvintä olemusta, mutta pohdinta jää hämmentyneiden kysymysten asteelle. Hämmentyneen kolumnin ansiosta L’Humanité sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [0]. Näin L’Humanité asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -2, Y= 0].

B14) Svenska Dagbladet (koodi B14)

Svenska Dagbladet on ruotsalainen sanomalehti, joka on perustettu vuonna 1884. Aiemmin SvD oli Ruotsin maltillisen kokoomuspuolueen (Samlingspartiet) äänenkannattaja, vuodesta 1977 lehti on ollut poliittisesti riippumaton. Lehden linja on kuitenkin edelleen säilynyt lähellä maltillista kokoomusta. Svenska Dagbladet toimii yhteistyössä norjalaisen Aftenpostenin kanssa WikiLeaksistä vuotaneiden diplomaattisähkeiden työstämisessä. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Svenska Dagbladet kommentoi WikiLeaksiä pääkirjoituksessa 30.11.2010 seuraavasti:

Totuus ja väärinkäytökset voivat tulla vuotojen kautta päivänvaloon, ja se on hyvä. Mutta ongelmiakin on. Vain murto-osa materiaalista on käyty läpi, joten on epävarmaa, mitä tulee paljastumaan. Esille tulleen perusteella ei voida sanoa, etteikö vanha maailma kaikesta huolimatta tulisi säilymään.

Tietyt idealistit kannustavat Wikileaksiä pidäkkeettömästi. ”Information wants to be free” on internetaikakauden motto ja uljas uusi maailma, joka oletettavasti sitä seuraa. Pitää varoa sitä hakkerisukupolven yksinkertaista maailmankuvaa, jota vastassa on ulkomaailman kyyninen reaalipolitiikka. Wikileaksin pyhimyksen sädekehä voi helposti joutua kaltevalle pinnalle. Jo nyt on perusteita ihmetellä, miksei ole vuodettu suuria määriä venäläisiä, kiinalaista tai iranilaista materiaalia.

On olemassa internetpioneereja, jotka ovat todella tehneet historiaa. Esimerkiksi Wikipedian perustajiin kuuluva Larry Sanger. Lauantaina hän twiittasi Wikileak-sille: ”Pidän teitä Yhdysvaltain vihollisina. Ei ainoastaan hallituksen, vaan myös kansan.”

Svenskan Dagbladetin arvion alun varovainen myönteisyys kääntyy nopeasti yksiselitteisen kielteiseksi, lehti ei pane paljoa arvoa hakkerisukupolven idealismille. Yksiselitteisen kielteisen arvion perusteella Svenska Dagbladet sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Svenska Dagbladet asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 2, Y= -2].

B15) The Daily Telegraph (koodi B15)

The Daily Telegraph on englantilainen vuonna 1855 perustettu sanomalehti. Lehti on poliittisesti riippumaton, mutta sen linja on lähellä konservatiivipuoluetta. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Kolumnisti Janet Daley ottaa voimakkaasti kantaa vuotosivuston toimintaan. 11.12.2010 ilmestyneessä kolumnissa, otsikolla *WikiLeaks on rikollinen ja epädemokraattinen* hän kirjoittaa:

Olemme tulossa ennennäkemättömään sananvapauden aikakauteen, eikö vain? Ensi kertaa ihmiskunnan historiassa valtio ei enää kontrolloi informaatiota, vai mitä? Demokratia puhkeaa kukkaan, kun alhaalta-ylös suuntautuvat voimat voittavat ylhäältä-alas-dominanssin, eikö niin?

Väärin. Viimeisen WikiLeaks-episodin aikaansaama hillitön hypetyks – rikollisuuden anarkistinen, mutta merkittävän heikkovaikutuksinen, kouristus – näyttää kummallisen huonosti ymmärtävän niitä peruskäsitteitä, joihin sen retoriikka nojaa. Se on itse asiassa aivan päinvastainen kuin mitä se väittää: sen yksipuolinen ohjelma luottamuksellisen informaation paljastamiseksi, jonka se kehuu olevan mahdotonta pysäyttää ja josta se ei ole vastuussa kenellekään – on toimintatapana syvästi epädemokraattinen.

Sillä tosiasialla, että materiaali sisältää pelkästään asioita, joista on puhuttu, eikä asioita, joita on tehty, on kahdella tapaa merkitystä. Ensinnäkin, yksityiset keskustelut, vaikka ne eivät olisikaan diplomaattitasoa, ovat yleensä eikä käsiteltävää aluetta journalisteille, koska tunnustetaan, että minkälainen ammatillinen toiminta tahansa tulisi kestävämmäksi ilman luottamuksellisen kommunikation mahdollisuutta. Toiseksi, hyvin erilainen tärkeysaste liittyy asioihin, joista puhutaan ja asioihin, joita tehdään. Harkitsematon kommentti on eri sarjassa kuin epärehellinen tai kunniaton toimi.

Janet Daley hyökkää voimakkaasti WikiLeaksiä vastaan pitäen sen toimintaa rikollisena ja epädemokraattisena. Yksiselitteisen kielteisen arvion perusteella Daily Telegraph sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Daily Telegraph asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 2, Y= -2].

B16) The Economist (koodi B16)

The Economist on talouteen ja kansainväliseen politiikkaan erikoistunut englantilainen viikkojulkaisu, joka on perustettu vuonna 1843. The Economist on poliittisesti riippumaton, markkinatalousmyönteinen julkaisu. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

The Economist arvioi pääkirjoituksessaan 4.12.2010 WikiLeaksin toimintaa se uraavasti:

Ulkopolitiikan asiantuntijat ovat oikeassa sanoessaan etteivät ole oppineet (paljastuksista) mitään radikaalisti uutta. Mutta asiantuntijoilta jää huomaamatta eräs asia: he ovat itse osa sitä eliitti-sisäpiiriä, jonka WikiLeaks haluaa murtaa

auki, jotta Jokamies voi tehdä itse arvion. Ehkä kaikkien noiden tabujen ravistelu voi tehdä hyvää.

Mutta kaikki hyödyt tulevat kalliiksi. WikiLeaksin maailmassa diplomatia ei enää ole mahdollista. WikiLeaksin halveksima salailu on elintärkeää kaikille organisaatioille, mukaan lukien hallituksille – ja erityisesti kansainvälisten suhteiden hoidolle. Ne, jotka välittävät informaatiota amerikkalaisille diplomaateille joko oman etunsa, arvomaailmansa tai hyvän tahtonsa johdosta, tulevat olemaan vähemmän avoimia nyt. Jotkut heistä, kuten se iranilainen liikemies, joka nimettiin amerikkalaisten ystäväksi, voivat joutua kohtaamaan seuraamuksia.

Diplomatian loputtomat yksityiset keskustelut lopulta auttavat välttämään sotia ja selkkauksia. Nämä keskustelut tulevat jatkumaan. Mutta ne tulevat olemaan niukkasanaisempia ja epäselvempiä, ja siksi todennäköisesti vähemmän hyödyllisiä. WikiLeaks väittää haluavansa tehdä maailmasta paremman paikan. Todennäköisesti käy päinvastoin.

Vaikka The Economist näkeekin WikiLeaksin toiminnan potentiaalisen hyödyn, sen arvio on selkeä: vuotosivuston aiheuttamat mahdolliset vahingot diplomaattiselle kanssakäymiselle ylittävät selvästi mahdolliset hyödyt (tabujen ravistelun). Kriittisen pääkirjoituksen perusteella The Economist sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin The Economist asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -1].

B17) The Financial Times (koodi B17)

Brittiläinen, vuonna 1888 perustettu Financial Times on maailman johtavia talouslehtiä. Lehden kotikaupunki on Lontoo, mutta sen lisäksi siitä julkaistaan painoksia 22 kaupungissa eri puolilla maailmaa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Pääkirjoituksessa 30.11.2010 Financial Times arvioi WikiLeaksiä seuraavasti:

Punastuvat kasvot ovat pieni hinta maksaa informaation vapaudesta. Tyhjentävät tosiasiat hallitsijoiden toimista auttavat kansalaisia tekemään parempia

päätöksiä johtajistaan, ja saattamaan heidät vastuuseen. Missä todisteet johtajien väärinkäytöksistä on tukahdutettu, tiedon saattaminen vapaasti saatavaksi on yleinen etu.

Suuri ongelma WikiLeaksin toiminnassa on, että se toimii kaiken lainkäytön ulkopuolella. Tämä on ymmärrettävää pienelle organisaatiolle joka haastaa maailmanvaltoja. Mutta se antaa WikiLeaksille valtaa ilman vastuuvollisuutta – mikä on juuri se asia, jota vastaan WikiLeaks väittää taistelevansa.

Mutta tämä ei tarkoita, että kaikki informaatio kuuluisi julkisuuden valokeilaan. Jotta valtiot voivat hoitaa asioitaan tehokkaasti ja turvata kansalaistensa turvallisuus, jotkut asiat on pidettävä salassa.

Pääkirjoitus suhtautuu melko kriittisesti WikiLeaksin toimintaan, vaikka näkeekin siinä myös hyviä puolia. Financial Times pitää vuotosivuston suurimpana ongelmana paradoksia: WikiLeaks haluaa päättäjät vastuuseen, ja samalla väistää juridista vastuuta omista tekemisistään. Kriittisen pääkirjoituksen perusteella The Financial Times sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin The Financial Times asemoituu nelikehtäessä kohtaan [X= 1, Y= -1].

B18) The Guardian (koodi B18)

The Guardian on englantilainen vuonna 1821 perustettu sanomalehti. Puolueista riippumaton Guardian on linjaltaan vasemmistoliberaalinen. The Guardian oli ensimmäinen valtavirtamedian edustaja, jonka kanssa WikiLeaksin perustaja, australialainen Julian Assange aloitti yhteistyön. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks–vuotosivustoon

Pääkirjoituksessa 8.12.2010 Guardian arvioi WikiLeaksiä seuraavasti:

Pitäisikö diplomaattien voida puhua hallitustensa ja lähteittensä kanssa luottamuksellisesti? Vastaus on tietenkin myönteinen. Ilman salaista kommunikaatiota ei olisi merkityksellistä diplomatiata ja sanallista kommunikaatiota eri maiden välillä.

Yleinen periaate luottamuksellisesta informaatiosta joutuu konfliktiin ilmaisunvapauskysymysten kanssa sillä hetkellä, kun informaatio vuodetaan. Tämä ei tarkoita, että on oikein ”dumpata” kaikki amerikkalaiset sähköiset tiedot koko maailman luettaviksi. Se selkeästi ei ole oikein. Niitä on käsiteltävä huolellisesti ja vastuullisesti, huomioiden mahdolliset yksilöille ja operaatioille aiheutuvat vahingot. WikiLeaks on saattanut erehtyä joissakin arvioissaan siitä, mihin raja on vedettävä – mutta, yleisesti ottaen, hälyttävät ennusteet sotapäiväkirjojen ja sähköisten julkaisun aiheuttamista seurauksista eivät ole toteutuneet.

Vaikka Guardian myöntääkin WikiLeaksin toiminnan mahdollisen vahingollisuuden diplomatialle, lehti asettuu voimakkaasti puoltamaan sotapäiväkirjojen ja diplomaattisähköisten julkaisua vedoten sanan- ja lehdistönvapauteen. Myönteisen pääkirjoituksen perusteella The Guardian sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin The Guardian asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

B19) The Herald (koodi B19)

Skotlantilainen The Herald on yksi maailman vanhimmissa sanomalehdissä. Lehti perustettiin vuonna 1783 Glasgow Advertiser -nimisenä. Poliittisesti riippumaton Herald on linjaltaan liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Bridget Morris arvioi WikiLeaksiä 5.12.2010 otsikolla *WikiLeaks: pyydyksessä* seuraavasti:

WikiLeaksin perustajasta Julian Assangesta, jonka nettisivusto julkaisi sensaatiomaisesti tuhansia Yhdysvaltain hallituksen luottamuksellisia sähköisiä tiedoita, on tullut etsitty mies ympäri maapallon.

Assange on myös joutunut kohtaamaan Washingtonin raivon diplomaattisähköisiä, jotka ovat tarjonneet uskomattoman näköalan Yhdysvaltain ja sen liittolaisten ulkopoliittikkaan.

Entinen republikaanisen puolueen varapresidenttiehdokas Sarah Palin kysyi Facebookissa: ”Miksei häntä jahdattu samalla innolla kuin jahtaamme al-Qaidan ja Talibanien johtajia?”

Assange paljasti viime viikolla, että hän ja hänen työtoverinsa suojautuivat vuodettujen diplomaattisähkeitten julkistamisen jälkeisten uhkausten johdosta.

Vastatessaan online-kysymyksiin tuntemattomasta paikasta 39-vuotias australialainen sanoi, että hänen henkeään uhkaavat pitäisi asettaa syytteeseen murhaan yllyttämisestä.

Painostus WikiLeaksiä kohtaan kasvaa, kun PayPal sulki sivuston tilin, jolla WikiLeaks keräsi lahjoituksia kannattajilta.

Toimenpide iskee vuotosivuston mahdollisuuksiin rahoittaa toimintaansa. PayPalin vetäytyminen johtui sen säännösten rikkomisesta, jossa todetaan, että ”maksupalveluamme ei voi käyttää mihinkään aktiviteetteihin, jotka kannustavat, kehottavat, mahdollistavat tai ohjeistavat laittomiin aktiviteetteihin”.

Pitkässä analyysissä kolumnisti ei puutu lainkaan WikiLeaksin toiminnan periaatteelliseen puoleen. Kirjoittaja kuitenkin tuntuu sympatisoivan vuotosivuston perustajaa. Neutraalin positiivisen kolumnin perusteella Herald sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin The Guardian asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 1].

B20) The Independent (koodi B20)

The Independent on englantilainen vuonna 1986 perustettu sanomalehti. Lehti on poliittisesti riippumaton, ja sen linja on ollut vasemmistoliberaalinen. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti John Kampfereer kirjoitti WikiLeaksistä otsikolla *Wikileaks osoittaa median kesyyden hallinnon edessä* 29.11.2010 seuraavasti:

Ei koskaan pidä huutaa ”tuli on irti!” ruuhkaisessa teatterissa. Kun hyväksyy tämän vanhan sanonnan, hyväksyy myös ajatuksen, että vapaalla ilmaisulla on tietyt rajat. Oleellista ensimmäisessä lauseessa ei ole ”tuli on irti”, vaan ”ruuhkainen”. Tilanne ruuhkaisessa teatterissa johtaisi paniikkiin ja ihmisten talloutumiseen. Siellä missä on todellinen ja tunnistettava vaara, pitäisi käyttää malttia

ja itsehillintää. Konteksti on kaikki kaikessa sananvapausdebatissa; varoitus hengenvaarasta on vastaansanomaton. Kuitenkin, useimmat muut varoitukset ovat vain valtaapitävien juonia tarkoituksena pitää yleisö informaatiopimennossa. Wikileaksin ja sen tekemien paljastusten aiheuttama myrsky pitäisi nähdä näiden parametrien kautta.

Kaikilla hallituksilla on laillinen oikeus suojella kansallista turvallisuutta. Tämän pitäisi olla tarkkaan rajattu ja huolella harkittu politiikan alue. Suurin osa salassapitosäännöksistä on luotu suojelemaan poliitikkoja ja virkamiehiä joutumasta arveluttavaan valoon. Dokumentteja tavan takaa ”yliluokitellaan” tässä tarkoituksessa. Aiempi hallitus yritti epätoivoisesti estää laillisen todistusaineiston sen mukanaolosta kidutuksissa pääsemästä julkisuuteen. Ministerit argumentoivat, vakavissaan, että tarkoituksena oli suojella ”tiedustelusuhteen erityisyyttä” suhteessa Washingtoniin.

Kuten kaikessa sananvapauteen liittyvässä, myös Wikileaksissä konteksti on avain. On elintärkeää tietää milloin hallinnot sekaantuvat kidutukseen tai muihin laittomuuksiin. On tärkeää tietää milloin ne sanovat yhtä (jostain maailman johtajasta) ja tekevät julkisesti aivan muuta. Nämä kysymykset ovat elintärkeitä demokraattiselle debatille. Vastaukset aiheuttavat väistämättä hämmennystä. Sekin on olennainen osa tervettä kansalaisyhteiskuntaa. Pätevien journalistien pitäisi kyetä erottamaan kiusallinen ja vahingollinen toisistaan. Informaation, joka voi vaarantaa ihmishenkä, joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä, pitäisi pysyä salaisena.

John Kampfeler, joka on sensuuria valvovan elimen, *Index on Censorshipin*, toimitusjohtaja, keskittyy tarkastelussaan sananvapauskysymykseen. Epäilemättä dokumentteja todellakin helposti *yliluokitellaan*, kaikella hallinnolla ja byrokratialla on luontainen pyrkimys ylimitoitettuun salailuun. Kampfeler myös korostaa journalistien vastuuta. Hyvin harkitun ja myönteisen kirjoituksen perusteella *The Independent* sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin *The Independent* asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 1].

B21) The Irish Independent (koodi B21)

Vuonna 1905 perustettu Irish Independent on Irlannin laajalevikkisin sanomalehti. Aiemmin lehden linja oli kansallismielinen ja katolisuutta korostava. Nykyisin lehti on

puolueista riippumaton ja noudattaa liberaalis-konservatiivista linjaa. Maailmankatso-
musta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Sir Malcolm Rifkind arvioi 1.12.2010 julkaistussa artikkelissa Wikileaksin toimintaa seuraavasti:

Joitkut paljastukset eivät ole kovin merkittäviä ja ennemminkin ärsyttävät kuin huolestuttavat ulkomaisia hallituksia. Mutta tämä ei koske todellisia salaisuuksia, joiden suhteen vakavia vahinkoja voi tapahtua. Näiden suhteen on kaksi ongelmaa, jotka on tiedostettava.

Ensinnäkin yleisen edun ja yleisön kiinnostuksen välillä on ero. Tietenkin olemme kaikki innoissamme näistä vuodoista ja haluamme tietää kaiken mitä paljastuu. Mutta on monia alueita, joissa yleinen etu kärsii arkaluonteisen tiedon julkistamisesta tai sen julkistamisesta ennen aikojaan.

Sitten on toinen ongelma. Kun yleisö kuulee vuodetusta informaatiosta, useimmat ajattelevat, että sitä ei pitäisi julkaista, jos se paljastaa henkilökohtaisia yksityiskohtia, jotka voivat vaarantaa ihmishenkä. Tämä kuulostaa yksinkertaiselta, mutta voi olla erittäin vaikea arvioida ilman yksityiskohtaista tietoa kansainvälisestä diplomatiasta ja herkistä neuvotteluista.

Raaka totuus on, että monilla alueilla vain hallituksilla ja diplomaateilla on tietoa tai kokemusta määrittellä, vaarantaako informaation julkaiseminen kansallista turvallisuutta tai legitiimejä poliittisia tavoitteita.

Kirjoittaja ottaa selkeän kielteisen kannan WikiLeaksiin sillä perusteella, että vain asiantuntija voi lopulta päätellä, minkä sähköisen julkaisu on vahingollista, minkä ei. Selkeä kannanotto selittyy osin sillä, että kolumnisti, Sir Malcolm Rifkind, on entinen Iso-Britannian ulkoasiainministeri ja toimii Tiedustelu- ja turvallisuuskomitean puheenjohtajana. Hyvin kielteisen kirjoituksen perusteella The Irish Independent sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin The Irish Independent asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

B22) The Malta Independent (koodi B22)

Malta Independent on Maltalla ilmestynvä, liberaali englanninkielinen sanomalehti. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Charlie Beckett arvioi WikiLeaksiä lehden sivuilla 30.12.2010 seuraavasti:

Valtavirtajournalismia syytetään kriittisyyden puutteesta auktoriteetteja kohtaan. Se ei onnistunut haastamaan sovinnasta tietoa vuoden 2007 talousromahduksen suhteen eikä tiedustelupalvelun toiminnasta Irakin sodassa. Kyseessä ei ollut salaliitto tai resurssien puute. Syynä oli journalismin liiallinen vastuullisuus, tasapainoisuus ja passiivisuus. Joskus journalismin pitää olla häiritsevää, kriittistä ja jopa puolueellista.

Kukaan ei kiistä, etteikö Wikileaksin paljastukset Irakin sodasta tai diplomaattisähkeistä olisi totta. Se antaa käsityksen auktoriteettien arvoista, prioriteeteista ja tietämyksestä, mikä auttaa meitä tekemään paljon paremmin informoidun johdot päätöksen siitä, mitä ne joilla on valta todella tekevät. Siitähän journalismissa nimenomaan on kysymys?

Tietenkin jotkut paljastukset voivat vaarantaa turvallisuuden. Ilmaisun vapaudella pitäisi aina olla rajansa. Journalistille vastuu tulee oikeuksien myötä. Kuitenkin, vahingollisenkin paljastuksen pitäisi aina olla tervetullut. Siksi se on perustuslain ensimmäinen lisäys.

Olisi naiivia odottaa, että vallan kahvassa olevat syleilisivät radikaalia vastuuvollisuutta, joten meidän on taisteltava läpinäkyvyyden puolesta ja toivotettava tervetulleeksi aloitteet, joita Wikileaks edustaa. Myönnän, että Wikileaks ei itse ole täysin läpinäkyvä, mutta uskon, että se tulee enemmän sellaiseksi ja muita, parempia versioita seuraa. Maailman todellinen ongelma on salailu, eivät vuotajat.

Kolumnisti Charlie Beckett on *London School of Economics*issa toimivan journalismiin keskittyvän ajatushautomon, POLISin perustaja ja johtaja. Kirjoituksessaan hän ottaa voimakkaasti kantaa WikiLeaksin puolesta pitäen sitä sananvapauden ja läpinäkyvyy-

den airuena. Hyvin positiivisen kirjoituksen perusteella The Malta Independent sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin The Malta Independent asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

B23) The New Statesman (koodi B23)

The New Statesman on englantilainen poliittinen viikkolehti, joka on perustettu vuonna 1913. Lehti on puolueista riippumaton vasemmistolainen julkaisu. Maailman-katsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

New Statesman –lehden kolumnisti Carne Ross arvioi 6.12.2010 julkaistussa kirjoituksessa WikiLeaksin toimintaa seuraavasti:

Otaksuma, että hallitukset voivat jatkaa toimiaan toistensa kanssa salassa, piilossa yleisön urkkivilta katseilta, kuoli sinä päivänä, 28. marraskuuta, kun vuodot alkoivat ilmestyä. Diplomaatit ja virkamiehet maailman joka kolkassa alkavat nyt ymmärtää, että mikä tahansa heidän lausumansa saattaa tulla julkisuuden piiriin, ts. internetiin.

WikiLeaksin aikaansaamaan ongelmaan on vain yksi kestävä ratkaisu – ja tämä on ehkä Assangen tavoitteena, mikäli pystyy tulkitsemaan hänen sekavia lausuntojaan – ratkaisu on, että hallitukset kurovat umpeen kuilun sanojensa ja tekojensa väliltä. Se on tämä kuilu, joka provosoi WikiLeaksiä; se on tämä kuilu, joka tuottaa runsain määrin hämmennyksen aiheita tulevaisuuden vuotajien käyttöön. Hallitusten ainoa tapa pelastaa uskottavuutensa on vihdoinkin tehdä mitä sanovat, ja sanoa mitä tekevät – sillä oletuksella, että mikään toimi ei pysy kauan salassa.

Kolumnisti Carne Ross, joka on entinen Iso-Britannian ulkoasiainhallinnon virkamies, tarkastelee terävästi WikiLeaksin toiminnan seurauksia kansainväliselle diplomatialle. Hän ei kuitenkaan näe vuotosivuston toiminnassa mitään arveluttavaa, vaan uskoo sen johtavan hallitusten suurempaan avoimuuteen ja rehellisyyteen. Hyvin positiivisen kolumnin perusteella The New Statesman sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin The New Statesman asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

B24) The Prague Post (koodi B24)

Vuonna 1991 perustettu Prague Post on Prahassa ilmestyvä englanninkielinen uutisviikkokjulkaisu. Se on puolueista riippumaton, ensisijaisena kohderyhmänään Tshekissä ja sen naapurimaissa asuvat ulkomaalaiset. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Lehden kolumnisti Bill Cohn arvioi WikiLeaksiä 16.2.2011 julkaistussa artikkelissa seuraavasti:

Google jättää meidät ambivalenteiksi – toisaalta se tarjoaa osallistumiselle avoimia ominaisuuksia kuten Gmail ja YouTube, mutta myös hierarkkisia hyväksikäyttöominaisuuksia kuten tiedonlouhintaa ja salattuja algoritmeja. Google on kaupallistanut Internetin, muuttanut sen liiketoimintavälineeksi.

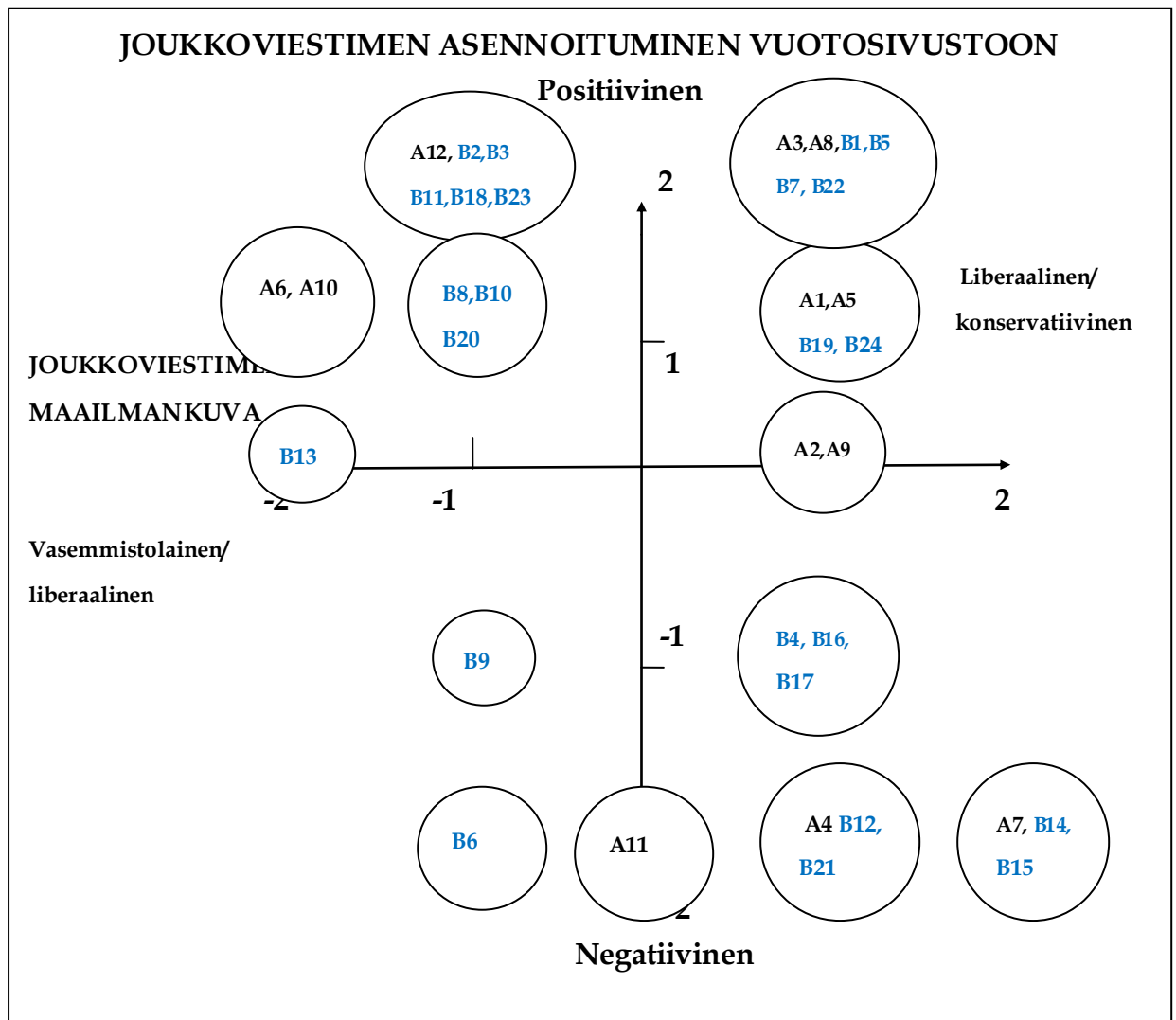
Sen sijaan WikiLeaks on paljon enemmän vallitsevalle järjestykselle epävakautta aiheuttava uhkaamalla tavanomaisia menettelytapoja sekä yleisellä että yksityisellä sektorilla. Sillä on myös enemmän kehityspotentiaalia. Me ylistämme WikiLeaksiä sen tukeman läpinäkyvyyden johdosta, läpinäkyvyyden, jota kannattamme elintärkeänä demokratialle. Onhan auringonvalo paras desinfiointimenetelmä ja informaation vapaa saatavuus vähentää korruptiota ja muita vallan väärinkäytöksiä. Mutta WikiLeaks on tuomittu holtittomaksi niiden toimesta, joita huolestuttaa vuotosivuston vapausagendan harkitsematon soveltaminen.

Teknologia on neutraalia, mutta sen käyttömuodot eivät. Sitä voidaan käyttää sekä ihmisoikeuksien edistämiseen että estämiseen. Näitä välineitä käytetään propagandan levittämiseen, mutta myös antamaan valtaa kansalaisjournalismille, järjestäytymiselle ja aktivismille. Parantavatko nettikansalaiset yhteiskuntiansa elämänlaatua? Muutos on väistämätön. Vain aika näyttää nyt tapahtuvan itse-määräämisoikeus- ja itsehallintokokeilujen tulokset.

Syväluotaava kolumni pureutuu nykyteknologian antamiin mahdollisuuksiin massakommunikaatiossa ja käyttää WikiLeaksiä yhtenä esimerkkinä. Kuten kirjoittaja toteaa, teknologia on neutraalia, sitä voi käyttää hyvään tai pahaan. Kolumnisti, joka toimii luennoitsijana Prahassa New York –yliopistossa, suhtautuu vuotosivuston ja muiden uusi-

en teknologioiden käyttömahdollisuuksiin myönteisesti. Kolumnin perusteella The Prague Post sijoittuu asennoitumista WikiLeaksin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin The Prague Post asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 1].

Eurooppalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään

Kuvio 57 Eurooppalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään [X-akseli kuvaa joukkoviestimen maailmankuvaa, Y-akseli sen asennoitumista vuotosivustoon]

Koodien merkitys:

A1 - A12 Suomalaiset julkaisut

B1 - B24 Muut eurooppalaiset julkaisut

Eurooppalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin nelikentän perusteella

Vaikka otos eurooppalaisista julkaisuista ei ole kovin suuri (36), on se kuitenkin riittävä johtopäätösten tekemiseen. Merkittävin seikka näyttää olevan, että lähtökohtaoletus pitää paikkansa: vasemmistoliberaalit ja vasemmistolaiset julkaisut suhtautuvat WikiLeaksiin selkeästi positiivisemmin kuin liberaalikonservaatiiviset ja konservatiiviset julkaisut. Eroa korostaa kolmen arvokonservatiiviseen kategoriaan luokitellun julkaisun (Nykypäivä/Verkkouutiset, Svenska Dagbladet, Daily Telegraph) samansuuntainen suhtautuminen: kaikki suhtautuvat WikiLeaksiin yksiselitteisen kielteisesti. Ajatuksia herättävä on liberaalikonservaatiiviseen kategoriaan luetujen julkaisujen tasainen hajajanus janalla yksiselitteisen kielteinen – yksiselitteisen myönteinen. Tämä kertoo tutkittavan asian moniulotteisuudesta – asennoituminen WikiLeaksiin riippuu pitkälti näkökulmasta, painotuseroista. Vastakkainen liberaalikonservaatiiviseen kategoriaan luetuille lehdille on vasemmistoliberaaliin kategoriaan luetujen julkaisujen lähes yksimielinen myönteinen suhtautuminen WikiLeaksiin. Ainoana poikkeuksena tästä trendistä on El País, jonka kannanotto on yllättävän kriittinen. Mielenkiintoinen piirre on kolmen ääri-vasemmistolaisen julkaisun (Kansan Uutiset, Tiedonantaja, L'Humanité) yhteinen näkökulma: kantaa ottamattomuus. Ero on selkeä vasemmistoliberaaliin kategoriaan luetuihin julkaisuihin nähden: ääri-vasemmistolaiset ovat tavallaan *pudonneet* yhteiskunnan kehityksestä, vasemmistoliberaaleilla sen sijaan on monia hyvin perusteltuja argumentteja.

9.2.2 Positiivinen diskurssi

Positiivisesti tai hyvin positiivisesti WikiLeaksiin suhtautuvat eurooppalaiset julkaisut käyttivät pääasiassa kolmen tyyppistä diskurssia: 1) Journalismia korostava diskurssi; 2) Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostava diskurssi ja 3) Sananvapautta korostava diskurssi.

1) Journalismia korostava diskurssi

Journalismia korostavaa diskurssia käytti kuusi julkaisua: Helsingin Sanomat, kreikkalainen Athens News, brittiläiset The Guardian ja The Independent, maltalainen The Malta Independent ja tsekkiläinen The Prague Post. Esimerkit:

Hyvä toimittaja tarkistaa, perehtyy asioihin, pohtii taustoja ja osaa kirjoittaa niin taitavasti, että lukijan on vähän helpompi ymmärtää maailmaa (Helsingin Sanomat).

Hyvä journalismi osoittaa senlaatuista harkintakykyä, jota usein tarvitaan tämäntyyppisissä tärkeissä päätöksissä. Ja siksi meistä on huojentavaa että WikiLeaks toimii yhteistyössä kansainvälisten uutisorganisaatioiden, kuten New York Timesin ja Guardianin, kanssa saattaakseen uutiset yleisölle. Nämä ammattitaitoiset toimittajat käyvät dokumentit läpi etukäteen muokatakseen uutiskelpoista materiaalia kokemukseensa perustuen (Athens News).

Helsingin Sanomat ja Athens News käyttävät journalismi-diskurssia hyvin samantyyli-
sesti. Helsingin Sanomien koko pääkirjoitus voidaan nähdä eräänlaisena taitavasti laa-
dittuna markkinointipamflettina *vanhan* journalistisen käytännön eduista tuotteen, me-
diasanomana, ostajan kannalta. Pääkirjoituksen sanoman voisi oikeastaan tiivistää van-
haan sanontaan: *vanhassa vara parempi!* Athens News käyttää samaa diskurssia vielä-
kin suurempaan: kirjoituksessa on selkeä viittaus mediaorganisaatioihin, joiden toimitta-
jat ovat *ammattitaitoisia* ja kykenevät representoimaan yleisölle, mitä lähdemateriaali
oikeastaan tarkoittaa.

*Niitä on käsiteltävä huolellisesti ja vastuullisesti, huomioiden mahdolliset yksilöille ja
operaatioille aiheutuvat vahingot. WikiLeaks on saattanut erehtyä joissakin arvioissaan
siitä, mihin raja on vedettävä (The Guardian)*

Guardian ei journalismi-diskurssissaan esitä asiaa suoraan, vaan antaa ymmärtää, että
vuodettujen sähköiden tarvitsema *huolellinen ja vastuullinen* käsittely on parasta jättää
ammattijournalistien tehtäväksi.

*Pätevien journalistien pitäisi kyetä erottamaan kiusallinen ja vahingollinen toisistaan
(The Independent).*

Toisin kuin Helsingin Sanomat ja Athens News, The Independent käyttää konditionaa-
lissa olevaa verbimuotoa, mikä sisältää tietyn varauksen.

*Joskus journalismin pitää olla häiritsevää, kriittistä ja jopa puolueellista (The Malta
Independent).*

The Malta Independent laajentaa diskurssia käyttämällä muitakin määreitä diskurssista,
kuten *valtavirtajournalismi*. Lehti myös puhuu *journalistin vastuusta*.

Näitä välineitä käytetään propagandan levittämiseen, mutta myös antamaan valtaa kansalaisjournalismille, järjestäytymiselle ja aktivismille (The Prague Post).

Ainoana viidestä journalismi-diskurssia käyttävistä lehdistä The Prague Post nostaa esille *kansalaisjournalismin*. Näin lehti ottaa käytännössä päinvastaisen lähestymistavan kuin erityisesti Helsingin Sanomat ja Athens News, jotka korostavat kommunikaattorin roolin jättämistä ammattijournalisteille. The Prague Post menee niin pitkälle, että katsoo massamediamallin siirtyvän *kohti uutta paradigmaa, joka antaa valtaa valtaeliitin ulkopuolella oleville*. Tämän lehti katsoo olevan mahdollista kommunikaatioteknologian muutoksen myötä, josta sosiaalinen media ja myös WikiLeaks ovat ilmentymiä.

2) Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostava diskurssi

Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostavaa diskurssia käytti kuusi julkaisua: Iltalehti, Aftonbladet, Le Matin, Le Soir, The New Statesman ja The Prague Post. Esimerkit:

Silloin kun totuudenmukaisen yhteiskunnallisen tiedon julkitulo koetaan vaaralliseksi, koska se on ristiriidassa johtajien ylläpitämän väärän tiedon kanssa, ovat tietovuodot enemmän kuin tervetulleita (Iltalehti).

Iltalehti korostaa avoimuus- ja läpinäkyvyys-diskurssia negaation kautta: *johtajien ylläpitämä väärä tieto on hyvä paljastaa*.

Tärkeää on, että ensimmäistä kertaa voimme luoda silmäyksen siihen, miten suuret ja mahtavat toimivat ja järkeilevät luullessaan olevansa rauhassa häiritsijöiltä, ilman että he joutuvat kohtaamaan verisen järistyksen, jossa vallankumoukselliset heittävät ulos salaisia papereita kadulla odottaville ihmisjoukoille (Aftonbladet).

Myös Aftonbladet turvautuu negaatioon, selkeästi Iltalehteä kärjekkäämmin: lehti esittää voimallisen uhkakuvan, joka saattaa toteutua, mikäli avoimuutta ja läpinäkyvyyttä ei noudateta.

Kaiken ytimessä on läpinäkyvyyden käsite, joka on epäilemättä meidän aikakautemme keskeinen teema, joka sekä strukturoi että innostaa.

Sitä puolta hänestä, joka vaalii halua läpinäkyvyyteen, asettuu vastustamaan toinen puoli, joka pyrkii läpinäkymättömyyteen. Kun hän lisää tietyn kohdan läpinäkyvyyttä, hän samalla lisää toisen kohdan läpinäkymättömyyttä (Le Matin).

Le Matin vie diskurssin filosofiselle, jopa metafyykselle tasolle. Lehti puhuu tasapainosta läpinäkyvyyden ja läpinäkymättömyyden välillä. Kun läpinäkyvyyttä lisää jossain kohtaa, jossain toisessa kohtaa se vähenee.

Mitä uskoa? Että läpinäkyvyys siittää epäjärjestystä? Ja sen seurauksena, vaikka ex-presidentti George Bushin hatara älyllinen tietämys oli yleisessä tiedossa, olisi pitänyt estää kaikkien luottamuksellisten dokumenttien julkaisu, jotka esittivät avoimesti hänen typeryytensä, jottei länsi, jonka otaksuttu johtaja hän oli, menettäisi toivoaan (Le Soir).

Le Soir käsittelee diskurssia ironian keinoin ja liittää läpinäkyvyys-käsitteen kulttuuriin kontekstiin tekemällä viittauksen Molièrin tekopyhyttä ironisesti käsittelevään klassikkoteokseen.

WikiLeaksin aikaansaamaan ongelmaan on vain yksi kestävä ratkaisu – ja tämä on ehkä Assangen tavoitteena, mikäli pystyy tulkitsemaan hänen sekavia lausuntojaan – ratkaisu on, että hallitukset kurovat umpeen kuilun sanojensa ja tekojensa väliltä (The New Statesman).

The New Statesman vie diskurssin käytännön tasolle: mitä pitäisi tehdä, jotta ongelma poistuisi. Lehden mukaan ainoa kestävä ratkaisu on lisätä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Miten tämä jalo päämäärä käytännössä toteutettaisiin, siihen lehti ei puutu.

Me ylistämme WikiLeaksiä sen tukeman läpinäkyvyyden johdosta, läpinäkyvyyden, jota kannatamme elintärkeänä demokratialle.

Teknologia on neutraalia, mutta sen käyttömuodot eivät (The Prague Post).

The Prague Post tuo läpinäkyvyysdiskurssiin uuden dimension: kommunikaatioteknologian. Lehti liittää diskurssiin myös demokratian elimeillisenä osana tematiikkaa.

3) Sanan- ja lehdistönvapautta korostava diskurssi

Ainoa WikiLeaksiin positiivisesti suhtautunut suomalaislehti, joka korosti sanan- ja lehdistönvapautta, oli Voima-lehti. Muita tätä diskurssia käyttäneitä julkaisuja olivat Der Spiegel, The Independent ja The Malta Independent.

Voima ja Fifi päättivät tarjota vuotosivustolle tukensa, koska hallitusten pyrkimykset sulkea vuodetun materiaalin julkaisukanava laittomin keinoin uhkaavat kaikkien tiedotusvälineiden vapautta (Voima).

Voima-lehti ottaa rajusti kantaa liittäen sananvapaus-diskurssiin *hallitusten laittomat keinot* ja sen miten ne *uhkaavat kaikkien tiedotusvälineiden vapautta*.

Mihin tarvitsemme lehdistönvapautta? Yhdysvaltain perustuslain laatijat uskoivat, että sellainen takuu olisi tarpeeton – jopa vaarallinen. On olemassa vapauksia, joita ei turvata lupauksilla, vaan jotka otamme itsellemme. Ne ovat kuin ilma, jota hengitämme demokratiassa, jonka oikeutus rakentuu yleisen mielipiteen varaan. Demokratia joka perustettiin tällaiselle ”syvälle ymmärtämykselle” on amerikkalainen demokratia. Osoitus amerikkalaisten vallankumouksellisten terveelle epäuskolle tämän syvän ymmärtämyksen vaikutusvaltaa kohtaan on, että lehdistön vapaus myöhemmin lisättiin Yhdysvaltain perustuslakiin (Der Spiegel).

Der Spiegel liittää lehdistönvapaus-diskurssiin muistutuksen Yhdysvaltain perustuslain ensimmäisestä lisäyksestä, jossa taattiin sanan- ja lehdistönvapaus. Näin lehti puolustaa WikiLeaksiä vetoamalla Yhdysvaltain demokratian *pyhimpiin* arvoihin, perustuslakiin ja sen antamaan suojaan lehdistönvapaudelle.

Kuten kaikessa sananvapauteen liittyvässä, myös Wikileaksissä konteksti on avain.

Informaation, joka voi vaarantaa ihmishenkiä, joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä, pitäisi pysyä salaisena (The Independent).

The Independent liittää sananvapaus-diskurssiin kontekstin, jolla lehti viittaa informaation julkaisijan velvollisuuteen toimia vastuullisesti. Tämän vuoksi lehti myös hyväksyy sen, että joskus informaation on säilyttävä salaisena. Näin lehti asettuu periaatteellisella tasolla vastustamaan hakkerien mottoa *All information should be free*.

Kuitenkin, vahingollisenkin paljastuksen pitäisi aina olla tervetullut. Siksi se on perustuslain ensimmäinen lisäys (The Malta Independent).

The Malta Independent on toinen lehti Der Spiegelin ohella, joka liittää sananvapaus-diskurssiin Yhdysvaltain perustuslain ensimmäisen lisäyksen. Lehden puheenvuoro on voimakas kannanotto sanan- ja lehdistönvapauden puolesta, eikä välttä kärjekkäitäkään

ilmaisuja, kuten *meidän on taisteltava läpinäkyvyyden puolesta*. Lopuksi kirjoittaja vielä toteaa, että *maailman todellinen ongelma on salailu, ei vuotajat*.

9.2.3 Neutraali diskurssi

Neutraalia diskurssia käytti arvioissaan kaksi suomalaislehteä, Hufvudstadsbladet ja Suomenmaa sekä ranskalainen L'Humanité. Esimerkit:

... yleinen intressi on ristiriitainen: se edellyttää itse asiassa sekä mahdollisuutta luottamukselliseen information antiin, että mahdollisimman suurta läpinäkyvyyttä. (Hufvudstadsbladet)

Kysymys ei ole objektiivisesta totuudesta, vaan monien inhimillisten valintojen ketjusta: joku on pitänyt asiaa raportoinnin arvoisena, joku on kirjoittanut arvion omista lähtökohdistaan ja joku on katsonut asian eteenpäin viestimisen arvoiseksi. Wikileaksin tietoja käsiteltäessä pitäisi ottaa huomioon monen inhimillisen tekijän vaikutus. Tiedotusvälineillä on nyt valta ja vastuu osoittaa tiedon käsittelyssä olevansa eettisesti samalla tasolla, missä tiedon välityksen tekninen kehitys tällä heikellä on. (Suomenmaa)

Mikäli diplomatia on salaista, voidaan kysyä dokumenttien luottamuksellisuusasteita ja kenen pitäisi tietää, kuka on voinut koota ne ottaen huomioon niiden määrän.

Viimeinen kysymys? Ovatko nämä vuodot olleet järjestettyjä? Jos ovat, kenen toimesta? (L'Humanité)

Neutraalia diskurssia käyttäneiden lehtien arviot poikkeavat toisistaan huomattavasti, ja ne kiinnittävät huomionsa eri asioihin. Hufvudstadsbladet muistuttaa lukijoita suuren yleisön uteliaisuudesta ja siitä, ettei se aina ole sama kuin yleinen etu. Suomenmaa kiinnittää huomiota paljastusten totuudenmukaisuuteen ja muistuttaa, että parhaassakin tapauksessa kyseessä on tiettyjen inhimillisten toimijoiden tulkinta todellisuudesta.

Marxilaista näkökulmaa edustavan L'Humanitén arvio on hieman surkuhupaisa. Lehden esittämät loppukysymykset osoittavat, että lehden toimitus epäilee kyseessä olevan jonkinkaltaisen CIA:n junaileman salaliiton, mutta varmuutta asiasta ei ole. Amerikkalainen *Progressive Press* vastaa L'Humanitén huutoon (alaluku 9.3.2) *todistelemalla*, että kyseessä nimenomaan on CIA:n junailema salaliitto.

9.2.4 Negatiivinen diskurssi

Negatiivisesti tai hyvin negatiivisesti WikiLeaksiin suhtautuvat eurooppalaiset julkaisut käyttivät pääasiassa neljän tyyppistä diskurssia: 1) Diplomatiaa korostavaa diskurssia; 2) Demokratia *versus* diktatuuri -dikotomiaa korostavaa diskurssia; 3) Idealismia korostavaa diskurssia ja 4) Journalismia korostavaa diskurssia.

1) Diplomatiaa korostava diskurssi

Diplomatiaa korostavaa diskurssia käytti kuusi julkaisua: Nykypäivä/Verkkouutiset, ruotsalainen Dagens Nyheter, ranskalaiset Le Monde ja L'Express, brittiläiset The Economist ja The Financial Times sekä irlantilainen The Irish Independent. Esimerkit:

Samalla kiristyvät kansainvälisen diplomatian pelisäännöt (Nykypäivä/Verkkouutiset)

Riskinä on ennemminkin paluu entistä salaisempaan diplomatiaan (Dagens Nyheter)

Diplomatian loputtomat yksityiset keskustelut lopulta auttavat välttämään sotia ja selkkauksia (The Economist)

Jotta valtiot voivat hoitaa asioitaan tehokkaasti ja turvata kansalaistensa turvallisuus, jotkut asiat on pidettävä salassa (The Financial Times)

Nykypäivä/Verkkouutiset, Dagens Nyheter, Economist ja Financial Times käsittelevät diplomatia-diskurssia periaatteessa hyvin samantyyppisesti, erona kuitenkin on, että kun Nykypäivä/Verkkouutiset ja Dagens Nyheter lähestyvät diskurssia negaation kautta, käyttämällä uhkakuvia (*kiristyvät, riski*), brittilehdet käyttävät positiivisia ilmaisuja (*auttavat, turvata*). Johtuneeko ero pohjoismaisesta ahdistusjournalismiperinteestä?

Diplomaattikunnan esiintulo on juuri yksi nykyajan pääasiallisia kokemuksia. Jo Egyptin faaraoilla, Aleksanteri Suurella tai Julius Caesarilla oli lähettäjänsä ja vakoojansa; he solmivat liittoumia ja vastaliittoumia; mutta diplomaattien ammattikunta, joka on luotu ratkomaan konflikteja muulla tavoin kuin voiman käytöllä, liittyy historiallisesti viimeisen neljän vuosisadan eurooppalaiseen kehitykseen (L'Express).

Ranskalaisen ilmaisutyylin mukaisesti L'Express käsittelee diskurssia omintakeisesti liittäen sen historian vaiheisiin. L'Expressin kirjoituksessa ilmenee sosio-kulttuurinen

vaikutus: lehti osoittaa lievää närkästystä, että Yhdysvallat oli diplomaattivuodon kohteena, onhan diplomaattinen käytäntö ranskalainen keksintö!

Diplomaattisähkeiden julkaisemisen mukana ”läpinäkyvyydellä on ainoastaan menetettävää”, arvioi La Presse de la Manchen Jean Levallois, sillä ”tulevaisuudessa diplomaattien välinen kommunikaatio voi olla vielä salatumpaa”. (Le Monde)

Le Monde käyttää diskurssissa lainausta toisesta ranskalaislehdessä, mutta tarkoitus on selvä: diplomaattisähkeiden julkaisu on potentiaalisesti vaarallista, koska lopputulos voi olla päinvastainen kuin vuotosivuston manifestoima, eli läpinäkyvyyden väheneminen.

Raaka totuus on, että monilla alueilla vain hallituksilla ja diplomaateilla on tietoa tai kokemusta määrittellä, vaarantaako informaation julkaiseminen kansallista turvallisuutta tai legitiimejä poliittisia tavoitteita (The Irish Independent)

Irish Independentin käyttämä diskurssi on merkityksellinen, sillä se liittyy diplomatiadiskurssin suoraan alaluvussa 8.1 käsiteltyyn representaatio-käsitteeseen ja noudattaa täysin teoria-osuudessa alaluvussa 6.4.4 käsiteltyä mediadiskurssin koodaus ja dekooodaus -vastaanottajamallia. Toisin kuin muut diplomatiadiskurssia käyttäneet kirjoittajat, Irish Independentin kolumnisti on entinen diplomaatti, joten hänen voi olettaa ymmärtävän diskurssin laajemmassa kontekstissa. Toisaalta kolumnistin diplomaattitausta voi merkitä myös sitä, että hän ymmärtää oman ammattikuntansa näkemyksiä objektiivisuuden kustannuksella. Kolumnistia voi myös arvostella meritokraattisesta asenteesta, josta Frank Webster syytti Manuel Castellsia informaatioyhteiskuntateoriaa käsitellessä alaluvussa 6.6.6.

2) Demokratia *versus* diktatuuri -dikotomiaa korostava diskurssi

Demokratia *versus* diktatuuri -dikotomiaa korostavaa diskurssia käytti kolme julkaisua: Nykypäivä/Verkkouutiset, espanjalainen El País ja ranskalainen L'Express. Esimerkit:

Pääasialliseksi kohdealueeksi on kuitenkin muodostunut avoin länsimainen demokratia, etenkin Yhdysvallat ja sen sotilaalliset asiakirjat (Nykypäivä/Verkkouutiset)

Täydellinen hallinnon läpinäkyvyys on parempi yhteiskunnalle – ongelma on, että demokratiat ovat paljon haavoittuvaisempia tälle tulkinnalle kuin diktatuurit. Tämä epäsymmetria johtaa siihen, että kansainvälisellä areenalla demokratiat ovat veloitettuja

kilpailemaan diktatuurien, terroristien ja rikollisten hallintojen salamyhkäisten toimintatapojen kanssa epäedullisesta asemasta (El País)

Tähtäimessä on koko se poliittinen kulttuuri, josta olemme lähtöisin, me kaikki jotka vetoamme demokratiaan. Ei ole harmitonta, että diktatuurit ovat täysin säästyneet tältä debatilta ja että Ahmadinejadin tai Kim Jong-Ilin, joitten rötökset WikiLeaks on kuitenkin yksityiskohtaisesti varmistanut, ei tarvitse tuntea yhtään huolta (L'Express).

Demokratia vs diktatuuri -dikotomiaa korostavaa diskurssia käsitellään hämmästyttävän samalla tavalla kaikissa kolmessa lehdessä. Jokainen lehti painottaa samaa asiaa: on epäoikeudenmukaista, että vuoto kohdistuu länsimaiseen demokratiaan, samalla kun ihmisoikeuksia polkevat diktatuurit saavat olla rauhassa.

3) Idealismia korostava diskurssi

Idealismia korostavaa diskurssia käytti ruotsalainen Svenska Dagbladet. Esimerkki:

Tietyt idealistit kannustavat Wikileaksia pidäkkeettömästi. "Information wants to be free" on internetaikakauden motto ja uljas uusi maailma joka oletettavasti sitä seuraa. Pitää varoa sitä hakkerisukupolven yksinkertaista maailmankuvaa, jota vastassa on ulkomaailman kyyninen reaali politiikka (Svenska Dagbladet)

Svenska Dagbladet käyttää idealismi-diskurssia osoittamaan, että WikiLeaksin edustama arvomaailma on naiivia, ja sen toiminnasta on paljon enemmän haittaa kuin hyötyä. Vakuudeksi kirjoittaja tekee viittauksen (uljas uusi maailma) Aldous Huxleyn kuuluisaan dystopiaan.

4) Journalismia korostava diskurssi

Journalismia korostavaa diskurssia käyttää The Daily Telegraphin kolumnisti ja Le Monde. Esimerkit:

-- yksityiset keskustelut, vaikka ne eivät olisikaan diplomaattitasoa, ovat yleensä ei-käsiteltävää aluetta journalisteille, koska tunnustetaan, että minkälainen ammatillinen toiminta tahansa tulisi kestävämmäksi ilman luottamuksellisen kommunikaation mahdollisuutta. (The Daily Telegraph)

The Daily Telegraph käyttää journalismi-diskurssia osoittamaan, että WikiLeaksin toiminta ei ole vastuuntuntoista journalismia, tai ei journalismia ollenkaan. Merkittävää on, että Daily Telegraph on Le Monden ohella ainoa negatiivisesti WikiLeaksiin suhtautuva julkaisu, joka käyttää journalismi-diskurssia – positiivisesti WikiLeaksiin suhtautuneissa julkaisuissa journalismi-diskurssi oli huomattavasti suosituimpi. Daily Telegraphin journalismi-diskurssi ei sanottavasti eroa positiivisesti WikiLeaksiin asennoituneiden julkaisujen diskurssista, ero jälkimmäisiin syntyy lehden kokonaisasenteesta, joka on yksiselitteisen kielteinen.

”Läpinäkyvyys ja harkintakyky ovat yhteensopivia, ja se on epäilemättä asia joka erottaa meidät WikiLeaksin perusstrategiasta.” (Le Monde)

Le Monde ottaa etäisyyttä WikiLeaksin toimintatapoihin, vaikka toimikin yhteistyössä vuotosivuston kanssa. Monen muun lehden tavoin lehti korostaa ammattijournalistien merkitystä, jotka osaavat käyttää *harkintakykyään* vuotojen arvioinnissa.

9.3 Wikileaksin aikaansaama polemiikki Yhdysvalloissa

Amerikkalaisten asennoituminen WikiLeaksiin

Pew Research Centerin suorittama tutkimus osoittaa, että amerikkalaisten asennoituminen diplomaattisähkeiden vuotoon on selvästi negatiivisempi kuin aiemmin tapahtuneeseen Afganistanin sotapäiväkirjojen vuotoon. Vastaaajista 47 % katsoi sotapäiväkirjojen julkaisun vahingoittaneen yleistä etua, positiivisesti julkistamiseen asennoitui 42 %. Diplomaattisähkeiden julkistamiseen suhtautui sen sijaan kielteisesti 60 % vastaaajista ja positiivisesti vain 31 %. Näin ollen tutkimus osoitti, että selvä enemmistö amerikkalaisista pitää diplomaattisähkeiden vuotoa vahingollisena yleiselle edulle (Pew Research Center 2011).

9.3.1 Maltillinen liberaali näkökulma: Columbian yliopiston journalistiikan laitos

Columbia University Graduate School of Journalism on maailman vanhin journalismiin keskittyvä laitos. Laitos aloitti toimintansa vuonna 1912 Joseph Pulitzerin luovuttaman lahjoituksen turvin. Laitos mm. hallinnoi Yhdysvaltain arvostetuinta lehdistöpalkintoa, Pulitzer-palkintoa ja julkaisee kuusi kertaa vuodessa ilmestyvää *Columbia Journalism Review* –julkaisua. Lehden joulukuun 2010 numerossa oli laitoksen 19 työntekijän alle-

kirjoittama avoin kirje, joka oli osoitettu presidentti Obamalle ja oikeusministeri Holderille. Kirje ei ole laitoksen virallinen kannanotto. Kirje kuului seuraavasti:

Columbian yliopiston journalistiikan laitoksen viranhaltijoina olemme huolissamme viimeaikaisista tiedoista, että oikeusministeriö harkitsee rikossyytteitä Julian Assangea ja muita WikiLeaksin kanssa tekemisissä olevia vastaan.

Journalisteilla on vastuu harjoittaa huolellista harkintaa salaisten dokumenttien kyseessä ollen, mukaan lukien arviointi sen suhteen, onko dokumentti legitiimisti luottamuksellinen ja voiko sen julkaisu olla vahingollista.

Mutta vaikka meillä on erilaisia mielipiteitä WikiLeaksin menetelmistä ja päätöksistä, me kaikki uskomme että julkaistessaan diplomaattisähkeet WikiLeaks on mukana journalistisessa toiminnassa, jota perustuslain ensimmäinen lisäys suojaa. Kaikki syytetoimet WikiLeaksin henkilöstöä vastaan koskien salaisen aineiston vastaanottamista, hallussapitoa tai julkaisemista aikaansaa vaarallisen ennakkotapauksen missä tahansa julkaisussa tai mediassa, ja mahdollisesti vaikeuttaa tutkivaa journalismia ja muita perustuslain ensimmäisen lisäyksen suojaamia toimintoja.

Historiallisesti, hallituksen ylireagointi vuodetun aineiston julkaisemiseen lehdistössä on aina vahingoittanut amerikkalaista demokratiaa enemmän kuin vuodot itsessään.

Yhdysvallat ja perustuslain ensimmäinen lisäys asettavat edelleen mittapuun maailmalle lehdistönvapaudesta, kannustaen journalisteja monissa maissa ottamaan merkittäviä riskejä läpinäkyvyyden puolesta. Syytetoimet WikiLeaksin tapauksessa vahingoittaisivat merkittävästi Yhdysvaltain asemaa lehdistönvapautta koskevassa debatissa maailmanlaajuisesti ja lamaannuttaisi niitä journalisteja, jotka etsivät innoitusta tästä kansakunnasta.

Me kehotamme teitä harjoittamaan viisasta pidättyväisyyttä WikiLeaksin tapauksessa. Tämä kannanotto edustaa allekirjoittaneiden yksityistä mielipidettä, eikä ole Columbian yliopiston journalistiikan laitoksen virallinen näkemys.

Kirjeen on allekirjoittanut 19 laitoksen professoria ja apulaisprofessoria. Kirje on voimakas ja samalla maltillinen kannanotto syytetoimia vastaan, ja se korostaa perustuslain ensimmäisen lisäyksen merkitystä. Se on epäilemättä luettu tarkkaan Valkoisessa Talossa.

9.3.2 *Radikaali näkökulma: West End Press –kustantamo*

West End Press on edistykselliseen kirjallisuuteen erikoistunut kustantamo, joka on perustettu New Yorkissa vuonna 1975. Nykyisin kustantamon kotipaikka on Albuquerque, New Mexicossa. Progressive Press –nimellä kustantamo julkaisee Internetissä valtavirtamediaan kriittisesti suhtautuvia artikkeleita ja analyysejä. 13.12.2010 Progressive Press julkaisi Michel Chossudovskyn laatiman laajan analyysin WikiLeaksistä otsikolla *CIA WikiLeaksin takana*. Chossudovsky analysoi WikiLeaksiä seuraavasti:

WikiLeaksiä kannatetaan läpimurtona Yhdysvaltain hallituksen media-disinformaation ja valheiden vastaisessa taistelussa. Epäilemättä julkistetut dokumentit sisältävät tärkeän ja arvokkaan tietopankin. Kriittiset tutkijat ovat käyttäneet dokumentteja WikiLeaks-projektin alusta lähtien.

Alussa WikiLeaksin geopolitiittinen fokus Euraasian ja Lähi-Idän ”sortohallitukseen” viehätti Amerikan eliittejä, toisin sanoen se nähtävästi oli linjassa Yhdysvaltain ulkopolitiikan tavoitteiden kanssa. Sitä paitsi, WikiLeaks-tiimin kompositio (jossa oli kiinalaisia toisinajattelijoita), puhumattakaan metodologiasta, jossa paljastettiin ulkomaisten hallitusten salaisuuksia – olivat samalla aallonpituudella Yhdysvaltain salaisten operaatioiden käytäntöjen kanssa, joiden tavoitteena oli ”hallinnon muutosten” ja ”väri-vallankumousten” edistäminen maailman eri puolilla.

Korporatiivisen median rooli: New York Timesin keskeinen rooli

WikiLeaks ei ole tyypillinen vaihtoehtoinen media-aloite. The New York Times, The Guardian ja Der Spiegel ovat suoraan mukana vuodettujen dokumenttien editoinnissa ja valinnassa. Myös Lontoon Economistilla on ollut tärkeä rooli.

Samalla kun projekti ja sen päätoimittaja Julian Assange osoittavat sitoutumista ja huolta median totuudenmukaisuuteen, äskeiset WikiLeaksin julkaisemat lähetystösähköpostit on huolellisesti suodatettu valtavirtamedian toimesta yhteistyössä Yhdysvaltain hallituksen kanssa.

Tämä yhteistyö WikiLeaksin ja valikoidun valtavirtamedian kanssa ei ollut sattumanvaraista; se oli osa WikiLeaksin päätoimittajan Julian Assangen ja useiden suurten amerikkalaisten ja eurooppalaisten sanomalehtien välistä sopimusta.

Tärkeä kysymys on, kuka kontrolloi ja valvoo suurelle yleisölle julkaistavien dokumenttien valintaa, jakelua ja editointia?

Mitä Yhdysvaltain ulkopoliitiikan tavoitteita palvellaan tällä prosessilla?

Onko WikiLeaks osa yleisen mielipiteen heräämistä, osa päivittäin tapahtuvaa printtimedian ja television toimesta tapahtuvan valehtelun vastaista taistelua? Jos niin on, miten tätä taistelua median disinformaatiota vastaan voidaan käydä yhteistyössä mediadisinformaation suuryrityksiä edustavien arkkitehtien kanssa? WikiLeaks on värvännyt median disinformaation arkkitehdit taistelemaan median disinformaatiota vastaan. Ristiriitainen ja itsetuhoinen toimintatapa.

Amerikkalainen korporatiivinen media ja erityisesti The New York Times on kiinteä osa sitä taloudellista valtakoneistoa, joka yhdistää Wall Streetin, Washingtonin ajatushautomot ja ulkomaisten suhteiden neuvoston.

Historiallisesti, The New York Times on palvellut Rockefellerin perheen intressejä pitkän aikavälin kontekstissa.

Vuodettuja sähköitä käytetään ruokkimaan disinformaatiokampanjaa koskien Iranin joukkotuhoukseita. Samalla kun vuodettuja sähköitä ylistetään "todisteina" Iranin uhasta, mitään mainintaa ei ole korporatiivisen median sepitteistä ja valheista Iranin väitetyistä ydinaseohjelmasta.

Vuodot, kun ne on ujutettu korpORAATION uutisketjuun, New York Timesin editoimina ja muokkaamina, tulevat palvelemaan Yhdysvaltain ulkopoliitiikan etuja, mukaan lukien Yhdysvaltain, Naton ja Israelin sotavalmisteluja Irania vastaan.

Pinnalta katsoen mikään ei todista, että WikiLeaks on CIA:n salainen operaatio. Kuitenkin, ottaen huomioon korporatiivisen median kiinteän suhteen tiedustelupalveluun, CIA:n sponsoroima psykologinen operaatio on tarpeen käsitellä.

Rajoitettu määrä kriittistä debattia ja "läpinäkyvyyttä" sallitaan samalla kun vahvistetaan yleisön hyväksyntää Yhdysvaltain ulkopoliitiikan peruselementeille, kuten "sodalle terrorismia vastaan". Suurelle osalle Yhdysvaltain sodanvastaista liikettä tämä strategia tuntuu toimivan: "Olemme kaikki sotaa vastaan, mutta kannatamme sotaa terrorismia vastaan".

Vaikka yllä oleva diskurssi on enimmäkseen marginaalissa Yhdysvalloissa, sillä on kuitenkin voimakas vannoutuneitten kannattajien piiri, erityisesti yliopistomaailmassa. Tällä salaliittoteoria-koulukunnalla on itse asiassa pitkät perinteet, jotka juontuvat osittain 1900-luvun alkupuolelle. 1960-luvulla koulukunta sai kannatusta niin sanotun vastakulttuuri-ilmion myötä.

9.3.3 Konservatiivinen näkökulma: Media Research Center

Media Research Center on Alexandriassa, Virginiassa vuonna 1987 perustettu mediatutkimuskeskus. Keskukseen tavoitteena on tasapainottaa liberaalin agendan vääristämää valtavirtamediaa Yhdysvalloissa. Keskus julkaisee sivustollaan analyyseja ja artikkeleita liberaalisen median edesottamuksista. 8.12.2010 keskuksen sivustolla julkaistiin Dan Gainorin laatima artikkeli otsikolla *Media ei osaa päättää, onko vakoilu journalismia:*

Kuvittele, että on vuosi 1942 ja Saksan hallituksella on uutistoimisto Washington D.C.:ssa, joka kerää hallituksen salaisuuksia. Jopa Roosevelt olisi nauranut väitteille, että he ovat oikeastaan journalisteja, laittanut vastuulliset lukkojen taa ja heittänyt avaimen pois.

Hän olisi ollut oikeassa. On valtava ero sen välillä, että yksilö tai organisaatio raportoi hallinnon tai yritysten väärinkäytöksistä tai että samat ihmiset varastavat tarpeeksi salaista aineistoa pyörittääkseen vakoilujärjestöä.

Mutta törkyinen Julian Assange ja hänen vakoiluagentuurinsa WikiLeaks yrittävät esiintyä journalisteina. Hän jopa kutsuu itseään ”päätoimittajaksi”, vähän kuin Rosenbergit olisivat väittäneet olevansa Woodward ja Bernstein [kirjoittaja viittaa Julius ja Ethel Rosenbergiin, jotka tuomittiin kuolemaan 1950-luvulla atomisalaisuuksien luovuttamisesta Neuvostoliitolle. Rosenbergit teloitettiin sähkötuolissa]. Assange jopa väitti äskettäisessä kolumnissa, että ”WikiLeaks on keksinyt uuden tyyppisen journalismin: tieteellisen journalismin.” Osoituksena siitä, miten alas ammattikunta on vajonnut, monet mediassa ovat samaa mieltä huiputuksen kanssa.

Vaikuttaa siltä, että monet journalistit ovat huolestuneempia ammattinsa puolustamisesta kuin kansallisesta turvallisuudesta. Ammattijournalistien yhdistyksen puheenjohtaja Hagit Limor väittää, että ”kysymys siitä, onko WikiLeaks journalismia ei merkitse

mitään suurelle yleisölle”. Limor lisäsi, että ”maailman yleisö vain haluaa informaatiota.”

No, kai se sitten on OK. Joku petturi voi luovuttaa Yhdysvaltain salaisuuksia maailmalle tai vakoilujärjestölle, mutta se on OK koska maailma haluaa informaatiota. Luulen että maailma haluaa myös Limorin pankkitilitiedot. Tai New York Timesin tai muiden uutisorganisaatioiden henkilökunnan, jotka julkaisevat tätä juttua. Pitäisikö sen informaation olla julkista? Entä journalistien henkilökohtaisen sähköpostin?

Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun on epäilyksiä siitä, toimivatko journalistit vakoilijoina. Oli suuri huolenaihe kenraaleille sisällissodan aikana vuotaisivatko reporterit joukkojensiirroista. Nämä huolenaiheet jatkuivat vuosikymmeniä ja tulivat pahemmiksi kun media otti aktiivisen roolin Vietnamin sodan sabotoinnissa.

Mutta WikiLeaks ei ole mitään sellaista. Se on organisaatio, jonka toiminta perustuu salaisten dokumenttien varastamiselle, minkä jälkeen se paljastaa kommunikaatioita, jotka voivat vaarantaa ihmishenkiä, murskata Amerikan diplomaattisia hankkeita tai aiheuttaa sotia. Ja kun Assange joutuu vaikeuksiin, hän uhkaa julkaista lisää dataa, hänen niin sanotun ”vakuutustiedostonsa”, jossa on vielä vaarallisempaa, mutta salakoodattua, informaatiota. Se täydentää ympyrän lisäten kiristyksen hänen päiväjärjestykseensä.

Nyt AP raportoi että WikiLeaks ”on julkaissut sähkeen, jossa listataan paikkoja, jotka Yhdysvallat katsoo elintärkeiksi kansalliselle turvallisuudelleen.”

Amerikkalaiset viranomaiset ”totesivat että vuoto on kuin antaisi tappolistan terroristeille.” Tuskin Pulitzer-palkinnon arvoista.

WikiLeaks ei ole uutisorganisaatio. Se on rikollissyndikaatti, joka avustaa Yhdysvaltain vihollisia. Se on suljettava ja sen työntekijät ja auttajat on vähintäänkin suljettava vankilaan.

Dan Gainor kiteyttää konservatiivisten amerikkalaisten kannan pitäessään WikiLeaksiä rikollisorganisaationa ja Julian Assangea vihollisagenttina. Useat amerikkalaispoliitikot ovat esittäneet WikiLeaksin rinnastamista terroristiorganisaatioon, jolloin siihen voitiin soveltaa vuoden 2001 terroriuhokkäuksen jälkeen hyväksyttyä terrorismin vastaista lakia *Patriot Actia*.

9.4 Pohjoisamerikkalaisten julkaisujen asennoituminen WikiLeaksiin

9.4.1 Tutkimusaineiston pohjoisamerikkalaiset julkaisut

Pohjoisamerikkalaiset julkaisut koostuvat enimmäkseen yhdysvaltalaisista julkaisuista, joita aineistoon valikoitui 14 kappaletta. Lisäksi aineistoon sisältyy kaksi kanadalaista, yksi meksikolainen ja yksi bahamasalainen julkaisu. Yhdysvaltalaisien julkaisujen merkitys WikiLeaksin toimintaa arvioitaessa johtuu tietenkin siitä, että vuotosivuston merkittävin vuoto kohdistui amerikkalaisiin diplomaattisähkeisiin. Tämä tekee amerikkalaisen lehdistön asennoitumisen erityisen mielenkiintoiseksi.

Pohjoisamerikkalaiset julkaisut

Counterpunch (Washington D.C., Yhdysvallat) - kolumni 21.12.2010
 Heraldo de Chihuahua (Chihuahua, Meksiko) - kolumni 15.12.2010
 Mother Jones (San Francisco, Yhdysvallat) - kolumni 9.12.2010
 Newsweek (New York City, Yhdysvallat) - kolumni 1/2011
 The Boston Globe (Boston, Yhdysvallat) - pääkirjoitus 30.11.2010
 The Christian Science Monitor (Boston, Yhdysvallat) - kolumni 3.12.2010
 The Jewish Press (New York City, Yhdysvallat) - pääkirjoitus 1.12.2010
 The Los Angeles Times (Los Angeles, Yhdysvallat) - kolumni 1.12.2010
 The New York Times (New York City, Yhdysvallat) - pääkirjoitus 29.11.2010
 The Rolling Stone (San Francisco, Yhdysvallat) - kolumni 15.12.2010
 The San Francisco Chronicle (San Francisco, Yhdysvallat) - kolumni 13.12.2010
 The Seattle Times (Seattle, Yhdysvallat) - kolumni 17.12.2010
 The Toronto Star (Toronto, Kanada) - kolumni 18.12.2010
 The Tribune (Nassau, Bahama-saaret) - kolumni 8.12.2010
 The Vancouver Sun (Vancouver, Kanada) - kolumni 20.1.2011
 The Wall Street Journal (New York City, Yhdysvallat) - kolumni 2.12.2010
 The Washington Post (Washington D.C., Yhdysvallat) - kolumni 19.12.2010
 Wired (San Francisco, Yhdysvallat) - kolumni 28.2.2011

C1) Counterpunch (lehden koodi nelikentässä C1)

Counterpunch on radikaali amerikkalainen poliittinen viikkojulkaisu. Poliittisesti sitoutumaton Counterpunch on perustettu vuonna 1994 Washington D.C.:ssä. Maailmankatsoimusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kansalaisaktivistiveteraani Ralph Nader kirjoitti aiheesta kolumnin Counterpunchiin 21.12.2010. Kirjoituksessa, joka on otsikoitu *WikiLeaks ja perustuslain ensimmäinen lisäys*, hän arvioi teemaa mm. seuraavasti:

Eikö Jefferson aikoinaan sanonut, että ”informaatio on demokratian valuuttaa”, ja että, mikäli pitäisi valita hallinnon ja vapaan lehdistön väliltä, hän valitsisi jälkimmäisen? Salailu – kongressin ja kansan pitäminen pimennossa – on syöpä, joka tuhoaa demokratialle elintärkeitä instituutioita.

Mikä on merkittävää hallituksen viranomaisten, jotka vuotavat paljon itsekin, virallisessa voughottamisessa on se, että koskaan ei ole syyteharkintaa niitä hallituksen isoja kihoja vastaan, jotka jatkuvasti tukahduttavat tosiasioita ja tietoa ylläpitääkseen tuhoavia toimenpiteitä, kuten väärin perustein tapahtunutta Irakin miehitystä ja suuryritysten urakoitsijoiden väärinkäytösten peittelyä. Hallituksen vuosien mittaan harjoittama suuryrityksiä palveleva salailu on vaatinut monien amerikkalaisten hengen, vienyt amerikkalaiset laittomiin sotiin, huijannut kuluttajilta miljardeja dollareita ja vahingoittanut työntekijöiden turvallisuutta ja taloudellista hyvinvointia.

*Obaman hallinnon ylireagointi voi johtaa Internetin sensurointiin, torpedoida ministeri Clintonin Vapaa Internet –aloitetta, joka arvosteli Kiinan kontrollia ja ylisti hakkeris-
mia siellä, ja kääntää huomion pois toimeenpanoelinten massiivisesta dokumenttien yli-
luokittelusta.*

Ralph Nader ottaa voimakkaasti kantaa sananvapauden puolesta ja hyökkää Yhdysvaltain hallintoa vastaan. Kolumnin perusteella Counterpunch sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Counterpunch asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

C2) El Heraldo de Chihuahua (koodi C2)

Heraldo de Chihuahua kuuluu OEM (*Organizacion Editorial Mexicana*) -mediakonserniin. OEM on Meksikon suurin media-yhtiö, johon kuuluu 70 sanomalehteä ja 24 radio-asemaa. Konsernin lehdet noudattavat liberaalia linjaa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Carlos Jaramillo Vela arvioi WikiLeaksiä 15.12.2010 otsikolla *WikiLeaks...kyseenalaistamaton*:

WikiLeaks-sivuston aikaansaama ajankohtainen polemiikki on motivoinut suuren debatin mediaan liittyvästä etiikasta, kuten niiden lehtien etiikasta ja moraalista, jotka ovat kertoneet Yhdysvaltain hallinnon toimista. Kokonaisuuteen on otettu mukaan lehdistönvapaus, joka on kyseenalaistettu.

Eettisestä näkökulmasta katsoen Yhdysvallat on joutunut avaamaan kansainvälisen diplomatiansa naamiointia, ja muutamien tutkimusten alaisten valtioiden virkamiesten ja instituutioiden rehellisyyden ja laillisuuden puutetta. Kaiken kaikkiaan, koko sekasotkun ainoa kyseenalaistamaton asia on, että WikiLeaks-verkkosivuston pyrkimys levittää virallisten dokumenttien informaatiota on ainoastaan toimituksellista työtä, joka ei riko mitään eettistä sääntöä.

El Heraldo de Chihuahuan kolumnisti puolustaa voimakkaasti WikiLeaksin oikeutta asiakirjapaljastuksiin, nähden ne lehdistönvapauden piiriin kuuluvana toimituksellisena työnä, joka ei riko etiikkaa vastaan. Kolumnin perusteella El Heraldo de Chihuahua sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin El Heraldo de Chihuahua asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

C3) Mother Jones (koodi C3)

Mother Jones on perustettu 1976 ja sitä julkaisee yleishyödyllinen National Progress – säätiö. Lehden toimipaikka sijaitsee San Franciscossa. Kiistelty dokumentaristi Michael Moore toimi lehden päätoimittajana muutaman kuukauden vuonna 1986, ennen kuin hänet erotettiin. Lehden tavoitteena on edistää liberaaleja ja edistyksellisiä arvoja. Maa-ilman katsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Oliver Broudy arvioi otsikolla *Onko Assange tehnyt minusta anarkistin* WikiLeaksiä 9.12.2010 ilmestyneessä kolumnissaan:

Se, että osa vuodetuista salaisuuksista tuntuu tukevan amerikkalaisten intressejä osoittaa, miten hallinto voi joutua oman eristäytyneisyytensä vangiksi, ja menettää otteensa

tosiasioihin perustuvasta julkisesta debatista. Tuntuisi paremmalta jos journalistit voisivat vielä vakuuttavasti suorittaa tämän tehtävän. Kuitenkin, journalistien pääsy virallisiin lähteisiin on tullut vaikeammaksi kuin koskaan ennen.

Paras todiste siitä, että perinteinen journalismi ei ehkä enää ole tehokas vahtikoira, on ennennäkemätön sarja etusivun uutisjuttuja mitä tämä suhteellisen lievän tason, vaikkakin valtaisan määrän, omaava sähkökätö on aikaansaanut: mikäli journalisteilla olisi tarvittavat resurssit, osa näistä jutuista olisi tullut esille kauan sitten. Tietenkin inkrementalistit ovat oikeassa siinä, että WikiLeaksin radikaali taktikka johtaa vain enenevään salailuun, ja hallinto vaipuu vain syvemmälle varjoihin.

Tottumuksen voimasta meillä on tapana antaa periksi hallinnolle, yksinkertaisesti koska häviäjän puolella ei kannata olla, ja niin kauan kuin hallinto määrää pelin säännöt, hallinto ei voi koskaan hävitä. Mutta juuri tässä paljastuu anarkistien vallankumouksen ja WikiLeaksin vallankumouksen välinen ero: kiitos Internetin, missä on jo 1200 WikiLeaksin peilisivustoa, tämä vallankumous saattaa onnistua.

Juuri tällaista vallankumousta Internet aikoinaan lupaili. 1990-luvulla me ajattelimme, että se muuttaisi kaiken johtamalla uuteen demokratian ja tasa-arvon aikakauteen. Sen sijaan siitä tuli vain uusi tapa ostaa kengät. Tuottaa suurta tyydytystä nähdä, että aiempi lupaus on uusittu.

Mother Jonesin kolumnisti ei tunnu paljonkaan arvostavan Yhdysvaltain hallinnon toimintamenetelmiä. Hän odottaa innolla informaatioyhteiskunnan kumousta, josta WikiLeaks hänen mielestään on ilmentymä. Erittäin positiivisen kolumnin perusteella Mother Jones sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Mother Jones asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

C4) Newsweek (koodi C4)

Newsweek on Yhdysvaltain toiseksi suurin viikoittain ilmestyvä uutisaikakausjulkaisu. Lehti on perustettu vuonna 1933. Newsweek on liberaalia linjaa noudattava, poliittisesti sitoutumaton julkaisu. Lehden kotipaikka on New York. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Ben Adler kirjoitti laajan analyysin WikiLeaksistä Newsweekin vuoden 2011 ensimmäiseen numeroon otsikolla *Miksi journalistit eivät puolusta WikiLeaksiä:*

Kolme syytä mikseivät yritykset saattaa Julian Assange syyteeseen ole nostattaneet enemmän perustuslain ensimmäiseen lisäykseen vetoavia protesteja.

Lehdistönvapauden joutuessa tällaisen hyökkäyksen kohteeksi, voisi odottaa että amerikkalainen media vastaisi jämäkästi. Sen sijaan vastareaktio on ollut vähittäinen ja melko vaisu. Tutkivien toimittajien ja päätoimittajien yhdistyksen johtokunta kehotti Yhdysvaltain hallintoa toteuttamaan ”suurta pidättyväisyyttä”, varoittaen ”toimista, jotka sabotoisivat amerikkalaisia vapaan lehdistön ja avoimen hallinnon perinteitä.” Journalismin suojelukomitea lähetti kirjeen presidentti Obamalle ja oikeusministeri Eric Holderille suorasanaisesti vastustaen syyteeseen asettamista. Mutta muut organisaatiot, kuten Amerikan aikakausjulkaisujen päätoimittajien yhdistys (engl. American Society of Magazine Editors) ja Televisiotoimittajien kansallinen yhdistys (engl. National Association of Broadcasters), eivät ole antaneet lausuntoja aiheesta. Ammattijournalistien liitto (engl. Society of Professional Journalists) julkaisi jokseenkin käsittelemättömän lehdistötiedotteen, jossa todettiin, että jäsenet eivät olleet päässeet yhteisymmärrykseen WikiLeaksin toimien integriteetistä ja pitäisikö sitä pitää journalismina, mutta liitto tuntui pitävän mahdollisena syyteeseen asettamista, kirjoittaen: ”Mikäli lakeja on rikottu informaation hankinnassa, lainmukainen prosessi menee eteenpäin.”

Yhdeksäntoista professoria - vähän yli puolet laitoksen henkilöstöstä - Columbian yliopiston journalistiikan laitokselta, jota yleisesti pidetään maan arvostetuimpana journalistiikan opinahjona, allekirjoitti kirjeen Obaman hallinnolle, jossa argumentoidaan että WikiLeaksin toiminta on perustuslain ensimmäisen lisäyksen suojelemaa eikä sitä pitäisi asettaa syyteeseen, mutta akateemikot käyttivät varovaisempaa sanamuotoa kuin australialaiset: ”Samalla kun meillä on erilaisia mielipiteitä WikiLeaksin menetelmistä ja päätöksistä, me kaikki uskomme että julkaistessaan diplomaattisäikeet WikiLeaks on mukana journalistisessa toiminnassa, jota perustuslain ensimmäinen lisäys suojaa.” Kirje oli ensimmäinen, ja tähän mennessä ainoa, amerikkalaisen journalistikoulun kannanotto aiheeseen.

Siis miksi amerikkalaiset journalistit ovat vastahakoisia puhumaan Assangen puolesta? Siihen on pääasiassa kolme syytä.

1) *Kieltäytyminen sekaantumasta jonkin asian puolesta puhumiseen: amerikkalaisilla journalisteilla, toisin kuin monilla heidän ulkomaisilla virkatovereillaan, on hyvin voimakas sitoutuminen objektiivisuuteen ja sitoutumattomuuteen. Monissa valtavirtamediaorganisaatioissa kansalaisadressien allekirjoittaminen on kielletty, ja monet journalistit itse asettavat itselleen sellaisia sääntöjä. Shapiron, joka oli mukana laati- massa Columbian kirjettä, mukaan kun he etsivät allekirjoittajia, ”Jotkut sanoivat, ’Journalistina noudatan käytäntöä olla koskaan allekirjoittamatta kansalaisadressia.’” Esimerkiksi Bill Grueskin, Columbian yliopiston journalistiikan laitoksen akateemisten asioiden dekaani, ei allekirjoittanut. Newsweekin kysyessä syytä, hän totesi ”ettei ole innokas ryhmäkirjeitten allekirjoittaja.”*

2) *Assangen tarkoituksien vastustaminen: sama journalistien jakama objektiivisuuden käsite tekee monet heistä epäluuloisiksi WikiLeaksin tarkoituksia kohtaan. Assangella on agenda, missio: häiritä hallitusten toimintaa. Monilla tutkivilla journalisteilla, kuten kuuluisilla likasankoreporttereilla sata vuotta sitten, on ollut samanlainen orientaatio, sanoo Shapiro, joka on kirjoittanut teoksen *Shaking the Foundations: 200 Years of Investigative Journalism in America*. ”WikiLeaks sikiää samasta otaksumasta kuin tutkiva journalismi: tunteesta että järjestelmä on korruptoitunut ja totuus voidaan kertoa,” Shapiro huomauttaa. ”Se on enemmän reformistinen kuin radikaali agenda.” Siitä huolimatta, monet valtavirtamedian toimittajat, toimituspäälliköt ja tuottajat katsovat yhteistyön Assangen kanssa sopimattomaksi - Assangen mission edistämiseksi.*

3) *Assangen menetelmien vastustaminen: jotkut journalistit, vaikka vastustavatkin Assangen syyteeseen panoa, pitävät hänen menettelyään niin vastenmielisenä, etteivät halua puolustaa häntä julkisesti. Columbian yliopiston journalistiikan professori Sam Freedman ei allekirjoittanut hänen kollegojensa kirjettä, koska ”mielestäni kirje ei riittävästi kritisoinut vastuutmuutta - välinpitämättömyyttä seurauksille ihmisten elämissä - mitä luottamuksellisen informaation massiivinen vuoto merkitsi.” Freedman sanoo että Assangen syyteeseen pano olisi vaarallinen ennakkotapaus legitimeille journalisteille. Monet ajattelevat, kuten Freedman, että Assange ei osoittanut journalismiin liittyvää arvostelukykä julkaistessaan luottamuksellista informaatiota.*

Joku voisi olla eri mieltä. Itse asiassa, WikiLeaks tarjosi ulkoasiainhallinnolle mahdollisuutta pyytää sensitiivisen informaation poistamista. Mutta vain harva journalisti haluaa olla asemassa, että pitäisi WikiLeaksin toimintaa tyypiesimerkkinä vapaan lehdistön työskentelystä. ”Oikeudelliselta kannalta, media ei halua tästä esimerkkitapausta,” sanoo Dan Abrams, NBC:n oikeusanalytikko ja Mediaite-blogin perustaja.

”Tämä tapaus on melkein klassinen esimerkki huonoimmasta skenaariosta testata perustuslain ensimmäisen lisäyksen rajoja. Journalistit ajattelevat, että hänellä oli oikeus tehdä mitä teki, mutta heidän mielestään hänen ei olisi pitänyt tehdä sitä. Tästä johtuu perustavanlaatuinen jännite median tavassa käsitellä juttua, ja laimeat puolustukset.”

Kolumnisti Ben Adler käsittelee WikiLeaksin tapausta perinpohjaisesti, ja myös amerikkalaisen median suhtautumista tapahtuneeseen. Asian eri puolia valottavan ja tarkkanäköisen kolumnin perusteella Newsweek sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin Newsweek asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -1].

C5) The Boston Globe (koodi C5)

Bostonissa ilmestytävä Boston Globe on perustettu vuonna 1872. Lehti kuuluu Yhdysvaltain arvostetuimpiin sanomalehtiin ja noudattaa poliittisesti sitoutumatonta, liberaalia linjaa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Boston Globe arvioi WikiLeaksiä pääkirjoituksessaan 30.11.2010 seuraavasti:

WikiLeaksin perustaja Julian Assange näkee itsensä poistamassa diplomatiiaa peittävän verhon. Mutta epäilikö joku joskus että diplomatiiaan ei kuuluisi kriittisten arvioiden tekeminen maailman johtajista ja arkaluontoisista asioista neuvottelemisen? Näissä tilanteissa verhon on oltava edessä.

Yhdysvaltain hallituksen velvollisuus liittolaisiaan kohtaan on taata luottamuksellisuus. Ja ulkoministeriöltä olisi virhe syyttää pelkästään Assangea ja hänen sivustoaan. Liian monilla oli pääsy WikiLeaksille annettuihin tiedostoihin. On selkeä tarve rajoittaa pääsyä luottamuksellisiin tiedostoihin.

Joka viikko puolustusministeriöön kohdistuu miljoonittain hakkerointiyrityksiä. Myös ulkoministeriö on maalitaulu. Mitä tulee kansallista turvallisuutta käsitteleviin salaisuuksiin, kyberavaruutta tulisi pitää äärimmäisen vaarallisena ympäristönä. Olivatpa yrittäjät sitten kiinalaisia, iranilaisia tai Assangen yhteistoimintaryhmiä, Yhdysvaltain hallituksella on vastuu pitää kansakunnan salaisuudet turvassa.

Boston Globe tuomitsee jyrkästi WikiLeaksin toiminnan, mutta kritiikin kärki kohdistuu kuitenkin maan omaan hallintoon, hieman tyyliin 'jos varkaalle antaa tilaisuuden...'. Erittäin kielteisen pääkirjoituksen perusteella Boston Globe sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Boston Globe asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

C6) The Christian Science Monitor (koodi C6)

Christian Science Monitor on Bostonissa vuonna 1908 perustettu sanomalehti, joka muuttui viikkojulkaisuksi vuonna 2009. Lehti on poliittisesti sitoutumaton, mutta edustaa konservatiivisia arvoja. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Peter Grier arvioi WikiLeaksiä 3.12.2010 ilmestyneessä kirjoituksessaan otsikolla *WikiLeaks: suojelisiko perustuslain ensimmäinen lisäys Julian Assangea?* seuraavasti:

Eikö Amerikassa ole sellainen asia kuin sananvapaus? Eikö perustuslain ensimmäinen lisäys suojelisi herra Assangea ja WikiLeaksiä Washingtonin uhkauksilta?

Ehkä ei. WikiLeaksin 'dokumenttidumppaus' näyttää sijoittuvan Yhdysvaltain lainsäädännön ratkaisemattomalle alueelle. Perustuslain ensimmäinen lisäys suojelee voimakkaasti laillisesti hankittu totuudenmukaisen informaation julkaisemista. Mutta entä jos informaatio on hankittu laittomasti? Se onkin toinen asia.

Viime vuosikymmenten oikeuspäätökset ovat antaneet ymmärtää, että syytteen nostamiseksi syyttäjien pitäisi pystyä todistamaan, että kyseessä oleva kommunikaattori oli ai-keissa vahingoittaa Yhdysvaltoja. WikiLeaksin perustaja Assange on saattanut täyttää tämän edellytyksen puhumalla haastatteluissa halustaan torpedoida toiminnallaan hänen mukaansa Yhdysvaltain politiikan korruptoituneet aspektit.

On tietenkin edelleen mahdollista, että tuomarit päättävät ensimmäisen lisäyksen suojelevan WikiLeaksin toimintaa. Sananvapaus on olennainen Yhdysvaltain perustuslaillinen oikeus. Minkä Assange ja WikiLeaks ovat kuitenkin saattaneet saada aikaan, on lakimiehen unelma oikeustapauksesta, joka sallisi Korkeimman Oikeuden ratkaista kah-

den perusoikeuden välisen konfliktin – oikeuden sananvapauteen ja Yhdysvaltain oikeuden pitää salaisuutensa omana tietonaan.

Kolumnisti ei niinkään tuhlaa aikaa WikiLeaksin toimintaan, vaan pohdiskelee sitä, miten Assange saataisiin tuomiolle. Sinänsä asiallinen ja hyvin argumentoitu Yhdysvaltain perustuslain ensimmäisen lisäyksen merkityksen analysointi ei muuta arviota lehden suhtautumisesta: erittäin kielteisen kolumnin perusteella Christian Science Monitor sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Christian Science Monitor asemoituu nelikehtäessä kohtaan [X= 2, Y= -2].

C7) The Jewish Press (koodi C7)

The Jewish Press on vuonna 1960 New York Cityssä perustettu poliittinen viikkolehti. 1970-luvulla Ronald Reagan toimi lehden kolumnistina. Poliittisesti riippumaton Jewish Press on linjaltaan konservatiivinen. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [2].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Pääkirjoituksessaan 1.12.2010 Jewish Press kirjoittaa WikiLeaksistä seuraavasti:

Riippuen tulevista selvityksistä, ulkoministeriön salaisten asiakirjojen vuoto on otaksuttavasti vahingollinen Yhdysvaltain turvallisuusintresseille. Ja tietenkin, dokumentit olivat varastettuja. Tämä ei tarkoita, että kaikki asiat, jotka hallitus haluaa pitää salaisena, pitäisi pysyä salaisena.

Saimme muistutuksen Pentagonin papereiden episodista, jolloin julkistettu informaatio, joka koski Pentagonin toimia Vietnamin sodassa, oli ennemminkin kiusallinen paljastus hallinnon kyvyttömydestä kuin uhka kansalliselle turvallisuudelle. Tuntuu eri asialta kun informaatio koskee sensitiivisiä diplomaattitoimintaa, jossa salassapito on ilmeisesti tärkeää.

Häiritsevin aspekti koko asiassa on, että WikiLeaksin paljastukset eivät voineet tulla yllätyksenä Obaman hallinnon virkamiehille - vaikka me emme tietäneetkään niiden sisällöstä, he varmasti tiesivät - kuitenkin ne (Obaman hallinto) jatkoi lähentymistään muslimimaihin Israelin kustannuksella, aivan kuin lähentymisyrietykset voisivat saada ne meidän puolellemme.

Jewish Pressin pääkirjoitus ei ota erityisen voimakkaasti kantaa WikiLeaksin toimintaan, vaan keskittyy arvioimaan paljastusten merkitystä Israelin näkökulmasta. Melko vaisu tuomio WikiLeaksille johtunee siitä, että lehti arvelee paljastusten hyödyttävän Israelia. Kolumnin perusteella Jewish Press sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-1]. Näin Jewish Press asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 2, Y= -1].

C8) The Los Angeles Times (koodi C8)

Los Angeles Times on vuonna 1881 nimellä Los Angeles Daily Times perustettu Yhdysvaltain länsirannikon suurin sanomalehti. Poliittisesti riippumaton Los Angeles Times on linjaltaan liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti James Rainey arvioi WikiLeaksiä 1.12.2010 ilmestyneessä kirjoituksessaan seuraavasti:

Me olemme kuulleet siitä koko viikon: raivo neljännesmiljoonan yksityisen diplomaattisähkeen julkistamisesta, hämmennys monissa ulkovaltojen pääkaupungeissa, vaatimukset WikiLeaksin juonimestarien murskaamisesta. Mutta kaikki tuo meteli on himmentänyt laajemman totuuden - että Amerikan diplomaatit tuntuvat tekevän työnsä ja vieläpä varsin hyvin.

Eniten tietoa dokumenttimyrästä yleisölle on tullut New York Timesilta ja neljältä ulkomaiselta julkaisulta - El País, Le Monde, Der Spiegel ja The Guardian - jotka saivat varhaisen pääsyn informaatioon. Viisi julkaisua on tuottanut joitakin uutisia, paljon novellimaisia detaljeja ja muutamia kutsuttavia juoruja - kuten että Clinton kysyi Yhdysvaltain Buenos Airesin lähetystöltä Argentiinan presidentin Cristina Fernández de Kirchnerin mielenterveydestä.

Lehdet ovat osoittaneet ihailtavaa harkintaa - arvioiden mahdollisia julkistamisen haittoja ja etuja - mikä on leimallista vanhalle journalismille.

Kolumnistin suhtautuminen WikiLeaksiin on kriittinen, mutta suorastaan ihaileva amerikkalaiselle diplomatialle ja ammattijournalistien etiikalle. Kolumnin perusteella Los

Angeles Times sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriiaan [-1]. Näin Los Angeles Times asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -1].

C9) The New York Times (koodi C9)

Vuonna 1851 perustettu New York Times kuuluu Yhdysvaltain tärkeimpiin sanomalehtiin. Lehti on historiansa aikana voittanut 106 Pulitzer-palkintoa, enemmän kuin mikään muu uutisorganisaatio. Vuonna 1971 New York Times voitti edelleen merkityksellisen sananvapausjutun Yhdysvaltain korkeimmassa oikeudessa (New York Times vs Yhdysvallat). Yhdysvaltain perustuslain ensimmäistä lisäystä koskevassa jutussa oli kysymys niin kutsutuista Pentagonin papereista, jotka Daniel Ellsberg oli vuotanut lehdelle. New York Times oli toinen julkaisu Guardianin jälkeen, joka ryhtyi yhteistyöhön WikiLeaksin kanssa. Yhteistyö katkesi kuitenkin nopeasti ja New York Times sai haltuunsa diplomaattivuotomateriaalin Guardianilta vastoin Julian Assangen ehdotonta kieltoa. New York Times on poliittisesti sitoutumaton, liberaali julkaisu. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Pääkirjoituksessa, joka oli otsikoitu *WikiLeaks ja diplomaatit*, New York Times arvioi WikiLeaks-vuotoa 29.11.2010 seuraavasti:

Vuosikausia jatkuneiden Bushin hallinnon väärinkäytösten paljastumisten jälkeen – kuten kidutukset ja kidnappaukset – Obaman hallinnon diplomaattinen toiminta on asianmukaista ja toisinaan suorastaan taitavaa.

On olemassa legitiimejä syitä pitää monet diplomaattiset keskustelut salaisina. Viimeisin WikiLeaks-vuoto aiheuttaa kiusallisia hetkiä erityisesti sisältämistään suorista arvioista maailman johtajista. Ulkoministeri Clintonin väite, että vuodot uhkaisivat kansallista turvallisuutta, tuntuu liioittelulta. Dokumentit ovat arvokkaita, koska ne valaisevat amerikkalaista politiikkaa tavalla, jolla amerikkalaiset ja muut ansaitsevat sen nähdä.

New York Times ei varsinaisesti arvioi WikiLeaksiä *per se*, mikä johtunee siitä, että lehti toimi vuotomateriaalin läpikäymisessä yhteistyössä Guardianin ja WikiLeaksin kanssa. Sen sijaan lehti arvioi positiivisessa valossa vuodettuja diplomaattisanomia. Onko kyseessä New York Timesin *käsienvesu* ja puolustuspuheenvuoro mahdollisten

oikeusseuraamusten varalta? Neutraalin positiivisen pääkirjoituksen perusteella New York Times sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin New York Times asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 1].

C10) The Rolling Stone (koodi C10)

Rolling Stone on populaarikulttuuriin ja politiikkaan keskittyvä, kahdesti kuukaudessa ilmestyvä aikakausjulkaisu. Lehti on perustettu vuonna 1967 San Franciscossa ja alkuvuosinaan se edusti niin sanottua vastakulttuuria (engl. *Counter-culture*) ja tuli tunnetuksi radikaalista yhteiskuntakritiikistä. Lehden vakituisiin avustajiin lukeutui muun muassa kirjailija Hunter S. Thompson. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [-1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

15.12.2010 Rolling Stone julkaisi Tim Dickinsonin kolumnin otsikolla *Miksei lehdistönvapaus koskisi WikiLeaksiä?:*

Tätä ei voi kuvitella tapahtuvaksi New York Timesille. Kuitenkin tämä on ollut liittovaltion ja yritysmaailman vastaus Assangelle ja WikiLeaksille.

Käyttäytyminen on järkyttävää ja totalitaarista. Todellakin, meidän kaikkien pitäisi olla huolissamme Obaman hallinnon virallisesta vastauksesta sähköiden julkistamiseen, ja vastauksen sisältämästä orwellilaisesta värityksestä: ”Presidentti Obama kannattaa vastuuntuntoista, vastuullista ja avointa hallintoa kotona ja ympäri maailmaa, mutta tämä holtiton ja vaarallinen toiminta on vastoin tätä tavoitetta.”

Salailu on avoimuutta. Mitä helvettiä?

Kuulkaa: Teidän ei tarvitse hyväksyä Assangea tai hänen poliittisia näkemyksiään; voitte jopa uskoa että hän on seksuaalirikollinen. Sillä ei ole merkitystä.

Tässä ei ole panoksena yhden australialaisen hunsvotin oikeus nolata supervaltia. Panoksena on lehdistön vapaus. Ja se tulee olemaan synkkä päivä journalisteille kaikkialla kun hallituksen salailuimperatiivit alkavat saada voiton meidän perustuslakimme ensimmäisestä lisäyksestä.

Kolumnisti ottaa värikkäästi ja voimakkaasti kantaa lehdistönvapauden puolesta. Hän myös vertaa WikiLeaksiä New York Timesiin, pitäen näin vuotosivustoa uutisorganisaationa. Hyvin positiivisen pääkirjoituksen perusteella Rolling Stone sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Rolling Stone asemoituu nelikentässä kohtaan [X= -1, Y= 2].

C11) The San Francisco Chronicle (koodi C11)

San Francisco Chronicle on vuonna 1865 San Franciscossa perustettu sanomalehti. Lehti on voittanut useita Pulitzer-palkintoja. Poliittisesti riippumaton San Francisco Chronicle on linjaltaan liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

13.12.2010 Jon Carroll arvioi kolumnissaan WikiLeaksiä:

Eräällä ystävälläni on tapana sanoa: 'Science fiction on täyttä totta, sitä vain ei ole tapahtunut vielä.' Tämä ei liene täysin paikkansa pitävää, elämmehän vuotta 2010, eikä yhtään monoliittia ole vielä löytynyt kuusta [kirjoittaja viittaa Stanley Kubrickin tieteenklassikkoon 2001: Avaruusseikkailu], mutta on totta että science fiction ennakoii monia asioita, jotka ovat osoittautuneet todeksi.

Informaatio ei ehkä halua vapaaksi, mutta kun se on kerran julkistettu, siitä näyttää tulevan hallitsematon kanuuna. Esimerkiksi, vaikka Yhdysvallat vastustaa WikiLeaksiä ja sen murtamia sähköitä, paljastus että Kiina oli sekaantunut kybersotaan Yhdysvaltoja vastaan, tekee Yhdysvaltain syytökset asiasta uskottavammiksi.

Kun luottamukselliset asiakirjat vahvistavat sen, mitä tiedotustilaisuuksissa on sanottu, hallinnosta tulee automaattisesti luotettavampi.

Mitään niistä todella apokalyptisistä asioista, joita science fiction -romaanit kertovat kybersodista, ei ole vielä tapahtunut. Kenenkään ydinasearsenaalia ei ole räjäytetty kauko-ohjauksella, ja juoni auringon räjäyttämistä näyttää suutarilta. Mutta sitä se on merkinnyt, että 'sananvapaus' ja 'lehdistönvapaus' tarkoittavat hyvin erilaisia asioita kuin aikaisemmin. Vain koska hallitus leimaa jonkun "huippusalaiseksi" ei tee siitä sellaista, ja kaiken maailman alemman tason byrokraatit voivat paljastaa korkean tason

salaisuuksia Internetissä, joka ei ole henkilö eikä paikka, ja jolla siten ei ole sen paremmin oikeuksia kuin velvollisuuksiakaan, paitsi mahtikäskyllä säädetyt.

San Francisco Chroniclen kolumnisti ei ota varsinaista kantaa WikiLeaksiin, vaan arvioi tapahtunutta tietotekniikan kehityksen vääjäämättömänä tuloksena. Scifi-painotteisen kolumnin perusteella San Francisco Chronicle sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [0]. Näin San Francisco Chronicle asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 0].

C12) The Seattle Times (koodi C12)

The Seattle Times perustettiin vuonna 1891 Seattle Press-Times -nimisenä nelisivuisena lehtisenä. Nykyään lehti on Washingtonin osavaltion laajalevikkisin sanomalehti. Poliittisesti riippumaton Seattle Times on linjaltaan liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Toimituspäällikkö Ryan Blethen arvioi WikiLeaksiä 17.12.2010 otsikolla *Todellinen vaara elämisessä WikiLeaksin aikakaudella* seuraavasti:

Väittelyn ei pitäisi koskea sitä, mitä amerikkalaiset diplomaatit sanovat tai tekevät julkisuudelta piilossa, vaan sitä, että Amerikka kuten kaikki muutkin maat on uskomattoman haavoittuvainen digitaalisella aikakaudella.

Mikään maa ei halua sisäisten, luottamuksellisten keskustelujensa julkituloa. Maailma on dramaattisesti muuttunut niistä ajoista jolloin sähköet lähetettiin kaapeleita pitkin. Me olemme ajassa, jossa tavallinen teknikko voi ravistella kansainvälisiä suhteita muutamalla klikkauksella. Se on huolestuttavaa. Ei ole epäilystäkään etteivätkö nämä vuodot ole olleet vahingollisia ja jopa asettaneet ihmishenkii vaaraan. Ihmettelenpä eikö Manning ajatellut sitä?

Tämän vuoden valikoimattomalla luonteella ei saavuteta paljon muuta kuin entistä vainoharhaisempia hallituksia. Jos Assange ja WikiLeaks eivät paljasta valtiosalaisuuksia, niin joku muu paljastaa. Ehkä se on WikiLeaksin perintö: tehdä yleisö tietoiseksi siitä, kuinka helppoa on elektronisesti soluttautua hallintoihin.

Kolumnisti suhtautuu WikiLeaksiin hyvin kriittisesti painottaen digitaalisen aikakauden vaaroja luottamuksellisuudelle. Kriittisen kolumnin perusteella Seattle Times sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Seattle Times asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

C13) The Toronto Star (koodi C13)

Toronto Star on Kanadan laajalevikkisin sanomalehti. Vuonna 1892 alun perin *Evening Star* -nimisenä perustetulla lehdellä on ollut historiansa aikana avustajanaan muun muassa Ernest Hemingway. Poliittisesti riippumaton Toronto Star noudattaa liberaalia linjaa. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Thomas Walkom arvioi WikiLeaksiä kolumnissaan 18.12.2010 otsikolla *Assange voi olla moukka mutta hän tasoittaa pistetilannetta:*

Minulla on vaistomainen reaktio joka ei ole täysin looginen. En ajattele niin, että kaikki mitä kaikki tekevät pitäisi olla julkista. Minusta useimmilla ihmisillä, mukaan lukien julkkikset ja heidän lapsensa, pitäisi olla oikeus elää yksityiselämänsä yksityisenä.

Mutta samalla on vaikea olla olematta vahingoniloinen. Valvontayhteiskunnassa, missä valtiolla on enenevässä määrin kapasiteettia monitoroida kaikkea tekemäämme, on herkullista nähdä tilanne käännettynä toisinpäin.

Yhdysvalloissa liittovaltion agenteilla on valta vaatia informaatiota henkilöiden luku-tottumuksista.

Myös Kanadan terrorismin vastainen lainsäädäntö on suuresti laajentanut poliisien valtuuksia salakuunteluun.

Entä Internet? Uusi liittovaltion lainsäädäntö edellyttää Internetin palvelutarjoajia antamaan poliisille tilaajatietoja jopa ilman tuomioistuimen päätöstä.

Sellaisessa maailmassa on virkistävää – vaikka ehkä ilkeämielistä – nähdä hallitusten kiemurtelevan kun niiden mauttomat pikku salaisuudet paljastetaan.

Melko vakavassa asiassa Toronto Starin kolumnisti perustelee vahingonilollaan myönteistä arviotaan WikiLeaksistä. Tämän oudon heppoisen kolumnin perusteella Toronto Star sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [2]. Näin Toronto Star asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 2].

C14) The Tribune (koodi C14)

The Tribune on Nassaussa, Bahama-saarilla ilmestytävä sanomalehti. Linjaltaan Tribune on liberaali. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Larry Smith arvioi WikiLeaksiä 8.12.2010 otsikolla *Onko WikiLeaksin perustaja high-tech terroristi vai vapaustaistelija?* seuraavasti:

Mitä meidän pitäisi ajatella valtavasta, WikiLeaks-nimisen sivuston aikaansaamasta luottamuksellisten dokumenttien vuodosta, joka on yllyttänyt globaaliin vimmaan?

No, kovaa linjaa edustavat heittelevät sanoja kuten sähköinen terrorismi, kumouksellisuus, salamurha ja maanpetos. Liberaalit käyttävät termejä kuten ylireagointi, tirkistely, anarkismi ja Watergate. On meidän asiamme päättää, onko WikiLeaksin perustaja Julian Assange nykypäivän Robin Hood, joka varastaa informaatiota rikkailta ja mahtavilta antaakseen sen ilmaiseksi ja enimmäkseen editoimatta köyhille; vai onko hän rikollinen hihhuli, joka kärsii harhaisesta vaikutusvallan tunteesta.

City-yliopiston journalistiikan professorin Jeff Jarvisin mukaan, hallituksen pitäisi olla oletusarvoisesti läpinäkyvä ja välttämättömyydestä läpinäkymätön. ”On joitakin asioita joiden pitää olla salaisia, mutta onko hallituksilla uskottavuutta päättää siitä? Internet ei tuhonnut salailua. Se tekee vain informaation kopioinnin ja levittämisen helpommaksi ja nopeammaksi. Se heikentää salailua. Tai kuten eräs ystäväni sanoo, Internet demokratisoi vuotamista. Ennen vain valtaapitävät saattoivat salata tai paljastaa tietoa. Nyt monet voivat. Salailu elää, mutta se on haavoittunut. Ja sen pitäisi olla.”

Minun nähdäkseni loppujen lopuksi kyse on siitä, että meidän on tarkoin punnittava paljastusten aiheuttama hämmennys ja kiusaantuneisuus sen kanssa, että valtaapitävät eivät ole täysin luotettavia. Salassapito on joskus tarpeellista, mutta perustaltaan se on

demokratian vastaista, ja demokraattisessa yhteiskunnassa lehdistön pitää pystyä kertomaan epämukava totuus.

Kolumnisti punnitsee WikiLeaksin hyötyjä ja haittoja ja päätyy siihen, että hyötyjä on kenties enemmän. Lievästi positiivisen kolumnin perusteella Tribune sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [1]. Näin Tribune asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 1].

C15) The Vancouver Sun (koodi C15)

The Vancouver Sun on Brittiläisen Columbian toiseksi laajalevikkisin sanomalehti. Lehti on perustettu vuonna 1912, ja se on muuttunut linjaltaan konservatiivisempaan suuntaan viime vuosina. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Lehden kolumnisti Mitch Joel arvioi WikiLeaksiä ja Internetiä 20.1.2011 otsikolla *Mitä Internetistä on syytä pitää mielessä seuraavasti:*

Asioita, jotka on aina pidettävä mielessä Internetistä. Ensinnäkin, kyseessä on liiketoiminta. Twitter, Facebook, YouTube ja niin edelleen eivät ole yleishyödyllisiä organisaatioita tarkoituksenaan parantaa ihmisten elämää. Ne ovat liiketoimintaa harjoittavia yrityksiä. Niiden keskeinen tavoite on sama: tehdä rahaa. Samalla kun niillä saattaa olla muita, yleviä tavoitteita (yhdistää ihmisiä tai auttaa ajatusten jakamisessa), ne eivät ole hyväntekeväisyysjärjestöjä. Sen lisäksi, on syy sille miksi ne ovat ilmaisia. Ilmaisia lounaita ei ole. Annettuaan palvelun ilmaiseksi niiden pitää ansaita rahaa jollain tavalla (ja useimmiten se tapahtuu myymällä teidän tietojanne).

Palvelun ehdot. Ennen liittymistä mihinkään palveluun on hyväksyttävä palvelun ehdot. Yksinkertaisesti ilmaistuna 'palvelun ehdot' on laillinen dokumentti, joka on laadittu siten, että yritystä ei voi haastaa oikeuteen - mistään syystä. Se on asiakirja yrityksen suojelemiseksi (ja niin tehdessään se ei paljonkaan suojele kuluttajaa - siis sinua ja brändejä joita edustat). Samalla kun jotkut näistä palveluehdoista ovat reilumpia ja tasapainoisempia (esimerkiksi Twitter ilmoittaa, jos hallitus tai poliisi on pyytänyt tietojasi), monet yritykset pyrkivät pelkästään turvaamaan oman etunsa. Tämän lisäksi,

koska kanavat ovat jatkuvässä muutöksessä ja kehityksessä, myös palveluehdot muuttuvat. Tämä on ”ostaja varokoon” (caveat emptor) skenaarío.

Sisältösi on (todennäköisesti) sinun. Samalla kun säilytät oikeutesi tekstiin, kuviin, audioon ja videoon, jonka lähetät verkkoon, harkitse aina että sisältö on nyt julkista ja jaettavissa ikuisesti. Me olemme nähneet tämän kehityksen alustoilla kuten Facebook. Kun Facebookin suosio jatkaa kasvuaan, se avaa käyttäjiensä tiedot yhä useammalle ihmiselle. Alun perin ainoastaan henkilöt, joihin olit yhteydessä (ja hyväksyit yhteyden) saattoivat nähdä kaiken lataamasi tiedon, mutta kun Facebook haluaa yhä enemmän jäseniä (joka tarkoittaa lisää rahaa ja markkinointimahdollisuuksia), se jatkaa ihmisten profiilien avaamista. Vertaa tätä Twitteriin, jossa kaikki twiittauksesi (alusta pitäen) ovat kaikkien nähtävissä siitä riippumatta, ketä sinä seuraat tai kuka seuraa sinua.

Ei ole olemassa ”kopioita”. On virhe ajatella, että jollakin on ”kopio” valokuvistasi tai videoistasi. Tämä on sama virhe, jonka monet perinteiset organisaatiot tekevät seurattaessaan WikiLeaksiä. Kopioita ei ole olemassa. Kuva, joka on kamerassasi ja jonka lataat Facebookiin, ei ole kopio, se on toinen paikka, jossa alkuperäinen versio kuvasta on olemassa. Saman voi sanoa kaikesta digitaalisessa muodossa olevasta - tekstiviesteistä ja sähköposteista Twitterin twiitteihin.

Yksityisyyttä ei ole. Jos haluat yksityisyyttä jossain digitaaliskanavassa (ja tämä sisältää oman sähköpostisi!), älä osallistu online-sosiaaliverkostoisiin. Se on niin yksinkertaista.

Tämän ei pitäisi pelottaa sinua. Asia vain on näin.

Kolumnisti ei varsinaisesti ota kantaa WikiLeaksiin, mutta tuo tarkkanäköisesti esille nettiaktiivien jalojen päämäärien ja suurten odotusten (kansalaisten demokratia ja tasa-arvo) kääntöpuolen: artikkelissa Orwell kohtaa Terminaattorin ja Matrixin. Samantyylinen, mutta melkoisesti synkempi näkemys kuin San Francisco Chroniclen kolumnistilla. Neutraalin pessimistisen kolumnin perusteella Vancouver Sun sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [0]. Näin Vancouver Sun asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= 0].

C16) The Wall Street Journal (koodi C16)

Vuonna 1889 New Yorkissa perustettu Wall Street Journal on levikiltään Yhdysvaltain suurin sanomalehti. Poliittisesti sitoutumaton Wall Street Journal noudattaa liberaalia

linjaa, välillä konservatiivisin painotuksin. Maailmankatso musta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Daniel Henninger arvioi kolumnissaan 2.12.2010 WikiLeaksä otsikolla *WikiLeaks olemme me:*

On yksi varma ratkaisu WikiLeaks-ongelmaan: Räjäytetään Internet. Sen ohella, ei ole selkeää vastausta.

Teknologia asettaa raivostuttavan paradoksin kaikille, jotka pyrkivät käyttämään sitä hyviin tarkoituksiin: miten asettaa protokollat jotka erottelisivat rikolliset vaikeuttamatta kaikkien muiden luovaa työtä?

Mikäli Yhdysvalloilla (tai Euroopalla) on yksi suuri etu jäljellä, se on informaatioetu. Kun monet älykkäät ihmiset pallottelevat ideoita edestakaisin, syntyy hyviä asioita. Olivatpa tietoyhteiskunnan työntekijät edistämässä syöpähoitoja tai softaa miehittämättömille lennokeille, jotka eliminoivat Lännen pahimpia vihollisia, he tarvitsevat paljon informaatiota ja konsultointia kollegojen kanssa.

Kiinan turvallisuusratkaisu on tukahduttaa informaatiovirta, ja varastaa se Yhdysvalloilta. New York Timesin Thomas Friedman kysyi: ”Entä jos Kiinalla olisi WikiLeaks-vuotaja?” Lyhyt vastaus: hänet teloitettaisiin.

Kaksi isoa tekijää muutti sodan jälkeisen maailman: ydinfissio ja Internet. Ydinfissio antoi meille puhtaan energian ja atomipommin. Internet? WikiLeaks toi meille Internetin version hengen laittamisesta takaisin pulloon.

Ei ole selkeää ratkaisua tämän luonnostaan haavoittuvan teknologian paradokseille. Mutta me emme myöskään selviä tällaisesta digiaikakaudesta. Internetin ”atomipommi” räjähtää ennen pitkää. Tässä ajatus Amerikan hämmentyneelle kansalliselle johtajistolle: Ensimmäisen kerran kun ihmiset päättivät, että heidän pitää ehkäistä pahojen ihmisten hyötyminen sivilisaatiosta, he laativat yhteiset säännöt, ja ne jotka rikkoivat sääntöjä, poistettiin yhteisöstä.

Kolumnisti Henningerin perin pohjainen kirjoitus ei ota niinkään kantaa WikiLeaksiin sinänsä – kirjoittajan mielestä WikiLeaksin teon tuomittavuus on itseäänselvyys – vaan sen sijaan hän paneutuu informaatioyhteiskunnan syvempään ongelmaan, josta WikiLeaks on vain yksi oire. Kyberavaruudessa ei ole luottamuksellisuutta, turvallisuutta tai yksityisyyttä. Ajatuksia herättävän kolumnin perusteella Wall Street Journal sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Wall Street Journal asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

C17) The Washington Post (koodi C17)

Yhdysvaltain pääkaupungissa, Washington D.C.:ssä, vuonna 1877 perustettu Washington Post kuuluu maan arvostetuimpiin julkaisuihin. Historiansa aikana lehti on voittanut lukuisia Pulitzer-palkintoja. Lehden toimittajien Bob Woodwardin ja Carl Bernsteinin paljastusartikkelit johtivat presidentti Nixonin eroon vuonna 1974. Maailmankatsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Dana Milbank arvioi WikiLeaksä kolumnissaan 19.12.2010 otsikolla *Assangen mahdollistajat* seuraavasti:

Ymmärrän miksi jotkut Obaman hallinnossa haluavat Assangen syyteeseen vakoilusta tai muista rikoksista. Tunnustan, että itsekkin haluaisin heittää kermakakun hänen naamalleen.

Mutta Assangen syyttäminen antaisi hänelle juuri sen mitä hän haluaa: todisteen Amerikan tekopyhydestä, että me emme elä saarnaamiemme vapauksien mukaisesti. Assange ei halua mitään niin paljon kuin tulla marttyyriksi – eikä presidentti Obaman pitäisi antaa hänelle sitä mahdollisuutta.

Parempi tapa käsitellä Assangea on tehdä hänet irrelevantiksi, mitätöidä hänet. Ainoa syy joka on tehnyt WikiLeaksin sensaatioksi on Obaman hallinnon harjoittama absurdi salailu, joka on joillain tavoin pahempi kuin George W. Bushin harjoittama. Luomalla vaikutelman että hallituksella on paljon salattavaa, refleksiivinen ajattelu on luonut markkinat WikiLeaksille.

Yliuokittelu on niin laajalle levinnyt, että jopa Pentagonin Paperit – jotka Daniel Ellsberg vuoti lähes neljä vuosikymmentä sitten – ovat edelleen luokiteltu huippusalaisiksi. Eipä ihme, että Ellsberg itse tuntee empatiaa WikiLeaksiä kohtaan. Kansallisen lehdistöklubin lehdistötilaisuudessa 79-vuotias Ellsberg sanoi, että Assange on sankari. Hän totesi, että Assangen tuomitseminen ”merkitsisi kruunun palaamista Amerikkaan...että elämme monarkistisessa järjestelmässä, jossa vallitsee informaation totaalinen kontrolli.”

Ellsbergin mukana oli australialainen aktivisti, joka luennoi amerikkalaisille sananvapaudesta. ”Me uskoimme, että Amerikka puolustaa perustuslakia ja sen ensimmäisen lisäyksen takaamia oikeuksia”, sanoi aktivisti Brett Solomon.

”Ilmoittakaa, jos jotain on muuttunut”. Tyyppi oli yhtä sietämätön kuin Assange. Mutta salaamalla vaaratonta informaatiota hallinto pelaa heidän pussiinsa.

Vaikka kolumnisti suhtautuukin suorastaan vihamielisesti WikiLeaksiin, kirjoituksen kärki kohdistuu kuitenkin hallinnon ylilyönteihin asiakirjojen luokittelussa, joka kirjoittajan mukaan on *mahdollistanut* Assangen ja WikiLeaksin toiminnan. *Kermakakkukolumnin* perusteella Washington Post sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Washington Post asemoituu nelikehtäessä kohtaan [X= 1, Y= -2].

C18) Wired (koodi C18)

Wired on San Franciscossa vuonna 1993 perustettu kuukausijulkaisu. Lehti keskittyy uuden mediateknologian vaikutuksiin kulttuurissa, taloudessa ja politiikassa. Vaikutteita Wired on ottanut mm. kanadalaisen mediateoreetikon Marshall McLuhanin ajattelusta. Lehti julkaisi marraskuussa 2003 teemanumeron avoimesta lähdekoodista ja käytti kansikuvassa Linus Torvaldsia. Poliittisesti riippumaton Wired on linjaltaan liberaali. Maa-ilman katsomusta kuvaavalla janalla lehti kuuluu kategoriaan [1].

Lehden asennoituminen WikiLeaks-vuotosivustoon

Kolumnisti Matt Schwartz kirjoitti arvion WikiLeaksistä 28.2.2011 otsikolla *Miksi kansalaisvoimaan perustuvat projektit ovat tyrannien komennossa:*

Julian Assangelle, se on henkilökohtaista. Kun saksalaislehti Der Spiegel kysyi WikiLeaksin perustajalta miksei hän käyttänyt yritteliäisyyttään hankkiakseen kotia Palo Altosta uima-altaineen, Assange vastasi: ”Nautin suuren luokan järjestelmien luomisesta, ja nautin haavoittuvien ihmisten auttamisesta.” Sitten hän lisäsi: ”Ja nautin paskiaisten listimisestä.” Se on suurin piirtein samanlainen onnellisuuden resepti kuin Conan Barbarilla, täydennettynä (mikäli ruotsalaisiin syyttäviviranomaisiin on uskomista) naisten valitusvirsiä.

Tietty määrä suuruudenhulluutta on perusedellytyksenä jokaisella yrittäjällä. Et voi uskoa olevasi maailman paras vastaus tärkeään ongelmaan olematta joskus ylimielinen kusipää. Mutta ennen pitkää kapitalismilla tuntuu olevan hillitsevä vaikutus verkon pioneerien paskiaistenlistimisunelmille. Googlen, Facebookin, Twitterin ja lukemattomien muiden uutta innovoivien yritysten perustajat menivät kaikki uima-allastielle aikanaan. He määrittivät projektinsa liiketoiminnaksi, hankkivat sijoituspääomaa ja hyväksyivät rajoitukset ja odotukset jotka tulivat sen mukana.

Sen sijaan Assange ei ole miljoonan dollarin perässä, ei edes miljardin dollarin. Hän ei halua sen vähempää kuin kirjaimellisesti vallankumouksen, jonka keskipisteenä hän itse on, amatöörivakoojien muodostaman aktivistiarmeijan pitäessä häntä pinnalla. Sellaisena hän on erityisen äärimmäinen esimerkki toisenlaisista verkkoyrittäjistä, joita voisi kutsua avoimen lähdekoodin ruhtinaiksi: johtajiksi, joilla on vaikutusvaltaa massiivisiin aaltoihin palkatonta työvoimaa hankkeen iskuvaikutuksen, ei voiton, maksimoimiseksi.

Niin korvaamattomia kuin nämä kansalaisaktiivisuuteen perustuvat projektit voivatkin olla – ajatelkaa vaikkapa Jimmy Walesin Wikipediaa – paradoksaalisesti ne ovat usein autoritaarisempia, jopa yksinvaltaisempia, kuin useimmat tiukasti kontrolloidut voittoa tavoittelevat yritykset. Vapaaehtoismalli tekee niistä lähes feodaalisia rakenteiltaan: valtava massa palkattomia maaorjia, joita pitää kurissa pieni ryhmä palkattuja johtajia-aatelisia, jotka vuorostaan palvelevat kuninkaallista perustajaa häntä miellyttääkseen, ja perustajan määräysvalta on enemmän tai vähemmän absoluuttinen.

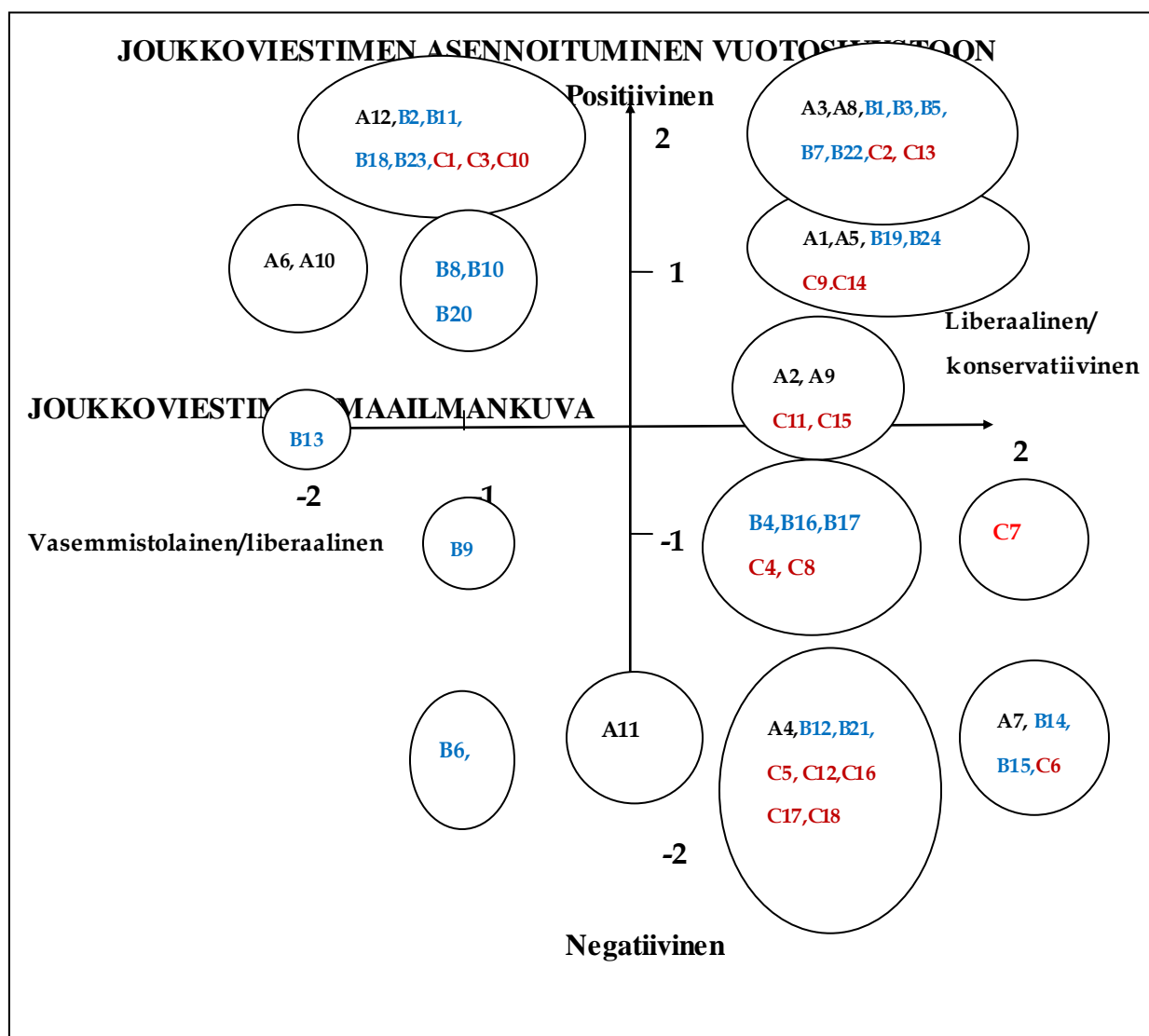
Mies jota Assangen todella pitäisi pitää esikuvanaan on, ironisesti, hänen päävastustajansa Yhdysvaltain hallituksen vallankumouksellinen perustaja. George Washington olisi voinut olla elinikäinen presidentti, mutta sen sijaan hän päätti jäädä eläkkeelle toisen kautensa jälkeen, varoittaen jäähvyäispuheessaan ”juonittelevista, kunnianhimoisista ja periaatteettomista miehistä.” Se on määritelmä, joka helposti kuvaa Julian As-

sangea – joka, asettamalla itsensä oman vallankumouksensa yläpuolelle, näyttää olevan matkalla jonkun toisen listittäväksi paskiaiseksi.

Kolumnisti ottaa värikkäästi kantaa WikiLeaksin perustajaan pitäen häntä *paskiaisena*, joka toimii kuin maaorjiaan hyväksikäyttävä feodaaliruhtinas. Vaikka kirjoittaja ei otaakaan suoranaista kantaa WikiLeaksin toimintaan, hänen antipatiansa sen perustajaa kohtaan on niin voimakas, että sen perusteella Wired sijoittuu asennoitumista WikiLeaksiin kuvaavalla Y-akselilla kategoriaan [-2]. Näin Wired asemoituu nelikentässä kohtaan [X= 1, Y= -2].

Eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään

Pohjoisamerikkalaisten julkaisujen lisääminen nelikenttään (kuvio 58) on edelleen vahvistanut lähtökohtaoletusta: maailmankuvaltaan vasemmistoliberaalit julkaisut asennoituvat WikiLeaksiin periaatteellisella tasolla selkeästi positiivisemmin kuin maailmankuvaltaan konservatiivisemmat julkaisut.

Kuvio 58 Eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen sijoittuminen kahden dimension nelikenttään [X-akseli kuvaa joukkoviestimen maailmankuvaa, Y-akseli sen asennoitumista vuotosivustoon]

Koodien selitys:

A1 - A12 - suomalaiset julkaisut

A1) Helsingin Sanomat	A7) Nykypäivä/Verkkouutiset
A2) Hufvudstadsbladet	A8) Suomen Kuvalehti
A3) Iltalehti	A9) Suomenmaa
A4) Ilta-Sanomat	A10) Tiedonantaja
A5) Kanava – Suomalainen Suomi	A11) Vihreä Lanka
A6) Kansan Uutiset	A12) Voima

B1 - B24 - muut eurooppalaiset julkaisut

B1) Aftenposten	B13) L'Humanité
B2) Aftonbladet	B14) Svenska Dagbladet
B3) Athens News	B15) The Daily Telegraph
B4) Dagens Nyheter	B16) The Economist
B5) Der Spiegel	B17) The Financial Times
B6) El País	B18) The Guardian
B7) International Herald Tribune	B19) The Herald
B8) Le Matin	B20) The Independent
B9) Le Monde	B21) The Irish Independent
B10) Le Monde Diplomatique	B22) The Malta Independent
B11) Le Soir	B23) The New Statesman
B12) L'Express	B24) The Prague Post

C1 - C18 - pohjoisamerikkalaiset julkaisut

C1) Counterpunch	C10) The Rolling Stone
C2) Heraldo de Chihuahua	C11) The San Francisco Chronicle
C3) Mother Jones	C12) The Seattle Times
C4) Newsweek	C13) The Toronto Star
C5) The Boston Globe	C14) The Tribune
C6) The Christian Science Monitor	C15) The Vancouver Sun
C7) The Jewish Press	C16) The Wall Street Journal
C8) The Los Angeles Times	C17) The Washington Post
C9) The New York Times	C18) Wired

9.4.2 Positiivinen diskurssi

Positiivisesti tai hyvin positiivisesti WikiLeaksiin suhtautuvat pohjoisamerikkalaiset julkaisut käyttivät pääasiassa neljän tyyppistä diskurssia: 1) Journalismia korostavaa diskurssia; 2) Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostavaa diskurssia; 3) Sananvapautta korostavaa diskurssia ja 4) Hallinnon toimintaa käsittelevää diskurssia.

1) Journalismia korostava diskurssi

Journalismia korostavaa diskurssia käytti kaksi julkaisua: Mother Jones ja The Tribune. Esimerkit:

Paras todiste siitä, että perinteinen journalismi ei ehkä enää ole tehokas vahtikoira, on ennennäkemätön sarja etusivun uutisjuttuja mitä tämä suhteellisen lievän tason, vaikkakin valtaisan määrän, omaava sähkökätö on aikaansaanut: mikäli journalisteilla olisi tarvittavat resurssit, osa näistä jutuista olisi tullut esille kauan sitten. (Mother Jones)

...demokraattisessa yhteiskunnassa lehdistön pitää pystyä kertomaan epämieluisia totuuksia. (The Tribune)

Mother Jones ottaa esille mielenkiintoisen näkökulman: koska mitään todella järjestyttävää ei paljastunut diplomaattisähkeistä ja suurimmat otsikot syntyivät melko mitättömistä aiheista (kuten asemamaitten hallintojen korruptio ja Putinin ja Medvedevin nimeäminen *Batmaniksi* ja *Robiniksi*), tämä osoittaa lehden mielestä, että perinteisellä journalismilla ei ole enää riittäviä resursseja ja pääsyä tiedon lähteille. Ehkä diplomaattisähkevuodon suurin uutinen olikin vuoto itse, ei niinkään sähkeitten sisältö. On toki muistettava, että vuoto ei koskenut merkinnällä *erittäin salainen* merkittyjä sähkeitä. The Tribunen näkökulma on perinteisempi: lehti korostaa lehdistön päätehtävää olla *vallan vahtikoirana*.

2) Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostava diskurssi

Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostavaa diskurssia käytti kolme julkaisua: Counterpunch, New York Times ja The Tribune. Esimerkit:

Salailu – kongressin ja kansan pitäminen pimennossa – on syöpä, joka tuhoaa demokratialle elintärkeitä instituutioita. (Counterpunch)

Dokumentit ovat arvokkaita, koska ne valaisevat amerikkalaista politiikkaa tavalla, jolla amerikkalaiset ja muut ansaitsevat sen nähdä. (New York Times)

Internet ei tuhonnut salailua. Se tekee vain informaation kopioinnin ja levittämisen helpommaksi ja nopeammaksi. Se heikentää salailua. (The Tribune)

Counterpunch tuomitsee salassapidon jyrkästi verraten sitä syöpään, joka nakertaa demokratian perustuksia. New York Times käyttää maltillisempaa ilmaisua korostaen yleisön oikeutta avoimuuteen. The Tribune korostaa teknologisen kehityksen merkitystä ja huomauttaa, että teknologia (Internet) ei sinällään lopeta salailua, mutta heikentää sitä tekemällä informaation levityksen helpommaksi.

3) Sananvapautta korostava diskurssi

Sananvapautta korostavaa diskurssia käytti kolme julkaisua: Counterpunch, El Heraldo de Chihuahua ja Rolling Stone. Esimerkit:

Eikö Jefferson aikoinaan sanonut, että ”informaatio on demokratian valuuutta”, ja että, mikäli pitäisi valita hallinnon ja vapaan lehdistön väliltä, hän valitsisi jälkimmäisen? (Counterpunch)

Kokonaisuuteen on otettu mukaan lehdistönvapaus, joka on kyseenalaistettu...Kaiken kaikkiaan, koko sekasotkun ainoa kyseenalaistamaton asia on, että WikiLeaks-verkkosivuston pyrkimys levittää virallisten dokumenttien informaatiota on ainoastaan toimituksellista työtä, joka ei riko mitään eettistä sääntöä. (El Heraldo de Chihuahua)

Tässä ei ole panoksena yhden australialaisen hunsvotin oikeus nolata supervalta. Panoksena on lehdistön vapaus. Ja se tulee olemaan synkkä päivä journalisteille kaikkialla, kun hallituksen salailuimperatiivit alkavat saada voiton meidän perustuslakimme ensimmäisestä lisäyksestä. (Rolling Stone)

Counterpunch vetoaa argumentissaan amerikkalaisille suorastaan pyhään hahmoon, Yhdysvaltain kolmanteen presidenttiin Thomas Jeffersoniin, joka laati suurelta osin Yhdysvaltain perustuslain. El Heraldo de Chihuahua ottaa kantaa kiistaa aiheuttaneeseen

seen WikiLeaks-sivuston luonteeseen (onko WikiLeaks journalistinen organisaatio vai ei) ja toteaa yksikantaan pitävänsä vuotosivuston toimintaa toimituksellisena (journalistisena) työnä. Rolling Stone korostaa perustuslain ensimmäistä lisäystä, joka takaa sanan- ja lehdistönvapauden, riippumatta siitä, mitä itse kukin ajattelee tämän vapauden käyttäjästä.

4) Hallinnon toimintaa käsittelevä diskurssi

Hallinnon toimintaa käsittelevää diskurssia käytti kuusi julkaisua: Counterpunch, Mother Jones, New York Times, Rolling Stone, Toronto Star ja The Tribune. Esimerkit:

Hallituksen vuosien mittaan harjoittama suuryrityksiä palveleva salailu on vaatinut monien amerikkalaisten hengen, vienyt amerikkalaiset laittomiin sotiin, huijannut kuluttajilta miljardeja dollareita ja vahingoittanut työntekijöiden turvallisuutta ja taloudellista hyvinvointia. (Counterpunch)

Se, että osa vuodetuista salaisuuksista tuntuu tukevan amerikkalaisten intressejä osoittaa, miten hallinto voi joutua oman eristäytyneisyytensä vangiksi, ja menettää otteensa tosiasioihin perustuvasta julkisesta debatista. (Mother Jones)

Vuosikausia jatkuneiden Bushin hallinnon väärinkäytösten paljastumisten jälkeen – kuten kidutukset ja kidnappaukset – Obaman hallinnon diplomaattinen toiminta on asianmukaista ja toisinaan suorastaan taitavaa. (New York Times)

Todellakin, meidän kaikkien pitäisi olla huolissamme Obaman hallinnon virallisesta vastauksesta sähköiden julkistamiseen, ja vastauksen sisältämästä orwellilaisesta värytyksestä: ”Presidentti Obama kannattaa vastuuntuntoista, vastuullista ja avointa hallintoa kotona ja ympäri maailmaa, mutta tämä holtiton ja vaarallinen toiminta on vastoin tätä tavoitetta.” Salailu on avoimuutta. Mitä helvettiä? (Rolling Stone)

Valvontayhteiskunnassa, missä valtiolla on enenevässä määrin kapasiteettia monitoroida kaikkea tekemäämme, on herkullista nähdä tilanne käännettynä toisinpäin.

Yhdysvalloissa liittovaltion agenteilla on valta vaatia informaatiota henkilöiden lukutottumuksista. Myös Kanadan terrorismin vastainen lainsäädäntö on suuressi laajentanut poliisien valtuuksia salakuunteluun. (Toronto Star)

City-yliopiston journalistiikan professorin Jeff Jarvisin mukaan, hallituksen pitäisi olla oletusarvoisesti läpinäkyvä ja välttämättömyydestä läpinäkymätön. ”On joitakin asioita joiden pitää olla salaisia, mutta onko hallituksilla uskottavuutta päättää siitä?” (The Tribune)

Hallituksen toimintaa käsittelevä diskurssi saa hyvin erilaisen käsittelyn eri lehdiltä. Counterpunch suhtautuu suorastaan vihamielisesti Yhdysvaltain hallintoon pitäen sitä lähinnä suuryritysten etuja palvelevana instituutiona. New York Timesin näkökulma on täysin päinvastainen - lehden mielestä vuodetut sähköiset viestit osoittavat, että hallinnon toiminta on ollut suorastaan taitavaa. Muut lehdet asettuvat näiden kahden ääripään välille, kuitenkin myötäillen enemmän Counterpunchin näkemystä.

9.4.3 Neutraali diskurssi

Neutraalia diskurssia käytti kaksi julkaisua: San Francisco Chronicle ja Vancouver Sun. Esimerkit:

Mitään niistä todella apokalyptisistä asioista, joita science fiction -romaanit kertovat kybersodista, ei ole vielä tapahtunut. Kenenkään ydinasearsenaalia ei ole räjäytetty kauko-ohjauksella, ja juoni auringon räjäyttämisestä näyttää suutarilta. Mutta sitä se on merkinnyt, että ’sananvapaus’ ja ’lehdistönvapaus’ tarkoittavat hyvin erilaisia asioita kuin aikaisemmin. Vain koska hallitus leimaa jonkun ”huippusalaiseksi” ei tee siitä sellaista, ja kaiken maailman alemman tason byrokraatit voivat paljastaa korkean tason salaisuuksia Internetissä, joka ei ole henkilö eikä paikka, ja jolla siten ei ole sen paremmin oikeuksia kuin velvollisuuksiakaan, paitsi mahtikäskyllä säädetty. (San Francisco Chronicle)

Yhdysvaltain oikeusministeriö on pyytänyt Twitteriltä, Facebookilta ja Googlelta näiden sosiaalisten verkkojen käyttäjien henkilökohtaisia tietoja ja kommunikaatioita. Samalla kun massamedian protestit keskittyvät journalismiin ja sen kykyyn pitää lähteensä salaisina, nämä kysymykset myös korostavat haastetta, jonka monet yksilöt ja brändit joutuvat kohtaamaan online-kanavien kyseessä ollen. On virhe ajatella että jollakin on ”kopio” valokuvistasi tai videoistasi. Tämä on sama virhe jonka monet perinteiset organisaatiot tekevät seurattessaan WikiLeaksiä. Kopioita ei ole olemassa. Kuva joka on kamerassasi ja jonka lataat Facebookiin ei ole kopio, se on toinen paikka, jossa alkuperäinen versio kuvasta on olemassa. Saman voi sanoa kaikesta digitaalisessa

muodossa olevasta - tekstiviesteistä ja sähköposteista Twitterin twiitteihin.
(Vancouver Sun)

Molemmat neutraalia diskurssia käyttäneet lehdet korostavat informaatioteknologian merkitystä ja haasteita, joita tämä teknologia asettaa eri toimijoille, sekä yksityisille että hallituksille. San Francisco Chronicle arvostelee hallinnon leväperäisyyttä salaisuuksien säilytyksessä ja suhtautuu pessimistisesti informaatioteknologian rooliin kansalaisyhteiskunnan rakentamisessa. Vancouver Sun kantaa huolta uuden digiajan merkityksestä yleisellä tasolla ja muistuttaa lukijoita siitä tosiasiasta, että sosiaaliseen mediaan ladattu kuva ei ole kopio, vaan alkuperäinen, toisessa paikassa oleva versio.

9.4.4 Negatiivinen diskurssi

Negatiivisesti tai hyvin negatiivisesti WikiLeaksiin suhtautuvat pohjoisamerikkalaiset julkaisut käyttivät pääasiassa kuuden tyyppistä diskurssia: 1) Diplomatiaa korostavaa diskurssia; 2) Demokratia *versus* diktatuuri -dikotomiaa korostavaa diskurssia; 3) Idealismia korostavaa diskurssia; 4) Journalismia korostavaa diskurssia; 5) Lehdistönvapautta ja perustuslain ensimmäistä lisäystä korostavaa diskurssia ja 6) Informaatioteknologiaa korostavaa diskurssia.

- 1) Diplomatiaa korostavaa diskurssia käytti neljä julkaisua: Boston Globe, Jewish Press, Los Angeles Times ja Seattle Times. Esimerkit:

WikiLeaksin perustaja Julian Assange näkee itsensä poistamassa diplomatiaa peit-tävän verhon. Mutta epäilikö joku joskus että diplomatiian ei kuuluisi kriittisten arvioi-den tekeminen maailman johtajista ja arkaluontoisista asioista neuvottelemisen? Näis-sä tilanteissa verhon on oltava edessä. (Boston Globe)

Saimme muistutuksen Pentagonin papereiden episodista, jolloin julkistettu informaatio, joka koski Pentagonin toimia Vietnamin sodassa, oli ennemminkin kiusallinen paljastus hallinnon kyvyttömyydestä kuin uhka kansalliselle turvallisuudelle. Tuntuu eri asialta, kun informaatio koskee sensitiivistä diplomaatti-toimintaa, jossa salaspito on ilmiselvästi tärkeää. (Jewish Press)

Mutta kaikki tuo meteli on himmentänyt laajemman totuuden - että Amerikan diplomaatit tuntuvat tekevän työnsä ja vieläpä varsin hyvin. (Los Angeles Times)

Väittelyn ei pitäisi koskea sitä, mitä amerikkalaiset diplomaatit sanovat tai tekevät julkisuudelta piilossa, vaan että Amerikka kuten kaikki muutkin maat on uskomattoman haavoittuvainen digitaalisella aikakaudella. (Seattle Times)

Boston Globe ja Jewish Press korostavat diplomaattitoimintaan luontaisesti kuuluvaa salassapitoa eivätkä hyväksy WikiLeaksin ja sitä tukevien mediatahojen avoimuusnäkemystä. Los Angeles Times on samoilla linjoilla kuin New York Times huomauttaessaan, että paljastuneet dokumentit osoittavat itse asiassa Yhdysvaltain diplomaattien pätevyyttä ja diplomatian toimivuutta. Seattle Times ottaa esille informaatioteknologian haasteen diplomatian harjoittamiselle.

2) Demokratia *versus* diktatuuri -dikotomiaa korostavaa diskurssia käytti yksi julkaisu: Wall Street Journal. Esimerkki:

Mikäli Yhdysvalloilla (tai Euroopalla) on yksi suuri etu jäljellä, se on informaatioetu. Kun monet älykkäät ihmiset pallottelevat ideoita edestakaisin, syntyy hyviä asioita. Olivatpa tietoyhteiskunnan työntekijät edistämässä syöpähoitoja tai softaa miehittämättömille lennokeille, jotka eliminoivat Lännen pahimpia vihollisia, he tarvitsevat paljon informaatiota ja konsultointia kollegojen kanssa. (Wall Street Journal)

Wall Street Journal on huolissaan Lännen demokratioiden haavoittuvuudesta informaatioteknologiaa väärin tarkoituksiin käyttävien toimijoiden taholta. Lehti käyttää avoimen sotaisaa diskurssia puhuessaan Lännen vihollisten eliminoimisesta.

3) Idealismia korostavaa diskurssia käytti kolme julkaisua: Wall Street Journal, Washington Post ja Wired. Esimerkit:

Ei ole selkeää ratkaisua tämän luonnostaan haavoittuvan teknologian paradokseille. Mutta me emme myöskään selviä tällaisesta digiaikakaudesta. Internetin ”atomipommi” räjähtää ennen pitkää. Tässä ajatus Amerikan hämmentyneelle kansalliselle johtajistolle: Ensimmäisen kerran kun ihmiset päättivät, että heidän pitää ehkäistä pahojen ihmisten hyötyminen sivilisaatiosta, he laativat yhteiset säännöt, ja ne jotka rikkoivat sääntöjä, poistettiin yhteisöstä. (Wall Street Journal)

Kansallisen lehdistöklubin lehdistötilaisuudessa 79-vuotias Ellsberg sanoi, että Assange on sankari. Hän totesi, että Assangen tuomitseminen ”merkitsisi kruununun

palaamista Amerikkaan...että elämme monarkistisessa järjestelmässä, jossa vallitsee informaation totaalinen kontrolli.” (Washington Post)

Assange, kontrastina, ei ole miljoonan dollarin perässä, ei edes miljardin dollarin. Hän ei halua sen vähempää kuin kirjaimellisesti vallankumouksen, jonka keskipisteenä hän itse on, amatöörivakoojien muodostaman aktivistiarmeijan pitäessä häntä pinnalla. (Wired)

Erityisesti Wall Street Journal ja Wired suhtautuvat erittäin vihamielisesti WikiLeaksin perustajaan Julian Assangeen. Wall Street Journal käyttää metaforaa *pahat ihmiset* ja niiden *poistaminen* - lukijan arvioitavaksi jää, viittaako lehti *poistamisella* vankilaa vai hautaamista mereen, kuten tehtiin Osama Bin Ladenille. Washington Post huomioi *Pentagonin papereiden* vuotajan Daniel Ellsbergin seisseen Assangen rinnalla tiedotustilaisuudessa, mutta pidättäytyy arvostelemasta Ellsbergiä, vaikka suhtautuukin *ulkomaalaisiin* Assangeen ja hänen australialaiseen kollegaansa selkeän vihamielisesti. Wired huomioi Assangen vaarallisuuden piilevän hänen idealismissaan - lehden mukaan Assange vaikuttaa henkilöltä, joka on persoonaltaan megalomaanikko, eikä siten ostettavissa.

- 4) Journalismia korostavaa diskurssia käytti kaksi julkaisua: Newsweek ja Los Angeles Times. Esimerkit:

Siis miksi amerikkalaiset journalistit ovat vastahakoisia puhumaan Assangen puolesta? Siihen on pääasiassa kolme syytä.

1) Kieltäytyminen sekaantumasta jonkin asian puolesta puhumiseen: amerikkalaisilla journalisteilla, toisin kuin monilla heidän ulkomaisilla virkatovereillaan, on hyvin voimakas sitoutuminen objektiivisuuteen ja sitoutumattomuuteen. 2) Assangen tarkoituserien vastustaminen: sama journalistien jakama objektiivisuuden käsite tekee monet heistä epäluuloisiksi WikiLeaksin tarkoituseriä kohtaan. Assangella on agenda, missio: häiritä hallitusten toimintaa. 3) Assangen menetelmien vastustaminen: jotkut journalistit, vaikka vastustavatkin Assangen syytteeseen panoa, pitävät hänen menettelyään niin vastenmielisenä, etteivät halua puolustaa häntä julkisesti. (Newsweek)

Lehdet ovat osoittaneet ihailtavaa harkintaa - arvioiden mahdollisia julkistamisen haittoja ja etuja - mikä on leimallista vanhalle journalismille. (Los Angeles Times)

Pitkässä puheenvuorossa Newsweek selvittää perinpohjaisesti syyt, miksi amerikkalaiset journalistit pitävät etäisyyttä Assangeen. Perusteluissa tulee hyvin esille amerikkalaisen ja eurooppalaisen journalismin merkittävin ero: amerikkalaisessa journalismitraditiossa pidetään kunnia-asiana pyrkimystä objektiivisuuteen. Los Angeles Times korostaa *vanhan* journalismin hyveellisyyttä.

- 5) Lehdistönvapautta ja perustuslain ensimmäistä lisäystä korostavaa diskurssia käytti kolme julkaisua: Newsweek, Christian Science Monitor ja Washington Post. Esimerkit:

Lehdistönvapauden joutuessa tällaisen hyökkäyksen kohteeksi, voisi odottaa että amerikkalainen media vastaisi jämäkästi. Sen sijaan vastareaktio on ollut vähittäinen ja melko vaisu. (Newsweek)

Eikö Amerikassa ole sellainen asia kuin sananvapaus? Eikö perustuslain ensimmäinen lisäys suojelisi herra Assangea ja WikiLeaksiä Washingtonin uhkauksilta? Ehkä ei. WikiLeaksin 'dokumenttidumppaus' näyttää sijoittuvan Yhdysvaltain lainsäädännön ratkaisemattomalle alueelle. On tietenkin edelleen mahdollista, että tuomarit päättävät ensimmäisen lisäyksen suojelevan WikiLeaksin toimintaa. Sananvapaus on olennainen Yhdysvaltain perustuslaillinen oikeus. Minkä Assange ja WikiLeaks ovat kuitenkin saattaneet saada aikaan, on lakimiehen unelma oikeustapauksesta, joka sallisi Korkeimman Oikeuden ratkaista kahden perusoikeuden välisen konfliktin – oikeuden sananvapauteen ja Yhdysvaltain oikeuden pitää salaisuutensa omana tietonaan. (Christian Science Monitor)

Ellsbergin mukana oli australialainen aktivisti, joka luennoi amerikkalaisille sananvapaudesta. "Me uskoimme, että Amerikka puolustaa perustuslakia ja sen ensimmäisen lisäyksen takaamia oikeuksia", sanoi aktivisti Brett Solomon. "Ilmoittakaa, jos jotain on muuttunut." Tyyppeä oli yhtä sietämätön kuin Assange. Mutta salaamalla vaaratonta informaatiota hallinto pelaa heidän pussiin. (Washington Post)

Newsweekin lähtökohtaa on jo arvioitu edellisessä, journalismia koskevassa diskurssissa. Kolumni kokonaisuudessaan kuitenkin vertautuu mielenkiintoisella tavalla Christian Science Monitorin kirjoitukseen, jossa katsotaan WikiLeaksiä koskevan mahdollisen oikeustapauksen olevan *lakimiehen unelma* - Newsweekin haastattelema NBC:n oikeusanalyytikko sen sijaan pitää samaa mahdollisuutta klassisena esimerkkinä huonoimasta skenaariosta testata perustuslain ensimmäisen lisäyksen rajoja. Näkemys ero johon

tuu lehtien erilaisesta maailmankatsomuksesta: Christian Science Monitor edustaa arvokonservatismia, Newsweek sen sijaan liberalismia. Kumpikin pitää Julian Assangea ja hänen toimiaan äärimmäisen vastenmielisenä ilmiönä - tällöin arvokonservatiivin on suhteellisen helppo samastaa Assange vaikkapa kyberterroristiin, kun taas liberaaleja arvoja puolustavien olisi hyvin vaikea puolustaa arvojaan, kun samalla joutuisi puolustamaan Assangen henkilöä. Washington Postia ärsyttää suunnattomasti se, että joku *ulkomaalainen*, tässä tapauksessa australialainen, vetoaa perustuslain ensimmäiseen lisäykseen.

- 6) Informaatioteknologiaa korostavaa diskurssia käytti neljä julkaisua: Boston Globe, Seattle Times, Wall Street Journal ja Wired. Esimerkit:

Mitä tulee kansallista turvallisuutta käsitteleviin salaisuuksiin, kyberavaruutta tulisi pitää äärimmäisen vaarallisena ympäristönä. Olivatpa yrittäjät sitten kiinalaisia, iranilaisia tai Assangen yhteistoimintaryhmiä, Yhdysvaltain hallituksella on vastuu pitää kansakunnan salaisuudet turvassa. (Boston Globe)

Maailma on dramaattisesti muuttunut niistä ajoista jolloin sähköet lähetettiin kaa-peleita pitkin. Me olemme ajassa, jossa tavallinen teknikko voi ravistella kansainvälisiä suhteita muutamalla klikkauksella. (Seattle Times)

Teknologia asettaa raivosuttavan paradoksin kaikille, jotka pyrkivät käyttämään sitä hyviin tarkoituksiin: miten asettaa protokollat jotka erottelisivat rikolliset vaikeuttamatta kaikkien muiden luovaa työtä? Ei ole selkeää ratkaisua tämän luonnostaan haavoittuvan teknologian paradokseille. Mutta me emme myöskään selviä tällaisesta digiaikakaudesta. Internetin "atomipommi" räjähtää ennen pitkää. (Wall Street Journal)

Niin korvaamattomia kuin nämä kansalaisvoimaan perustuvat projektit voivatkin olla – ajatelkaa vaikkapa Jimmy Walesin Wikipediää – paradoksaalisesti ne ovat usein autoritaarisempia, jopa yksinvaltaisempia, kuin useimmat tiukasti kontrolloidut voittoa tavoittelevat yritykset. Vapaaehtois malli tekee niistä lähes feodaalisia rakenteeltaan: valtava massa palkattomia maaorjia, joita pitää kurissa pieni ryhmä palkattuja johtajia. (Wired)

Boston Globe yhdistää Assangen kiinalaisiin ja iranilaisiin kuvastaen, mitä mieltä lehti WikiLeaksistä on. Seattle Times muistuttaa aikojen muuttuneen, kuten teki myös Nicholas Cull (alaluku 5.1.1), korostaen informaatioteknologian kehityksen aikaansaa-

maa muutosta. Hyvin pessimistisesti teknologian kehitykseen suhtautuu Wall Street Journal, joka ei emmi tehdä vertausta Internetin ja atomipommin välillä, joka lehden mukaan *räjähtää ennen pitkää*. Wired sen sijaan puuttuu uuden median mahdollistamisen kansalaisjärjestöjen luonteeseen: lehden näkemys on hyvin jyrkkä ja se vertaa tavallisia aktiiveja *maaorjiin*, jotka palvelevat *johtaja-aatelisia* ja *avoimen lähdekoodin ruhtinaita*.

9.5 Eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen asennoitumisen vertailu

Kuten esimerkeistä voidaan havaita, eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen diskurssien välillä ei ole merkitsevää eroa. Vain neutraalissa diskurssissa on havaittavissa ero amerikkalaisten julkaisujen korostaessa informaatioteknologian kehityksen merkitystä. Sen sijaan eroa on havaittavissa siinä, mitä diskursseja julkaisut ovat käyttäneet.

Positiivisessa diskurssissa pohjoisamerikkalaiset julkaisut käyttivät eurooppalaisten kanssa yhteisten diskurssien lisäksi hallinnon toimintaa käsittelevää diskurssia. Tämä on tietenkin loogista ottaen huomioon, että vuodot koskivat amerikkalaisten julkaisujen kyseessä olleen kotimaisen hallinnon toimintaa.

Neutraalin diskurssin osalta ero eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten julkaisujen välillä on mielenkiintoinen: kun neutraalia diskurssia käyttävät eurooppalaiset julkaisut (Hufvudstadsbladet, Suomenmaa ja L'Humanité) pohtivat vuotojen merkitystä yhteiskunnan ja tiedotusvälineiden kannalta, pohjoisamerikkalaiset julkaisut (San Francisco Chronicle ja Vancouver Sun) tarkastelevat tilannetta informaatioteknologian kehityksen luomien uusien parametrien merkityksien kannalta.

Myös negatiivisen diskurssin osalta pohjoisamerikkalaiset julkaisut kiinnittivät huomiota informaatioteknologian merkitykseen enemmän kuin eurooppalaiset. Se, että pohjoisamerikkalaiset julkaisut pohtivat myös enemmän Yhdysvaltain perustuslain ensimmäisen lisäyksen takaamaa lehdistönvapautta, tuntuu luonnolliselta. Yhdysvalloissa perustuslaki on jatkuvasti keskustelun kohteena ja sen takaamia oikeuksia pidetään *pyhänä* - toisin on useimmissa Euroopan maissa, kuten Suomessa.

10 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tutkimuksessa pyritään tiettyyn johdonmukaisuuteen - laajasta kokonaisuudesta yksityiskohtiin. Tämän johdosta johdantolukua seuraa massakommunikaatioteorian yleisluontoinen esittely, sen merkittävyys yhteiskunnalle ja eri lähtökohdat, joilla media ja massakommunikaatio on pyritty yhdistämään yhteiskuntateorioihin. Tästä muodostuu massakommunikaatioteorian yhteiskunnallinen viitekehys, joka voidaan mieltää myös osaksi johdantoa.

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa paneudutaan ensimmäiseen tutkimusongelmaan, Internetin arviointiin media-yhteiskuntateorioiden näkökulmasta, jota taustoitetaan luvuissa 3–6 ja johon haetaan ratkaisua luvussa seitsemän.

Luvussa kolme esitellään joitakin Internetin ajankohtaisia osa-alueita: puolet alaluvuista käsittelee verkon taustaa ja teknologiaa, puolet tarkastelee verkon yhteiskunnallisia аспекteja. Alaluvuissa 3.1–3.6 käydään läpi Internetin historiaa, arkkitehtuuria ja erilaisia lähinnä teknologiaan liittyviä seikkoja. Vaikka näissä alaluvuissa tarkastellaankin joitakin yhteiskunnallisia tekijöitä, varsinaisena vedenjajajana toimii alaluku 3.7 Informaatioliikenteen uudet toimintamallit, jossa esiintyvällä rekisteröintimallilla on selkeä yhteiskunnallinen ulottuvuus. Rekisteröintimallilla tarkoitetaan tietopankkeja, joita julkishallinto ja erilaiset yksityiset toimijat keräävät yksittäisistä ihmisistä, jotka käyttävät esimerkiksi luottokorttia tai jonkin kauppaketjun bonuskorttia. Alaluvussa 3.8 tarkastellaan digitaalista luokkajakoa, miten se on kehittynyt ja miten se syvenee - esimerkkitapauksena eräs Helsingin käräjäoikeudessa käsitelty oikeustapaus. Tämän jälkeen tarkastelun kohteena on alaluvuissa 3.9–3.11 Internet ja demokratia, Internet julkisena keskusteluareenana ja Internetin suhde perinteiseen massamediaan. Nämä kaikki liittyvät tavalla tai toisella sananvapauteen. Myös kolmannen luvun lopun alaluvut 3.12–3.14 käsittelevät osittain sananvapauskysymyksiä - aiheina ovat Internet ja teki- jän oikeudet, vertaisverkkotuotanto ja nettipiratismi.

Sosiaalisesta mediasta on muodostunut oleellinen osa Internetin ja kommunikaation aluetta ja sitä käsitellään neljännessä luvussa. Luvussa tarkastellaan sosiaalisen median kehityksen lisäksi sen tärkeimpiä muotoja: blogosfääriä, Facebookia, Twitteriä ja YouTubea. Ilmiötä tarkastellaan sekä sosiaalipsykologisesta näkökulmasta että sosiaalisen median merkityksestä massamedialle ja perinteiselle journalismille. Luvussa on pyrkimys ottaa aiheeseen hieman kriittinen näkökulma samalla tunnustaen sosiaalisen median merkitys kommunikaatiolle.

WikiLeaks-vuotosivustoa käsitellään viidennessä luvussa. Tämä luku toimii taustoituksena tutkimuksen empiiriselle osuudelle, jossa aineistona ovat WikiLeaksistä esitetyt arviot eurooppalaisissa ja pohjoisamerikkalaisissa sanomalehti- ja aikakausjulk-

kaisuissa. Luvun keskeisenä sisältönä on vuotosivuston tapahtumakalenteri vuosina 2006–2012, josta saa kokonaiskuvan vuotosivuston toiminnasta. Lisäksi luvussa käsitellään vuotosivuston yhteiskunta-aatteellista taustaa, marxismia, anarkismia ja hakkerismia sekä esitetään teoreettinen mallinnus vuotosivustosta ja arvioidaan sen toiminnan merkitystä massakommunikaation kontekstissa.

Tutkielman kuudes luku on keskeinen tutkimuksen teoreettiselle pohjalle. Luvun alussa määritellään *massakommunikaatio*-käsite ja selvitetään sen historiallinen tausta. Tämän jälkeen kartoitetaan kommunikaatiotutkimuksen historiallista kehitystä ja avataan siihen liittyviä *vallitsevan* ja *kriittisen* paradigman käsitteitä. Sitteen on vuorossa Denis McQuailin jaottelun mukaisten neljän kommunikaatiomallin esittely. Nämä neljä mallia ovat transmissiomalli, rituaalinen tai ekspressiivinen malli, julkisuusmalli ja vastaanottajamalli. Näistä malleista transmissiomalli on selkeimmin vallitsevaa paradigmaa myötäilevä ja vastaanottajamallissa on eniten kriittisen paradigman ominaisuuksia. Luvussa käydään läpi myös mediateorian neljä pääteemaa, jotka ovat valta ja epätasa-arvo, sosiaalinen integraatio ja identiteetti, sosiaalinen muutos ja kehitys sekä tila ja aika. Lopuksi luvussa esitellään McQuailin jaottelun mukaisesti kuusi media-yhteiskuntateoriaa: massayhteiskuntateoria, marxismi ja kriittinen poliittinen talousteoria, funktionalistinen teoria, sosiaalinen konstruktionismi, kommunikaatioteknologis-deterministinen teoria sekä informaatioyhteiskuntateoria. Näistä teorioista parhaiten nykytodellisuutta kuvaavia teorioita ovat sosiaalinen konstruktionismi ja informaatioyhteiskuntateoria. Kuitenkin myös muut teoriat ovat käyttökelpoisia tiettyjen Internetin luomien ilmiöiden selittämisessä.

Luvussa seitsemän haetaan ratkaisua ensimmäiseen tutkimusongelmaan. Seuraavassa arvioin lyhyesti ratkaisujen ongelmallisuutta ja joitakin merkitseviä piirteitä.

Massayhteiskuntateoria: Internetin arviointi massayhteiskuntateorian perspektiivistä osoittautui hyvin ongelmalliseksi, koska, kuten McQuail toteaa, teorialla on pohjimmaltaan modernistinen perspektiivi, eikä se oikein vastaa nyky-yhteiskunnan olosuhteita. Internet on lähtökohdaltaan voimakkaasti *pluralistinen* - massayhteiskuntateoria taas *konformistinen*. Olen päätenyt ongelman melko epäortodoksiseen käsittelyyn, ja ratkaisun onnistuneisuus jää lukijan ja tutkielman arvostelijoiden päätettäväksi.

Kriittinen poliittinen talousteoria: Tässä olen päätenyt ratkaisuun, jossa esittelen kriittisen poliittisen talousteorian edustajia ja heidän näkemyksiään ilman ironiaa ja sarkasmia, joita muuten viljelen (ehkä liikaakin) esitellessäni marxilaista tutkimusta. Marxilaiseen traditioon liittyvä tutkimus noudattaa tavallaan *entisen opettajan* kuuluisaa opetusta: älkää tehkö niin kuin minä teen, tehkää niin kuin minä sanon.

Funktionalistinen teoria: Tämä arviointi on lyhin tekemäni. Syykin on selvä: funktionalistisen teorian perusongelma, jossa tulkinta riippuu aina näkökulman valin-

nasta. Kärjistetysti voidaan väittää, että tietystä näkökulmasta jopa järjestäytyneet rikollisuus voidaan tulkita funktionaaliseksi. Näinhän myös tapahtui Neuvostoliitossa, jonka kommunistisen puolueen muodostamaa valtaeliittiä, *nomenklatuuraa*, voidaan pitää historian merkittävimpana rikollisjärjestönä.

Sosiaalinen konstruktioismi: Teorian arviointi jää valitettavan puolittaiseksi, mutta selvää on, että se kuvaa yllättävän hyvin Internetin olemusta. Tästä voi mainita esimerkkeinä Goffmanin *itsen* presentaation ja myös Meadin ja Blumerin *symbolisen interaktionismin*.

Kommunikaatioteknologis-deterministinen teoria: Tämän teorian arviointi on kaikkein hajanaisin ja siten tavallaan epätydyttävintä. Olen tyytynyt esittelemään erilaisia malleja verkkoyhteisöistä ja niiden dynamiikasta. Tämän teorian yhteydessä on myös käsitelty virtuaalitodellisuutta, jolloin ilmiötä on tarkasteltu myös psykoanalyttisesta perspektiivistä.

Informaatioyhteiskuntateoria: Arviointi on koko joukon yhtenäisin johtuen lähinnä siitä, että arviossa esittelen yhden lähteen näkemyksen metodologian luomiseksi Manuel Castellsin verkostoyhteiskunnan valtateoriaan. Tämä on kuitenkin mielestäni perusteltua, sillä Benklerin laatima metodologia saattaa osoittautua käyttökelpoiseksi monien informaatioyhteiskunnan ilmiöiden tarkastelulle, kuten digitaalisen luokkajaon (*digital divide*) arvioinnille.

Yleisesti voitaneen todeta, että *vanhat* kommunikaatioteoriat selittävät melko hyvin myös Internetin ilmiöitä. Yllättäen jo kuopatuksi ajateltu kriittinen talusteoria tuntuu myös saaneen *uutta potkua* Internetistä. Erityisesti ikivanha kurjistumisteoria osoittaa elpymisen merkkejä, kuten Rogersin diffuusioteoria ja Barabásin valtateoria todistavat.

Tutkielman toisessa osassa käsitellään toista tutkimusongelmaa, WikiLeaksin julkisuuskuvaa. Ratkaisua tähän ongelmaan haettiin arvioimalla printtimedian asennoitumista WikiLeaksiin. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta lehdistön asennoituneen vuotosivustoon hyvin ristiriitaisesti: pieni osa lehdistä suhtautui vuotosivustoon hyvin kielteisesti ja vastaavasti pieni osa hyvin myönteisesti, suurimman osan suhtautuessa ambivalentisti. Maailmankuvan merkityksestä asennoitumiseen voidaan todeta sen vastanleen hyvin ennako-oletusta: vasemmistolaisesti ja liberaali-vasemmistolaisesti suuntautuneet julkaisut asennoituivat WikiLeaksiin positiivisemmin kuin konservatiivisesti tai liberaalikonservatiivisesti suuntautuneet julkaisut. Tämä lopputulos oli ennalta-arvattava, eikä siksi erityisen kiinnostava.

Mielenkiintoista ja lisätarkastelun arvoista sen sijaan on niin kutsutun liberaalin lehdistön ristiriitainen asenne vuotosivustoon. Enemmistö otoksen julkaisuista (32 kappaletta) kuului tähän ryhmään. Osoitus on riittävän suuri, jotta siitä voi tehdä joitakin

yleispäteviä päätelmiä. Asennoitumisessa WikiLeaksiin otos jakaantui erittäin tasaisesti janalla erittäin positiivinen - erittäin negatiivinen. Positiivisesti tai erittäin positiivisesti WikiLeaksiin asennoitui 15 lehteä, negatiivisesti tai erittäin negatiivisesti vastaavasti 13 lehteä, neljän lehden asennoituessa neutraalisti. Tällainen tulos johtaa mielenkiintoiseen pohdintaan: mistä näin ambivalentti asennoituminen maailmankatsomukseltaan melko yhteneväisessä liberaaleja arvoja puolustavassa lehdistössä voi johtua ja mistä se kertoo? Yleisellä tasolla voidaan tietenkin todeta, että vuotosivuston toimintaa voidaan tarkastella eri näkökulmista ja päätyä hyvin erilaisiin johtopäätöksiin. Yhden selitysmallin ilmiölle tarjoaa McQuailin hahmottelema massakommunikaation sosiaalisen integraation nelikantamalli, joka on esitelty alaluvussa 6.5.2.

McQuailin mallissa massakommunikaatio jaetaan seurauksiltaan sentrifugaaliin ja sentripetaaliin sekä optimistiseen ja pessimistiseen näkemykseen näiden seurauksista. On ilmeistä, että vuotosivusto edustaa sentrifugaalista, eli keskipakoista, kehitystä kommunikaatiossa. Voimme siis keskittyä nelikantamallin sentrifugaaliseen puoleen. Optimistinen näkemys sentrifugaalisesta kehityksestä korostaa vapautta ja moniarvoisuutta. Pessimistinen näkemys sen sijaan painottaa sosiaalisen koheesion menetystä. Nämä piirteet tuntuvat käyvän hyvin yksiin lehtien arvioiden kanssa. Malta Independent kiteyttää tämän optimistisen näkemyksen toteamalla, että vuotosivusto ”auttaa meitä tekemään paljon paremmin informoidun johtopäätöksen siitä, mitä ne joilla on valta todella tekevät”. Sen sijaan Irish Independent edustaa pessimististä näkemystä sentrifugaalisesta kehityksestä huomauttamalla, että ”on monia alueita, joissa yleinen etu kärsii arkaluonteisen tiedon julkistamisesta tai sen julkistamisesta ennen aikojaan”.

Voitaneen siis päätellä, että vuotosivustoon positiivisesti asennoituneet liberaaleja arvoja korostavat julkaisut edustavat sentrifugaalisen vaikutuksen optimistista näkemystä, kun taas negatiivisesti asennoituneet edustavat pessimististä näkemystä. Tämä on tietenkin vain yksi mahdollinen selitysmalli. Ilmiö on hyvin mielenkiintoinen ja tarjoaa mahdollisuuksia monille tutkimuksille kommunikaatiosta kiinnostuneille ja useita vaihtoehtoisia selitysmalleja.

LÄHTEET

- Aboujaoude, Elias (2011) *Virtually you - the dangerous powers of the e-personality*. W.W. Norton & Company, New York, NY
- Adorno, Theodor (1991) Sosiologia ja empiirinen tutkimus. (alkuteos Soziologie und empirische Forschung 1972, käännös Jussi Kotkavirta). Teoksessa: *Järjen kriittikki*, toim. Jussi Kotkavirta, 147–167. Vastapaino, Tampere
- Adorno, Theodor - Horkheimer, Max (1979) The culture industry: enlightenment as mass deception. Teoksessa: *Mass communication and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch - Janet Woollacott, 349–383. London: Edward Arnold with The Open University Press
- Ahroth, Jussi (2011) Maaailman vaarallisimmat miehet kohtasivat lavalla. *Helsingin Sanomat* 4.7.2011
- Aittokoski, Heikki (2012) Pappi, lukkari, talonpoika, hakkeri. *Helsingin Sanomat* 28.2.2012
- Ala-Fossi, Marko - Bakker, Piet - Ellonen, Hanna-Kaisa - Küng, Lucy - Lax, Stephen - Sadaba, Charo - van der Wurff, Richard (2008) The impact of the Internet on business models in the media industries. Teoksessa: *The Internet and the mass media*, toim. Lucy Küng - Robert G. Picard - Ruth Towse, 149–169. London: Sage
- Allport, Gordon - Postman, Leo (1955) The basic psychology of rumor. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2.p.), 141–155. Urbana: University of Illinois Press
- Altheide, David L. - Snow, Robert P. (1991) *Media worlds in the postjournalism era*. Aldine de Gruyter, Hawthorne, NY
- Althusser, Louis (1971) *Lenin and philosophy and other essays*. NLB, London

- Ang, Ien (1994) In the realm of uncertainty: The global village and capitalist postmodernity. Teoksessa: *Communication theory today*, toim. David Crowley - David Mitchell, 193–213. Cambridge: Polity Press
- Anttila, Olli (2012) Merikartta vapaille vesille. *Voima* 1/2012
- Arceneaux, Noah - Schmitz-Weiss, Amy (2010) Seems stupid until you try it: press coverage of Twitter, 2006 - 2009. *New Media & Society*, Vol. 12 (8), 1262–1279
- Assange, Julian (2011) *The unauthorized autobiography*. Canongate, Edinburgh
- Assange, Julian - Zizek, Slavoj - Goodman, Amy (2011) *Conversation*. Saatavilla: www.gilad.co.uk/writings/assange-iek-goodman-conversation-july-2.html
- Assange sai Ecuadorilta näkyvyyttä ja osoitteen (2012) Pääkirjoitus 19.8.2012. *Helsingin Sanomat*
- Bagh, Peter von (1975) *Elokuvan historia*. Weilin + Göös, Espoo
- Bajde, Domen (2010) User-generated content in business education. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 95–115. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Baker, James R. - Moore, Susan M. (2011) An opportunistic validation of studies on the psychosocial benefits of blogging. *CyberPsychology, Behavior and Social Networks*, Vol. 14 (6), 387–390
- Bakunin, Mihail (2009) Valtioton sosialismi - anarkismi. (alkuteos: Bakunin on anarchism, toim. Sam Dolgoff 1980, käänös Antti Nylén). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 100–113. Turku: Savukeidas
- Balle, Francis (1985) The communication revolution and freedom of expression redefined. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 80–91. Norwood: Ablex Publishing Corporation

- Barabási, Albert-László (2003) *Linked: how everything is connected to everything else and what it means for business, science, and everyday life*. Penguin, New York, NY
- Barabási, Albert-László (2010) *Bursts: The hidden pattern behind everything we do*. Penguin, New York, NY
- Barber, Benjamin R. (2006) Pangloss, Pandora or Jefferson? Three scenarios for the future of technology and strong democracy. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 188–202. New York: Open University Press
- Bargh, John A. - McKenna, Katelyn Y.A. (2004) The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, Vol. 55, 573–590
- Bargh, John A. - McKenna, Katelyn Y.A. - Fitzsimons, Grainne M. (2002) Can you see the real me? Activation and expression of the “True Self” on the Internet. *Journal of Social Issues*, Vol. 58 (1): 33–48
- Barnes, Stuart J. - Pressey, Andrew D. (2011) Who needs cyberspace? Examining drivers of needs in Second Life. *Internet Research*, Vol. 21 (3), 236–254
- Barry, Andrew (2006) On interactivity. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 163 - 187. New York: Open University Press
- Baudrillard, Jean (2011) The vanishing point of communication. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 110–117. New York: Routledge
- Bayer, William (1978) *The great movies*. Ridge Press, London
- Baym, Nancy K. (2010) *Personal connections in the digital age*. Polity Press, Cambridge, MA
- Beer, David (2008) Social network(ing) sites...revisiting the story so far: a response to danah boyd & Nicole Ellison. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 13, 516–529

- Bell, Daniel (1976) *The coming of post-industrial society*. Basic Books, Inc., New York, NY
- Bell, David (2007) *Cyberculture theorists: Manuel Castells and Donna Haraway*. Routledge, London
- Benjamin, Walter (1979) The work of art in the age of mechanical reproduction. Teoksessa: *Mass communication and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch - Janet Woollacott, 384–408. London: Edward Arnold
- Benkler, Yochai (2006) *The wealth of networks*. Yale University Press, New Haven, Conn.
- Benkler, Yochai (2011) Networks of power, degrees of freedom. *International Journal of Communication*, Vol. 5, 721–755
- Benson, Vladlena - Filippaios, Fragkiskos - Morgan, Stephanie (2010) Applications of social networking in students' life cycle. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 73–93. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Bentivegna, Sara (2002) Politics and new media. Teoksessa: *The handbook of new media*, toim. Leah Lievrouw - Sonia Livingstone, 50–61. London: Sage
- Berelson, Bernard (1955) What "Missing the newspaper" means. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 36–47. Urbana: University of Illinois Press
- Blomstedt, Jan (2003) *Retoriikkaa epäilijöille*. Loki-kirjat, Helsinki
- Blondheim, Menahem (2003) Harold Adam Innis and his Bias of communication. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, toim. Elihu Katz - John Durham Peters - Tamar Liebes - Avril Orloff, 156–190. Cambridge: Polity Press
- Blumer, Herbert (1955) The crowd, the public, and the mass. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 363–379. Urbana: University of Illinois Press

- Blumer, Herbert (1969) *Symbolic interactionism*. University of California Press, Berkeley, CA
- Blumler, Jay G. (1985) European-American differences in communication research. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 185–199. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Blumler, Jay G. - Gurevitch, Michael (1995) *The crisis of public communication*. Routledge, London
- Blumler, Jay G. - Gurevitch, Michael (2000) Rethinking the study of political communication. Teoksessa: *Mass media and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch, 155–172. London: Arnold
- Boeder, Pieter (2002) Non-profits on e: how non-profit organisations are using the internet for communication, fundraising, and community building. *First Monday*, Vol. 7 (7), 1–22
- Boellstorff, Tom (2008) *Coming of age in Second Life*. Princeton University Press, Princeton, NJ
- Bordewijk, Jan L. - van Kaam, Ben (1986) Towards a new classification of tele-information services. *Intermedia*, Vol. 14 (1), 16–21
- Bourdieu, Pierre (1998) *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (9.p.). Harvard University Press, Cambridge, MA
- Bourdieu, Pierre (2012) Julkisen keskustelun tehtailua. (alkuteos Sur l'Etat. Cours au Collège de France 2012, käänös Jarkko S. Tuurvuori). *Le Monde diplomatique & Novaja Gazeta* 1/2012
- Bourdieu, Pierre - Wacquant, Loïc J.D. (1992) *An invitation to reflexive sociology*. Polity Press, Cambridge, MA
- boyd, danah m. & Ellison, Nicole B. (2008) Social network sites: definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 13, 210–230

- Boyd-Barrett, Oliver (2001) Early theories in media research. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 68–76. London: Arnold
- Boyle, James (2000a) A nondelegation doctrine for the digital age? *Duke Law Journal*, Vol. 50 (5), 5–16
- Boyle, James (2000b) The First Amendment and cyberspace: The Clinton years. *Law and Contemporary Problems*, Vol. 63 (1/2), 337–351
- Boyle, James (2006) Intellectual property and the liberal state. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 119–122. New York: Open University Press
- Boxall, Peter (2006) We. Teoksessa: *1001 books you must read before you die*, 298–299. London: Cassell
- Braman, Sandra - Roberts, Stephanie (2003) Advantage ISP: terms of service as media law. *New Media & Society*, Vol. 5 (3), 422–448
- Branamann, Ann (2004) Goffman's social theory. Teoksessa: *The Goffman Reader* (1.p. 1997), toim. Charles Lemert - Ann Branamann, xlv–lxxxii. Malden: Blackwell Publishing Ltd
- Breitrose, Henry (1985) The new communication technologies and the new distribution of roles. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 68–79. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Bruns, Axel (2008) *Blogs, Wikipedia, Second Life, and beyond*. Peter Lang Publishing, New York, NY
- Bryer, Thomas A. - Chen, Baiyun (2010) The use of social media and networks in teaching public administration: perceptions, practices, and concerns. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 241–267 Charlotte: Information Age Publishing, Inc.

- Buckingham, David (2004) *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Polity Press, Cambridge, MA
- Burgess, Jean - Green, Joshua (2009) *YouTube*. Polity Press, Cambridge, MA
- Burnett, Robert - Marshall, David P. (2003) *Web theory*. Routledge, London
- Burns, John F. - Somaiya, Ravi (2011) Who is Julian Assange? Teoksessa: *Open secrets: WikiLeaks, war, and American diplomacy*, toim. Alexander Star, 24– 44. New York: Grove Press
- Bush, Vannevar (2006) As we may think. Katkelma artikkelista, joka alun perin julkaistu *Atlantic Monthly*ssa 1945, artikkelissa Fallows, James: 150 years of the Atlantic: Technology & innovation. *The Atlantic Monthly*; September 2006
- Bush, Vannevar (2006) Memex revisited. Teoksessa: *New media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan. New York: Routledge
- Calabrese, Andrew (2004) Stealth regulation: Moral meltdown and political radicalism at the Federal Communications Commission. *New Media & Society*, Vol. 6 (1), 106–113
- Cantril, Hadley (1954) The invasion from Mars. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 411–423. Urbana: University of Illinois Press
- Carey, James W. (1969) The communications revolution and the professional communicator. Teoksessa: *The Sociological Review Monograph 13*, toim. Paul Halmos. Keele: The University of Keele
- Carey, James W. (1975) A cultural approach to communication. *Communication*, Vol. 2, 1–22
- Carey, James W. (2001) Mass communication and cultural studies. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 365–373. London: Arnold

- Carey, James W. (2007a) Afterword/The culture in question. Teoksessa: *James Carey - A critical reader*, toim. Eve Stryker Munson - Catherine A. Warren, 308–339. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Carey, James W. (2007b) The Chicago School and the history of mass communication research. Teoksessa: *James Carey - A critical reader*, toim. Eve Stryker Munson - Catherine A. Warren, 14–33. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Carey, James W. (2007c) Political correctness and cultural studies. Teoksessa: *James Carey - A critical reader*, toim. Eve Stryker Munson - Catherine A. Warren, 270–291. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Carey, James W. (2007d) The roots of modern media analysis: Lewis Mumford and Marshall McLuhan. Teoksessa: *James Carey - A critical reader*, toim. Eve Stryker Munson - Catherine A. Warren, 34–59. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Carey, James W. & Kreiling, Albert L. (1974) Popular culture and gratifications: Notes toward an accommodation. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 225–248. Beverly Hills: Sage Publications
- Castells, Manuel (1996) *The rise of the network society, the information age: Economy, society and culture*. Blackwell Publishers Ltd., Hoboken, NJ
- Castells, Manuel (2001) Informationalismi ja verkostoyhteiskunta. Epilogi teoksessa: *Himanen, Pekka: Hakkerietiikka ja informaatioajan henki*, 137–153. WS Bookwell Oy, Juva
- Castells, Manuel (2011) A network theory of power. *International Journal of Communication*, Vol. 5 (2011), 773–787
- Chaffee, Steven H. - Hochheimer, John L. (1985) The beginnings of political communication research in the United States: Origins of the ‘Limited Effects’ model. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 267–296. Norwood: Ablex Publishing Corporation

- Chang, Jung - Halliday, Jon (2007) *Mao* (4. painos). (alkuteos Mao. The unknown story 2005, käännös Jaana Iso-Markku). Otava, Keuruu
- Cho, Vincent - Hung, Humphry (2011) The effectiveness of short message service for communication with concerns of privacy protection and conflict avoidance. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 16, 250–270
- Chun, Wendy Hui Kyong (2006) Introduction: did somebody say new media? Teoksessa: *A history and theory reader - new media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan, 1–10. New York: Routledge
- Churchland, Patricia S. (2002) *Neurofilosofia*. (alkuteos Brain-wise. Studies in neurophilosophy 2002, käännös Kimmo Pietiläinen). Terra Cognita, Helsinki
- Clarke, Irvine III - Flaherty, Theresa B. (2010) Social media strategies for the academic department: a three-phase framework. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 269–287. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Compaine, Benjamin (2006) The myths of encroaching global media ownership. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 106–110. New York: Open University Press
- Cook, S.D. Noam (2006) Technological revolutions and the Gutenberg myth. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 11–18. New York: Open University Press
- Coombs, Gary (2010) Using Second Life for teaching management of creativity and innovation. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 141–157. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Corner, John (2000) ‘Influence’: The contested core of media research. Teoksessa: *Mass media and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch, 376–397. London: Arnold

- Couldry, Nick (2006) Transvaluing media studies - or, beyond the myth of the mediated centre. Teoksessa: *Media and cultural theory*, toim. James Curran - David Morley, 177–194. London: Routledge
- Courtois, Stéphane - Werth, Nicolas - Panné, Jean-Louis - Paczkowski, Andzej - Bartosek, Karel - Margolin, Jean-Louis (2003) *Kommunismmin musta kirja* (5. p.). (alkuteos *Le livre noir du communisme: crimes, terreur et repression 1997*, käännös Kaarina Turtia, Matti Brotherus ja Heikki Eskelinen). WSOY, Helsinki
- Cull, Nicholas J. (2011) WikiLeaks, public diplomacy 2.0 and the state of digital public diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*, Vol. 7 (1), 1–8
- Curran, James (2000) Rethinking media and democracy. Teoksessa: *Mass media and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch, 120–154. London: Arnold
- Curran, James (2006) Media and cultural theory in the age of market liberalism. Teoksessa: *Media and cultural theory*, toim. James Curran - David Morley, 129–148. London: Routledge
- Curran, James (2010) Entertaining democracy. Teoksessa: *Media and society* (5.p.), toim. James Curran, 38–62. London: Bloomsbury Academic
- Dahlberg, Lincoln (2011) Re-constructing digital democracy: An outline of four 'positions'. *New Media & Society*, Vol. 13 (6), 855–872
- Dahlgren, Peter (1981) TV news and the suppression of reflexivity. Teoksessa: *Mass media and social change*, toim. Elihu Katz - Tamás Szecskö, 101–113. London: Sage
- Davis, Gary Ernest (2011) *Wikileaks Facebook fan statistics*. [www.Republic of Mathematics blog.mht.haettu](http://www.RepublicofMathematics.blog.mht.haettu) 28.4.2011
- Davison, W. Phillips (1980) The media kaleidoscope: general trends in the channels. Teoksessa: *Propaganda and communication in world history: volume III a pluralizing world in formation*, toim. Harold D. Lasswell - Daniel Lerner - Hans Speier, 191–248. Honolulu: The University Press of Hawaii

Dayan, Daniel - Katz, Elihu (1992) *Media events - the live broadcasting of history*.
Harvard University Press, Cambridge, MA

Dean, Jodi (2010) *Blog theory*. Polity Press, Cambridge, MA

Debatin, Bernhard - Lovejoy, Jennette P. - Horn, Ann-Kathrin - Hughes, Brittany N.
(2009) Facebook and online privacy: attitudes, behaviors, and unintended
consequences. *Journal of Computer-mediated Communication*, Vol. 15, 83–108

DeFleur, Melvin L. (1970) *Theories of mass communication*. David McKay
Company, Inc., New York, NY

Dempsey, Judy (2011) Leaked Afghan war reports heighten European doubts.
Teoksessa: *Open secrets: WikiLeaks, war, and American diplomacy*, toim.
Alexander Star, 318–320. New York: Grove Press

De Mul, Jos (1999) The informatization of the worldview. *Information,
Communication & Society*, Vol. 2 (1), 69–94

De Sola Pool, Ithiel (2006) A shadow darkens. Teoksessa: *The new media theory
reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 19–26. New York: Open
University Press

Dewey, John (1971) *Experience and nature*. The Open Court Publishing
Company, Chicago, Ill.

Dewey, John (2006) *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. (alkuteos Public and its
problems 1927, käännös Mika Renvall). Vastapaino, Tampere

DiMaggio, Paul - Hargittai, Eszter - Neuman, W. Russell - Robinson, John P. (2001)
Social implications of the Internet. *Annual Review of Sociology*, Vol. 27,
307– 336

Domscheit-Berg, Daniel (2011) *Inside WikiLeaks – my time with Julian Assange at the
world's most dangerous website*. Random House, New York, NY

- Donath, Judith & boyd, danah (2004) Public displays of connection. *BT Technology Journal*, Vol. 22 (4), 71–82
- Doob, Leonard (1955a) Göbbels' principles of propaganda. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 517–536. Urbana: University of Illinois Press
- Doob, Leonard (1955b) The perception of propaganda. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 138–140. Urbana: University of Illinois Press
- Dorfman, Ariel - Mattelart, Armand (1980) *Kuinka Aku Ankaa luetaan*. (alkuteos Para leer al Pato Donald 1971, englanninkielisestä laitoksesta How to read Donald Duck 1975 kääntänyt Markku Koski). Love Kirjat, Helsinki
- Downes, Edward J. - McMillan, Sally J. (2000) Defining interactivity: A qualitative identification of key dimensions. *New Media & Society*, Vol. 2 (2), 157–179
- Duncan, Hugh Dalziel (1962) *Communication and social order*. The Bedminster Press, New York, NY
- Eagles, The (1977) *Hotel California*. Asylum Records
- Efron, Miles (2011) Information search and retrieval in microblogs. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 62 (6), 996–1008
- Ekholm, Kai - Heikkinen, Pekka (2011) Tekijänoikeussuojaa ei pitäisi enää laajentaa. *Helsingin Sanomat* 10.6.2011
- Ellerman, Evelyn (2007) The Internet in context. Teoksessa: *Psychology and the Internet*, toim. Jayne Gackenbach, 11–33. Amsterdam: Academic Press
- Elliott, Philip (1972) *The making of a television series*. Constable, London

- Elliott, Philip (1974) Uses and gratifications research: A critique and a sociological alternative. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 249–268. Beverly Hills: Sage Publications
- Elliott, Philip (1982) Intellectuals, the ‘information society’ and the disappearance of the public sphere. *Media, Culture & Society*, Vol. 4, 243–253
- Ellison, Nicole B. - Steinfield, Charles - Lampe, Cliff (2011) Connection strategies: Social capital implications of Facebook-enabled communication practices. *New Media & Society*, Vol. 13 (6), 873–892
- Ellul, Jacques (1985) Preconceived ideas about mediated information. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 95–107. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Eriksen, Thomas Hylland (2006) Speed is contagious. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 272–277. New York: Open University Press
- Ernst, Wolfgang (2006) Dis/continuities: Does the archive become metaphorical in multi-media space? Teoksessa: *A history and theory reader - new media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan, 105–123. New York: Routledge
- Eronen, Eeva (2011) Rääpäle, josta kasvoi kapinallinen. *Helsingin Sanomat* 6.7.2011
- Fairclough, Norman (2002) *Miten media puhuu.* (alkuteos Media discourse 1995, käännös Virpi Blom - Kaarina Hazard). Vastapaino, Tampere
- Farley, Sally D. (2011) Is gossip power? The inverse relationship between gossip, power and likability. *European Journal of Social Psychology*, Vol. 41, 574–579
- Featherstone, Mike (2009) Ubiquitous media: An introduction. *Theory, Culture & Society*, Vol. 26 (2-3), 1–22

- Ferguson, Marjorie (1989) Industrial, cultural and social strategies. Teoksessa: *New communication technologies and the public interest*, toim. Marjorie Ferguson, 52–70. London: Sage
- Ferguson, Marjorie (1992) The mythology about globalization. *European Journal of Communication*, Vol. 7, 69–93
- Fink, Edward J. - Gantz, Walter (1996) A content analysis of three mass communication research traditions: social science, interpretative studies, and critical analysis. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol. 73 (1)
- Fitzgerald, F. Scott (1974) *Kultahattu*. (alkuteos *The Great Gatsby* 1925). Otava, Helsinki
- Flanagin, Andrew J. - Flanagin, Craig - Flanagin, Jon (2010) Technical code and the social construction of the internet. *New Media & Society*, Vol. 12 (2), 179–196
- Ford, Sarah Michele (2011) Reconceptualizing the public/private distinction in the age of information technology. *Information, Community & Society*, Vol. 14 (4), 550–567
- Foucault, Michel (2011) Sanat ja asiat. (alkuteos *Les mots et les choses* 1966, käänös Mika Määttänen). Gaudeamus, Helsinki
- Fourier, Charles (2009) Työn puoleensavetävydestä. (alkuteos *Pages choisies* 1932, käänös Antti Nylén). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 63–67. Turku: Savukeidas
- Freedman, Des (2006) Internet transformations: 'Old' media resilience in the 'new media' revolution. Teoksessa: *Media and cultural theory*, toim. James Curran - David Morley, 275–290. London: Routledge
- Freud, Sigmund (1968) *Unien tulkinta*. (alkuteos *Die Traumdeutung* 1900, käänös Gesammelte Werke II:n 1961 ilmestyneen kolmannen painoksen mukaan Erkki Puranen). Gummerus, Jyväskylä

- Freud, Sigmund (1969) *Johdatus psykoanalyysiin*. (alkuteokset Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse ja Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse 1940, käännös Erkki Puranen). Gummerus, Jyväskylä
- Freud, Sigmund (2010) *Joukkopsykologia ja egoanalyysi*. (alkuteos Massenpsychologie und Ich-Analyse 1921, käännös Markus Lång). Moreeni, Juva
- Fromm, Erich (1980) *Freud ja freudilaisuus*. (alkuteos Greatness and limitations of Freud's thought 1979, käännös Marja-Leena Närhi). Kirjayhtymä, Helsinki
- Fuchs, Christian (2009) Information and communication technologies and society: a contribution to the critique of the political economy of the internet. *European Journal of Communication*, Vol. 24 (1), 69–87
- Galloway, Alexander R. (2006) Protocol vs. institutionalization. Teoksessa: *A history and theory reader - new media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan, 187–198. New York: Routledge
- Giddens, Anthony (1999) *Modernity and self-identity*. Polity Press, Cambridge, MA
- Gillespie, Tarleton (2010) The politics of 'platforms'. *New Media & Society*, Vol. 12 (3), 347–364
- Gitlin, Todd (1978) Media sociology: the dominant paradigm. *Theory and Society*, Vol. 6, 205–253
- Gladio (2007) The revolution will be on YouTube. *Phrack* # 64
- Godwin, William (2009) Periaatteiden yhteenveto. (alkuteos Enquiry concerning political justice 2007, käännös Ville-Juhani Sutinen). Teoksessa: *Utopiaso-sialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 46–50. Turku: Savukeidas
- Goffman, Erving (1978) *The presentation of self in everyday life* (1st ed. 1959). Penguin Books, Middlesex

- Goldhamer, Herbert (1980) The social effects of communication technology. Teoksessa: *Propaganda and communication in world history: volume III a pluralizing world in formation*, toim. Harold D. Lasswell - Daniel Lerner - Hans Speier, 346–400. Honolulu: The University Press of Hawaii
- Golding, Peter (1990) Political communication and citizenship: the media and democracy in an inegalitarian social order. Teoksessa: *Public communication - the new imperatives*, toim. Marjorie Ferguson, 84–100. London: Sage
- Golding, Peter - Murdock, Graham (1978) Theories of communication and theories of society. *Communication Research*, Vol. 5 (3), 339–356
- Golding, Peter - Murdock, Graham (2000) Culture, communications, and political economy. Teoksessa: *Mass media and society* (3.p.), toim. James Curran - Michael Gurevitch, 70–92. London: Arnold
- Goode, Walkyria - Caicedo, Guido (2010) Social media overload: what works best? Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 289–313. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Gouldner, Alvin W. (1976) *The dialectic of ideology and technology*. The Seabury Press, New York, NY
- Gouldner, Alvin W. (1980) *The two marxisms: Contradictions and anomalies in the development of theory*. The Seabury Press, New York, NY
- Gramsci, Antonio (1978) *Selections from the prison notebooks*. Lawrence and Wishart, London
- Granovetter, Mark S. (1973) The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, Vol. 78 (6), 1360–1380
- Green, Nicola (2006) On the move: technology, mobility, and the mediation of social time and space. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 249–265. New York: Open University Press

- Grover, Aditi - Stewart, David W. (2010) Defining interactive social media in an educational context. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 7–38. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Guérin, Daniel (1970) *Anarkismi*. (alkuteos L'anarchisme 1969, käännös Jyrki Lappi-Seppälä ja Outi Nyttäjä). Weilin + Göös, Helsinki
- Gunkel, David J. (2003) Second thoughts: toward a critique of the digital divide. *New Media & Society*, Vol. 5 (4), 499–522
- Gurevitch, Michael - Scannell, Paddy (2003) Canonization achieved? Stuart Hall's *Encoding/Decoding*. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, toim. Elihu Katz - John Durham Peters - Tamar Liebes - Avril Orloff, 231–247. Cambridge: Polity Press
- Habermas, Jürgen (1994) Kommunikatiivisen toiminnan käsitteen tarkastelua. (alkuteos Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns 1984, käännös Jussi Kotkavirta). Teoksessa: *Järki ja kommunikaatio*, toim. Jussi Kotkavirta. Tampere: Gaudeamus
- Habermas, Jürgen (2001) Institutions of the public sphere. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 235–244. London: Arnold
- Halbert, Debora (1997) Discourses of danger and the computer hacker. *The Information Society*, Vol. 13, 361–374
- Hall, Stuart (1979) Culture, the media and the 'ideological effect'. Teoksessa: *Mass communication and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch - Janet Woollacott, 315–348. London: Edward Arnold
- Hall, Stuart (1992a) Sisäänkoodaus/uloskoodaus. Teoksessa: *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, toim. Juha Koivisto - Mikko Lehtonen - Timo Uusitupa - Lawrence Grossberg, 133–148. Jyväskylä: Gummerus. (alkuteos *Encoding/Decoding*, teoksessa *Culture, media, language*, toim. Stuart Hall - Dorothy Hobson - Andrew Lowe - Paul Willis 1980, käännös Veikko Pietilä).

- Hall, Stuart (1992b) Ideologia ja tiedotustutkimus. Teoksessa: *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, toim. Juha Koivisto - Mikko Lehtonen - Timo Uusitupa - Lawrence Grossberg, 194–210) Jyväskylä: Gummerus (alkuteos Ideology and communication theory, teoksessa *Rethinking communication volume 1: paradigm issues*, toim. Brenda Derwin - Lawrence Grossberg - Barbara J. O'Keefe - Ellen Wartella 1989, käänös Veikko Pietilä).
- Hall, Stuart (1992c) Gramsci ja me. Teoksessa: *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, toim. Juha Koivisto - Mikko Lehtonen - Timo Uusitupa - Lawrence Grossberg, 32–46) Jyväskylä: Gummerus (alkuteos Gramsci and us. *Marxism Today* 1987, käänös Mikko Lahtinen).
- Hampton, Keith - Wellman, Barry (2001) Long distance community in the network society. *The American Behavioral Scientist*, Vol. 45 (3), 476–495
- Hands, Joss (2011) *@ is for activism: dissent, resistance and rebellion in a digital culture*. Pluto Press, London
- Haraway, Donna (2011) Technoscience in hypertext. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 395–398. New York: Routledge
- Harcup, Tony (2011) Alternative journalism as active citizenship. *Journalism*, Vol. 12 (1), 15–31
- Harding, Luke (2012) The World Tomorrow: Julian Assange proves a useful idiot. *The Guardian* 17 April, 2012
- Hardt, Hanno (1979) *Social theories of the press*. Sage, London
- Hardt, Hanno (1992) *Critical communication studies*. Routledge, New York, NY
- Hargittai, Eszter - Hsieh, Yu-li Patrick (2010) Predictors and consequences of differentiated practices on social network sites. *Information, Communication & Society*, Vol. 13 (4), 515–536
- Hassan, Robert (2008) *The information society*. Polity Press, Cambridge

- Hendrickson, Laura (2007) Press protection in the Blogosphere: applying a functional definition of 'press' to news web logs. Teoksessa: *Blogging, citizenship, and the future of media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Henten, Anders - Tadayoni, Reza (2008) The Impact of the Internet on media technology, platforms and innovation. Teoksessa: *The Internet and the mass media*, toim. Lucy Küng - Robert G. Picard - Ruth Towse. London: Sage
- Hercheui, Magda David (2010) A literary review of virtual communities. *Information, Communication & Society*, Vol. 14 (1), 1–23
- Herman, Edward S. - Chomsky, Noam (2002) *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. Pantheon Books, New York, NY
- Himanen, Jukka (2012) Näin tekijänoikeuksien omistajien yhdistys TTVK valvoo netti-piraatteja. *Helsingin Sanomat* 16.2.2012
- Hollenbaugh, Erin E. (2011) Motives for maintaining personal journal blogs. *CyberPsychology, Behavior and Social Networks*, Vol. 14 (1-2), 13–20
- Horkheimer, Max (1991) Traditionaalinen ja kriittinen teoria. (alkuteos Traditionelle und kritische theorie 1968, käänös Jussi Kotkavirta). Teoksessa: *Järjen kritiikki*, toim. Jussi Kotkavirta, 5–58. Tampere: Vastapaino
- Hoover, Stewart M. (1988) Television myth and ritual: The role of substantive meaning and spatiality. Teoksessa: *Media, myths, and narratives*, toim. James W. Carey, 161–178. Newbury Park: Sage Publications, Inc.
- Hubert, Philip G. Jr. (2006) The new talking machines. Artikkelissa: 150 years of the Atlantic, *The Atlantic Monthly*, September 2006. Artikkelin alunperin julkaistu: *The Atlantic Monthly*, Vol. 63 (376), 256–261, February 1889
- Huhta, Kari (2011) Miten Assange tuhoaa Wikileaksia. *Helsingin Sanomat* 20.5.2011

Hume, David (1909) Dialogues concerning natural religion. Teoksessa: *A treatise of human nature, Vol. II*, toim. T.H. Green & T.H. Grose, 375–468. London: Longmans, Green, and Co.

Innis, Harold A. (1995) *The bias of communication*. University of Toronto Press, Toronto

Internetin tekijänoikeuksista tarvitaan hyvä sopimus (2012) *Helsingin Sanomat* 26.2.2012

Iyengar, Shanto (2010) The state of media-effects research. Teoksessa: *Media and society* (5.p.), toim. James Curran, 273–289. London: Bloomsbury Academic

Jaakonsaari, Liisa (2012) Korruptio vaivaa koko Eurooppaa. *Helsingin Sanomat* 26.7.2012

Jansen, Bernard J. - Zhang, Mimi - Sobel, Kate - Chowdury, Abdur (2009) Twitter power: Tweets as electronic word of mouth. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 60 (11), 2169–2188

Jarrett, Kylie (2008) Interactivity is evil! A critical investigation of Web 2.0. *First Monday*, Vol. 13 (3), 1–10

Jenkins, Henry (2004) The cultural logic of media convergence. *International Journal of Cultural Studies*, Vol. 7 (1), 33–43

Jenkins, Henry (2009) What happened before YouTube. Epilogi teoksessa Burgess, Jean - Green, Joshua (2009) *YouTube*. Cambridge: Polity Press

Jensen, Klaus Bruhn - Rosengren, Karl Erik (1990) Five traditions in search of the audience. *European Journal of Communication*, Vol. 5 (2/3), 207–238

Johnson, Wendell (1948) Speech and personality. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 53–78. New York: Harper & Brothers

- Jung, Carl G. (2003) Yhteys piilotajuntaan. Teoksessa: *Symbolit –piilotajunnan kieli*, toim. Carl G. Jung. (alkuteos Man and his symbols 1964, käänös Mirja Rutanen). Helsinki: Otava
- Jung, Yoonhyuk (2011) Understanding the role of sense of presence and perceived autonomy in users' continued use of social virtual worlds. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 16, 492–510
- Jussila, Noora (2012) Wikileaks heräsi henkiin. *Helsingin Sanomat* 6.7.2012
- Kahn, Richard - Kellner, Douglas (2004) New media and internet activism: from the 'battle of Seattle' to blogging. *New Media & Society*, Vol. 6 (1), 87–95
- Kaid, Lynda Lee - Postelnicu, Monica (2007) Credibility of political messages on the Internet: A comparison of blog sources. Teoksessa: *Blogging, Citizenship, and the Future of Media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Karppi, Tero (2011) Facebook hyöttyy käyttäjistään yhä enemmän. *Helsingin Sanomat* 27.3.2011
- Katz, Elihu - Lazarsfeld, Paul F. (1960) *Personal influence* (2. painos). The Free Press, Glencoe, Ill.
- Katz, Elihu - Blumler, Jay G. - Gurevitch, Michael (1974) Utilization of mass communication by the individual. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 9–32. Beverly Hills: Sage Publications
- Katz, Mark (2011) Listening in cyberspace. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 283–303. New York: Routledge
- Kauhanen, Anna-Liina (2012) Assangen luovutus viivästyy. *Helsingin Sanomat* 31.5.2012

- Kaye, Barbara K. (2007) Blog use motivations: An exploratory study. Teoksessa: *Blogging, citizenship, and the future of media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Keller, Bill (2011) The boy who kicked the hornet's nest. Teoksessa: *Open secrets: WikiLeaks, war, and American diplomacy*, toim. Alexander Star, 3–22. New York: Grove Press
- Kellner, Douglas (2002) New media and new literacies: reconstructing education for the new Millennium. Teoksessa: *The handbook of new media*, toim. Leah Lievrouw - Sonia Livingstone, 90–104. London: Sage
- Kim, Junghyun - Lee, Jong-Eun Roselyn (2011) The Facebook paths to happiness: Effects of the number of Facebook friends and self-presentation on subjective well-being. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, Vol. 14 (6), 359–364
- Kittler, Friedrich (2009) Towards an ontology of media. *Theory, Culture & Society*, Vol. 26, 23–31
- Klang, Mathias - Nolin, Jan (2011) Disciplining social media: An analysis of social media policies in 26 Swedish municipalities. *First Monday*, Vol. 16 (8), 1–18
- Klapper, Joseph T. (1955a) Mass media and persuasion. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. painos), 289–320. Urbana: University of Illinois Press
- Klapper, Joseph T. (1955b) The comparative effects of the various media. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. painos), 91–105. Urbana: University of Illinois Press
- Klapper, Joseph T. (1969) *The effects of mass communication*. The Free Press, New York, NY
- Koltay, Tibor (2011) The media and the literacies: media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, Culture & Society*, Vol. 33 (2), 211–221

- Koskenniemi, Aino - Shilongo, Pauliina - Poutanen, Petro - Aslama, Minna (2012)
Suomalainen televisiotarjonta 2011. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu
 14/2012
- Kosonen, Susanna (2012) Hauska on nyt netissä. *Helsingin Sanomat* 10.9.2012
- Krapp, Peter (2006) Hypertext avant la lettre. Teoksessa: *A history and theory reader - new media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan, 359–373. New York: Routledge
- Kris, Ernst - Leites, Nathan (1955) Trends in twentieth century propaganda. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. painos), 489–500. Urbana: University of Illinois Press
- Kropotkin, Pjotr (2009a) Anarkistinen kommunismi: lähtökohdat ja periaatteet. (alkuteos Anarchist communism: Its basis and principles 2007, käännös Juha Kulmala). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 149–188. Turku: Savukeidas
- Kropotkin, Pjotr (2009b) Words of a rebel. (alkuteos Anarchist communism: Its basis and principles 2007, käännös Juha Kulmala). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 189–191. Turku: Savukeidas
- Kulmala, Juha (2009) Pjotr Kropotkin. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 147–149. Turku: Savukeidas
- Kunelius, Risto (2006) Julkisojen ongelmat. Johdanto teoksessa Dewey, John: Julkinen toiminta ja sen ongelmat. Tampere: Vastapaino
- Kupetz, Allen H. (2010) Social media for the MBA professor: a strategy for increasing teacher-student communication and the tactics for implementation. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 57–71. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Kupiainen, Reijo - Sintonen, Sara (2009) *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Oy Yliopistokustannus

- Kuusela, Pekka (2002) *Sosiaalipsykologian maailmahypoteesit*. UNIpress, Kuopio
- Küng, Lucy - Picard, Robert G. - Towse, Ruth (2008) Introduction. Teoksessa: *The Internet and the mass media*, toim. Lucy Küng - Robert G. Picard - Ruth Towse. London: Sage
- Kärkkäinen, Henrik (2011) Wikileaks-sähkeiden karkaaminen julki johtui huolimattomuudesta. *Helsingin Sanomat* 2.9.2011
- Lacan, Jacques (1992) *The ethics of psychoanalysis - the seminar of Jacques Lacan: Book VII*. Routledge, London
- Lacy, Stephen (1989) The Westley-MacLean model revisited: An extension of a conceptual model for communication research. Tutkimus esitetty Journalismi- ja massakommunikaatiokoulutussäätiön vuosikonferenssissa Washington D.C.:ssa 10-13.8.1989. Haettu 14.6.2011
- Lange, Patricia G. (2008) Publicly private and privately public: Social networking on YouTube. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 13, 361–380
- Larraín, M. Elena - Zegers, Beatriz - Trapp, Alejandro (2007) Do adolescents compromise their identity when chatting on the Internet? *International Journal of Applied Psychoanalytical Studies*, Vol. 4 (2), 91–109
- Lasswell, Harold D. (1948) The structure and function of communication in society. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 37–51. New York: Harper & Brothers
- Lasswell, Harold D. (1954) The strategy of Soviet propaganda. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. painos). Urbana: University of Illinois Press
- Lasswell, Harold D. (1980) The future of world communication and propaganda. Teoksessa: *Propaganda and communication in world history: volume III a pluralizing world in formation*, toim. Harold D. Lasswell - Daniel Lerner - Hans Speier, 516–534. Honolulu: The University Press of Hawaii

- Lazarsfeld, Paul F. - Merton, Robert K. (1948) Mass communication, popular taste and organized social action. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 95–118. New York: Harper & Brothers
- Le Bon, Gustave (1962) *The Crowd*. (alkuteos *Psychologie des foules* 1895) The Viking Press, New York, NY
- Lee, Junghee - Lee, Hyunjoo (2010) The computer-mediated communication network: exploring the linkage between the online community and social capital. *New Media & Society*, Vol. 12 (5), 711–727
- Lehman-Wilzig, Sam - Cohen-Avigdor, Nava (2004) The natural life cycle of new media evolution: Inter-media struggle for survival in the internet age. *New Media & Society* 2004 (6), 707–730
- Lehtola, Jyrki (2011) Tässä kuva lapsestani sienissä! *Iltalehti* 30.9.2011
- Leigh, David - Harding, Luke (2011) *WikiLeaks – Inside Julian Assange’s war on secrecy*. Guardian Books, London
- Lentz, Roberta G. - Shade, Leslie Regan (2011) Democratizing communication policy in the Americas: Why it matters. *Canadian Journal of Communication*, Vol. 36, 3–9
- Lerner, Daniel (1955) Effective propaganda: conditions and evaluation. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. painos), 480–488. Urbana: University of Illinois Press
- Lessig, Lawrence (1999) *Code and other laws of cyberspace*. Basic Books, New York, NY
- Levy, Steven (2010) *Hackers – heroes of the computer revolution*. O’Reilly Media, Inc., Sebastopol, CA

- Leydesdorff, Loet (2010) The communication of meaning and the structuration of expectations: Giddens' 'Structuration theory' and Luhmann's 'Self-organization'. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 61 (10), 2138–2150
- Lichtenberg, Judith (2000) In defence of objectivity revisited. Teoksessa: *Mass media and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch, 238–254. London: Arnold
- Lievrouw, Leah A. (2004) What's Changed about new media? Introduction to the fifth anniversary issue of *New Media & Society*. *New Media & Society*, Vol. 6 (1), 9–15
- Litman, Jessica (2006) Choosing metaphors. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 123–132. New York: Open University Press
- Livingstone, Sonia (2010) Interactive, engaging but unequal. Teoksessa: *Media and Society* (5.p.), toim. James Curran. London: Bloomsbury Academic
- Lorge, Irving (1948) The psychologist's contribution to the communication of ideas. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 79–94. New York: Harper & Brothers
- Lovink, Geert (2011a) Theses on distributed aesthetics. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 258–268. New York: Routledge
- Lovink, Geert (2011b) Updating tactical media. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 399–406. New York: Routledge
- Luhmann, Niklas (2000) *The reality of the mass media*. Polity Press, Cambridge
- Lull, James (2006) The push and pull of global culture. Teoksessa: *Media and cultural theory*, toim. James Curran - David Morley, 44–58. London: Routledge

- Lunceford, Brett (2009) Building hacker collective identity one text phile at a time: reading *Phrack*. *Media History Monographs*, Vol. 11 (2), 1–26
- Lüders, Marika (2008) Conceptualizing personal media. *New Media & Society*, Vol. 10 (5), 683–702
- Maisel, Richard (1973) The decline of mass media. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 37, 159–170
- Manovich, Lev (2006) What is new media? Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 5–10. New York: Open University Press
- Mansell, Robin (2004) Political economy, power and new media. *New Media & Society*, Vol. 6 (1), 96–105
- Marcuse, Herbert (1961) *Soviet marxism*. Columbia University Press, New York, NY
- Marcuse, Herbert (1969) *Yksiulotteinen ihminen*. (alkuteos One dimensional man 1964, käännös Markku Lahtela). Weilin + Göös, Helsinki
- Marien, Michael (2006) New communications technology: a survey of impacts and issues. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 41–62. New York: Open University Press
- Marsh, Nicky (2006) The Great Gatsby. Teoksessa: *1001 books you must read before you die*, 306–307. London: Cassell
- Marwick, Alice E. - boyd, danah (2011) I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media & Society*, Vol. 13 (1), 114–133
- Marx, Karl - Engels, Friedrich (1976) *The German ideology*. Progress Publishers, Moscow
- Maslow, Abraham H. (1970) *Motivation and personality* (2. painos). Harper & Row, New York, NY

- Matei, Sorin - Ball-Rokeach, Sandra (2003) The Internet in the communication infrastructure of urban residential communities. *Journal of Communication*, Vol. 53 (4)
- Mattelart, Armand (2003) *The information society*. Sage Publications Ltd, London
- McChesney, Robert W. (2000) *Rich media, poor democracy*. The New Press, New York, NY
- McChesney, Robert W. (2006) Policing the thinkable. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 101–105. New York: Open University Press
- McGuire, William J. (1974) Psychological motives and communication gratification. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 167–196. Beverly Hills: Sage Publications
- McLuhan, Marshall (1986) *The Gutenberg galaxy*. University of Toronto Press, Toronto
- McLuhan, Marshall (1964) *Understanding media: the extensions of man*. New American Library, New York, NY
- McPherson, Tara (2006) Reload: liveness, mobility, and the web. Teoksessa: *A history and theory reader - new media, old media*, toim. Wendy Hui Kyong Chun - Thomas Keenan, 199–208. New York: Routledge
- McQuail, Denis (2005) *Mass communication theory* (5. p.). Sage Publications Ltd, New York, NY
- McQuail, Denis (2010) *Mass communication theory* (6. p.). Sage Publications Ltd, New York, NY
- Mead, George H. (1944) *Mind, self & society* (4. p.). The University of Chicago Press, Chicago, Ill.

- Melody, William (1994) Electronic networks, social relations and the changing structure of knowledge. Teoksessa: *Communication theory today*, toim. David Crowley - David Mitchell, 254–273. Cambridge: Polity Press
- Mendelsohn, Harold (1966) *Mass entertainment*. College and University Press, New Haven, Conn.
- Mendelsohn, Harold (1974) Some policy implications of the uses and gratifications paradigm. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 303–318. Beverly Hills: Sage Publications
- Merimaa, Juha (2012) Sinun ämpärisi eivät ole sinun. *HS Nyt* 7/2012
- Merton, Robert K. (1955) Mass persuasion: the moral dimension. Teoksessa: *The process and effects of mass communication*, toim. Wilbur Schramm (2. p.), 424–427. Urbana: University of Illinois Press
- Merton, Robert K. (1962) The ambivalences of Le Bon's *The Crowd*. Teoksessa: Le Bon, Gustave, *The Crowd*. The Viking Press, New York, NY
- Merton, Robert K. (1968) *Social theory and social structure* (1968 laajennettu painos, 1. painos 1949). Free Press, New York, NY
- Merton, Robert K. (1996) On social structure and science. Teoksessa: *Robert K. Merton: On social structure and science*, toim. Piotr Sztompka. Chicago: University of Chicago Press
- Meyrowitz, Joshua (1985) *No sense of place*. Oxford University Press, New York, NY
- Meyrowitz, Joshua (2003) Canonic anti-text: Marshall McLuhan's Understanding media. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, toim. Elihu Katz - John Durham Peters - Tamar Liebes - Avril Orloff, 191–212. Cambridge: Polity Press
- Meyrowitz, Joshua (2008) Power, pleasure, patterns: intersecting narratives of media influence. *Journal of Communication*, Vol. 58, 641–663

- Micek, Deborah - Whitlock, Warren (2008) *Twitter revolution*. Xeno Press, Las Vegas, NV
- Miettinen, Jussi (2011) Twitter-paljastaja tuli brittilehdistön tueksi. *Helsingin Sanomat* 11.5.2011
- Miller, Daniel (2011) *Tales from Facebook*. Polity Press, Cambridge, MA
- Mills, C. Wright (1965) *The power elite* (15. p.). Oxford University Press, New York, NY
- Moilanen, Jarkko (2011) Hakkerien sukupolvet. *Image* 4/2011
- Moody, Glyn (2001) *Kapinakoodi*. (alkuteos Rebel code. The inside story of Linux and the open source revolution 2001, käänös Riikka Toivanen ja Heikki Karjalainen). Gummerus, Jyväskylä
- Morozov, Evgeny (2011) *The net delusion - how not to liberate the world*. Penguin Books, London
- Morris, Jane (2010) Individual differences in the interpretation of text: Implications for information science. *Journal of the American Society for information Science and Technology*, Vol. 61 (1), 141–149
- Mustonen, Anu (2001) *Mediapsykologia*. WSOY, Helsinki
- Mäenpää, Petri (2010) Onko Julian Assange terroristi? *Suomen Kuvalehti* 51–52/2010
- Mäkinen, Esa (2012) Chisu tulee kalliiksi piraateille. *Helsingin Sanomat* 16.2.2012
- Naaman, Mor - Becker, Hila - Gravano, Luis (2011) Hip and trendy: Characterizing emerging trends on Twitter. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 62 (5), 902–918
- Negroponte, Nicholas (1996) *Digitaalinen todellisuus*. (alkuteos Being digital 1995, käänös Petteri Bergius). Otava, Helsinki

- Negroponte, Nicholas (2004) Beyond telecommunications. *BT Technology Journal*, Vol. 22 (4), 1
- Negus, Keith (2006) Rethinking creative production away from the cultural industries. Teoksessa: *Media and cultural theory*, toim. James Curran - David Morley, 197–208. London: Routledge
- Neruda, Pablo (1977) *Tunnustan eläneeni* (4.p.). (alkuteos *Confieso que he vivido: memorias* 1974, käänös Matti Rossi). Tammi, Helsinki
- Netti mullisti maaseudun juoruilun (2011) *Helsingin Sanomat* 2.10.2011
- Nevaluoma, Kari-Otso (2011) Tietosuojavaltuutettu tuomitsee Facebookin tiedonkeruun. *Helsingin Sanomat* 1.10.2011
- Neuman, Russell W. (1991) *The future of the mass audience*. Cambridge University Press, Cambridge
- Nikkanen, Hanna (2012) *Verkko ja vapaus*. Into Kustannus Oy, Helsinki
- Nikkanen, Hanna - Silfverberg, Anu (2012) Uskomaton murhenäytelmä. *HS Kuukausiliite* heinäkuu 2012, 37–42
- Nissenbaum, Helen (2004) Hackers and the contested ontology of cyberspace. *New Media & Society*, Vol. 6 (2), 195–217
- Norris, Pippa (2001) *Digital divide*. Cambridge University Press, Cambridge
- Nousiainen, Anu (2010) Valitut. *HS Kuukausiliite* 12/2010, 46–58
- Nylén, Antti (2009a) Charles Fourier. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 62–63. Turku: Savukeidas
- Nylén, Antti (2009b) Pierre-Joseph Proudhon. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 87–88. Turku: Savukeidas

- Nylén, Antti (2009c) Mihail Bakunin. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 98–99. Turku: Savukeidas
- Oates, Whitney J. (1948) Classic theories of communication. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 27–36. New York: Harper & Brothers
- Orwell, George (1990) *Eläinten vallankumous* (8. p.). (alkuteos *Animal farm* 1945, käännös Panu Pekkanen). WSOY, Porvoo.
- Orwell, George (1978) *Vuonna 1984* (4. p.). (alkuteos *Nineteen eighty-four* 1949, käännös Oiva Talvitie). WSOY, Porvoo.
- Ossiannson, Eva (2010) Facebook “friendship” as educational practice. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 117–140. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Owen, Robert (2009) Uusi näkökulma yhteiskuntaan. (alkuteos *New view of society* 1991, käännös Mika Rassi). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 74–86. Turku: Savukeidas
- Paakkanen, Mikko (2011) Wikileaksin perustaja kiistää raiskausväitteet elämäkerrassa. *Helsingin Sanomat* 23.9.2011
- Paananen, Arja (2011) Vuoto? *Ilta-Sanomat* 2.2.2011
- Patterson, Lyman Ray (2006) Copyright in historical perspective. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 113–118. New York: Open University Press
- Pelli, Petja (2011) Salatut nimet kaikkien nähtävillä. *Helsingin Sanomat* 8.9.2011
- Peltomäki, Tuomas (2012) Blogi paljasti konsultin kytköksen. *Helsingin Sanomat* 8.7.2012

- Peters, John Durham (2003) The subtlety of Horkheimer and Adorno: reading “The culture industry”. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, toim. Elihu Katz - John Durham Peters - Tamar Liebes - Avril Orloff, 58–73. Cambridge: Polity Press
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2010) Intense economic coverage continues. www.Pew.com, haettu 19.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2011) State of the news media: Audiences turn to web. www.Pew.com, haettu 22.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2011) New media index: December 20-24, 2010 WikiLeaks prove wickedly popular among bloggers. www.Pew.com, haettu 22.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2010) New media, old media: Twitter 23.5.2010. www.Pew.com, haettu 23.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2010) New media, old media: How blogs and social media agendas relate and differ from the traditional press. www.Pew.com, haettu 25.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2010) New media, old media: The blogosphere. www.Pew.com, haettu 25.5.2011
- Pew Research Center’s Project for Excellence in Journalism (2010) Main news source, by age 1. - 5.12.2010. www.Pew.com, haettu 29.5.2011
- Pidgin, Samuel (2012) Näin pääset satamaan. *Voima* 1/2012
- Piha, Kirsi (2011) Facebook-krapula. *Iltalehti* 7.7.2011
- Pimlott, Herbert (2011) ‘Eternal ephemera’ or the durability of ‘disposable literature’: The power and persistence of print in an electronic world *Media, Culture & Society*, Vol. 33 (4), 515–530
- Platon (1979) *Teokset III*. Otava, Helsinki

Platon (1981) *Teokset IV*. Otava, Helsinki

Poster, Mark (1994) The mode of information and postmodernity. Teoksessa: *Communication theory today*, toim. David Crowley - David Mitchell, 173–192. Cambridge: Polity Press

Poster, Mark (1999) Underdetermination. *New Media & Society*, Vol. 1 (1), 12–17

Potter, James W. (1998) *Media Literacy*. Sage Publications, Inc., London

Potter, James W. (2011) Conceptualizing mass media effect. *Journal of Communication*, Vol. 61, 896–915

Potter, James W. - Cooper, Roger - Dupagne, Michel (1993) The three paradigms of mass media research in mainstream communication journals. *Communication Theory*, Vol. 3 (4), 317–335

Preston, Joan M. (2007) From mediated environments to the development of consciousness II. Teoksessa: *Psychology and the Internet*, toim. Jayne Gackenbach, 277–307. Amsterdam: Academic Press

Proudhon, Pierre-Joseph (2009) Kirje Karl Marxille. (alkuteos Correspondance de P.-J. Proudhon 1875, käänös Antti Nylén). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 92–97. Turku: Savukeidas

Pugin, Leo (2012) Assange ilmestyi parvekkeelle. *Helsingin Sanomat* 20.8.2012

Pullinen, Jussi (2010) Hakkerietiikka synnytti Wikileaks. *Helsingin Sanomat* 12.12.2010

Pullinen, Jussi (2012) Lestineittäjien aika päättyy netissäkin. *Helsingin Sanomat* 9.2.2012

Putnam, Robert D. (2000) *Bowling alone*. Simon & Schuster, New York, NY

- Raacke, John - Bonds-Raacke, Jennifer (2008) MySpace and Facebook: applying the uses and gratifications theory to exploring friend-networking sites. *CyberPsychology & Behavior*, Vol. 11 (2), 169–174
- Raban, Daphne Ruth - Gordon, Avishag - Geifman, Dorit (2011) The information society. *Information, Community & Society*, Vol. 14 (3), 375–399
- Rainie, Lee & Bell, Peter (2004) The numbers that count. *New Media & Society*, Vol. 6 (1), 44–54
- Rassi, Mika (2009) Robert Owen. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 73–74. Turku: Savukeidas
- Ravachol (2009) Minun periaatteeni. (alkuteos Un saint nous est né 1992, käännös Ville-Juhani Sutinen). Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 136–139. Turku: Savukeidas
- Reich, Wilhelm (1982) *Fasismän massapsykologia*. (alkuteos Die Massenpsychologie des Faschismus 1933, käännös Erkki Puranen). Otava, Keuruu
- Rettberg, Jill Walker (2009) *Blogging* (2. p.). Polity Press, Cambridge, MA
- Rheingold, Howard (1994) *The virtual community* (2. p.). HarperPerennial, New York, NY
- Rheingold, Howard (2003) *Mobiilijoukot*. (alkuteos Smart mobs - the next social revolution 2003, käännös Lauri Mäkelä). Gummerus, Jyväskylä
- Robins, Kevin - Webster, Frank (2006) From public sphere to cybernetic state. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 92–100. New York: Open University Press
- Robinson, Laura (2007) The cyberself: the self-ing project goes online, symbolic interaction in the digital age. *New Media & Society*, Vol. 9 (1), 93–110

- Rogers, Everett M. (1985) The empirical and critical schools of communication research. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 219–235. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Rogers, Everett M. (1986) *Communication technology: The new media in society*. The Free Press, New York, NY
- Rogers, Everett M. (1995) *Diffusion of Innovations*. The Free Press, New York, NY
- Rogers, Everett M. - Balle, Francis (1985) Introduction to communication research in Europe and America. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 1–17. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Rolle, Andrew (1980) The historic past of the unconscious. Teoksessa: *Propaganda and communication in world history: volume III a pluralizing world in formation*, toim. Harold D. Lasswell - Daniel Lerner - Hans Speier, 403–460. Honolulu: The University Press of Hawaii
- Rosengren, Karl Erik (1974) Uses and gratifications: A paradigm outlined. Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 269–286. Beverly Hills: Sage Publications
- Rosengren, Karl Erik (1981) Mass media and social change: Some current approaches. Teoksessa: *Mass media and social change*, toim. Elihu Katz - Tamás Szecskö. Sage, London
- Rosengren, Karl Erik (1985) Communication research: One paradigm or four? Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 236–266. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Russell, Adrienne (2009) Introduction: International blogging - identity, politics, and networked publics. Teoksessa: *International blogging*, toim. Arienne Russell - Nabil Echchaibi, 1–10. New York: Peter Lang Publishing

- Rutigliano, Lou (2007) Emergent communication networks as civic journalism. Teoksessa: *Blogging, citizenship, and the future of media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Rössler, Patrick (2001) Between online heaven and cyberhell: the framing of 'The Internet' by traditional media coverage in Germany. *New Media & Society*, Vol. 3 (1), 49–66
- Salomaa, Janne (2012) Viihde on asiaa. *Helsingin Sanomat* 18.7.2012
- Salonen, Juha (2012) VRLeaks vahtii monopolia. *Helsingin Sanomat* 15.3.2012
- Samjatin, Eugen (1959) *Me.* (alkuteos MbI, New York 1952, käänös Juhani Konkka). Gummerus, Jyväskylä
- Savolainen, Jaana (2012) Kanta-asiakkaiden tietosuojassa puutteita. *Helsingin Sanomat* 28.1.2012
- Schement, Jorge R. - Curtis, Terry (1995) *Tendencies and tensions of the information age.* Transaction Publishers, New Brunswick, NJ
- Schiller, Dan (2011) Power under pressure: digital capitalism in crisis. *International Journal of Communication*, Vol. 5, 924–941
- Schmitt, Eric - Sanger, David E. (2011) Gates cites peril in leak of Afghan war logs by WikiLeaks. Teoksessa: *Open secrets: WikiLeaks, war, and American diplomacy*, toim. Alexander Star, 321–323. New York: Grove Press
- Schramm, Wilbur (1955) How communication works. Teoksessa: *The process and effects of mass communication* (2. p.), toim. Wilbur Schramm, 3 - 26. Urbana: University of Illinois Press
- Schramm, Wilbur (1980) The effects of mass media in an information era. Teoksessa: *Propaganda and communication in world history: volume III a pluralizing world in formation*, toim. Harold D. Lasswell - Daniel Lerner - Hans Speier, 295–345. Honolulu: The University Press of Hawaii

- Schramm, Wilbur (1985) The beginnings of communication study in the United States. Teoksessa: *The media revolution in America & Western Europe*, toim. Everett M. Rogers - Francis Balle, 200–211. Norwood: Ablex Publishing Corporation
- Schütz, Alfred (1972) *The phenomenology of the social world*. Heinemann Educational Books, London
- Shannon, Claude E. - Weaver, Warren (1959) *The mathematical theory of communication*. The University of Illinois Press, Urbana, Ill.
- Shayo, Conrad - Olfman, Lorne - Iriberry, Alicia - Igbaria, Magid (2007) The virtual society: It's driving forces, arrangements, practices, and implications. Teoksessa: *Psychology and the Internet*, toim. Jayne Gackenbach, 187–219. Burlington, MA: Academic Press
- Sheldon, Pavica (2008) The relationship between unwillingness-to-communicate and students' Facebook use. *Journal of Media Psychology*, Vol. 20 (2), 67–75
- Shils, Edward (2001) Mass society and its culture. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 81–86. London: Arnold
- Siepmann, Charles A. (1948) Radio. Teoksessa: *The communication of ideas*, toim. Lyman Bryson, 177–196. New York: Harper & Brothers
- Sifry, Micah L. (2011) *WikiLeaks and the age of transparency*. Yale University Press, New Haven, Conn.
- Simonson, Peter & Weimann, Gabriel (2003) Critical research at Columbia: Lazarsfeld's and Merton's 'Mass communication, popular taste, and organized social action'. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, toim. Elihu Katz - John Durham Peters - Tamar Liebes - Avril Orloff, 12–38. Cambridge: Polity Press
- Slater, Don (2005) *Consumer culture and modernity* (6.p.). Polity Press, Cambridge
- Snellman, Anja (2011) Naamakirjan vinoumat. *Iltalehti* 20.9.2011

- Sparks, Colin (2000) From dead trees to live wires: the internet's challenge to the traditional newspaper. Teoksessa: *Mass media and society*, toim. James Curran - Michael Gurevitch, 268–292. London: Arnold
- Splichal, Slavko (2009) 'New media', 'old' theories: Does the (national) public melt into the air of global governance? *European Journal of Communication*, Vol. 24 (4), 391–405
- Stafford-Clark, David (1971) *Mitä Freud todella sanoi*. (alkuteos What Freud really said 1965, käännös Erkki Puranen). WSOY, Helsinki
- Stallman, Richard (2006) Why software should not have owners. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 154–158. New York: Open University Press
- Stefanone, Michael A. - Kwon, Kyounghee - Lackaff, Derek (2011) The value of online friends: Networked resources via social network sites. *First Monday*, Vol. 16 (2–7)
- Stein, Jeremy (2006) Reflections on time, time-space compression and technology in the nineteenth century. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 244–248. New York: Open University Press
- Stevenson, Robert Louis (2007) *Tohtori Jekyll ja Herra Hyde*. (alkuteos The strange case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde 1866, käännös Erkki Haglund). Otava, Helsinki
- Stöber, Rudolf (2004) What media evolution is: A theoretical approach to the history of new media. *European Journal of Communication*, Vol. 19 (4), 483–505
- Sunstein (2006) Citizens. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 203–211. New York: Open University Press
- Sutinen, Ville-Juhani (2009a) William Godwin. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 44–45. Turku: Savukeidas
- Sutinen, Ville-Juhani (2009b) Ned Ludd. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 68–69. Turku: Savukeidas

Sutinen, Ville-Juhani (2009c) Ravachol. Teoksessa: *Utopiasosialistit*, toim. Ville-Juhani Sutinen, 133–135. Turku: Savukeidas

Söderberg, Johan (2002) Copyleft vs. copyright: a marxist critique. *First Monday*, Vol. 7 (3–4)

Taraszow, Tatjana - Aristodemou, Elena - Shitta, Georgina - Laouris, Yiannis - Arsoy, Aysu (2010) Disclosure of personal and contact information by young people in social networking sites: an analysis using Facebook profiles as an example. *International Journal of Media and Cultural Politics*, Vol. 6 (1), 81–102

Terranova, Tiziana (2000) Free labor. *Social Text* 63, Vol. 18 (2), 33–58

Thelwall, Mike - Wilkinson, David (2010) Public dialogs in social network: what is their purpose? *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 61 (2), 392–404

Thelwall, Mike - Buckley, Kevan - Paltoglou, Georgios (2010) Sentiment in Twitter events. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 62 (2), 406–418

Thompson, Ginger (2011) Who is Bradley Manning? Teoksessa: *Open secrets: WikiLeaks, war, and American diplomacy*, toim. Alexander Star, 42–50. New York: Grove Press

Thompson, John B. (1995) *The media and modernity*. Stanford University Press, Stanford, CA

Thompson, John B. (2001) The theory of the public sphere. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 252–259. London: Arnold

Tillema, Taede - Dijst, Martin - Schwanen, Tim (2010) Face-to-face and electronic communications in maintaining social networks: the influence of geographical and relational distance and of information content. *New Media & Society*, Vol. 12 (6), 965–983

- Tiusanen, Tauno (2011) *Narutettu sukupolvi: Suomettumisen ilot ja murheet*. Edita, Helsinki
- Toffler, Alvin (1972) *Hätkädyttävä tulevaisuus*. (alkuteos Future Shock 1970) Otava, Helsinki
- Tremayne, Mark (2007) Introduction: examining the blog-media relationship. Teoksessa: *Blogging, citizenship, and the future of media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Tremayne, Mark (2007) Harnessing the active audience: Synthesizing Blog research and lessons for the future of media. Teoksessa: *Blogging, citizenship, and the future of media*, toim. Mark Tremayne. New York: Routledge
- Tuchman, Gaye (1981) Myth and the consciousness industry: A new look at the effects of the mass media. Teoksessa: *Mass media and social change*, toim. Elihu Katz - Tamás Szecskö, 83–100. London: Sage
- Tunstall, Jeremy (1981) *The media are American*. Constable, London
- Tunstall, Jeremy (2008) *The media were American*. Oxford University Press, New York, NY
- Tuohinen, Petteri (2011) Sokeus ei parane pimeyden ytimessä. *Helsingin Sanomat* 20.12.2011
- Tuohinen, Petteri (2012) Venäjä on kiinalaisella tiellä internetissä. *Helsingin Sanomat* 14.7.2012
- Turkle, Sherry (1995) *Life on the screen*. Simon & Schuster, New York, NY
- Turner, Fred (2008) *From counterculture to cyberculture*. The University of Chicago Press, Chicago, Ill.
- Turtiainen, Suvi (2011a) Vanha salasana avasi Wikileaksin koko arkiston. *Helsingin Sanomat* 2.9.2011

- Turtiainen, Suvi (2011b) Video todistaa Gaddafin raa'an pahoinpitelyn. *Helsingin Sanomat* 27.10.2011
- Turtiainen, Suvi (2012) Ecuador kiihdytti Wikileaks-riitaa. *Helsingin Sanomat* 17.8.2012
- Twain, Mark (2006) A telephonic conversation. Artikkelissa: 150 years of the Atlantic, *The Atlantic Monthly*, September 2006. Artikkelel alunperin julkaistu: The Atlantic Monthly, Vol. 45 (272), 841–843, June 1880
- Utz, Sonja (2010) Show me your friends and I will tell you what type of person you are: how one's profile, number of friends, and type of friends influence impression formation on social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 15, 314–335
- Vainio, Juha Watt (1967) Vanha salakuljettaja Laitinen. Finnvox, Helsinki
- Valenzuela, Sebastián - Park, Namsu - Kee, Kerk F. (2009) Is there social capital in a social network site?: Facebook use and college students' life satisfaction, trust, and participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 14, 875–901
- Van Cuilenburg, Jan (1987) The information society: some trends and implications. *European Journal of Communication*, Vol. 2, 105–121
- Van Deursen, Alexander - van Dijk, Jan (2011) Internet skills and the digital divide. *New Media & Society*, Vol. 13 (6), 893–911
- Van Dijk, Jan (1999) *The network society*. Sage, London
- Van Dijk, Jan A.G.M. (2005) *The deepening divide*. Sage, Thousand Oaks, CA
- Van Dijk, Jan - Hacker, Kenneth (2003) The digital divide as a complex and dynamic phenomenon. *The Information Society*, Vol. 19, 315–326
- Van Dijk, Jan A.G.M. - de Vos, Loes (2001) Searching for the Holy Grail: Images of interactive television. *New Media & Society*, Vol. 3 (4), 443–465

- Vasama, Tanja (2011a) Rahapula uhkaa sulkea Wikileaks. *Helsingin Sanomat* 25.10.2011
- Vasama, Tanja (2011b) Assange sai erävoiton oikeustaistelussaan. *Helsingin Sanomat* 6.12.2011
- Vasama, Tanja (2012a) Wikileaks palasi rytinällä. *Helsingin Sanomat* 28.2.2012
- Vasama, Tanja (2012b) Määrä ei takaa laatua. *Helsingin Sanomat* 6.7.2012
- Vehkoo, Johanna (2011) Vallankumous tulee vuotamalla. *Helsingin Sanomat* 1.10.2011
- Vihavainen, Suvi (2012a) VR selvittää asiansa poliisitutkinnan jälkeen. *Helsingin Sanomat* 17.3.2012
- Vihavainen, Suvi (2012b) KKO:n tuomareilla on eniten välimiestehtäviä. *Helsingin Sanomat* 6.6.2012
- Vraga, Emily K. - Edgerly, Stephanie - Wang, Bryan M. - Shah, Dhavan V. (2011) Who taught me that? Repurposed news, blog structure, and source identification. *Journal of Communication*, Vol. 61, 795–815
- Vähäsarja, Irina (2011) Valtio hävisi erikoisen roskapostiriidan. *Helsingin Sanomat* 15.10.2011
- Wark, McKenzie (2006) Abstraction/class. Teoksessa: *The new media theory reader*, toim. Robert Hassan - Julian Thomas, 212–219. New York: Open University Press
- Warschauer, Mark (2003) *Technology and social inclusion*. The MIT Press, Cambridge, MA
- Wasko, Janet (1997) Understanding the Disney universe. Teoksessa: *Mass media and society* (2.p.), toim. James Curran - Michael Gurevitch, 348–368. London: Arnold

- Webster, Frank (2002) The information society revisited. Teoksessa: *The handbook of new media*, toim. Leah Lievrouw - Sonia Livingstone, 22–33. London: Sage
- Webster, Frank (2010) *Theories of the information society* (3.p.). Routledge, London
- Westley, Bruce H. - MacLean, Malcolm S. (1957) A conceptual model for communications research. *Journalism Quarterly*, winter 1957, 31–38
- Williams, Raymond (2001) The analysis of culture. Teoksessa: *Approaches to media*, toim. Oliver Boyd-Barrett - Chris Newbold, 332–337. London: Arnold
- Williams, Raymond (2011) The technology and the society. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 92–104. New York: Routledge
- Willson, Michele (2010) Technology, networks and communities. *Information, Communication & Society*, Vol. 13 (5), 747–764
- Windahl, Sven & Signitzer, Benny (2006) *Using communication theory*. Sage Publications Ltd, London
- Wojcieszak, Magdalena (2010) ‘Don’t talk to me’: effects of ideologically homogeneous online groups and politically dissimilar offline ties on extremism. *New Media & Society*, Vol. 12 (4), 637–655
- Wood, Natalie T. (2010) Real lessons in virtual worlds: using virtual world technology to educate and train business students. Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wanke, 195–216. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Woolley, Benjamin (2011) Virtuality. Teoksessa: *The new media and technocultures reader*, toim. Seth Giddings - Martin Lister, 217–225. New York: Routledge
- Wright, Charles R. (1960) Functional analysis and mass communication. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 24, 606–620

- Wright, Charles R. (1974) Functional analysis and mass communication re visited.
Teoksessa: *The uses of mass communications*, toim. Jay G. Blumler - Elihu Katz, 197–212. Beverly Hills: Sage Publications
- Zhang, Suling - Flammer, Caroline - Yang, Xiaolong (2010) Uses, challenges, and potential of social media in higher education: evidence from a case study.
Teoksessa: *Cutting-edge social media approaches to business education*, toim. Charles Wankel, 217–240. Charlotte: Information Age Publishing, Inc.
- Zittrain, Jonathan (2008) *The future of the internet and how to stop it*. Yale University Press, New Haven, Conn.
- Zizek, Slavoj (1996) *The Indivisible Remainder*. Verso, London
- Zizek, Slavoj (2006) *The Parallax View*. The MIT Press, Cambridge, MA
- Zywica, Jolene & Danowski, James (2008) The faces of Facebookers: investigating social enhancement and social compensation hypotheses; predicting Facebook and offline popularity from sociability and self-esteem, and mapping the meanings of popularity with semantic networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 14, 1–34
- Yle Aamu-TV (2012) *Jälkiviisaat* 13.7.2012
- Yun, Gi Woong - Park, Sung-Yeon (2011) Selective posting: Willingness to post a message online. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol. 16, 201–227
- Ämmälä, Antti (2011) Oikeus: Assange luovutetta va Ruotsiin. *Helsingin Sanomat* 25.2.2011